اون آلتنجی سنه
نومرو ۱۷ (۹٤)

تورك تاريخ انجمنى مجموعه‌سى

۱ ايلول
۱۹۲٦

خزينهٔ اوراق تدقيقاتى

اوتجى عصرده

آچيق دكز مسئله‌سى و آزاق محاصره‌سى

تورك سطوتنك اك پارلاق دورلرنده ايدى. (بودين) تورك بكلربكيلرى طرفندن اداره اولونيوردى . توركلر هندستان ساحللرينه قدر دونانما كوندرمك قوتنى اكتساب ايله‌مشلردى . اوچ طوغلو پاشالريمز ، آقينجى مفرزه‌لريمز ظفردن ظفره قوشيوردى . قره دكز ، تورك ديارى اورتاسنده ، ساكن ، سلاح و طوپ كورولتولرندن آزاده ، بر حوضدى . آق دكزده بارباروسك ، طورغودك ، پياله‌نك نامرندن باشقه ياباڭجى براسم ايشيدلميوردى . روسلر قريم خاننك متمادى آقينلرندن قورتولمق ايچون چاليشيورلر ، (قزان) كبى ، (اژدرهان) كبى اسكى ومتمدن اسلام بلده‌لرينى ييقمق و قانه بويامقله‌ده حرصلرينى تسكين ايده‌ميورلردى . موسقوف قرالى ، جبر و شدت ايله روسلرى ديريلتمكه چاليشان ، مدهش ايوان ايدى.

ايوان ، توركلركه اك زياده ضربه‌وورانلردندى . وولغا حوضه‌سى اونك زماننده روس بويوندوروغى آلتنه كيرمشدى . اسكى توركلرك خاطرلرينى ادامه ايدن ، وولغا ساحللرينى بويوك بنالرله سوسله‌ين (ايتل) و (سراى) بلده‌لرى اوصره‌لرده چارك نفوذينه تابع اولمشدى . مدهش ايوان جنوب طرفلرده بونكله قناعت ايتمك ايسته‌يوردى ؛ فقط اونك اصل ارزوسى ، شمال غربيده ، بالطق ساحللرنده ، اوروپايه آچيق بر پنجره بولوندورمقدى . بالطق ايالتى ، (ليوونيا) طرفلرى ، چارك اك مهم هدفلرندن برى ايدى . فقط مستشارلرى چارى بو فكرندن واز كچيرمك ، موسقوف سورولرينى قريم خانلغنه مسلط ايتمك ايستيورلردى . اونلرك فكرنجه ،

(اژدرهان) و (قازان) سقوط ايتدكدن صوكرا، قريم خانلغنك‌ده اورتادن قالديرلماسی، بناءً عليه بالطق ساحللرنده آچيلاجق پنجره‌نك، آزاق قيلرنده آچيلماسی دها موافقدی. قريم خانلغی ضبط ايديله‌جك اولورسه، موسقوف اراضيسی تاتارلرك مسلسل تجاوزلرندن قورتولاجقدی. شبه جزيره اوزرنده الآن خرستيان مذهبنه سالك بولونان اسكی اهالينك تاتارلاشماسی، اسلاميتی قبول ايتمه‌لری‌ده برطرف ايدلمش اولاجقدی. حالبوكه بالطق ساحللرينك ضبطی نتيجه‌سنده، يالكز مدنی اوروپا ايله برتماس حاصل اولاجقدی. بونكله برابر بو ايكی ارزونك‌ده حصولی موسقوف چارلغی ايچون پك زور ايشدی. بالطق ساحللرينه حركت ايديله‌جك اولورسه، چارك قارشيسنه اسوج، پولونيا، دانيمارقه و آلمانيا چيقاجقدی. قريمه تجاوز ايسه بوندن داها زياده تهلكه‌لی ايدی: قريم توركيه‌يه تابعدی. خانلغه وقوع بولاجق هر تجاوزك قارشيسنده توركلر، بتون قهر ايديجی سطوتلر ايله اورتايه آتيلاجقلردی. ذاتاً (اژدرهان) ايله (قازان) ك سقوطی توركلری صوك درجه مغبر ايتمشدی. توركلر موسقوفلردن بو تجاوزلرينك انتقامنی آلمق ايچون فرصت كوزليورلردی.

مدهش ايوان كندی املنی ترك ايده‌مه‌ديكی كبی، مستشارلرينك ده سوزلرندن چيقامامش، هر ايكی غايه‌يی بردن الده ايتمكه چاليشمشدی.

فی الحقيقه، ايوان الك شديد ضربه‌يه جنوبدن اوغرادی. موسقوفلرك جنوبده يكانه هدفلری (آزاق) قلعه‌سی ايدی. «ديمتراش نيچه بيك كافر ايله كلوب مزبور حصاری احاطه» ايتدی. قلعه محافظی، علی رئيس ايدی. قريم خانلغی دولت كرای عهده‌سنده بولونيوردی. ديمتراشك آزاق قلعه‌سنه هجومی عقامتله نتيجه‌لندی. تورك دوننماسنك ظهوری موسقوف سركرده‌سنی قاچمايه مجبور ايتدی. ديمتراش كری‌يه، مستحكم موقعلره چكلدی. برمدت صوكرا (كه‌رش، كرچ) طرفلرينه كيتمك تشبثنده بولوندی؛ بونده‌ده موفق اولامادی. روسلرك بو تجاوزلری اثناسنده قريم خانی طرفندن سليمان قانونی‌يه مكتوبلر يازيليور، ساحلك محافظه‌سی ايچون «بر پاره قدرغه ايله قاليته» ايسته‌نيوردی.

او سنه (٩٦٦) ديمتراشك آزاق قلعه‌سنه تجاوزی بوقدرله قالدی. آرتق ايلك بهاره قدر روسلرك تجاوز احتمالی يوقدی. دوننمای همايونه اجازت ويرلمش، آزاق ساحللرينك محافظه‌سی ايچون «ايكی قطعه قاليتهٔ جديد» آليقونولمشدی.

دشمنك احوالی متمادياً تجسس ايديليوردی. «نوغای جانبندن معتمد عليه كمسنه‌لر كلوب روس جانبندن نزول ايتمش تخميناً اوچ بيك مقداری قزاق كوردوكلرين وقزغانو نام موضعده بی‌نهايه دوتون دوتوب توفنكلر آتلور ديدكلرنده تقريرلرينه موافق ترخان طرفندن واقع كلان كمسنه اسمعيل بك ايله مسقو بكی اولان روس اتفاقيله اول بهارده عساكر مقهوره‌سيله قوريدن كلوب اوزو جانبنده اقصو ديمكله معروف مكانده اسمعيل ايله ملاقی اولوب قصد قريم ايدوب سكسان بيك مقداری عساكر مقهوره‌سنه ديمتراش نام ملعونی سردار ايدوب تن صوييندن بوجانبه كوندرمك قصدنده اولدقلرين» [١] خبر آلنمشدی. بونكله برابر آزاق قلعه‌سنك احوال و وضعيتی‌ده وخيمدی. قلعه‌ده موجود داری كاملاً يمش، و بيتمشدی. بالقدن باشقه‌ييه‌جك يوقدی. اهالينك قسم اعظمی آجلقدن ديارلرينی تركه مجبور اولمشدی. نفوس آز، طوپچی مفقود، بعض يرلر خراب ايدی. بوكا برده، قلعه‌يه التجا ايدن نوغايلرك اموال و اشيا سرقتلری انضمام ايتمشدی. فی الحقيقه، جوارده‌كی نوغايلر بيننده تفرقه حاصل اولمشدی. ايچلرندن برچوغی آزاق قلعه‌سنه التجا ايديور، اوراده‌كی رعايانك طوارلرينی سرقت ايليوردی. بونلر آراسنده، برچوق نوغای ميرزالری‌ده واردی.

سليمان قانونی قريم خانندن آلديغی مكتوبلر واسطه‌سيله بو احواله تماميله مطلع اولدی. كفه بكنه و قريم خانه يازديرديغی حكملرده دشمن احوالنه دائر متمادياً معلومات آلنماسنی طلب ايتدی. دوننمانك ياقينده آزاق دكزينه كونديريله‌جكنی، «قادرغه‌لر تدارك اولنوب عسكر اسلام نصرت فرجام ايله مملو قلنوب ان شاء الله كوندرلمك اوزره» اولديغنی خبر ويردی. فی الحقيقه آزاق قلعه‌سی ايچون «يدی پاره» كمی كوندرولدی. اسكندريه [٢]، چرمن، ويدين، ولچترين، سلانيك، اينه‌بختی، الاجه حصار، آقكرمان بكلری ايله افلاق و بغدان ويوده‌لری سلستره بكی سنان پاشا ايله برلكده آزاق سفرينه مأمور ايدلدی. سلستره بكنه يازيلان حكمده [٣] سنجاغنده اولان «اكر معزول سپاهيلردر و اكر سپاهی زاده‌لردر و اكر سايردرلك

[١] خزينهٔ اوراق، مهمه دفتری، ٢٥ رجب ٩٦٧

[٢] اشقودره.

[٣] خزينهٔ اوراق، مهمه دفتری، ٦ شعبان ٩٦٧

رجا ايدر غزادن صفالو كوكالو يرار يكيتلردر ندا وتنبيه اتدروب جمع ايدوب داخی دشمن يراغيله حاضر ومهيا اولوب جمعيت ايله اوتوردوب اعدا جانبلرينه ناظر اولماسی امر اولوندی . ذخيره تدارك ايتمسی ايچون ده (وارنه) قاضيسنه يازيلان حكمده اوچ يوز (مد) ارزاق وذخيره كوندرمسی تنبيه ايدلدی . (آزاق) قلعه‌سنك خندقلری تعمير اولوندی . روسلرك (اوزی) طرفلرينه تجاوز ايتملری ده نظر دقته آلیندی . (اوزی) يه بش ضربزن ايله اون نفر طوپچی كوندرلدی . اوسنه روسلرك (اوزی) طرفلرندن دفعی ممكن اولا بيلدی ، فقط (آزاق) جهتنده الآن حاضرلق كورولیوردی . سليمان قانونی قريم خانی دولت كرايی تشويق وترغيب ايچون نامه‌لر كوندريبور ، روسلر حقنده‌كی ويرديكی معلوماتدن طولايی خانه تشكرلر ايديبوردی (٩٦٧) .

آزاق مسئله‌سی ايكی سنه‌يه ياقين (٩٦٦ - ٩٦٨) ديوان هما يونی اشغال ايتدی . قلعه‌نك خارجی و داخلی دشمنلرينه قارشی مجادلاتده بولونقده قصور ايدلمه‌دی . فی الحقيقه دشمن يالكز طيشاريده دكلدی ، ايچريدن‌ده اهالی‌يی اختلال وافساد ايدنلر بولونيوردی . ازجمله بونلر : « قلعه روس الندن خلاص اولمق محالدر . باشكز تداركن كوروب ، اولاد وازواجكز كندو الكزله كفاره اسير ايتمك » ديبورلردی . بومفسدلر كاملاً بحرسفيد آطه‌لرينه نفی اولوندیلر .

٩٦٧ سنه‌سی ، آنجق اوفاق تفك تجاوزلرله كچدی . ديوان ، كفه بكنه ، قريم خانه مؤكد امرلرله لازم كلن تدابيری توصيه‌دن كری دورمادی . اوصيرالرده آزاغه سرعتله عسكر كوندرمك مشكلدی . قوهٔ امداديه يتيشنجه‌يه قدر وقت كچمك احتمالی واردی . بو سببدن ديوان قوهٔ امداديه كلنجه‌يه قدر ، قريم خاننك آقينلر اجرا ايتمسنی توصيه ايتدی .

نهايت ديمتراش قوتلی براردو ايله آزاغه هجوم ايتدی . كفه بكی سنان بكك شجاعتی سايه‌سنده بو هجوم كاملاً عقيم قالدی . دشمن هيچ برصورتله قريم طرفلرينه كچمكه فرصت بولامادی . اوفاق تفك مصادمه‌لرده موفقيت هپ قلعه محافظلرنده قالدی . روسلرك آجيق دكزه چيقمق خلیالری ، توركلر دها بدايتنده قيرمشلردی .

ايدی . پايتختلر فتح ايدن ، قراللقلر استيلا ايله‌ين تورك اردوسی ايچون آزاق محاصره‌سی تاريخه قيد ايدلمكه بيله شايان كورولمه‌مشدی [١] .

روسلر بوضربه‌يی متعاقب آزاغه هيچ بر تجاوزده بولونمادیلر . حتی بر سنه صوكرا توركلر ايله موسقوف چاری بينده مسالمتكارانه نامه‌لر بيله تعاطی ايدلدی . سليمان قانونی «براز التون وامتعه ايله» روسيه‌يه كورك آلمق ايچون خاصه تاجرلرندن برينی كوندردی ، عين زمانده ، روسيه‌ده وفات ايدن تورك تاجرلرينك مخلفاتی طلب ايتمك اوزره موسقو قرالنه دوستانه برده‌نامه يازديرمشدی .

• •

بو مسئله‌يه عائد خزينهٔ اوراق وثيقه‌لری بروجه آتيدر :

— ١ —

آزاق محافظه‌سنه ارسال اولنان رئيسه حكم كه حاليادركاه معلامه مكتوب كوندروب قدرغه‌لر ايله آزاق اوزرينه واريلوب بوندن اقدم ديمتراش نيجه بيك كافر ايله كلوب مزبور حصاری احاطه ايليوب جنك ايدوب ايچنده اولان عسكر حلقی خيلی مضايقه چكوب المق قصدنده ايكن كميلره وارمق ايله قچوب كندولر ساكن اولدوقلری قلعه‌لری اوزرينه واروب اوتوروب حاليا مزبور قدرغه‌لر ايچرويه كيرمك لازم اولمغين باش كوفه تام مخاطره يردن كيروب حصار اوكنده اولوب جناب امارت مآب خان دامت معاليه‌دن مكتوب كلوب امر موجبنجه بر پاره قدرغه ايله بر قطعه قاليته كفه جانبلرينی حفظ ايچون كوندرلمه‌سن بلدروب ايام ال ويرميوب باش كوفه‌دن كچمك داخی ممكن اولميوب امر شريف اوزره مذكورلری كوندرمك اوزره اولوب حاليا مسقو ديمتراش كندو بكلرندن اينان تام بر بكی درت بيك نفر كافر ايله اوزريموزه كلمك قصدی ايچون ياردیم كوندروب انلر داخی مذكور كافرله يرنده ساكن اولوب كميلر بو جانبده اولمغله ملعون مذكور يرندن قالقوب حركته قادر اولميوب مذكور كفره بر اسير كوندروب كرش تام حصارده يول ويرسونلر بزوم انلر ايله جنكمز يوقدر ديدكارين شويلكه مزبور كافر برطرف اولميه وكچيكميه ايام ال ويره اول جانبه توجه اوزره اولدوغن بلدرمش ييوردومكه مادامكه ذكر

[١] كرك تورك وكرك اوروپا تاريخلرنده بو وقعه‌يه دائر معلومات يوقدر .

اولنان كفره انده اولوب برو كيدلدوكی تقديرجه برضرر احتمالی اولا انده طوروب حفظ وحراستده اولا سن شويلكه قشلامق لازم كلورسه انده قشلامغه قابل بر وارميدر نمقوله لياندر بلدره‌سن و موسم كچمدين كفار بر طرف اولمق احتمالی وارميدر نيجه‌در انی داخی بلدره‌سن (غلطه امينه ويرلدی) فی ٢٩ ذی‌القعده ٩٦٦ (عين امر كفه بكنه‌ده عين تاريخله يازلمشدر)

— ٢ —

كفه بكی سنان بكه حكم‌كه مكتوب كوندروب ازاغك حفظنده ايكن ياليلروك و چركس جانبلرينك تجسس خصوصيچون محمود و محمد نام چاوشلريله مذكور حكم شريفم وارد اولمغيله دونمٔ همايونی ازاق محافظه‌سنده قويوب اكی قالیته ايله ياليلرك تجسسنده ايكن روس عسكری عودت ايلدی ديو ذكر اولنان دونمه كرشه كلوب وصول بولدوغنه وبر قيچ روس دل النوب بودفعه ازاغی محاصره ايدن ديمتراش نام لعين كيروسنه چكلوب قارغه‌لی نام برصعب مقامه تحصن ايدوب اهتاد نام نهرك ارماقلرين تجسس وجميع منازل ومراحلن وحصارلربنا ايده‌جك يرلری يازوب دفتر ايدوب مقرلرينه عودت ايليوب اول بهاره دكين خوف اولمامغين دونمٔ همايونه اجازت ويريلوب ازاق نوتجيلكنه تعيين اولنان يكيچری قوللرومك اول جانبه ايصالی ممكن اولمامغين يانكده اولوب محافظه ايچون ذخيره‌لرن تدارك اوزره اولدقلرن واريجق ايكی قطعه قالیتهٔ جديد دونادوب ذكر اولنان جوانبك حفظ وحراستنده اولدوغك بلدرمش سن امدی بعدمساف اولمغين د ايماسدهٔ سعادتمدن انده كمی ارسالی عسيردر بيوردومكه امر اولنان كمی‌لری وترسخانه‌لری اتمامه ايرشدروب لازم اولدقده انلر ايله اول اطرافی حفظ ايدوب سدهٔ سعادتمدن كمی طلب ايتملو اولميه‌سن و يكيچری قوللرومك ذخيره‌سی مهم‌در تدارك ايدوب مضايقه چكدرميه‌سن (كفه بكی‌نك ادمی سفره وولدی) فی ٧ ذی‌الحجه سنه ٩٦٦

— ٣ —

خان حضرتلرينه حكم‌كه مكتوب كوندروب پشتوه نام چركس بكی بوندن اقدم جان نام چركس ايله اتفاق ايدوب طبان اطه‌سنده اولان اولان مسلمانلرك رزقن غارت ايليوب وكفه بكی شجاع بكك اوزرينه كلوب جنك ايدوب نيجه كمسنه قتل

اولنوب مذكور كندويه تابع اولان رعاياسيله چركس ولايتنه كيدوب بعده استمالت ايله ادايه كلدكده كيرو خيانت ايدوب چركسه كتمه‌سی مقرر اوليجق كندوسنی ورعاياسنی سوروب كتوروب مذكوری حبس ايليوب جان پولاد سلطان وجان تمير سلطان داخی خباثت ايدوب موسقوه كتمه‌لری محقق اولمغين مذكورلری داخی طوتوب حبس ايليوب وموسقوه كيدن يانيق سلطان وتوقتمش سلطان ويادكار سلطان موسقو ايله اتفاق ايدوب ممالك اسلامه ضرر ايتمه‌لری مقرر اولوب وجان تمير سلطانك ايكی كوچك قرنداشلريله بعض مفسدلر بر يه كتورمشلردر بوبابده كركدركه بوخصوصلرده نظام امور مملكت ورفاهيت و اطمينان رعيته لايق واولی وسزاوار واحری اولان نه ايسه انكله عمل ايليوب مملكت وولايتك آبادن ورعايا وبرايانك استراحت و اطمينان اولملری خصوصنده شويلكه لازمهٔ تدبير امور مهمه‌در ظهوره كتوره‌سز وبوندن اقدم ولايتكزه تابع اسلام كرمان قلعه‌سی معمور ايكن اوزی صوبندن كفارخا كسار كلوب ممالك محروسيه دخول ايدوب ضرر وزيان اتمز ايدی حاليا هرسنه‌ده كلوب تجاوزدن خالی اولمدوغی اجلدن ممالك محروسمده اولان اوزی قلعه‌سی تعمير اولماسن امر ايدوب لازم اولان مهماتی كورلمك ايچون امرم ارسال اولنمشدر سيز داخی قديمدن سدهٔ سعادت مآبمه اولان وفور اخلاص وفرط اختصاصك موجبنجه قلعهٔ مزبورهٔ اسلوب سابق اوزره كركی كبی تعمير وترميم ايتدروب كفايت مقداری آدم ويراق وكمی قويوب داخی اول محلدن كفار كلوب ضرر ايده‌جك بوغازی اوكات وجهله حفظ و حراست اتدوره‌سزكه كفار بدكردار كلوب كمی ايله كچوب ممالك محروسمه ضررو كزند ايرشدرمك احتمالی اولميه فی ٢٣ صفر ٩٦٧

— ٤ —

كفه بكنه حكم‌كه حاليا جناب امارت مآب دولت كرای دامت معاليه مكتوب كوندروب نوغای طايفه‌سنه تفرقه واقع اولمغين بعض ميرزالری وساير اهل فسادی كلوب قلعهٔ ازاغه داخل اولوب رعايانك طوارلرين واسباب و اموااللرين سرقه وغارت يتمكدن خالی اولميوب ميرزالری وسارقلری طوتلوب وسايرلری مملكتدن اخراج اولنه‌سن عرض ايتمكن انوك كبی اهل فساد اولان ميرزالری وسارقلری تعداد ايسه الهكتورب سكا تسليم ايتمك ايچون مشاراليه حكم شريفم ارسال اولنمشدر

بیوردومکه قضیه مشارالیهك عرض اتدوكی كبی ایسه ذكر اولنان طایفه‌نك رعایایه وقلعه خلقنه اولوجهله تعدیسی اولا نیچون سن سدهٔ سعادتمه عرض اتمه‌سن توجه غیرواقعمیدر نیجه‌در یوخسه انوك كبی مشارالیه اكرمیرزالرندن واكر غیریدن سكا طوتوب ادم كوندروسه نمقدار ادم كوندروسه الوب حبس ایدوب اوكات حفظ ایدوب داخی نمقدار ادم تسلیم اتدوكن ونعقوله كمسنه‌لر ایدوكن و سایر فساد وشناعتلری نیسه مفصل یازوب سدهٔ سعادتمه بلدره‌سن صكره انلر حقنده امرشریفم نه‌وجهله جاری اولورسه انكله عمل اولنه (قورد كتخدایه ورلدی) فی ٢٣ رجب ٩٦٧ (تأخیر اولندی) .

— ٥ —

كفه بكنه حكم‌كه بوندن اقدم فصل بهار دمرەوس منحوسدن دیمتراش‌نام لعین عسكریله نهرتندن [١] كاب قلعهٔ ازاغی محصور ایدوب خیلی جنك اولوب بو قوللری دونانمه ایله واروب خیلی‌جنك اولوب كفار خاكسار پراكنده اولوب‌روس جانبندن تكرار اون بیك مقداری كافر جمع ایلیوب ینه قلعه اوزرینه كلوب جنكه باشلیجق‌قرار ایده‌میوب فرار ایدوب اماچرا كسه طایفه‌سندن انلرایله متفق درتیوز مقداری كافرنا كاه قلعه‌یه سكردوب قلعه‌ده یوزدن اقل‌اتلی بولنوب چقوب‌پیاده‌سی مظاهرت ایدوب بعضیسی قتل اولنوب بعضیسی اسیر طوتلوب باقیسی فرار ایدوب ومقدما محمیهٔ حلب وسنجاق عنایت اولنوب طریق ضلالته سالك اولان ژان بكی اوغلی روسی تحریك ایدوب عسكرینه دبل اولمشدی ملعون مزبور وبر قرنداشی ایكیوز یرار جنك ارلریله كلوب دیمتراشه وصول بولوب جركس برودن وروس نهردن تكرار ازاغه هجوم ایتمكه اتفاق ایدوب وذكر اولنان ژان بكی اوغلاری دونوب ازاق قربنه كلوب نهردن كلیجك دیمتراش تاخیر ایدركن بو قوللری خبر الوب علی‌التعجیل ادملر صالوب روسله ملاقات اولمزدن اول علی‌الغفله باصوب واهل اسلام‌داخی واروب اتلرین سوروب صكره جنك‌عظیم اولوب‌عنایت حق‌ایله عساكر اسلام منصور وكفار مقهور كیمی قیلجدن كچوب وكیمی اسیر اولوب روس داخی قرار ایده‌میوب دونوب ژان بكی قانصوق بكك وبر قرنداشنك باشلری كسلوب مذكور بك‌اوغلنك وسپاهیلرندن وروسدن كسلان‌باشلر علامت ایچون كوندرلدی

[١] دون نهری

دیو بلدرمش‌سن اول ولایتی حفظ ایچون یدی پاره كمی تدارك اولنوب ارسال ایدلمشدر بیوردومكه وصول بولدقده اكرازاقدر واكر سایر حفظ وحراستی لازم یرلردر اعدادن غفلت جایزدكلدر تمام‌بصیرت اوزره اولوب كمیلرداخی وصول‌بولدقده حفظ وحراستی لازم اولان محللری اكر كمی ایله اكر سایر نه‌وجهله تدارك ایتمك لازم‌ایسه تدارك ایدوب اعدادن مملكت وولایته ورعایا وبرایایه ضرر ارشدرمیوب غفلت ایله بر وضع صدورندن حذر ایده‌سن محتاج عرض اولانی یازوب بلدره‌سن (قوردكتخدایه ورلدی) فی ٢٣ رجب ٩٦٧

— ٦ —

كفه‌بكنه حكم‌كه‌ازاق‌قاضیسی مكتوب كوندروب نوغای جانبنده‌معتمد علیه‌كمسنه‌لر كلوب روس جانبندن نزول ایتمش تخمیناً اوچ بیك مقداری قزاق كوردوكلرین وقزغانو نام موضعده بی‌نهایه دوتون دوتوب توفنكلر اتلور دیدكلرنده تقریرلرینه موافق قرخان طرفندن واقع كلان كمسنه اسماعیل بك ایله مسقو بكی اولان روس اتفاقیله اول‌بهارده‌عساكر مقهوره‌سیله قوریدن كلوب اوزوجانبندن اق صو دیمكله معروف مكانده اسماعیل ایله ملاقی اولوب قصد قدیم ایدوب سكسان بیك مقداری عساكر مقهوره‌سنه دیمتراش‌نام ملعونی سردار ایدوب‌تن صوینده بوجانبه‌كوندرمك قصدنده اولدقلرین خبر وردوكلرین بلدروب وذكر اولنان قازقلر ذخیره‌لرین كتوودكلرینه حمل اولنمشدر علی‌الخصوص قحط‌لقدن اهالیٔ قلعه‌نك فوق‌الحد مضایقه‌لری اولوب قلعه‌ده اولان دارو اكل اولنوب تمام اولمشدر شمدیكیحالده عام وخاصه بالقدن غیری ذخیره یوقدر باق دخی بوسنه چندان اولمیوب خلقك بعضی جلای وطن ایلمكین قلعه‌ده ادم دخی اقل قلمیدر خصوصیله طوپچیلر دخی اولمیوب قلعه‌نك و جهامن‌الوجوه اعدا شد ایدنه اقتداری اولمدوغن بلدردی امدی ذكر اولنان قلعه‌نك احوالی شمدیلركنه تدارك اولمامغه باعث نه‌در بلیوردومكه وصول بولدقده تأخیر وتراخی ایتمیوب ذكر اولنان قلعه‌نك اكر ذخیره‌سیدر واكر نفرلریدر واكر طوپچیلریدر واكر سایر یراغی‌در هر‌برین تدارك و احضار ایلیوب و تعمیر وترمیمه محتاج اولان یرلرین واعدادن ضرر احتمالی اولان مواضن اوكات وجهله كوروب جمله امورین تكمیل ایدوب هیچ بر ماده‌ده قصور و نقصان قومیوب

اعدادن العیاذ بالله تعالی اکر قلعه‌یه واکر اطراف و جوانبه ضرر وکزند ارشدرمکدن
زیاده حذر ایده‌سن وبو احوالی سنداخی تتبع و تجسس ایدوب اعدانك عرض
اولندوغی اوزره حرکت بی برکتلری واقعمیدر نیجه‌در تمام معلوم ایدوب داخی اکا
کوره تدارکارین کوره‌سن دونانمه کمیلری دخی تجهیز واحضار اولنوب کوندرلمك
اوزره‌در وقلعه دزداری و کتخدا و سایر نفرلرینه کرکی کبی تنبیه و تأکید ایده-
سنکه کیجه وکوندوزلرده هربرین حفظ وحراستده دقیقه فوت اتمیوب غفلت اوزره
اولمیه‌لر وبو حکم شریفم سکا نه تاریخده واروب و قلعه احوالن وذخیره خصوصن
و سائر لوازمن نه وجهله تدارك اتدوکك یازوب بلدوره‌سن وسایر اعدادن واقف
اولدوغك اخبار صحیحه‌یی معجلا درگاه معلامه عرض ایده‌سن فی ۲۵ رجب ۹۶۷
(پایهٔ سریر اعلایه کوندریلوب اوقنوب مقبول اولوب بکك ادمی قیطادسه‌ور لدی)

— ۷ —

خان حضرتلرینه حکم که حالیا عتبهٔ علیاء منزلمقرونمزکه ملاذ خاقان عظام ملجأ
والامقامدر مکتوب مودت مصحوبکز وارد اولوب مسقو جانبنه جاسوس ارسال
اولنوب کلدکده روس منحوسك کلی تدارکن کوروب نهر اوزوده قادرغه وقالیته
بنیاد ایدوب ممالك اسلام قصدین اتدکلرین وولایت حفظی ایچون قادرغه تدارك
و ارسال اولنمه‌سن و نوغای مرزالری مابیننده نفاق وتفرقه واقع اولوب بعضیلری
خلاص اولوب اولاد وازواجیله قلعهٔ ازاغه تحصن ایدوب قلعه اهالیسنك اغنیا واکابرین
مهمان خانه ایدینوب ولایت قریم خلقنك کاو کوسفندین سوار اولوب کلوب سرقه
ایدوب خاد و فساعتدن خالی اولمیوب نیجه ماه وسالدرکه یغما وغارته شروع ایدوب
ولایتك تخلیه‌سنه باعث اولدقلری اجلدن نیجه دفع و منع اولنوب خلاص ممنوع
اولمیوب سرکشلك ایدوب ذکر اولنان مرزالر وسارقلر کرفت اولنوب وسایرلری
داخی قلعه‌دن اخراج اولنمه‌سن و اندن غیری مکتوب مودت مصحوبکزده هر نه
تحریر وبیان اولنمش ایسه پایهٔ سریر اعلامه عرض وتقریر اولمشدر ایله اولسه عرض
اولندیغی اوزره قادرغه‌لر تدارك اولنوب عسکر اسلام نصرت فرجام ایله مملو قلنوب انشاالله
کوندرلمك اوزره‌در کرکدر که سز داخی جبلتکزده مرکوز وطینتکزده مضمر اولان
وفور دیانت واسلام مقتضاسنجه دین باینده ودولت ابد پیوندمه متعلق اولان جمهور

امورده سعی و اقدام ایلیوب مملکت و ولایته و رعایا و برایایه اکر روس منحوس
واکر اعلای دین مبین ومعاقدین حضرت سیدالمرسلین‌دن ضرر وکزند ارشدرمیوب
سوابق ایام و سوابق سوابقدن عتبهٔ کردون رفعتمزه اولان مزید اخلاص ومدفور
اختصاصکز مقتضاسنجه انواع مساعیٔ جمیله ظهوره کتوره‌سن اول نوغای مرزا-
لرین و سارقلرین داخی عرض اولندوغی اوزره کرفت ایلیوب و سایرلرین
داخی مملکتدن اخراج ایدوب اول کرفت اولان لری قدوة الامراء الکرام کفه سنجاغی
بکی سنان دام عدایه تسلیم ایده‌سن و میرزالردن و سارقلردن نه مقدار کمسنالر کرفت
اولوب مشارالیهه تسلیم اولنورسه دفتر ایدوب مهرلیوب شخصی اسمی و رسمی ایله
یازوب بله تسلیم ایده‌سن‌که اکا کوره طلب اولنه بوبابده مشارالیهه داخی حکم همایونمز
ارسال اولنمشدر ومرادیکوز اولدوغی اوزره لیه قرالی خصوصنده بندر بکی حسین
دام عزه‌یه حکم شریفمز ارسال اولنمشدر انشاالله تعالی دایما تدابیر صایبه کوز
مقارنتی ایله اعدای دین ودولت منهزم ومقهور واولیای مملکت وملت مظفر ومنصور
اولمقدن خالی اولمیه (یازلدی) فی ۲۵ رجب ۹۶۷

— ۸ —

سلستره بکی سنان پاشایه حکم که کفه بکی و آزاق قاضیسی وانده اولان نوبتجی
قوللرم مکتوب کوندروب بوندن اقدم آزاق قلعه‌سنی محاصره مقصدینه کلوب منهزم
اولان دیمتراش نام ملعون روس منحوس عسکریله کیرو قلعهٔ آزاق وسایر ممالك
محروسه قصدینه توجه ناموجه اتمك اوزره اولدقلرین بلدرمکن ممالك محروسه‌مك
حفظ وحراستی و اعدای دین مبینك وجود مضرت آلودلرین صحیفهٔ روزکاردن
حك وافسادین دفع ورفع اتمك اهم مهمات وجملهٔ واجباتدن اولمغین وسنولك داخی
کمال فراست و فرط شجاعت وشهامتکه اعتماد همایونم اولمغین بوخصوص ایچون سنك
یانکده واروب سلستره‌ده جمعیت اتمك ایچون اسکندریه وچرمن وودین وولچترین
واینه‌بختی والاجه حصار واقکرمان بکلری قوللرم وبغدان وافلاق وویوده‌سی قوللرم
تعیین اولنوب هربرینه بوبابده مستقل حکم شریفم کوندریلوب معجلا سکا واروب
ملاقی اولوب وجه ومناسب کوردوکك اوزره خدمتده و یولداشلقده بولنه‌لر دیو
امرم اولمشدر بیوردومکه ... وصول بولدقده سنداخی سنجاغکده اولان اکر

معزول سپاهیلردر واکر سپاهی زاده‌لردر واکر سایر درلك رجا ایدر نفرادن
صقالو کوکللو یراو یکتلردر فدا وتنبیه اتدروب جمع ایدوب داخی دشمن یراغیله
حاضر ومهیا اولوب جمعیت ایله اوتوروب اعدا جانبلرینه ناظر اولوب بر جانبدن
حرکت واقع اولورسه قوشلان بکلر قوللرم وسایر عساکر نصرت مآثر ایله یکدل
ویکجهت اولوب دین‌باینده ودولت همایونمه متعلق اولان جمهور اموره بذل‌مقدور
ایدوب کروه مکروه شیاطین شکوهنده مملکت وولایته ورعایا وبرایایه وقلاع
وبقاعه ونواحی وقرایه بعنایةالله تعالی ضرر وکزند ارشدرمیوب بروجهله حقلرندن
کلنه‌که سایرلرینه موجب عبرت واقع اولا بو بابده حسن تدارك ایدوب غفلت ایله
العیاذبالله تعالی عرض وناموس سلطنته مغایر بر وضع صدورندن حذر ایدوب
محتاج عرض اولانی یازوب بلدره‌سن وبو خصوص ایچون کفه بکنه وخانه احکام
شریفه کوندریلوب قره‌دکزه دونانمهٔ همایونم دخی کوندرلمشدر انلر ایله دخی مشاوره
ایدوب وجه ومناسب اولدوغی اوزره محل اقتضا اتدوکنه کوره صره تداوك ایدوب
دفع ورفع اعداده مجدو مردانه اولوب دقیقه فوت ایتمیه‌سن و سلستره‌نك جبه‌لو
تاتارلرین دخی یانکه الاسن و اقکرمان بکی سنك یانکه جمعیته کلمکمی اولادر
سنجاغنده طورمقمی مناسب‌در وجه و مناسب اولدوغی اوزره عمل ایده‌سن (بو
خصوصلرده کوندریلان حکملر ایچرویه کوندریلوب مقبول اولمشدر محمد چاوشه
ورلدی) فی ٦ شعبان ٩٦٧

— ٩ —

دولت کرای خان حضرتلرینه حکم‌که حالیا عتبهٔ کردون اقتدار وسدهٔ سنیهٔ
سعادت مداریمزکه ملاذ خاقان عظام و ملجأ خواقین والامقام‌در مکتوب مودت
مصحوبکز وارداولوب فحوای مخالصت مشحوننده روس منحوس هرجانبه‌عساکر
شیاطین شکوهن کوندروب هرقنده توجه ناموجه اتمشلر ایسه منهزم اولوب
کلدکارینه نادم اولوب وبوسنه‌ده شدت‌شتادن طوارلری قیریلوب وسعتاری اولمیوب
وبو سنه یغمور دخی یغمیوب ولایتلری قحط اوزره اولوب وبهر اوزره بر مقدار
عسکر کلورکن واراغری نام‌محله واریلوب تجسس ایچون کوندریلوب آدملر یکوز
دیمتراش نام ملعون درتیوز مقداری آدم ایله کزرکن دیل آلنوب وبش بیك
مقداری توفنك انداز کافر عقبنجه کلمك اوزره اولدوقلری خبری آلنوب اما غیر

واقع اولمق اکلندوغن وروس منحوسك ولایتلرینه (یغمور) مضایقه اولمغین
سرحدده اولان قلاع و قراسنه بو سنه‌ده اقین اتمك نیتنده اولوب اول بابده بو
جانبدن بعض امرا قوللرم ایله عساکر نصرت اثرارسال اولنمه‌سن وانلردن غیری
اول جوابنه متعلق وکفار خاکساره متفرع هرنه اعلام اولنمش ایسه واوسال‌اولنان
دیل دخی هرنه تقریر اتمش ایسه پایهٔ سریر عالم مصیر خسروانه‌مه عرض و تقدیم
اولنوب علم‌عالم شمون خدیوانه‌م محیط وشامل اولمشدر ایمدی اولسه اول جانبه‌عساکر
فوز مأثر کوندرلمکده کرکی کبی عسرت اولوب زیرا مرور وعبور ایده‌جك عظیم
نهرلر اولوب کمیلر تداركی وذخیره احضاری لازم اولوب اول خصوصلر تدارك
اولنمسنه زمان مرور ایدوب فرصت فوت اولمق احتمالی واردر کرکدرکه انوك کبی
کفار خاکسارك ولایتندن برجانبه سیزاقین اتمك ایله ولایتکزه طرف اخردن‌ضرر
احتمالی اولمیه وجه و مناسب اولدوغی اوزره رأی اصابت قرینکز مقتضاسنجه
بنیت‌السفر تدارك واحضار اولنان عساکر نصرت مأثرکز ایله غزا ایدوب ان‌شاالله
تعالی عنایت باری یاری اولوب اعدای دین ودولته ذل ومنکبت وعساکر موحدینه
فرصت ونصرت میسر وغانم وسالم عودت مقدر اولمش‌اولا اما غزات غزایه متوجه
اولمق مقرر اولدقده کفار خاکسار دوزخ مداردن داخی غفلت جایز دکلدر احوال
واطوارلرین تمام معلوم ایدینوب بر وجهله تدارك اولمق کرکدرکه سیزلر بر جانبه
توجه موجه اتدوکوکوزده اعدادن مملکت و ولایته ورعایا و برایایه ضرر وکزند
ارشمك احتمالی اولمیه ونه وجهله تدارك اولنوب ونه زمانده توجه اولمق اوزره
اولدوغن وسایر اول جوانبك احوالن و اعدانك احوال واوضاعن درکاه سعادت
دستکاهمزه اولان وفور اخلاص وفرط اختصاصکز مقتضاسنجه یازوب بلدرمکدن
خالی اولمیه‌سز وقلعهٔ ازاغك تعمیری لازم اولمغین اولبابده آدم کوندرلمشدر امانبایه
مباشرت اولندقده انده اولان بنالری حفظ ایچون عسکر لازم اولوب بعد مسافه
بر وجانبدن کوندرلمسنده نوعا عسرت اولوب استانهٔ عدالت پناهم ایله اولان
موالات مقتضاسنجه انوك کبی بنایه مباشرت‌زماننده یرار ومعتمدعلیه ادملریکوزدن
کفایت مقداری یرارادم تعیین و اورسال ایتمك بابنده سعی جمیلکز وجوده کله
(اطلس کیسه وکومش قبوراق ایله خسرو بکه تسلیم اولندی) فی ۲۳ رمضان
۹۲۷ (بعده سلمان چاوشه ورلدی)

— ۱۰ —

كفه بكى سنانه حكم كه مكتوب كوندروب خاندن سكا مكتوب كلوب مسقو ايلچى طريقيله ايكى آدم كوندروب ديمتراش ممالك محروسه قصدينه روانه اولمشدر صكره يزدن بلمه‌سز ديدكلرين اندن صكره اكا موافق ازاقدن داخى خبر كلدوكن ومذكور ديمتراش وچراكسه بكلرى برمقدار اتلوايله كزوق نام محلده نزول ايدوب كيرودن كلجك آدملرينه متوقف اولدوغن برايكى نفر آدمى خبر كتوردوكلرين وژانه‌نك اوغللرى ديمتراش ايله اتفاق ايدوب ادا قلعه‌سنه داخى قصد ايتمك اوزره اولدقلرين وقلعهٔ ازاغك تعميرى خصوصنده وقادرغه‌لر احوالن واول جانبه توجه اتدوكك وانلردن غيرى هرنه عرض ايلمش ايسك معلوم شريفم اولوب قلعهٔ ازاغك تعميرى خصوصيدر واكر ساير مملكت تداركيدر اسرافاتى ايچون ماليه طرفندن ناظر امواله حكم يازيلوب كوندرلمشدر بيوردومكه وصول بولدقده سنداخى غفلت اوزره اولميوب مملكته مهم اولان لوازماتى تدارك ايدوب اكر مذكور ديمتراش خصوصيدر واكر كفار خاكسارك احوال واطواريور تتبع وتجسس ايدوب فكر فاسد وخيال كاسدلرى هرنه ايسه تمام معلوم ايدينوب داخى اكا كوره تداركلرين كوروب عنايت حق ايله مضرت وافسادلرين دفع ورفع ايتمك بابنده دقيقه فوت اتميه‌سن غفلت ايله العياذبالله تعالى اكر قلعهٔ ازاغه واكر ساير ممالك محروسه‌مدن قلاع وبقاعه و نواحى و قرايه و رعايا و برايايه ضرر و كزند ارشدرمكدن زياده حذر ايدوب حفظ وحراست مملكت بابنده مجد ومردانه اولوب دقيقه فوت اتميه‌سن وقلعهٔ ازاغك تعميره محتاج اولان يرلرين كركى كبى امر اوزره تعمير وترميم ايدوب ثبت ولايت اتدره‌سن وبالجمله بروجهله تدارك ايده‌سنكه اكر قرادن واكر صودن اعدادن كسنيه ضرر وكزند اولمق احتمالى اولميه نه وجهله تدارك ايدوب واعدادن نه‌وجهله خبر الندوغن وفكر وفراستلرى نه‌ايدوكن تمام معلوم ايدوب دخى مفصل يازوب بلدره‌سن وقلعه تعميرينه مباشرت اولدقده بنالروك حفظى ايچون ادم لازم اولمغين اولبابده مشار اليه خان دامت معاليه‌يه كفايت مقدارى عسكر كوندره‌سن ديه حكم شريفم كوندرلمشدر طلب ايدوب كتورده‌سن (بودخى خسر بكه ويرلدى) يوم مزبور

— ۱۱ —

كفه بكنه حكم كه حاليا دركاه معلامه مكتوب كوندروب ازاق محافظه‌سيچون

مأمور اولان دونماى همايون رئيسلرندن ترك رئيس وحسام وديكر حسام رئيس قادرغه‌لرينك كوركجيلرى زياده شكست وهلاك اولوب حالى وعمل مانده قالوب همان ايق باغى اولمغين وكفار خاكسار دخى ادا قلعه‌سى جانبلرينه متوجه اولوب هنوز دفع اولمامغين مذكورلره اجازت ويريلوب باقيلرى ادا محافظه‌سيچون اليقونلدى ديو بلدرمش‌سن امدى اعدا جانبندن غفلت جايز دكلدر بيوردومكه وصول بولدقده كمال بصيرت اوزره اولوب احوال واطوارلرين وفكر فاسد وخيال كاسدلرين دايما تتبع وتجسسدن خالى اولميوب احواللرين تمام معلوم ايدينوب داخى اكه كوره تداركلرين كوروب اكر دريادن واكر قرادن كفار خاكساردن مملكت وولايته وقلاع وبقاعه ونواحى وقرايه ورعايا وبرايايه ضرر وكزند ايرشدرمكدن زياده حذر ايليه‌سن (مصطفى چاوشه ويرلدى) فى ۱۸ ذى القعده ۹٦۷

— ۱۲ —

كفه بكنه حكم كه سدهٔ سعادتمه مكتوب كوندروب روس وچراكسه اتفاقيله قلعهٔ ازاغه هجوم اتمك صددنده ايكن سن طونغه ايله قلعه‌يه وصول بولوب كافره مقابله اولمايوب برايدن زياده ماماجا نام موقعده متمكن اولوب بعد چركس ادايه توجه اتدوكى مقرر اولمغين سن داخى طونغا ايله ادايه واروب كيجه‌لرى حفظ ايدوب كفار خاكسار ادايه دخول ايتمكه فرصت بولميوب مراجعت ايدوب ولايت چركسده بر صعب موضعه كيروب اوزولرينه وارلمغه قابليت اولميوب اغستوس اخرنه دكين طونغا ايله حفظ ولايت ايدوب دريانك شدتى زمانى اولمغين سن ادالر حفظنه قالوب دونمايه اجازت ورلدى ديو عرض ايلمش‌سن امدى بيوردومكه واريجق كما كان باب حفظ وحراستده دقيقه فوت ايتميوب اكراطه‌لر طرفلريدر واكر قلعهٔ ازاق جانبيدر كركى كبى حفظ وحراست ايدوب غفلت اوزره اولميوب كفرهٔ فجره طرفلرندن ضرر وكزند ايرشدرلمك خصوصنده مجدو مردانه اولوب انواع اقدمه اهتمام وجوده كتوره‌سن غفلت ايله كفار خاكسار طرفلرندن بر محله مضرت ارشمكدن احتراز ايدوب كمال بصيرت وانتباه اوزره اولاسن بوبابده سنك جانبكه حاضر وناظر اولوب لازم كلورسه معاونت ايده‌سن ديو جناب امارت مآب دولت كراى خان دامت معاليه داخى حكم شريفم كوندرلمشدر لازم كلورسه مشار اليه ايله خبرلشوب يكدل اولوب وجه ومناسب اولدوغى اوزره كفار بى دينك مضرت واقعلرين دفع ورفع ايليه‌سن فى غرهٔ محرم ۹٦۸

بويوك آطه　　　احمد رفيق

آرپه‌لق

عزل، یاخود تقاعد ایدیلن ملکی وعلمی مأمورلره معزولیت و تقاعد معاشی و منصوب مأمورلره بر نوع تخصیصات منضمه قیلمندن ویریلن مدار معیشتك تعبیر مخصوصیدر .

« فلان سنجاق، یاخود فلان قضا ، فلان ذاته بروجه آرپه‌لق توجیه اولندی » دنیلیرکه او سنجاق وقضانك وارداتندن برمقداری اوذاته تخصیص ایدیلدی معناسنی تضمن ایدر .

تیمار وزعامت [١] پك معتبر اولدیغندن آرپه‌لق وخاص وباشمقلق نامیله بر فرده ویریله‌مزدی .

درگاه عالی قپوجی باشیلری تجربه‌کار وشایان اعتبار اولدقلری حالده‌ده آرپه‌لقلری نهایت « ١٩٩٩٩ » [٢] اقچه اوله‌بیلوب زعامت درجه‌سنه ارتقا ایتمه‌مك ایچون براقچه تزیید ایدیله‌مدیکی کبی پادشاهلرك خاصکی قادینلرینه باشمقلق نامیله معاش تخصیصی اقتضا ایتدکده خواص همایون قراسندن ینه « ١٩٩٩٩ » [٢] اقچه‌یه قدر تعیین ایدیلوب یکرمی بیك اقچه‌یه ابلاغی ممکن اوله‌مازدی .

آرپه‌لق، زعامت و تیمار کبی مقید اولمایوب ذوات مختلفه‌یه ویریله‌بیلیردی . مثلا

---

[١] « زعامت وتیمارك محصولاتنه (مال مقاتله) اطلاق اولنور . اعدا ایله جنك ایتمك مقابله‌سنده تعیین اولنمشدر ، دیمك اولور . عموم ممالكده زعامت یكرمی بیك آقچه‌در . دفتر اجمالده یكرمی بیك آقچه‌دن بر آقچه اکسیك اولسه زعامت اطلاق اولنماز ، تیمار دنیلور . اجمال ، حین تحریرده کرك خاص همایون و خواص وزرا و امرا و آرپه‌لقلردر وکرك زعامت و تیماردر باجمله هر قریه کیمه قید اولمش ایسه آنی بیلدیرر . »

[قوانین آل عثمان درخلاصهٔ مضامین دفتر دیوان صحیفه ٦١]

« زعامت، دفع اعدا ایچون تعیین‌اولنان مقاتله مالی‌اولوب عسکربونلری تصرف ایدنلردر. »

[« « صحیفه ٧٠]

« اباً عن جد سپاهی زاده اولمایان، برطریق ایله تیماره دخول ایتمك قانونه مخالفدر » .

[« « صحیفه ٧٢]

[٢] قوچی بك رساله‌سی .

صدارتدن عزل و تقاعد ایدیلن وزیرلره [١] ، حربده حسن خدمتی سبق ایدنلره [٢] تنکیل اشقیایه [٣] و سفره مأمور اولانلره [٤] [مع ولیندن ایسه‌لر (بروجه آرپه‌لق) ومنصوبیندن‌ایسه‌لر (بروجه‌ضمیمه) [٥]] ، بر محلك محافظه‌سنه‌و برقلعه‌نك تعمیرینه‌مأمورایدیلنلره [٦] ، بر ایالتدن معزول اولانلره [٧] و ذوات سائره‌یه بر ، یاخود متعدد سنجاق آرپه‌لق اوله‌رق توجیه اولنوردی .

---

[١] « سابقا وزیر اعظم اولان عزتلو ورفعتلو وزیر مکرم سلیمان پاشا حضرتلرینه خط همایون‌سعادت مقرون ایله کنغری سنجاغی بروجه آرپه‌لق عنایت‌اولنمغین حکمی یازیله‌امرمدر » ٧ ذی‌الحجه ١٠١٩

وزیر اعظم چالیق علی پاشا بعدالعزل حضوره داخل اولدقده پادشاه « کوزلرکدن نخود دانه‌سی کبی دوکیلن یاشه مرحمت ایلیوب صوچوکی باغشلادم . سکا تقاعد احسان ایلدم . وار دعاده اول » بیوروب بروسه‌ده اوتورمق شرطیله میخالیچ و قره‌سی سنجاغی آرپه‌لق ویریلدی . [فندقلیلی تاریخی]

[٢] « سن‌پرار و امکدار واموردیده وکارکذار اولدیغکدن غیری‌بودفعه فتح وتسخیری میسر اولان اویوار قلعه‌سی محاصره‌سنده و فتحنده کلی خدمتك سبق ایتمکله حقکده مزید عنایت پادشاهانم و مزید رأفت شهنشاهانم ظهوره کلوب حالا بعنایةاه الملك الاکبر فتح و تسخیری میسر اولان لون قلعه‌سنه متعلق نواحی الحاقات قدیعه‌سیله سنه‌اربعه و سبعین والف ربیع‌الاخره‌سنك دردنجی‌کوننده بروجه آرپه‌لق لون سنجاغی سکا عنایت و احسان اولمشدر بیوردمکه الی آخره یازمله : ربیع‌الاخره ١٠٧٤ » .

[٣] « سابقا حلب والیسی اولان وزیر محمد پاشایه صادر اولان خط همایون شوکت مقرون قدس شریف و غزه ونابلس و اول حوالیده ظهور ایدن اشقیای عربانی قهروتدمیر ایله اهالی بلادی و طرق و مسالکی ترویج و تأمین ایدوب و حجاجك مشایعت و استقبالنه دخی قوی تدارك ایله مبادرت وسائر اقتضا ایدن خدمات علیه‌ده بذل قدرت ایدوب مساعئ جمیله وجوده کتیرمك شرطیله بروجه آرپه‌لق قدس شریف و غزه ونابلس سنجاقلری توجیه اولنمق امرمدر ٢٥ جماذی‌الاول ١١١٤ .

[٤] « انشاءاه‌تعالی اول بهارده مکمل و مرتب و مسلح آدملریله انکروس سفرنده موجود بولنمق اوزره ایچ ایل و طرسوس سنجاقلری سابقا ساقز محافظه‌سنده اولان حاجی علی‌پاشایه بروجه آرپه‌لق توجیه اولنمق امرمدر ٧ ربیع‌الاول ١١٠٧ » .

[٥] « انشاءاه‌تعالی اول بهارده مکمل و مرتب و مسلح آدملریله انکروس سفرنده موجود بولنمق اوزره چوروم و بوزاوق سنجاقلری حالاچون سنجاغی متصرفی شاملی عبدی اوغلی محمد پاشایه بروجه ضمیمه توجیه اولنمق امرمدر ٧ ربیع‌الاول ١١٠٧ » .

[٦] « حالا اویوار محافظه‌سنه تعیین اولنان کوچوك محمد پاشایه بروجه آرپه‌لق حمید سنجاغی و ایزورنیق وسکدیره و استرغون سنجاقلری بروجه آرپه‌لق عنایت اولنمغین احکامی یازیله امرمدر غره ذی‌الحجه ١٠٧٩ » .

(بروجه آرپه‌لق) بر سنجاغه متصرف اولان ذاته – رفع اولنان خاصلری مقابلنده – دیکر بر سنجاق تفویض ایدیلدیکی کبی [١] آرپه‌لق صورتیله بر سنجاغه متصرف اولان بر وزیره دیکر بر سنجاقده کذلك آرپه‌لق اولمق اوزره توجیه قیلنیردی [٢] .

آرپه‌لق وجه ایله برسنجاغه متصرف اولان ذات ، ینه آرپه‌لق صورتیله دیکر بر سنجاغه متصرف اولان ذات ایله بجایش ایدیلیر [٣] واستدعا اوزرینه‌ده بر سنجاق آرپه‌لق اوله‌رق تفویض اولنوردی [٤] .

(بروجه آرپه‌لق) خاص اولمق اوزره بر محلك نظارتی مقاطعه‌سنه متصرف اولان ذاتدن او نظارتی آخر شخص ، التزام ایده‌بیلیردی [٥] .

---

[٦] « اینه‌بختی سنجاغی معجلاً واروب اینه‌بختی قلعه‌سی محافظه‌سنه قیام وآغریبوز محافظی وزیر اسماعیل پاشانك رأی صواب دیدی اوزره قلعهٔ مزبوره‌نك تعمیر و ترمیمنه اهتمام و سائر امور مملکتده نظام تام ایدوب رعایا وبرایایی حمایت و صیانت و انصاف و اتصاف ایله حرکت ایدوب والحاصل مقتضای صدق و سداد ایله استعمار بلاد و ترفیه حال عباده دقت تام ایلك شرطیله سابقا طربزون بکلر بکیسی اولان عمر پاشایه بروجه آرپه‌لق توجیه اولنمق امرمدر ١٧ ذی‌الحجه ١١١٣ » .

[٧] « روم ایلی ایالتی ضمیمه اولان سنجاغیله محمد پاشایه وحمید سنجاغی بروجه آرپه‌لق روم ایلی ایالتندن معزول علی پاشایه توجیه اولنمق امرمدر ١٠ جماذی‌الاخر ١٠٨٩ » .

[١] « بروجه آرپه‌لق صاروخان سنجاغی متصرفی اولوب آغریبوز محافظی اولان وزیر مکرم عزتلو علی پاشایه اغریبوز سنجاغی رفع اولنان خاصلری مقابله‌سنده بروجه ضمیمه توجیه اولنمق ٢٦ صفر ١١٠٧ » .

[٢] « بروجه آرپه‌لق بولی سنجاغنه متصرف عزتلو وزیر مکرم محمد پاشا حضرتلرینه آنقره سنجاغی دخی بروجه آرپه‌لق توجیه اولنمق امرمدر ٢١ رمضان ١٠٧٨ » .

[٣] « صادر اولان خط همایون سعادت مقرون موجبنجه یانیه سنجاغی نیکبولیدن معزول حسین پاشایه و نیکبولی سنجاغی یانیه‌دن معزول احمد پاشایه بروجه آرپه‌لق توجیه اولنمق امرمدر ٤ ذالقعده ١٠٩٠ » .

[٤] « قره‌سی لواسی وزرای عظامدن محمد پاشایه بروجه آرپه‌لق ویریلدی ٢٨ شوال ١٠٧٩

آق محمد پاشا حضرتلرینه قنتره ایالتی احسان اولندوغی تاریخدن قره‌سی سنجاغی بوقوللرینه صدقه و احسان بیورلمق بابنده فرمان دولتلو سلطانم حضرتلرینکدر . حسن

موجبنجه توجیه اولنمق ١٠ ذی‌القعده ١٠٨٢ »

[٥] « مدللو ساکنلرندن قدوة الاماثل و الاقران محمد زید قدره درسعادته عرضحال

مرکزده و طشره‌ده بولنان مأمورین دولت ، معاشله توظیف و بالاخره معزولین و متقاعدینه‌ده مدار معیشت تعیین ایدیله‌رك آرپه‌لق اصولی الغا اولندی .

❋

مأمورین علمیه ، بری مدرس ، دیکری قاضی اوله‌رق اساساً ایکی قسم ایدی . مدرسلر ، مدرسی اولدقلری مدرسه‌نك حاصلات وقفیه‌سیله ، یاخود کندی ثروتلریله تعیش ایدرلردی .

بلاد اسلامیه‌یه تعیین ایدیله‌جك قاضیلر ، بو مدرسلرك کزیده‌لرندن انتخاب وتعیین اولنورلردی . قاضیلر عائدات شرعیه ایله کچینیرلردی . قضانك مادی و معنوی مسئولیتنی تأمل ایدن اکثر علما ، مسلك قضایه رغبت ایتمدکلری کبی قبول ایدنلرده قضایه ابتلانك بر مدت موقته‌یه انحصارینی ، کماکان تدریس ایله اشتغالی آرزو ایدرلردی . بناءً علیه قضایه بر و سنه مدتله تعیین اولنورلردی .

مدرس ایکن قاضی اولان بو محترم ذاتلره مدت معینه‌نك انقضاسندن صکره – بر نوع معزولیت معاشی اولمق اوزره – بر بلده‌نك حاصلات امیریه‌سندن (آرپه‌لق) نامیله بر مقدار مبلغ تخصیص قیلنیردی .

دولتك شعبات اداره‌سنه خلل طاری و هر مصلحت ، انتظام وانضباطدن عاری اولغه باشلادیغی زمانلردن اعتباراً مدرسلك رؤسی توجیهنده‌ده سوء استعمالات وقوع بولمغه باشلادی .

ایدوب بروجه آرپه‌لق خاص اولمق اوزره بیك طقسان یدی سنه‌سنده مدللو نظارتی مقاطعه‌سنه متصرف اولان شاهین مصطفی پاشادن نظارت مزبوری سنهٔ مزبوره‌ده یکرمی بش یوك آقچه‌یه درعهده و التزام و یدینه ویریلان ضبط تمسکی موجبنجه ایکی یوز اوتوز کون ضبطدن صکره خاص مرقوم مصاحب مصطفی پاشایه ویریلوب یوز اوتوز کون دخی مشارالیهك زماننده ضبط و درعهده ایلدیکی اوزره مال التزامی مشارالیه شاهین مصطفی پاشایه بالتمام ادا وتسلیم ایدوب ذمتنده بر آقچه قالمیوب و مشارالیه مصاحب مصطفی پاشانك زمانته دوشن یوز اوتوز کونك قسط الیوم حسابی اوزره حصه‌سنه دوشنی میری حسابی اوزره شاهین مصطفی پاشا ویروب ماینلرنده نزاع اولمامق اوزره فصل اولنوب بوکا بروجهله دخل اولنمق ایجاب ایتمز ایکن فوجه ساکنلرندن اولوب مصاحب پاشا طرفندن وکالت ادعاسنده اولان علی نام کمسنه حالا التزام ایلدوکك حسابدن مشارالیه مصاحب پاشایه دوشن قصور ایکی یوك یکرمی سکز بیك بش یوز آقچه واردر سندن آلورم دیو اهل عرفه استناداً مزبور علی بونك جبراً ایکی یوك یکرمی سکز بیك التی یوز اقچه‌سنی دخی زیاده آلوب ظلم و تعدی ایلدوکك بیلدیروب شرعله کوربلوب کیرویه آلیویرلمك بابنده امر شریف رجا ایلدوکی اجلدن اعدی شرع و قانون اوزره کورلمك امرم اولمشدر ٩ شعبان ١١٠١ » .

علمايه كويا مدار شوق اولمق اوزره اوغللرينه مدرسلك رؤسى ويريلمك [۱] ومهدنشين اطفال شير خوارى « قدوة العلماء المحققين و عمدة الفضلاء المدققين » كبى اوصاف عاليه ايله ياد وحيثيت علم وعالمى برباد ايتمك اصول اتخاذ اولنديغى كبى مؤخراً علمى وملكى كبرا و رجالك (زادكان) دنيلن حديث السن مخاديمى‌ده [۲] اون بش يكرمى سنه مدرسه كوشه‌لرنده انواع محروميت و محنت ايچنده تحصيل معرفت و رؤس امتحاننده اثبات لياقت ايدن ارباب استحقاق كبى رؤس تدريس ايله تلطيف اولنه‌رق بو صورتله كنديلرينه — ايراد قيلندن — مدار معيشت احضار ايديلدكدن باشقه — علماء، قتل و مصادره‌دن مصون اولدقلرى جهتله — رؤس تدريس سايه‌سنده رؤس مخاديمك مصونيتى‌ده تأمين قيلنوب برنوع ثروت و حيات سيغورطه‌سنه وضع ايديلمش اولورلردى .

فاضل وجاهل مدرسلر ، تكثر ايتمكله — اسمى موجود ، وجودى مفقود — بر طاقم مدرسه‌لر پيدا اولدى و مدرسلك ، اعتبارى پايه حكمنه كچدى .

رؤس تدريسه نائليتله طريقده قدم كسب ايدرك مولويت مرتبه‌سنه ارتقا ايدن جهلاى زادكانه مولويت توجيهى وبونلرك برر بلده قاصيلكنه تعيينى مقتضى اولديغندن مدرسلك كبى مولويت جهتى‌ده مختل اولدى .

حالاً وسابقاً شيخ الاسلام اولانلرله بالفعل روم ايلى و اناطولى قاضيعسكرلرينك ومتقاعدلرينك ، استانبول ، مكهٔ مكرمه ، مدينهٔ منوره ، ادرنه ، بروسه قضالرندن منفصل وسائر مولويتلردن متقاعد اولانلركيدى يوز اللیدن سكسان وطقسان اقچه‌يه قدر وظيفهٔ يوميه‌لرى واردى [۳] .

شيخ الاسلام اولانلرك مناصب علميه توجيهاتنده (بوغچه بها) ناميله معيناتى

[۱] بونلر ، حقيقةً عالم عامل اوله‌لردى اوغللرينه — بلا استحقاق — ويريلن مدرسلك رؤسنى اوپوب باشلرينه قويارلر ، ويرنلرك باشلرينه چالارلردى . چونكه — تبليغنه مأمور اولدقلرى — دين عدالت آكين ، امانتك اهلنه توديعنى امر ايدييور .

[۲] شعراى معروفه‌دن كركوكلى عبدالرزاق نورس ، برمنظومه‌سنده

« چكه‌مم هيچ هله مخاديمى »
« .... يم اوغلمك‌ده آنه‌سنى »

دير .

[۳] « رسالهٔ وظيفه خواران ومراتب بندكان آل عثمان: صحيفه ۹۹ » .

وداڭره‌لرى خدمه‌سنك عائداتى اولدقدن باشقه عهده‌لرنده بولنان سلطان بايزيد مدرسه‌سى مدرسلكندن و بايزيد اوقافنك ادارسندنده انتفاع ايدرلردى .

بالفعل حكومت شرعيه‌ده بولنان صدور وموالى، محكمه خرجلرندنده مستفيد اولورلردى .

اقچه‌نك تناقص قيمتى واصحاب مراتبك زينت واحتشامه ميلى ، اسباب معيشتك تكثرينى استلزام ايتديكندن شيخ الاسلامه ، صدوره ، موالى‌يه وبونلرك معزوللرينه‌ده (آرپه‌لق) ناميله برر ايكيشر قضا توجيه ايديليردى .

بونلر ، اوقضالره — اجراى احكام قضا ايتمك اوزره — برر نائب كوندره‌رك حاصلاتك برمقدارينى آنلره اعطا و متباقيسنى كنديلرى استيفا ايدرلردى .

عظمادن وجهلاى زادكاندن بعضلرى ، آرپه‌لقلرى اولان قضالره — مبالغ وفيره جر ايتمك امل حريصانه‌سيله — اكثرا متشرع و مقتدر نوّاب كوندرميوب وقتيله متورعين علمانك — مسئوليت ماديه و معنويه‌سنه بناءً — نفسلريچون ابتلا عد ايتدكلرى قضايه بريكيلر اسافل جهله‌يى بلا ايدرلر ، اسافل مرقومه‌ده تعذيب عباد وتخريب بلاد خصوصنده قصور ايتمزلردى .

كبار علما دائره‌لرنده‌كى جهلهٔ خدمه‌ده چراقلق صورتيله طريق قضايه ادخال اولنمغه باشلاديغندن منصبلرينى اراذل نوّابه احاله ايدرلر وعباداللهك باشنه بلاى مبرم كسيليرلردى .

مناصب علميه‌يه مدت عرفيه تعيين وموقت صورتيله توجيه اولنديغندن هر سنه مدت عرفيه‌سنى اكمال ايدن صدور وموالى ، كثير العدد برقافلهٔ معزولين تشكيل ايدردى . بونلره آرپه‌لق تداركنده مشكلاته تصادف ايديليردى .

پدرلرينك ، ياخود منسوب اولدقلرى كبرانك همتيله من غير استيهال طريق تدريسه دخول ايدنلر — طفرات طفلانه ايله — قطع مراتب وقاضيعسكرلك پايه‌سنه قدر ترقى ايتدكلرندن — دولت و ملته فائده‌لرى حالاً مشاهد وآتيده مأمول اولمديغى حالده — آرپه‌لقلرينى استصغار ايدرلردى . شان دولتى محافظةً وبغير حق احراز ايتدكلرى — مراتب عليايه رعايةً بالضروره اداره‌لرى تأمين اولنوردى .

شيخ الاسلامدن اعتباراً دائرهٔ مشيختده بالفعل مأموريتده بولنان رجال علميه‌دن

مخرج مولویتی پایه‌سنی حائز ذواته قدر ـ تخصیصات منضمه و تعبیر آخرله مأموریت معاشـلرینك متممی اولمق اوزره ـ ویریلن (آرپه‌لق) دائرهٔ مشیخت داخلنده‌كی ذواته منحصر اولدیغی حالده بالاخره دوائر سائره‌ده مستخدم و معاشلری مستوفی اولان رجال علمیه‌نك‌ده آرپه‌لقدن اسـتفاده ایتملری حقنده ـ مختلف زمانلرده ـ ارادات سنیه صادر اولدی .

مؤخراً (آرپه‌لق) نامی الغا و «تبدیل الشكل لاجل الاكل» قیلندن «طریق معاشی» نامی احداث اولندی.

آیریجه بر علمیه تقاعد صندوقی تشكیل و مستحق تقاعد و عمل مانده اولان مأمورین علمیه‌یه و وفاتلرندن صكره عائله‌لرینه برر مقدار معاش تخصیصی تأمین ایدیلدی.

طشره‌ده مسلك قضاده بولنان مأمورین علمیه‌نك معاش مخصصلری ، تأمین معیشته كافی ایسه‌ده دائرهٔ مشیخته‌كی رجال و مأمورینك معاشلری جزئی[۱] اولدیغندن توسیع معیشت ایچون ویریلن آرپه‌لغك ، ـنام جدیدیله ـ طریق معاشنك ، ومأموریت معاشی ماهیتنده و وظیفه‌لرینك اهمیتی نسبتنده مأمورین موجوده‌یه تخصیصی موافق مصلحت ایكن بو اصول معقول ، رهین قبول اولمایه‌رق طریق معاشلرینك ادامه‌سنه چالیشیلمسی ، بعض زادكان و منسوبینك انتفاعدن محروم ایدیلمه‌ملری مقصدینه مستند ایدی.

اعلان مشروطیتدن صكره «طریق معاشی» الغا و آكا بدل مأموریت معاشلری حد لائقه ابلاغ ایدیلدیكی كبی معزولین علمیه‌یه‌ده ـ مأمورین ملكیه‌كبی ـ معزولیت معاشی تخصیص اولندی. مأموریتی و معزولیت معاشی اولمایانلره‌ده «مستحقین علمیه معاشاتی» نامیله برر مقدار معاش تخصیص قیلندی .

احوال اسف اشتماللرندن بحث اولنان نوّابك یرلرینه امور شرعیه و حقوقیه‌ده اختصاص پیدا ایدن ذوات مقتدره‌نك تدارك و تعیینی لزومی تأمل اولنه‌رق ۱۲۷۰ سنه‌سنده ـ مؤخراً «مكتب نوّاب» نامنی آلان «معلمخانهٔ نوّاب» تشكیل ایدیلدی.

بو مكتبده علوم مرتبه‌یی تحصیل ایله شهادتنامه استحصال ایدنلر ، ثالث و رابع و خامس اوله‌رق اوچ صنف اعتبار اولنوب قضالره و بعض لوالره ایكیشر سنه مدتله تعیین قیلنیرلردی .

---

[۱] مثلا دائرهٔ مشیختك اك بیوك مأموریتلرندن اولان فتوی امانتك ـ مأموریته مخصص ـ معاشی اعلان مشروطیتدن سكز اون سنه اولنه قدر بیك بشیوز غروشدن عبارت ایدی

ولایت مركزلرینه و مهم سنجاقلره «معلمخانهٔ نواب» مأذونلرندن قدماً و لیاقهً شایان ترفیع كوریلنلرله ینه زادكاندن بعض ذوات نصب ایدیلیرلردی .

زادكان میاننده یولیله تحصیل علم و تهذیب اخلاق ایتمش منوّر و مستقیم ذاتلر بولندیغی كبی اكثراً

« جهلك اول مرتبه‌سی سهل اولماز »

« كسبسز تا بوقدر جهل اولماز »

مآلی «موافق حالی اولان ـ محله مكتبندن مأذون و اخذ و اعطایه مفتون ـ منلالرده كوریلیردی .

مكتب نوّابك یرینه ۱۳۳۲ سنه‌سنده «مدرسة القضاة» تشكیل اولنه‌رق زادكان اصولی الغا و نائبلرك عنوانی « قاضی » لكه تحویل قیلندی .

قاضیلق ، مكتب قضات مأذونلرینه تخصیص اولنه‌رق توقیت اصولی رفع ایدیلدی. قاضیلره ـ سائر مأمورین دولت كبی ـ خرجراه اعطا و حال معزولیتلرنده تأمین معیشتلری ایچون معزولیت معاشی تخصیص اولندی .

§

بر ضیافتده حاضر بولنان صدوردن كمركجی عثمان پاشا زاده نوری بك ، اعاظم حضّاردن برذاتك تكلیف ایتدیكی آرپه صوینی ایچمكدن اباء ایتمسی اوزرینه عمجه زاده‌سی افاخم فضلادن صدر اسبق یوسف كامل پاشا مرحوم ، بالبداهه شو بیتی سویله‌مشدر :

« منلالرك تعجبه شایان مزاجی چوق »

« آرپه‌لغی ییوبده صوینی ایچمه‌مك كبی »

ابن الامین

محمود كمال

اورخان بکك وقفیه‌سی

تاریخی تنویرایدن وثائق مقبوله‌دن، دلائل معتبره‌دن بری ده اسکی محاکم شرعیه‌دن صادر اولان حجتلر، وقفیه‌لر، اعلاملردر. چونکه بونلر، تنظیم ایدلدکلری زمانلره عائد اولان حادثاتی دوغروجه خبر ویرن بر لسان رسمیدرلر.

اویله بر لسان رسمی که شهود وبیناته مستند، سیاسی افاده‌لرده مندمج اولان اعوجاجلردن خالی، شبهه وتزویردن سالمدر. اشخاصه عائد اولان توصیفاتنده‌کی بلاغتلرده، ۱ ـ حکامك قدرت علمیه وحالت روحیه‌سنی ۲ ـ اوعصرك ایجابات سیاسیه‌سنی، ۳ ـ اشخاص موصوفه‌نك مواقع اجتماعیه‌سنی کوسترن دیکر دلیللردر.

بونك ایچون کرك اوقافه وکرك حادثاته عائد اولان اسکی حجتلرك وقیدلرك تاریخی قیمتلری پك یوکسکدر تاریخی جانلی کوسترن آثار عتیقه وآبدات قدیمه قدر اهمیتلری واردر. بو اهمیتلرینه بناءً اسکی وتاریخك مظلم نقطه‌لرینی تنویره خادم وقفیه‌لردن ارباب تاریخ پك چوق استفاده‌لر تأمین ایتمشلردر.

بونلردن اورخان بکك تورکجه وقفیه‌سی، ایکی نقطهٔ نظردن شایان دقتدر: بری اهمیت اجتماعیه‌سی، دیکری اهمیت تاریخیه‌سی. شوایکی جهتدن استفاده‌یه خادم اولان اورخان بکك وقفیه‌سنی نشرایدرك ختامنده بووقفیه‌نك تنویر ایلدیکی نقاط تاریخیه‌یی برر برر عرض وتدقیق وقیمت لسانیه‌سی جهتندن استفاده‌یی ده ارباب لسانه ترك ایلدم.

وقفیه‌نك صورتی

مافیه مطابق لاصله المنقول عنه حرره محمود بن سیدی
احمد القاضی بالعسکر المنصور

هذه صورة وقفیة الزاویه الاورخانیه التی کتبها الامام العلامة الحبر الفهامة القاضی المرحوم الهمدانی نقلت باذن السلطان بن السلطان بایزید بن مرادخان بن اورخان لتکون محفوظة بتکرار امثالها سعیا فی رعایة الشروط التی عینت فیها وانا محمد بن حمزه بن محمد الحاکم ببروسا حمیت عن البأسا عفی الله تعالی عنهما بلطفه الخفی والسنی

الحمدلله المفلق بمنجنون المنون مشید قلاع الاعمار المخلق بتد وار الادوار جدید بقاع هذه الدار المرسل علی اصلها سهام الاقضیة والاقدار الموکل بهم اسقاماً تحضرهم عن القرار ویجری فیهم مجری الدماء فی الابشار لایعتصم منها الاعتصام بالحذار ولایختص بالفقراء دون ذوی الیسار بل هی علایم الله فی البادی دون الحضار ونشهد ان لااله الاالله وحده لاشریك له شهادة شافیة عوارض الاوزار ونشهد ان سیدنا محمداً عبده ورسوله ارسله بالبرهان الساطع الانوار والقرأن القاطع للانکار صلی الله تعالی علیه وعلی عترته الاطیاب الاطهار وخیرته من الآل والاصحاب الابرار ماطلع نجم وافل وهوی سحاب وهطل وعلی الواقف ذات الظل الوارف وکل العوارف السنیة الاورخانیه نشر الله تعالی اعلام دولتها فی الافاق انوارها مادارت الافلاك ادوارها اما بعد تحقیقاً امیر کبیر کبرا ملك ملوك امرا حاکم ارض الله راعی عباد الله حامی حمای بلاد مسلمین ماحی رسوم شوم مشرکین قاصم عبدهٔ اوثان حاسم سجدهٔ صلبان ناظم شتات زمان خداوندکار بااقتدار پادشاه جهانکیر وجهاندار قالع قلاع کفرهٔ منحوسه فاتح قلعهٔ بروسه دامت معمورة ومحروسه ناظم مظهر آثار عدل ومطلع انوار خیر. منبع جود وسخا سرچشمهٔ لطف وعطا کوکب برج شرف ماه سپهر مکرمت. شمس اوج معدلت مصدوقهٔ ظل خدا. ابوالفتوح والمغازی اعنی به السلطان اورخان الغازی بن الامیر الکبیر المعظم الاثیر الخطیر المفخم عدل ودادك عمانی لطف ومروت کانی قهرمان زمان ذاهب مذهب نعمان سلطان عثمان ملکه الله تعالی نواصی الشرق والغرب وذلل له رقاب سکان الحزن والسهب وقتا که اشبو دنیای دنیه ماوای منیه ومثوای بلیه‌در. دار فراردر دار قرار دکلدر ثبات وبقاسی معدوم. وسکانی تعب وعنا ایله مملوایدوکی معلوم. عادتی سحاب مروری کبی علی الفور مرور وسراب کبی بنی آدمی مغرور ایتمك ایدوکی مجزوم. هرکیمکه بو دنیای دنیه ادنی میل ایتسه دنیا انی یوزی اوزره اسقاط ایلر. و هر کیمکه شهوات دنیویه‌نك اردنجه کتسه دنیا انی هلاك ایلر. هیچ برنبی نبوتی سببیله دنیاده مخلد وبرجبار عنید قوت وقدرتی باعثیله مؤبد قلنمادی. بروالده‌دورکه اولادینی غایت محبت وشفقتندن اوپوب بعده یوزین چویروب طبانجه ایله ضرب ایلر. وابناسنی قلیلاً ارضاع ایدوب بعده ممه‌دن کسر ایدوکنی جزماً ویقیناً بیلدی ایسه قصر امل وحصر عمل ایدوب عامهٔ اوقاتنده حق تقا ایله اتقا و ساعاتنی علی الدوام طاعات ملك علامه قصر وحصری طلب وابتغا وبصیرة فواد ایله اتقان نظر وتفکر وزاد اخرت

ادخارنده تشمر ويوم‌ميعاد وروز مرجع ايچون استعداد اتخاذينه اقتصار وحضرت حق
سبحانه وتعالينك «من يهد الله فهو المهتد ومن يضلل فماله من هاد» قول شريفنده اولان
وعدو ايعاده اعتبار ايلدى. پس امدى وقتا كه بومذكورات سلطان مشار اليهك كلامنك
فحواسى وداعماً تفكر وتذكرنده منتهاسى اولدى ايسه حضرت حق جل وعلانك «ان المصدقين
والمصدقات واقرضوا الله قرضاً حسناً يضاعف لهم ولهم اجر كريم» قول شريفنك طول
عميمندن ابتغا وفضل عظيمندن رجا وشآبيب غفرانى اوزرينه ياغدروب و جناتنك
اورتاسنى اكا محال ايليوب وجسيم مثوباتيله انى اجلال وانوك ظليله اظلاله نته‌كم حضرت
رسول اكرمى صلى الله عليه وسلم بيورور « المؤمن فى ظل صدقته يوم القيمة حتى
يقضى بين الناس » ودخى بيورر « اذامات ابن آدم انقطع عمله الاعن ثلث ولد صالح
يدعوله وعلم ينتفع به وصدقة جارية » ذكر اولنان حديثين شريفنده وعد بيوريلان
الطاف سبحانيه‌يه طلب و رغبت و جناب رب العالمينك كلام شريفنده وارد اولان
« يوم تجد كل نفس ماعملت من خير محضراً وماعملت من سؤ تودلوان بينها وبينه امداً
بعيداً » ودخى « يوم يفر المرء من اخيه و امه و ابيه و صاحبته و بنيه لكل امرأ منهم
يومئذ شأن يغنيه » ودخى « يوم لاينفع مال ولابنون الامن اتى الله بقلب سليم » آيات
بيناتك تضاعفنده حساب سريع وعذاب وجيع مواعيدندن خوف و رهبت ايليوب
تصرفات شرعيه‌سنده مستقل وتبرعات مرعيه‌سنده مستبد حاجب وترجمان واسطه‌سنز
بالذات كندو لسانيله متفوه اولدوغى حالده اقرار واعتراف وكندو نفس شريفه‌سى
اوزره اشهاد ايلديكه محروسهٔ بروسه حميت عن التحوسه‌ده بنا ايلدوكى زاويه‌يى كه
بين الناس عمارت ديمكله معروفدر . وزاويهٔ مزبوره‌يه متصل اولان باغلرى و اماكنى
و مساكنى و متابن و اصاطبى و مطابخ و محاطبى و اورتولى و آجوق يرلرى و چار-
طاقلرى واسطوانلرى مشتمله اولان محوطهٔ كبيره‌يى كه زاويه ومحوطه بين اهالى البلده
كال مرتبه مشهور اولمغين تحديد وتوصيفدن مستغنيدر . اوصاف آتى الذكر ايله متصف
اولان مشايخ وعلماء و سادات و فقرادن صادرين و واردين ايچون شائبهٔ ريادن
خالصه و صافيه نيت و نور و ضياسى كثيره و صافيه اولان طويت ايله وقف وحبس
ايلدى . بعده واقف مذكور ادام الله ايام دولته الملك الشكور زاويهٔ مزبوره‌نك
مصالحى ولوازمى ايچون ينه محروسهٔ مزبوره ايله دريا ماييننده واقع اولان طاغك

قله‌سنده بنا اولنوب قلادار ديمكله معروف اولان قلعه‌يى جميع حدود و طرايقى
وحقوق و مرافقى و سور وبروجى ايله و قريهٔ مرقومه‌ده واقع دور ومساكنى
وغرف واماكنى وجبل مذكورك حضيضنده واقع اراضى سقيه وغدنيه‌يى و دخى
اكنجيدن و اهالى صنايعندن و غيريدن قريهٔ مرقومه‌ده ساكن ممالكى و ينه مدينهٔ
بروسه حماها الله تعالى عن النكباتده واقع تپه‌جك و پنارر و موسى بابا نام اوچ پاره
قريه‌لرى و اولوباد نام قريه قربنده كول كنارنده واقع غليا نام قريه‌يى كه جمله‌سى
تحديد و توصيفدن مستغنيدر ذكر اولنان درت پاره قريه‌لرك عامهٔ حدود و طرايقى
و كافهٔ حقوق و مرافقى ايله جميع تلال و شعابى و جبال و حضابى سهلى و حزنى
و كروم و اشجارى و آبار و انهارى و اراضئ سقيه و تحيه‌سيله و ذكر اولنان
قريه‌لرده ساكن اكنجيلردر و قوللردر جمله ممالكيله كرك ذكر اولنسون كرك ذكر
اولنماسون على تناهى الوجوه الشرعيه و ابلغ الاسباب المرعيه وقف حبس ايلدى .
وينه محروسهٔ مزبوره‌ده واقع اولوب حالا اسكى بزازستان ديمكله معروف بين اهالى
المدينه نهايت مرتبه اشتهارى اولمغين تحديد وتوصيفدن مستغنى اولان خانى اطراف
و حواليسنده اولان حوانيت متصله و دكاكين منفصله‌سنى جميع حدود و حقوقى
و حجرات وبيوتى و كاركير و مخلمه نردبانلريله و دهاليز و طرق و مرافقيله و مذكور
وغير مذكور كافهٔ حقوقيله و ينه سابقا ذكر اولنان زاويه‌يه متصل اولان محوطهٔ
كبيرهٔ مذكوره داخلنده بنا اولنان حمامى كه لعدم الاشتراك بين الاهالى تحديدوتوصيفدن
مستغنيدر وينه محروسهٔ بروسه ظاهرنده واقع تحديد وتوصيفدن مستغنى ايكى كوز
دكرمنى كه بين اهالى البلده ابن فلاح دكرمنى و ازيك دكرمنى ديمكله معروفدر جمله
حدود و طرايقى و كافهٔ حقوق و مرافقى و احجار و دولابلريله و بغداى قويه‌جق
يرلريله و جدران بيوتيله و سد ومسيلدن و سائر مواضعندن جمله حقوقيله و ينه
محروسهٔ مذكوره ظاهرنده واقع تحديد و توصيفدن مستغنى اولوب بوستانجى على
بقله‌لنى ديمكله لدى الاهالى معروف و مشهور اولان بقله‌لنى وينه باشاجق باغى ديمكله
معروف اولان باغى اكا متصل ولزيق اولوب بستان اولمغه صالح ساحهٔ خاليه‌يى كه
لدى الاهالى تحديد و توصيفدن مستغنى‌در سائر موقوفات مذكوره‌يه مختص اولان
عامهٔ حدود و طرايقى و كافهٔ حقوق و مرافقى ايله وقف مؤبد و صحيح و شرعى

وحبس مخلد وصريح وسمى وتصدق سرمدى وحكمى نافذ وجائز وقطعى ايله
بتاً بتلاً حزماً فصلاً نهج شريعت شريفه اوزره جارى ومقتضاى احكام شرعيه‌يى حاوى
وموانع قادحه‌دن خاوى وشرائط صحتى جامع اولديغى حالده وقف وحبس ايلدى . وبعد
هذا واقف مذكور تقبل حسناته الملك الشكور ووفقه لمرضاته وسهل عليه سبيل طاعاته عامهٔ
عقارات مذكوره وكافهٔ اوقاف مزبوره‌يى ابانه واظهار وجملهٔ اموال واملاكندن
ازاله وافراز وحوزهٔ تصرفندن اخراج ومتولى وخدام آتى الذكر اللرينه تسليم
ايلدى . بعداليوم اوقاف مذكوره وعقارات مزبوره‌ده قليل وكثير وجليل وخطير
بوجه من الوجوه وسبب من الاسباب بيع وهبه ورهن قلنمز وتمليك واهلاك وايراث
اولنمز الى ان يرث الله الارض ومن عليها وهو خير الوارثين بلكه اصل مؤبد وشرط
مخلد ومؤكد اوزره اقامت واجرا اولنور مرور ايام انى نقص وكرور شهور واعوام
نقض ايلمز ودخى خليفه وسلطان وملك ووزير وقاضى ووالى ومحتسب ومفتى
وامبردن وسائر ناسدن هيچ بر كيمسنه‌يه كه حضرت حق سبحانه وتعالى‌يه ورسولنه
ويوم آخرته ايمان كتوره بو وقفك نقص ونقضى وتغيير وتبديلى وابطال وتحويلى
واهمال وتعطيلى اكا حلال وروا اولميه شول كمسنه كه بو وقفك نقض وتحويلنه شروع
وابطالنه قصد ايلسه تحقيقا اول كيمسنه ارتكاب محرم واستيجاب مأثم ايلر وحضرت
رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم كلمات دربارلرنده « شبر من الارض يأخذه
المرء بغير حق طوقه الله تعالى من سبع ارضين فى نار جهنم » ودخى الله تبارك وتعالى
« والظالمين اعدلهم عذاباً اليماً » و « الا لعنة الله على الظالمين » ديو بيورلديغندن
حضرت حق جل وعلادن خوف وخشيتى اولان موحد ومؤمن وقفك تغيير
وتبديلنه نه كيفيتله متصدى اولور . ويا ابطال وتعطيلنه نه حالتله متعرض اولور . پس
ايمدى شول كمسنه كه كتاب الله‌ه وسنن رسول الله‌ه صلى الله تعالى عليه وسلم مخالفت
ايلسه ويا حضرت حق جل وعلانك ويار سولى وحبيبى حضرت محمد مصطفانك
صلى الله تعالى عليه وسلم بعددمن صمت وتكلم حرام ايتديكى اشيايى مستحل اولسه واخ
فى الدين اولان برمؤمن وموحد قرنداشنك وقفنى ابطال وافساده مجد وساعى اولسه
مقرر ومحققدركه اول كيمسنه حضرت حق سبحانه وتعالينك غضب عظيمنه مبتلا
اولوب مأوى ومرجعى دخى جهنم اولور نه چركن ويرامز مرجع ومصيردر .
ودخى الله تبارك وتعالينك وكافهٔ ملائكه وعامهٔ بنى آدمك لعنتى اول كيمسنه‌نك

اوزرينه اولسون فالله حسيبه ومكافيه وطليبه ومجازيه بافانين العذاب وقوانين العقاب
يوم لا ينفع الظالمين معذرتهم ولهم اللعنة ولهم سوء الدار يوم تجزى كل نفس بما كسبت
لا ظلم اليوم ان الله سريع الحساب بعده واقف مرقوم يديم الله الى القوم عزه وجعل السعادة
حرزه اوقاف مرسومه‌نك توليتى وعامهٔ امورنه نظرى مولاناى معظم دستور مكرم
ناظم امور مملكت منفذ كافهٔ ملت علم الهدى اعلم الورى مربى العلماء والفضلاء ملجاء
المساكين والضعفاء سنان الملة والحق والدين يوسف بن الصدر الكبير مصلح الدين موسى
بن المرحوم مجدالدين عيسى الغالب على اسمه الشريف سنان پاشا يديم الله تعالى ايامه
وانفذ مراسمه واحكامه حضرتلرينه شرط ايلدى . پاشاى مشاراليه طول الله تعالى
عمره وختم له بالسعادة والحسنى حضرتلرينك انتقالندن صكره اوقاف مذكوره‌نك
توليتى محروسهٔ مرسومه‌يه قاضى اولوب احكام قضايى على ما امر الله تعالى اجرا
ايليوب عفيف الذيل نقى الجيب رشى واطماع ايله تلطخى وتلوثى اولميان كيمسنه‌يه
شرط وتعيين ايلدى ودخى زاويهٔ مذكوره‌نك مشيختنى مولانا الامام وصدر الهمام
شيخ مشايخ الاسلام سالك مسالك طريقه كاشف اسرار الحقيقه نور الملة والحق والدين
يعقوب بن المرحوم الحاج محمد دامت بركته حضرتلرينه تعيين ايلدى ودخى زاويهٔ
مزبوره‌نك امرنى وامام وحفاظ ونقيب وفراشك وجابى وخادم وطباخ وبوابك
وزاويهٔ مزبوره‌ده محتاج اليه وموقوف عليه اولان كمسنه‌لرك امرلرنى ونصب وعزللرنى
رأى متولى‌يه تفويض ايلدى وداخى واقف موصى اليه اجزل الله تعالى ثوابه حضرتلرى
ذكر اولنان حفاظ ونقيب وامامك وسائر خدامك هر برى بر منصبه نصب وتعيين
ايلمكده شرط ايلدى كه متولى اولا اول كمسنه‌نك حالنه امعان نظر ايليوب احوالندن
بروجه دقت واهتمامى تمام تفتيش وتفحص ايلدكندن صكره نصبندن مقصود وغرض
اولنان شغله صلاح ولياقتى ظاهر وباهر اوله‌جق اولور ايسه نصب وتعيين ايليه فاما .
شويله‌كه بعدالنصب اول كيمسنه‌دن كندويه لايق دكل بر فعل صدور ايلسه كرهٔ
اوليده اول كيمسنه‌يه نصح وپند ايليه اكر ثانيا ينه عودت ورجوع ايلر ايسه متولى
زجر ومنع ايليه اكر نصح وزجر تأثير ايتميوب اوچنجى دفعه‌ده ينه اول فعل قبيحى
اشليه‌جك يدنده اولان منصبندن عزل ودفع ايليه ودخى واقف محسن ضاعف الله
تعالى حسناته شويله نص وتصريح ايلديكه زاويهٔ مزبوره‌يه واردين ومسافريندن ذى
صلحا ايله متحلى واوقات صلواتى كما ينبغى محافظ ومقيم اولوب محصل الكلام مخالطه‌سى

لايق اولميان امورك قارشمسنى اول كمسنه زاويهٔ مزبوره‌يه نزولدن منع اولنميه‌جقلر كه اول مقوله كمسنه زاويهٔ مذكوره‌يه نازل اولوب اوچ كون اقامت ايلسه اكر متولئ وقف اول كيمسنه‌نك اوچ كوندن صكره زاويه‌ده اقامتنى رأى ايلر ايسه طورغوده والاخدام زاويه اقامت مراد ايلين كمسنه‌يه مقدما شرط واقفى بيان ايليوب تنبيه ايليه تا كه بعده خروجدن رنجيده ومتأذى اولميه وبو ذكر اولنان شروطى متولئ وقف بنفسه حاضر اولسه كندوسى بالذات رعايت ايليه والامتولى كندوسى بالذات حاضر اولمدوغى تقديرجه بو شروط مذكوره يرينه نائب قودوغى كمسنه‌نك رأينه مفوض اولا ودخى شوبله شرط ايلديكه زاويهٔ مزبوره‌يه كبار علمادن ومشايخ وساداتدن نازل اولان كمسنه‌نك خدمتنده خادم على ماينبغى قايم اولوب اوچ كونه‌دك واولرى يمن ويره وحمامه ايلته و آداب رعايتنده سائر خانقاه وزاويه‌لرده جارى اولان عادت اوزره اداء خدمتده تمام اجتهاد ايليه نجانكه اوچ كون مرور ايليه اول مسافرك زاويهٔ مزبوره‌ده اقامتى متولى رأينه وياخود متولينك وكيلى وقايم مقامى اولان كمسنه‌نك رأينه منوط ومربوط اوله وداخى شرط ايلديكه زاويهٔ مزبوره‌يه نزولدن هيچ كمسنه منع اولنميه الامكركه فاسق اولوب فسقنى اعلان واظهار ايليه وياخود بى نماز وتارك الصلوة ويابدعت اهلى اولوب وضلالتى اجهار ايليه بعده واقف مرقوم زاد توفيقه الملك الحى القيوم شرط ايلديكه عقارات مذكورات وسائر موقوفات مزبورات انفع استغلال ايله على الوجه الشرعى الحلال استرباح و استغلال اولنوب مستغل وقفك فوايدندن ومرتفق زوايدندن هر وقت و اوان وهر حين و زمانده حضرت حق وفياض مطلق جل جلاله وعم نواله لطف واحسان وعطا ايلديكى فوايد و عوايدى اولا اكر لازم كلوب احتياج اقتضا ايلر ايسه زاويهٔ مزبوره‌نك عمارتنه و اصلاح ومرمتنه واسترادهٔ غله‌سنه صرف اولنه اكر ذكر اولنان عمارته ومرمته واسترادهٔ غله‌سنه احتياج اولميه‌جق اولور ايسه زاويهٔ مزبوره‌يه ومصالح مهمه ولوازم متحتمه‌سنه صرف اولنه وداخى واقف مسفور عامله الله الملك الشكور باللطف الموفور الى يوم النشور شرط وتعيين ايلديكه زاويهٔ مذكوره‌نك لوازم مهمه‌سنه صرفندنصكره اوقاف مرقومه محصولندن باقى قلانك عشرى متولئ وقفه ويريله وعمارت مزبوره شيخنه آيده طقسان اقچه وظيفه ايله اوچ مدبغداى ويريله كه وظيفهٔ شيخ ييلده بيك سكسن اقچه

ايله اوتوز التى مد بغداى اولور . بو تعيين اولنان وظيفه شيخ ايله متولى‌يه خدمت لازمه‌لرينى بالتمام ادا واتمام وايفا ايلدكلرندن صكره ويريله ودخى اشبو كتاب وقفك اعلاسنده ذكرى مرور ايليان . . . . [١] وامام ونقيب و حفاظ وغيرك جامكيه‌سنى تعيين ايتمك خصوصنى واقف موصى اليه ايدالله تعالى ملكه حضرتلرى رأى متولى‌يه تفويض ايلدى . وبوندن ماعدا زاويهٔ مذكوره مصالحنه متعلق اولان اشيانى ومصالح زاويه‌يه توقف ايلدوكى امورى كه مثلا عمارته اودون چكمك ايچون ودكرمنه بغداى ايلتوب بعد الطحن ينه عمارته كتورمك ايچون طوار اشترا ايلمكدر و سائر امور مطلوبه ومصالح مرغوبه‌يى و داخى ايام معتاده‌ده فقرايه ويريلن حلاوى بهاسنه و لياليده اوقات لازمه‌ده ايقاد اولنان شمعله واستضائه ايچون اشترا اولنان زيت وادهان بهاسنه وزاويهٔ مذكوره‌ده لازم ومهم اولان صحنلره وچناق وچلمكلره وكپجه وقزغان و سپوركلر وبونلردن ماعدا مذكور وغير مذكور امور لازمه واشياء مهمه بهاسنه خرج وصرف اولنان نقودى جميعاً متولى رأينه تفويض ايلدى ودخى واقف موصى اليه اثابه الله تعالى شرط ايلدى كه اوقاف مرقومه‌دن اجاره‌يه ويرلمسى لازم ومهم اولان اشيا بر ييلدن زياده اجاره‌يه ويرلميه وعقد اجاره واقع اولوب مستأجر اولان كمسنه تمام ضبط وتصرفه شروع ايلدوكندنصكره تامدة اجاره بالتمام والكمال منقضيه اولمايجه مرة اخرى شخص آخره اجاره‌يه ويرلميه ودخى شرط ايلديلركه اجاره‌يه ويرلمسى لازم اولان نسنه ظالمه وطمعكاره اجاره‌يه ويرلميه محصل الكلام شول كمسنه‌كه انوك غائله وهائله‌سندن خوف واتقا اولنه اول مقوله كمسنه‌يه اوقاف مرقومه‌دن قليل وكثير جليل وحقير بر نسنه اجاره‌يه ويرلميه ودخى شرط ايلديكه اكر زاويهٔ مزبوره عياذا بالله الملك الحى القيوم منهدم ومنطمس و آثارى بالكليه مندرس واطلالى عفو و رسومى محو وايجادى ممتنع واستجدادى مستحيل وحالى اوزره اندن سكون عسير بلكه غير يسير اولسه بو اوقافدن حاصل اولان فوايد و واصل اولان عوايد فقراء مسلمين وضعفاء مؤمنين ومحاويج ومساكينه صرف وخرج اولنه مادامت السموات والارض الاماشاء ربك ان ربك فعال لمايريد فمن بدله بعد ماسمعه فانما اثمه على الذين يبدلونه ان الله سميع عليم و عليه لعنة الله والملائكة والناس اجمعين

[١] بوراسى اوقونامدينى جهتله آچيق براقيلمشدر .

واجر الواقف على الله الذى لايضيع اجرمن احسن عملاً بل يجزى بكل حسنة عشر ابدال ثم حكم حاكم من حكام المسلمين بالاذن الصريح ممن له ذلك شرعاً بصحة الاوقاف المذكورة ومصارفها على الوجه المسطور واشهد على حكمه جماعة من العدول والثقات وارباب القبول والالتفات فى اوائل شهر جمادى الاخره لسنة احدى و ستين وسبعمائة حامداً لله تعالى ومصليا على نبيه عليه الصلوة والسلام .(دفتر خامس استانبول صحيفه ٩٩)

∴

اورخان بكك شو وقفيه‌سى ، تاريخاً استفاده ايديله‌جك جهتلرى حائز بر وثيقهٔ مهمه‌در . توركيه تاريخنده مجهول اولان برقاچ نقطه‌يى پك كوزل تنوير ايتمكده‌در. تنوير ايتديكى نقاط مهمه‌يى صيراسيله عرض ايده‌لم :

١ — وقفيه‌نك بالاسنده كورديكمز عربى امضانك توركجه‌سى شودر : « بو كتاب وقفك مندرجاتى، كنديسندن نقل ايديلن اصلنه مطابقدر بونى عسكر منصوره قاضى اولان محمود بن سيد احمد يازدى . »

بوقاضى عسكر محمود چلبى ، (شقايق نعمانيه فى علماء الدولة العثمانيه) مؤلفى طاشكوپريلى زاده احمد عصام الدين افنديتك سمع إطلاعنه واصل اولامايان صدور علمادندر . بوذاتك ايكنجى سلطان مراد ايله شهزاده‌سى فاتح سلطان محمد خان دورلرنده مكرراً قاضى عسكر اولديغنى امضالرى كوسترمكده‌در .

مشاراليه محمود افنديتك امضاسى ، قيود وقفيه اداره‌سنده موجود سجلاتك متعدد يرلرنده كورولمشدر . ايكنجى مرادك اوائل رجب سنه ٨٥٠ تاريخلى وصيتنامهٔ مشهورى آلتنه ومشاراليهك اواخر شعبان سنه ٨٥٢ تاريخلى ايكنجى وقفيه‌سى اوستنه تصادف ايدن يرده كورولن امضاسى شودر : وضح مافيه عندى حرره محمود بن سيدى احمد القاضى بالعسكر المنصور عفى عنهما (دفتر حرمين ٨ صحيفه ٢٣١)

بو امضانك توركجه‌سى شودر : « بو وصيتنامه ايله وقفيه مندرجاتى حضورمده تقرير ايدلمشدر . بونى عسكر منصوره قاضى اولان محمود بن سيدى احمد يازدى». مشاراليهك شو امضاسى پك آچيق كوستريوركه ٨٥٠ و ٨٥٢ تاريخلرنده قاضى عسكر ايدى .

بوندن صوكرا (٨٥٩) سالنده امضاسى دلالتيله قاضى عسكر اولان مولانا مجدالدين عيسى بن محمد العباسى) ايدى . بوذاتك امضاسندن اكلاشيليوركه (محمود چلبى) ٨٥٩ سنه‌سنده معزول ايدى. ٨٦١ سالندن صوكراينه قاضى عسكراولديغنى امضاسى اكلاتمقده‌در .

مغنيساده اوقاف وعمارتى اولان كرميان زاده (اسحاق چلبى) نك ٨٦٦ سالنده فاتح امريله تنظيم ايديلن وقفنامه‌سى بالاسنده محمود افنديتك شوامضاسى كورولمكده‌در: « ثبت مافيه عندى حرره محمود بن سيدى احمد القاضى بالعسكر المنصور عفى عنهما » (دفتر مجدد اناطولى ٢٢ ص ٣١٨) بوامضانك توركجه‌سى‌ده شودر : « بو وقفنامه مندرجاتى حضورمده ثابت اولمشدر . بونى عسكر منصوره قاضى اولان محمود بن سيدى احمد يازدى . »

بو دفعه‌سنده (محمود چلبى) خيلى زمان مقامنى محافظه ايده‌بيلمشدر . چونكه اماسيه‌ده خيرات شريفه‌سى اولان يوركچ پاشانك برادرى خيرالدين خضر پاشانك (٨٧٠) تاريخلى وقفيه‌سى بالاسنده شو امضاسى كورولمكده‌در : « وجدته موافقا للشرع القويم والصراط المستقيم قبلته وارتضيته وانا الفقير محمود بن سيدى احمد القاضى بالعسكر المنصور عفى عنهما » (دفتر اناطولى ٥ صحيفه ٢٥٥)

بو امضانك توركجه‌سى‌ده شودر : « بو وقفنامه‌يى شريعت محكمه و اصول شرعيه‌يه موافق بولدم . قبول و استحسان ايده‌رك امضا ايتدم . بن فقير ، عسكر منصوره قاضى اولان محمود بن سيدى احمدم » شو امضاده مندرج اولان التفات فاضلانه ، تواضع وفورانه ، ارباب دقتك معلوميدر . چونكه خضر پاشانك وقفيه‌سنى تنظيم و مندرجاتنه حكم ايدن أماسيه قاضيسى مصلحى زاده مولانا شمس الدين محمد بن عبدالرحمن چلبى‌در .

صدر مشاراليه (٨٧٢) سنه‌سنده‌ده قاضى عسكردى . ادرنه‌ده جامع و مكتبى اولان ابراهيم بكك (٨٧٢) تاريخلى وقفيه‌سى بالاسنده شو امضاسى كورولمشدر : « لما ثبت ماتضمن هذه الوقفية لدى حكمت بصحته و لزومه حرره محمود بن سيد احمد القاضى بالعسكر المنصور عفى عنهما » (دفتر حرمين ٢ ص ٤) بو امضانك‌ده توركجه‌سى شودر : « شو وقفيه مندرجاتى حضورمده ثابت اولديغندن صحت ولزومنه حكم ايتدم . بونى عسكر منصوره قاضى اولان محمود بن سيدى احمد يازدى . »

شوراجقده عرض ايده‌لم‌كه اوزمانك قاضيعسكرى شيمديكى زمانمزك محكمهٔ تميز حقوق وجزا رئيسى ، عدليه ناظرى ، انتخاب حكام رئيس ديمكدى . بوتون قضاياى عدليه ، توثيق وتدقيق ايچون قاضى عسكره عرض اولونور. قاضىعسكر محكمه‌سنده كنديسنه عرض‌ايديلن حجتلرك ، اعلاملرك مندرجاتى اثبات ايديليردى . بوندن صوكرا قاضى عسكر امضاسنى قويااردى . بونك ايچون قاضى عسكر ، بروزيرك اوزمانلرده حائز اولديغى بوتون صلاحيتلره مالك اولوردى .

او زمانلرده قاضيعسكرلك مقامى ، آثار علميه‌سيله ، اخلاق حميده‌سيله ، عقل وذكاسيله ، تدبير واتقاسيله كنديسنى طانتمش اولان كبار علمايه ، صدور فضلايه خاص برمسند عالى ايدى. بومقام عاليدن وزيراعظم اولان ذوات آز دكلدى . محمود بن سيدى احمد بومقام عاليه قدر ارتقا ايتديكندن اكلاشيليركه مشاهير فضلادن ، كبار اذكيادن ، صدور علمادن برذات ايدى .

محمود بن سيدى احمد ، اماسيه تاريخنك ايكنجى بابى اولان تراجم قسمنده ترجمه‌سى يازيلان مصلحى زاده‌لردن وصدور علمادن مولانا (سيدالدين احمدچلبى) بن مولانا كمال‌الدين عبدالحى چلبى بن احمد چلبى مخدومى مولانا (بدرالدين محمود چلبى) در . أباً عن جد اماسيه‌ليدر. جدى اولان اماسيه مفتيسى مولانا (مصلح‌الدين موسى بن محمود) سيواسليدر . بوخاندان، اماسيه‌ده پك يوكسك برسلالهٔ علميه‌در.

٢ — ايكنجى امضانك توركجه‌سى شودر: « امام علامه ، حبرفهامه قاضى مرحوم همدانى طرفندن تحرير وتسجيل ايديلن سلطان اورخانك زاويه‌سنه عائد اشبو وقفيه صورتنى سلطان بن سلطان بايزيد بن مراد خان بن اورخانك اذنيله تنفيذ ايله‌دم . تاكه وقفيه درونده مندرج اولان شروطه رعايت ممكن وامثالنك تكرار وتكثيريله ضياعدن محفوظ اوله. بن محميهٔ بروسا حاكمى محمد بن حمزة بن محمدم . بنى وقاضى همدانى مرحومى جناب حق تعالى ظاهرى وباطنى لطف واحسانيله عفو ومغفرت بويورسون . »

محمد بن حمزة بن محمد ، ديكر امضالريله‌ده ثابت اولديغى اوزره دولت عثمانيه‌ده ايلك شيخ‌الاسلام ! ديه كوستريلن مولانا شمس‌الدين محمد بن حمزة‌الفنارى‌در . بوذاتك ايلك بروسه قاضيلغى (٧٩٥-٨٠٤) سنه‌سيدر . چونكه امضالرى بونلرى كوسترمكده‌در . شو حالده اورخان بكك بووقفيه صورتى ، منلا فنارى طرفندن

(٧٩٥) ايله (٨٠٤) سنه‌لرى اراسنده نقل و تنفيذ ايدلمش ديمكدر . چونكه ييلديرم سلطان بايزيد اذنيله يازمشدر .

منلا فنارينك شوامضاسندن اكلاشيليركه ٧٦١ جمادى‌الاخره‌سى اوائلنده بروسه قاضيسى (مولانا امام همدانى) ايدى . چونكه سلطان اورخانك وقفيه‌سنى تنظيم وتسجيل ايدن قاضى ، امام همدانى ايدى . قاضى همدانى ، مولانا برهان‌الدين ابراهيم بن على بن يوسف الهمدانى الحنفى در . بوذاتك شهرت علميه وذاتيه‌سنه بناءً منلا فنارى نامنى تصريح ايتمه‌مشدر. ٨٣٨ ده ادرنه قاضيسى بولونديغنى امضاسى كوسترن مولانا (تاج‌الدين ابراهيم) بن محمد بن الامام الهمدانى الحنفى ، بوذاتك حفيديدر . منلا فنارينك قيوده وامضالرينه نظراً ترجمهٔ حالى پك اوزوندر . بونى ديكر وقفيه‌لرده عرض ايدرم .

٣ — اورخان بكك بووقفيه‌سى صراحةً كوستريوركه وزيرى مولانا (سنان‌الدين يوسف پاشا) دركه خلق اراسنده (سنان پاشا) ديمكله مشهوردر . سنان پاشا ، تورك مورخلرينك شيمدى‌يه قدر مع‌الاسف اصلا طانيمادقلرى بر سيماى محترم ، بر وزير اعظم‌در .

عثمانلى ايمپراطورلغنده ايلك وزير اعظم اولماق اوزره تورك مورخلرندن پك چوقلرينك كوستردكلرى چاندارلى (خيرالدين خليل پاشا) بوسنان پاشادن صوكرا وزير اعظم اولان علمادندر . حال‌بوكه (سنان پاشا) دن مقدم وزير اولان (شهاب‌الدين احمدپاشا)يى بروسه جوارنده مكجه قريه‌سنده عمارتى واوقافى طانيتمقده‌در. بناءً عليه بووقفيه اويا كليش فكرلرى پك آچيق تصحيح ايدييور .

سنان پاشايى قدماى مورخيندن يالكيز ايكى ذات بردرجه طانيمش بولونيور : برى مورخ مشهور اماسيه‌لى (شكرالله چلبى) ، ديكرى‌ده (مصطفى جنابى افندى)در. بونلرده پك ناقص برصورتده طانيمشلردر . بونلرك نقصان معرفتلرينى‌ده بو اورخان غازى وقفيه‌سى تنوير واكمال ايدييور .

شكرالله چلبى ، نورعثمانيه كتبخانه‌سنده (٣٠٥٩) نومروده مقيد (بهجة‌التواريخ) آدلى اثرنده سنان پاشايى شويله تعريف ايدييور :

« اهل علم‌در ايام امير اورخان مرفه‌الحال كشتند مولانا سنان نام دانشمندى بود فقرحال‌وى رامكدر كرده و دردست نيستى اسيرشده بعتبهٔ وى رسيد درانك

مدتى درايام دولت غازى بى‌ريا مال فراوان وجاه بى‌كران حاصل شدسنان پاشا لقب كردند » (صحيفه ۳۰٤)

يعنى دييوركه : « سلطان اورخان دورنده ارباب علم رفاه وسعادت حاله نائل اولديلر . مولانا سنان آدلى برعالم واردى . فقرحالى كنديسنى مكدر ايتمش؛ يوقلق الندە اسير اولمش‌دى . سلطان اورخانك آستانه‌سنه انتساب ايده‌رك آزمدت ايچنده چوق‌مال ايدندى. يوكسك مسنده ايردى. كنديسنه (سنان پاشا) عنوانى‌ويرديردى.»

مصطفى جنابى افندى‌ده عين كتبخانه‌ده (۳۱۰۰) نومروده مقيد (العيلم الزاخر) آدلى اثرنده سنان پاشايى شويله طانيديور :

«ورتب بها قاضيا وهو مولانا سنان پاشا وهواول قاض بها وكان فقيراً ثم استغنى جداً » (جلد ٦ ورق ۲۷۱) يعنى ديبوركه : « سلطان اورخان غازى بروسه‌يى فتح ايتدكدن صوكرا مولانا سنان پاشايى بروسه‌يه قاضى نصب ايتدى . بروسه‌يه تعيين ايديلن ايلك قاضى ، سنان پاشادر . بوذات ابتداى حالنده زوكورد ايدى . صوكرا غايت زنكين اولدى . »

شو ايكى مورخك سنان پاشايى تعريفلرنده قابل تصحيح نقطه‌لر اولديغنى بو وقفيه‌نك صراحتى كوستريور. اوته‌دن برى‌ارباب تاريخه معلومدركه دولت‌عثمانيه‌ده، حتى اوغوز دولتنده (پاشا) عنوانى وزارت، بكلربكيلك رتبه‌لرينى حائز اولان رجال دولته ، عفو وصفحى غالب ، حليم ، مدبر، معتدل ، افكار صايبه‌سى مسائل معضله ومشكله‌يى تنوير ايدن رجال ملته ويرلمش بروصف عاليدر، برلقب مخصوصدر .

سلطانه، اميره، ذى‌شوكت وشانه انتساب وتعلق ايدن هرانسانه، ابتدا زوكورد ايكن صوكرادن كورمش، ثروت وسامانه صوكرادن ايرمش هرآدمه ديلزده نه لغةً نه‌ده عرفاً (پاشا) ديمز . كنديسنه (پاشا) عنوانى ويرلمش اولان كامل انسانلر ، افراد ملت آراسنده ياقازانديغى رتبه وحيثيتى، ياخود مالك اولديغى عقل وبصيرتى، تدبير ودهاسى اعتباريله تمايز ايتمش اولان يوكسك وشانلى طورخانلردر .

شكرالله افنديننك تعريفنه نظراً (سنان پاشا ابتداى حالنده فقر و فاقه ايله بونالمش اولان علمادن اونوب خلق آراسندن يتيشمش، صوكرادن اورخان غازى‌يه انتساب ايده‌رك ثروت و سامانه ايريشمش ، قازانديغى ثروت وشهرتندن دولايى (پاشا) عنوانيله اشتهار ايتمش برآدمدر .

حالبوكه وقفيه‌ده بوذاتى « مولاناى معظم دستور مكرم ناظم امور مملكت منفذ كافۀ ملت علم الهدى أعلم الورى مربى العلماء والفضلاء ملجاء المساكين والضعفاء » اوصاف وتشريفاتيله طانيديور . سلطان اورخانك وزير اعظمى ، صدر معظمى عالم ، فاضل ، هر وجهله كامل برذات اولاراق تعريف ايديور .

قيود ودفاتر قديمه تتبعاتيله مشغول اولان ارباب تاريخك معلوميدركه بوزمانلرده مراتب علميه بروسه قاضيلغى ، صوكره قاضيعسكرلك، بعده وزارت ايدى. وزارت چاندارلى زاده على پاشايه قدر قاضيعسكرلره خاص بر موقع ممتاز ايدى . چونكه وزارت، نشانجيلق وظائفى‌ده حائز برمقام اولديغندن مطلقا عرب وعجم لساننه واقف شرع شريفه ، اصول وفروعه آشنا برذاته توجيه ايديليردى .

شو مراتب رسميه‌دن اكلاشيليركه سنان پاشا مدرس ايكن بروسه قاضيسى ، صوكرا قاضى عسكر ، صوكرا شهاب الدين احمد پاشانك وفاتيله وزير اولمشدر . مشاراليهك وزراته ارتقا ايتمه‌سى، يالكز اورخان غازى آستانه‌سنه انتساب ايتديكندن دولايى دكلدر . بلكه مشار اليهك مالك اولديغى عقل ودهاسى ، فضل وكمالى سلطان مشاراليهك نظر توجهنى جلب ايده‌رك كنديسنى وزارت موقعنه قدر چيقارمش ديمكدر .

سنان پاشا ، شكرالله افنديننك طانيتديغى كبى حسب ونسبى نامعلوم اولان رجالدن دكلدر . ينه بووقفيه‌دن اوكره‌نيورزكه سنان پاشا ، صدر كبير مصلح الدين موسى چلبينك ، بوده مرحوم مجدالدين عيسى چلبينك اوغلودر . اوزمانلرده صدر كبير ، صدر موقر تعبيراتى انجاق يوكسك رجاله ويريليردى . صدر كبير تعبيرندن اكلاشيليركه مصلح الدين موسى چلبى ، هرحالده رجال علميه‌دن قاضيعسكر ، ياخود بروسه قاضيسى اولمش بر ذات ايدى . چونكه صدر كبير ، بونلره دينير . افراد ناسدن بركيمسه‌يه برمحكمه اعلامنده (صدر كبير) عنوانى يازيلاماز .

مصطفى جنابى افندى سنان پاشايه فتح ايديلن بروسه‌نك ايلك قاضيسى ديور . سنان پاشا ، شهاب الدين پاشادن انحلال ايدن بروسه قاضيلغنه نصب ايدلمش اولابيلير. فقط بروسه‌نك ايلك قاضيسى اولديغنى ظن ايتميورم . چونكه (۷۲۳) تاريخلى اسبرجه خاتونك وقفيه‌سى بالاسنده بروسه قاضيسى (احمد بن مصطفى) در . شو امضادلالت ايديوركه بروسه‌نك ايلك قاضيسى (احمد بن مصطفى) در، سنان پاشادكلدر.

سنان پاشـا ، اوائل حالنده تحصيل علوم وكمال ايله مشـغول اولديغندن محتاج معاونت اولا بيليرە فقط پدرينك صدر كبير اولماسى ، بوروايتى قبوله مانعدر صانيرم. پدرينك صـدارتى وكنديسنك وزارتى ييللرجه دوام ايدن سنان پاشـا ، البته پك زنكين اولور .

شو وثيقهٔ شرعيه‌نك پك آچيق كوسترديكى حقيقت شـودركه دولت عثمانيه‌ده جاندارلى خيرالدين خليل پاشانك وزارتى ، (٧٦١) تاريخندن پك صـوكرادر . مشاراليهك ايلك وزيرعثمانى اولديغى ، وزارت باباذن اوغله ميراث اولاراق جاندارلى سلاله‌سنه مخصوص بولونديغى روايتلرى برر ماصالدر .

٧٠٠ تاريخندن ٩٢٩ سـنه‌سى شعبانته ، يعنى صدر اعظم اماسـيه‌لى پيرى محمد پاشانك عزلنه‌قدر قيوده نظراً جمع وتأليف ايتديكم وزراى عثمانيه‌يى حاوى و(ديوان وزرات) آدلى اثر عاجزانه‌مده بو (سنان‌الدين يوسف پاشا) بشنجى و (خيرالدين خليل پاشا) ده يدنجى وزير عثمانيدر. بنم تتبعاتمه كوره ايلك وزيرعثمانى (كمال‌الدين محمد پاشا) در .

٤ — شو وقفيه‌نك سياقى دلالت ايديبوركه سلطان اورخانك زاويه‌سى وعمارتى مشيختنه نصب وتعيين ايتديكى (مولانا الامام وصدرالهمام شيخ مشايخ الاسلام سالك مسالك طريقه كاشف اسرار الحقيقه نورالملة والحق والدين يعقوب بن المرحوم الحاج محمد)ك تاريخاً پك محترم برسيماى مكرم اولديغى اكلاشـيليور . نه يازيق‌كه بو ذاتك هويتنى تنوير ايدن برقيده تصادف ايده‌مدم .

شوتشريفات علميه‌كوستربيوركه نورالدين يعقوب چلبى ، عالم، برامام كاملدر. پك محتملدركه مقام فتواده بولونمش اولديغى مناسبتله كنديسنه (شيخ‌الاسلام) ديندى. ينه پك محتملدركه سلطان اورخانك امامى اولان برشيخ بنام ايدى هرحالده (الصدر الهمام) تعبيرندن اكلاشيليركه علماً ومقاماً يوكسك برذات ايدى .

٥ — بو وقفيه‌نك تاريخى ، سلطان اورخانك تاريخ وفاتى حقنده نقل ايديلن مختلف روايتلرى كوزلجه وآچيقجه تصحيح ايديبور. چونكه مورخلريمز اورخان غازينك وفاتى تاريخنى بردورلو تعيين وتوثيق ايده‌مه‌مشلردر .

شكرالله چلبى ، نور عثمانيه كتبخانه‌سنده (٣٠٥٩) نومروده مقيد (بهجة التواريخ) آدلى تاريخنده سلطان اورخانك تاريخ وفاتى شويله يازيبور .

« خبر وفات پسرش بغازى اورخان بك رسيد بى فريادوزارى كردولى‌فائده نيافت آخرباز اجل باور خان بك غازى چنكال زد وبسوى فردوس اعلى كشيد واعلاى عليين قرار كاه‌نمود درسنه احدى وخمسين وسبعمائه » (صحيفه ٣٠٦)

يعنى ديبوركه : مخدومى سليمان‌پاشانك وفاتى خبرى غازى اورخان بكه ايريشدى . اورخان بك پك زياده متأثر اولوب آغلادى . لاكن برفائده‌سنى كورمدى. عاقبت اجل طوغانى غازى‌يه پنجه اوردى. يدييوزاللى برييلنده فردوس اعلا طرفنه چكوب كوتوردى . جنتك اك يوكسك يرنده قراركاه قوردى . »

عاشق پاشا زاده پير احمد چلبى تاريخنده ديبوركه : « سليمان پاشا دخى‌خيره‌بولى ولايتنى قايوب قازاردى . كيرو كليبولى‌يه كليردى . بركون آو ايدركن اوقله بر جانوار اوردبلر . بو جانوار قاچدى . سليمان پاشا آردينه دوشدى . آتينك آياغى بر دليكه كچدى . آتى دوشدى . اول اراده شهيد اولدى . بو فتحك تاريخى هجرتك يدييوز اللى سكزنده واقع اولدى . بعضيلر ايدرلركه اورخان غازى او ييلده وفات ايتدى ديرلر. آما اصح بودركم اوغلى آندن ايكى آى اوكدن وفات ايتدى.» (ص٠٥١)

صـولاق زاده همدمى محمد افندى تاريخنده ديبوركه : « بو فتوحاتك احوالنى و شهزاده‌نك انتقالنى على التفصيل پادشـاه جهان پناهه عرض ايلدكلرنده اكرچه منصور ومظفر اولدقلرينه مسرور و شاد اولديلر. لكن فراق اولاد ايچون خيلى دم ماتم‌زده اولوب بوغم و الله وجودلرينه عارضه اصابت ايدوب كون كوندن ضعيف وناتوان اولدقده عاقبت رحلت مقرر ايدوكن بيلوب سلطنت امورنى اوغلى سلطان مراد خان غازى‌يه تعيين ايليوب » « وصيتلرنى تمام بيوردقلرنده روح پاكى (ارجعى الى ربك راضية) قوليله فزاى پاكه پرواز ايلدى . » « بو واقعهٔ جكرسوز يدييوز آلتمش تاريخنده مرحوم سليمان پاشانك وفاتندن ايكى آى صكره در » (ص٢٧)

خواجهٔ سلطانى سعدالدين افندى ، نور عثمانيه كتبخانه‌سنده (٣١٠٧)نومروده مقيد (تاج‌التواريخ) آدلى تاريخنده ديبوركه « و يدييوز آلتمش برده امير شجيع حاجى ايلبكى پوسى ايدوب ديمتوقه قلعه‌سنى اله كتوردى . اندن صكره آنى شرط اوزره كافرلره ويرديكه آنلر دخى اكا ديمتوقه قلعه‌سنى تسليم ايده‌لر . بو وجهله اهل اسلام ديمتوقه حصارينى استيلا ايتديلر. و بوسنه‌ده سلطان‌البرين اورخان‌غازى فوت اولوب بروسه‌ده مناستر ايچنده دفن اولندى . »

منجم باشى درويش احمد افندى ديبوركه : « بوفتوحاتك خبرينى شهزادهٔ كامكارك وفاتلرى خبرى و بر مقدار كله و اسير ايله شهريار حضرتلرينك ركاب همايونلرينه كوندرديلر وصولنده نجل مكرملرينك وفاتندن بر مرتبه متكدر اولديلركه غم و ألم طبع همايونلرينه تأثيرو مرض هائل احداث ايدوب سلطان مراد حضرتلرينى دعوت و پادشاهلره مهم وافر نصيحت و تخت سلطنتى كندولره وصيت بعده دار جنانه رحلت بيورديلر. وفاتلرى (٧٦١) ده شهزاده حضرتلرندن ايكى آى صكره اولمشدر. (صحائف الاخبار ج ٣ ص ٢٩١)

كورولويوركه سلطان اورخانك تاريخ ارتحالى ايچون ٧٥١، ٧٥٨، ٧٦٠، ٧٦١ سنه‌لرى كوسترلمكده‌در عجبا بونلرك هانكيسى دوغرودر؟ شبهه يوقدركه غازى اورخان بك ، شو سنه‌لرك برنده وفات ايتمشدر . اوسنه عجبا هانكيسيدر ؟ . بونلردن برينى ترجيح ايده‌جك بر دليل قطعى ، بر وثيقهٔ تاريخيه كوسترله‌ميور ؛ بوندن دولايى شو تاريخلرك برى دوغرو ، ديكرلرى ياكليشدر ديمك ممكن اولاميوردى .

اورخان غازينك (٧٦١) تاريخنده وفات ايتديكنى يازان مورخ ، حكيم الدين ادريس بدليسيدر . هيئت بهشت آدلى اثرنده غازى مشاراليهك تاريخ ارتحالنى (٧٦١) اولمق اوزره قيد وتثبيت ايتمشدر . خواجه سعدالدين افندى ايله منجم باشى احمد افندى بوندن نقل ايتدكلرى آكلاشيلير . آنجاق ادريس بدليسى بوروايتى ترجيح وتوثيق ايده‌جك برنقل صريح كوسترمديكى جهتله بو روايتده او روايتلر كبى شايان اعتماد اولاميوردى .

ايشته بو وقفيهٔ اورخانيه‌نك تاريخى ، بوتون او اختلافاتى حل ايديور. اورخان غازينك ٧٦١ سنه‌سى جمادى الآخره‌سنك اوائلنده برحيات اولديغنى تثبيت ايده‌رك ٧٥١ ؛ ٧٥٨ ، ٧٦٠ سنه‌لرنده وفات ايتديكى روايتلرينك بر دكرى اولماديغنى آكلاتيور . شوحالده غازى اورخان بكك (٧٦١) سنه‌سى جمادى الآخره‌سنك اوائلندن صوكرا وفات ايتديكى محققدر .

پك محتملدركه شكرالله چلبينك ضبطى‌ده (سنة احدى وستين و سبعمائه) ايدى . صوكرا ناسخلرك سهويله (ستين) لفظى (خمسين) يازلمش اولسون . چونكه مورخلريمز ايچنده سلطان اورخانه اك ياقين اولان (شكرالله چلبى) در.

بو ذاتك عثمانلى خاندانيله تماسى هر مورخدن زياده‌در . بو مناسبتله اورخان بكك تاريخ وفاتنى هر مورخدن داها صحتلى بيلمه‌سى اقتضا ايدردى .

وقفيه‌نك صوكنده « واشهد على حكمه جماعةً من العدول والثقات وارباب القبول والالتفات » يازلديغنه باقيليرسه اصل وقفيه‌نك ذيلنده پك چوق رجالك شاهد اولاراق امضالرى وار ايدى . منلا فنارى بوصورتى يازدقدن صوكرا او رجالك اسملرينى طى ايتديكى آكلاشيليور . كيم بيلير هانكى بكلر ، هانكى عالملر ، هانكى اشراف واعيان ، بو وقفيه‌نك شاهدى ايديلر. ؟

منلا فنارى مرحوم، بونلرى طى وترك ايتمسه‌يدى، بو وقفيه‌نك قيمت تاريخيه‌سى داها زياده يوكسه‌ليردى. تاريخاً استفاده‌لريمز ، دورت بش نقطه‌يه منحصر قالمازدى. چونكه ٦٧١ سنه‌سى رجالنى تماميله بيلديره‌جك الده بر وثيقه‌مز اولماديغى جهتله بو زمانلره عائد اولان تاريخمزك پك مهم اقسامى مجهوليت پرده‌سيله مستور بر حالده‌در.

حسام‌الدين .

تنظیماتدن صوکرا

تورکیه‌ده معارف تشکیلاتی

(۱۲٦۷ — ۱۲۸۷)

[لطفی تاریخنك غیر مطبوع جلدلرندن]

۱۲٦۷ سنه‌سی

تشکیل انجمن دانش

معارف عمومیه مجلسی شعبه‌سی اولمق اوزره دارالسلطنةالسنیه‌ده آیده بر، ولدی‌الاقتضا اون بش کونده بر کره انعقاد ایتمك اوزره (انجمن دانش) نامیله فوق‌العاده بر مجلس معارفجلیس تشکیل اولندی بو مجلسك اعضای داخلیه‌سی قرق عدده منحصر اولوب خارجی اعضاسی محدود دکل‌ایدی وظیفه‌سی تربیهٔ عمومیه و ازالهٔ جهل تبعه‌یی مؤدی کتب و رسائل و اوراق مطبوعه‌نك سهل‌الافاده لسان ساده ایله تألیف‌وترجمه ونشری مثللو اسباب‌تسهیلیه‌دن عبارت ایدی ـــ غره شعبان ٤٤۹ نمره‌لو تقویم وقایعده مجلس مذکوره دائر نشر اولنان مقدمه‌شایان مطالعه آثار ادبیهٔ عثمانیه‌دندر مجلسك نظامنامهٔ داخلیسی‌دخی او تقویمده مندرجدر

بروجه محرر انجمن‌دانشك نظامات واعضاسی تنظیم وترتیب اولنمش‌اولدیغندن رمضان شریفك اون‌طقوزنجی کونی جنتمکان سلطان محمود خان ثانی حضرتلرینك تربهٔ شریفه‌لری جوارنده واقع والده سلطان مکتبنده کشادی حقنده شرفصدور بیوریلان ارادهٔ سنیه موجبنجه یوم مذکورده اورایه تشریف شاهانه وقوعیله ارکان دولت ومأمورین بنام حاضر اولدیغی حالده مجلس مذکور اصول مقبوله وطرز ممدوح اوزره حضور شاهانه‌ده کشا. اولندی‌حین کشادنده مجلس مذکورك ناظمی و رئیسی معارف اندیسی اولان صدراعظم مصطفی رشید پاشاطرفندن‌بالبداهه اتیـ.ن اولنان نطق بلیغ حضار مستمعینی مجبور کمال تحسین ایلمشدر نطق مذکوری متعاقب اولجه قلمه آلنان نطق‌مرتب دخی اوقوندی و دعوات موفقیت شاهانه تکرار قلنه‌رق عودت اولندی

۱۲۷۳ سنه‌سی

تشکیل نظارت معارف عمومیه

علوم و معارفك کسب ترقی وتکثری اسبابنك استحصالی صره‌سنده معارف عمومیه مصالحنك بروجه مطلوب رؤیت وتسویه‌سی ضمننده بر نظارت معتنی بها تشکیل اولندی

معارف وعلوم نظارتی من‌القدیم مقام فتوانك وظیفهٔ شرعیه‌سی اولدیغندن تشکیل یکی دکلدر بلکه مقام فتوادن فك ایله دیکره احاله دیمکدر او زمان مقام فتواده بولونان ذاتك سکوتیله موافقت ایلمسی انظار عمومیه و اجانبه قارشی او وقته قدر دولت علیهٔ عثمانیه‌ده معارف و علوم ایچون اداره و نظارت بولونمامش اعتقادیله ابتدای طلوع آفتاب سلطنت سنیه‌دنبرو علوم و معارفك ترویج وتعمیمی امرنده بیکلرجه اثار علمیه وضع و تأسیسنه موفق اولمش و شاهراه شریعت و عدالتی اس حرکت اتخاذ ایتمش اولان دولت علیهٔ عثمانیه‌در .

معارف و علومدن مرام علوم شرعیه و نقلیه ایسه بوعلوم و معارف ممالك اسلامیه‌نك شهور وقصباتنده کائن مدارس موجوده‌ده تحصیل‌اولنمقده‌در میلیونلرجه افراد اسلامیه‌نك شرایط دینیه ولدنیه و احکام دنیویه‌سی هپ او مدارس علمیه محصولیدر شیمدیلره قدر تعلیم وتعلم اولونان وألدن أله تداول ایدن نیجه بیکلرجه کتب و رسائل مذکور مدرسه‌لردن حاصل اولمشدر فقط مقتضیات زمانیه‌یه کوره تحصیلی فرض کفایه منزله‌سنده اولان صنایع و فنون تجاریه و رسامیه کبی فنون نافعه و علوم جدیدهٔ عقلیه‌یی تحصیل‌ایله تکمیل‌تزینات ذاتیه‌و ادارهٔ امور ملکیه‌نك موقوف علیهی اولان سالف‌الذکر فنون‌غربیه‌نك مدارس موجوده‌ده تعلمی ازبر کلفت ایله حصولبولور وبو وسیله‌ایله جهالت‌مفرطه وتعصبات بارده رفته رفته ازالمش اولور ایدی) وبو نظارته تنظیمات مجلسی اعضاسندن ومعارف عالیه اصحابندن مصرلی سامی پاشا تعیین قلندی

(مشارالیه دخی مدارس موجوده علملریله تزین ایتمش ظاقمدندر چونکه‌کندیسی دکل ایسه ابنه خواجه‌سی ویا خواجه‌سنك خواجه‌سی مدارس مذکوره‌دن نشئت ایتمشدر

بو مناسبتله مکاتب عمومیه نظارتی معارف عمومیه نظارتی مستشارلغنه تحویل ایله ناظری بولنان خیراه افندی‌یه مستشارلق عنوانی ویریلدی

١٢٧٧ سنه‌سى

تقويم وقايعه دائر ارادهٔ سنيه

هر دولتك رسمى بر غزته‌سى اوله‌رق هركس انده كوريلان حوادث صحيحه اوزرينه تصحيح افكار وتطبيق حركت ايتمكده وتقويم وقايعدخى دولت عليه‌نك رسمى غزته‌سى طانلقده اولديغى جهتله بر وقتدنبرو توجيهات رسميه وخصوصات عاديه‌دن بشقه شى يازلميوب بر وقت معينده دخى چيقارلماديغندن غزتهٔ مذكوره‌نك اعادهٔ قدر و اعتبارى ضمننده باب عالى طرفندن اعلانى تنسيب اولنه‌جق بعض مواد مهمه ونافعه دخى ويريله‌رك بوندن بويله وقت وزمانيله چيقاريلمسنه اهتمام اولنماسى خصوصيدر اشبو ارادهٔ سنيه اوزرينه احمد وفيق افندى ايله معارف ناظرى كمال پاشا و جودت افندى حضراتندن مركب تشكيل اولنان قوميسيونده ويريلان قرارى حاوى تنظيم اولنان مضبطه موجبنجه تقويم وطبعخانه نظارتلرينك معارف نظارتنه الحاقيله تقويم وقايعك بهر هفته نشرى ايچون دائرهٔ معارفده تقويم اوطه‌سى ناميله بر محل تخصيصى اقتضا ايدن محرر ومترجملرك مأمورينى طبع وتمثيل ايتديريله‌جك كتب و رسائلك مجدداً ياپيله‌جق تعرفه موجبنجه اهونجه چيقارلمسى مثللو وسائل لازمه‌نك استحصالنه وبو حاله كوره آچيقده قالان قدماى رجالدن تقويمخانه ناظرى لبيب افندى‌نك قدم و سننه حرمةً تصرف متصوردن متحصل مبلغك شهريه اون بش بيك غروشيله مشاراليهك تقاعد ايدلمسنه وتقويمخانه ايله مطبعه‌نك مجدداً اصلاحيله ايجاب حالك اجراسنه قرار ويرلمشدر .

١٢٧٨ سنه‌سى

تشكيل جمعيت طبيه

فن طبابت عرب و يونان حكماسى طرفندن وضع وتأسيس اولنمشيكن مرور زمان ايله عرب و يونان لسانلرى اوزرينه مؤسس اولان علوم حكميه‌نك رواجنه خلل كله‌رك السنهٔ غربيه‌يه نقل ايله‌مش اولمقله طب قديمك ظن اولنديغى كبى واهى اولماديغى اكلاشلمق ايچون طبابت جديده‌ده ماهر وطبابت قديمه‌نك استخراجنه مقتدر اطبادن مركب برجمعيت طبيه تنظيمات مجلس قراريله اراده بيورلدى .

تبدل نظارت معارف وسائره

حرم همايون مصارفات ناظرى بولنان معارفنددان زماندن كمال افندى اوتوزبيك غروش معاش و رتبهٔ بالا ايله معارف ناظرى اولدى محلى ينه اهالى بولدى ناظر سابق مصرلى سامى پاشايه قريحهٔ شاهانه‌دن اون بشبيك غروش معزوليت معاشى تخصيص قلندى .

١٢٧٩ سنه‌سى

او اثناده درسعادتده صنايع مكتبى تشكيلى ضمننده ياپيلان قوميسيونه تجارت ناظرى ادهم پاشا ايله درويش پاشا و ارمنى ملتندن اغاطون و سائر ارباب وقوف مأمور اولديلر نه ياپديلر نه ايشلديلر معلوم اولمادى .

١٢٨٠ سنه‌سى

جمعيت تدريسيه

تكثير اسباب علوم و معارف نيت خيريه‌سيله هر طرفده مكاتب و مدارس انشا و كشادينه سعى واقدام اولنديغى صره‌ده بعض اصحاب حميت ومعلوماتدن مركب بر انجمن علمى تشكيليله ارباب خواهش واستعدادى مجاناً اوقودوب يازدرمق وتاريخ وجغرافيا و حساب مثللو ازوسى اولان فنلرى اوكرتمك اوزره درسعادتده اوروجيلر جوارنده بر مكتب كشاد اولندى اواثناده دارالفنونده دخى عموم ايچون حكمت طبيعيه وهندسيه دائر بعض درسلر آچيله‌رق ارباب استعداده تسهيلات تحصيليه ارائه قلندى .

نقل تقويم ومطبعهٔ عامره بسراى جديد

مقدملرى استانبولده مطبوعات عثمانيه ايچون ايكى دائره وارايدى بونلرك بريسنه (دارالطباعة العامره) ديكرينه (تقويمخانه) دينيلور ايدى موقعلرى باب سرعسكرينك آرقه جهتنده قپودان ابراهيم پاشا جامع شريفنك ايكى جانبنده ايديلر مطبعهٔ عامره جنتمكان سلطان سليم ثالث زماننده اسكدارده تأسيس اولنمشيدى اولوقت خطاط مشهور حافظ عثمان رسمى وعرب اوغلى مهندس برارمنى اعماليله چليكدن احداث اولنان انا قالبلردن آلنان باقرلر ايله الحالة هذه استعمال اولنان باصمه حرفلرله اسكدارده

برچوق آثار مؤلفه طبع وتمثيل اولندی مؤخراً فردوس اشيان سلطان محمود خان
ثانی زماننده وقعۀ خيريه‌دن مقدم بالاده مذكور جامع شريف اتصالنده قپودان
پاشا حمامی ناميله معروف حمام مسدود مطبعه هيئتنه قونيلارق اسكدار مطبعه‌سی ادواتی
اورايه نقل ايله (دارالطباعة العامره) اتخاذ قلندی بعده بيك ايكی يوز قرق يدی تاريخنده
وقعه نويس اسعد افندی مرحومك نظارت ومعرفتيله مجدداً احداث اولنان تقويم
غزته‌سيچون جامع مذكورك يانده كوشه باشنده قپوجی باشيلردن مشهور
موسی اغانك قوناغی جانب ميريدن بشيوز كيسه‌يه بالمبايعه (تقويمخانه) اتخاذ
ونظارتی بروجه محرر اسعد افندی‌يه احاله اولندی ايشته اولوقتدن اشبو سكسان سنه‌سنه
قدر شوايكی دائره‌ده نيجه بيكلرجه كتب ورسائل وسائر اوراق طبعيله تكثير وتسهيل
اسباب معارفه همت اولنمشيدی انتشار معارف وعلومك اسباب مهمه‌سی اولان تكثير
كتب ورسائل و خصوصيله دوائر رسميه‌ده صرف واستعمال اولنان دفاتر واوراق
رسميه وقوائم نقديه‌نك كون بكون احتياجات زمانيه‌يه كوره تكثير انواع واعدادی
هر بر لوازميله برابر بربيوجك مطبعه‌نك وجودندن لابد اولديغنی تعيين ايلدی بو جهتله
باب همايون داخلنده محترق اسكی ماليه دائره‌سنك ارقاسنده قتی وافر مصرفلرله بنا
وانشا ودرونته واپور ماكنه‌سی ومتعدد پرسلر وآلات وادوات متعدده وضعيله
ناتمام طورمقده بولنان قوائم نقديه فابريقه‌سنك هيئت حاضره‌سی امر طباعت ايچون
مناسب اولديغی اكلاشلمسيله مطبعۀ عتيقه ايله تقويمخانه‌نك آلات وادوات موجوده‌سی
مأمورلريله برابر ذكر اولنان فابريقه‌يه نقل وابطال ونواقصی اكمال اولنه‌رق اوآنه
قدر استانبولده مثلی كورلمدك صورتده غايت منتظم وهر بر لوازمی مكمل بر طباعت
فابريقه‌سی كشاد اولندی بوكا معارف ناظری بولونان ادهم پاشا فوق الغايه همت
ايلدی يوم كشادنده صدر وقت فؤاد پاشا ايله احكام عدليه رئيسی كامل پاشا وسائر
بعض اركان مأمورين دولت دعوتله حضار موجوده حضورلرنده كتب و اوراق
لازمه‌نك طبع و تمثيلی ايچون دستكاهلرك مجموعی واپور قوتيله اعمالاته بدأ ايتديلر
و دستكاهلرك برينده محرر فقيرك اشبو :

خدا تختنده دائم ايلسون عبدالعزيز خانی
بودارالطبعی اول خاقان ذيشان ايلدی تأسيس
اوشاهك همتی نشر علومه اولمده مصروف
علوم صنعته قالدی اهالی صنفنی تأنيس

قطعۀ بديهه‌سی منطبع اولور ايدی بو قطعه‌نك ورقۀ مطبوعه‌لرندن بر دانه‌سی
اثنای سير وتماشاده مطبعه مأموری يديله ذوات حاضره‌يه اعطا اولنمشدر فابريقه‌نك
هر جهتله مكمليتيله برابر حسن انتظامی وناظر مشاراليهك سعی وهمتيله مأمورلرينك
غيرتی حضار موجوده طرفندن رهين تحسين اوله‌رق عودت اولندی اداره‌سنه
تقويم وقايع مقابله‌جيسی معيت فقيرانه‌مده بولنان مدرسيندن منجم ثانی طاهر افندی
مأمور اولدی اسكی مطبعه دائره‌سی معارف نظارتی اداره‌سنه ويريله‌رك مكتب اتخاذ
اولندی و تقويمخانه قوناغی طرف ميريدن مصرلی مصطفی فاضل پاشايه صاتلدی
عبد فقير اولوقت رتبۀ ثالثه اصحابندن تقويم وقايع محررلكيله مطبعۀ عامره سرمصححی
ايدم طاهر افندينك رقابت وسؤ سعايتی تاثيريله مشاراليه ادهم پاشانك حسن توجهندن
مهجور اولمشيدم مشاراليهك همتيله طاهر افندی صكره‌لری رتبه و مأموريتجه پك
چوق ترقياته مظهر و مدت مديده معارف مجلس رياستی و اوقاف مفتشلكی و منجم
باشيلق كبی مأموريتلره نائل و بو سايه‌ده كروه صدور وهيئت اعيانه داخل اولدی
ادهم پاشا ايله اره‌لری بوزيله‌رق دائما مذمتنده بولنوردی

معارف

مكاتب موجوده‌نك اصول تعليميه وتدريسيه‌جه محتاج اولديغی اصلاحات اكمال
ايدلمكده ايسه‌ده بونلرك مقسم ومرجعی مجلس معارف اولديغندن هر صنف تبعۀ
سلطنت سنيه اطفالنك تعليملرينه مخصوص اولان مكاتبك تسويۀ مصالحی مجلس
مذكور ايله معارف مختلطه مجلسنك وظائفلرندن اولديغی حالده بو مختلط مجلسك
صورت منتظمه‌ده تجمع ايده‌مه‌مسی جهتيله بونك لغويله بری مكاتب مسلمه ديكری
مكاتب رشديه وعاليه ناميله ايكی قوميسيون اوزرينه مجدداً بر معارف عموميه هيئتی
تشكيل اولندی مجلس معارف بر هيئت اعتبار اولنوب رياستی معارف عموميه
نظارتنه حواله ايله فرائض دينيه‌يه مخصوص اولان مكاتب مسلمۀ صبيان اداره‌سيله
كتب شرعيه تدقيقاتنه مامور اولاجق هيئتك باشقه وعمومه عائد اصول تحصيليه‌يه
باقاجق هيئتك آيرو اولارق ايكی دائره‌يه تقسيم ايله برينه (دائرۀ مكاتب مخصوصه)
ديكرينه (دائرۀ مكاتب عموميه) دينيله‌رك اعضاسندن بريسنك بو دائره‌لره وكالت
ايلمسنه اراده بويوريلارق ايجابلری اجرا قلندی

۱۲۸۱ سنه‌سى

احداث نظارت مطبوعات وسائره

تقويم وقايع محررلكى عهدهٔ فقيرانه‌مده قالمق اوزره مجلس معارف اعضالغى انضمامى و رتبهٔ اولى صنف ثانيسى و يدى بيك بشيوز غروش شهريه معاش ايله مجدداً تشكيل اولنان مطبوعات نظارتنه قريحهٔ شاهانه‌دن مأموريتم اجرا بويورولدى او وقته قدر مطبعهٔ عامره ايله تقويمخانه ادبادن و اصحاب رتبه وحيثيتدن بر ذاتك نظارتيله اداره اولنور ايدى مطبعه ايله تقويمخانه‌نك بولندقلرى باب سرعسكرينك آرقه جهتندن سراى جديده نقلى اثناسنده نظارت مذكوره لغو ايله وظيفه‌سى معارف نظارتنه احاله والحاق اولنمشيدى بوحال ايله بر مدتجك اداره‌دنصكره نظارت مذكوره‌نك مطبوعات نظارتى ناميله اعاده‌سنه حسب المصلحه لزوم كورنمش وعبد عاجزك مدت مديده مطبوعات ايشنده وقوف و معلوماتم بولنمش اولديغندن مذكور محررلك ايله برابر بروجه محرر مأموريتم اجرا بيورلمشدر .

نقل خزينهٔ ماليه

آياصوفيه جامع شريفى قارشوسنده دارالفنون ناميله انشا اولنوب خالى بولنمقده اولان ابنيهٔ جسيمه ماليه خزينه‌سنك زياده‌سيله خراب اولمسى و دارالفنون دائره‌سنك موقعجه خزينه اتخاذى مناسب اوله‌جغى مطالعه‌لريله ماليه خزينه‌سى اورايه نقل اولندى بومناسبتله سلطان محمود خان تربه‌سى جوارنده كوشه باشنده كائن ميرى فرونى محلى استانبولك وسطنده بولنديغندن اورايه مجدداً مختصرجه بر دارالفنون انشاسيله علوم و فنون نافعه‌نك اوراده تدريسنه (مدرسه قيتانى مى وار آيا صوفيه سلطان احمد كوپريلى اوغلى كبى جوارده بولنان مدرسه‌لرده‌كى درسخانه‌لر نه‌كونه طوريبور) قرار ويرلدى ماليه خزينه‌سنه بار اولماق اوزره بودارالفنونك مصارف انشائيه‌سنه قلهٔ زمين عرصه‌لرندن حصوله كله‌جك پاره‌لر (خوليابويا) قارشولق طوتلدى .

۱۲۸۲ سنه‌سى

جمعيت ترجمه

معارف عموميه نظارتى معيتنده باارادهٔ سنيه ترجمه جمعيتى ناميله بر هيئت مكمله

تشكيل اولندى بوكا ارباب اهليت و لياقتدن مأمور اولان ذواتك اساميسيدر پوسته ناظرى قدرى (اسبق باش وكيل قدرى پاشا مرحومدر) ميرآلاى محمد بك اوخانس افندى (ديوان محاسبات رئيسى ايكن وفات ايدن چاميچ در) ساقزاوخانس افندى ماجد بك وواحان افندى (عدليه مستشارى ايكن فوت اولمشدر) قائمقام نورى بك قائمقام عمر بك ترجمه اوطه‌سى خلفاسندن حلمى افندى و سعدالله بك (ويانه سفيرى ايكن وفات ايدن سعدالله پاشادر) رفعت بك مجلس والامترجملرندن دوقتور زاده الكساندر (خارجيه ناظرى اسبق حالا يعنى ۱۳۱۱ ده سيسام بكى بولنان ذاتدر) مستعدان كتبه‌دن بعض افنديلر دخى جمعيتك امور تحريريه‌سنه آلنديلر بوقدر ترتيبلر انتخابلر تكلفلر اوزرينه ميدانه نه اثر قونولدى معلوم دكلدر مومى اليهمدن يالكز حلمى افندى باشلى باشنه تاريخ عموميدن بر ايكى پارچه ترجمه ميدانه چيقاره‌بيلمشدر .

۱۲۸۳ سنه‌سى

(احداث مكتب طبيهٔ ملكيه)

مكتب طبيه‌دن سنه بسنه يتشمكده اولان اطبا طبابت عسكريه‌ده استخدام اولنمقده ايسه‌لرده بونلر هنوز درجهٔ كفايه‌ده اولمدقلرندن آلايلرده استخدام ايچون اجنبى طبيبلرندن استغنا حاصل اوله‌مديغى مثللو طشره‌لردن دخى مملكت طبيبى استدعاسيله پيدرپى اشعارات وقوعيله اوراره دخى ضرورى اجنبى دوقتورلر تعيين اولنمقده ايدى بوحالك دوامى تجويز اولنمديغندن ممالك محروسه قصبات و شهرلريچون ملكيه طبيبى ناميله دوقتورلر تعيينه حاجت مس ايلدى اشبو طبيبلره مخرج اولمق اوزره او اثناده مكتب طبيهٔ ملكيه ناميله مجدداً بر باب مكتب تشكيل و تأسيس قلندى سهولت تحصيلى موجب اوله‌رق وطن و مملكت لسانيله تعليم و تعلم اولنمق اوزره مكتب مذكورده اوقنه‌جق طب و اجزاجيلق درسلرى لسان تركى ايله تعليم اولنمسنه قرار ويريله‌رك اقتضا ايدن كتب طبيه‌نك تركجه‌يه ترجمه‌سى ايچون ارباب معلومات و حميتدن مركب بر هيئت علميهٔ طبيه تشكيل ايديله‌رك ايجابلرى اجرا قلندى بوندن ماعدا هندسهٔ ملكيه ايله اصلاح صنايع ناملريله ايكى مكتب دها تشكيل اولندى .

مواد معارف

سنهٔ حاليه‌ده طشره‌لرده انشا اولنان بعضى مكاتب ابتدائيه‌دن ماعدا مرزيفون
اورنجان استانكوى قرتال مدللو‌ده بش باب مكاتب رشديه تشكيل اولندى مكاتب
رشديه‌ده اطفال غيرمسلمه‌نك دخى قبولى اصول اتخاذ قلندى مستقل مكتب انشاسنه
مساعد اولميان بعض كوجوك قريه‌لره همجوار قريه‌لر برلشديريله‌رك ايكى اوچ قريه
آره‌سنده بر صبيان مكتبى ياپيلمه‌سنه روم ايلى ايالتى داخلنده كائن بعض قراء مسلمه‌ده
قرار ويرلمشدر

صبيان مكتبلرندن رشديه‌لره آلنه‌جق شاكردان ايچون وضع اولنان اصول
جديده‌يه تطبيقاً لايقيله عباره‌يى بيلميانلرله تركجه‌ده ملكه‌سى اولميانلرك مكاتب رشديه‌يه
قبول اولنميه‌جقلرى اعلان قلندى مشاهير درسعامدن و مدرسيندن خواجه مصطفى
افندى ارادهٔ مخصوصهٔ حضرت پادشاهى ايله مجلس معارف اعظالغنه مأمور اولدى

سنلرى بويوك آدملردن اوقيوب يازملرى اولميانلره عقايد دينيه‌لريله رقم وحساب
و حساب كبى هر شخصه لزومى اولان بعض شيلرى تعليم ايچون چارشو بازار
آچيلمزدن اول بازار چهارشنبه كونلرى كشاد اولنق اوزره جمعيت تدريسيه ناميله
درسعادتده سلطان بايزيد حوالنده بر مكتب تشكل ايتمشدر .

غزته

جملهٔ محسنات عصريه‌دن اولمق اوزره (صحتنما) ناميله هفته‌ده ايكى دفعه درسعادتده
نشر اولنور تركجه بر طب غزته‌سى احداث اولندى بو غزته‌ده حفظ صحت ودوام
تندرستى وعافيته ومنافع وفوائد عموميه‌يه دائر فقرات حكيمانه درج وتسطير اولنه‌جغى
اعلان قلندى وجمعيت طبيهٔ عثمانيه ناميله بر جمعيت دخى تشكل ايلدى .

ايالاتجه تشكيلات جديده‌دن طولايى بعض محلارده ايالت غزته‌لرى طبع ونشرينه
شروع اولنديغى مثللو بر طرفى عربى ديكر جانبى فرانسزجه اوله‌رق جبل لبنانده
دخى بر غزته احداث اولندى

هنر ومعارفك نشرى تزايد ايتدكجه مطبوعاتك دخى آكا كوره انواعى تكثر
ايده‌رك بوكا لازم كلان كاغد صرفياتنك دخى چوغالمسى طبيعيدر اوته‌دنبرو كاغدلر
اسكى پچاوره‌لردن اعمال اولنه كلوب بشقه شيدن كاغد ياپيلديغى اووقته قدر ايشيدلمامش

ايدى اواثناده لوندره‌ده صماندن كاغد ياپيلوب اوكاغدله بر غزته چيقارلمغه باشلانمش
اولديغى مثللو آمريقاده دخى آغاجدن كاغد اعمالى سرى ميدانه چيقارلمش وحتى
بونك ايچون ياپيلان فابريقه‌يى سيره دعوت اولنان مسافرلرك حين ورودلرنده بر
بيوك سروى آغاجى فابريقه‌يه ويريلوب عودتلرنده بو اغاجدن معمول برر طوپ
كاغد كلان مسافرلره هديه ويرلمش ايمش

۱۲۸٤ سنه‌سى

معارف

سنهٔ سابقه معارف بحثنده برنبذه بيان اولنديغى وجهله برمدتدنبرو تكثير مكاتب
وتسهيل حصول عوارف و مكاسب خصوصلرينه دولتجه مصروف اولان مساعئ
وقيده شايان تشكر مأثر ممدوحه‌دندر

ارباب معارف وعلومدن بعض اصحاب حميت وغيرت طرفلرندن جمعيت تدريسيهٔ اسلاميه
ناميله درسعادتده برمكتب كشاد اولندى بومكتبده اصول جديدهٔ تعليميه‌نك اجراسى
ايچون سنلرى حدبلوغى آشمش يكرميشر اوتوزر ياشلره باصمش خدمه واصناف
طاقمندن بعضى كسان كندى ايشلرى وقتندن اول صباحلرى مكتب مذكوره دوام
ايله ضرورات دينيه ودنيويه‌لرينى وازوقتده مهماامكن اوقويوب يازمق واخذواعطاسنى
ضبط ايده‌جك قدر دفتر وحساب طوتمغى اوكرنمكده ايديلر بو امر خيرك برنجى
مؤسسى معارف نظارتى مأمورلرندن جودت افندى نامنده برذات حميتصفاتدر

احداث موزه

استانبول و ممالك محروسهٔ شاهانه‌نك بعضى طرفلرنده بر طاقى ميدانده
و چوغى تحت التراب بيللرجه مستور و متروك قلان آثار قديمه‌يى اجنبيلر كلوب
كوزمزك اوكنده چيقاروب مملكتلرينه آشيردقلرى و بو آثار قديمه‌دن تاريخ
و صنعتجه فوائد كليه استحصاليله برابر موزه‌خانه‌لرينى تزيين واملا ايلدكلرى دركار
ايدى فقدان معلومات سببيله آثار عتيقه‌نك ألده ايديلمسى يولنده بر كونا حركتمز
اولماديغى مثللو الله كچن آنتيقه‌لرى بوزوب قيره‌كلديكمز دخى ميدانده ايدى حتى
يقين وقتلره قدر اناطولونك بعض طرفلرنده اسكى زمانلردن قالمه تياترولر

خرابه‌لرى و يكپاره مرمر و صوماكى‌دن محكوك و معمول باشلرى قيرلمش ارسلان قپلان كبى بعض حيوانات رسملرى چشمه باشلرنده و ديوار كوشه‌لرنده واوارلرنده كورولور و زمانه هيكلتراشلرينك حيرتنى موجب اولان شيلر عادى طاش پارچه‌لرى كبى قوللانيلير ايدى اوروپاليلر ايله كسب معارفه والفت ثمره‌سيله بو مثللو شيلرك قدرى معلوم اولماغه باشلاديغى صره‌ده او مثللو آثار قديمه‌نك جمعنه مخصوص اولمق اوزره جنتمكان سلطان محمود خان ثانى حضرتلرينك تربهٔ شريفه‌لرى قارشوسنده موزه‌خانه ناميله بر محل تخصيص اولندى .

دار الفنون

مكاتب ابتدائيه ورشديه و حربيه وبحريه و صنايعه كبى مكتبلر كشاديله تعميم علوم ومعارفه حصر انظار دقت اولنمقده ايسه‌ده بونلردن چيقان طلبه ايچندن فنون و علوم عاليه تحصيلنه هوسكار اولانلر ايچون اوروپاده اولديغى مثللو او وقته قدر بر دارالفنون ابنيهٔ تيسره رونمون اولامامشدى اقتضا ايدن معلملرى اوروپادن جلب اولنمق و درونده بولونان عسكرى اعدادى شاكردانى منسوب اولدقلرى مكتب حربيه‌يه نقل ايدلمك اوزره غلطه سراينك بر مكمل ليسه يعنى دارالفنون اتخاذينه و معلملرك حين ورودلرينه طلبه‌سنك انتخاب و جمعنه قرار ويريلديكى اعلان اولنمشدر .

١٢٨٥ سنه‌سى

رصدخانه

هواى نسيمنك بولنديغى حالى يعنى روز كار وبورلرك حركت وسيرينى تحقيق ايدرك وبربرينه خبر ويررك بوندن حاصل اولان معلوماتك نشريله سيرسفائنه امنيت ويره‌جك بر خدمت اختراع اولنمش اولديغندن قره دكز ايله بحرسفيد سواحلنك قطعات مختلفهٔ محليه‌سنده هواى نسيمنك هر كون بولنديغى حالى تلغرافله بيلديرمك ايچون بر مناسب يرده رصدخانه انشاسنه اراده بيورلدى .

معارف دارالشفقه

درسعادتده سلطان سليم جوارنده طرف ميريدن مبايعه اولنان قوناغك مكتب هيئتنه تحويليله بيوايكان ارامل ايتام مسلمه‌يه محل فيض وتربيه اولمق اوزره دارالشفقه

ناميله تهيهٔ اسباب لازمه‌سنه شروع اولندى بونك ايچون طرف شاهانه‌دن و وكلا ومأمورين واصحاب حميت جانبلرندن آز مدت ظرفنده حاصل اولان اعانات كليه‌دن بشقه خديو مصر اسمعيل پاشا طرفندن دخى ايكى بيك ليرا اعانه ايدلديكى غزته‌لرده كورلمشدر

غلطه‌سراى ناميله مشتهر اولان بناى دلنشين دخى مكتب سلطانى عنوان معارفنشانى ايله تشكيل وتزيين اولنه‌رق كشاد اولندى كشادينى متعاقب اوچ كون ايچنده الناى شاكردانك عددى يوز اللى‌يه بالغ اولمشدر درسلره همان بدء اولنه‌رق مديرلكنه دى سالو نام هنرور تعيين اولنمشدر ايكنجى مديرلكنه التنجى دائره محاسبه‌جيسى سليم افندى كتيرلمشدر مكاتب صبيانيه‌نك دخى اصلاحى ايچون معلم يتيشديرلمسنه كوريلان لزومه مبنى درسعادتده باب سرعسكرى جوارنده خالى طورمقده بولنان عتيق مطبعهٔ عامره دارالمعلمين اتخاذ قلندى .

١٢٨٦ سنه‌سى

قپودان واورمان مكتبى

غلطه عرب جامعى حواليسنده مجدداً بربنا انشاسيله موقتاً اوراده قپودان مكتبى اتخاذ وكشاد اولنديغى مثللو ماليه خزينه‌سى درونده دخى برباب اورمان مكتبى كشاديله مأمورين لازمه‌لرى تعيين قلندى (هرشيئك ابتداسندن كوزل باشلامق وصوكره آرقه‌سنى براقوب بوشلامق عادتى بونيده حقله‌دى)

معارف

قيزمكتبلرينه معلمه‌لر يتيشديرلمك ايچون درسعادتده دارالمعلمات ناميله برمدرسه كشاد اولندى مجلس كبير معارف اداره وعلميهناملريله ايكى دائره‌يه بالتقسيم اداره دائره‌سنه منيف افندى علميه مجلسنه لوا طاهر پاشا تعيين قلندى .

معارف

او وقته قدر صبيان مكتبلرنده ذكور واناث برلكده تعليم اولنوب قزچوجقلر ايچون ايريجه مكتبلر يوغيدى ترويج اسباب تربيهٔ عموميه صره‌سنده بو خصوص دخى معارف نظارتى جانبندن نظر اعتنايه آلنه‌رق بروجه محرر محلات مكتبلرنده اركك وقزچوجقلرك

تفريقى ايله بشقه بشه واصول جديده اوزره تعليملرى ايچون مناسب معلملر تعيينى واطفال
اناث ايچون اول امرده درسعادتك محال مناسبه‌سنده يدى باب اناث رشديه مكتبى
كشادى خصوصلرينه اعتنا اولنمشدر اشبو مكتبلرده اطفال اناثه لزومى قدر عربى
فارسى ورياضى درسلرندن بشقه خطوط ونقش تعليم اولنمسنه قرار ويرلمشدر .

معارف

مكاتب موجوده‌نك اصلاح انتظامات حاضره وتكثير اعداد حاليه‌سى ضمننده
اتخاذى ايجاب ايدن تدابيرى شامل شوراى دولت معارف دائره‌سندن بالتنظيم
مقرون مساعدهٔ سنيه بيوريلان نظامنامه‌نك خلاصهٔ مؤداسيدر

مكتبلر اوچ صنفه ترتيب اولنوب برصنفى صبيانه تخصيص يعنى محله مكتبلرينك
احوال و اصول تدريسيه‌لرى تعديل و توسيع اولنمسى

بر قسمى رشديه مكتبلرى اولوب بونلركده قواعد تعليميه‌لرى تعيين قلنمسى

قسم ديكرى مكتب سلطانى اصولى اوزره تأسيس ايديله‌جك مكتبلر اولوب
عددينك مقدار كفايه‌يه ابلاغ قلنمسى

هر نوع مكتبلرده تدريس اولنه‌جق درسلرى معرف ومعين اوله‌رق هر كس
اولاد و اطفالنى مكتبره دوام ايتديرمكه اجبار وبو بابده ممانعت ومخالفتى كوريلنلر
درجه‌سنه و حركتلرينك تكررينه نسبتله بش غروشدن يوز بش غروشه قدر جزاى
نقدى اخذيله مجازاته كرفتار ايديله‌جكى معلندر

(خاطره) بو ترتيب اوزره طوتيله‌جق اصوله ديه‌جك يوق اجراسنه كلنجه
تعريض اولنه‌جق سوزلر چوقدر

غزته

اواشناده برطرفى تركجه ديكر جانبى عربجه اولارق زورا ناميله ولايت غزته‌سى
طبع ونشرينه ابتدار اولنمشدر مقدمه‌سى پك كوزل قلمه النمش شايان مطالعه اثار
نادره‌دندر

معارف

مكاتب موجوده‌ده تدريس اولنمقده بولنان درسلرك مافوقنده اوله‌رق بعض
علوم و فنون نافعه تعليم اولنمق اوزره ديوان يولنده انشا اولنان دارالفنونه كيرمك

اوزوسنده بولنان طلبه‌نك بعدالمعاينه قيد و تحريرلرى ضمننده آچيلان مجلس امتحانه
بش اون كون طرفنده هر صنفدن بيكدن متجاوز شاكردان اظهار رغبت ايدرك
بونلرك ايچندن دورت يوز اللى نفرى اوصاف مطلوبه‌ده بولندقلرندن قيد و قبول
اولنمشلردر

تعيين اولنان معلملر

سليم افندى محمود افندى خالد بك كريم افندى عزيز بك احمد كامل افندى
توفيق بك موسيو قسطنطيندى .

اسامئ فنون

ادبيات فرانسزجه تاريخ عمومى جغرافيا حساب رسم منطق علم حقوق بوعلملر
هفته درت كون تدريس اولنه‌جقدر بو ترتيباتك تكملندن صوكره ذكر اولنان
دارالفنون غايت تكلفلى شعشعه و شايان تقدير بعض ذوات طرفندن ايراد اولنان
نطقلرله كشاد اولندى .

معارف

سنهٔ حاليه رمضانك نصف اخيرنده كيجه‌لرى ساعت اوچدن دورده قدر عمومه
مخصوص دارالفنونده درسلر تقرير اولنمسنه ويريلان قرار موجبنجه ايجابى اجرا
قلندى .

(مقررلر) تحسين افندى هيئت عالم و اكبر و اصغر نامتناهى درسلرى

(معترضه) نه مناسب انتخاب خلقك ليالئ مباركه‌ده بو مقوله ترهات ايله
عقيده‌لرينى بوزمق (؟) نه بيوك فضاحتدر بو مثللو سرائر حكم طبيعه‌درسلرى خواص
منتهيانه مخصوص اولديغى حالده عمومه نشرينك موافق حكمت اولمديغنى عدم ملاحظه
ايله كندولرينى ارباب حكمتدن عدايدنلر ينه كندولرى او حكمته قارشو حركتده
بولنمرلرى تعجب اولنه‌جق شيدرانتهى

(جودت افندى) مقناطيسيت ارض حيوانى (نغمهٔ اخرى)

رفعت بك — سلسلهٔ حيوانات — فيه مافيه
توفيق افندى — ماكنه‌لر — اربابنه مخصوص
وحيد افندى — مقابرك صحيحهٔ تأثيرى — ايش اوله

منیف افندی	ترقی صنایع و منابع ثروت	باق بوكا نه دیملی
امین افندی	هوای نسیمی	هوادن شی
عزیز افندی	اتحاد قوای طبیعیه	كیمه باوار بیلمم
سلیم افندی	سیارات	ایچه قول قناد ایستر
عزیز افندی	امزجه و اقالیم	لازم دكل الزم

رمضانك اون بشندن اخرینه دكین‌كه قدر كیجه‌سنه قدر اون‌ایكی كیجه‌دیمكدر بواون ایكی كیجه‌ده برر ساعتدن اون ایكی ساعت ایدر بو اون ایكی ساعت ظرفنده بالاده تعداد اولنان فنونكه مكاتب عالیه‌نك برنجی درسلرندندر بونلرك هپسندن او مدت ایچنده درس‌كوسترمكه جرأت قدودنیاده مخالف حكمت بر كیفیت وارمیدر.

۱۲۸۷ سنه‌سی

كشاد قلوب

اوروپاده قلوب‌تعبیر اولنور انجمن‌الفت ومجموع فضائل انسیت ایچون درعلیه‌ده اویله بر انجمن كشادی (بزده‌ده قهوه‌خانه‌لر طشره‌لرده كوی اوطه‌لری واردركه بونلرده محال‌القتدر فرقلری شامپانیا یرینه پكمز ناردك شربتلری اسپرمچت یرینه چره ایشیقلریدر) بین‌الوكلا تذكر اولنمشیدی مؤخراً بونك ایچون صندجیلرده عاصم‌پاشا قوناغی بالاستیجار لوازمی استحضار اولنه‌رق رمضان‌شریفك ایلك‌اخشامی شورای دولت رئیسی كامل ومحمد رشدی ومالیه ناظری فاضل مصطفی پاشا ایله سائر وكلا حاضراولدقلری حالده كشاد اولندی اوكیجه ساعت بشه‌قدر هر واديدن مصاحبات ایله امرار وقت اولنمشدر (معترضه) رمضان شریفك ایلك كیجه‌سی كشاد اولندیغنه نظراً رمضان شریف ایله تبرك اولنمش اولور فقط تراویحلرك نره‌ده ادا اولنه‌جغنه دائر سوز كچمامشدر

معارف (دارالشفقه)

درسعادتده سلطان‌سلیم جامعشریفی جوارنده‌ارامل وایتام مسلمه‌نك‌تعلیم‌وتربیه‌سی ضمننده لیلی ونهاری اوله‌رق (دارالشفقه) نامیله مجدداً برمنتظم مكتب كشاد اولندی بونك‌بنا واحیاسنه اولنان اعانات كلیه‌دن‌بشقه مصارف دائمه‌سنه قارشولق اولمق‌اوزره

اسكی ویكی‌مالیه دائره‌لری وباب‌سرعسكری تحتنده وپیشكاهنده انشااولنان دكانلردن شهریه‌حاصل اوله‌جق بدلات‌نقدیهٔ ایجاریه‌نك مكتب‌مذكوره‌تخصیصنه اراده‌بیورلمشدر

دارالمعلمات

محسنات عصریه جمله‌سندن اولارق كذلك درسعادتده كشاداولنان قیزمكتبلرینه قادین خواجه‌لری یتشدیرلمك ایچون (دارالمعلمات) نامیله‌دخی برمكتب تنظیم‌وكشاد اولندی رسم‌كشادی پك‌طنطنه‌لی اجرا اولندی بوكادائر حین كشادده معارف‌ناظری طرفندن ایراد اولنان نطق غایت معنیدار آثار نادره‌دن ایدی

استه‌ر کیرا

توورکیه تاریخی، استه‌رکیرانامنده بریهودی قادیندن بحث ایده‌رك بوقادینك سلیم ثانی ، مراد ثالث، محمد ثالث زمانلرنده سرایه کیروب چیقدیغنی، قادینلر سلطنتی زماننده مشهور والده سلطان نوربانو ایله صفیه سلطانك خدمتنه کیره‌رك دولتك سیاست داخلیه وخارجیه‌سنه قاریشدیغنی ، کمرکلری التزام ایتدیکنی ، مأموریتلری صاتدیغنی ونهایت یکیچریلرك غضبنه اوغرایه‌رق قائممقام خلیل پاشانك قوناغنك دیوان خانه‌سنده قتلی ایدلدیکنی یازییور .

توورکیا موسویلری تاریخی محرری روزانه‌س (۱) استه‌رکیرانك سلطان سلیمان قانونی زماننده سرایه کیروب چیقدیغنی یازیور . بو جهتی ، آشاغیده متنی درج ایده‌جکمز فرمانك محتویاتی‌ده تأیید ایبور (۲) .

فرانسه قرالیچه‌سی قاته‌رین‌ده مه‌دیسیسی ، اوزمان اسپانیا قرالی اولان ایکنجی فیلیپه قارشی حرب ایتمکده اولان فرانسه‌نك امدادینه توورکیا دونانماسنك کوندرلمسی ایچون ، صافیه ایله مخابره‌ده بولنیور ایدی . کیرا ، بومخابره‌نك تعاطیسندن استانبول وندیك سفیرینی خبردار ایتمشدر (۳) . وندیك سفیرلری ، حکومتلرینه کوندردکلری راپورلرده کیرادن بحث ایدولرایدی. سفیر (Cantarini) ، ۱۵۸۳ ده حکومتنه یازدیغی راپورده کیرانك ، سرایك حرم ارکانیله اولان صمیمی مناسباتندن (٤) ،

(۱) جلد ، صحیفه (بواثر عرابجه یازلمشدر) جلد ۳ ، صحیفه ۲۸۲

(۲) بوفرمان(۱۰۲۷) سنه‌سنده ایکنجی سلطان عثمان طرفندن تجدیداً کیرانك احفادینه ویرلمشدر. فرمانك اصلی ایسه ۹۵۵ سنه‌سنده قانونی سلطان سلیمان طرفندن کیرایه ویرلمشدر . ۱۰۲۷ تاریخلی فرمانك اصلی مرحوم احمد صائب بك اوده‌سانك روس موزه‌خانه‌سنده بوله‌رق برصورتی‌ده بکا ویرمك لطفنده بولنمشدی. مرحومك افاده‌سنه نظراً ، سیمابودوویچ نامنده برمستشرق ، بوفرمانك مجدد صورتنی استانبولده اشترا وبالآخره اوده‌سا موزه‌خانه‌سنه هدیه ایتمشدر .

(۳) *Histoire de Turquie. Lamartine* جلد ٥ ، صحیفه ۲۳۷

(٤) *Alberie Relazioni* صره ۳ ، جلد ۳ ، صحیفه ۲۳٦

سفیر (Soranzo Bernardo) ۱۵۹۲ ده حکومتنه یازدیغی راپورده کیرانك ، کندیسی ایله والده سلطان آره‌سنده « واسطه » اولدیغنی یازییورلر (۱).

برعبرانی محرر (۲) کیرانك قوت ونفوذی حقنده شونی یازییور : « استانبولده تورك قرالنك سراینده شهرت بولمش برقادین بولنوب اکا بر سلطنت اوکا سجده ایدرلر ایدی. حکومتدن مأموریت ایستین کیمسه ، واسطه‌سنه مراجعت ایدرایدی ».

تورك وقعه نویسلری کیرانك فجیع عاقبتی حقنده معلومات ویرییورلر . « سلانیکی زاده تاریخی » محرری سلانیکی زاده مصطفی افندی ، « صولاق زاده تاریخی » مؤلفی محمد همدمی افندی ایله « فذلکهٔ فی التاریخ » محرری کاتب چلبی ، کیرانك هجرتك ۱۰۰۸ سنه‌سنده ، « روضة الاخبار فی تاریخ » محرری قره چلبی زاده عبدالعزیز افندی ایله « نعیما تاریخی » محرری نعیما ، کیرانك هجرتك ۱۰۰۹ سنه‌سنده قتل ایدلدیکنی یازییورلر.

بو وقعه نویسلردن ، سلانیکی زاده مصطفی افندی قتل وقعه‌سنی اطرافلیجه یازدیغندن ، بزده حکایه‌ی عیناً بورایه نقل ایدییورز : (۳)

« اواسط ماه رمضان شریفده (سنه ۱۰۰۸) سردار عالیشان صدر اعظم ابراهیم پاشا ایله سفر همایوندن عودت اولندقده برجمعه کونی یکیچریلر شیخ الاسلام صنع الله افندی‌یه واردیلر . بزه علوفه دیو ویردکلری فاسد آقچه ایله آلدیغمز ما کولات حلالمیدر دیو سؤال ایلدیلر . مفتی افندی ، حلال دکلدر دیدکده ، یهودیه کراقادین کمرکی التزام ایلدیکی ایچون بویله قلب آقچه‌لر بزه علوفه ویرییورلر. انلرکدر، بز آنلری قتل ایدرز دییوب فتوی ایستدکلرنده جواب ویردی که ذمیه ویهودیه‌نك قتلی جائز دکلدر اما شهردن سورلسون وطورسون کیتسون دیدیلر ودخی نیجه درلو فتنه وفساده جرأت ایتدیلر ونیجه هذیان سوزلر سویلدکجه‌وارك عرضحال ایدیکز وبکا کتورك مرادکز نه ایسه پادشاهمز حضورینه کتره‌یم خط همایون ایله برابر جواب ویرسونلر دیدکلرنده متسلی اولمدیلر . اول محلده عهدوامان وایمان غلاظ وشداد

(۱) کذا کذا صره ۳ ، جلد ۲ ، صحیفه ۳٦۱

(۲) *Eem ek Han-bacha* صحیفه ۱۷۲ (کتاب عرابجه یازلمش اولوب محرری یوسف قومن‌در)

(۳) سلانیکی زاده مصطفی افندینك أل یازمه‌سی اثری هر نه قدر باصیلمش ایسه‌ده ، مطبوع نسخه‌ده کیرایه دائر بحثلری کورمدیکمزدن أل یازمه‌سندن اقتباس ایتدك .

اوزوه اتفاق ايتديلر وجمعه ايرتسى سحرى جمعيت عظيم ايله قائمقام ركاب خليل پاشا قپوسنه وارديلر ديوانخانه‌سنده چاغرشديلر البته يهوديه كرا قادين النده خدمت دفترى صاتيلورسه قومازز ميدانه كلمك كركدر ديوب محكم آياق باصديلر . شوكتلو پادشاه عالمپناه حضرتلرينه شروشور قصدنده اولديلر جمعيتلرى وايستدكلرى عرض اولندى پنهان اولمشدر وبولونيجق امان وزمان ويرمزلر كار مشكلدر دنيلمش البته بولنمق كركدر ديو چاوش باشى عمر آغا وقپوجيلر كتخداسى نصوح آغا كوندرلدى آنلر دخى وارديلر اقدام واهتمام ايله پنهان اولديغى يرلرده تجسس ايتمكه كتديلر . بروده بندكان كيتدكجه زياده اولمقده وبدنهادلر درلو درلو قباحت وفساده نيت ايتديلر ويكيچرى آغاسى حسن آغا دخى احتياط اوزره حاضر ومهيا اولوب طورديلر وكتخدا بكر ايله باش‌چاوش واوجاق اوغلارى قول قول ايلدى . يهودى محله‌لرينى وشهر كذركاهلرينى اشرادن محكم حفظ وحراستده ايكن نا كهانى چاوش باشى عمر آغا مسفوره يهوديه كرا قارى‌يى بولوب بر سمرلو باركيره بنديردى پاشا قپوسنه كتوردكده نردبان آياغنده ايندير ايكن سپاه طائفه‌سى آرام ايتمديلر قورد خنجر اوشورديلر كرا قارى‌يى پاره پاره ايلديلر واياغنه ايپ طاقديلر وسوريوب لاشه‌سنى آت ميدانه براقديلر انده دخى جمعيت عظيم ايله عهد وامان ايتديلر ومصحف شريفه اللرين اورديلر ومحكم يمين ايتديلركه يارين جمله اولاد وانسابلرين دخى بريره جمع ايدملم ديديلر بعده تكرار ينه مفتى افندى قپوسنه وارديلر . البته عرضحالمزى امضا ايتديكى ايچون ايجرويه حضور همايونه كوندركز ديمشلر . كعبۀ مكرمه قضاسندن منفصل زين العابدين افندى ايله واعظ سيد عبدالكريم افندى آوالرينه كيرديلر وعرضحالى اللرندن آلوب ايچنده اولان خلاف شرع وقانون شروط فاسده‌لرين مرادلرينه موافق شرع شريف اوزره صحيح يازديلر مفتى افنديڭ خداميله پادشاه عاليجاه حضرتلرينه كوندرديلر . ايرتسى بازار كونى ينه جمعيت عظيم ايله كما كان قائمقام پاشا قپوسنده قيام اوزره اولديلر والبته يهوديه قارينڭ اولادى وسائر تعلقاتى كلمك كركدر والا صوڭى فنا اولور ديو عناد ومخالفتلرى حددن متجاوز اولدى . بالآخره مسفوره يهوديه‌نڭ اوغلى دخى بولوب كتورديلر . دخى آمان ويرمدن فى الحال خنجر اوشورديلر پاره پاره ايتديلر وآناسى لاشه‌سنه يتيشديريلر وكوچوك اوغلى

دين اسلام ايله مشرف اولدى والتزام ايله اولان مال ميرى‌يه جواب ويرمك اوزره تعهد ايتديكنى اسلام خدمتنده قبول ايتديلر و من بعد يهوديلر فاخر لباسلر و ايو چوخه‌لر كيمسونلر وقيزل شبقه كيسونلر وميرى‌يه التزام آلتنه كيرمسون وسكه احوالى قديمدن نيجه ايسه ينه اومنوال اوزره اولسون ديوب پادشاه عالمپناه حضرتلرى عرضحاللرينه دلخواهلرى اوزره خط همايون ايله جواب يازديلر و ركاب همايونده قائم مقام اولان وزير مشير خليل پاشايه تصحيح سكه ايچون يوز بيك آلتون كوندردى وخط همايون ايله كلن كاغدى روم ايلى قاضيعسكرى خواجه زاده محمد افندى لساندن اوقوندى وسپاهى طائفه‌سى كوش وهوش ايله دينلیوب متسلى اولديلر وبوستانجى باشى فرهاد آغا ايله قپو آغاسى غضنفر آغانى طلب ايتمكدن فراغت ايدرك مادامكه اموره قارشمیه‌لر ديو صوت اعلا ايله چاغرشديلر ودعا وثنا ايدرك طاغلوب كيتديلر و ملعونه مرد اولديغنڭ ايرتسى كونى مال رشوتن آلوب تربيت ايدنلردن برى مير توقيعى يحيى پاشا عزل اولندى ويرينه اوقجى زاده شاه محمد افندى مير توقيعى اولدى ودپه‌له‌دكلرى ملاعينڭ جيفه‌لرى برقاچ كون آت ميداننده طعمۀ كلاب اولمش ايكن رائحۀ مردارلرندن مسلمانلر متأذى اولیورلر ديو قالديرمغه اذن اولدقده مهترخانۀ عامره‌ده خدمت آقچه‌سى حقنه ايدن سپاه طائفه‌سى اودون كتوروب لاشۀ مردارلرين دخى احراق بالنار ايلديلر . تتمۀ قصه : اواسط ماه رمضان شريفده قتل وهلاك اولنان ملعونه‌نڭ حرم همايونه انتساب واختصاص وكمركلر اماتى سبيله اول قدر جواهر وزواهر كرانمايه جمع ايلمش ايدى‌كه حد وحصر ووزنه امكان اولمدى . خلق عالم سمت وبها يتيشديرمكه مجال اولمديغى ظاهر اولمغين ينه جناب شهريارى‌يه ارسال وايصال اولنمق اوزره دائما بولدقلرى يرلردن آلنوب قبض وضبط اولندقجه كوندرلمكده ايدى . نقود ومتاع تجارتى بهاى امتعه‌دن ماعدا نقودى بشيوز يوك آقچه‌يه بالغ وبيك سكز مواجبى علوفه‌سنه كفايت ايدر ديو تخمين اولنوب وغيراز بهاى جواهردن قرق ايكى يرده املاكى دفتر اولنوب وسفينه‌لرده اولان مال تجارت وسرمايه‌لرين اخذ اولندى وبعض اشيالرين فروخته امانت واستقامتله معروف وموصوف سليمان خان متوليسى مصطفى افندى تعيين قلندى »

ايكنجى سلطان عثمان طرفندن تجديداً كيرانڭ احفادينه ويريلن فرمانڭ متنى بروجه زيردر :

فرمانك متنى

هو الله العليم العزيز . . .

سلطان عثمان خان بن احمد خان

نشان شريف عالى شان سامى مكان سلطانى و طغراى جهان ستان خاقانى ...
بالعون الربانى و بالصون الصمدانى كيتى ستانى حكمى اولدركه بوندن اقدم اجداد
عظاممزدن مرحوم سلطان سليمان خان عليه الرحمة الرضوان بو بنده كيره نام يهوديه
والده‌لرى اولان سلطانه خدمتى سبق ايتمكله خدمتى مقابله‌سنده مذكوره‌نك اوغلى
اولان قورد ولد اليا عرضحال ايلدكده مزبوره كيره‌نك اسلامه كلمزدن مقدم ايليا
ولد موصى وياسف ولد موصى نام اوغلى اوغللرينك عورتلرى ايله اوغلى اوغلنه
وقزى قزنه عامهٔ عوارض ديوانيه وكافهٔ تكاليف عرفيه‌دن معاف ومسلم اولملرى
بابنده وقابل اسلام اولميان كافر اسيرلرى قوللنمه‌لرى خصوصنده مرحومه‌دن استدعاى
عنايت ايلدكده عنايت پادشاهانه‌دن باش خراجدن و بر خراجدن وباغ باغچه روادن
واوتلاقدن وسنمردن وسكباندن وحصار ياپمه‌سندن وقوشوجيدن وعزب آقچه‌سندن
وصالغوندن واولرينه جبر ايله قونلمقدن ونائب صوباشى قوللوغندن وسراى بكاتمكدن
وسوپورمكدن وايغر طوتمقدن واردويه سورمكدن و آلتون وكموش صرافلغندن
وقيون وصغر جلب نكندن وبالجمله عوارض ديوانيه وتكاليف عرفيه‌دن عورتلر ايله
اوغلى اوغلنه وقزى قزينه معاف ومسلم اولالر اولبابده نم اولاد واجدادمدن وانساب
اعقابمدن و وزرا و امرادن و متصرفين اموال و مباشرين اعمالدن و دركاه معلام
قوللرندن وسائر خلقدن محصلاً هيچ بر فرد وجهاً من الوجوه و سبباً من الاسباب
مانع ودافع اولميه دخل وتعرض قلميه تعب وزحمت ويروب اوشونديرميه و تكليف
وتعدى ايدوب اوشونديرميه وانجتميه وتبديل وتغيير ايتميه وهر كيم ايدوسه ياخود
ايتمك ديلرسه فعليه لعنت الله والملائكه والناس اجمعين ديو نشان هايون احسان ايتمش
حاليله اول امر شريفه مخالف بعض كمسنه‌لر دخل وتعرض ايدوب رنجيده ايلمكدن خالى
دكللر ايمش امدى اول امر شريفم كما كان مقرردر ومرحومه فاطمه حاطون رحمة الله
عليهانك اشبو يهودى قورد ولد اليا اوغلى اولوب ومقدما ابه‌سى دركاه معلامه ايتديكى
خدمتدن بو دخى مقدارنجه خدمت ايلمكين مزيد مرحمتمدن اشبو حكم همايونى

ويردوم و بيوردومكه بو دخى باباسى اليا معاف و مسلم اولديغى كبى عورتلرى ايله
اوغلنه و قز قزينه كافهٔ عوارض ديوانيه و عامهٔ تكاليف عرفيه‌دن وجه مشروح
اوزره معاف و مسلم اولوب و قابل اسلام اولميان كافر اسيرلرنى قوللنوب و اروا
آقچه‌سندن و آتلرنى اوتلاقدن و قويون وصغر جلب لكندن وقصابلغندن وبالجمله
عامهٔ عوارض ديوانيه و كافهٔ تكاليف عرفيه‌دن عورتلرى ايله اوغلى اوغلنه و قزى
قزينه معاف و مسلم اولالر اولبابده نم اولاد و اجدادمدن و انساب اعقابمدن وزرا
و امرادن و متصرفين اموال و مباشرين اعمالندن و ساير دركاه معلام قوللرندن
و قلان حلقدن محصلا هيچ احد كائناً من كان ونوع من الانواع وسبب من الاسباب
مذكورلره مانع اولميه و دخل و تعرض قلميه و زحمت و تعب ويروب اوشنديرميه
و تعدى و تكليف ايدوب انجتميه و نبديل و تغيير ايلميه هر كيم ايتمك ديلرسه
و ايدرسه امر سابقده ذكراولنان مقرردر ديو سنه خمس و خمسين و تسعمايه رمضان
المبارك نك اواسطنده فردوس مكان جدم سلطان سليمان خان ثراه زماننده اللرينه
معاف نامهٔ هايون احسان اولنمغله بعده موجبنجه مرحومان سلطان سليم خان
وسلطان مراد حان و ددم سلطان محمد خان انارالله براهينهم زمانلرنده دخى مقرر
طوتيلوب مجدداً مقررنامه‌لر عنايت اولنوب بعده جنت مكان فردوس آشيان مرحوم
ومغفورله بابام سلطان احمدخان اسكنه الله تعالى وغرف الجنان زماننده دخى مقررنامه
احسان اولنمش ايمش حاليا اوغلى اوغلى و قزى قزلرندن اشبو دارندكان فرمان همايون
اغور و قرنداشى اليا ولدان مناحم و ديكرى شبتاى ولد اغور نام يهوديلر عتيق
وجديد مقررنامه‌لرين استانه سعادتمه كتوروب تجديد اولمسين رجا و بيوردومكه وجه
مشروح اوزره مزبورلرك اللرنده اولان معاف نامه‌لر موجبنجه عمل اولنوب من بعد
اكا مخالف دخل و تعرض قلميه‌لر و رنجيده ايلميه‌لر دخل ايدنلرى حاكم الوقت
اولانلر منع و دفع ايليه‌لر منعيله ممنوع اولميانلرى اسمى و رسمى ايله يازوب باب سعادت
مآبمه عرض ايليه‌لر شويله بيله‌لر علامت شريفه اعتماد قيلالر تحريراً فى اوائل شهر
جماذى الاول سنه سبع وعشرين والف من الهجره النبويه عليه افضل التحيه بمقام
قسطنطينه المحروسه المحيه

اشبو فرمان ، كيرانك اهتداسندن بحث و يكى اسمى فاطمه خانم اولديغى ذكر
ايديور. زمانك تورك وقعه‌نويسلرى ايله عبرانى محررلرى بويله برقيد ذكر ايتميورلر ،

او حالده فرمانده‌كی بو اهتدا مسئله‌سی نصل تفسیر اولنور ؟ فكرمزه كوره ، كیرا ، خلیل پاشانك قوناغنه كتورلديكی و كنديسنی پر حدت بولنان يكيچريلر ايله محاط اولديغنی كورديكی وقت ، وضعيتك وخامتنی تقدير ايتمش و اللرندن قورتولمق ايچون كلمهٔ شهادتی كتيرمشدر . نشكيم اوغلی بوواسطه‌يه مراجعت ايده‌رك قورتولمشدر . لكن يكيچريلرك حدتی ، اهتدا آرزوسنه غالب كلديكی آكلاشيليور . فقط حدت كونلری كچدكدن صوكره ، كيرانك اهتداسی مسئله‌سی موضوع بحث اولمش اولملی كه ، فرمانده كنديسنه « مهتديه » صفتی اضافه اولنيور .

آرام غالانتی

لكن همت وغيرت خانيه وجلادت جنكيزيه ال ويرميوب جمله‌لرينی سلب ووردايدرك يورويوب نهر نجسان جوارينه نزول بيورديلر وجسته جسته عسكرلر براول كونديلوب نورالدين عاليجنابلری اولان صفای كرای سلطان بن الحاج سليم كرای خانی تعيين بيورديلركه سنهٔ مذبوره رجب شريفنك عشر اخيری ايدی . قمالجدن چيقوب قرشو كلن چراكسه ايله چرخه جنكين ايتديلر غلوی عام اولنوب چراكسه‌يی نجسان ايچروسنه براقديلر . و اشبو محلدن دخی قالقوب بر قاچ صعب المرور دربندلردن ايچرويه نجسان باشنه يوريمك مناسبدر ديو قوشلرين اول يره براغوب صالت و وسبكبارو ايچرويه بر ايكی منزل دوشه قالقه يوريديلر اما آطلو عسكر دكل پياد اولانلر بيله يوريمك امر عسير ايكن عاقبت نهر نجسانك غرب جانبنده اولان آسمانه سرچكمش قاف طاغندن نشان ويرن قلعهٔ جبلك ديبنده قونديلر وهر جانبده قراوللر حاضر اولوب اطرافی حراست ايتديلر اما كيجه‌نك ثلث اخيری قالدقده طاغ بايرندن بر توفنك صداسی كلدی ودرعقب جميع عسكرك يمين و شمالندن وباخصوص خان عاليشانك چادری مقابلندن مالا نهايه توفنك صداسی وقورشون ياغموری ياغدی و درعقب بهادران چراكسهٔ قبارطی آتلوسی دال قلنج قپولديلر ايسه اه‌تعالی امت محمدی بردخی بومثللو خسارتدن حفظ ايليه هر كسك‌ده نفسی باغلانوب فرداً فرداً فراره يوز طوتديلر هركسه باش قيوسی دوشوب نفسی‌نفسی دديلر نه‌مرزاو نه‌خان ونه‌خانمان يات ويراق وآتنی براغوب پراكنده اولجق چركس ناكس كرك قبارطيلر وكرك عسكريمز روقنده اولان ساير چراكسه ملاعينی راست كلدكلری امت محمدی قيرماغه باشلاديلر حتی صباح اولوب وقت ضحی‌يه دكين قيرديلر بعدما اله كيرنلری اسيردو زنجير ايتديلر . اشبو وقته دكين سابق البيان اولان قوش براغيلان محله ايرشنلر كرك صاغ و كرك مجروح بربرين كورديلر و بعده دخی يورغون وضعيف عسكری ساير چراكسه ونوغای خزينه‌لری غارتدن خالی اولماديلر اشبو معركه‌دن خان حضرتلری سلامت قورتلديلر اما شيرينك باش بكی قادرشاه بك ونورالدين شيرين قپلان مرزا ودخی خيلی نامدار مرزالر شهيد اولديلر وساير قراچی وقپو خلقی امراسندن چوقلق اعيان قريم شهيد اولديلر ويديصان ويديچكی اوغلو واقكرمان مرزالرندن دخی واقر مرزالر شهيد اولديلر وعسكر تاتاردن ايلرويه كلنلردن همان برعسكر اولاجق

قدر نفوس زكيهٔ لازمهٔ شهادت بولديلركه ذكر اولنماسى ادمه وحشت ويره‌جك
خصوص اولماغله تفصيلدن اجتناب اولنوب اختصار اولندى پس خان منكسرالشان
اقتان خيزان طمان آطه‌سنه وصول بولوب دولت عليه‌دن خبره منتظر ايكن عزل
خبرى منتشر اولدى سنه صفر ابتداسى بيك يوز يكرمى تاريخنده تكرار

دولت كراى خان

نصب اولندى مشرب عاليسى دشمن ديمز اولان مسقو كفره‌سى اوزرينه غزا
ايتمك اولمغله مسقو كفره‌سنه آقين ايتمكه مأمورم ديو قيش ايچنده ديار مسقوه آقين
ايتدى كرچه شتاده شدت وار ايدى اما مقدما كلوب قريه النجايه مباشرت ايدن
بر اباش قزاغندن قوشاوى قزاغى ددكلرى قزاغى رفيق ايدوب ديار كفره چوقلق
رخنه ايراث ايتديردى وبر قاچ قلعه‌لرينى هجوم قزاق وغزاة تاتار اتفاق ايدرك فتح
وتسخير واساراسنى درزنجير استرقاق ايتديلر ونيجه قلعه‌لرك اهاليسى قوشاويلر كبى
استيمان ايدوب امت محمده رفاقت مسقولويه خسارت ايدر اولديلر باخصوص طوقال
ددكلرى قلعه‌نك صاحبى اولان بين الكفره شجاعت ايله موصوف يلاق نام قزاق
زير اطاعته كلمشدر .

لله المنه والحمد اويله غنيمت ايله سودمند اولديلركه قبارطايده اكتساب ايتدكلرى
جراحة قلوبلرينه اشبو غنائمك دراهمنى مراهم ايدوب صحت بولديلر پس سنهٔ آتيه‌لرده
البته مسقو قرالى اولان پتره نام دلى قرال ضال مضرت واستيصال اسلام اهلنى مقدمهٔ
آمال ايتمسى متيقن اولماغله بصر بصيرت كشاده اولندى سنهٔ طوشان ابتداسى كه بيك
يوز يكرمى اوچ تاريخيدر قرال ضلالت مآل اطرافده اولان ملوك نصارادن استمداد
ايدرك عسكرى حدوبى عداد ايله طوغرو پايتخت ادرنه آرزوسيله عزيمت ايتديكى
خبر آلنوب خان غيرت نشان بويوك اوغلو اولان مشهور جهان دلى سلطان ديمكله
ملقب اولان بخت كراى سلطانى قلغايلق منصبيله قريم محافظه‌سنه قويوب كندوسى
عسكر بيشمار ايله آق كرمانه عزيمت ايتديكه طابور مقهور بغدان بكى اولان قانتمور
اوغلو ددكلرى ملعون بوقدر زماندن التفات دولته مقرون ايكن الكفر ملة واحده
مقتضاسنجه جمع رعاياى بغدانى اضلال وقرال خسار مآله اتباع ايتديروب طابورك
اوكنه دوشوب خوتين قلعه‌سندن آشاغى راشكوه نام معبردن طورلا صوينى كچوب

نهر پروتى قوللايه‌رق يوروتمك اوزره بر طابور ذخيره‌سنى بغدان ولايتندن ايريشدر
يرمك اوزره يوروديلر پس خان غزا عنوان قرق بيك مقدارى تاتاران ايله محل
مرقومده طابورى قارشولديلر مسود جريده اولان حقير الحاج عبدالغفار بن الحاج
حسن القريمى دخى اول عسكرده ايدم عسكر تاتار بغدانده طابورك آتلوسى ايله ليل
ونهار جنك وپيكار ايدرك طشره‌يه چيقارتماز اولديلر اما طابور مقهور انواع آلات
حربى موفور قلعهٔ متينه كبى محصور اولارق يوررلريدى اشبو طابور عموماً مسقووله
وساقصونيا عسكرى تمام اولوب نمچه چاسارى طرفندن وساير ملوك مللدن دخى
وافر امدادلو اولماغله اوچ كره يوز بيك‌در ديو تواتر ايدرلريدى هر نه‌قدر دينلوريسه
كرچك اوله زيرا سلطان البرين والبحرين خادم الحرمين الشريفين اولان دولت آل
عثمانكه جميع ملوك اسلاميه‌نك سرتاجى وبلكه بتون دنيانك صاحب سرير پرابتهاجى
اولان پادشاه پر اقتدار ايكن آنك پايتختنه قصد ايدن لعين بى ادب وبى دين اولسه
وار قوتنى دركار وجميع ملل نصارا امدادنده استوار اولدوغى عجب دكلدر پس تاتار
عدوشكار ليل ونهار استراحت وقرار ايتميوب شيرانه صولتلر وشجيعانه غيرتلر ايدرك
وحتى سابق البيان اوراق اوغلو جاوم بك باش بوغ اولوب كندو اوروغ و اتباعيله
بركره هجوم ايدوب كفارك چرخ فلك مترسلرينى بوزارق وحتى اندرون طابوره
صالارق ايچرويه كيروب چوقلو كفارى دركات جحيمه كوندرديلر ونيجه نيجه ضرب
بوزان طوپلرين چيقاروب يوز آقلقلرى ايتدى وبركر دخى عرصهٔ رزم و حربك
چابك شهير مردى وميدان معركه‌نك شجيع وصاحب نبردى اولان ومتقى ومتدين بالله
وغازى فى سبيل الله اولان مشهور آفاق ومستحق مدح وثناء على الاطلاق اولان بالى
اغاسى عثمان آغا رحمة الله دخى درون طابوره دخول وصفشكن ومرادفكن اولارق
چوقلق كافر قروب برقاچ طوپلرين آلدى ودخى شيرنشان وسائر مرزايان هرباو
معيتى اطراف الليل ونهار غلوى وهجومدن منفك اولمديلر ايسه طابور طشره‌يه بر
فرد چيقامازاولدى واطراف بغداندن ورود ايدن ذخائر آرابه‌لرين برقاچ كره تاتارلر
غارت ايدوب يوللرين كسديلر چونكه طابورده كثرت وار ذخيره‌لرينه قلت عارض
اولوب ضعف وفتور ظهور ايتديكى نمايان اولدى لكن كافر دلى قرال غايت غيور
بد فعال اولماغله ينه غيرتى الدن بيراقيوب پوروت صوينك غرب جانبيله طونه‌يى
آرزوليوب يوريدى ودولت عليه عسكريله وزيراعظم بالطه‌جى محمد پاشا وينكيچرى

آغاسی یوسف آغاکه صوکره اوچ طوغلو وزیر اولمشدر و سائر وزرا ووکلای
سپاهیان کلوب ایساقجی معبرینه مکمل کوپرو یاپدیروب لکن عسکری کچرمده
وکچرممده متردد اولدیلر وخان حضرتلری پیدرپی مکاتیب واولاقلر ارسال ایدوب
طابورك کمال ضعفنی بیلدیریرلریدی وطونه اوزرینه وصولندن مقدم کلوب کفاری
دفع ایلمکه سعی اولنمق الزم ایدوکنی عرض ایدریدی وطونه یوقاریسنه ابرائیل
قصبه‌سنه کیدن اون ایکی بیك (لك) طابور یوقارودن وقرال طابوری اشاغیدن
نهر طونه‌یه دسترس اولوریسه بعده رفع اولنمسنده صعوبت اولدیغنی بیلدیریرکن
وکلای دولت انواع تخیلات ایله وهمناك اولوب بلکه قوم تاتار بر وفاسز عسکردر
کفاره بیعت ایدریسه حال آیرقی اولور دیرلریمش وقرال نخوست اشتمال تاتارایله
دولت علیه بیننه القای شقاق فکریله اولورسده وفی نفس الامر طمعندن اولورسه‌ده
اقکرمان نوغای مرزالرینك اشهلرینه کندویه دعوت ومتابعت اولنوریسه انواع
انعاماته نائل اوله‌جقلرین کوستروك مکتوبلر کوندرمش اولماغله مرقوملر امت محمددن
اولوب دین عیسی ادعاسنده اولانلر دنیا واخرتده منسوخ ایدوکارین کرکی کبی ناشی
مکاتبت باطله‌یی کوتوروب خان حضرتلرینه تسلیم ایتدیلر وکمال مرتبه صدق و دیتلری
هرکسه معلوم اولماغله اشبو احوالی دخی دولته بیلدیردیلر اونلر دخی البته کچیوزدیمزلر لکن
لیت و لعل ایله امرار وقت ایتدکلرندن قرینهٔ حالیه ایله استدلال اولنوریدی
عاقبت الامر خان دیانت عنوان بالذات پادشاه جلیل الشانه عرض واعلان ایتمکدن
غیری چاره قالمدی دیوجك عسکری جسر طونه‌دن عبور ایتدروب طوپلری دخی
یورتدیلر بو جانبده کیجه کوندوز طابورك اطرافندن عسکر تاتار آریلمایوب هرساعت
ایصال مضرتدن خالی دکللرکن هر بر قوناغی آنجق اوچ ساعت منزل اولوریدی عاقبت
یاش شهرینی طونه طرفنه کچدیلر وبیلچیق نام بغدان قریه‌سی جوارنده اولان پروت
کچیدنه قوناجق کون عسکر آل عثمانك چرخه‌جی عسکری ایریشوب درعقب
عسکرك غباری اسمانه دیرك دیرك چقوب هرکس کورر اولدی وعثمانلونك اطلو
عسکری ایرشدی ویکیچری طائفه‌سی دخی جسته جسته کلور وتاتاره قاریشوب
کیمی صوایستر وکیمی بکسمات واول ماببنده صاحب الدوله حضرتلری سبکبارجه
ایرشوب خان حضرتلری دخی استقبال ایدرك مرحبالشدیلر وطابورك قره طاغ
مثالی یوریوب کلدیکنی بونلر دخی پروتك جانب شرقیسندن تماشا ایدرلریدی اول

آرالقده تزالدن پروت اوزرینه ترتیب اولنان کوچوك کوپرودن کلن آتلو عسکردن
وبعض یکیچریلر دخی سیرو تماشا طریقی اوزره پروتی غرب جانبنه طابور سمتنه
عبور ایدرلریدی وکاورجك قره‌ده‌در جنك ایستمز دیه‌یورلر اولوب وقرشودن
طابورك چرخه‌جیسی اولان یکرمی بیك مقداری عسکر ایله شرمت اوغلو ددکلری
بو یار بر ساعت مقداری ایلرو کلوریدی مصر مرقوم بیلچیق مقابلنه کلدکده
پراکنده وران آطلوویا عسکرجه چرخه‌جییه صاتا شور اولدیلر خان حضرتلری
صاحب دولته ددیکه سلطانم تدارکسز کلن یورغون عسکردر بوکون صناشمق غیر
مناسبدر بلکه برمخاطره اولسه کیجه کچسون وطوپلر ایرشسون صباح اوله خیراوله
مشاوره ایله محاربه‌یه مباشرت اولنه‌ددی اما باشسز کیدن عسکرك احمقلری یقین
واروب قورشون آتارلر آما کافر طرفندن قطعا طوپ تفنك آتلماز لکن قورقاقلق
صورتنی ارائت ایدرك یاپچه یاپچه بویوك طابور سمتنه آخشام یتسو آراسنده چکدیلر
وران عسکرك اکثری یکی تورمش یاشلردن اولماغله کافر بزدن قورقدی دیو کرچکدن
مغروانه صالارق حتی بویوك طابور جوارنه وارمشلرکه بزلر اطرافی اوزاقدن احاطه
ایدرك آط اوزرنده کیجه‌یی کچوردك وایکی عسکردن آتشلر صاچیلدیغنی کورر
ایدك چونکه دولت عسکرینك مکملی اوردو ومترس وسایر الات جنك ترتیبنده
ونصف اللیلده بالیمز طوپلر ایریشوب آنلری صاحب دولت اوتاغی اوکنه چکمکده
ایکن بو طرفدن خبرسز طابوره کیدن خیلی احمقان زعم فاسدلرنجه طابور کندولرندن
قورقدی دیو یقین ابریشولر کفار حیله‌کار صولدات ددکلری عسکر اشرارینی
یوریدوب درحال اول عسکر پریشان مآلی پراکنده ایدر وقرارق حتی کوپرویه
کتورر لکن کوپرویی کچمیوب مکث ایدرلر آما کوزی قورقان فراریلر اوردوده
بیله ایلشمز قچارلر واز قالورکه جمله عسکر فرار ایده‌لر

هرنه حال یکیچری آغاسی یوسف آغا وطوپچی باشی وسائر سرکرده اولان
ضابطان طوپلاری براقمیوب متانت ایدرلر سلامت صباحه چقنجه پراکنده اولنلر
جمع اولنمغه باشلادلر وفراریلر اول کیجه حتی ایساقجی کوپروسنه ایریشوب موحش
خبر کوتورنلر اولمش لکن اویله ورانلری طوتوب قتل ایتمشلر واول کیجه مجاناً
تلف اولان عسکر اون سکز بیك اولمشدر دیو سویلندی العهدة علی قائلها لکن بر
خطر عظیمی صاودیلر هله صباح اولیجق صاحب الدوله حضورنده اولان بویك

طوپلرك يكرمى مقدارينه بردن آتش ايتديلر طوپلر يوقاريدن آتلدى طابور
آشاغيده صويك بربيوك طوغاينده ازدحام قونمشلر ايدى كله طوپ كفارى كرك
كبى آرالادى و اللى مقدارى طوپلرى دخى كفارك جانب شرقيسندن صويك
اقكرمان طرفنه يوكسكه ترتيب ايدوب آتش ايتديلر ايسه ازدحام طابورك بيننده
صوقاقلر اشدى وبعده ترتيب مترس وسائر اموره مباشرت اولنورق بيراقلر يوريدى
وبو قدر طوپ دشمن كوپ ازدرو مثالى آتشلر صاتاريديكه كفارك طوپلرى بزم
طوپلره مقابلى ايشلمزيدى جيوش موحدين دريا كبى جوش ايدرك كفاره يقين
وارديلر وباخصوص آطلو عسكريمز پى‌دوپى آتش افشان اولورلر وكله‌لر الور
كله‌لر ويررلر ايدى قبا قوشلغه دكين جنك اشوب اولوب بزم عسكر كرك كبى
هنوز يوريش ايتمديلر ايدى حضرت بارى‌تعالى مؤمنين موحدينه ياور اولوب ورعب
وخوف درون كفار فجاره طارى اولدى و كنديلرينك پنجۀ قهر پادشاهى‌يه كرفتار
اولاجقلرين مشاهده ايديلرايسه الآمان‌الآمان ديوب اطراف‌طابوردن بياض‌بيراقلر
نمايان اولدى. اول‌ساعت صاحب دولت وسائر رجال ستوده‌هيئت اطراف دشمندن
جنك آورلرى كيرويه چكمكه فرمان ايتديلر و درحال خان عاليشان جانبنه متعدد
دعوتجيلر كلوب كافرك استيمانه كوره‌نجه حركت ايده‌لم ديو مشاوره‌يه كوتورديلر
اول وقت بكلر وسائر غزاتدن اولان بهادر وبكلر اوردوى آل عثمانه وارديلر
واشبو خصوصى مكالمه‌ايتديلر اولا صاحب‌دوله وسائر وكلاى معالى منقبت ويره‌لرى
مقبول اولوب صاحب دولت تكميلى اوزره باريشالم ديو مناسب كورديلر واكيلن
بوينى قليج كسمز مشروع دكلدر دديلر و خان شجاعت نشان دديكه امت محمده من
عندالله احسان اولنان بر قدرت و نعمت كامله‌در مسقو كبى قوى دشمن كندو
آياغيله درون ديار اهل اسلامه كلوب وجوهله بويله ضعيف اوله ومن بعد حركته
مجالى اولميه بويله فرصت بردخى أله كيرمز واهل اسلامده قدرت ومكنت اولدقده
كفاره صلح ايلمك شرعاً لايق دكلدر ديرلر وناموس پادشاهى اول زمان تمام‌اولوركه
قرال ضالى‌دو زنجير حبس ايدوب من‌الباب الى‌المحراب ديارمسقوده قارشو قوياجق
عسكر يوقدر مجموع قوتى بونده مصروفدر جانب دولتدن قرال نصب اولنه‌جنى
امر بديهى كورنيور ديو صلحه رضا كوسترمدى و غزات تاتار بكلرندن استشاره
ايتديلر آنلر دديلركه ايكى بيوك كيسه‌كه وكالت پادشاهيده مستقللر سز بزلرنجه

جوابه قادر اولورزكه ايكيكزك رأيكز بربرينه مخالف دوريور آنجق خاطره كلن
بودركه ويرۀ دشمنى منع ورد ايتميوب وقبول دخى ايتميوب مجرد تأخير ايتمك معناسنه
شوكتلو پادشاه طرفندن صلحه استيذان ايده‌لم خبر كلنجه‌يه دكين طرفيندن جنك
اولنماسين ديو دشمنمزه افاده اولنسون قرال طرفندن‌دخى عرضحال تحريراولنوب
آدمكز ايله معيت ايتدرلسون انلر استنبوله واروب كلنجيه دكين يكرمى كون
مقدارى ايام مرور ايدر اولوقته دكين‌بزلر عسكريمز ايله كما كان اطرافندن محافظه‌ده
اولالم انشاالله تعالى طابور مقهورك قحط وغلاسى زياده وموفلور اولور و دورد-
قلرى يرلرنده اكثرى مضمحل اولور كيدر مأمولمزدر ديو رأى و استصوابلرين
عرض ايتديلر اشبو رأى رزين ذهن غزاته موافق وقرين اولسه دخى صاحب
دولته و كتخداسى اولان عثمان آغايه پسندبده كليوب دديلركه اشبو كونه خدعه
واحتيال كندولرين قهرو استيصال ايچون اولدوغنى كفار بيلمزلرمى مأيوس اولوب
البته اوزريمزه يوررلر و جان عشقنه چالشورلر الله حفظ ايليه بر غيركونه احوال
ظهور ايتمسى محتملدر اليمزه اشبو مقدارى فرصت كيردى بونى نعمت عظيمه بيله‌لم
همان صلح و صلاحه مباشرت ايده‌لم ديو ابرام ايتديلر و خان حضرتلرى جونلق
معارضه ايتدى چاره اولمدى وعاقبت دديلركه جنابكز انجق امور تاتارى بيلورسز امور
دولت‌عليه بكا متعوضدروابتدا كى كيجه‌ده عسكرمز صانكه منهزم اولديدى‌هله الحمدلله
جمعيتمز اولدى اكر دشمنمز حاليمزى اول وقت بيلدى اقدام ايدرلر وايشيمز تمام
اولوريدى جبن وخوف طارى اولمق اوزره واقر كلام ايراد ايدوب نتيجۀ احوال
صلح اولنماغه رغبت آمال كوسترديلر پس قرال‌ضال طرفنه ايلچى كونددرديلركه سنى
پادشاهمزك آزادى ايده‌لم لكن‌اولا اشبو سفر نصرت اثريمزه مصروف اولان‌خزينۀ
عامرۀ وافرۀ ويرمليسين وثانياً ازاق قلعه‌سنى بزه‌تسليم ايتمليسين وثالثاً ترسانه‌اولمق
اوزره بنا ايتديككك طايغان قلعه‌سنى هدم ايتمليسين ورابعاً آجى صو بوغازنده‌كى
قمانكه قلعه‌سنى كذلك هدم وخامساً صحار اوزرنده‌كى يكى قلعه‌كى كذلك هدم‌ايدوب
وحدود اسلاميه دخى نهر آزل نهر صحارك بينى اولان سكز ساعت مسافه تنصيف
اولنوب طرف جنوبى اهل‌اسلامك اولوب وشمالى‌سكا قالمق‌اوزره واشبو وجه‌اوزره
تحديد اولندقده رأس حدود محل مذكورك اوزو صويى جوارنده اولان قولاى.

قره آغاجدن بدأ اولنوب آزاق دكزندن چيقان انهارك باشلرى ايله نهر بوزوقدن چيقان انهارك باشلرينك بربرينه ملاقيلر اولدقلرى محللردن قطع اولنه‌رق نهرتن‌ده معروف و مشهور اولان نهر تيمورلنك كه ازاق قلعه‌سى ايله چركسك نام كرمانك مابينيدر اول محلده نهايت بولمق اوزره تحديد اولنمق شرطيله وبو قيل وقال ايله اتمام كلام ومصاحبه ختام ويريلوب طابور مذكور مكتباً على وجوههم عودت قهقرى ايله رجعت ايتديلر اشبو باريشيقلق خصوصى السنهٔ ناسده قاريشقلق سوزلره بادى اولدى وبغدان بكى واول اولكه‌نك بنكى اولان قانتور اوغلو ددكارى ملعون اتباعيله وبعضى بويارلرى دخى اويدروب مسقوليه اتباع ايدوب چقدى وكندى ومنقولدركه لعين يدآبين اباً عن جد دولت‌عليه و محميه قسطنطنيه‌ده پرورده اولوب جمله السنه‌ده مهارت و تحصيل وعلوم متنوعه وبا خصوص علوم رياضيه‌يى تكميل ايدوب اسلاف كفر اقصافنك مرتبه‌سى اولان ديوان همايون ترجمان باشلغندن قانون اوزره بوغدان ويوده‌لغى ايله چراغ ارلمشيدى وعلم موسيقى‌ده يگانهٔ روزكار اولمغله نوطرز گفته‌لر نظم ايدوب بسته‌سنى دخى كندوسى باغلاريمش حتى ديرلركه كندو اختراعى اولمق اوزره مقام سكاه‌ده نواخت ايتديكى نغمهٔ لطيفه‌سى هنوز نوظهور اولماغله مسقولو ايله كند كنده مهترخانه مقلد آنى آغاز ايتديرك وكندوسى آغلايارق كيتدى ديو نقل ايدرلر اشبو امور مرتبه اتمام اولنجق وزير اعظم بوغدان رعاياسنه غضب ايدرك تاتار طائفه‌سى برمقدار بونلرى غارت ايدوب حدينى بيلديرمك لازمدركه خائن دولت اولوب نقض عهدذمة ايتديلر ديمشلر اشبو كلام وزيرانه تاتارك سمعنه واصل اولنجق من بعد سؤال ايتمزلر وجسته جسته‌ديار بوغدانه چاپول ايدوب اسارا ومواشيسى اغتنام ايدرلر اما صاحب دولتك غضب وحدتى زائل اولدقده پشمان اولوب كلن اسارا واموالى رد اولنمق اوزره فرمان ايدرلر وبولدقلرنى آلورلر وبولنميانلرى سيويشور كيدر الحق و انصاف بودركه اشبو سفر نصرة اثرده دولت خان مرحومدن صدور ايدن اقدام داورانه وهمت دلاورانه اسلافندن بيله صادر اولماديغى اهل انصاف اولنلر اقرار ايدرلر و اول وقتده اهل النظم والنثر اولان نادره سنجان و شعراء بلاغت عنوان اشعار وقصائد انشاسيله رطب اللسان وتاريخ لطيفلر نظميله مشار بالبنان اولنلردن ديار قليل الاعتبار قريمك علماسندن وعلمانك زمرهٔ قضات اولان عدالت سماتلرندن

شعر وانشا ايله معروف رزانت طبع ايله موصوف اولان حلمى افندى نادره كوى ولطافت جوى حضرت خان جليل الشانه ستايشنامه قصيده وتاريخ نخبه نظم ايدوب واخرنده لسان ملل متفرقه ايله مسقو چاسارينه سرزنش ودشنام ايتدرمشدركه خاطر حقيرده محفوظ اولان بعض ابياتى تحرير اولنمق مناسب كوريلوب تسطير اولنمشدر.

قصيده

حمدالله كه خدا قيلدى ينه احسانى : فتح ونصرتله آچوب سنجغ فرح شانى
حبذا حضرت خاقان جليل الآثار : زيب اورنك سليمان شرف ايلخانى
يعنى دولت كراى حضرت خان اعظم : مالك طوق رقاب امم ايرانى
مستقل باعث فتح وظفر اولدركه بوكون : حيدر رزم وغزاليث بغرد خانى
شقهٔ رايتى سرلوحهٔ فتح و نصرت : ناسخ نسخه جوى اولسه نوله بنيانى
بر غزا ايتديكه شايستهٔ اقبال اولدى : رعشه‌دار كف چار اولدى جلال شانى
آدين ايشتسه عدو بيدن اولوردى هلاك : شهلره بويله كرك شان ويره‌جك عنوانى
قره بختى ايله آق پاك كلوب آقكرمانه : ينه كريان بكريان چويرور پيشانى
مركز ساحل پليچندن اولوب روكردان : معوج مردارى مورطكسدى سروسامانى
نوله هرشرطنه بر سادهجه تاريخ ايتسه‌م : بويله‌در نادره سنجان اولانك عنوانى
يوزسوروب قاپوكه تاريخ ايچون اقبال ايلر : چاكر دركهك اياير آباش خطمانى ١١٢٣
صر صر دشت قضادركه اسرتاتارى : ايتدى پژمرده بو تاريخ كل بوغدانى ١١٢٣
دال قلنج همت ايله عالى فتح ايتسه نوله : صيدى آزاغى بو تاريخ چالوب طابغانى ١١٢٣
حلميا كل ايدهلم دولت شاهى‌يه دعا : حشره‌دك دائم اوله معدلت ديوانى

تزييل

بويله قشمرلكى كيم كوردى ديو هرملت : ديللو ديلنجه سوكوب اول خربى اركانى
اولا ديدى عرب قومى كوروب بو حالى : قهر الله غدواً ظفر السلطانى
عجم وفرس ودرى شكر ايدرك ديردى هان : ميشكدايزدماغم سپه تالانى
بوسنويلر دخى برطابوره چاپقون ويررك : كوما هاوى قازيلر طابور هامورانى
ذم ايدوب ديرليدى هم جنرال ماچار : پشته‌ليه قيرمليه صوبا ومسقانى

ارمنيلر دخى دير ذم ايدرك عادتدن : چچه‌يى پوتوس كيله ماركتم اوركوتاسى
هم يهوديلر آ كا دير ايدى استهزاءً : شلشالامازغ ياى دشتلله‌بانى
قوم چركس دخى ايراق بكى دشنام ايدرك : يى‌يى وازاكى ياتو ياپس دومانى
ديردى هم قالموغ انكشت بدهان عجبه كنان : قوغورمطرمطرمردوغ تموچين بازقانى
قره‌نوغاى ديريدى طوپ وتوفنك آتدقجه : مردمس دنكوينه ضار بزان شاهانى
سوزطرطبله‌سوروب چنكانه‌لر دخى ددى : بره والى چالو پانجولوس اورمنى
حامبا طائفهٔ اوزبكيان دردى عيان : موندانمى آزغونلغى مين بارچه‌به طايغاى جانى
آغلايوب قره‌كونده ديريدى اق‌بك‌كندو : داليبو پيش صورام بوده خرستيانانى

خلاصهٔ كلام اوردوى نصرت جوى ايله صاحب دولته وبعده خان معالى منقبت عازم صوب دولت اولوب شوكتلو قدرتلو شهنشاه عالمپناه حضرتلرينه تبريك فتح وظفر ايله‌مك بابنده جازم اولديلر پايتخت عالى بختده وسائر بلاد وقلاع جهانبانى شنلكلر ايدوب نصرت اسلاميه‌يى اعلان واشاعه ايتديلر كائن شهنشاه دريادل كرچه نصرت و ظفره شكر بسيارايدى اما احوال طابوره كركى كبى واقف اولدقده نيچون صلحه رغبت ايتديكمز طرف همايونه نيچون اعلام ايتمديكز ديو ابتداءً عثمان كهيايى وبعده صاحب صدارت عظمايى قتل ايله مجازات ايتدى ومهر صدرانى قپودان شهريارى اولان ابراهيم خواجه ددكلرى پاشايه احسان ايتدى و دولت كراى اصابت رأى معزز و مكرم عودت ايدوب وقت خريف حلولنده بوجاغه وصولنده اثناى طابور زلزله‌سنده ولايت قازان بويارى اولان أيراكسين ددكلرى كافر چوقلق طابور ايله وقالموق خانى اولان آيوكه خان اوغلو چاكدرجاپ ددكلرى ملعونى قالموق عسكريله بيله آلوب قوبان اوزرنده ساكن نوغاى طايفه‌سى و قاپلو قصبه‌سنه كلوب چوقلق خسارت اصابت ايتدروب وخيلى امت محمدى اسير كوتورمشلر ايدى . اشبو سببدن نوغاى طايفه‌سنه خوف طارى اولوب اول جانبده سرعسكر اولان نورالدين صفا كراى سلطان بن الحاج سليم كراى خان معيتنه قريمدن استمداد ايچون برقاچ اختيارلر عرض ومحضر ايله كلدكلرنده خان حضرتلرى دخى قريمدن برقاچ عسكر ايله خاندان شيرينيانك زبده‌سى اولان الحاج جانتمور بك و الحاج مرتضى مرزالر عوض كراى شاهم بن دولت كراى خانى

آرالرينه الوب قوربانه وارلماسنى فرمان ايتديلر و آنلر دخى بحسب الفرمان جانبنه شتابان اولديلر. حقير پر تقصير دخى معاً كتدم ايدى پس اول قيش يدى‌شرط قوصان ايچنده قيشلايوب بهارين قريمه عودت ايتدك ومقدما جارى اولان وخى مصالحه‌نك ابتداسى اولان ازاق قلعه‌سنك تسليم اولنماسى خصوص طرف كفارون مسامحه‌ايله اول‌سنه‌ده وجودپذير اولمامقله تعيين اولنان مكمل دونماى همايون سفاين خراب اولوب ساحل درياى كرشده محواولديلر وعسكر دونمادخى قيشه‌اوغرايوب اكثرى تلف اولمشيدى بيك يوز يكرمى دورت تاريخى اولو ييلنده خان معدلت عنوان كندونك اوغلو محمد كراى سلطان كه الحاج جانتمور بك آنك آتالغيدر آنى قوبان سرعسكرى ايدوب شيرين مرزالرندن حاجى بك وحاجى مرتضى مرزاوسائر مرزايان و غيرى اوروغلردن دخى خيلى امراء وقپو خلقندن حراطوق صفا وعلى اغا زاده كمال آغاى سلطانه آغا ايدوب و قپو قوللرينك خيلى زبده‌لرى معاً قوبانه عزيمت اولندى ابتداء قيش حلولنه دكين صحراده كزلدى و قيش اولاجق كونلرده خان طرفندن حقيقةً يارليغ كلديكه دولت عليه‌يه اليوم ازاق قلعه‌سى ويرلدى اما بر سنه‌لك مهمات سفريه‌نك ضايع اولماسى كافرك ابتداءً مسامحه ايلمسندن ناشى اولمغله اسلوب حكيم اوزره اخذ انتقام ايتمك مراد دولتدر كويا بزلرك رضامز اولمامق اوزره قوبان خلقى سركشلك ايله معروفدر تزالدن بر چاپول ايتسينلر بعده دولت طرفندن نيچون بويله اولدى ديو يافيوف ايدرز مابين محصولى اولور كيدر ديو بيلديرمكله اوچ انانك اوغلنه آط باغلاياسز ديو تنبيه اولندى و اولانجه قريم عسكرى خبوقاى چركسنه دوشوب آط بسلندى بعده شباط آيى حلولنده سفره عزيمت اولندى اما باذن‌الله بتون قيش هوالرده سردلك اولميوب عسكر بنديكى كونلرده حتى بعضى چيچكلر آچلمش ايدى احوال تاتاره كوره صووقلر شديد اولسه وبويك صولر بوز طوكسه ايستدكلرى محله كيدرلر ايديلر اما نه‌چاره اطاعت اوزره بارى تن صوينك اطرافنى چاپارز ديو يوريوب قچنكه نهر قوبان ازاق سمتنه عبور اولنديسه اويله زياده صووقلر اولديكه تحرير اولنسه بلكه مبالغه‌يه حمل اولنه. هر نه‌حال شدت سرما ايله يوريوب آزاق جوارنده كوكلك نام صويه نزول اولندى صباح كوچلدكده آزاق محافظى اولان وزير مكرم رجب پاشا حضرتلرى تعظيم غزات معناسنه عموماً باشلوبان ورپويان وكندويه مخصوص اولان اغايانى ومهترخانه‌سيله قرشو

کوندردی اما دردمند پاشالیلر وباخصوص ظورنه‌زان اولان مرشرلر صوووقدن
نه چکدیلر آنجق کندولری بیلور پس سلطان و بکلر درون قلعیه واروب وزیر
مشارالیه ایله کورشدیلر سلطانی نزول امینی اولان حسن افندی‌یه قوناق ایدوب
سایر امرایی دخی علی مراتبهم اغاره ایندیردیلر ایکی کیجه مسافر اولدق اشبو اوچ
بش کون ایچنده جمله بویك صولر ابتدای شتاده اولدوغی کبی وقار دخی یوق
اولماغله وجوهله عسکره راحتلك اولدی اذا اراداللّه شیئاً هیئی اسبابه مضمونجه
مسبب الاسباب تهیهٔ سبب ایتدی قوی بوز اوزرندن ایکی‌تن صویی دخی عبوراولنوب
قونلدی و جمله غزات بر یره کلوب مشاوره ایتدیلر و نره‌یه عزیمت ایده‌جکلرینی
سویلشدیلر هرکس نهر بوزوق اطرافنی ممکن مرتبه غارت ایدوب دونه‌لم زیرا
وقت شتا آزدر ددیلر اما بضرلاستیمان کلوب قوبان جانبنده ساکن اولان جلالی
قزاغك رئیسی اولان اغاط ددکلری قزاق ددیکه اشبو عسکر هروقت الله کیرمز
وبوزوق اطرافندن برشی حاصل اولماز ودرون دیار مسقو طابوردن خالیدر جمله
اسوج طرفنه کیتمشدر همت ایده‌لم بوزوغی کچه‌لم آص کول بالوکه اطرافنی چیالم که
انشااللّه نائل مرام اولورز ودخی همت اولنور ایسه اندن دخی ایچرویه یورویوب
لیونه جلس نام معمور محلی اورالم که دیارده داستان اوله ددکده اشبو کلام مقبول
خواص وعوام اولماغله فاتحه اوقیدیلر ویول اغالق خدمتنی قالوقدن کلوب مسلمان
اولان بر مرد کاردان و اختیار شجیع میدان اولان آغا ددکلری کیمسه‌یه سپارش
ایدوب نوغای آغالرندن بورلاق قبیله‌سندن بکبا و آغا نام کمسنهٔ یاننه تعیین ایتدیلر
اشبو ترتیب اوزره یورویوب بشنجی کون نهر بوزوغی کچوب اولجه اولماق اوزره
غایت تدبیه اولنوب اون اوچ کون برو بیاباندن دوغرو شماله یوریدیلر وعسکر
بیننده بر خوف دوشوب مسقو مملکتنك ایچروسنه بوقدرمدت کیلدلدی بردخی
عودت اولنوب مملکت حدودینه ایرشمك امر محالدر دنیلورك بعض و هام اولنلر
اغلایاراق کیدلمش ایکن بر کون بغتةً بی حساب قوین قوشلرینه راست کلنوب
کرچه بهار وقتنك زبون قوین اولسده آچ عسکرك قارنی دویدی واون‌دوردنجی
کونی مذکور لیونه جلس ایالتی اولمق اوزره ریباپولکونکی ضبطنده اولان لیونکه
نام بر شهر عظیمه ایریلوب عسکردن خالی جوقلق مخلوقات ألّه کیردیکه عموماً
عسکر رویم اولدیلر وبعده یرار اطلر ایله اطرافه جسته جسته چاپول کیدوب

سلطان وامراء یصاو اولوب شهر مرقومده دورت کون مکث ایندیلر شهر
مذکوردن پایتخت مسقو بش قوناق مسافه‌در ددیلر وچاپول عسکری پایتخدن بر
ساعت یره ایریشمشلر اندن اسیر کتوردیلر پس جمله عسکر غایت مرتبه غنیمت
اولوب بشنجی کونی عودت اولندی. اما کثرت اسارادن اوتوری انجق اوچ ساعت
محله قونولدی مرنه‌حال قونه کوچه واطرافی دخی اولجالا یرق نهر بوزوق آغاچی
کورندیکی محلده قونیلوب دیلار آلدیردیلر ویردیکی جواب بویله اولدیکه بویك
طابور یوقدر لکن اطرافده اولان قلعه‌لرك عسکری وکوچ قالموقلر جمعیت ایدوب
بوزوغك کچیدلرینی بکله‌مك اوزره‌در لکن بونلر دخی ایریشه‌مدیلر دیمیله آندن
کوچوك بوزوق ساحلنه نزول اولنوب درحال صاللر باغلاتوب نهر بوزوغك طماغندن
اوچ دورت ساعت یوقارودن قمانکه ددکلری بر کوچوك قلعه‌نك جوارندن کچمکه
باشلادیلر اخشام اولنجیه دکین عسکرك اکثری عبور ایندیلر و اسیرلر دخی
بالجمله کچورلدی اوته یقاده سطان مرزالر ایله آنجق بیك مقداری آدم یصاو ایسه
صباح‌شافی وقتنده‌کرمان خطمانی پترونکه‌ددکلری ملعون اوچ‌بیك مقداری‌عسکرله
ایریشوب شبخون ایتمش وکنارده یاتان یدیصان عسکرندن بر مقداری‌نك اطلرینی واولجا
لرینی المشیکن تکرار سایر عسکر اسلام هجوم ایدوب کفاری سوروب بر تپه‌نك اوزرینه
قالتمشلر اشبو غوغانك اصلی بیلنوب بو طرفدن سلطان وسایر امراء شجاعت نشان
صاللر ایله عجالةً عبور ایتدیلر وترتیب صفوف اولنوب کفارك اوزرینه حمله ایتدیلر
وخیلی محاربه اولدی وسلطانك ایکی علمداری شهید اولدی وسائر بهادرلردن دخی
برقاچ سربازلر رتبهٔ شهادتی احراز ایتدیلر وکفاردن دخی خیلی مرده درکات جحیمه
کیدوب بقیه‌سی قمانکه قلعه‌سنه واروب التجا ایتدیلر وعسکر اسلام اورادن قالقوب
بش ساعت مسافه‌ده جرکلی ددکلری نهر صغیره قونوب مجروح اولنلرك یاره‌لرینی
صاروب صباحنه دوز صحرادن یورویوب کیدرکن ینه کرمان قزاغندن ایکی بیك
مقداری جنکاور قزاق طوپلری وعربه‌لریله پترونکیه امداده کیدرمشکه رئیسلرینه
پوروول اوغلو یوان دیرلرمش بغتةً عسکره راست کلوب وهر طرفدن غلوی عام
اولورق دورت بش ساعت جنك آشوب اولوب اکثر کفار تیغ و سنان غازیان
ایله محو اولوب اوطوز مقداری کافر مجروح اسیر دوندی وباشلری اولان یوان

دخی اسیر اولدی واهل اسلامدن علماً یدیصان‌دن اولان معروف ومشهور حاجی
مراد افندی و ختای قبیله‌سندن مشهور اولان الحاج حسین و سائر نامدارلردن
بر مقدار شهداء واقع اولدی اما فتح کلی اولدی پس عساکر منصوره قونه کوجه
اولی تن صوینه بر قوناق محله کلندکده عادت تاتار اولان صاوغا التماق خصوصی
مکالمه اولندیکه نصف خمس شرعیدر حاصلی عشر اولسه کرکدر الحاج جانتمور بك
صاحب وقور دیدیکه اشبو غنیمت بنم بسلدکم سلطانمك ابتدا کی بخت و ایولکیدر
عساکره بالجمله احسان اولنمسی مناسب کلیور دیدکده سایرلر دیدیلرکه سرکارده
اولنلره تعرض اولنماسین باری بی‌باش وپراکنده اونلردن آلوب مصارف لازمه‌یه
صرف اولنسون دیدکلرنده حاجی بکك دایلری اولان قصهای خلقی که قصبولات
اوغلو و عبداه اوغلو و سلنان اوغلو و نوروز اوغلو تعبیر اولنان دورت صنف
خلقدن عبارتدر بالجمله انلری معاف وکذلك قریم عسکرین وکذلك چراکسه بکلرین
وسپاهیانن وکذلك یدیصان ویدیچکی اوغلو مرزایان وسایر آتالق واملدشین و ایش
اولرین معاف ایدوب آنجق صاحبسز اولان عسکردن صاوغا آلدیلر بشیوز
سکسن اسیر آلندیکه هر بری بشه دکر ایدی اشبو اسارادن عسکرده اولان کرك
قریم وکرك نوغای وکرك چرکس امراسنه وسرکارده اولنلرینه اونر وبشر و ایکیشر
اسیر علی مراتبهم احسان اولندی وعسکر معیتنده بولونان قریمی کفه پاشاسی اولان
غازی فی سبیل‌الله و شجیع بی‌اشتباه اولان مرتضی پاشا بن منلا غنی پاشایه قرق
اسیر عنایت اولندی و محافظ ازاق اولان وزیر مکرم رجب پاشای محترم حضرتلرینه
سکسن اصلاح اسیر ونزول امینی افندی‌یه یکرمی اسیر وخاصکی عبداه اغایه اون‌بش
اسیر و عموماً ازاق یکیچریلرینه قهوه بهاسی دیو یکرمی بش اسیر کونده‌ریلدی
وحاجی بك مرحوم کندینه بر اسیر بیله قالماسون دیو تنبیه ایتدیدی

لکن برادر صدیقی اولان الحاج مرتضی مرزا مرحوم کیزلوجه اولمق اوزره
حرمی طرفنه لازمدر دیو اصلاحجه قیزلر آلیقودی پس اشبو امور تکمیل اولنوب
ایکی تن صوینی دخی عبور اولنوب قوش قلعه‌ده وزیر مشارالیه سلطان حضرتلرینه
وسایر غزاته بویك ضیافت ایدوب مکمل آط وکورك ویروب صفای خاطر ایله
وداع ایتدیلر سلطان مشارالیه اول کونده یکرمی یاشنده اولوب حسن جمال صاحبی که

بدر نیره بکزر ایدی ومعرفت ودرایتده یکتا وهمت وشجاعتده بی‌همتا اولوب حتی معرکه
مرقومه‌ده بالذات دشمنه صالوب غزا ایتدی وخفیفجه یارالاندی ایدی

احوال اسوچ وخانك عزلی خبریدر

پس آزاقدن حرکت اولنوب کوکملك ددکلری محله قونماغه کلوریکن خان عالیشان
طرفندن شیرین عادل‌کرای مرزا بن عنایتشاه مرزا ودائره خلقندن کوچك علی آغا
ورود ایتدیکه خانك عزلی خبرینی واسوچ قرالیله اولان محاربه‌یی بیلدیردی سببی
بویله اولمشکه مقدما بیان اولندوغی اوزره اسوچ قرالی دولت علیه‌یه قوناق اولوب
بندر قلعه‌سی جوارنده مکمل سرایلر یاپدیریلوب بهرسنه بیك کیسه وسائر مالزمه
مصرف کوریلور ایدی وحتی دلی قرال (پتره) بنم یاره‌لی آویمدر البته بکا قرالی
تسلیم ایدرسز دیو دولته ابرام ایتدوکندن اوتوری ذکر اولنان محاربات کثیره واقع
اولوب عاقبت مغلوباً صلح ایتمش ایدی پس دولت علیه‌یه اسوچ قاچ سنه‌در بی‌وجه
مصرفدر وبیت‌المال مسلمینه ضرر کلیور دیو ولایتنه کیتمسی بابنده له دولتندن یول
ویرمك بابنده رجا اولنوب ویانته بر مقدار عسکر قوشوب کوندرمك اوزره فرمان
اولندقده قرال دیمشکه کرچه دولت علیه‌یه نقلتم واردر لکن مملکتمه فرمانم واردر
عسکر ترتیب ایدوب کلور و بنی آلورلر آندن مقدم رزالت ایله کیتمك بکا کوره
موت مقامنه‌در کیتمم ومصرفمی دخی استدانه ایدر کندم کورورم دیو امتناع ایده‌جك
اصحاب دولت دیرلرکه حدینی بیلمز ملعون کافردر انك اویله ترتیب عسکرینه منتظر
اولمق بزه ال ویرمزدر البته کیتملیدر دیو بندر محافظی اولان اسماعیل پاشا ایله خان
حضرتلرینه خطاباً البته ابرام ایدوب چقاره‌سز وینه تعند ایدریسه جبر وحرب ایله
اخراج ایده‌سز دیو مؤکد ومبرم اوچ قطعه خط شریف کوندریلوب بونلر دخی ناچار
اولوب قراله تکلیف ایدرلر والبته دیو اقدام ایدرلر اسوچلر پادشاه قوناغویز بزلره
بویله جبر ایتمك شاننه لایق دکلدر دیو ینه امتناع ایده‌جك اوزرینه یوریش اولنوب
حرب وقتال ایله اخراج ایدرلر پس اشبو کونه حرکت بویك دولته عیب کبی کیفیت
اولماغله بعده قرال طرفنه دولتدن خبر کلورکه بویله حرکته رضای شاهانم یوقدر
قرال جواب ایتمشکه چونکه بویله‌در بنی تحقیر ایدن پادشاه دکل ایمش خذمتکارلری

زجرایچون حقندن کلەسز رجا ایدرم ددکدە درمند اسماعیل پاشا قتل ودولت کرای خان‌غزل اولنمش وبعدە قرالی لهلو ایچندن ولایتنە کوندررلر وتکرار

قپلان کرای خانی

بیلان ییلنك ابتداسندە بیك یوز یکرمی بش تاریخیدر خان نصب ایدرلر وخان حضرتلری لهلو جمهوریلە سوزم واردر دولت علیەیە بندە اولمق و مسقوی تخریب ایتمك اوزرە درعهدە ایتمشلردر عسکر پادشاهی ترتیب اولنوب خوتین قلعەسنی بناء ایدوز بهانەسیلە ورالم و اشبو سنەدە لهلو ایلە کرکی کبی سویلشوب اول دیاردە قیشـلایالم وبعدە مناسب وجە اوزە مسقو اوزرینە یوریلور دیو اوردوی نصرت جوی اوزرینە روم ایلی والیسی اولان وزیر مکرم عبدی پاشا و دخی اوچ عدد وزراء ملك آراء وبرقاچ میرمیران جلادن پیماه سردار اولوب وکذلك عسکر تاتار ایلە قپلان کرای خان علوالشان حضرتلری یوریوب خوتین ددکلری قلعۀ خرابەنك جوارنە و صولە دکین لە طرفندن صیت و صداء استماع اولندی عاقبت‌الامر لهلو جمهوری طرفندن ایلچی اولمق اوزرە پودولیا ویودەسی اولان و لنیسکە نام بویار کلدی وعسکر ظفر رهبر شهنشاهی وخان جلادن عنوان شجاعت پناهی حضراتنك ورودندن کندولرە خوف وحشیت کلدیکنی ارأت ایدرك واستعلام احوال ایلدی ایسە جواب ویریلدیکە عن اصل سبب عزیمت لهلو طرفندن اولان دعوت واظهار عبودیتدر بعدالیوم بزلرە رفاقت برلە مسقولودن کلن مضرت سلب اولنماغە نیت ایتدیککز خصوص ویودە کیوسکە ددکلری بویاریکز صوب حضرت خاقانی یە متعدد اخبار اولنماغلە کلمشزدر دنیلدکدە بویار مذکور ددیکە جمهوریمزك و اوچ عدد حطمانمزك خبر ورضاسی یوقدر ویودە کیوسکە حسب ونسبدە معتبر اولسە عقلی سخیف اولان بر کیمسەدر هرکلامی مضبوط وهر ایشی مربوط دکلدر اکر ذکر اولنان خصوصی جمهورك مراد ومرضیسی اولایدی البتە طرف دولتە متعدد ایلچیلریمز وارر وکلور ونیاز والتماس ایدرلریدی دیو ملعون انکاراً جواب ویریجك بیك یوز یکرمی بش تاریخی اثناسندە بالضروری خوتین قلعەسنی بنا ایلمکە مباشرت ایتدیلر وایام شتاء حلولنە دکین مکث اولنوب زحمت عظیم چکلدی بعدە هرنە حال قابل سکنی اولاجق کبی شرامپو و ایچروسنە بعض بنالر انشا و احداث اولنوب

اون آلتنجی سنە
نومرو ۱۸ (۹۵)

۱ تشرین ثانی
۱۹۲۶

تورك تاریخ انجمنی مجموعەسی

پیری محمد پاشا

۱. حیاتی

(ابوبکرالصدیق) سلالەسندن و (جمال‌الدین اقسرایی) احفادندندر [۱] . باباسی ؛ اجدادی کبی قونیە اقسرایی علماسندن (محی‌الدین محمد چلبی) در . قونیە وملحقاتی فاتح زماننده (۸۱۷) ضمیمۀ ممالك قیلیندیجە ، دولتك باشنە بویوك غائلەلر آچان (قرەمان اوغللری) سلطنتنە اساسندن نهایت ویریلمش اولمق ایچون اهالیسی تهجیر ایتدیریلمش ایدی . ایشتە پیری محمد پاشانك باباسی دە ، اقربا وتعلقاتیلە برلکدە اوصیرادە (آماسیە) یە نقل واورادە اسکان ایدیلدی . محی‌الدین محمدچلبی آماسیەدە خیلی مدت قالدیغی جهتلە پیری محمد پاشانك اورادە تولدایتمش اولماسی،یاخود چوجوق دەنیلەبیلەجك بر یاشدە کتیریلمش بولونماسی لازم کلیر . شوحالدە تاریخ ولادتی [۸۷۰] ایلە [۸۸۰] آراسندە تخمین اولونابیلیر .

آثار تاریخیەنك بعضیسندە قونیەلی وبر طاقمندە آماسیەلی کوستریلمەسی بوندن ایلری کلمکدەدر [۲] .

---

[۱] « جمال‌الدین محمد اقسرایی ، امام فخرالدین رازی اولادندن محمد بن محمد اوغلیدر. اناطولی‌اقسراینده زنجیرلی مدرسەسی‌مدرسی اولوب طلبەسی پك زیادەایدی‌شمس‌الدین فناری بوندن‌تحصیل ایلدی.تألیفی شرح بیضاوی کەغایةالمصوص وجمع‌رسالەسی وشرحنە اعراضاتی واردر. اولادی « جمالی » دینورکە زنبیلی علی افندی بونلردندر (سجل عثمانی جلد ـ ۲ صحیفە ۲۸۲)

[۲] انجمن اعضای محترمەسندن آماسیەلی حسین حسام‌الدین افندی آماسیە محلەلرندن واومیاندە (اسلام‌محلەسی)ندن بحث‌ایدرکن .«بومحلەدە فاضلە مومی‌الیها(اسلم‌خاتون) ـ ۸۱۳دە آماسیە قاضیسی اولوب(صاروقاضی) دینکە مشهور اولان(بدرالدین محمود بخاری) کریمەسی وخطاط مشهور (حمدالله) افندینك عمجەسی ـ برمسجد شریف ومیاننده برمکتب وچشمە بنا ایدرك (۸۱۸)دە

شهزاده‌لرك دائما ايالات مقرى اولمق دولاييسيله آماسيه‌نك مدرسه‌لرى مشهوردى. پاى تختدن صوكره كلن بومدرسه‌لردن بويوك عالملر يتيشيوردى .

محمدچلبى تحصيل چاغنه كلنجه مدرسه‌يه كيردى، وزمانننك الك بويوكسك علماسندن اوقويارق اجازت آلدى .

تحصيلنى بيتيردكدن صوكره دولت خدمتنه كيره‌ن محمد چلبى كاتبلكله داخل اولدوغى محكمهٔ شرعيه‌نك ،آز زمانده، باش كاتبلكنى احرازه موفق اولدى [١] .

محمدثانى وفات ايدوبده ايكنجى بايزيد جلوس ايدنجه شهزاده‌لكى زماننده توجهنى قازانان ديكر آماسيه‌ليلر مياننده (احمدالرفاعى) احفادندن (لاديق) ده مدفون «صاحب الحال» (سيدعمر افندى) يى ده استانبوله كتيرتمش ، وبوسايه‌ده آماسيه‌ليلر ايچون پاى تختده بويوك برحامى كتله‌سى حاصل اولمشدى . بونى كوره‌ن محمد چلبى، اغلب احتمال دعوت اوزرينه، كونك برنده آماسيه‌دن قالقوب استانبوله كلدى، وايشنى داهاايى صاغلامق ايچون سيدعمر افنديننك قيزينى آلمق صورتيله موقعنى قوتلشديردى.

ايشته بوسايه‌ده اولاصوفيه، داهاصوكرا صيراسيله سيلورى، سيروز[٢] غلطه‌قاضيسى ونهايت فاتح عمارتى متوليسى اولمش وبعده تبديل مسلكله دفتردار نصب ايديلمشدر . [٣]

اوقافنى تنظيم ايتمشدر . زوجى جمالى محمد چلبى اولادندن اولان (كمال چلبى) بونك اولادندن جمالى زاده (على چلبى) وديكر اولادى متولى اولوب بعده منقرض اولدقلرى ظن اولنور .بو محله‌دن مشاراليه (زنبيلى على افندى) كبى شيخ الاسلام و (پيرى محمد پاشا) كبى صدراعظم ظهور ايتمشدر . » (آماسيه تاريخى جلد ـ ١ ، صحيفه ١٠٥)

[١] آماسيه تاريخى مؤلفى تاريخ انجمنى اعضاى محترمه‌سندن حسين حسام‌الدين افندى تدقيق ايتديكى آماسيه محكمهٔ شرعيه‌سى سجلاتنده (٩٠٠) تاريخيله امضاسنى كورديكنى سويله‌ديلر .

[٢] ينه حسين حسام‌الدين افندى محمد چلبى نك سيروز قاضيلغنده ايكن ٩٠٤ تاريخى ايله تنظيم اولونان قوجه مصطفى پاشانك سيروزه عائد رجت بالاسنده (نمقه پير محمد الجمالى القاضى بسروزالمحروسه) [قوجه مصطفى پاشا دفترى صحيفه ٢٨٩] محرر اولوندوغنى سويله‌مشلر ، وقيدى ارائه ايتمشلردر .

[٣] شقايق [جلد ـ ١ صحيفه ٣٢٤] « اواخر بايزيد خان وليده » دفتردار اولدوغنى يازدينى كبى سجل عثمانى [جلد ـ ٢ صحيفه ٤٣] مؤلفى ده بوكا اشتراك ايدييور . آنجاق حديقة الوزار (صحيفه ٢٣) و حديقة الجوامع (جلد ١ـ صحيفه ١٣٨) ده « دور سلطان سليم خان اولده چالديران سفرنده باش دفتردار اولدينى » مقيددر . پيرى پاشا ايران سفرندن اول ، شقايقك يازدينى وجهايله ، دفتردار اولمش واوصفتله ايران سفرينه اشتراك ايده‌رك

شقايق ؛ دفتردارلغنى قيد ايتديكدن صوكرا وظيفهٔ مأموريتنى بويوك بردقت واعتنا ايله وعلى الخصوص « رضاءاللهى دائما كوزه‌ته‌رك » ايفا ايتديكنى شايان دقت برصورتده يازييور . [١] .

ياووز ؛ شيعيلكى ايلرى سوره‌رك اوطريقله وحلول مصلحانه ايله ممالك عثمانيه‌يه تخطى ايتمك ايسته‌ين (اسماعيل صفوى) يه درس تأديب ويرمك اوزره ادرنه‌دن استانبوله كچه‌رك اورادن‌ده اسكدار طريقيله اناطولى‌يه بالمرور ايرانه دوغرى يول آلديغى زمان محمد چلبى ينه ماليه ناظرى ديمك اولان روم ايلى دفتردارى ايدى . اووقتك قانوننجه حربده عسكرك اعاشه‌سى وظيفه‌سندن باشقه منزل خدماتى‌ده اداره ايتمش وعجملرك مغلوبيتنى متعاقب رجعت طقوزنجى كونى دوقه‌كين اوغليله برابر (تبريز)ك ضبط وحمايتنه مأمور قيلنمشدر [٢] .

سلطان سليم مقصدينه نائل اولدقدن صوكرا عودته قرار ويره‌رك رجعت نهايتلرنده تبريزدن حركت ايتدى . (روان) جوارنده وقتيله موره بكى اولان مصطفى پاشا

مذكور سفرده رتبهٔ وزارتى احراز ايله‌مشدر . « منشأت فريدون » ده (جلد ـ ١ صحيفه ٤٠٨) ابتدا ابدن ايران سفرى روزنامه‌سنده پيرى محمدپاشانك اوسفره دفتردارلقله اشتراك ايتديكى محرردر : « روم ايلى دفتردارى پيرى محمد پاشا نزول مصلحتنه نظام ويرمكه تعيين اولندى (جلد ـ ١ صحيفه ٤٦١) . شوحالده حديقة الوزرا ايله حديقة الجوامعك بوبابده‌كى افاده‌لرى ياكلشدر. ذاتاً «هشت بهشت» (خالص افنديننك دارالفنون كتبخانه‌سنه نقل اولونان كتابلرى مياننده‌كى يازمه نسخه) محمدپاشايى بايزيدثانى دفتردارلرى مياننده و ٩٠٨ تاريخندن صوكرا يازدينى كبى نشانجى‌ده (صحيفه ١٨٧) عينى صورتله قيد ايليور. بناءً عليه قيد اولونان ياكلشلقده شبهه ايديلمه‌مك ايجاب ايدر .

[١] « ديباجهٔ روزنامچهٔ رضاءاللهده مثبت اولان قواعدمعهده ايله عمل ايلدى . (واماءن اوتى كتابه بيمنه فسوف يحاسب حساباً يسيراً) مضموننه ماصدق اولمغيچون احوال اموال پادشاهى‌يه متعلق ضروب و تقسيمات مراسم لازمه‌يى فهرست حق صريحه كوره تفصيل ايدوب خلاق لوح وقلمك روز حسابده سؤال و جوابنه ناظر ايدى . مثنوى اى چوقلم صورت خود كرده‌راست • ميل رقاى كج ازتو خطاست • هيچ نكردى رقم ناصواب • ياد كنى دفتر يوم الحساب • هركه بيك حرف قلم كج نهاد • حرف وى ازلوح بقامحوباد » [شقايق جلد ١ صحيفه ٣٢٤]

[٢] « طقوزنجى كوننده دوقه‌كين اوغليله پيرى پاشا حضرتلرينى محروسهٔ تبريزك ضبط و حمايتنه وحفظ وحراستنه و ايچنده اولان قزلباشك بقيه‌سنك اهلاكنه و ماللرينك محافظه‌سنه سكبان پاشيله وبشيوزعدد يكچرى ايله ارسال اولندى » (منشأت فريدون جلد ـ ١ صحيفه ٤٦٣)

عزل اولونمقله بوندن انحلال ايدن و اوت ، خدمت وغيرتنك مكافاتى اولمق اوزره ، (ايركى صوبى) قرينده پيرى پاشايه توجيه اولوندى (۲۵ شعبان ۹۲۰) [۱]

ايكى كون صوكرا ، ذخيره جمعى مأموريتيله ، آماسيه‌يه كونده‌ريلدى. شوالك آلتنجى كونى ياووزده آماسيه‌يه كلدى . اوراده دوقه‌كين زاده‌يى صدراعظم نصب واسكندر پاشانى‌ده وزارتله تلطيف ايتدى .

سلطان سليم ؛ آماسيه‌يه يرلشمش ، كلن ايلچيلرى قبول ايله مشغول ايكن بركيجه (۸ محرم ۹۲۱) يكيچريلر عصيان واديسنه صاپديلر ، ودوقه‌كين احمدوپيرى محمدپاشالرله خواجۀ سلطانى (حليمى چلبى) نك أولرينى باصديلر . بونلر بر و تقريب ايله عاصيلرك اللرندن قورتولدقلرى ايچون عاصيلر مقصدلرينه نائل اولاماديلر . سلطان سليم درحال تحقيقات اجرا ايتديردى . ايشده صدراعظمك ألى اولدوغى اكلامقله بالذات خنجرله حياتنه خاتمه چكديكى كبى كتخداسى حسن‌ده‌داخل اولدوغى حالده آداملرينى‌ده أولدورتدى . يكيچريلرى تحريك ايدن داها بعض كيمسه‌لر واردى ، اونلرك‌ده تعيين جزاسنى پاى‌تخته عودته تعليق ايتدى .

ياووز قره‌دن ايزميت قوينده‌كى (ديل اسكله‌سى) نه قادار كلوب اورادن قايق ايله استانبوله كيرركن پيرى‌پاشاده نشانجى ورئيس‌الكتاب ايله برلكده‌راكب اولدقلرى قايقله وپادشاه ايله برلكده پاى‌تخته داخل اولدى (۲۹ جماذى‌الاول ۹۲۱) .

استانبوله عودتدن برقاچ‌كون صوكرا ، ياووز ، يكيچرى طائفه‌سنك اختيارلرينى حضورينه قبول ايتدى ، واونلره اولجه كندى اوطاغنه قورشون آتان وعجم‌اوسته يورومك ايسته‌مه‌ينلرله پيرى‌پاشانك‌وحليمى چلبينك أولرينى‌باصمق ايچون‌يكيچريلرى تحريك ايله‌ينلرى ميدانه چيقارارق خبرويرمه‌لرينى امر ايتدى : « يوللرده باعث‌فتنه اولان بدنهادلر كيملر ايدى . پيرى‌پاشا ايله حليمى چلبينك اولرين يغماايدن كيملرك تحريكى‌ايله‌در البته‌بكااعلام‌ايتمك كركسز » ديدى . حتى (ايران‌سفرى روزنامه‌سى) نده‌كى ايضاحاته كوره [منشأت فريدون جلد - ۱ صحيفه ٤٦۷] « اكرعناد اولورسه ، امر

[۱] شقايق ؛ ياووز سلطان سليم پدرى مقامنه كچنجه مولانا پيرى محمدى صدرصدارته ترفيع وتقدير ايتمكله چوق زمان كچمدن وزير اديلوب پيرى پاشا عنوانيله معنون ايلدى » ... كلديكى ديكر آثار تاريخيه‌ده ايضاحاته تصادف ايديله‌مه‌مشدر .

شريفنه اطاعت اولنمزسه ترك سلطنت ايلمك صورتنى كوستردى وجواب شافى ويرلمينجه ديوان اولمسون » ديبه امر دخى ويردكدن صوكرا «دولتله شكاره كيتدى »

پادشاهك امر شديدينى تلقى ايدن يكيچرى رؤساسى قاپيلرنده طوپلانديلر . مسئله‌يى دوروودراز مذاكره ايله‌ديلر . نتيجه‌ده رؤسا ياووزه : « جمله‌مز مجرمز دولتلو خداوندكاردن عفو رجا ايلرز » قرارينى رئيسلرى اولان يكيچرى اغاسى وسكبان باشى واسطه‌سيله عرض ايله‌مه‌يى مناسب كورديلر ، وكيفيتى پادشاهه‌افاده ايچون پيرى پاشايه كلوب سويله‌ديلر .

بو جوابك سلطان سليمه ابلاغنك اوچنجى كونى ديوان اولدى . اولا يكيچرى آغاسى برقاچ يايا باشى ايله حضوره چيقدى ، صوكرا آناطولى افنديسى ومتعاقباً وزيرلر شرف مثوله نائل اولدى . هپسى چيقديقدن صوكرا سكبان باشى دعوت اولوندى . او ؛ ايچريده ايكن پاشالر تكرار حضوره كيرديلر . بالاخره يكيچرى آغاسى ايچرى‌يه چاغريلدى . كيره‌نلر و چيقانلر توالى ايتدى . اكلاشيليور‌ردى‌كه ياووز كيفيتى اولا هر بريندن صورمش ، يكديكرينه مباين كورديكى افاداتى توثيق ايچون‌ده بالاخره مواجهه ايتديرمه‌يه باشلامشدى . بواوزون تحقيقات نتيجه‌سنده قپوجى باشى بهرام اغا عجله ايله ديوانه داخل اولدى ، وتلقى ايتديكى امر پادشاهى‌يه بناءً « پيرى پاشا ايله اسكندر پاشانك اللرين اردينه قپوجيلره » باغلاتدقدن صوكرا آلوب كوتوردى . متعاقباً چاووشلر آناطولى قاضيعسكرى (تاجى‌زاده جعفر چلبى) نك أوينه كيتمشلر ، اونى‌ده آلوب كتيرمشلردى [۱] .

سنان پاشانك ديوانى داغيتمق تشبثى قپو آغاسى منع ايتديكدن بر آز صوكرا « پيرى پاشا يالكز الى صاليورلمش چيقوب طوغرى اوينه كيتدى » . يانده چاوو-

(۱) پيرى پاشانك دفتردارلغى هنكامنده تاجى زاده جعفر چلبى ايله بر تشريفات مناقشه‌سى وقوعه كلديكى آثار اسلافده محرردر : « اول زمانه‌دك نشانجيلر صنفنده اولان مصطبه‌ده دفتردارلر آلتنده اوتوررلر ايمش ، وخونكار سلاملقده دفتردارلردن اشاغه‌طوررلر ايمش . اول نشانجى اولدوغى وقت - جعفر چلبى - پيرى پاشامرحوم دفتردار بولنمش آندن اشاغه اوتورمغه تأنف ايتمش بنى طريق علمده علم ايكن بو حقارت ايچوعى تحويل طريق اندردكوز ديو عرض تأسف ايتمش . پادشاهدن امر ايدلمش كه صاغ طرفده‌كى مصطبه‌ده‌باشقه اوتوره وسفرده وزرا اوتاغ كبى اوتاغى قوره » [عاشق چلبى تذكره‌سى دارالفنونده خالص افنديدن آلينان كتابلر ميانده يازمه نسخه نومرو : ۱۸۲۰ ورق ۷٤]

شلردن و سائره‌دن كيمسه يوقدى . كيتمك ايسته‌ينلرده منع اولونمشدى . بناءً عليه اسكندر پاشا ، جعفر چلبى ، سكبان باشى بال يمز عثمان جلادلر ألنده جان ويروركن پيرى محمد پاشا يالكز عزل ايله قورتولدى . مع‌مافيه استانبولده‌ده دورمايه‌رق تلقى ايتديكى امر پادشاهى‌يه امتثالاً « دريادن طوغرى ايوب جانبنه چيقوب چفتلكه كيتدى ».

بونكله برابر پيرى پاشانك معزوليتى چوق سورمه‌دى ، اوچ كون صوكرا عفو واطلاق اولوندوغى كبى وزارتى‌ده اعاده قيلندى (۱۲ رجب ۹۲۱) [۱]

بر مدت صوكرا صدارت تبدل ايتدى . هرسك زاده احمد پاشا صدر اعظم اولدى . پيرى پاشا ؛ يكى صدر اعظمله أل أله ويرمش تدوير امور ايليوردى . كونك برنده دياربكردن ، اوطرفلرده بعض قتاللر وتجاوزلر وقوع بولدوغى يولنده كلن فنا بر خبر ياووزك جانى صيقدى . غضوب بر وضع آلان پادشاه ، ديوان مناسبتيله ، حضوره كيره‌ن هرسك زاده‌نك « يقاسندن ياپشوب چكوب باشنه برقاچ يومروق اوروب دلبندين بوزوب دخى قپو آغاسنه هرسك زاده ايله پيرى پاشانك اللرين باغلدوب اندن قرق اللى مقدارى بلوك خلقيله وقپوجى باشى محمد آغا ايله يدى قلعه‌يه كوندريلوب حبس اولنديلر . هرسك زاده‌دن مهريوزوكين الديروب ايكيسين دخى عزل ايلدى . » مع‌مافيه هر ايكى وزيرك محبوسيتى يالكز بركونه منحصر قالدى . چونكه صدر جديد سنان پاشا ؛ « محبوس اولان مغضوب احمد پاشا وپيرى پاشانك كناهلرين ديلك ديلكين آزادلق يازيلوب قطعه‌لر دزدارى كمال آغايه » كوندريلمش و اوسايه‌ده سبيللرى تخليه قيلينمشدر [۲] .

سنان پاشانك سلفى حقنده كوستردیكى بويوكلكه مقابل احلافى اسلافى حقنده نه قادار كوچوكلكلر كوسترمشدر .!...

ياووز ؛ بر آى صوكرا پيرى پاشانك وزارتنى اعاده ايتدى ، وكنديسى مصر سفرينه كيده‌جكى ايچون ايكى يوز بيك آقچه اوتوراق ايله استانبول محافظه‌سنه مأمور ايله‌دى (۲۸ ربيع‌الآخر ۹۲۲) .

(۱) « اون ايكنجى كوننده ديوان اولدى پيرى پاشا كيرو كلوب اوتوروب قضايا كوروب أل اوپدى . بر قرار سابق وزير اولدى و ديار شرق اموريني كلياً تدبير ايدوب عرض ايلدى [منشأت فريدون جلد - ۱ صحيفه ٤٦٧ - ٤٦٨]

[۲] منشأت فريدون جلد ۱ صحيفه ٤٧٦

سلطان سليم مصر سفرينى اختيار ايتديكى زمان استانبول قائمقامى اولان پيرى پاشا ؛ ۹۲۳ سنه‌سى شعبانندە وسفردن عودتده (خطامره) قوناغنده - حالا [خان يونس] موقعى - صدر اعظم يونس پاشايى قتل ايتديرمه‌سى اوزرينه رمضانك يكرمى يدنجى كونى كنديسنى دعوت ايچون آدام كونده‌ريلدى . بوامر اوزرينه استانبولدن حركت ايدن محمد پاشا ۹۲٤ سنه‌سى محرمنك اون ايكنجى كونى (شام)ه مواصلتله خاكپاى شاهانه‌يه يوز سوردى . ايرته‌سى محرمك اون اوچنجى صالى كونى ياووز كنديسنى صدر اعظم نصب ايتدى [۱] .

سلطان سليم اوسنه ربيع‌الآخرينك يكرمى بشنده « حلب » دن استانبوله حركت ايتمش « قاپو قوللرندن برقاچ بلوك ايله وبرمقدار يكيچرى ايله وروم ايلى وآناطولى وقرمان وعربستان سپاهيلرى ايله فرات كنارنده علوى نام محلده سدباب ختن وابطال كيد دشمن ايچون » براقديغى پيرى پاشا ۹۲٥ سنه‌سى محرمنك يكرمى آلتنجى كونى عودت ايله‌مشدر [۲] .

پيرى محمد پاشا ؛ ياووزك بوندن صوكرا بر بچق سنه قادار امتداد ايدن مدت سلطنتنده مقام صدارتى اشغالده دوام ايتديكى كبى سلطان سليمانك جلوسنى متعاقب ده ابقا اولونارق قانونينك زمان سلطنتنك ايلك اوچ سنه‌سنده صدر اعظم بولوندى .

اسكى مورخلريمزدن برى ، پچوى ابراهيم افندى ، قانونينك كنديسنه قارشى كوستردیكى حرمتى قيد ايتمكده‌در :

« غايت عاقل ودانا ، صاحب فضل وذكا ومدبر كار آزماپيروقور ايدى . حتى عرضه كيردكجه سعادتلو پادشاه كندودن حجاب چكر وزياده توقير واحترام ايدردى » [۳] .

پيرى پاشايه صلح زماننده مملكتك اداره‌سنه متعلق خصوصاتده موفقيت كوستردیكى كبى محاربه صيرالرنده‌ده اتخاذ ايتديكى تدبيرلرله امثالى آراسنده تمايز ايليوردى .

قانونينك بالذات حاضر بولونارق بر آى محاصره‌دن صوكرا قاپيلرينى آچان (بلغراد) سفرنده پيرى پاشانك مهم خدمتى كورولمشدر (۹۲۷) .

[۱] منشأت فريدون جلد ۱ صحيفه ٤٥٦

[۲] تاج‌التواريخ جلد ۲ صحيفه ۳۸۱-۳۸۳

(۳) پچوى جلد - ۱ صحيفه ۲۰

محمد پاشا ؛ بو سفرده ، اوردو ايله ايلرى كيتمش ، سلطان سليمان كريدن تعقيبه قويولمشدى. صدراعظمك كوندرديكى بر اولاق پادشاهه مهم بر خبر كتيردى: (زمينك) قلعه‌سنك فتحى ! [۱] .

روزنامه‌ده بونك اهميتى شويله محرردر : «پيرى پاشادن اولاق كلوب زمينك نام قلعه فتح اولندى ديو خبر كتوردى . مذكور قريه سرم ولايتنده بلغراد مقابله‌سنده اولوب بلغرادك از يعنى مذكور قلعه‌دن وارر بلغراده محكم ارقه وياردیم ايمش. پيرى پاشا بلغراده واراجق برو مذكور قلعهٔ زمينك كفره‌سى ازنجى چقرتميوب عسا كراسلامه ضررتاملرى وار ايمش » . داها آشاغيده بويله دينيليور : « قلعه‌نك فتح اولوندوغى بلغرادك بلى بوكوب ازيقه محكم زبون ايدوب اولا بكوردلان ايله بلغرادك مابيننده قطعا واروب كلمكه امكان يوغيكن وجه آسان اوزره برر ايكيشر كسنه واروب كلمكه باشلادى » [۲] .

بلغراد ؛ پك چوق مشكلاتك اقتحامندن ومهم مقدارده ضايعاتدن صوكرا فتح اولونابيلدى . قراجه پاشا ، سلستره بكى محمود بك ودفتردار اسكندر چلبى بيله بو حربده يارالانمشلردى .

صدراعظم پيرى پاشا بوندن صوكرا نفوذينى ياواش ياواش غائب ايتمه‌يه باشلادى. چونكه موقعنه كوز ديكنلر چوغالمش ، اوكيلر فضله اولارق موقعنى صارصه‌جق واسطه‌ده بولمشلردى . ايكى سنه صوكرا (ردوس) فتحنده خصماسى غالب كلديلر ، آطه‌نك فتحنده مهم خدمتى كچمش اولماسنه رغماً عزل ايتديرمه‌يه موفق اولديلر (۹۲۹)[۳]

انفصالى ، آناطوليده اهالى اسكاننده تعدى وقوعه كلمش اولديغنك غمز اولونماسندن ايلرى كلمشيدى . فقط ارادهٔ پادشاهى‌يه توفيقاً « احوالى بالتفتيش براءتى تحقق ايتمكله» حقنده باشقه برمعامله ايفاسنه امكان كوروله‌مه‌دى .

(۱) منشأت فريدون ايله صحايف‌الاخبارده (زمينك) صورتنده ايسه‌ده (پچوى) ايله (جهانما) ده (زمون) صورتنده‌در كه مجارجه (زءونى) وصربجه (زءون) دنيلن واليوم (سملين) ديه ياد اولونان قصبه‌در .

(۲) منشأت فريدون جلد ۱ صحيفه ۹-٥

(۳) هامه‌ر ؛ پيرى پاشانك انفصالنى احمد پاشانك افتراسنه عطف ايديور: «۱۵۲۳ حزيرانده وزير اعظم پيرى پاشا مقامنه كوز ديكمش اولان احمد پاشانك افتراسى اوزرينه عزل واخيراً اعتياد ايدلديكى وجه ايله ايكى يوز بيك آقچه‌مخصصات ايله تقاعد ايدلدى ديور. [هامه‌ر جلد - ٥ صحيفه ۳٥]

پيرى پاشا صدارتدن انفصال ايدنجه استانبولده دورمادى. (سيلوورى)ده‌كى چفتلكنه چكيلدى . مع‌مافيه آرا صره استانبوله كليور ، پايتختك كوزلر قاشديران معدبت آلايلرينه قاريشيوردى . قانونى برقاچ سنه صوكرا، ۹۳۶ده، مصطفى وسليم ايچون ياپديغى پارلاق سنت دوكوننه پيرى پاشاده دعوت اولونمش، كندى كبى متقاعد وزير زينل پاشا ايله برلكده اوسور پرحبوده اثبات وجود ايدن اسكى صدراعظم بومناسبتله پك آغير هداياده تقديم ايلمه‌مش ايدى .

ايشته پيرى محمد پاشا بويله سونوك بر عمر سورركن كونك برنده معجونه قونولان زهرك تأثيريله ، ترك حيات ايله‌دى (۹۳۹) .

ردوس فتحندن بحث ايدركن محمد پاشا ايچون : « دريا سمتنه قريب اولان مواضعه صدرالصدور ، بدرالبدور ، صاحب رأى وممالك آرا ، مشكل‌كشاى ميمنت نخشا ، مبارز الفضائل نظام‌الملك وزيراعظم پير محمد پاشا كه نسبده يارغار پيمبر اولان صديق اكبره منسوب برذات پاكيزه كوهر ، حسبده درياى فضايلده بر دريكتا كان كمالات وعرفان ايچره عدم النظير جوهر ايدى » وداها آشاغيده‌ده « مشاراليه پير محمد پاشا كه اول زمانك كمال لطف طبع ايله وحسن تدبير دلپذيرى ايله فريدى ، انواع كمالات وعلوم ايله علامهٔ عصر اولوب ايامك وحيدى ، كاردان وصايب‌تدبير مهارت علوم ايله فراستده ارسطو نظير وافلاطون سمير ايدى ؛ جمله‌سيله قدرينى برقات داها اعلا الله‌ديكدن صوكرا الك نهايت : « مومى‌اليه پير محمد پاشا كاردان وفهيم ، صاحب رأى وطبع ذى سليم كمسنه ايدى » حكمنى ويرمن او وقتك رجالندن انشاسيله معروف جلال زاده ؛ ابراهيم پاشانك صدارتى قيد ايدركنده پيرى محمد پاشا حقنده شو شايان دقت معلوماتى ويريور : « اول سفر نصرت رهبرده ـ ردوس سفرى ـ وزير اعظم پيرى پاشانك خدمتى غير مشكور اولوب افعال واوضاعى غالبا رضاى همايونلرينه موافق اولمدوغى اجلدن سعادت واقبال ايله تخت همايونلرينه وصولدن صوكره مشاراليهك احوالى متزلزل اولوب نظر عنايتلرندن دور ، حسن التفات پادشاهانه‌لرندن مهجور اولديلر . احمد پاشا كه خائن لقبيله معروف احمد پاشا ـ حدذاتنده شدت شقاوت مضمر ، مشرب شدت‌نشانى انواع فساد ومضرته مظهر ايدى . المرء عدولماجهل مقتضاسنجه انلر طرفى ايله عداوتده مصر ومستمر اولوب لايزال قهر و انقاملرى جانبنه ساعى اولوردى . زمان دولت سليم خانى‌ده انارالله برهانه محروسهٔ مصر اعيانندن استانبوله سوركون اولان اشخاصك رشوتلرى آلنوب انلره دستور ويرلدى‌ديو دستور بى‌كناهه جرائم اسناد ايدوب بعض اشخاص شقاوت استيناس دخى احمد پاشايه معين وظهير اولوب قاضى عسكر فنارى زاده محى‌الدين چلبى بو خصوصه مفتش تعيين اولوب‌شان شرعه تشويش ويردى. طريق حقدن چيقوب تعصب وتعصبلرينه سلوك ايتدى . ارباب ظلم وحيف اولان بدديلره مطيع وتابع اولوب نقد عدلى ضايع ايلدى . مفسدين هرجهتدن پاشايه هجوم ايدوب انواع تزوير وتلبيسلر پيدا ايتديلر انقيايه

جامع النظائر مؤلف شهيری ادرنه‌لی (مولانا نظمی) وفاتنه شو تاريخی وجوده كتيرمشدر :

پيری پاشانك مكان عدن ايدن حی‌ودود

٩٣٩

سلوريده جامعی قربنده مدفوندر .

حديقةالوزرا زهرلنمه كيفيتنی ، اوغلی محمد افنديننك ، ابراهيم پاشانك مواعدينه آلداناروق ارتكاب ايتديكنی يازييور[١] .

اشقيا دشمن ، اوباش ودزد ارباب صلاح وزهده رهزن ايدوكی امر مقرردر . جمله‌سنك عاقبتلری محمود اولميوب مايهٔ عمردن فايده و سود كورمديلر . زمان قليلده اكثری علف شمشير ، آخرلری آخرالامر بلای سياستده كرفتار واسير اولديلر . بحسب‌الظاهر پاشانك جرائمی ظاهر اولوب وزارتدن عزل » اولوندی [طبقات‌الممالك ودرجات‌المسالك مؤلفی جلال زاده مصطفی-اياصوفيه كتبخانه‌سنده يازمه نسخه نومرو ٤٢٩٦ ورق ٦٩ ، ٧٢ ، ٨٩]

[١] « ادرنه [استطراد ؛ حديقة لوزراده (ادنه) يازيليدر . (اطنه) نك اسكی املاسی (ادنه) اولمق حسبيله بر التباس احتمالی اولمقده ايسه‌ده اطنه ايله هيچ بر مناسبتی يوقدر . سهو مرتبدر . محمد افنديننك شقايقده محرر ترجمهٔ حالی بونی تأييد ايدر] قاضيسی محمد افندی وزير اعظم ابراهيم پاشانك مواعيد عرقوب ايله قرينه فريفته اولوب معجونه زهرتعبيه‌ايتمكين طقوز يوز قرقده سرمست رحيق مختوم مسكی‌الختام اولوب سلوری قصبه‌سنك طرح افكن‌بنياد اولديغی جامع شريف حريمنده غنودهٔ پستر آرام اولدی » [حديقةالوزرا صحيفه ٢٣]

حديقة الوزرانك تاريخ وفاتی ٩٤٠ كوسترمه‌سی ياكلشدر . نظمی زاده‌نك تاريخندن باشقه مختلف آثار تاريخيه ومنشأت فريدونده‌كی روزنامهٔ حربده‌كی قيد صريح پاشانك ٩٣٩ ده وفات ايتديكنی غير قابل اعتراض بر صورتده اثبات ايتمكده‌در . شقايق ده‌ده تاريخ وفاتی ٩٣٩ در .

مرأت كائنات « سلطان سليمانك علماسی ميانده اوغلنك ترجمهٔ حالنی‌ده ، معتادی وجه ايله ، مختصراً يازاركن پدرينی زهرله‌مه‌سی كيفيتنی بيان ايتمكله برابر حركت واقعه‌سنك جزای سزاسنی‌ده بولدوغنی ، شايان دقت بر صورتده قيد ايدييور : « منلا محمدكه وزير اعظم پيری پاشانك اوغليدر . علوم مشهوره‌دن تمام بهره‌دار اولوب مصطفی پاشا مدرسه‌سنه صحن‌مدرسی بعده ادرنه‌يه قاضی اولدی . وزيراعظم ابراهيم پاشا خاطرايچون پدرينی معزول ايكن‌زهرليوب بعده غيرحق ايريشوب قديمدن شرب عرقه مبتلا اولمغين قيش كيجه‌سی اوجاق كنارنده‌لباسی طوتوشوب مستانه اويانوب حيرتله عرق دستی‌سن صوصانوب اوستنه دوككين ياغ‌دوكولمش كبی علولنوب ايچنده هلاك اولدی » [مرأت كائنات جلد - ٢ صحيفه ١١٣]

شونی‌ده علاوه ايده‌لم كه بوحادثه باباسنك وفاتندن ايكی سنه صوكرا اولمش ، وبناءً عليه بابا قاتللكندن بكله‌ديكی منفعتی‌ده اقتطافه موفق اوله‌مامشدر. نه يازيق خاسرالدنياوالاخره !...

پيری پاشانك اوغلی طرفندن زهرلنديكی بو كيفيت أليمه‌نك آثار معتبرهٔ تاريخيه‌ده يربولماسيله ثابت اولمقده ايسه‌ده بو حادثه‌نك صدارتدن عقيب سقوطنده واقع اولماياروق سنه‌لرجه صوكرا وقوعی بو احتمالی بر پارچه ضعفه دوشورمكده ، ومتجسس نظرلر ايچون بوكا بر سبب آرايوب بولمق ضرورتی حاصل اولمق طبيعی بولونمقده‌در . ايشته بو شبهه‌يی‌ده معتبر بر اثر حل ايدييور . بو ايضاحات اولماسه‌يدی بو قادارقوتله حكم ايتمه‌يه امكان بولوناماژدی .

عطائی قانونينك وزراسی ميانده [جلد - ١ صحيفه ١٠٣] ديبوركه :

« طقوز يوز اوتوز طقوز تاريخنده آلمان سفری عودتنده پادشاه‌جهان طرفندن التفات احسان اولونوب مقامنه اجلاسی احتمالی اولمغين ابراهيم پاشا وزير مرقومك اوغلی اولوب اول تاريخده ادرنه‌يه قاضی اولان پاشازاده محمد افنديه وعدهٔ صدارت ايله مغرور وصكره التفات ايله ممكور ومسحور ايليوب پدرينی تسميمه متعهد اولور الحالته هذه سلطان سليمان دولت‌واقبال ايله محروسهٔ ادرنه‌يه سايهٔ اجلال صالدقلری كون استقبال اثناسنده مولانای مرقوم پدرينه خطاب ايدوب سعادتلی پادشاهه پير عمل مانده كورلمكيچون حرارت عزيزيه‌يه امداد وبر مقدار مژه تداولی ايله مصاحبته تحصيل استعداد ايلك ديوب سم‌الساعه ايله آلوده معجون ايله حالن ديكر كون ايدر-لوريده‌مدرسه‌سی‌وجامعی جوارنده‌مدفوندر. مرحوم اكاه اولوب محمدبنی ياقدك حق تعالی سی ياقسون ديو آه ايدر . مخدوم مرقومه بو وضع نامعقول مشئوم اولوب مطلبندن محروم اولديغندن غيری بعض امراض هالكه‌يه علاج وتحصيل مزاج ايچون كلفسون ايچركه طقوز يوزقرق برسنه‌سنده فوت اولوب پدرك بددعاسی تأثير وتير قضا كبی هدف اجابتده بر ايدر »

منجم باشی ايسه داماد ابراهيم پاشانك ترجمهٔ حالنی يازاركن محمدپاشانك انفصالی ايچون شوغريب معلوماتی‌ويرييور : « مرويدركه پيری پاشاشهريار حضرتلرينك مراد شريفلری ابراهيم آغايی وزير اعظم ايتمك اولديغنی فهم ايدوب بركون ابراهيمی برعالی منصب ايله چراغ ايتمك استرم نه كونا منصب مناسبدر ديو بيوردقلرنده پيری پاشا بوقولكزك منصبی ايله كه اكا وزات عظمی‌مناسبدر ديو جواب ويردكده طبع همايونه موافق اولمغله بغايت منبسط اولوب پيری پاشايی‌عزل وخواص جليله ايله اكرام بيورديلر » [صحائف‌الاخبار جلد - ٣ صحيفه ٥١٨]

حال بوكه ينه منجم‌باشی پيری پاشانك انفصالنی قيد ايدركن كيفيت انفصالك برقاچ‌سببدن ايلری كلديكنی سويلور : « پيری پاشانك عزلنده اسباب متعدده جمع اولمشدر . ازجمله مشاراليه

« جامع اشتات فضائل وقامع اصناف رذائل بر وزير الهام سمير » جمله‌ٔ تقدير كارانه‌سيله ترجمهٔ حالنه باشلايارق حقنده بعض معلومات ويره‌ن مأخذلريمزدن برندن اوكرنديكمزه كوره پيرى پاشا طريقت مولويه منسوبيندن اولدوغى كبى قوناغنده وخصوصيت حالنده ذى مولانايى اكتسا ايدر . واطوار درويشانه طائفه‌مه‌يى كنديسى ايچون بر شرف عد ايلردى . حتى بوكيفيت طرف پادشاهى‌يه قادار عكس ايتمش . واقع اولان سؤاله ايجاب ايدن جوابى ويرمشدر . [١]

برعالم وفاضل ووقور اولوب اصلنده پدرلرى وقتنده وزراعظم بولنمقله شهريار حضرتلرى‌اندن حجاب ايدوب استدكلرى كبى قوللنه‌مزلردى . كندولر كنج پادشاه اولوب امور سلطنتده استقلال و استبداد هوسنده ايديلر . بردخى ابراهيم اغانى وزير اعظم ايتمك كمال مرتبه مراد همايونلرى ايدى . بر دخى احمدپاشا كندى وزير اولمق سوداسنده اولمغله هربار حضور همايونده پيرى‌پاشانك معايب ومثالنى سويلردى . والحاصل شهريار حضرتلرى ردوس محاصره‌سنده پيرى پاشادن صدور ايدن برقاچ خطايى ظاهراً بهانه ايدوب عزل ايتديلر » [صحائف الاخبار جلد ـ ٣ صحيفه ٤٨٠]

پيرى پاشانك ردوس سفرنده خطاسى اولمايوب بالعكس خدمتى كورولمش ايدى . بونى جلال‌زاده‌دن نقل ايتديكمز سطرلر كوستر . وسيلهٔ اتهام اولان ديكر شيلرك‌ده اصلى اولماديغى

[١] « (مرويدركه) جمعيت ديوان همايوندن ماعدا اكر خلوت ويا جلوت محرمان اولسه بهر حال لباس فاخرهٔ فقر ايله مسند نشين عز واقبال اولورلر ايدى . حتى بو صورتيه كسوت درويشانه رغبت و تعظيملرى طرف شاهيدن مسئول اولدقده (نام بنده پيريست يعنى بحضرت پير قدس سره المنيره نسبت دارم لكن منسوبت فقير دوتا است . يكى از نسب وديكراز ادب . پس منسوب پيرغير مريد نباشد ومريدارا غيرازاو مرادنيست . هرآينه بطريق نزبى تشبه مراد ناكزيراست) لطيفه‌سيله پاسخ ده راسخ اولوب اخرالامر فوائد خدمات موفوره و مواعد مساعىٔ مشكوره‌لرى اولان اموال غنايم و عطايارين صرف وجوه ميراث ايدوب مقابلهٔ آستان ملائك آشيان حد اجدارنده بناى خانقاى وجامع شريف ايدوب تربهٔ لطيفه‌لرى دخى جوار خيراتلرنده اولوب روز وشب مهبط انوار رحمت اولمشدر . وهركاهكه تبديل جامهٔ وزارت بيوردقده (توقع اين خاكپاى فقرا آنستكه از مضمون منيف (من تشبه بقوم فهو منهم) واز مفهوم لطيف (المرء مع من احب) بى بهره نمانم وستر فقرهٔ محبة الصورة من علاقة السيره جلوه كرانداما بى آرام من كردد نه تنهادر دنيا بلكه‌در عقبا هم درميان تنها بزى مولانا محشور باشم كه مرا اين حلهٔ خلد بس است) فحواسيله ترانهٔ سنج شكران و نيازها شفانه ايله چرخ زمان واشك حسرت ريزان اولمرى ذات ولايت سماتلرنده سرمو رغبت دولت حوريا اولميوب بلكه مانند اماثل اسلاف آنجق حصول مصالح و دفع مفاسده آلت اولمق اوزره بر موجب امر غيبى مسالك منهج حل وعقدامور عباد اولمرين اثبات ايدر طوبى لهم وحسن مآب فاحسنوا الظن يااولى الالباب »

[سفينهٔ مولويان ، مؤلفى ثاقب دده ، جلد ـ ١ صحيفه ١٢١]

۲ . پيرى پاشا ؛ دولت آدامى

احلافندن ، برچوق آثارك مؤلفى اولوب « آصفنامه » سى ايله شهرت قازانمش اولان (لطفى پاشا) نك صدراعظم نمونه‌سى عدايتديكى پيرى پاشا عثمانلى ايمپراطورلغى اوچ سنه‌يه ياقين برزمانى ياووزك ، ايكى سنه‌يه قريب برمدتى‌ده قانونينك زمان سلطنتلرينه عائد اولمق اوزره الك معظم ومشعشع برزماننده ، بش سنه‌دن بر پارچه نقصان بر مدت اداره ايتمش اولمق اعتباريله بر « دولت آدامى » صفتيله تدقيقه لايقدر . اوزون مدت ايمپراطورلغك مختلف ساحه‌لرنده ، قاضيلق ، دفتردارلق ووزارت كبى مهم خدمتلرنده بولونارق قيمتلى بر تجربه دوره‌سى كچيرمش . برقاچ پادره‌ده آتلاديغى ايچون تعبير معروفيله « ايصلانمش قورومش » اولان پيرى پاشا صدر اعظم اولدوغى زمان كرك دولتى ، كرك معقول غير معقول بوتون امر ونهيلرى حرفياً ودقيقه‌سى دقيقه‌سنه اجرا اولونان پادشاهلرى حسن اداره‌يه موفق اولمشدر . حال وشانى :

رقيبك اولمسنه چاره يوقدر
مكر وزير اوله سلطان سليمه

مصرعى الكوجيز برصورتده تعريف وايضاح ايله‌ين سلطان سليمك صدراعظملغه ، سلسلهٔ مراتبه تماماً رعايت اولونمايه‌رق ، كتيريلديشى‌ده درايت وكفايتيله برابر ديكرينك خرجانماسى آرزو ايديلمه‌سندن ايلرى كلمشدى :

« وزير ثانى زينل پاشا وزير اعظملغه موافق اولميوب ثالث خواجه زاده محمد پاشا اكرچه عالم وفاضل وزير روشن ضميرايدى لكن حديث السن اولديغندن ماعدا خاطر همايون مشاراليهك صحبتنه كمال مرتبه مائل اولمقله وزير اعظم اولديغى صورتده مبادا خطاسى ظهور ايدوب ضرورى قتل اقتضا ايليه ديه صيانةً ايتمديلر » [١]

تحقيقات ايله ثابت اولمشدر . ابراهيم پاشانك ترك موقع كيفيتى‌ده ماصالدر . شوحالده اسباب انفصالى ايچون برسبب حقيق قالييوركه اونى‌ده منجم‌باشى يلك كوزى كورمش و كوسترمشدر . سلطان سليمان حركاتنده استقلالنى تأمين ايچون قوجه وزيرى ايشدن اوزاقلاشديريوردى . حتى ابراهيم پاشايى اوموقعه كتيرمه‌سى‌ده ، اوكا اولان محبتله برابر ، داها زياده ايسته‌ديكنى قولايجه ياپديرابيلمه‌سى مقصدندن ايلرى كلديكنه قولايجه حكم اولونابيلير .

كنديلرندن مستفيد اولديغم امام سه تاريخى مؤلفى حسين حسام الدين افندى پيرى پاشانك اسباب انفصالى حقنده ، يرى يوقاريده‌كى معلوماتى مؤيد اولمق اوزره ، ديكر ايكى سبب داها كوسترمشلردر . ايكنجيسى شايان نظردر :

[١] صحائف الاخبار ، جلد ـ ٣ صحيفه ٤٦٩

سلفى يونس پاشانك پك حقلى بر سوز اوزرينه كله‌سنك اوچورولمش اولماسى، بويوك كوچوك داها چوغنك حقلى حقسز ديارعدمه كوندريلمه‌سى پيرى پاشانى‌ده بويله بر عاقبتك بكله‌ديكنه شبهه براقيوردى . ذاتاً اوده بونى تخمين ايتمش وبرمناسبت كتيره‌رك ياووزه سويله‌مشدر . پادشاهك بادئ خنده‌سى اولان بو كيفيتى صولاقزاده عالى‌يه عطفاً « حكايات عجيبه » سرلوحه‌سى آلتنده قيد ايديور . اغلب احتمال سلطان سليمك شدتى ومحمد پاشانك امتداد مأموريتى نظردقته آلينه‌رق صوكرادن اويدورولمش بيله اولسه ينه معنيداردر [١].

سلطان سليمانك قانونامه‌سى مناسبتيله تاريخ انجمنى اعضاسندن محمد عارف بك طرفندن يازيلان مقدمه‌ده «سلطان سليم اول تخته جلوسنده طريق ملكيه‌دن ايكى ذاتى فوق‌العاده تقدير ايدرك امورملكيه‌يى عهده‌لرينه تفويض وتوديع ايلمش ايدى‌كه برى دفتردار « پيرى چلبى » ديكرى مشاراليه سيدى بكدر – سيدى بك نشانجى ايدى – هرايكيسى دخى اقتدار فوق‌العاده اصحابندن » ايدى ديمك صورتيله امور اداره‌ده‌كى

١ — سلطان سليمان هنوز صبي دينيله‌جك برسنده اولان اوچ قارده‌شنى شهزاده مراد، عبداه ومحمودى أولدورتديكى پيرى پاشانك معلومى اولونجه برشى ياپابيله قادر اولمايان بوچوجقلرك قاننه كيرمكله برشى ياپمش اولاديغنى قانونى‌يه سويله‌مش وبوسوزلريله پادشاهى كوجنديرمشدر [استطراد؛ خاندان آل عثمان شهزاده‌لرندن ئولدورلنلرك تفصيل احوالنه دائر يازوب (مقتول شهزاده‌لر) عنوانى آلتنده نشر ايتديكم بويوك اثرده بوشهزاده‌لرك كيفيت قتلنك يازيلمايشى آثار تاريخيه‌نك بو حادثهٔ مهمه‌يى تماماً مسكوت كچمش اولماسندن منبعثدر. حتى تاريخلر [پچوى جلد ـ ١ صحيفه ١٩ وامثالى] بواوچ شهزاده‌يى سلطان سليمانك اوغلى اوله‌رق كوستريورلر واجللريله وفات ايله‌دكلرينى قيد ايديورلر . بونكله برابر بو حادثه پيرى پاشانك انفصالندن ايكى سنه اول بلغراد

[١] «مرحوم مغفورك دورنده ـ ياووز ـ وزير نامنده‌اولانلر آينه وارمدين قتل‌اولنمغين اعيان دولت برى برينه بددعا ايدرلر بولايكه سلطان سليمه وزير اوله‌سن ديرلردى . حتى شاعرك بريسى بوبيتى اول ايامده سويلمشدر (بيت) رقيبك اولمسنه چاره يوقدر . مكر وزير اوله سلطان سليمه (نثر) وكالت صدرينه كچنلر وصيت نامه‌لرين قيونلرنده كتورورلرى وهر عرضه كيروب چيقدنجه يكيدن دنيايه كلمش كبى اولورلر ايدى. پيرى پاشا وزير اعظملكنده بركون پادشاه ممالك كشايه ايتمشكه پادشاهم بيلورم عاقبت بر بهانه ايله بنى‌ده اولدوررسن چونكه اولدوره‌جك سن همان بركون اول دنيا قيدندن خلاص ايتسك عجب مقبول ايدى ديو خوفنى بيان ايلمش. شهريار جهان بوسوزه وافر كولمش. بن دخى بومعناجوقدن خاطرمده‌در سنى خاكله يكسان ايتمك مقتضاى مرادمدر لكن يرينى طوتر ادم بولنمز وخدمت وزارتى كمايبنغى ادا ايدر كمسنه‌وار ايدوكى تحقيق اولمز يوخسه سنى‌ده مرادكه واصل ايدردم امر سهلدر

... [صولاقزاده صحيفه ٤٢٦ ـ ٤٢٧]

موفقيتنى تصديق ايتديكى كبى معاصرى اولان لطفى پاشادن باشقه تذكره مؤلفى « سهى بك » ده « مرحوم سلطان سليم كلوب مقر سلطنته جلوس ايتدكده كوردى اركان دولت آره‌سنده بوندن قابل وسوزده وتدبيرده اندن كامل‌يوق يانته آلوب وزير ومشير ايدندى » يولنده خامه‌ران اولمقله‌ده قالمايه‌رق تقديراتنى داها ايلرى‌يه وارديريور : «فى‌نفس‌الامر آنده اولان ذكاوت وفطانت وفراست ونظام امور مملكتى وعام وخاص آره‌سنده اولان مصلحتى كورمكده وبشارمقده نسل عثمانيده بونجلاين بر وزير ميسر اولمش دكلدر . خوب ادراك وذهن پاك ايله بوزرجمهر ثانى ديرلردى [١] . »

طبيعت شعريه‌سى دولاييسيله سهى كبى ترجمهٔ حالنى اثرينه كچيره‌ن «حسن چلبى» ايسه خدمات وموفقياتندن اطرا ايله بحث‌ايديور [٢]:

سفرينه عزيمت عرفه‌سنده واقع اولدوغى جهتله تأثيرى آنى ده‌كيل ديمكدر . افندى موى‌اليهك لطف دلالتيله استحصال ايتديكم تفصيلاتى، نصيب اولدوغى تقديرده، اثرك ايكنجى طبعنده‌علاوه ايده‌جكم. بومناسبتله‌ده حسين حسام‌الدين افندى‌يه تشكر بورجمدر .

٢ — او تاريخه كلنجه‌يه قادار حسب و نسب جهتيله تورك اوغلى تورك اولانلر ديوان همايونك الك مهم مأموريتلرينى اشغال ايتديكلرى وپيرى پاشاده اونلرى تمثيل وحمايه ايله‌مكده بولونديغى جهتله تدريجاً چوغالايه باشلايان غير توركلر ـ مهتديلر و سائر عرق صاحبلرى — موقعلرينى اييدن ايى‌يه صاغلامق ايچون پيرى پاشايى دوشورمه‌يى منفعتلرينك ايجابى بيلمشلر ، و قوردقلرى تزوير دولابنى ايشله‌ته‌رك الك نهايت مقصدلرينه نائل اولمشلردر. بو بابده الك‌بويوك رولى احمد پاشانك اويناديغنه حسين حسام‌الدين افندى‌ده قائلدر .

[١] تذكرهٔ سهى ، صحيفه ٢٤ ـ ٢٥

[٢] «مرحوم مرقومك علوشان وسمو مكان كمال نصفت وعدالت و رأى وتدبيرده اصابت ايدوب امور دين ودولت ونظام ملك وملتده صاحب آيين اولدوغنه دليل وبرهان بو يتركه اكا سرهٔ كاسر ايران و تورانه و هادم قصر قياصرهٔ جهان اولان افتخار آل عثمان سلطان سليم خان كبى پادشاه هزور وشهنشاه عدالت‌كستره وزير ومشير ايدى . فى‌الواقع پادشاه مرقومك عادت مستمره‌سى اول ايدى‌كه چهزار روزكارده مانند چنار حق غيره دست تطاول دراز ايدن وزرانك برك و بار و وجود پر انوارين قطع و بوستان عدالت وسداددن خس و خاشاك چشم نصرت نهادلرك قلع وقمع ايدوب هر برين قهر وشدت ايله لمعهٔ شمشير زهر آلود سياست ايدردى شعر «رقيبك اولمسنه چاره يوقدر » وزير اولا مكر سلطان سليمه بو جمله ايله مرقوم وزارتده پايدار و صدارت رفعتده بر قرار و بوستانه دولت و سعادتده سر و مثال ثابت داستوار اولوب بهار عزتى هول احزاندن مصون و شكوفهٔ ايالتى صرصر عزل و محنتدن محروس و مأمون اولمشدى . اول سكندر حشمت وخاقان فريدون سطوت سرير

فی‌الحقیقه، پیری پاشا بو تقدیراته لایقدر . چونکه صدراعظم صفتیله یاووزله داها صیقی بر صورتده تشریك مساعی ایتدیکی کوندن اعتباراً یالکز دولتك امور اداره‌سنده دکیل پادشاهك احوال و حرکاتنده بیله بر باشقه‌لق حاصل اولمشدر . سلیم اولك مصرده یکده شایان تقدیر اولمایان حرکاتی شامده پیری پاشانك دلالت و ارشادیله عامه‌نك توجهنی جلب ایده‌جك بر تبدل کوستردی . بوده‌کیشکلکی پادشاهك بردن بره تبدیل اخلاق ایتدیکندن زیاده اوراده کلوب کندیسنه التحاق ایدن یکی صدر اعظمك وجودنده آرامق شبهه‌سزکه داها موافق اولور . ینه بونك تأثیریله‌درکه سوریه‌نك تحریرینك اجراسنه باشلانیلمش، ویرکیلرك عدل و حق دائره‌سنده طرح و توزیعی تقرر ایتمشدر .

مجارستان ایله تمدید اولونان متارکه کیفیتنده، ونديك ایله عقد ایدیلن یکی مقاوله‌نامه‌ده‌کی اساساتك تثبیتنده صدراعظمك خدمتی کورولمش اولدوغنده شبهه یوقدر . ایشته بو مقاوله ایله‌درکه (قبریس) ه تصرف جهتیله مصره ویریله کلن سکز بیك آلتونك باب عالی‌یه اعطاسی تأمین اولونمشدر .

یاووز ، مصردن عودت ایتدیکدن صوکرا امور اداره‌یی پك زیاده امنیتنی جلب ایتدیکی پیری پاشایه تماماً ترك ایتدی . کندیسی ایشدن زیاده ا کلنجه‌یه دالدی . جامعلر ، کوشکلر یاپدیرییور، آولر ، ا کلنجه‌لر ترتیبی ایله اوغراشییوردی. بونکله برابر لزوم کوردکجه صدراعظمی چاغیرمقدن، امور دولته متعلق رأینی صورمقدن ده کری قالمایوردی .

ایالت و تخت سلطنتده دایم اولدقجه مرحوم دخی خدمت وزارتده قایم ایدی حقا که بر وزیر روشن ضمیر ایدی که نظام‌الملك زماننده اولسیدی نظام ملکی اندن تعلیم ایتمسنده بر سبب وکمان معدوم و جلال‌الدوله صلاح عالی رأی اصابتندن او کرنور ایدوکی محقق ایدی . عمادالدوله معتمد رأی صاحبی وقاضی فاضل تلمیذ ذهن ثاقبی اولوردی . اول وزیر عزیزالمناقبك حسن اهتمامله ارکان میان دولته و ملته بیضا مانند ایوان سپهر خضر ارتفاع و استحکام بولوب جدو اجتهادیله قواعد بنیان ظلم وحفا مثال دور بسیط غبراحف الخاص و انهدام بولشیدی . حاثا بو مثال وزیر مرقوم مدحنده حسب‌الحالدر شعر .

قطرتش دست وزارت بکذرانیه از فلك   کی وزارت رابدست آینه چنین مسند نشین
رونق ملکی ملکشاه و نظام‌الملك رفت   کو ملکشه کویا اکثر بن نظام ملك بین

[حسن چلبی تذکره‌سی کتبخانهٔ عمومیده یازمه نسخه نومرو ٤٩٨٨ ورق ١٣٨-١٣٩]

سلطان سلیم ایله پیری پاشا آراسنده وقوعی آثار تاریخیه‌یه کچن بر ملاقات واردرکه ، صحیح اولدوغی صورتده ، طرز جریانی اعتباریله صدر اعظملغی هنکامنده دکیل دفترداراغی زماننده وقوعه کلمش اولمق ایجاب ایدر. بو ملاقاته نظراً قورقولاجق دوشمانك کیم اولدوغی سؤالنه معروض قالان پیری پاشا بوکا «قزل باش» جوابنی ویرمشدر. یاووز بونی موافق بولمامش ، کندیسنك اندیشه‌سی وسائطنك مساعد اولوشی اعتباریله «تاتار» دن اولدوغنی افاده ایتمشدر [١] .

زمان پیری پاشایی حقلی چیقاردی . چونکه مملکت داخلنده باشلامش اولان تحریکاتی کوکندن قلع ایچون یاووز اوردولرینی اسماعیل صفوی اوزرینه سوق ایتمه‌یه مجبور اولمش ، ومعلوم اولان قانلی محاربه وقوعه کلمشدر .

قریعه ویریلمش اولوب عادتا ممتاز بر سنجاق بکنه ویریلن امتیازاتی آکدیران فرمانده سلطان سلیمك اندیشه‌سنك ازاله‌سی مقصدیله واقع اولمشدرکه اساس اعتباریله پك مناسبدر.

ایران سفرینه دفتردار صفتیله اشتراك ایتمش اولان پیری پاشا او وقتك اصولنجه لوازمك سوق و اداره‌سنه مأمور ایدی. لوازم وارزاق طربزون طریقیله جلب ایدلمکده ایدی. وسائطك نقصانی نظر دقتی جلب ایتدی. یاووز کندیسیله دردلشدیکی صیراده ترسانه‌لرك انشاسیله مکمل بر دونانمانك تجهیزی لزومنی عرض ایتمش وکیفیت پادشاهك ده تصویبنه اقتران ایتدیکی ایچون همان اوراده تشکیل ایدیلن دیوانده مذاکرهٔ رسمیه‌یه قونولارق کیفیت قرار رسمی‌یه اقتران ایله‌مشدر .

ینه بو محاربه‌نك عرفه‌سنده انعقاد ایدن مجلسده اکثریته مخالف اولارق همان حربه

[١] « بو دخی توارنخده محرردرکه مرحوم جنت آشیان وخلد برین مقام سلطان سلیم خان حضرتلری بر کیجه علی‌الغفله پیری پاشایی حضورلرینه دعوت ایدوب بزم پك قورقه‌جق دشمنمز کیمدر دیو سؤال بیوردقلرنده پیری پاشا دخی قزلباشدر ، دییه جواب ویرمش . زیرا اول زمان شاه اسماعیل اردبیلینك زیاده‌سیله اشتهاری آنی سائر اعدادن تقدیم ایدوب لکن پادشاه دولتمند کلام وزیری هر کز پسند ایتمیوب خلافنه ذاهب اولوب یکلش فهم ایتمش سن بزم خوفمز تاتار صبار فناردن و عدو شکاردرکه اکر ایلغار ایلسه‌لر بش آلتی کونلك یولی بر کونده آلوب و فرار ایلسه‌لر دخی اول طریقله دبرنورلر خصوصا که آتلری نعل و میخه محتاج اولمازلر و قهرناك صولره اواغردقده بزم اشکریمز کبی کشتلره توقفلری تعین بولمزغدالری شی قلیلدر. تحملات ارتکاب ایتمدکاری خود قوتلرینه دلیلدر دیو بیورمشلر ایدی . [صولاقزاده صحیفه ٤٢٨]

كيريشلمه‌سى يولنده پيرى پاشا طرفندن درميان اولونوب حكمدار طرفندن تصويب ايديلن فكر جهتيله‌ده ياووزك نظر دقتنى جلت ايتمش ايدى [١] .

بونلر پيرى پاشانك امور اداره‌ده‌كى دوربينلكنه وكياست سياسيه‌سنه دلالت ايدن احوالدن اولدوغى كبى كنديسندن قدمليسى ويوكسك رتبه‌ليسى موجود ايكن صدراعظم نصب ايديلمه‌سنه‌ده عامل ومؤثر اولمشدر .

پيرى پاشانك سليم اولك باش اوجورتمق يولنده‌كى آرزولرينى متعدد دفعه‌لر تعديل ايتديرديكنى تاريخلر يازييوركه بونلرده پاشانك علوهمت واداره‌ده‌كى درايت وكياستنه باشلى باشنه برر مثال تشكيل ايدر [٢] .

قپودان جعفر آغا كبى قوساريچ احمد پاشاده حياتنى پيرى پاشايه مديوندر .

اخلافندن لطفى پاشا «آصفنامه» سنده صدراعظملرك حال وشاننDن بحث ايدركن: «وزير اعظمك پادشاه ايله اولان معامله واسرارين خارجدن دكل سائر وزرا بيله واقف اولمامق كركدر» يولنده اسكى زمانك قناعتنى تثبيت ايتديكدن صوكرا وزير نصوح پاشا ايله بينلرنده جريان ايدن برحادثه‌يى مثال اولارق قيد ايدييور : «سلطان سليم خان مرحومك سلاطينك اشجع واعزى وعدل وغزاومعرفت وسخا ايله ممتازى

[١] «ايكى كون صوكره (٢ رجب - ٢٣ آغستوس) پادشاه چالديران واديسنه واصل اولدى . واديه حاكم تپه‌لردن ، شرقده اسماعيلك چادرلرى كورونيور ايدى . كيجه‌لين ، شفقله برابر محاربه‌يه باشلامق ، ياخود عسكره يكرمى دورت ساعت استراحت ويرمك شقلرندن برينى قرارلاشديرمق اوزره برمجلس حرب تشكيل ايدلدى ؛ بتون وزرا ايكنجى شقى ترجيح ايتديلر . يالكز دفتردار پيرى مخالف رأيده بولنمغه جسارت ايتدى : آقنجيلرك بيوك برقسمى كيزليجه دشمنك مذهبنه سالك اولدقلرى جهتله كنديلرينه دوشونه‌ وقتى براقلديغى حالده اونك طرفنه كچملرى و هيچ اولمازسه ايستكسز و كوشك هجوم ايتملرى احتمالنه مبنى پيرى محاربه‌نك تأخيرينى تهلكه‌لى بولبوردى . سليم «ايشته يكانه صاحب رأى برآدم ! يازيق‌كه وزيراولمامش» ديدى و درحال هجوم امرينى ويردى» (هامر جلد ٤ صحيفه ١٣٣)

[٢] «بوأثناده نظرشريفلرى دريا طرفنه متعلق اولدى كورديلركه اول ايامده بنا اولنان كوه‌نما و درياپيما قدرغه‌لرك برى‌كه قپودانه مخصوص ايدى سرغ دريا كبى اجنحهٔ چوبين كبى ايوب طرفنه اوچوب كلور همانده اظهار غضب ايدوب بو قدرغه‌يى كيمك امرى ايله دريايه صالديلر ديوب قپودان جعفر آغانك قتلنه فرمان واجب الاذعانلرى مقارن اولدى اخر وزير اعظم پيرى پاشا شفاعت مقامنده اولوب اول قدرغه يكى بنا اولنان قدرغه‌لردن اولوب امتحان ايچون دريايه صالمق معتاد اولمغين اقدام ايتمشلر ديوب مقدمات اعتذار ايله تسكين غضب شاه كامكار ايلدى» [تاج التواريخ جلد - ٢ صحيفه ٣٨٩]

وسلطنتك پيرسر افرازيدر ، زمان سلطنتده پيرى پاشا مرحومك دفتردار اموال ايكن عقل وادراكنه اعتمادى اولدوغيچون بركون ايكندى زماننده پادشاهه واردقده اول وقت فرخنده فال نشاطده پادشاه ايله نيجه مشاوره ايتمشلر ايدى . وزرادن مسيح پاشا ديوانده دونكى كون پادشاه ايله‌نه سويلشديكز ديو صورديغيچون پيرى پاشانك عرضنى شكست ايدوب عزله تلخيص ايتمشدى . نيجه كيمسه‌لرك شفاعتى ايله كوجيله خلاص اولمشدر» [١] .

خلاصه ؛ عثمانلى توركلرى تاريخنك قيد ايتديكى بويوك اداره آداملرندن بريده پيرى پاشادر .

٣ . پيرى پاشا ؛ شاعر وحامى شعرا

پيرى پاشا ؛ عثمانلى توركلرى تاريخنك قيد ايتديكى برقاچ صدراعظم كبى شاعردر . بروسه‌لى طاهر بك مرحومك [عثمانلى مؤلفلرى ، جلد - ٢ قسم ١ ، صحيفه ١١١] مرتب ديوانچه‌سى اولدوغى قيد ايتديكى پيرى پاشا شعرده (رمزى) مخلصنى قوللانمقده ايدى . ينه طاهر بك مرحوم «مثنوى شريفك برقسميله (شاهدى) منظومه‌سنك تكميلى (تحفهٔ مير) اسميله شرح ايتديكى» نى يازييور [٢] .

[١] آصفنامه . صحيفه ٩ - ١٠

[٢] طاهر بكك لغتدن «تحفهٔ شاهدى» نك شرحى اولان «تحفهٔ مير» ى پيرى پاشايه اسنادى مؤلفك اسم التباسى يوزندن اولماليدر . چونكه «تحفهٔ مير» ك مؤلفى طاهر بكك ديديكى كبى پيرى پاشا دكل اونك اخفادندن (محمد الجمالى) در .

مؤلف اثرينك مقدمه‌سنده [حالت افندى كتبخانه‌سى نومرو ٥٧١] «اما بعد بوعبد حقير وبندهٔ كمتر معاص وآثام ايله مالى ومعارف و دانشدن خالى السيد محمد الجمالى بن السيد عبدالباقى الجمالى الشهير بير پاشازاده» ديديكنه كوره اثرده پيرى پاشايه اسنادينه امكان اولاماز . كتبخانه فهرسته‌ده‌كى «باخط نسخ فستق كاغد اوزرينه يكرمى بش سطرلى شرح شاهدى پيرى پاشا» عباره‌سى مرحومى يا كيلتمش اولماسى داها قوتليدر . مؤلف محمد الجمالى ايله باباسى حقنده معاالأسف هيچ برمعلومات بولونامامشدر . پيرى پاشانك مثنوى شرحى يازديغنه دائرنه «كشف الظنون» ده ونه‌ده ديكر آثارده برمعلومات يوقدر . سجل عثمانيده (شاهدى) نك ترجمهٔ حالنده [جلد - ٣ ، صحيفه ١٢٢] مثنوى شرحندن بحث اولونيور . مثنوينك هرجلدندن يوزر بيتى هربرينك بشربيتله ايضاحى صورتيله وجوده كتيريلان واسمى «كلشن توحيد» اولان بواثرك طاهر بك طرفندن هرناصلسه پيرى پاشايه مال ايديلمش اولماسى‌ده واردر . پيرى پاشانك ديوانچه‌سى‌ده كورولمه‌مشدر .

تذكره‌سنى وفاتندن آلتى سنه صوكرا ٩٤٥ ده يازان «سهى بك» [صحيفه-٢٥] «طرز شعرى غايت لطيف آكلامش ايدى. كنديسنك واديسى دخى طريق مثلده كوزل، جولان طبعى محبوب والفاظى مرغوبدر» ديديكدن صوكرا اشعارينه نمونه اولمق اوزره شو غزلى قيد ايديور:

شب زلفنده قالانلر ظلمات ايله يورر
ايريشن لبلرى آيينه حيات ايله بورر
زاهدى حسرت مى شويله ضعيف ايلدى كيم
الده تسبيح وعصاسى صلوات ايله يورر
حسن سرنامه‌سنه قاشلرى اولالى نشان
حكم ايدر عاشقنه صانكه برات ايله يورر

سهى بكك نقصان براقديغى بو غزلى عاشق چلبى [مشاعر الشعرا، دارالفنونده خالص افنديدن آلينان كتابلر ميانده، يازمه نسخه، نومرو ١٨٢٠٠، ورق ٢٩٦] تماملييور:

رمزيا قدنه بكزر نجه سرو اولاكه اول
صالنور شيوه‌لر ايله حركاتيله يورر

شو خوش آينده مصرعده عاشق چلبى تذكره‌سنده مندرجدر:

نجايلين نى نيه فرياد ايدرمش هر نفسى
بولدى چون اهلك كبى بر فريادرسى

شقايق مؤلفى حقنده شو صورتله خامه‌ران اولويور: «اول حضرت والارتبت جودت طبيعت وحدت ذهن وغزارت فطنتله معروف وموصوفدر. بحر مديد طبع صفا شعاروندن ومحيط كامل بى‌ساحل دل دريا بارندن دور غرر كلمات منظومهٔ ثريا انتظام التيام بولوب جناب معالى مآلى سلك شعراده منسلكدر صدر شريفى اسباب عقل وافر ومحسنات بديهٔ متوافر ايله حالى ومالى اولوب زحافات عمائل زرائل نفسانيهٔ انسانيه‌دن محذوف ومطروددر» [١].

سهى بك كبى كنديسنى ادراك ايتمش و تذكره‌سنى ٩٥٣ ده علماء شعرادن مولانا (ضعيفى) نك تشويقيله يازمش اولان قسطمونيلى (لطيفى) «وزرانك اذكياسندن وكبرانك علماسندن» اولدوغنى و «ولايت آل عثمانه اكا بدل ونظير شرع وقانون بيلور بر وزير روشن ضمير» كلمش بولندوغنى يازديقدن و «ذهن

(١) شقايق، صحيفه ١٠٣

و ذكاوت وفهم وفراستله دعوى فصل ايتمك وسوز فهم ايتمك عالمده آنك شانينه وشان فراست نشانينه كلمش» ، و «مصالح واموروده هر ولايتك عادت قديمه‌سنه عالم و وواقف اولمش» اولدوغنى قيد ايله‌ديكدن صوكرا شونى‌ده علاوه ايدييور: «علوم وفنون كورمش فاضل وكامل وطبع پاك دراكى شعره دخى شامل ايدى» [١].

لطيفى تذكره‌سنده اشعارينه نمونه اولمق اوزره شونلر مندرجدر:

كوكلمم كوندن نولا اى شمع بزم آراسنى
كوكده ايستركن ويرويدر يرده حق بكاسنى
ممكن اولماز كيم نكارين قد مرغوبن كورمم
اولكيم بر كون اويارك خط مكتوبن كورمم
بخت بيدارمدن الله آغلارم هرتنده كيم
هر سعادت اهلنك يانده محبوبن كورمم

تذكره‌سنى داها صوكرا يازمش اولان حسن چلبى يوقارى‌يه بالمناسبه قيدايديلن سوزلره زيرده‌كى مطالعه‌يى ترديف ايلبور:

«وفن بلاغتده دخى اقتدارى وبو طائفه‌نك يانده خيلى اعتبارى وارايدى» [٢] اوائل احوالنده شعر وانشا ايله توغل ايله‌مش وقدرت شاعرانه‌سى اولدقجه يوكسك بر درجه‌ده بولونمش اولان پيرى پاشا ارباب شعر وانشايى پك زياده حمايه ايدر، اونلرى احسانلرينه غرق ايلردى. نشانجى (جعفر چلبى) نك مظهر نوازش واحسانى اولمش اولان قالقاندلنلى (سجودى) پيرى پاشانك صحابت وحمايتى سايه‌سنده كاتب ديوان وداها صوكراده بلوك كاتبى اولمشدى. (روانى) برف رديفيله سلطان سليمه تقديم ايتديكى قصيده اوزرينه صوبوق شيله احسان طلب ايتمه‌نك معناسزلغنى اكلاتمق ايچون سجودينك:

صغوق شعرلرله طولدوردك جهانى
باشومه طولولر ياغسون روانى

صورتنده واقع اولا تعريضنه روانى‌ده:

يوزك طوقندق بربوق سجودى
انكچون ديديلر سكا سجودى

جوابيله لطيف بر جناس ياپمش، وبونكله كنديسنك عارسز، وطويمق بيلمز بر طبيعتسز

[١] حسن چلبى تذكره‌سى، كتبخانهٔ عموميده، يازمه نسخه، نومرو ٤٩٧٨، ورق ١٣٨-١٣٩

[٢] تذكرهٔ لطيفى، صحيفه ١٦٨

اولدوغنى اكلاتمشدر. فى الحقيقه اويله اولاجق كه كورديكى لطفلره ضميمةً پيرى پاشادن:

بوكدن قدوى ماكبى جفا قليجى دخى
كوندر اوق كبى شهابنده‌كى قالقان دلنه

شعريله قالقاندلن خراجنى طلب ايتمشدر .

پيرى پاشا بو ظريف ومعنيدار شعر قائلنك آرزوسنى اسعاف ايديور ؛ امثالنه، اهل ولايق اولانلر حقنده بو قبيل لطفلرى اسيركه‌مه‌ديكنى كوستريبوردى. ينه حسن چلبى؛ شاعر مشهور (ذاتى) نك ترجمۀ حالندن بحث ايدركن پاشانك ارباب فضل كماله بخش وعطاده امثالندن كرى قالماديغنى ودبواننده پيرى پاشا دفتردار اولوب اول دخى احسان وعطاده وبخش وسخاده انلره اقتدا ايتدى » جمله‌سيله قيد ايله‌ديكدن صوكرا :

غنچۀ جزدانى آچ دفتر ازهار جيقار
اولدى پيرى چلبى دولتايله دفتردار

مصراعنى محتوى قصيدۀ رائيه‌يى ويرمه‌سى و «اولدن دخى اشنالق»ى بولونماسى « انعام فراوانيله غرق درياى احسان» ايتمه‌سنه وسيله تشكيل ايتديكنى يازييور[١].

٤ ٠ پيرى پاشانك خيرات وحسناتى

پيرى پاشا ؛ دينى بر تربيه ايله يتيشديكى ايچون زخر آخرت اولمق ملاحظه‌سيله برچوق خيرات وحسنات وجوده كتيرمشدر .

حديقة الجوامع مؤلفى زيرك جوارنده‌كى بناكرده‌سى اولان « صـوثوق قويو جامعى» ندن بحث ايدركن آثار سائره‌سنى ده قيدايديور:«بو جامعى سودلوجه‌ده مدفون شيخ اسحق قره‌مانى كه جمال خلوتى دخى ديرلر جامع مزبور انلرى زاويه اولمق اوزره انشا اولنمشدر وانلرك انتقالندن صكره مدرسه‌يه تحويل قلنمشدر » [٢] ديديكدن صوكرا جامعك صورت انشاسيله سبب تسميه‌سى حقنده شو معلوماتى اعطا ايله‌مكده‌در: « بو جامع شريفك تحتى عالى مرمر صوماكى ديره‌كلر اوزرنده بنا اولنمش برصهريج كبيردركه جامع قپوسى خارجنده بر آغزى اولوب آندن صو چكرلر صوغق قويى جامعى امك ايچون ديمشلردر » حديقه‌نك ديكر خيراتى حقنده‌كى افاده‌سى ده شودر : « مشاراليهك استانبولده مرجان چارشوسنده ترلكجيلر مسجدى دخى يازلمشدر .

[١] حسن چلبى تذكره‌سى، كتبخانۀ عموميده، يازمه نسخه، نومرو ٤٩٨٨، صحيفه ١٢٨

[٢] تاج التواريخ مؤلفى (جلد - ٢ صحيفه ٥٩٦) شيخ اسحق قرمانينك ترجمۀ حالندن بحث ايدركن، شيخك استانبوله كلسى اوزرينه پيرى پاشانك بر زاويه « بنا ايدوب انلره

وخاص كويده پيرى پاشا مسـجدى ديمكله معروف خيرى ايله برتك حمامى واردر . وپاشاى مزبورك خيراتندن استانبولده منلاكورانى جامعنك قارشوسنده قويروقلى تكيه‌سى ديمكله معروف مستقل خلوتى زاويه‌سى واردر »

پيرى پاشانك خيراتى يالكز استانبولده‌كيلردن عبارت ده‌كيل ايدى. اجدادينك وطنى اولان قونيه‌ده‌ده خيرات ياپديرمشدر .

قونيه‌ده تتبع سياحتى اجرا ايتمش اولان توورك تاريخ انجمنى اعضاى محترمه‌سندن احمد توحيد بك افندى زيرده‌كى معلوماتى لطف ايتمشلردر :

قونيه‌ده پيرى پاشا جامعى قپوسنده‌كى تاريخ : (مرمر طاش اوزرينه‌در)

اصف سلطان سليمان سليم   پيرى پاشاجالى ذوالعطا
كرد بنياد اين مقام . ٠[١]   كسشت تاريخرابيوت انقيا [٢]

جامع كوچوكدر. محرابى منتش ويازيلرى چوقدر. اما اوقدر بادانه اوروالمشدركه اوقوناماز بر حاله كلمشدر . آيات قرأنيه اوقوناماليدر . منبر تخته‌دو . جامعك اتصالنده بر تربه واردو. تربه سلچوقى طرزنده‌در . يعنى سكز كوشه‌لى اهرامدر . مناره‌نك قسم عاليسى خرابدر. تربه‌ده كتابه كوره‌مدم. (توحيد بك افندى بو قبرك پيرى پاشانك باباسى محيى الدين چلبى يه عائد اولدوغنه احتمال ويرييورلرسه‌ده رمزى افندى قونيه‌نك مواقع سائره‌سنده اولدوغى وقونيه‌ليلرجه معروف بولوندوغى وجهله سلچوقى امراسندن برينه عائددر

ويردى » كنى قيد ايله‌ديكى كبى (سيد ولايت) ك ترجمۀ حالنى قيد ايدركن‌ده (جلد - ٢ صحيفه ٥٧٩) (حكايت) سرلوحه‌سى آلتنده شو معلوماتى ويرييور : « بركيجه وزير اعظم پيرى پاشا استانبولده بنا ايدوب جمال خليفه حضرتلرينه تعيين ايتدوكى زاويه‌ده مولود نبى اوقودوب مشايخ وعلمادن چوق كمسنه‌يى ضيافت ايلدى اول كيجه سيد ولايت حضرتلرى دخى صفۀ مجلسده جلوس ايدوب استماع مولود ايلر ايدى بعدالاتمام برلحظه مراقبه‌يه واردقدن صكره باشلرين قالديروب اصحابلرينه ايتديلر كشف صريحله معلوم اولدى كه بوزاويه شيخ جمال الديندن صكره مدرسه اولور واول حالت اوزره استمرار بولور واقعا بيوردقلرى كبى اولدى »

جمال الدين اسحاق قره‌مانينك بقاياى عظامى مدفون بولوندوغى سودليجه‌دن ٣٣٨ سنه‌سنده اقسرايده منلا كورانيده نامنه بنا ايديلن تكيه‌سنك خطيره‌سنه نقل اولونمشدر.

[١] مولوى شيخى رمزى افندى اوقونامايان كلمه (مولوى) لفظى ايكن جاهل برمتولى طرفندن چلبى افنديلر مداخله ايدرلر زعميله حك ايتديرلديكنى سرطريق (ايوب چلبى) حفيدى سرطريق (عادل چلبى) افنديك روايتنه عطفاً افاده ايتمشلردر .

[٢] بيوت انقيا (٩٣٠) ايدر .

ديمشلردر. حسين حسام الدين افندى اماسيه‌ده قبرلرينه تصادف ايده‌مه‌ديكلرندن استدلالاً وطن اصليسى اولان آقسرايه عودتله اوراده وفات ايتمش اولماسنه احتمال ويريبورلر.)

تعمير دركاه پيرى ١ سنه ١٣٠٠ رحمت حق برآن شد ماشاءالله

پيرى پاشا جامعنك آرقه طرفنده‌كى چشمه‌اوزرنده‌كى تاريخ :

شاه دهرك كم محمد آغاسى ناظر اولدى وقفنه اول سرورك
چشمهٔ منلاى رومى اول عزيز خوب يابدبردى سعادتله كورك
دبدى درويش كاظمى تاريخنى كه آب پاكى اولدى عينى كوثرك

سنه
٩٩٨

پيرى پاشا حواليسنده شادروان اوزرنده :

ياهو
وسقيهم ربهم شراباً طهورا
كلوب طولدر اياساق عمرو برسون سكا باقى
ويره مرادمن برسيوندر نارعشاق
اولدى تجديداً كوزل انشا ايدلدى خوش دوام
يايلوب بيك اوجيوز تاريخنده والسلام

سجل عثمانى‌ده‌ده [جلد - ٢ صحيفه ٤٣] «استانبولده جامع ومدرسه وعمارتخانه وتابخانه ياپمشدر . سلوريده دخى جامع واردر » دەنيلبور .

ينه رمزى افندى حضرتلرى قونيه‌ده‌كى زاويه‌سنه موقوف (نيكده) قراسندن بعض مزرعه‌ايله (قيصريه)ده اليوم (كون خانى) ديمكله معروف جسيم برخانك بولوندوغى و (اقسراى)ده ده خيراتندن بر صبيان مكتبنك موجود اولدوغنى افاده ايتمشلردر .

١٣١٥ سنه‌سنده تعمير ايدلمش اولان اقسرايده‌كى مكتب ايچون رمزى افندى شو تاريخى وجوده كتيرمشدر :

محمد پيرى پاشا خواجهٔ خيرات واحساندر
دبستان جهانده نامن ايتمش خير ايله تأبيد
خصوصا اقسرايده ياپديغى بومكتب زيبا
اوقوتدردى نيجه ييل روحنه قرآنى بالتجويد
خرابه يوز طوتاركن صرف نقد وقف ايدوب شمدى
جناب سرطريق مولويدر ايلين تمهيد
اوخواجه عارف ابن حضرت ملا ايدوب همت
چوجقلر كسب عرفان وهنردن قالمدى نوميد

كلورسه بو كهر تاريخه يازسون آفرين استاد
ايدلدى پيرى پاشا مكتبى اطفال ايچون تجديد
١٣١٥

پيرى پاشايه ٩٢٧ تاريخلى وقفيه‌ده [اوقاف اداره‌سى، حرمين، ١٤٠ نجى دفتر، صحيفه ٤٨١] خيراتى اولمق اوزره شونلر مقيددر :

« زيرك جامعى قربنده جامع ، جامعك قارشيسنده ١٧ حجره‌لى مدرسه ، مرجانده مسجد ، منلا كورانى جامعى محله‌سنده خانقاه ومسجد ، جاجى على محله‌سنده مكتب ، سلوريده جامع ويانده عمارت ، ينه سلوريده مدرسه ومكتب ، بلغرادده عمارت ، قونيه‌ده مسجد ، عمارت وخانقاه ، كولك قلعه‌سى (طرسوس ملحقاتندن) قربنده زاويه ورباط ، اقسرايده مكتب » .

حاصلاتى اشبو خيراته موقوف روم ايلى و اناطولينك بلاد مختلفه‌سنده اوقاف جسيمه‌سى موجود وبونلر وقفيه‌ده تفصيلاً مذكوردر .

٥٠ پيرى پاشانك اولاد واحفادى

پيرى پاشانك حياتنه سوء قصد ايتديكنى يوقارى‌يه قيد ايتديكمز محمد افنديدن باشقه (خانم) اسمنده برقزى اولدوغى وبونى موسى پاشايه تزويج ايده‌رك اوندن (محمد) آدلى بر چوجوق دنيايه كلوب بوذاتك‌ده والده‌سى نامنه (بولى) جوارنده قره‌كويده انشا ايتديرديكى جامعك كتابه‌سندن آكلايورز .

(مستقل بولى سنجاغى) نك ١٣٣٤ سنهٔ هجريه‌سنه مخصوص رسمى سالنامه‌نك ٢٠٤ - ٢٠٥ نجى صحيفه‌لرى آراسنه موضوع فطوغرافيده شوكتابه مندرجدر.
[خط ثلث جلى ايله]

١) بنت هذا الجامع الشريف والدة محمد بن موسى پاشا من ابناء خالد ابن وليد رضى الله عنه

٢) الاوهى خانم بنت الوزير الاعظم پير محمد پاشا بن محمد الجمالى من ابنا (ء) ابى بكر الصديق رضى الله عنه وقع اتمامه سنه سبعين وتسعمائه

موسی پاشا، امرادن ایکن ارضروم بکلربکیسی اولان و ٩٥١ ده شهیداً ارتحال ایدن (قزل احمدلو موسی پاشا) در . دیکر قزل احمدلیلر کبی بو ذات‌ده بولی‌ده بولونمش وقصبه‌نك جهت جنوبیسنده کائن ایلیجه‌لر آراسنده‌کی جامع‌شریفی، باباسی نامنه ، یاپدیرمشدر . جامعك کتابه‌سی شودر :

«بنی هذا الجامع الشریف والمعبد اللطیف موسی پاشا ابن قزل احمد بك بن ابراهیم بك ابن اسفندیار صاحب الوقار لروح والدی تقبل الله روح الله وروح اسلافه سنه ٩١٦ »

پیری پاشانك دیکر دامادی‌ده اونك سوقیله وزارته کتیریلمش اولماسنه رغماً قائن پدرینی غمز ایله‌مش اولان « چوبان » لقبیله معروف (مصطفی پاشا) در [١]

مصطفی پاشانك ترجمه حالنی یازان سجل عثمانی [جلد — ٤، صحیفه ٣٧٢] بری بروسه‌ده سلطان مدرسه‌سی مدرس ایکن ٩٤١ ده وفات ایدن (محی الدین محمد افندی) دیکری‌ده ٩٥٦ ده ترك حیات ایله‌ین (احمد بك) اسمنده ایکی اوغلی اولدوغنی قید ایدییور . مع‌مافیه اوزمانلرده یوکسك رتبه‌لیلر بر زوجه ایله اکتفا ایتمه‌مکده اولدقلری جهتله بو ایکی ذاتك پیری پاشانك طورونی اولدوغنه قوتله حکم ایدیله‌مز .

[١] «وقتا که استانبوله مواصلت اولندی [مصر سفرندن عودت] پیری پاشا مصالحك کثرتندن شکایتله کندینه معاونت ایچون بر وزیر ثانی تعیینی ایستیه‌رك بو خدمته روم ایلی بکاربکی مصطفی پاشایی توجیه ایتمکله « بکا اویله مستشارك لزومی یوقدر . استیورسن سنك وزیرك اولسون» جوابیله مشارالیهك وزارت ثانیه‌ده بولنمسنه مع الکراهه رضا کوستردی. پاشا؛ بو مأموریته کایر کلمز حامیسی اولان پیری پاشایی استرقابه قیام ایله حضور پادشاهیده رأیلرینی تخطئه ومساویسنی تعداده جرأت ایدنجه پادشاه « سلیم جوجوقمیدرکه سنك کبی احمقك سوزیله بر أمین آدمی معاقب ایده‌ون بیقیل حضورمدن سن بنم آدمم دکل پیری پاشانك وزیریسین » بوللو متجلدانه بر تکدیر ایله سوزی کسر و کندینی قهر ایتمکه قورمش ایکن پیری پاشانك مروتمندانه عرض ایتدیکی شفاعت سایه‌سنده عفو ایلر.» [اوراق پریشان صحیفه ٣٥٥]

دیکر بر اثر تاریخی [مرئ التواریخ، جلد ١، صحیفه ٥٠٨] تکدیردن باشقه الندە‌کی یای ایله باشنه ووردوغنی سیله یازییور .

١٥ شباط ٩٢٧ محمد زکی

محمد حقی پاشا

تورك تاریخ انجمنی هیئتنك صوك اجتماعلرندن برنده بعض مسائل تاریخیه‌دن بحث اولندیغی صیره‌ده ـ سیلوری نائبنه کوندردیکی مکتوب معروف ایله تاریخ ادبیاتده اشتهار ایدن ـ محمد حقی پاشا مرحومك باشقه اثرینی کوروب کورمدیکمی صورمشلردی. پدرم محمد امین پاشا مرحومك خط دستیله محرر اولان مجموعه‌لردن برنده حقی پاشانك تپه دلنلی علی پاشایه یازدیغی مهم بر بیورلدی بولندیغنی سویله‌مشدم . مرحوم ابو الضیا توفیق بك « نمونهٔ ادبیات » ده حقی پاشانك شو « سیلوری نائبی، شریعت خائنی اعلامکی کوردم ، قهقهه‌یله کولدم . مآلی هذیان ، حکمی خلاف قرآندر. مهر مؤیدیمی باصارم ، سنی محکمه قپوسنه آصارم » مکتوبندن باشقه اثرینی بوله‌مدیغنی و تاریخلرمزده مشارالیهك ترجمه حالنه دائر معلومات کافیه ویریلمدیکنی بیان ایتمکده اولدیغندن تپه‌دلنلی‌یه کوندردیکی بیورلدینك نشریله برابر ـ امکان درجه‌سنده ـ ترجمهٔ حالنك یازیلمسی هیئتجه آرزو اولندیغندن مقالهٔ آتیه تحریر ایدیلدی .

الحاج [١] محمد حقی پاشا ، وزرادن احمد کامل پاشانك [٢] اوغلیدر . سلسلهٔ نسبی صقوللی محمد پاشا زاده وزیر حسن پاشایه منتهیدر . تاریخ و محل ولادتی مقید

[١] هانکی زمان ایفای حج ایتدیکنه دائر بر قیده تصادف ایده‌مدم . پدرینك ١١٧٣ ده مصر والیلکنه تعیینی اثناده حج ایتمش اولمسی ظن اولنور .

[٢] بغدادده تولد ایتدی . اوائل شبابنده استانبوله کلدی . دفترخانه قلمنه دوام ایلدی. تدریجاً ترقی ایدرك شق اول دفترداراتی ، ریاست کتاب ، صدارت کتخدالنی ، سلانیك ، حانیه ، بوسنه ، مصر ، قندیه والیلکاری کبی مناصب عالیه‌ده بولنوب ، وزیر اولدی . دفتردار ایکن «اولیای امور» ایله امتزاج ایده‌مدیکندن مدللی‌یه موخراً ادرنه‌یه نفی اولندی . قندیه والیسی ایکن « بینلرنده منافرت سابقه درکار اولان» صدر مشهور راغب پاشا وزارتی رفع ایله رسمو قلعه‌سنه اجلا ایتدی . صدر مشارالیهك وفاتندن صکره وزارتی ابقا و حانیه والیلکی توجیه اولندی . ١١٧٧ ده حانیه‌یه کیتمك اوزره رسمودن حرکت ایلدیکی حالده مخالفت هوادن طولایی رسمویه عودتله برقاچ کون خسته اولدقدن صکره وفات ایتدی . بالاقد، جسیم الجسم ، خفیف الروح، شیرین کلام ، صلاح حال ، محاسن افعال ایله مشهور ایدی.

دكلدر . باب عالى اقلامنده دوام ايدرك خواجه‌لك ويريلدى . مركزده بعض مامور -
يتلرده استخدام اولندقدن صكره شهر امينى [١] اولدى .

ركاب همايون دفترداری اسماعيل افنديك عليل المزاج وبطیء الحركه اولمسندن وامور
خزينه‌نك - حال حرب سببيله - كسب مشكلات ايتمسندن طولايى ١٢٠٢ سنه‌سى
شوالنده عزل اولنمسى اوزرينه حقى بك ، ركاب دفتردارلغنه نصب ايديلدى .

سلطان عبدالحميد اولك ١١ ذى القعده ١٢٠٢ ده وفات ايدن كوچك همشيره‌سى
و صدر اسبق محسن زاده محمد پاشانك حليله‌سى اسمى سلطان، غايت ممسك واموال
كثيره ادخاريله شهرت شعار ايدى. حسب الحرب مضايقهٔ ماليه مشتد اولديغندن اموال
مدخره‌سنك مصارف سفريه‌يه مدار اوله‌جغى اميد ايديليركن بر شى ظهور ايتمه‌سى
ايجاب تعجب ايلدى .

مشار اليهانك اوزون مدت خدمتنده بولنه‌رق كسب نفوذ و ثروت ايتمش اولان ساقزلى
ديمترى حبس ومتعاقباً قتل ايله اموالى ضبط اولندى . كرك مرقومك ، كرك روسيه‌يه
فرار ايدن بغدان ووبوده‌سنك ذمماتى تحصل ايديله‌مدكدن باشقه صاتيلان اشيانك
شونك بونك ذمتلرينه چكه‌رك پك جزئى بر مبلغ حاصل اوله‌بيلديكندن « بونلرك ذمماتى
وفروخت اولنان اشيالرك اثمانى هر كيملرك ذمتلرنده ايسه خاطر وكوكله باقيلميوب
سريعاً تحصيل اولنسون . تكاسل ورخاوت واغماض عين ايله مصلحت بودرجه‌لرى
كسب ايلدى . راحت كونلرى دكلدر . همان اقدام واهتمام اولنه‌جق كونلردر » صورتنده
خط همايون صادر اولدى . فائدهٔ منتظره‌نك عدم حصولى ، ركاب همايون دفتردارى
اولان حقى بكك تكاسل و رخاوتنه حمل ايله مشار اليه جماذ الاولى ١٢٠٣ ده عزل
و - عليل المزاج وبطیء الحركه دنيلن - اسماعيل افندى تكرار ركابه دفتردار اولدى .

« صاحب جربزه و معركه آرا » [*] اولمقله مخالفلرى « صوبا صالان » لقبيله ياد ايدرلردى . عثمان
ثالث - زماننده رئيس الكتاب بولنان - مشار اليهك ادب وكمالنى كوروب « السنه ناسدن انسان
سالم اولامازبو آدم ، كامل آدم ايمش فى مابعد (كامل) مخلصيله تخلص ايتسون » ديديكندن
كامل نامیله ياد ووزراتنده صادر اولان اوامرده القابنه كامل اضافه اولنمشدر .

[١] تاريخ ليبيا

[*] سليمان فائق افندى « سفينة الرؤسا » ذيلنده بويله ديبور . واصف افندى ايسه « طبعنده
جزئى حدت ومشربنده اثر نخوت » اولديغيچون « صوبا صالان » نامیله اشتهار ايتديكنى سويليور

سلطان سليم ثالثك جلوسندن صكره ٤ شوال ١٢٠٣ ده ركابده اجرا اولنان
توجيهاتده نشانجيلغه و ١٢٠٥ ده دفتر امانتنه ومتعاقباً رياست كتاب وكالتنه تعيين قيلندى.

اثناى محاربه‌ده روسلر ، كلى قلعه‌سنى وسنه بوغازينى ضبط واسماعيل وطولچه‌يى
استيلا ايدوب بالقانك اوته طرفلرى متزلزل ومشتا عسكرى هنوز احتشاد ايتميوب دشمن
ظهورنده قوهٔ موجوده ايله مقابله ايتمك مشكل ايدى . پروسيا دولتيله عقد اولنان
اتفاق معاهده‌سنه خلل كلمكسزين برمدت متاركه ايله اعدايى اغفال واشغال وهجوملرينى
ابطال ايتمكدن باشقه چاره تصور اولنه‌مدى . فقط اردوده متاركه‌نك اسباب تنظيمى
مفقود اولديغندن بوايشه مقر سلطنتده چاره بولنمسنى وذخاير ايله عسكرك قلتنه بناءً
بو جهتك ده تأمينى لزومنى شفاهاً افاده ايتمك اوزره - اردوده رئيس وكيلى بولنان -
حقى بك ١٢٠٥ ربيع الاولى اواسطنده استانبوله اعزام اولندى .

مشار اليهك حامل اولديغى تحريرات و حافظه‌سنه توديع اولنان خصوصات ،
ركابه عرض اولندقده رئيس وكيلنك آستانه‌يه كلمسى ، توليد اراجيف ايده‌جكندن
ماعدا حدودك عسكردن خالى قالديغنه دشمن واقف اولوب هر طرفه هجوم تشبثنده
ايكن متاركه‌يه ميل ايديلمسنى كمال عجز و ضرورته اسناد ايله طور استغنا كوستره‌جكى
و پروسيا دولتيله بلا مخابره متاركه‌يه تصدى ايتمك ، شرائط اتفاقيه‌يه مخالف اولوب
مخابره ايسه اضاعهٔ وقتى مستلزم واسباب متاركه بو طرفده‌ده منعدم اولديغندن اختلاس
وقت و اغفال خصم ايچون - اتفاقه خلل كلمكسزين - اردوده متاركه‌يه امكان
بولنورسه تجويز ايديله‌جكى طرف ملوكانه‌دن صدر اعظم و سردار اكرمه تحرير
ومشتا عسكرينك اردويه الحاقى ايچون اوامر تصدير اولنه‌رق حقى بك ذاتنه متعلق
بعض تبشيرات ايله اردويه اعاده قيلندى .

حربك دوامى استانبولجه ملتزم اولوب اواثناده لهليلرىده دائرهٔ اتفاقه آله‌رق
پروسيا دولتنك حربه مباشرت و قريمك استخلاصنه قدر جنكه مداومت ايتمسى
ايچون تشويقاتده بولنمق اوزره احمد عزمى افندى سفارتله پروسيايه كوندريلمشدى .

حقى بك ، اردويه عودت ايدركن خلال راهده صدر اعظم كتخدالغنه تعيين
اولنديغنه دائر خط همايون ايصال قيلندى. مشار اليه، قوزليجه‌ده صدر اعظم روسجقلى
شريف حسن پاشايه ملاقى اوله‌رق خطى ابراز وكتخدالغى احراز ايلدى . ذوات
سائره‌ده مأموريتلر توجيه ايدلدى . بناءً عليه مشار اليهك استانبوله كلمسى ،

كنديسنك كتخدالغندن وديكر ذواتك بعض مأموريتلره تعيينندن باشـقه بر فائده‌يى موجب اولمدى [۱] .

مشاراليهك قول و فعلى ـ مقام صدارته تعيين اولنان ـ قوجه يوسف پاشـانك مزاجنه توافق ايتمديكندن «عزلنى اضمار وعلى طريق الكنايه مومى اليهه دخى اشعار ايلمشدى » [۲] ركابده كتخدا اولان رشـيد مصطفى افنديسنك بالفعل كتخدا نصبنى عرض ايتمكله مساعده اولندى . رشيد افنديسنك اردويه وصولنده حقى بك ۱۲۰۵ شعبانننك ۲۵ نجى كونى انفصال ايلدى [۳] .

۳ شوال ۱۲۰۶ ده ايكنجى دفعه دفتر امينى اولدى .

« صلاح وتقوى ايله بين الناس اشتهارى وغوامض احوال دوله اطلاع و اختبارى وبا خصوص مأمور اولديغى خدماتده اجراى لازمهٔ صداقتكارى ايلديكى رفته رفته موصول سامعهٔ تاجدارى اولوب حقنده تمنى داشت عالم اولان حسن توجه شاهانه جلوه‌كر مجلاى بروز اوله‌رق يوم مذكورده [۲۳ شـعبان ۱۲۰۷] مكرراً كتخدالق [صداوت كتخدالغى] مسـندينه پانهادهٔ اقبال و حضور صدرالصدورده تلبس فروهٔ سمور ايله نائل اقصى الغايهٔ آمال اولدى » [۱]

ارزاق جلبى ايچون التى آيدن برى اطراف ايله [۲] وخدمات دولتك حسن

[۱] مترجم عاصم افندى ، تاريخنده برمدت متاركه عقديله دشمنى اغفال فكرنده بولينلير كن جنرال (رنين) سكزآى متاركه‌يه رغبت ايلديكنى اشعار ايتمكله « عظماى رجالدن » حقى بك استانبوله ارسال اولنه‌رق طورله نهرندن قطع حدودك اساس متاركه اولمسنه مساعده اولنمسى ايچون طرف سلطنته عرضحال تحرير ايدلدكده بوصورتله عقد متاركه رد وجنكله ناموس دولتك وقايه سيچون خط همايون اصدار اولنمسنه بناءً ٥ ذى الحجه سنه ۱۲۰۵ ده ماچين صحراسنده عقد انجمن مشورتله مباحثات ومركزله محاربات اجراسندن صكره سكزآى مدتله متاركه عقد ايدلديكنى سويله‌مكده‌در .

[۲] تاريخ واصف ذيلى

[۳] بعدالانفصال ابرائيله مأمور اولديغى (سجل عثمانى) ده محرردر .

[۱] واصف تاريخى ذيلى

[۲] راثف اسماعيل پاشازاده عصمت بك ۱۲۰۷ ذى الحجه سنك اواسطنده استانبول قاضيسى اولوب برقاچ آى صكره « اسعاره متعلق بعض مواد ضمننده كتخداى وقت بولنان حقى بك ايله طرفينك خمير مايهٔ طبيعتلرى اولان بكاك سريتك اثر فظاظت ومناعتى مقتضاسى اوزره قدر مشترك شراست ظهوريله پرده بيرون مخاشنه‌لرى مؤدى مباينه اولوب انجام كار يكديكر ايله عدم امتزاج مشاراليهه [عصمت بكه] موجب انزعاج اولمغله اوچ ماه مدت بروسه‌ده دانه‌چين قسمت » اولديغنى مترجم عاصم افندى سويليور .

رؤيتى ايچون ارباب حل وعقد ايله مناقشه ايدرك « ناس ايله عدم اختلاط واشتباكى مشتهر وبوسيله زجاج اعتبارى منكسر اولديغندن فضله» [۱] صدر اعظمك رضاسنه مغاير بعض اطوارى خارجدن واصل سمع ملوكانه اولديغندن ۱۲۰۸ ربيع الاولنك ۸ نجى بازار ايرتسى كونى كتخدالقدن عزل ايدلدى .

شايان عبرتدركه مشاراليه ، كنديسنه خلف اولان دركاه عالى قپوجى باشيلرندن الحاج ابوبكر آغانى برايكى آى اول تحصيل بقايا ايچون رقه‌يه مأمور ايدوب آغا، سفر مناسبتيله مبتلاى خسار وحركته عديم الاقتدار اولديغنى صورت اعتذارده بيان ايلمشدى . حقى بك ، كمال حدت وشـدت ايله « البته كيدرسك ، كيتمديكك حالده قضيه معلومدر » ديديكندن ابوبكر آغانك بعض ذواته التجا وشفاعت استدعا ايتديكنى خبر آله‌رق حربه‌جيلر ايله اسـكداره امراونده اصرار وبوندن صكره‌ده كيتمزسه نفينى اشعار ايتمشـدى . بعض ذوات ، مشـاراليهك « سورتنى كسر وبكر آغانك خاطرنى جبر داعيه‌سيله جانب دارلق رسمنى اجرا » [۱] ايدرك مومى اليهى تخليص وتحصيل بقايا مأموريتنى شخص آخره تخصيص ايلمشلردى . « مبدأ ماده حقى بكك معلومى اولمقدن ناشى هم رازلرى يانده علناً سب ونفرينه آغاز و اصـول مخالف ايله وادئ راست كوييده نغمه‌سـاز اولديغندن خصم ، متبصرانه حركت ايله حدت طبع واخذ برطيل نقيصه‌لرنى ميرمومى اليهه تحميل ومسندندن تنزيل و كتخدالغى بكر آغايه تحويل » [۱] ايتديلر .

مشاراليه ، مؤخراً تيمار وزعامت ناظرى اولدى .

برمدتدن برى روم ايلىده ظهور ايدن طاغلى اشقياسى اوزرينه كاه وزيرلر، كاه ادرنه بوستانجى باشيلرى تعيين اولنمش ايسه‌ده مامورينك ارتكابلرى جهتيله مصلحته فسـاد عارض اوله‌رق شقيلر بو صيره‌ده ينه‌غليان ايتدكلرندن « درعليه‌دن پرورده‌ٔ دولت بروزير قوى الاقتدار اخراجيله قهر وازاله‌لرينه اقدام تام اولنمق » [۲] لازم كلدى. حقى بكده «مخايل رشدورويت و آثار مردانكى وغيرت بديد وبوفساد منتشر البلادك حسن سيرت وسياستى ايله بالكليه زائل اوله‌جغى مقدماتى حضور پادشاهيده

[۱] واصف تاريخى ذيلى

[۲] خليل نورى بك تاريخى

تمهير اولنوب صواب‌ديد ارباب رأى سديد اوزره رخصت سنيه ظهور ايدرك [١] ١٩ جماذى‌الاخره ١٢١٠ ده باب‌عالى‌يه دعوت ورتبهٔ وزارت‌ايله روم‌ايلى ايالتى‌توجيه اولندى . بوامر اهمه مستقلاً ومنفرداً مأمور ايديلديكى النه ويريلن فرمان‌ايله‌اعلان قيلندى. دائره‌سنك تنظيمى ايچون طرف‌پادشاهيدن يوزاللى بيك غروش نقداً احسان اولندقدن باشقه عوائد جزئيه‌دن خارج اوله‌رق التمش ايكى بيك بش يوز غروش وزارت جوائزى عفو ايديلدى .

معيتنه برمعلم طوبجى وبر آرابه‌جى اورطه‌لرى ونفراتيله ايكى خمبره‌جى خليفه‌سى تعيين اولندى. مشاراليه، ادرنه‌ده اقامت و «اطراف واكنافه‌اماله‌ٔ جشم بصيرت»[٢] ايده‌جكندن تدمير اشقياده اقتضاسنه كوره استخدام ايتمك اوزره قوجه‌ايلى متصرفى حسين پاشا ، قره‌عثمان زاده‌لر، جبار زاده، جرمن متصرفى پلاسلى محمد پاشا ترتيب ايتدكلرى عسكرله روم‌ايلى‌يه لجوب مواقع معينه‌ده‌اقامت‌وحقى پاشانك امرورأيى‌ايله حركت ايتمكه مأمور اولديلر . جهات سائره‌دن‌ده عساكر وفيره ترتيب ايديلدى . اعيانلرك فسادلرينى تحقيق ايچون‌ده متعدد خاصكى تعيين اولندى .

قوجه‌ايلى متصرفى حسين‌پاشا وكيوه اعيانى ابوبكر آغانفرلريله استانبوله واصل اولدقلرندن پاشا شعبانك ١٣ نجى كونى حركت ايلدى. سلطان سليم ثالث، تبديلاً داود پاشا سراينه كيده‌رك حقى پاشانك آلاينى تماشا وعقبنده مشاراليهى حضورينه قبول ايله بعض وصايا وتنبيهات اجرا ايتدى واون‌بش بيك‌غروش عطيه وبرخنجر احسانيله تلطيف ايلدى . قبل‌الوزاره عهده‌سنده بولنان تيمار وزعامت نظارتى دفتر خاقانى امينى مصطفى راسخ افندى‌يه احاله ايدلدى .

مشاراليه ، ايفاى وظيفه‌يه مباشرتله سرسرى كزه‌نلرى مرورتذكرەلريله ضبط وكوپريلرى ، لچيدلرى سدوبند ايدرك اشقيايه ولوله انداز هيبت اولدى .

طرف طرف اشقيانك ترتيب جزالرينه مسارعتله اشقيايه معاونت ايدن محللر اعيانلرينك وسائر اشخاصك وبش يوز قدر شقينك رؤس مقطوعه‌سنى استانبوله كوندردى .

خليل نورى بكك افاده‌سنه كوره حقى پاشا ، اشقيايى تماميله استيصال

[١] تاريخ واصف ذيلى
[٢] خليل نورى بك تاريخى

ايده‌ميوب اشقيا ، بالقان بوينده‌كى قرى وقصباته ايراث خساره جرأت ايتديكى كبى سابقا سلوى وويوده‌سى مجار على وكاوور امام وبونلره تابع اولان سائر عصات واشقيا، متحداً ايقاع‌فساد ومضرت ايله فقراى‌اهالى‌يى ازعاج‌ايتدكلرندن، الحاصل پاشا « خودرايلق بلاسيله مطلوب اوزره خدمته موفق اوله‌مديغندن » وواصف افنديك بيانه نظراً «سلوى وطرنوى سمتلرنده بعض اشقياظهور ايلمسى، عدم ادارهٔ مأموريتنه حمل‌اولنه‌رق مخالفلرى اختلاس فرصت كفتار و لزوم عزلنى اشعار » ايلدكلرندن ١٢١١ سنه‌سى اواخرنده حلب ايالتنه تحويل اولندى وبالنفس منصبنى ضبط ايتمك اوزره امرعالى كوندرلدى .

مترجم عاصم افندى ، تاريخنده روم‌ايلى اشقياسندن بحث ايتديكى صيره‌ده ديركه :

« حقى بك ، بارتبهٔ وزارت روم ايلى واليسى تعيين ورخصت كامله وارخاى‌عنان سطوت شامله ايله تنظيم ممالك وتأمين مسالك‌خصوصلرى خطوط شريفهٔ عديده‌دن باشقه شفاهاً كوش هوشلرينه تلقين اولنمشدى. انجق مرحوم قپوجى مراد پاشا كبى بيخ مغيلان زار طاغيانى بركنده وعقل عاشق كبى مجموعى پريشان وپراكنده ايدوب طرزغريب و اصول عجيب ايله تمامىٔ روم ايلى‌يى پذيراى حسن نظام وبروفق مرام رسيدهٔ ختام ايلدى. § استانبولده خان ومدرسه تفتيش ونظامى كبى‌بعينه روم ايليدن بدأ ايله‌نهايت‌سرحدلره‌دك اوچ قولده واقع قضالراهاليلرينى يكديكره حبل‌متين كفالتله بسته‌ومسلسل‌وبرقضادن قضاى آخره‌يدنده‌تذكرهٔ‌جواز اولمدقجه فردواحدك عزيمتى مهجور اولمغله بلاتذكره اولانلرى كائناً من‌كان اخذ وقيد وبند ايله طرفنه ارسال اولنمق بابنده تذكراته مربوط ومسجل اولوب والحاصل عون ياورىٔ حضرت‌بارى وتوجه فيض بارىٔ تاجدارى بركاتيله اندك مدتده روم ايلى الكاسندن نام طاغى وباغى بى‌نشان ودرون منافق‌كبى‌شائبهٔ صفوتدن مهجور اولمش اول‌كشور شورأشور عقيدهٔ مؤمن كبى صاف مجلاى آسايش امن وامان اولدى . § مشاراليهك شان وشهرت‌وصرامت‌صولتى ونفوذ ومكنتى، روم‌ايلى‌يى وبومثللو نظام وقبضه‌دن‌چيقمش ممالك محروسه‌يى هيئت اولاسندن احسن صورته ارجاعله اراحهٔ‌انام ايلديكى خبرلرى دمبدم السنهٔ واردين وصادريندن شايع وعامهٔ‌خلق لسانده مدح وثناسى سائراولوب مزاج همايونه‌نظراً‌البته مشاراليهك ، مقام صدارته ايرادى‌وارستهٔ ظنون اولمغله‌وكلاى وقتله ازقديم بينلرنده تضاد كامل ويكديكرك‌قتل‌واعدامى ايله متسلى‌اولميه‌جق مرتبه

بعض وكينه‌لرى قراركير ساحهٔ دل اولوب بوجهتله صدارته قدم‌نهاده اولديغى كون اول طاقتك مجموعنى بريدهٔ سيف قهرايليه‌جكى بى‌احتمال اولديغنه مبنى‌عن‌اصل مشاراليهك طبيعتنده‌برمقدارجه فظاظت وتهور وخشونت اولوب‌اضمار مافى‌الضميره غيرمقتدر ، نابجا اوضاعه نامتحمل ، زبان دراز و غياب وحضورده خونهٔ دولته سنك انداز ، مطلق‌اللسان و منطق الجنان اولمغله بكلك لازمه‌سى و شجاعت تتمه‌سى اولان دليلك اسناديله زبانزدهٔ كبرا وجابجا نظام مذكوره سى وغيرتلرينى دخى نعل بازكونه شيوه‌سيله اطرافهٔ ديوانه كى صورتيله حضور شاهده نقل وانها ايدرك ختام مصلحته قدر حقنده وافرجه خبث عزو و نسبت و « معاذاه‌تعالى بو مقوله جسور ديوانه ، حامل مهر وكالت شاهانه اولدقده صوب سلطنته غيرى كونه معامله ايده‌جكى ملحوظ اولاندن باشقه ازقديم نظام جديد اختراعى منفور و منكرى اولوب اوجاقلو ايله بالاتحاد پيشمش آشه صغوق صو قويه‌جغى اول محذوردر » ديه‌رك بر طرفدن يوسف آغا ، والده سلطانى اول ملاحظه‌ده كندوسنه توفيق وبر جانبدن على الاتفاق صادق اعتقاد ايتدكلرى امنانك اقوال مدلله‌سنه مبنى تخديش دل پادشاه آفاق ايتمرله درون خديوانه‌يى توجيه مهر صددندن هزار كونه‌فسون‌وفسانه‌ايله تحويل و امهال وپادشاه سليم‌البالى اغفال و مشاراليه جانبنه تغيير عقيدتله بدسكال ايلريله روم ايليدن عزل وتنكيب ، و اناطولى طرفنه نقل وتسريب ايدوب و صورت اعتراض امرمهول وغائلهٔ سامانرباى عقول هيئتنده اعظام ايدرك اول وزير ذيشان ومشير جلادت نشانى تذليل‌وارغام وهاويهٔ هوان وحقارتده كمنام ايلديلر . بو سبيله پيشمش آشه‌صو قاتديلر وكنديلر ليمان امانده ياغه باتديلر » .

(اسعد) نامنده صاحب ديوان برشاعر ، ارضرومدن حقى پاشايه كونديرديكى قصيده‌ده روم‌ايلى‌يه تعيينى شو صورتله بيان ايدييور :

آب روى وزرا حضرت حقى پاشا   اوخداوند معظم شه‌اورنك وغا
ذاتيدر ماحصل قوت قلب ايام   نطقيدر زبدهٔ اقوال عقول عقلا
قوت قلب ظفر مرد غضنفر پيكر   ضابط ملك هنر رابطهٔ ملك آرا
اوخداوند معظم‌كه دم قهرنده   كربهٔ لاغراولورشير وپلنك دنيا
رأى‌وتدبيرجهانكيرى‌سزاوارملوك   سعى واندیشه‌سى آسايش دين ودنيا

قهرمن باب رفيعنده بلوك باشيسيدر   نيچه رستملرى دربند ايدر اون‌زال هجا
روم‌ايلى سرتاسر آتشلره يانمش ايدى حيف   ذاتى كر اولمسه دولتده معين ضعفا
عاجز اولدى وكلا دفعه بغات ظلمى   چاره‌ساز اولديلر اطفاى شراره عقلا
انتخاب ايلديلر ذات جلادت منشين   حجت مشورتى جمله‌سى ايتدى امضا
ظرف سلطنته ايلديلر عرض وبيان   ايتديلر حضرت سلطان سليمى ارضا
سربسر روم‌ايلينك ويردى زمامن يدينه   اول دخى اشهب تدبير ايله‌اولدى يكتا
نوبنورا حتى سلب ايدوب ايتدى غيرت   نيليم آه فلك دورين ايدر نا برجا
يوخسه‌اول مهدئ دورانه معين اولسه فلك   برچرا كاهى ايدر شير ايله آهو مرعا
ينه اميد ايدرز حضرت مولادن بز   مسند سلطنته ذاتى اولور زيب افزا

حقى پاشا ، حلبه عزيمت ايتمكده ايكن سكود قصبه‌سنه وصولنده ـ طاغلى اشقياسى اوزرينه مأمور اولان ـ اناطولى واليسى سيد على پاشا آزمدت اول اورادن كچه‌رك فقرا ، خساره مبتلى اولديغندن برقات دها تحميل باركران ايديلمه‌مك ايچون قصبه‌يه كيرمه‌مسنى اهالينك نياز ايتدكلرينى متعينان بلده ، پاشايه بيلديرملريله مشاراليه ، تهديدى حاوى بيورلدى كوندردى . اهالى ، تكرار رجايه ابتدار ايتدكده «مشاراليه ، كانه كلام حقى قبول اولنمديغندن عرق غضب وتهورى نبضان وبرق خرمن سوز جلادتى آتش فشان اوله‌رق » هجوم ايچون مساعده ايتدكده معيتنده‌كى ارناوودلرله سائر صنوف عسكريه ، قصبه‌يه آتش ويروب اوكلرينه كله‌نى قتل ونهب اموال وهتك عرض كبى فضايحه جرأت ايتدكلرى واصل سامعهٔ دولت واهالى‌ده رافع شكايت اولمغله اموال منهوبه‌نك ، اصحابنه اعاده‌سنه وپاشانك رفع وزارتيله استانكويه نفينه دائر ۱۲۱۲ ده صادر اولان فرمان ، قپوجى باشيلردن بوستانجى باشى اسبق بكر آغا مباشرتيله ارسال ومنفاسنه زعمادن برى وساطتيله ايصال ايديلديكنى خليل نورى بك سويليور .

واصف افندى‌ده اهالينك نيازلرينى پاشا « رعونته حمل ايله دامن چين استغنا اولوب زوربازو ايله كيره‌جكنى اشراب واهالى ، تكرار تضرع ايله رد جواب ايتديكندن نخوت وزارت ، تهييج غضب وسورت ايدوب معيتنده‌كى احلاف عسكريه‌يى قصبه اوزرينه حواله واهاليدن برقاچ آدم ازاله ايله‌يه‌رك قصبه‌يه داخل وكيفيت طرفين ، سمع دولته واصل اولوب حقى پاشانك مخالفلرى ماده‌يى اعظام وحقنده تغيير خاطر

پادشاه انام ایتدکلرندن مسالك ومعابری انسدادایله فقرانك اموال‌مغصوبه‌سی‌استرداد وکندی‌استانکوی جزیره‌سنه ابعاد » قیلندیغنی بیان ایدییور .

٤ شوال ١٢١٣ ده وزارتنك ابقاسیله خانیه والیلکنه ، مؤخراً اغریبوز محافظلغنه نصب اولندی .

١٢١٥ ده بوسنه والیلکنه تحویل ایدیلدیسه‌ده روم ایلینك احوال اختلالیه‌سی تشدد ایلکده واصلاحی ، تدابیر عظیمه‌یه محتاج کورنمکده اولوب روم‌ایلی والیسی کورجی عثمان پاشانك بوامر مهمه عدم‌کفایتی ودردولتده پرورده اولان اصحاب وقوف ومعلوماتدن برذاتك تعیینیله اصلاح حال ایچون تدبیر قوی اتخاذ اولنمق لزومی تحقق ایتمکله حقی پاشانك بوسنه والیلکندن صرف نظرله عهده‌سنه ایکنجی دفعه روم‌ایلی ایالتی توجیه قیلندی . بش سنه عزل اولنمامسی ایچون صادراولان خط همایون ایله موشح امرعالی، کتخدای سربوابین عزت پاشا زاده محمد سعید بك وساطتیله مشارالیهه کوندریلدی . روم ایلینك عموم افراد عسکریه‌سی معیتنه مأمور ایدیلدکدن باشقه طوائف عسکریه حقنده شکر وشکایتی مثمر ولدی‌الاقتضا استیذان ایتمکسزین تأدیب وتلطیفلری رأینه مفوض‌اولدیغی اعلان وسرعسکرلك عنوانی احسان اولنه‌رق سر عسکرلکه دائر باشقه‌جه امرعالی ارسال ایدیلدی.

مشارالیه، ادرنه‌ده اقامتله ایفای‌ مأموریته‌مبادرت‌ایدوب « فی‌الاصل‌کندوسنك کبر وتعظمندن اکثر ارکان دولت، دلکیر اولدیغی حالده بودفعه رونما اولان اطوار واوضاعی جمله‌سنه کران کلدی» [١] طشره‌نك امورینه استانبولدن مداخله اولنغه آلیشلمش اولدیغی حالده هر ایشی‌کندی کورمسی وتوجیهاتی‌ایستدیکی‌وجهایله اجرا ایتدیرمسی پك‌چوق کیمسه‌نك منافعنه دوقوندی . باخصوص روم‌ایلینك اصلاحی ، متغلبه‌نك کسر نفوذیی‌ده تضمن‌ایدوب بوحال ، اعیان ودره بکلرینك واستانبولده منسوب اولدقلری آدملرك استفاده‌لرینی مخل اولدیغندن اصلاحاتی آرزوایتمه‌ینلر ، کثیرالعدد ایدی . حقی‌پاشا ایسه « ایشه اول قدر شدت خودسرانه ایله باشلادی‌که آکا حال وزمانك تحمل‌ومساعده‌سی یوق ایدی » [١] .

روم‌ایلی والیسی ایکن سلستره و متعاقباً دیاربکر ایالتنه تعیین قیلنان کورجی عثمان پاشا، دولتدن امین‌اولمدیغی جهتله‌اناطولی‌یه کچمکدن‌احتراز وباشنه‌برطاقم‌اراذل

[١] تاریخ جودت

جمع ایله طونه حوالیسنده برباغی صورتنده کورنمکله ادرنه‌یه‌کلمسی اندیشه‌سیله‌حقی پاشا ، تلاش ایدوك کندینی ادرنه‌ده محافظه ایچون سکبان جمعنه قیام ایتمسی ، حائز اولدیغی مقامك شاننه شین ایراث ایتدی . بناءعلیه بش سنه مدتله نصب اولنمشکن بش آلتی آیده عزلنه‌لزوم کوریلدی.

مقدما کتخداسی‌اولان قلبه اعیانی عمر آغایه ٢٤ شوال ١٢١٦ ده رتبهٔ وزارتله روم‌ایلی والیلکی‌توجیه وظاهراً بلغراد محافظی عنوانیله روم ایلی‌یه اعزام اولندی . حقی پاشا ، بوتوجیهدن شبهه‌یه دوشه‌رك عمرپاشانی ادرنه‌یه اوغراتمامق ایستدیکندن عمرپاشا، تکفورطاغنه عزیمتله حقی‌پاشانك رفع وزارتی ومالنك مصادره‌سی وساقزه اجلاسی حقنده‌اصداراولنان‌امر عالی‌ یی ـ ادرنه‌ده مشارالیهك‌معیتنده‌بولنان ـ تبه‌دلنلی علی پاشازاده مختار پاشایه خفیاً کوندرمسی‌اوزرینه مختار پاشا ، امری حقی‌پاشایه ارائه وکندینی ساقزه اعزام ایلدی . ادرنه‌ده بولنان آرناوود عسکری ، کذشته علوفه‌لرینی طلب ایله حقی پاشانك اکثر اموالنی یغما ایتدیلر .

١٢٢٢ ده حقی پاشا،صدر اسبق یوسف ضیاپاشا اوزرینه،ارضروم والیلکنه تعیین و وزارتی اعاده اولندی . متعاقباً عهده‌سنه قرامان ایالتی و بحر سفید بوغازی سرعسکرلکی توجیه قیلندی .

اندرونلی شاعر فاضل‌بك ، مشارالیهك مدایحنه دائر تنظیم ایلدیکی قصیده‌ده دیرکه:

« رونق آرای وزارت شعله‌تاب مملکت
مایه‌در ذات شریفی سلطنت ناموسنه
قلعهٔ بوغازدن آواز طبل شهرتی
ویردی کفارك سقامت نغمهٔ ناقوسنه
اهل استانبولی کافر صیق بوغاز ایتمش ایکن
نام و شانی رعشه ویردی پنجهٔ منحوسنه » .

دولت ، فرانسه حکومتنك اطوار متلونانه‌سندن امنیتی منسلب اولدیغی جهتله انکلتره‌یه میل ایتمشدی . بنابرین انکلتره حکومتی صلح طلبی ایچون بر مرخص تعیین ایدوسه عقد مصالحه‌یه مسارعت اولنمسنه ـ مصطفی رابعك زمان سلطنتنده ـ قرار ویریلمش وشق ثانی و ایراد جدید دفتردار سابقی احمد بك ایله بوغاز سرعسکری ومحافظی حقی پاشایه رخصت‌نامه کوندریلمش ایدی .

سلطان محمود ثانينك جلوسنی متعاقباً ١٢٢٣ سنه‌سی شعبانی اوائلنده انكلتره مرخصی اوچ درت سفينه ايله بوغاز خارجنه كلديكندن عقد اولنان انجمن مشورتده اكثر حضار ، مصالحه عقدينی اختيار ايلديلر . فقط تعجيل كيفيت ايديلوب اوروپا احوالنك اقتران ايده‌جكی نتيجه‌يه انتظاراً انكليزلری ـ ممكن اولديغی قدر ـ اشغال ايلمك و اسكانلری متعسر اولورسه معاهدهٔ قديمه شروطيله صلح عقدينه ومضرتلرينك دفعنه مبادرت اولنمق اوزره اختيار تأنی وتعويق ايديلمسی مناسب اولور . اما حقی پاشا و احمد بك بو ايشلری اداره‌يه مقتدر دكلدرلر . ادارهٔ كلامه مقتدر ارباب لياقت و درايتدن بر ذات مأمور اولسه وكاشكه حقی پاشا بتون بتون بوغازدن قالديريلسه ، طرزنده سوزلر سويلندی . نتيجهٔ مذاكراتده ـ مقدما ناپولئون بوناپارت ، لهستانده بولنديغی صيره‌ده نزدينه مرخص اوله‌رق كيدوب كلمش اولان ـ وحيد افنديننك بو مصلحت مهمه‌يه تعيينی تنسيب اولندی .

بو اثناده دولتك واردات و مصارفنك موازنه‌سی ، پاره‌لری تحری اولنديغندن دفتر وزارتده كوريلان اون ذاتك وزارتلری ترقين ايله برر محلده اقامت ايتمك اوزره معاش تخصيص قيلندی . بونلردن بری‌ده حقی پاشا اولوب صدر اعظم يوسف ضيا پاشانك « منافسهٔ سابقه‌يه مبنی منفوری اولمغله » ربيع الاول ١٢٢٤ ده وزارتی رفع و استانكويده اقامته مأمور ايديلدی [١]

حقی پاشا ١١ شعبان ١٢٢٦ ده وفات ايلدی [٢]

---

[١] مترجم عاصم افندی ، تاريخنده محرم ١٢٢٣ ده « دياربكر ايالتی ، سابق قرامان واليسی وبحر سفيد بوغازی سرعسكری الحاج محمد حقی پاشايه » توجيه اولنديغنی و ثريا بك « سجل عثمانی » ده آق دكز بوغازی محافظی وسرعسكری ايكن ١٢٢٣ ده قونيه ودياربكر واليسی اولوب ١٢٢٤ ده عزل واستانكويه نفی ايدلديكنی سويليورسه‌ده شانی زاده « بوغاز سرعسكرلكيله قرامان ايالتی حقی پاشا عهده‌سنده اولوب آنجق صدراعظمك منافسهٔ سابقه‌يه مبنی منفوری اولمغله رفع وزارتيله استانكوی جزيره‌سنده اقامته مأمور قيلندی » ديور .

[٢] ابوالضيا توفيق بك « نمونهٔ ادبيات » ده تاريخلرنده مشاراليهك تاريخ ولادت و ارتحالنه دائر معلومات ويرلمديكنه تأسف اديور. بو اهمال ، فی الحقيقه شايان تأسفدر. « سجل عثمانی » ده تاريخ وفات ـ يوقاريده كوستريلديكی اوزره ـ آيله ، كونيله قيد اولنيورسه‌ده مأخذ نجه مجهولدر .

※

حقی پاشا ـ حدت طبعندن طولايی مخالفلری طرفندن (صوپاسالان) ناميله ياد اولنان ـ پدری كبی حديد و شديد و ـ مترجم عاصم افندينك قولنجه ـ متهور ، اضمار مافی الضميره غير مقتدر ، نابجا احواله غير متحمل ، زبان دراز ، خونهٔ دولته وجاهاً و غياباً سنك انداز اولديغندن اعداسی بی‌حساب ايدی . بنابرين هانكی مأموريته تعيين اولنديسه آز مدتده عزل وبر قاچ دفعه نفی ايديلمشدر . مشاراليهك اجرا آتيله منفعتی زائل وبر صورتله منفعل اولانلر ، عليهنه قيام و اهميتسز بر حركتنی اعظام ايله نكبتنه چاليشمشلردر . حتی مقام صدارته نصبی تقرر ايتمكده ايكن دشمنلری ـ انواع مثالبندن بحث ايله ـ مانع اولمشلردر .

خيرخواهان وتقديركارانی صلاح و تقواسنه وغوامض احوال عالمه اطلاعنه قانع اولدقلری ايچون (قوجه حقی پاشا) ناميله يادوتوقير ايدرلردی. حتی اندرونلی فاضل بك ، بر قصيده‌سنده :

« بر كرم كانی كه جذب ايتمش قلوب عالمی
اهل اسلامبول ويروده خلق عنبر بوسنه
نيك و بد هب كشف اولور ادراكنه حال قلوب
بكزر اول مرآت عرفانی كوكل جاسوسنه »

ديور .

مشاراليه ، كمال استقامت و اهليتی ايله برابر معاملاتنده فوق الحد مفرط اولديغندن ـ غيرت كشلرينك كندندن اميد وانتظار ايتدكلری ـ خدمات فوق العاده‌يه موفق اوله‌مامشدر . شدت اجرا آتده ، تهديدينی ايقاعده ، القای دهشتده قويوجی مراد وكوپريلی محمد پاشالرك خلفی اولديغنی اثبات ايتمشدر.

عاصم افندی « مشاراليه ، حسب الخلق قضيهٔ موجهه كبی و جاهت وسرو سهی مثال مهابت صاحبی ، تنومند بای بلند ، مهول ومهيب وذاتنده نصاب جلادت وشجاعتدن بی[١] نصيب اولديغنه كمال توجه پادشاهی علاوه اولمغله غالباً نيتلری دخی خلوصه مقرون اولمغين رأی وتدبيرلری مصيب ونفوذ وتأثيرلری بردرجه‌ده كاركر قلوب بعيدوقريب اولدی‌كه فی الحقيقه كوپريلی وقيوجی مراد پاشانك داستانلرينی فسخ والغا وروم ايلی الكاسندن باشقه اناطولينك نهايتنه و مصر و بغداده قدر نام ناميسی و لوله بخشا

---

[١] (بانصيب) اوله‌جق

اولوب اسمنى ايشيدن وزرا وامرا وسائر ناس، بى اختيار مضطرب وبى‌قرار اولورلر ايدى. بوخاصه، ثمرهٔ خلوص اولديغى بى اشتباهدر. بومثللو نامدار وزير ظهورنده عدوى بدكردار بالجمله دلفكار اولديلر. مشاراليهك ايجادمالم يكن غرائب مخصوصه‌سى پك چوقدر «دير ومحير عقول شهامت و نفوذى جمله‌سندن» اولمق اوزره وقعهٔ آتيه‌يى نقل ايدر :

مشاراليه، روم ايلى واليلكى ايله ادرنه‌ده اقامت ايلديكى اثناده متمولان تجاردن برى، تقديم ايتديكى عرضحالده تپه‌دلنلى على پاشانك تحت اداره‌سنده بولنان بر محلده حيدودلر، اوچ يوز كيسه‌لك نقوديله اشيا و امتعه‌سنى غارت ايلدكلرندن اموال منهوبه‌نك استردادينى استدعا ايتمسيله مشاراليه، درحال بر ميرلوايه خطاب ايدوجه‌سنه عزتلو پاشا تعبيريله وخط دستيله على پاشايه بيورلدى تحرير و مستدعينك ويرديكى دفترى لف ايله كدكلو اغالرندن برينه توديعاً تسيير ايدر. على پاشا، تهديد شديدى احتوا ايدن بيورلدى يى بعدالقرائه كندى‌ده «وزير و نامدارلقده شهير و فرنكستانه قدر ولوله بخش مهابت واقل ما تضمن يوز اللى بيك قدر لشكر خونخوار عدو شكن صاحبى، مشير شير صولت ايكن» حقى پاشانك فرمان‌طرزنده بيورلدى كوندرمسندن متحير ومتأثر اولور. اوزون مدت تأمل ايتدكدن صكره «حقى پاشا، بر بيوك بلادر. بونك دفعى دغدغه‌سى اولادر» ديه‌رك مباشرلر ترتيب ايدوب بر قاچ كونده اشياى مغصوبه‌يى استحصال وبيورلدى‌يى كتيرەن آدمه تسليم ايلر. اون يدى حيدودى ــ مقيداً كوندرمكى حلقه قارشى‌مناسب كورمديكندن ــ اشيانى غصب ايتدكارى محلده صلب و مقربلرندن حسن افندى ايله حقى پاشايه هدايا تقديم ايدر. اشياى مغصوبه، صاحبنه اعطا وسمت مقصوده اسرا اولنور.

حقى پاشانك بوقبيل معاملات واجرا آتندن طولايى ابوالضيا توفيق بك «بوذات، رجال عصرينك هيچ برنده كوريلمه‌ين وحقيقت حالده هر برى بردولت آدمى‌ايچون مدار تمايز اولان بر چوق فضائل عاليه ايله مفطور ايدى. مثلا كتابت مسلكندن يتيشمش بر بك افندى ايكن جزار قدر برجلادت قهرمانه‌يى وهيچ طشره مأمور- يتلرنده استخدام اولنمامش ايكن ملكك احوال عموميه‌سنه وقوفده و چاره‌ساز اصلاح اولمقده بويوك كوپريلى درجه‌سنده براقتدارى حائز اولديغى ادرنه‌واليلكنده

بولنديغى زمان بالفعل اثبات ايلمشدر. § بومأموريتلرك هر برنده اقرانته نمونهٔ امثال اوله‌جق صورتده لياقت ودرايت واقتدار حكومت وبالخصوص بر طاقم مراسم عاجز پسندانه‌يى تحقيرايله طورصلابت‌ابراز ايتمكلكى كندوسنى رجال عصرينه برهيولاى دهشت اوله‌رق طانتديرمشدر» دييور.

مشاراليهك، رجال دولت عندنده هيولاى دهشت اولديغنه شوفقره‌ده دليلدر : «هنوز دبدبهٔ كوس سطوتى و ولوله‌ساز كنبد دوران و غلغله انداز سوامع عالميان اولديغى اوانده انجمن لطائفك نصرالدين خواجه‌سى اولان» [١] سيدا افندى [٢] بركون والده سلطان كتخداسى يوسف آغانك مجلسنده بولنديغى صيره‌ده عالم آخرتدن بحث اولنه‌رق آغا «اكر سكرات موت اولماسه اختيار ممات ايتمك بنجه آسان ايدى» ديدكده سيدا افندى «آنك چاره‌سى كندى يد اقتداركزده‌در. جناب دولتكز، اغماض ايلديككز صورتده حقى پاشانك مقام صدارته كله‌جكى بديهيدر. اوكون دولتخانه‌كزده آرام ايدركن پاشانك عرض اوطه‌سنه قعود ايلديكى ناكاه اخبار ايديلديكى آنده روح‌روانكزك درحال بدنكزدن افتراق ايده‌جكى آشكاردر» ديمشدر. نفوذ واعتبارى جهتيله خواص وعوامى قورقوتان يوسف آغانك، حقى پاشادن قورقماسى پاشانك دهشت مشخصه اولديغنه شاهددر.

تپه‌دلنلى على پاشا كبى بر آدمه «بهى خنزير» ديه خطاب ايدرسه «قرناسفهاسى» و «رجال سفهاسى» ناميله ياد ايلديكى اشخاصه و ديكر مقبلان زمانه نه ديه‌جكى آزادهٔ ايضاحدر.

سلورى.نائبنه يازديغى مكتوب مشهور ــ كه حقنده ابوالضيا توفيق بك «اختصار كلام ايله برابر قوت معنى، شدت الفاظ وخصوصيله قطعيت حكم جهتيله حجاجك امرنامه‌لرى كبى دهشتلى بر اثردر» دييور ــ تپه‌دلنلى‌نك تپه‌سنى دله‌جك درجه‌ده شديدالمآل اولان آتيده‌كى بيورلدى‌يه نسبتله عادتا التفات‌نامه عداولنور.

[١] عاصم تاريخى

[٢] رئيس‌الكتاب شاعر خيرى افنديك برادريدر. سليمان فائق افندى، مجموعهٔ مشهوره‌سنده بوذات حقنده شوسوزلرى سويليور : «عصرسليم ثالثده مدرسيندن برطلومبه‌جى مزاجنده حريف ايدى. خلقه پك طوقونور، رسوا ايلر ايدى. برادرى خيرى افندى بوزنهرينه غرق اولديغى اثناده رحم ومأتم برينه «بزم برادرى پدر خيار آقچه‌سيله پيدا ايلمش» ديو اشكلكنه تعريض ايتمشدى». ١٢٢٤ ده وفات ايتمشدر.

امثالنه قیاس ایدیله‌مه‌یه‌جك مرتبه‌ده شدیدالشکیمه ، اهل عزم ورزم ، برمرد قوی‌الاقتدار اولدیغنی ، مثلا ـ سکود قصبه‌سنه آتش صاله‌جق ، یاخود اهالیسنه قیلیج صاللایه‌جق درجه‌ده ـ ابراز ایلمك قبیلندن اختیار ایتدیکی حرکات مفرطه ، نفسیله برابر دولتی‌ده متضرر ایتمشدر . زیرا هر درلو احوال و اقوالنده بر از معتدلانه حرکت ودشمنلرینی چیلدیرته‌جق و کندینه « دلی » دیدیرته‌جك مرتبه‌ده اطلاق زباندن مجانبت ایتسیدی نفسنه ودولت وملته خدمات فوق‌العاده عرض ایده‌بیلیر و نوعی شخصنه منحصر بر نادرهٔ روزکار اولدیغنی عامه‌یه تصدیق ایتدیرردی .

نه‌فائده‌که « اضمار مافی‌الضمیره مقتدر » اوله‌مامسی ، حصه‌مند خاصهٔ سیاست اولمدیغنی کوستردیکندن قوهٔ سیاست وکیاست ایله دکل ، دائما زور بازو ایله تسویهٔ امور واطلاق لسان آتش فشان ایله دفع شرور ایتمکه اوغراشمشدر . بناءً علیه امید اولندیغی درجه‌ده دولت وملته خدمات برکزیده ابرازینه ونفسنی‌ده مهالك ومصائبدن محافظه‌یه موفق اوله‌مامشدر .

ابن‌الامین
محمود کمال

حق پاشانك تپه‌دلنلی علی پاشایه یازدیغی بیوردلدی

استانبول سفهاسنی اقچه وبوغچه ایله اطماع ایدوك مراتب انتهای بشریه اولان رتبهٔ وزارتی بر تقریب اختلاس ایدن عزتلو رفعتلو علی پاشا

سن سایهٔ سطوت وایهٔ جناب ظل‌اللهیده قرنا سفهاسنه مقارنتله کلزار ممالك اسلامیه‌یی خار وخاشاك فسادکله مشحون وفقرا ورعیتك جکرلرینی پرخون ایدوك استحصال ایلدیکك ثروت وسامانك نمایان وبوقدر قوت بر وزیرده اولمدیغی امر عیان ایکن مطلع سرور وابتهاجمز اولان باب‌الحرمین سنك کبی ملاعینك افسادندن ناشی فرانسز ایمانسزلرینك حالا یدینه کرفتار وبونجه علما وسادات کرام ومحدثان ذوی‌الاحترام قید اسارته دوچار اولوب سنده اولان مال وقوته نظراً هم مثلك اولان ایمانسز ایله باشلو باشنه باشه چیقاجغك درکار ایکن فسبحان‌الله بو بابده دخی شیطنتی ابراز واظهار وفشق کشان باغچوان کفره‌سنی دارالنصر اولان مصره اورسال ایله کندك اول طرفده قلوبت طاغلولریله اوغراشوب ارنبود مسلمانلرینی جانلرندن بیزار ایلدیکك مسموعمز اولمشدر .

بری خنزیر ، بر کشی عالم دهره کلمکدن مراد نه‌در ، همان اوغلان ایله مال آلقمیدر . زیرا اکدیکك تخم فسادوایتدیکك افسادله ثابت اولانك بری اشبو مأمور بیوردیغ طاغ اشقیاسنك بفضل‌الله تعالی اوزرینه تعیین ایلدیکم عسکرمك عددینه قلت طاری اولور و بو طاغلو اشقیاسنك کروهنه قطعا قلت طاری اولمز دیدیکك‌در . سبب وحکمتی خیرخواه دولت علیه‌دن و علی‌الخصوص فاتح یمن سنان پاشا سلالهٔ طاهره‌سندن اولان وزیر مکرم عطوفتلو پاشا حضرتلری طرفندن لدی‌الاستعلام بزه اطرافیله یازدیغی قائمه‌سنك برنده‌مادام‌که سن لباس حیات مستعارده اولدقجه سرتاجمز ولی نعمتمز اولان دولت علیهٔ سرمدی القیام بو مثللو بلیاتدن تخلیص اولاماز دیو اشعار ایلدریله بو جواب صواب اولمغله بر قات دها محبت قلبیهم مزداد اولمشدر . همان خداوند غیور حضرتلری هر نره‌ده صادقین دولت وار ایسه خانمانی معمور وآباد ان وخائنینی مقهور وخذلان ایلسون آمین . سن بو مثللو نصایح درویشانه‌مزدن حصه آلور مقوله‌دن دکلسك . انجق سکا تیغ بی‌دریغ شاهانه‌دن غیری معامله اقتضا ایتمیه‌جکنی بیلورم . اکر سنی طریق مستقیمه انتساب ایتدیره‌جك خیرخواه اتباعك وار ایسه اشبو بیوردلدیٔ خیرانجامزك واردیغی آنده قرائت ورومی تعبیر ایله افاده وتلقینه مبادرت ایلدکلری حالده ینه مستفید اولمدیغك صورتده بویله زمانده حال فسادکده اصرار ایلدیکك شام وحلب مفتیلرندن استفتا ایتدیریلسه «هذا من کفرة الفجره» دیو حقکده فتوی ویره‌جکلری واضحاتدندر . ایمدی بو طاغلویه اولان فسادیکی قطع ایدر ایسه‌ك فبها واِلّا طاغلو مصلحتی ایچون میرمیران کرامدن شجیع وغیور بر ذاته عسکر ولشکر وسائر جهتله قوت ویروب اوزرلرینه تعیین ایدر وکندم بالنفس ادرنه‌دن حرکت ومقر حکومتمز اولان مناستره واروب سنك هرنه محلده وارنبودلقده اضدادك وار ایسه بنم معلوممدر . کیمنك اولادینی غصب وکیمنك اموالنی غارت ایلدیکك حسبیله سنك یك قطره قانکه دلتشنه اولان خصما کی بفضل الله تعالی نزدمزه جلب ایله اغتراوك اولان قلعه‌لریکی باشکه ییقار وخانمانکی تارومار ایلرم . قالدی‌که حیلهٔ رومیه‌یی ومغلطه‌کی رجال سفهاسنه ایدر ایسه‌ك بزه اومقوله کلمات باطله‌ك صریر باب وصدای ذباب قبیلندندر . بو بیوردلدیمزك مآل خیر انجامنی بر خونجه تامل برله جوابك وار ایسه بکا سویله بو دولت محمدیه‌نك صاحبی پك بیوکدر . اسلافده نیجه اصحاب فسادك جزای سزاسی ویریلدیکی تواریخ مطالعه ایدنلرك معلوملریدر . سنك دخی جزا کی ویرمك بر شی دکلدر والسلام .

منلا فناری

طقوزنجی قرن هجری اوائلنده تورکیاده علم و فضلیله کندیسنی یوکسلت طاپیتمش برسیما اولان منلا فناری ، عثمانلی ایمپراطورلغنده برنجی شیخ الاسلام اولمق اوزره تاریخه قید ایدلمش تورك رجال علمیه سنك افاضلندندر .

منلا فناری‌یی پك ممتاز برعلامه طانیتان ، یالکیز کندیسندن استفاضهٔ علوم ایتمش اولان شاکردان عرفانی ، یاخود ترجمهٔ حالنی کندی معاصرلرندن ایشیده‌رك یازان اخلاف ومحبانی دکلدر .

بلکه مشارالیهك معاصری اولان یوکسك مؤرخلر ایله ، تألیف ایدوب اخلافه یادکار ایتدیکی آثار علمیه‌سی وبونلرك ایچنده خاصةً نه بویوك براحاطهٔ علمیه‌یه مالك اولدیغنی کوسترن (فصول البدایع فی اصول الشرایع) ایله (عین الاعیان فی تفسیر فاتحة القرأن) آدلی ایکی اثر مطبوعیدر .

منلا فناری ، علم وکمالی سایه‌سنده قزاندیغی یوکسك موقعی اعتباریله عصرنده جریان ایدن وقایع ومسائل مهمه‌ده علم وفضلندن ، رأی وفکرندن ، نفوذ علمیسندن استفاده ایدیلمش ، بویوك رجالمزه مظاهرتلرده ، مخالفتلرده بولونمش اولماسی لازم کلن رجال مهمه‌دندر . بونك ایچون مشارالیهك ترجمهٔ حالی استفاده‌دن خالی دکلدر .

فقط نه‌یازیق که تورکیاده مشارالیهك ترجمهٔ حالی انجاق وفاتندن تام برعصر صوکرا یازیله بیلمشدر . بومناسبتله ترجمهٔ حالنه بعض افسانه‌لر قاریشمش ، بونکله برابر نه تاریخ حیاتی ، نه‌ده تاریخ وفاتی دوغریجه تثبیت ایدیله‌مه‌مش اولدیغنی الده ایتدیکم معتبر وثیقه‌لردن آکلایورم .

بونك ایچون عاجزلری ، ممکن اولدیغی قدر منلا فنارینك ترجمهٔ حالنی بولابیلدیکم وثیقه‌لرله تنویر وترجمهٔ حالنه صوکرادن ادخال ایدیلن بعض مسموعاتی تاریخی بر صورتده تدقیق ایتمکه چالیشه‌جغم . چونکه عثمانلی ایمپراطورلغنك مبادیسنده اك زیاده اهمال ایدیلمش اولان برشی وارسه ، مع الاسف اوده تاریخمز وتراجم رجالمزدر .

تورکیا تاریخنده (شیخ الاسلام منلا فناری) دیه طانینمش اولان (منلا شمس الدین محمد چلبی) کندی حیاتنده فناری زاده لکله ، ابن فناری دیمکله مشهور ایدی . [١] اصل فناری ، علمای صوفیه‌دن اولان پدری نورالدین حمزة بن محمد بن حمزه ایدی . [٢]

طاشکوپریلی زاده عصام الدین احمد افندی (شقایق نعمانیه) آدلی اثر [٣] نده منلا فنارینك تلمیذی (محیی الدین محمد کافیجی) دن نقلاً (فناری) فنار صنعتنه پدرندن نقلاً ده فنار [٤] کوینه منسوب اولدیغنی یازییور . (ص ٢٤) برنجی نقله کوره منلا فناری ، (فنرجی اوغلو) دیمکدر . ایکنجی نقله کوره‌ده (فنرلی اوغلو) دیمك اولور . [٥]

---

[١] منلا فناری‌یی مصرده زیارت و کندیسندن اجازت آلان ، ترجمهٔ حالنی کندیسندن ، کندی لساندن اوکرنن مورخ علامه شهاب الدین احمد ابن حجر العسقلانی ، ایاصوفیه کتبخانه‌سنده (٢٩٧٤) نومروده مقید (انباء الغمر فی ابناء العمر) آدلی اثرینك ٨٢٣ سنه‌سی وقایع قسمنده « قدم العالم شمس الدین محمد بن حمزه بن محمد الحنفی الرومی المعروف بابن الفناری قاضی الممالك الرومیه » و ٨٣٤ سنه‌سی تراجم قسمنده « محمد بن حمزة بن محمد بن محمد الرومی العلامة شمس الدین الحنفی المعروف بابن الفناری بفتح الفاء والنون مخففاً » دییور .

کذلك منلا فناری الشیخ عبداللطیف ابن غانم القدسی‌یه یازدیغی مکتوب مدیحه اسلوبنده کندیسنی تعریف ایدرکن :

« لعمرك ان ابن الفناری طالب و لکن تقصیری الملزوم لازم » دییور . عبداللطیف القدسی‌ده جوابنده

« فانی لاستحیی اذا قیل انه اجاب مدیح ابن الفناری ابن غانم » یازییور . وفیات الاعیان لابن خلکان هامشنده مطبوع شقایق نعمانیه (ج ١ ص ٢٩ و ٣٠)

[٢] منلا فناری‌یی ینه مصرده کوروب طانییان ، علم وفضلنی پك زیاده بکنوب ترجمهٔ حالنی کندی لساندن اوکرنن مورخ فاضل جمال الدین ابوالمحاسن یوسف بن تغری بردی القاهری‌ده نور عثمانیه کتبخانه‌سنده (٣٤٢٩) نومروده مقید (المنهل الصافی) آدلی اثرنده منلا فنارینك ترجمهٔ حالنی یازارکن «محمد بن حمزة بن محمد بن محمد بن حمزة العلامة قاضی القضاة شمس الدین ابو عبدالله الفنری الرومی الحنفی » (ج ٢ ورق ٢٨٤) دیه باشلایور

[٣] بواثر ، وفیات الاعیانك برنجی جلدی کنارنده مطبوعدر . بوندن صوکرا کوستریلن صحیفه‌لر برنجی جلدکدر .

[٤] فنار کویی ، آناطولوده متعدد یرلرده واردر . بونك هانکی قضا داخلنده‌کی فنار کویی اولدیغی آکلاشیلامامشدر .

[٥] فنر تورکجه‌در . اسکیدن بری (فنار) شکلنده یازیلمشدر .

فقط منلا فناری ، توركيا تاريخنده (فناری) ديمكله مشهور اولمشدر . كندی ويرديكی فتوالرنده « حرره‌الفقير محمدالفناری » ديه امضا قويمشدر . [۱] بناءً عليه پدرينك شهرتی كنديسنه غلبه ايتمش ، منلا فناری ديندكده معلنا (شمس‌الدين محمد چلبی) مراد ايديلمشدر .

منلا فناری ، ۷۵۱ سنه‌سی صفرينك اون بشنده دنيايه كلدی [۲] ابتدا بروسه‌ده مدرس اولان (كمال‌الدين محمد بن محمد معری) دن درس كوردی . بونك مسلك قضايه سلوكنده [۳] ازنيقه كيدوب قراخواجه ديمكله مشهور اولان اورخانيه مدرسی ، وقايه ومغنی شارح فاضلی (علاء‌الدين علی بن عمر) ك حلقهٔ تدريسنه اوطوردی . [٤]

انجاق درس اثناسنده آرالرنده جريان ايدن علمی مناقشه‌دن منافرت حاصل اولدی . بوندن دولايی منلا علاء‌الدين اسودك درسنی ترك ايدوب [٥] اماسيه‌يه كيتدی . اوراده (جمال‌الدين محمد بن محمد اقسرايی) درسنه ملازمت وبويوك استفاده‌لر تأمين ايتدی . [٦]

[۱] علميه سالنامه‌سی (ص ۳۲۳ ـ ۳۲٦)

[۲] ابن حجر «ولد سنة ۷٥۱ فی صفر» ديبور ابوالمحاسن‌ده « ولد فی منتصف صفر سنة احدی وخمسين وسبعمائه » ديه تصريح ايديبور .

[۳] بو ذاندن منلا فنارينك اخذ علوم ايتديكنی يازان (ابن حجر)در . بوذاتك جرمن وادرنه قاضيلقلرنده بولونديغنی امضالری كوسترمكده‌در .

[٤] شقايقده يالكز (علاء‌الدين اسود) ديه مذكور اولان بوذاتك «قره خواجه ديمكله مشهور» وسنك مزارنده (علاء‌الدين علی بن عمر)ديه محرر اولديغنی نوعی زاده مجدی افندی ترجمهٔ شقايقده يازيبور (ج ۱ ص ۲۹ و ۳۰)

[٥] طاشكوپريلی زاده (شقايق نعمانيه) سنده علاء‌الدين اسودك ترجمهٔ حالنده « وسمعت من بعض الثقات ان المولی شمس الدين الفناری قرأ عليه لكن وقع بينهما مخالفة و منافرة ولهذا تركه وذهب الی خدمة المولی جمال الدين الاقسرايی » ديبور (ص ۱۰)

[٦] جمال‌الدين محمد اقسرايی (۷٥۱ ـ ۷۸۲) تاريخنه قدر اماسيه‌ده مدرس مشهور واماسيه اميری (شاد كلدی پادشاه) نزدنده قاضيعسكر اولديغی جارالله افندی كتبخانه‌سنده موجود اولان (الاجوبة المنثوره) آدلی اثرينك ديباجه‌سندن وشيخ نصرة الدين الزلوی وقفيه‌سی بالاسنده‌كی امضاسندن اكلاشيلدی .

منلا فناری ، جمال‌الدين اقسرايی‌دن تحصيلنی اكمال و (۷۷۸) سنه‌سنده منلادن اجازتنامه‌سنی اخذ ايتدكدن صوكرا مصره كيتدی اوراده شهرت علميه‌سی آفاقی طوتان اكابر فقهای حنفيه‌دن (الشيخ اكمل‌الدين محمد بن محمودالبابرتی) خدمتنه قوشدی . [۱]

بوذاتك حلقهٔ فيضنده بر قاچ ييل داها استفاضهٔ علوم وفنون وديكرلرندن‌ده استفادهٔ معقول ومنقول ايده‌رك تكمل ايتدكدن صوكرا اناطوليه عودت ايتدی .

چوق محتملدركه منلا فناری مصردن عودت ايدركن قونيه ولارنده (قرامان) شهرلرينه اوغرامش ، اقسرايه كلمش اولان استادی (جمال‌الدين محمد اقسرايی) ی زيارت [۲] ايتمش ، بو مناسبتله قونيه حكمداری اولان قرامان اوغلی علاء‌الدين علی بكله مخدومی محمد بكه يارانمش ، بونلرله بر علاقهٔ محبت اويانمشدی . [۳]

[۱] ابن حجر ، منلا فنارينك كيملردن اوقوديغنی و مصره قاچ ياشنده كيتديكنی شويله بيلديريبور : « واخذ ببلاده عن العلامة علاء‌الدين المعروف بالاسود شارح المغنی و عن الكمال محمد بن محمد المعری و الجمال محمد بن محمد الاقسرايی و عن غيرهم و لازم الاشتغال و رحل الی الديار المصرية سنة ۷۷۸ وله عشرون سنة فاخذ عن الشيخ اكمل الدين و غيره ثم رجع الی الروم »

ابن حجرك بو عبارهسنده اوفاق برسهو تاريخ اولماليدر . چونكه « منلا فناری (۷۷۸) سنه‌سنده يكرمی ياشنده اولديغی حالده مصره كيتدی . شيخ اكمل‌الدين و غيريدن اخذ علوم ايتدكدن صوكرا اناطوليه عودت ايتدی » ديبور .

حالبوكه (۷٥۱) سنه‌سی صفرنده دوغان منلا فناری ، (۷۷۸) ده يكرمی يدی ياشنده اولور . يكرمی ياشنده اولماز . بوندن اكلاشيليركه (وله سبع و عشرون سنة) عبارهسندن (سبع) كلمه‌سی سهواً دوشمش اولاجقدر .

[۲] چونكه استاذی جمال‌الدين محمد افنديسی اولان اماسيه اميری (شاد كلدی پاشا) ۷۸۳ سنه‌سی اوائلنده سيواس اميری قاضی برهانك محاربه‌سنده مقتول و اماسيه برهانك استيلاسنه معروض اولديغی اثناده شاد كلدی طرفدارلری اماسيه‌دن قاچوب برر طرفه التجا ايتمشلردی . ايشته بو هنكامه‌ده (جمال‌الدين اقسرايی) ده اماسيه‌دن چيقوب جدينك وطنی اولان اقسرايه كيتمشدی . اماسيه تاريخنده بو وقعه‌نك تفصيلاتی واردر .

[۳] آقساق تيمورك بروسه‌يه قهرانه كيروب محبوس اولان قرامان اوغلی (محمد بك بن علاء‌الدين) بكی تخليه ايده‌رك قرامان ايلنك امارتی ويرمشدی . بو اثناده شمس‌الدين محمد جزری و امير سلطان ديمكله مشهور شمس‌الدين محمد بخاری حبس و تذليل ، ييلدريم بايزيد اركاننده قهر و تنكيل ايدلدكلری حالده بروسه قاضيسی اولان منلا فنارينك معززاً محمد بكله برابر قرامان ايلنه كيتمه‌سی علاقهٔ سابقه‌نك بر نتيجه‌سی اولسه كرك .

منلا فنارى ، طبعا تصوفه پك زياده مائلدى . پدرندن شيخ صدرالدين قنوى آثارندن اولان (مفتاح الغيب) ى اوقودى [١] بروسه‌يه كلدكده بر طرفدن قزازلقله ادارهٔ معيشت،[٢] ديكر طرفدن تدريس علومه مواظبت ايده‌رك نشر علم ومعرفت ايديور ، فضائل علميه‌سى ، علمانك وخلقك نظرنده بويويوردى .

اوزمانلرده تورك رجالنك اك ممتازى، علم وفضلتك صاحب وحامىٔ ذى‌اقتدارى وزير اعظم جاندارلى (خيرالدين خليل پاشا) نك توجهات قدرشناسانه‌سنى قازانمش اولان منلا فنارى ، برقاچ ييل صوكره، مدرسلكى فضلايه مخصوص اولان بروسه‌ده مناستر مدرسه‌سى مدرسى اولدى [٣] بو مدرسلكده اظهر كمال و ابراز لياقت ايده‌رك محسود اقران ومقبول اركان اولويوردى .

بو زمانلرده مشايخ كرامدن (ابواسحاق كازرونى) بروسه‌ده خونكار شيخى ايدى . كرك برنجى مراد خونكارك ، وكرك شهزاده‌سى ييلديرم بايزيدك بو ذاته بويوك توجهلرى واردى . وزيراعظم جاندارلى زاده (على پاشا) بو ذاته كوزل بر تكيه ياپديرمش ، املاكندن بر قسمنى بو تكيه‌يه وقف ايتمشدى . بوتون اركان حكومت واشراف مملكت بوذاته انتساب ايله‌مشدى .

منلا فنارى ، تصوفه‌پك مائل اولديغى مناسبتله (ابواسحاق كازرونى) صحبتندن مستفيد اولويوردى . وزير اعظم شيخه مريدخاص اولديغنى وقفيه‌سنده كوسترمشدى . بويوزدن على پاشا ايله منلا فنارى آراسنده پدردن موروث بر علاقهٔ محبت حاصل اولمشدى .

[١] طاشكوپريلى زاده شقا يقنده ديوركه : « بعض معتمدذواتدن ايشيتدم‌كه فنارينك پدرى مولانا حمزه ، شيخ صدرالدين قنوى تلميذلرندن ايدى . شيخ مشاراليه كندى آثارندن اولان مفتاح الغيبى مولانا حمزه‌يه ، بوده مخدومى منلا فنارى‌يه اوقوتمشدر .»(ص٢٦)

هرحالده بورو ايتده بريا كلشلق اولماليدر . چونكه تاريخاً مشهور و (المنهل الصافى)ده مقيد اولديغى اوزره شيخ صدرالدين محمد بن اسحاق القنوى هجرت نبويه‌نك (٦٧٢) سنه‌سنده وفات ايتمشدر . منلا فنارينك پدرى مولانا حمزه ، هرحالده بو تاريخده تولد ايتمش دكلدى . بناءً عليه : مولانا حمزه ، تاريخاً شيخ مشاراليهك تلميذلرندن اولاماز بلكه اوچنجى درجه‌ده تلميذى اولابيلير . شوحالده مولانا حمزه ، مفتاح الغيبى شيخ صدرالدين قنوينك كنديسندن دكل ، بلكه شيخك تلميذينك تلميذندن اوقومش اولور . العلم عندالله .

[٢] طاشكوپريلى زاده شقا يقنده « وكان يعمل صنعة القزازية » ديور منلا فنارينك بدايت حالنده قزازلقله اشتغال وادارهٔ معيشت ايتديكنى آكلاتيور .

[٣] شقايق (ص٢٧)

على پاشا ، قاضيعسكر (جمال الدين صفر شاه) ايله (علاءالدين على الاسود) و بروسه قاضيسى (علاءالدين على بن احمد الاقسرائى) يى آشيرماق ايستيوردى . [١] پك محتملدركه بونلر، على پاشانك بعض احوال وحركاتنه معترضلردى [٢] .

بويوزدن شكايتلر ترتيب ايديلمش ، قاضيلردن بعضيلرينك احوال نابجاسى اوچلره نسبت ايديلمك ايستنمشدى . تكيه‌نك ياران ودرويشانى قاضيلر حقنده واقع اولان شكايتلرى جامع كرسيلرنده ، تكيه‌لرده خلقه اعلان و اعظام ايده‌رك ذاتاً پك تيتيز اولان ييلديرم بايزيدك عروق واعصابنى فوق العاده تحريك ايديورلردى .

بونك اوزرينه آناطولو قاضيلرندن سكسن قدر كيمسه بروسه‌يه جلب واحضار ايديلوب توقيف ايدلمشلردى . ييلديرم بايزيد ، بو بيچاره‌لرى ديرى ديرى ياقمغه عزم ايتمشدى [٣] . على پاشا بونلرك ايچنده بيكناه اولانلر بولونابيله‌جكنى حساب ايده‌رك تخليصنى دوشوندى .

على پاشا مراجعت ايتديكى عجيب تدبيرلرله قاضيلرى وخانمانلرينى آتشدن قورتاروب ييلديرم بايزيدى اوچلرك عزل وتبديلنه اقناع ايتدى . ٧٩٥ سنه‌سنده قاضيعسكرلرله هدفى اولان بروسه قاضيسى عزل ايديلدى. يرلرينه كازرونى خلفاسندن منتى (شيخ رمضان افندى) ايله قراحصارى (علاءالدين على جلبى) قاضيعسكر و (منلا فنارى)ده

[١] قاضيعسكرلرك امضاسيله (٧٩١) تاريخنده تنظيم ايديلن كل چيچك خاتونك وقفيه‌سى بالاسنده بروسه قاضيسى (على بن احمد) ك امضاسى واردر .

[٢] منجم باشى درويش احمد افندى ديوركه « بعده لاس حاكمنك قز قرنداشنى تزوج بيورديلر . حسن وجمال وغنج ودلارا فتنهٔ جهان وآشوب دوران اولمغله خاطر همايونلرى كمال مرتبه كرفتار عشق ومحبت اولوب تدبير مملكت وامور غزات وجهاددن تغافللرينه باعث اولدى . صحائف اخبار ج ٣ ص ٣٠٨)

ايشته اوقاضيعسكرلر و بروسه قاضيسى ، ييلديرم بايزيدك وطن ومملكتنه پك مضر اولان بوقدر تغافلنى وزير اعظم على پاشانك تسويلاتنه حمل ايده‌رك اعتراضه جرأت مجبور اولمشلر ، على پاشانك سفاهت واستبدادينه طوقونمشلردى . على پاشا ، كنديسنى قورتارماق ايچون بونلرى آشيروب كنديسنه متعلق ذواتى ايش باشنه كتيرمك ايستيور ، ييلديرم بايزيدى تحريكه اوغراشيوردى . هدف وغايه‌سى ، جريان ايدن وقايعدن آكلاشيليوركه « اناطولى قضاتى » دكلدى . بلكه كنديسنه اعتراض ايدن صدور ايدى .

[٣] منجم باشى (٧٩٥) سنه‌سى وقايعندن ديوركه « فلا جرم ولات اطراف خصوصا قضات ظلم وجورى حددن افزون ايتمكله باشلاديلر . شهريار كامكار حضرتلرى خواب غفلتدن بيدار اولوب اناطولى قضاتندن سكسان مقدارنى احضار ايدوب آلدقلرى حقوق عبادى استرداد وكندولرينى آتشه ياقق اوزره عزيمت بيورديلر . (صحائف الاخبار ج ٣ ص ٣٠٨)

قرق دورت یاشنده بروسه قاضیسی اولدی [٤]. ٧٩٦ سنه‌سی ذوالحجه‌سنده تنظیم ایدیلن علی پاشا بن خیرالدین پاشانك مسجد و زاویه‌سنه عائد وقفیه‌سی بالاسنده منلا فناری‌نك و بونك یوقاریسنده‌ده ایکی قاضیعسکرك امضالری واردر . هر اوچنك امضاسی‌ده شایان دقتدر . منلا فناری‌نك امضاسی شودر :

« وضح عندی جمیع مافیه و صح وثبت لدی کل مما یجری علی الصورة المزبورة والصفة المسطورة و ذلك باعتراف الواقف سلمه الله تعالی و انا العبد الضعیف المتمسك بالحبل الصمدی محمد بن حمزة بن محمد الکردی الحاکم بدار الملك بروسا حمیت عن کافة البأسا و بسائر الممالك حرسها الله عن کافة وجوه البلیه [٥] (دفتر حرمین ص ١٠٩)

منلا شیخ رمضانك امضاسی شودر : « ثبت مافیه علی الحسب المزبور والوجه المسطور فیه عندی و حکمت بصحته و لزومه حرره الفقیر رمضان بن ابی یزید اقر شهری » [٦] .

[٤] شایان دقتدرکه شکایت یالکیز اناطولی قضاتندن اولیور . حالبوکه روم ایلی قضاتی ملائکه دکلدی . اونلرکده ایچنده احوال نابجایه جرأت ایدنلر بولونابیلیردی . لاکن هدف، بوتون اناطولی قضاتنك آمری ، رئیس حکامی ، قاضی القضاتی اولان بروسه قاضیسی ایدی . اوزمانك اصولنده اناطولی قضاتنك رئیسی بروسه قاضیسی ، روم ایلی قضاتنك رئیسی ده ادرنه قاضیسی ایدی . بونی قریباً عرض ایدیله‌جك منلا فناری‌نك امضاسی کوستره‌جکدر .

بوندن اکلاشیلیرکه شکایتلرك یالکیز اناطولی قضاتنه حصری ، بونلرك رئیسی و آمری اولان بروسه قاضیسی اقسرایی زاده (علاءالدین علی چلبی)نك عزلنی استهداف ایدییوردی بو مقصد حاصل اولدی ، اناطولی قضاتی قورتارلدی .

منجم باشی دییورکه « بو اثناده علما وصلحا زمره‌سندن شیخ) رمضان جنابلرینه قاضیعسکر منصبی توجیه وقضاتك ایچنده ظالم وجاهل اولنلری چراغتك فرمان بیوردیلر . » (صحائف الاخبار ج ٣ ص ٢٠٠) قراحصاری ایله منلا فناری‌نك امضالری‌ده قریباً کوروله‌جکدر .

[٥] منلا فناری امضاسنك ترجمه‌سی شودر : « واقف مشارالیهك اقرار و اعترافیله اشبو وقفیه‌نك کافهٔ مندرجاتی شرائط مزبوره و صفات مذکوره اوزره حضورمده آشکار و صحیح وثابت اولدی . بن عبد ضعیف معتصم شرع صمدی دارالسلطنت اولان بروسه و ممالك سائره حاکمی محمد بن حمزة بن محمد کردی‌یم »

[٦] منلا شیخ رمضان امضاسنك ترجمه‌سی شودر : « اشبو وقفنامه مندرجاتی وجه مزبور اوزره حضورمده ثابت اولدیغنه بناءً وقف مذکورك صحت و لزومنه حکم ایتدم . بونی فقیر رمضان بن ابی یزید اقر شهری یازدی . »

منلا علی قرا حصاری‌نك امضاسی‌ده شودر [« ثبت مضمونه عندی و حکمت بصحته و انا العبد الضعیف علی بن عمر القرا حصاری » [١] .

شو امضالر پك آچیق کوستریورکه علی پاشا اوقافنی ، شرائط وقفیه‌سنی تثبیت و تقریرینی استماع ایدن بروسه و ممالك سائره قاضیسی ، قاضی القضاتی منلا فناریدر . وقفك ، قیودو شرائطنك صحت و لزومنه حکم ایدنده ایکی قاضیعسکردر [٢] .

منلا فناری‌نك امضاسی اثبات ایدییورکه منلا فناری (کردی) در . بو تعبیر ، مشارالیهك اصلاً (کره‌ده‌لی) بر تورك ، یاخود نسلاً (کورد) اولدیغنی کوسترمکده‌در . کره‌ده قضاسی داخلنده (فنار ، فنر) آدلی بر کوی اولدیغنی تقدیرده (کره‌ده‌لی) اولدیغنی تعیین ایدر [٣] .

علی پاشانك وقفیه‌سنده وقفنك تولیت ونظارتی بروسه قاضیلرینه مشروطدر . بوندن آکلاشیلیرکه علی پاشا ، منلا فناری‌یه پك محب ، منلانك عفت واستقامتندن پك امین ایدی . برادرلری ابراهیم والیاس بکلر (پاشالر) دوروورکن وقفنك تولیت

[١] منلا قراحصاری امضاسنك ترجمه‌سی‌ده شودر : شو وقفنامه‌نك مضمون و مندرجاتی حضورمده ثابت اولدیغنه بناءً وقفك صحتنه بن‌ده حکم ایتدم . بن عبد ضعیف علی بن عمر قرا حصاری‌یم »

[٢] ادرنه وروم ایلینك فتحندن اعتباراً دیوان همایونده بر وزیر ، ایکی قاضیعسکر ، ایکی بکلر بکی ، بر پای تخت قاضیسی ، برده دفتردار بولونوردی . بکلر بکیلره روم ایلی بکلر بکیسی ، آناطولی بکلر بکیسی دیندیکی حالده قاضیعسکرلرده بویله بر تقسیم یوقدی . بو تقسیم انجق ، وزیر اعظم نشانجی محمد پاشانك عرضیله (٨٠٤) سنه‌سنده اجرا ایدلدی .

٨٠٢ رمضانی اوائلنده تنظیم ایدیلن ییلدیرم بایزیدك وقفیه‌سنده حاکم ینه (منلا فناری) در . شاهدلردن بری (علی بن خلیل الازنیقی) درکه وزیر اعظم علی پاشادر . بر سانتیم قدر آشاغی‌ده صاغ طرفنده (ولی بن کمال البرصاوی) درکه قاضیعسکر کمال چلبی زاده (ولی الدین افندی) در ، صول طرفنده (عیسی بن یوسف العنقری) درکه قاضیعسکر آنقره‌لی یوسف آغا زاده (مجدالدین عیسی چلبی) در . بونلرك امثالی پك چوقدر . اکثریسنك امضالری بولونمشدر .

[٣] ردی ، ابدی وزننده صدین کلمه‌سنه هم قافیه یاپیلدیغنه باقیلیرسه کافك ورانك فتحیله کره‌ده‌یه منسوب اولور . بوصورتده منلا فناری کورد اولماز .

ونظارتنى منلا فنارى‌يه ويرمش . واردات وقفيه‌سى‌ده بنا ايلديكى زاويه ومسجدى خدمه‌سنه وشيخ ابواسحاق كازرونى فقراسنه تخصيص ايتمشدى [٤] .

صدر مشاراليهك بوقدر توجهاتنه مظهر اولان منلا فنارى ، بروسه قاضيلغنده تام اون ييل اجراى احكام ايده‌رك مقامنى مكيناً محافظه ايتدى . آقساق تيمورك بروسه‌يى استيلاسنده يعنى ٨٠٥ سنه‌سى اوائلنه قدر بلاانفصال بروسه قاضيسى‌ايدى . باليكسرى‌ده خيرات واوقافى اولان مشهور صوباشى (اينه‌بك بن فلك‌الدين)ك ٨٠٤ شعبان تاريخلى وقفيه‌سى بالاسنده كورولن امضاسى بونى اثبات ايتمكده‌در . وقفيهٔ مذبوره بالاسنده منلا فنارينك امضاسى شودر :

« التفاصيل المزبورة فى هذاالسفرالشرعى بحذا فيرها
والشرائطالمسطورة فى هذ الاسطر باسرها
ثابتة عندى باعتراف الواقف وفقه‌الله تعالى

لمزيدبسطالخيرات ونشرالمبرات وانامحمدبن حمزة بن محمدالحاكم بدارالملك بروسا حميت عن المكايد والبؤسا عفى عنهما » قيود وقفيه اداره‌سنده (دفتر اناطولى) ٢ص ٣٦٦

بناءً عليه : منلا فنارى ، ييلديرم بايزيدك احوالنه اعتراض ومخالفت ايدوب ترك قضا ايتمش ، ييلديرم بايزيده‌زمان اقبالنده داريلوب قرامان ايلنه كيتمش دكلدى [٥]

[٤] قيود وقفيه اداره‌سنده (دفتر حرمين ١ ، ص ١٠٩)

[٥] طاشكوپريلى زاده (شقايق نعمانيه) سنده ديبوركه : « سلطان بايزيد ايله اوالرينه كيرن منافرت و مخالفته بناء منلا فنارى ، منصب قضاني ترك ايدوب قرامان ايلنه كيتدى ! » (ج ا ص ٢٨)

مرحومك بوروايتنده ايكى ياكلش واردر : برنجيسى منلا فنارينك سلطان بايزيده قارشى دوروب ترك قضا ايتمه‌سى ، منلانك كندى امضاسيله ثابت اولديغى اوزره خلاف واقعدر .

ايكنجيسى ييلديرم بايزيد ، بلادقرمانى (٧٩٣) سنه‌سنده تماميله استيلا و ضبط ايده‌رك طرفندن كوملو اوغلى على پاشايى ، صوكرا حسن پاشايى قرامان بكلر بكيسى نصب و قرامان اميرى علاءالدين على بكى قتل و مخدومى محمد بكى اسير ايدوب بروسه‌ده حبس ايتمشدى . (صحائف الاخبار ج ٣ ص ٣٠٨)

منلا فنارينك قاضيلقى زماننده قرامان امارتى و مستقل حكومتى يوقدى‌كه فنارى ييلديرم بايزيده داريلوب قرامان ايلنه كيده‌بيلسين . چونكه قرامان امارتى ، انجاق تيمورك ييلديرمه غلبه‌سندن صوكرا انك الطاف‌سايه‌سنده تشكل ايتمش . منلافنارى‌ده قرامان ايلنه بنه بوغلبه‌دن صوكرا كيتمشدر .

بوراده طاشكوپريلى زاده شوروايتى‌ده نقل ايديور :

« ييلديرم بايزيد » ، بركون برخصوص ايچون منلا فنارى حضورنده شهادت ايتمشدى . منلا ، پادشاهك بوشهادتنى رد ايتدى . پادشاه ، بوردك سببنى صوردى . منلا ، سن جماعتى ترك ايدن برآدمسك . ترك جماعت ايدنك شهادتى مردوداولور ديدى . ييلديرم بايزيدبوندن متأثر اولوب سرايى اوكنده برجامع ياپديردى . جامعده كنديسنه معين برير تعيين ايدوب برداها جماعتى ترك ايتمدى !..)

ييلديرم بايزيد ، بروسه‌ده سرايى اوكنده كورديكمز جامع ومدرسه ومسافرخانه و دارالشفا و عمارت مشهوره‌سنك تملنى (٧٩٣) سنه‌سنده ، يعنى منلا فنارينك بروسه قاضيلغندن ايكى ييل اول وضع ايتمشدى . صحائف الاخبار (ج٣ ص٣٠٩) بناءً عليه : ييلديرم بايزيدك تارك جماعت اولمسندن دولايى رد شهادتى ، هر حالده تأييده محتاجدر .

آقساق تيمور : بروسه‌نك ايحابنه باقدقدن صوكرا بروسه‌ده محبوس اولان قرامان اوغلو محمد بكى محبسدن چيقاروب تلطيف ايدرك قرامان حكمدارى نصب ايتمشدى . منلا فنارى ، اميرسلطان ديمكله مشهور سيد شمس‌الدين محمد بخارى كبى بروسه‌ده اوطورامادى . قرامان اوغلو محمد بكله برابر اولوب (٨٠٥) سنه‌سى اوائلنده قونيه‌يه كيتدى [٦] .

قرامان اميرى محمد بك ، منلا فنارى‌يه پك زياده محبت اظهار ايده‌رك كنديسنه كونده بيك درهم ، طلبه‌سنه بشيوز درهم وظيفه‌لر ويردى . تعظيم واكرامنده مبالغه كوستردى [٧] منلا فنارى‌ده محمد بكه فوق‌العاده مخالصت ابراز ايده‌رك

[٦] مصر مورخلرى اولان ابن‌حجرله ابوالمحاسن ، منلافنارى ترجمه‌سنى كندى لساندن يازدقلرى مناسبتله منلانك قونيه‌يه كيتديكنى متفقا شويله يازييورلر : « ولى قضاء برصامدةثم تحول‌الى قونيه » يعنى برمدت (اون‌ييل) برصا قاضيسى اولدى . صوكرا قونيه‌يه كيتدى » ديورلر . (انباءالغمر ، المنهل‌الصافى)

[٧] شقايق نعمانيه (ص ٢٨)

نامه (عين‌الاعيان) آدلى اثر مطبوعنى تأليف ايتدى. ديباجه‌سنده محمدبكك مدح وثناسنده مبالغه ياپدى [٧] .

منلا فنارى ، محمد بكك انعاماتنه مستغرق بر حالده قرامان ايلنده اون ايكى ييل قدر قالدى . بومدت ظرفنده تدريس وافتا ايله اشتغال ايده‌رك خيلى فضلا وعلما يتيشديردى . انجاق محمد بك، پك چاپولجى ومتجاوز بر آدمدى. گاه مصر بلادينه، گاه عثمان و دولقادير ايللرينه متصل صارقينتاق ايدر ؛ چاپول وغارتله گچينيردى .

مصر محبسندن چقار ، چقماز (٨١٦) سنه‌سنده بروسه‌يى محاصره ايده‌رك اطرافنى ياغما واحراق ايتمش؛حاجى عوض پاشادن گورديكى شدتلى مقاومت اوزرينه بوش دونمشدى . بونى خبر آلان چلبى سلطان محمد ، پك زياده قيزدى . روم‌ايلى حادثه‌لرينى ياتيشديردقدن صوكرا قرامان ايلنه دوغرو يورودى .

چلبى سلطان محمد ، قونيه‌يى فنا حالده صاردى . متجاوز محمد بكى كنديسنه

[٨] عين‌الاعيان ديباجه‌سنده منلا فنارى محمد بكى شويله تعريف و توصيف ايديور :

« هوالذى تفردبين اهل زمانه بتمكين اساس الشريعة‌الشريفة فى‌مكانه و تسكين غلل علل الاشرار عن جل قلل‌الاقطار (!) حتى انتهى الى امد من محبة‌الدين و اهله متباعد و ترقى فى تربية اصحاب‌اليقين الى‌ان عدالف بواحد (!) فاصبح متن‌الفضل برياسته متينا وركن‌العدل بسياسته مكينا (!) كماقيل

السلطان ابن السلطان

ملك بريك شسوع منزل قدره
زهرالكواكب منه صف نعال
ليث لاقران المجامع ماله
ثان اذادعت الملوك نزال
ولەطبيعة منطق يعلوبه
دين‌الاله‌القادر المتعال
لامثل‌لى حباً ولالك فى‌الورى
حسناً كلانا مغرب الامثال
وكأنى الالحبك لم‌اكن وكان حبك لم‌يكن الالى

محمد بن‌السعيدالشهيد علاءالدين ابن قرمان ... » (ص ٣)

مبالغه واغرابه برر جانلى مثال اولان شوفقره‌لردن وبيتلردن اكلاشيليركه منلا فنارينك محمد بكه قارشى دويديغى منت ، بسله‌ديكى محبت هرتعريفك فوقنده‌در . صانكه محمد بكه انجاق محبت ايچون ياراتيلمش ، محمد بكك محبتى‌ده انجاق كنديسنه منحصر بولونمش » اولديغنى ادعا ايدن منلا فناريدر .

تسليم واطاعت ، منهوباتى تضمين ايتديردى [٩] منلا فنارى‌يى قونيه‌دن آلوب بروسه‌يه معزز اولاراق گتيردى [١٠] .

منلا فنارى ، قرامان ايلندن عودت ايتديكى اثناده مقام وزارتده كبار علمادن عثمانجقلى امام زاده (خليل پاشا) بولونويوردى . جاندارلى زاده (تاج‌الدين ابراهيم چلبى) ده قاضيعسكردى [١١] .

گرك چلبى سلطان محمد ، گرك بونلر منلا فنارى‌يه فوق‌العاده اكرام و رعايت گوستردیلر . منلايه اسكى مدرسلكنى ويرديلر . ٨١٨ سنه‌سنده بروسه قضاسندن چكيلن (منلا يكان محمد چلبى) يرينه منلافنارى ايكنجى دفعه و التمش يدى ياشنده اولديغى حالده بروسه قاضيسى اولدى [١٢] .

[٩] صحايف‌الاخبار (ج ٣ ص ٢٧)

[١٠] ابن حجر دييوركه : « ثم تحول الى قونيه فاقام بها فلما وقع الحرب بين ابن قرمان وابن عثمان وانكسرابن قرمان اخذ ابن عثمان الشيخ شمس‌الدين المذكور الى برصا » انباء الغمرفى ابناء العمر)

[١١] صاريجه پاشا زاده جلال‌الدين اومور بكك (٨١٨) تاريخلى وقفيه‌سنده هر ايكيسنك امضاسى واردر .

[١٢] ابن‌حجر (انباءالغمر) نده منلا فنارينك ايكنجى قضاسنى « اخذ ابن‌عثمان الشيخ شمس‌الدين المذكورالى برصافقوض اليه قضاء مملكته » عباره‌سيله بيلديريور .

ابوالمحاسن‌ده (المنهل‌الصافى) سنده « فاقام بهاملازماللا قراء والتدريس و الافادة الى‌ان انكسرابن قرمان من ابن‌عثمان عاد الى بلاده مسئولافى ذلك مرغوبافيه بعدان بالغ ابن عثمان فى اكرامه و تعظيمه و تولى قضاء برصا ثانياً » عباره‌سيله آكلاتيور .

طاشكوپريلى زاده‌ده شقايق نعمانيه‌سنده « و عادالى ماكان عليه من‌المناصب » ديبور . هر اوچى‌ده منلافنارينك قونيه‌دن عودتنده ثانياً بروسه قاضيسى اولديغنى متفقاً يازيبور . منلا يكانك بروسه قضاسندن استعفاسى‌ده اركان دولتك آرزوسندن نشئت ايتمش اولسه گرك .

انجاق عاجزلرى ، پك‌چوق آراشديرديغمه رغماً منلافنارينك ايكنجى دفعه بروسه‌قاضيسى اولديغى زمانلرده امضاسنى بولامادم . فقط مصر مورخلرينك متفقاً يازمالرى ، منلا فنارينك ايكنجى دفعه بروسه قاضيسى اولديغنده شبهه براقماز .

ابو المحاسن‌ده شويله آكلاتيور : ثم تحول الى قونيه فاقام بها ملازماللا قراء والتدريس والافادة الى ان انكسر ابن قرمان من ابن عثمان عاد الى بلاده مسئولافى ذلك مرغوباً فيه بعدان بالغ ابن عثمان فى اكرامه وتعظيمه » (المنهل الصافى)

يعنى هر ايكيسى‌ده بيلديريوركه منلا فنارى ، عثمانليلرله قرمانليلر اراسنده حرب اولانه قدر قونيه‌ده اقامت ايتدى. چلبى سلطان محمد ابن‌عثمان ، قرامان اوغلى محمدبكى مغلوب ومنهزم ايدوب قونيه‌يى استيلا ايتدكده منلا فنارى‌يى آلوب عزت واكرام‌ايله بروسه‌يه گتيردى. »

منلا فنارى ، بوايكنجى قضاسنده اولكندن زياده توجه واقباله نائل اولدى. بوتون مملكت ايشلرنده رأى و تدبيرينه مراجعت اولونوردى . علو همتى وزارت موقعنه قدر يوكسه‌لير ، خلق آراسنده كنديسنه بعضاً (محمد شاه) و بعضاً (محمد پاشا) دينيردى ، فنا ايشلرك نهينده ، امور دينيه‌نك اجراسنده ابراز وقار ايدردى . [۳] خلاصه منلا فنارى سلطان العلماء ، شيخ الاسلام ، مرجع انام اولمشدى .

بونكله برابر منلا فنارى ، احكام دينه پك زياده متمسك ، بذل و العامى بول ، فقراسى چوقدى . انجاق محيى الدين ابن عربى آثارينه و مسلكنه پك مائل ، مشايخ صوفيه‌يه پك محب ايدى . تفسير قرآن كبى فصوص اوقوتور ؛ تصوفه مفتون اولوردى .

بو يوزدن علما و اركان دولتك نظر دقتنى جلب ايدييوردى . چونكه روم

[۳] ابن حجر ديوركه « وارتفع قدره عنده وحل عنده المحل الاعلى و عنق به الامور كلها و صارفى معنى الوزير و اشتهر ذكره و شاع فضله » (انباء الغمر)

ابو المحاسن‌ده ديوركه : « و صار هو المشاراليه بتلك الممالك بل صار هو مدبرها فاشتهر ذكره و بعد صيته بالعلم والدين و الصيانة و الامر بالمعروف و النهى عن المنكر بحرمة و افرة و عظمة زائدة » (المنهل الصافى)

اشاغيده كوروله‌جكى اوزره قدس مورخى عبدالرحمن الحنبلى ، منلا فنارى‌يه (محمد شاه بن الفنرى) ديمشدر . كذلك ينه اشاغيده يازيله‌جغى اوزره منجم شمس الدين احمد الرومى‌ده (كتاب العجائب) نده منلا فنارى‌يه « سلطان العلماء محمد شاه پاشا » ديمشدر

شو افاده‌لردن اكلاشيليركه چلبى سلطان محمد و اركان دولتى ، منلا فنارى‌يه پك بويوك حرمتلر ايتمشلر ، پك بويوك صلاحيتلر ويرمشلردر . منلا فنارينك عنان اداره‌سى ، غالبا بويوك مخدومى (محيى الدين محمد شاه) النده ايدى . بونى خاطره كتيرن وقايعدر .

بوراده طاشكوپريلى زاده ديوركه « بعده سلطان بايزيد ، منلا فنارى حقنده ياپديغنه ندامت ايدوب قرامان حكمدارينه يازدى . منلايى ايسته‌دى . قرامان حكمدارى‌ده جواب موافقت ويردى . بونك اوزرينه منلا فنارى بروسه‌يه كلوب تدريس وقضا منصبلرينه تكرار نائل اولدى . » (ص ۲۸)

معلوم اولمشديكه منلافنارى سلطان بايزيد اول زماننده قرامانه كيتمش دكلدى . بروسه‌يه عودت ايتديكى زمانده‌ده سلطان بايزيدك وفاتى اوزرندن اون ايكى ييل قدر اوزون برمدت كچمشدى . بناء عليه : ييلديرم بايزيدك منلايه اكرام ورعايتدن باشقا بر ياپديغى يوقدى كه ندامت ايتسين :

ايلى و آنادولو جهتلرنده ظهور ايدن ملاميلرك ، حروفيلرك حركات و حسياتنده منلا فنارينك تقريراتنك دخل وتأثيرينى كورنلرده واردى [۱٤]

منلا فنارى‌يه علم و عملده هر وجهله مساوى صاييلان سماونه قاضيسى زاده (منلا بدرالدين محمودچلبى) ده روم ايلنده نشر و تدريس ايتديكى احكام فصوصيه يوزندن مدخول اولاراق ازنيق قلعه‌سنه حبس ايديلمش ، تعينات يوميه‌سى ويريلمشدى [۱٥] اوراده اورخانيه مدرسى اولان قطب الدين محمد ازنيقى پك متشرع برذات ايدى . [۱٦]

۸۱۹ سنه‌سنده ملاميلرك سركرده‌سى اولان دوزمه مصطفى روم ايلنده ، خليفه‌سى اولان يوركلوجه مصطفى (كوملو اوغلو) ده آيدين ايلنده قيام وبونلرك شيخى اولان (منلا بدرالدين محمود) ده ازنيق قلعه‌سندن فرار ايده‌رك بويوك انديشه‌لر توليد ايتمشلردى .

بو ملاميلرك يالكيز بر غايه‌سى واردى : مهتديلرك ، افنديلرى اولان توركلرله مساوى حقوقه مظهريتى [۱۷] بو مساواتى اك زياده مدافعه ايدنلرك باشنده (منلا

[۱٤] ابن حجر ديوركه : « وكان حسن السمت كثير الفضل والافضال غيرانه يعاب بنحلة ابن العربى وبانه يقرى الفصوص ويقرره » يعنى منلا فنارى . سمت واخلاق كوزل ، بذل وانعامى چوقدى. لاكن ابن عربى مسلكيله وفصوصى تدريس وتقرير ايتمسيله طعن وتعييب اولونوردى » (انباء الغمر .)

منلافنارى‌يى بو حالندن دولايى تعييب ايدنلرك باشنده ادرنه‌ده مفتى اولان منلا برهان الدين حيدر هروى ، ارمغان اوغلى منلا يكان محمد ، قطب الدين ازنيق زاده بهاء الدين عمر چلبيلرله شيخ فخرالدين اولادندن مشهور حاجى عوض پاشا كبى ارباب غيرت بولونويوردى. منلافنارينك عظمت واقبالنه اك زياده معترض بونلردى .

[۱٥] ترجمهٔ شقايق نوعى زاده (ج ۱ ص ۷۱)

[۱٦] ترجمهٔ شقايق (ج ۱ ص ٥۸)

[۱۷] توركيا تاريخى و تراجم رجالى كوزلجه تدقيق ايديليرسه كورولوركه (۸۱۹) وقعه‌سنه قدر دونمه و ديوشيرمه‌لردن وزارت وبكلربكيلك موقعلرينه يوكسه‌لمش بر تك كيمسه يوقدى . چونكه مليتنه كمال تعصبله صاريلمش اولان توركلر ، كندى كوله‌لرينى ، كندى يتيشديرمه‌لرينى كنديلرينه حاكم بر موقعه چيقارمقده بويوك محذورلر كوروييورلردى . بعض مورخلريمزك شاهين ، بايزيد ، مراد ، بوركيج پاشالرله اورانوس بك كبى قيداً تورك اوغلو

بدرالدين) بولونيوردى . كنديسى فضل اله حروفى تلرى فيض اه حروفيدن اخذ تصوف ايتمشدى . [١٨] بونلرك غايه‌سى ، توركلرك حاكميت مليه‌سنه تعرض شكلنده ايدى .

وزيراعظم (الحاج خليل پاشا [١٩] دوزمه مصطفانك تشكيله سردار اولاراق سيروز طرفلرينه ، وزير ثانى بخشى بك زاده (بايزيد پاشا) ده يوركلوجه‌مصطفانى استيصاله سردار اولاراق آيدين ايلنه كيتمشلردى . [٢٠] تام بو اثناده قرامان زاده محمدبك ، حدودى تجاوز ايده‌رك بروسه‌يه قدر هرطرفى قاصوب قاووروبوردى . [٢١] الحاج خليل پاشا ، دوزمه حربنده شهيد اولوب يرينه وزير ثانى بايزيد پاشا كجدى . قاضيعسكر جاندارلى زاده (ابراهيم پاشا) وزير ثانى اولوب بونكده يرينه شيخ رمضان اوغلو (منلا جمال‌الدين محمد چلبى) قاضيعسكر اولدى . منلافناري‌نك موقعى براز داها متانت بولدى .

وزير اعظم بايزيد پاشا ، يوركلوجه مصطفانك جمعيتنى داغيتدقدن صوكرا قرامان اوغلو محمد بكى تأديبه كيتدى . قونيه‌يى شدتله صاروب تسليمه اجبارايتدى . قرامان اوغلى مخدومى مصطفى بكله اسير ايدوب بروسه‌يه كتيردى [٢٢] شووقايعدن خسته‌لنمش اولان چلبى سلطان محمدى سويند يروب شفاياب ايتدى . [٢٣]

---

[١٨] شقايق (ص٥٤)

[١٩] حاجى خليل پاشانك نه آدى ، نه‌ده وزارتى تاريخلريمزده يوقدر . انجاق نشرى مقرر اولان وقفيه‌سنده وزير اعظم و شهيد اولديغى يازيليدر .

[٢٠] صحائف‌الاخبار (ج ٣ ص ٣٣٤)

[٢١] و [٢٢] صحائف (ج ٣ ص ٣٣١)

[٢٣] ابن حجر ، انباء‌الغمرك (٨٢٠) سنه‌سى وقايعنده ديوركه : « وفى شعبان قبض ابن عثمان على محمدابن قرمان وعلى ولده مصطفى بعدان‌حاصره بقونيه‌واستولى عليها وعلى‌غالب بلاد ابن قرمان قيساريه وغيرها » يعنى « ٨٢٠ سنه‌سى شعبانده عثمان اوغلو قونيه‌يى محاصره ايتدكدن صوكرا استيلا و قيساريه و غيريلرى كبى قرامان ايلنك اكثر بلادينى اخذ ايتدى . قرامان اوغلو محمد ومخدومى مصطفى بكلرى طوتوب اسير ايله‌دى . » (انباء‌الغمر)

تورك اولان رجالزى پاناشهاردن ، كوله‌لردن كوسترمه‌سى بونلرك وقفيه‌لريله قيود موثوقه‌يى كورمدكلرينه دلالت ايدر .

بو تاريخه قدر كوندن كونه جوغالان مهتدیلر ، احكام دينيه‌يه استناداً مساوات حقوق ادعاسنده كنديلرينى حقلى كوروبورلرى . ايكى منلانك نشرياتيده بونلرك ادعالرينى ترويجه پك

منلا فنارى ، ممدوحى ومحب خالصى اولان قرامان اوغلو اسير ومحبوس محمد ومخدومى مصطفى بكلرى ، اجراى نفوذ ايده‌رك چلبى سلطان محمده عفو ايتديردى [٢٤] . مكرماً قرامان ايلنه كوندردى . فقط قرامانيلرك عفوى ، رجال و اركانك مهم برقسمنى كندى عليهنه سوق وتحريك ايتمكه وسيله اولدى .

چونكه روم ايلنده (منلا بدرالدين) ايله (دوزمه مصطفى) برلشوب ادرنه اوزرينه يورومشلر ، ادرنه وحواليسنى استيلا ايتمشلردى . ملاملرك بوغلبه‌سى ، چلبى سلطانى وبوتون واركانى تلاشه دوشمشدى . منلا فنارى‌ده نتيجه‌نك وخامتنى آكلايوب حجازه كيتمك مساعده‌سنى آلدى [٢٥] .

منلافنارى ، (٨٢١) سنه‌سى اوائلنده كوچوك مخدومى سنان‌الدين يوسف بالى چلبى‌يى بروسه قضاسى نيابتنه تعيين ايتدى . [٢٦] بويوك مخدومى (محيى‌الدين محمدشاه چلبى) يى نزدينه آلوب دوغروجه مصره كيتدى . اوراده زينيه مدرسه‌سنه اينوب رمضانى كچيردى . شيخ زين‌الدين محمد خافى حضرتلرينك ورودينى بكله‌دى .

[مابعدى وار]

حسين حسام الدين

---

[٢٤] منجم باشى درويش احمد افندى ديوركه : « بعده بايزيد پاشا قرامان اوغلى محمد بكى اوغلى مصطفى بك ايله معا اسير ايدوب حضور همايونه كتورد كده شهريار حضرتلرينك مرضلرى فرح ونشاطلرندن بالكليه زائل اولوب » « بعده قرامان اوغلنك جرمن عفو وايكيسنى اطلاق بيورديلر . » صحائف (ج ٣ ص ٣٣١)

[٢٥] يتمش باشنده اولان منلا فنارينك حجازه اكيتمه‌سنه ، صورت ظاهره‌ده برسبب كوستريله‌بيلير : خراساندن حجازه دوغرو توجه ايدن (زين‌الدين محمد خافى) حضرتلريله كوروشمك .

[٢٦] ٨٢١ جمادى‌الاخره‌سى اواخرنده تنظيم ايديلن (الحاج اصبغا بن شاتر چاوش) ك وقفيه‌سى بالاسنده منلاخسروك شوامضاسى . يوسف بالى چلبينك بروسه نائبى اولديغنى كوسترمكده‌در : « هذه صورة وقفية اوقاف خاص بوغا الق كتبها مولانا سنان‌الدين يوسف بالى بن المولى الفنارى سره‌المفتقر الى ربه‌المعز محمدين فرامرز القاضى ببروسه‌المحروسه عفى عنهما » (دفتر اناطولى ٤ ص ٢٩٥)

زياده خدمت ايديوردى . ملاميلر و حروفيلر ، ايشته بو دعوالرينى قازانماق ايچون باشلرى اولان دوزمه مصطفايه تبعيت ايتمه‌لرى ضرورى ايدى دينه‌بيلير .

استانبولده بالون

اوچمق ، هوالره حاكم اولمق ، بشريتك فضا حقنده‌كى تجسسنى تطمين ايتمك فكر و مراقى كيم‌بيلير قاچ عصر اول باشلامشدر. مثلا يونان افسانه‌سنده آباريس‌ك بر اوقه بينه‌رك هوالرده سياحت ايلديكى سويلنير. ايقار ايله باباسى دەدال ك بال‌مومى ايله كوكده‌لرينه ياپيشديردقلرى قانادلرله كيريدك مسافرت سومه‌ن ساحللرندن قاچدقلرى ، ايقارك باباسنى كچمك ايچون كونشه ياقلاشماسنه قدر سياحتك كوزل كچديكى، كونشه ياقلاشمه‌لرله مومك اريبوب ايقارك دكزه دوشه‌رك بوغولديغى روايت اولنور (ميلاددن ١٣٥٠ ييل اول) .

تاريخلرده ، همان هر ملتده هوا سياحتلرينه چيقمق ايسته‌ينلره ، تورلو ماكنه و آلتلر ايجاد ايله‌ينلره تصادف ايديليرر . ازجمله تورك لغتجيلرندن « صحاح » صاحبى جوهرينك اوچمق تشبثنده بولنديغى ترجمهٔ حالنده كوريليور .

شورادن « اوچمق » ديدمده خاطريمه بر شى كلدى . معلومدركه توركلر جنته « اوچاق » ، جهنمه « تاموق » ديرلر . تاموق اوستى قاپالى بر بنا ديمكدر . اوچمق ايسه كوكه آغمق معناسنه‌در. شو حسابجه توركلر يازيقلقلرك (كناهكارلرك) تاموقده محبوس قالديغنه وايبلرك كوكلره اوچديغنه يعنى حياتده ياپه‌مادقلرى جولانى وفاتلرنده اجرا ايلديكلرينه اعتقاد ايلديكلرينه دلالت ايليور . هرنه ايسه مقصدمز بوكبى شيلرى تفصيل دكل ، استانبولده بر بالون حادثه‌سنى قيد ايتمكدر .

بالونى مونغولفيه عائله‌سندن ژوزف و أتيه‌ن آدلى ايكى قرداش ايجاد ايلديلر . بو بالون ١٧٨٣ سنه‌سى حزيرانده اوچدى وسالماً يره ايندى . اوتاريخدن طياره‌لر چيقنجه‌يه قدر بالونلرله جانبازلق ياپارق پاره‌قازانانلر بولنديغى كبى هوا داخلنده علمى تدقيقلرده ياپلدى. حتى يوسف عزالدين افنديك سنت دوكوننده بالون اوچورلديغنى روايت ايدرلر . ١٨٧٩ (رومى ١٢٩٥) ده حماده‌سوارى قائمقامى حافظ احمد بك كريمه‌سنك دوكوننده كندى اليله ياپديغى بر بالونى اوچورارق شهر خلقنى تعجبده براقدى . شمدى استانبولدن بالونله قاچانه كله‌لم :

قونت زامبه‌قارى Zambecari اسمنده مهم بر موقع صاحبى اولان بر ذاتك اوغلى اولوب پولونياده دوغان وطبيعى باباسنك آدينى آلان زامبه‌قارى ابتدا حقوق تحصيل ايتمش ايدى . فقط بويله ساكن بر مسلك طبيعتنه اويماديغندن توركلرله بوى اولچمك ايچون اسپانيا بحريه‌سنه يازلمش . برچوق مصادمه‌لرده بولنوب يارارلقلر كوستردكدن وايكى فورطنه كچيردكدن صوكره آغير بر صورتله يارەلنه‌رق توركلرك الينه اسير دوشدى ، كوره‌كه قوتلق اوزره استانبول ترسانه‌سنه كتيرلدى .

بوراده ايكن اللرى كنديسنه تحميل اولنان آنغاريه وظيفه‌نى ياپاركن ، ذهنى‌ده بالون تجربه‌لرى حقنده ايدنمش اولدوغى معلوماتك تطبيقى جهتنى دوشونيوردى . بالونله قاچمق تشبثى ايكى دفعه عقيم قالدى ، بو ، محافظه‌سنه مأمورلرك كنديسندن شبهه‌لندكلرندن دولايى دكل ، او محافظلرك ياپديغى شيلرى قيرمق اكلنجه‌لرندن ايلرى كلمش ايدى . نهايت اوچنجى ويا دوردنجى تشبثنده قاچه‌بيلدى .

١٧٩٠ سنه‌سى يعنى ١٢٠١ ده اوچنجى سليم دورنده قاچان بوكوره‌ك محكومى مملكتنه دوندى. بحريه ايشلرندن ألنى اتكنى چكدى ، بالونجيلغه چالشمه‌يه باشلادى. مسئله‌يى اهميتله تدقيق ايلدى ، حتى ياپالق حكومتندن تشويقده كوردى. ١٨٠٤ده سوق ايده‌بيله‌جكنى مأمول ايتديكى بر بالونله يوكسلدى ، استانبولده كنديسنى كوره‌كه كوندرن طالعى بو تجربه‌ده كنديسنه يار اولمادى ، بالوننه آتش صاردى . كوستردبكى صوغوق قانليقله يانغينى ايصلاق بزلرله سونده‌ره بيله‌رك يره ايندبسه‌ده وجودى يانيق وبره ايچنده ايدى .

زامبه‌قارى بالونى سوق ايچون جان فدا ايدرجه‌سنه چوق چالشدى . نهايت پروسيه قرالندن آلديغى پارالرله وجوده كتيرديكى بالوننك ايسته‌ديكى جهته كيده‌بيله‌جكنى ادعا واعلان ايلدى .

١٨١٢ ده پارلاق آلقيشلر آراسنده اوچان بالونى آغاجلر بويجه يوكسلنجه اسپرتو لامبه‌سى داللره ايليشه‌رك دوريلدى ، بالونى طوتوشدى ، راكبى يره دوشه‌رك بلى قيريلدى. دورمق اوطورمق بيلمه‌ين ، تهلكه‌لردن ييلمبان وكنديسى ايچون : « انظارى افكاردر » دنيلن زامبه‌قارى بويله‌جه تلف اولدى .

نجيب عاصم

— ببليوغرافيا —

اسلام تاريخ عموميسنه دائر بر اثر مهم

E. von Zambaur., Manuel de Généalogie et de Chronologie pour l'histoire de l'Islam. Première Partie, in-4°, 160 pages, Hannovre *1927* (Orient=Buchhandlung H. Lafaire).

مؤلف فاضل ميرآلاى فون چامباوەر بزە يابانجى بر سيما دكلدر. حرب عمومى اثناسندە متفقمز اولان آوستريا اوردوسنڭ اڭ مقتدر ، اڭ ممتاز ضابطاندن برى ايدى. كنديسنى دها اسكيدن كرك شخصاً ، كرك آثار منتشرەسيلە طانيردق . مستشرق فون چامباوەر على العموم مسكوكات شرقيه و بالخاصه مسكوكات اسلاميه ايچون بر متخصص بى نظيردر . حرب دوام ايتديكى مدتجه مشاغل كثيرەسنه رغماً اختلاس وقت ايدەرك موزەمزدە موجود ساسانى سكەلرينى بر قولكسيون حالندە تنظيم ايتمش وعين زماندە احمد توحيد بك ايله برلكدە بيكلرجه مسكوكات اسلاميەيى تدقيق وتصنيف ايلەمشلردى . معلوم اولديغى اوزره ساسانيه سكەلرى پهلوى خطوط ايله مضروب اولوب يالكز ايرانڭ اهل اسلام طرفندن فتحندن صوكره كلن واليلرڭ اسملرى على الاكثر عربجه اولارق محرردر . بردە (بسمله) و عبارات سائره علاوه قيلنمشدر . هر حالدە بو نوع سكەلرڭ يازيلرينڭ حل و قرائتى پك مشكل و متخصصلرى آزدر . فون چامباوەرڭ بو صورتله موزەمزه خدمتى شايان تقديردر .

مومى اليه كتابلرينى على الاكثر فرانسزجه يازديغى كبى بو دفعه انتشار ايدن و اسمى بالايه درج اولونان انسابى وتقويمى اثر دخى فرانسزجەدر . بويله بر اثرڭ نشرينى فون چامباوەر چوقدن تصور ايدردى . ايشته برچوق سنه صوكره بونى قوەدن فعله چيقاردى . أليمزدە بولونان برنجى جزؤندە مقدمه و اثره دائر ايضاحات يوقدر . بونلرڭ ايكنجى جزؤدە بولوناجغنى ظن و اميد ايدەرز . فقط بو برنجى قسمڭ شويله سطحى بر مطالعەسندن مؤلفڭ نه واسع معلوماته صاحب اولديغى و سلالەلرڭ

اسامیسی و سلسله نامەلرى ايچون نه قدر أمك صرف ايتديكى قولايجه نمايان اولور .

كتابڭ مندرجاتنه كلنجه بو برنجى جزؤڭ آلديغى ٨ بيوك قسمدەكى سلالەلرڭ عددى ١٥٥ در . بونلرى برر پارچه مطالعه ايدەلم :

برنجى قسم ، مؤرخلرجه اسكيدن برى متخذ اولان اصوله استناداً ، (خلافت) عنوانيله خلفاى راشدين ، أمويلر ، اندلس أمويلرى ، بغداد عباسيلرى ، مصر عباسيلرى ، خلفانڭ وزراسى ، اميرالامرالرى ، اسملريله سنەلريله صايلدقدن صوكره برمكيلر ، مهلبيلر ، خاقانيلر ، بنى فرات الخ الخ كبى تفرد ايتمش و عادتا حكمدارلر صيرەسنه كچمش اولان عائلەلر قيد اولونمشلردر . أمويلرڭ وعباسيلرڭ سلسلەنامەلرينى كورەمدك . بزجه بو بر نقيصه تشكيل ايدر . بلكه جزؤ ثانيدە كلەجكدر ، ياخود پك معلوم اولديغندن تكراره لزوم كورولمەمشدر .

ايكنجى قسم (امصار) ناميله موسومدر . بونده يالكز سياسى و ادارى مراكز جسيمەدە مقيم واليلر محرردر . ازجمله خلفا دورندە مكه شرفاسى و واليلرى ، مدينه ، قاهره ، شام ، حلب ، موصل ، بغداد ، بصره ، نيشابور الخ واليلرينڭ اساميسى اوزون جدوللرايله ارائه اولونمشدر .

اوچنجى قسم (اسپانيا) سلالەلريدر . بونده باخصوص طوائف ملوكڭ عددى يكرمى يدى يه بالغ اوليوركه بونلرى طوپلايا بيلمك ايچون نه درين تتبعاته احتياج مس ايدر . بو قسمدە يالكز اسپانيانڭ اڭ صوڭ اسلام دولتى اولان غرناطەدە بنى نصر (ياخود بنى احمر) ڭ سلسلەنامەسى موجوددر . دردنجى قسم (آفريقا) وبشنجى قسم (مصروسوريه) دولتلرى اولوب بونلردە غايت متنوع ومهم سلالەلر نظر دقته آلنمشدر . سجلماسەدە بنى مدرار ، سيجيليادە اغلبى وفاطمى واليلرى ، بنى كلب واغلبى دولتنڭ سلسله نامەسى ؛ مغرب اقصادە فاس سلطانلرى اولان شرفاى سعديه وفلاليەنڭ اساميسى ؛ عثمانليلر زماننده جزاير وتونس واليلرينڭ وبكلرينڭ اسامى جدوللرى اولدقجه مكملدر. سودان وصحراى كبيردە اسملرى قولاى قولاى بولونماز بر طاقم سلطانلقلر وامپرلكلر كوستريلمشدر . فاطميلرڭ وايوبيلرڭ سلسله نامەلرى فضله تفصيلاتى حاويدر . مصر خديولرى، سودان مهديى ، لبنان واليلرى

اولان وهجری ۱۵ سنه‌سندن باشلايان بنی شهاب ودرزی اميرلری اولان بنی معن ايله بشنجی قسم ختام بولور . آلتنجی قسم (عربستان) ه منحصر اولوب بوراده ۸۸ نجی سلاله اولارق يمن‌ده ساسانی واليلری و بعده خلفا طرفندن منصوب واليلر ومكه و مدينه‌ده علوی‌اميرلر و بونلری متعاقب‌ده بوتون يمن دولتلری قيد اولونمشدر . بونلری‌ده شمدی حجاز سلطانلری يرينه قائم اولان وهابيلر وهابل‌ده بنی رشيد تعقيب ايدر . يدنجی قسم (عراق‌والجزيره) يی محتويدر . فون چامباوه‌ور بوقطعانك‌دولتلرينك سكه‌لرينه دائر پك چوق تدقيقاتده‌بولونديغندن بالخاصه حمدانيلر مرداسيلر وبنی عقيل بيوك بروقوفله جمع ايديلمشدر. اثرك بوبرنجی جزؤنك صوك يعنی سكزنجی قسمندن يالكز بر پارچه‌سی موجود اولوب بونده ابتدا بر تفصيل سلجوقيلر ايله بدأ ايده‌رك صوكره بونلرك وارثلر اولان آناطولی طوائف ملوكی مندرجدر . ايشته بو صورتله جزؤ اوله ۱۵۵ سلاله داخل اولمش بولونيور .

بوجزؤده متن اولارق هيچ بر تاريخی ايضاحات يوقدر . يالكز اسامی جدوللرله سلسله نامه‌لردن عبارتدر. فقط هر سلاله وهر دولت ايچون بر بيبليوغرافياونوطلرده‌ده قيصه قيصه معلومات مفيده واردر . مؤلف علی‌الاكثر شرق منبعلرينه باقمشدر . علی‌الخصوص ابن‌الاثيردن عادتا طارامق صورتيله استفاده ايتمشدر . پك چوق كره تاريخك عمود فقريسی اولان سكه‌لری اشهاد ايتديكی كوريليور . ظن ايده‌رزكه ، اسلام تاريخی متوغللری ايچون متمادی صورتده ألده بولوناجق بر اثردر . بزه بويله فائده‌لی بر كتاب اتحاف ايتمش اولماسندن طولايی فون چامباوه‌ری عن‌صميم القلب تبريك ايده‌رز .

خليل ادهم

وعسكری محافظين وضع وتعيين و سرعسكر پاشا حضرتلری عودت ايله‌دی وخان عاليشان حضرتلری كلی قصبه‌سنده مشتانشين اولدی وبيك يوزيكرمی آلتی‌ده يايلاق يايلنده خان حضرتلری قريه كلوب و صولنده عسكر عظيم ايله صدرعالی شهيد علی پاشا حضرتلری موره ولايتنی تسخيره عزيمت وعسكر تاتار دخی رفاقت ايلمه‌مك فرمان اولنمغله اول كونده اور قلعه‌سی بكی اولان سلامت كرای سلطان بن‌الحاج سليم كرای خان سر عسكر تعيين اولنوب كونديريلدی عسكر پادشاهی موره‌يه واروب محاصره وشدت ايله محاربه ايدرك ضرب تيغ ايله تسخير ايتديلر فلله‌الحمد بعده حضرت صاحب‌الدولته پايتخت استنبوله ورودلرنده طوغلر ايچرويه آلنمايوب قاسم‌پاشا ددكلری محلده نمچه كفارينك ورادين نام قلعه‌سنی تسخيره نيت ايتديلر . وسفر همان تداركی تكميل اولنوب عزيمت وبيك يوز يكرمی يدی سنه‌سی اثناسنده ساحل نهر طوناده واقع اولان قلعهٔ ورادين اوزرينه واريلوب حصار ايتديلرويير مترسلر ترتيب وكذلك لغملر نقب اولنوب آتش فشان اولديلر وطوپ وباص صداسی تحت‌الثرايه وكس و آص آوازه‌سی فوق‌السمايه كيدوب مردانه يوريشلر اولوب كفاره مضايقه ويريلوب فتح وتسخيره منتظر ايكن نمچه امدادی ايريشوب اوردوی همايون اوزرينه هجوم ايله‌دی ايسه عسكر اسلامه تزلزل كلوب وصاحب دولت شير صولت حضرتلری بالذات سنجغ شريف رسول‌اللهی پيش نهادهٔ اقبال ايدرك دشمنه قرشو استقبال ايتديلر وعسكر قليل ايله رستمانه تقابل ايدرك عاقبت رتبهٔ شهادته واصل اوليجق عسكر بوزلدی ودنياده مذكور اولدقجه شهيد علی پاشا ديو ذكر اولنمقلق نامنی احراز ايتديلر رحمة‌الله‌عليه وبيك يوز يكرمی سكز سنه‌سی حلولنده نمچه كفاری بلغراد اوزرينه كلوب بر قاچ ايام جنك ايدوب بتقدير رب قدير جبه‌خانهٔ عامره‌يه خمبره اصابت ايدوب قلعه‌يی خراب رتبه‌سنده هدم ايله‌دی ايسه ويره ايله كفاره قلعه تسليم اولندی وينه اشبو سنه‌ده طمشوار قلعه‌سنی محاصره ايدوب خيلی ايام جنك ونبرده اهتمام اولنمش ايكن عدم امداد سببيله اول دخی ويره ايله تسليم اولندی واشبو سفرده خان تاتار وقتيله امداده ايريشمدی ديو قپلان كرای حضرتلری عزل ايله مجازات اولنوب نسل سلامت كرای خاندن قره‌دولت كرای خان نصب اولندی .

قره دولت خان

بن عادل كرای سلطان بن سلامت كرای خان نصب اولنوب سنهٔ آتیه‌ده عسكر تاتار سفر همایونه ایرشه‌سی فرمان اولندی اما بو طرفده اولان امراء قریم اتفاق ایتدیلر كه دیار قریمك اعلا وادناسی الحاج سلیم كرای خان مرحومك بنده و بنده زاده‌سی و كذلك آنك اولادینك بندهٔ آزاده‌سی مثابه‌سنده اولدوغمزدن قطع نظر اشبو خان وبونك نسلی ایله برقاچ كره معارضه‌مز كچمشدر پس بونك رفاقتیله سفر دكل خانه‌مزده بیله راحت اولمیاجغمز امر بدیهی در دیو استرحاماً دولت علیه‌یه عرض ومحضر اصدار ایتدیلر ایسه‌ده خان مشارالیهك قلغاسی آقكرمانه وكندوسی غوطونایا قریب اولمشیكن ربعض امراء واروب التجا ایتمش بحسب الاقتضا عزل اولنوب روم ایلنده اولان سعادت كرای بن الحاج سلیم كرای خان نصب اولندیلر.

سعادت كرای خان

بن الحاج سلیم كرای خان مسند خانی‌یی تشریف ایتدیلر. اشبو خان معالی عنوان خوب صورت وصافی دل وصاحب منقبت وكرم و سخای موفور وكظم وغیظ وعفو مرحمت ایله مشهور مقدما برادر اكبرلری دولت كرای خان غازینك قلغاسی اولوب بعدالعزل روم ایلنده ساكن ایدیلر و خیلی ابناسی اولوب و مشهور اولنلری صالح كرای وحلیم كرای وصاحب كرای وحاجی كرای ومحمد كرای وعوض كرای وسعید كرای وسائرلریدر وصدر اعظم ابراهیم پاشا ایله معارفهٔ سابقه‌سی اولمغله خان نصب اولندیلر وابراهیم پاشای مرقوم عن‌اصل ولایت قیصریدن دارالسعاده آغاسی كتابتندن چقوب بلغراد سنه‌سنده اوچ طوغ ایله ركاب همایون قایمقامی ایكن مهر صدارت عظما عنایت اولنمشدر واشبو سنه‌ده بحسب الاقتضا نمچه‌دولتی ایله مصالحه‌یه اعتناء اولندی وخان عالیشان قریمه كلوب رفاه حال ایله فریح البال اولدیلر وسابقا قپلان كرای خان عصرنده اختلال وعصیان وملال ویرن قبارطای چركس ایچنده پرورده اولان صالح كرای ددكاری اوغلو طرفندن اخبار اولنوب مربی و آتالغی اولان حطا غوزوق اوغلو محمد وعنایتشاه بك ومستوست اوغللاری قره‌قصای وسائر برادرلری یالجمله یكدل ویكجهت و نیم مرادم اوزره اولماغه مبادرت ایتمشلردر. انجق

جان بولاط اوغلو دینیلن قایتوقه اوغللاری وبك مرزا وغللاری مخالفدر اصل قبار طایك اقوی وصاحب قدرتلری بزیم ایله بیله‌در دیو خبر ودعوت ایتمكله بیك یوز اوتوز ایكی سچان ییلنده عسكر قریم ایله قبارطی اوزرینه سفر ایتدیلر پس طائفهٔ چراكسه‌نك احوالی ایشلرنده مسامحه وتأخیر اولماغله تماماً برسنه مكث واطراف وجوانبده ترددایدرك امرار وقت اولندی لكنكه اوتوزاوچ سنه‌سی صغر ییلی اولدیسه مطلق اهتمام اولنه‌رق قبارطی قربی اولان قزل بورین ددكلری محله‌نهر نجسانه نزول اولندی ایسه قایتوقه اوغللاری قبارطی حلقنی اضلال ایدرك وبزلرك اهل وعیالكز قریمه اسیر اوله‌جقدر دیو سویلیورك اكثر حلقی فراراً جان بولاط اوغلنه التجا ایتدیلر كه قشقا طاغ ددكلری موضع حصینه تحصن ایتدیلر. خان عالیشان وسائر امراء واعیان اشبو خصوصدن رنجیده خاطر اولوب دولت كرای خان زادهٔ مشهور آقاق اولان بخت كرای سلطانه عسكری تسلیم ایدوب قشقا طاغك اطرافنی اغاره‌یه كوندردیلر ومقدمجه چراكسه طایفه‌سی خبردار اولماغله چندان ایش كورولمدی بعده اطاعتده اولان بكلر مجابده قالور یوللو خان حضرتلرینه بر آز اسیر تدارك ایدوب عوت ایتدیردیلر وقریمه وصوللرنده بر ایكی سنه مرور ایله‌دی خان حضرتلرینك قریمه وصوللری اثناسنده بارص ییلی ایچنده وقت خرمنده‌كه اوتوز درت سنه‌سیدر میرمیران شیرینیان اولان مباركشاه بك بن قوتلو شاه مرزا وفات ایدوب بحسب الرتبه معروف اولان الحاج جانتمور بن الحاج خان‌محمد بك میرلواء شیرین اولدیلر. پس بیك یوز اوطوز آلتی اولو ییلنه دكین هركس آسوده وراحت وخان ذیشان دخی هركسه مرحمت اوزره ایكن وراء پردهٔ غیبده اولان احوال جلوه‌نما اولمغه باشلادی.

سعادت كرای خان غوغاسی بیانندەدر.

چونكه سنهٔ مزبوره ایچنده اومرزا آغابن عنایتشاه آغا آرغین بكی اولان احمد شاه بك بن بهادرشاه بكك قزینه نامزد وعقد ونكاح ایده‌جك سبحان غازی آغازاده مرادشاه آغانك اوغلو قوتلو شاه مرزایه مرقومه قز سابقا نامزاد یوللو مكالمه اولنماغله قوتلو شاه مزبور طرف خان عالیشانه التجا ایدوب وخان حضرتلرینه مراد شاه آغا سابقا نوكرو بعده وزیر معتبر اولمسندن ناشی اوغلنه دخی حمایت ایدوب

فرمان ایدوکه اول قز قوتلو شاهدن غیری یه تزویج اولنور ایسه آلان ویردنلره شرارهٔ
قهرم ایریشور دیو تهدید وتشدید ایلدی وارمرزا اغادخی غیرت ایدوب وخوف جان
دخی استیلا ایدوب اطرافه تردد والدغی عورتی تطلیق ایلمه‌مك دخی امر عسیر
اولمسندن ناشی ابتداءً قپو قولندن جرا طوق وصالغر خلقنه التجاء وبعده آنلرك
معیتیله کلوب شیرین خاندانه دخل ورجا ایتدیلرکه اگرچه قپو قوللر بیوز لکن
کرچکدن شرعاً عبد مملوکده کللرز خلاف شرع والقانون بزلره ظلم اولمامق اوزره اعانت
ایده‌سز دیو یلواردیلر ایسه شیرین اوجاغنه باش اولان جانتمور بکه الحاج مرتضی
مرزادن ماعدا جمله شیرین مرزالری کلوب دیدیلرکه جمله‌مزك پدریمز مقامنده
بویکمزسز اشبو قرداشمزه ظلم اولور مهما امکن صاحبلق ایده‌سز دیو ابرام تام ایتدیلر

پس خان جلادت عنوان حضرتلری اشبو جمعیتی استماع ایدیجك بالکلی غضب
ایدوب ارمرزایی قتل ایلمکه تصمیم ایلدی وطرف شیرینیان وسائر امرادن عفو واسترحام
اولندی دخی زیاده آتش غضبلری التهاب ایلدی ایسه هرکس خوفه دوشدیلر محرر
احوال اولان حقیر پر تقصیر اول وقتده لواء شیرینده حاکم الشرع ایدم کرکی کبی
وقوفم واردرکه صحتی اوزره بیاندر اشبو خصوصك ابتداسی شرارهٔ نار ایکن عاقبت
الامر آتش سوزان اولدی بعدالیوم خان حضرتلری تکلیف ورجای امرایی قبول ایتدیلر
لکن بوطرف خلقنه اطمینان وسکونت قلب کلمدیکی سببیله جمعیتلری داغلمامقلق میسر
اولمادی وصرا طوق خلقنك برقاچ پس پایه‌لرندن یدیلر تعبیر اولنان کمسه‌لر خان
طرفنه کتملری حسبیله سایرلری الم کش اولوب برمقدار باشلر اوباش مانندی مرقوملرك
خانه واموالنی یغمایه جسارت ایتدیلر لکن علم الله وشهد الله انلرك اختیارلرینك وعموماً
شیرینك قطعا معرفتی وصنعی وخبرلری یوغیدی اگرچه آیاقده اولان باشلر اشبو
ایشی ایتدیلر ونام وزروی اختیار وباش اولنلره اصابت ایتدی و کرچکدن تأسف
ایدرك واغلایارق انتهاب واغاره اولنان اشیایی کیرو رد ایلدیلر اما برکار ناهموار
بدیدار اولدی بوندن صکره جمع امراء حالفرلولردن ضعیف البصر اولان صوتور
تمورشاه نام کسه‌یی طرف خان مرحمت نشانه کوندروب فتنهٔ عظیمه‌یه تسکین ویرلسون
بوقدر مغلطه ظهور ایتدی بعدالیوم آنلر ایله برمحله کلمز محالدر مرحمت ایتسونلر
وکیتسونلر دیو رجا ایتدیلر ونورالدین اولان اسلام کرای بن عظمت کرای بن

الحاج سلیم کرای خان دیمشکه برمقدار سکبان ایله اوزرلرینه وارایم وپرا کنده ایده‌یم
دیو حلفای صفا کرای سلطان بن الحاج خان دخی موافقت ایتسه‌لر دخی خان صافی
دل درونی بی غل اولمغله اللهه حواله ایدرك چقوب طرف دولته کیتدی اگر اعانت
دولت علیه اولور ایسه تکرار کلوب امراء واشراء ایله کرکی کبی سویلشمکی اختیار
ایتدی امادولت ابدقرار رجالی هرامورلرنده جانب سهولتی اختیار الدفع اسهل من الرفع
ماصدقنه استقرار ایدر اولمغله رفع مغلطهٔ عظیم بابنده اسلوب حکیم اوزره حرکت
ایتدیلر. واول اثناده سعادت کرای خان حضرتلری عزل اولنوب بعده اشبو خصوصی
مشاوره ایلمه‌مك ومر د دولت اوزره خان ایلمه‌مك ایچون قپلان کرای خان حضرتلرین
سیاوش پاشا چفتلکنه کتوردیلر وصدر اعظم ابراهیم پاشا حضرتلری بالذات کلوب
خان عالیشان ایله ملاقات و صغری وکبری نه ایسه و جمعیت قریمك اهالیسی حسن
تقریب ایله رفع اولنمق خصوصلری اراأت اولنور قپلان کرای خانه خانلق اموری
تکلیف اولنور وآل سلیمه کلن جملکزه برابر حقارتدر و ناموس خاندان سلیمیه
علی التسویه‌در و مراد پادشاه عالمپناه بویه‌در دیو بیلدیرمشلر پس حضرت خان عاقبت
اندیش انواع خیالاتی درپیش ایدرك وحرکات امراء قریمی امر منکر کورورك کلمات
عاقلانه ایراد ایدرك خانلغی قبول ایدرلر و بعده دیرلرکه صاحب الجمعیت اولان امراء
حالیا وجوهله قدرت اصحابی اولوب علت وجودم موجود و قوهٔ بدنیم بدنیه‌م
مسلوب ومردود اولدغی محتاج بیان دکلدر و ایکی کره خانلغمده قالغایلق خدمتمده
اولان برادرم منکلی کرای سلطان خان نصب اولنور ایسه ان شاالله الکریم اتیان خدمت
وتنظیم امور لازمه‌یه مبادرت الندن کلسی مأمولدر اگر حسب المأمول اتمامه موصول
اولمازیسه حقیر بر تقصیر نصب نفس ایدرك بذل اقتدار ایدرم دیو دولتی ارضاء
ایدرك منکلی خانی نصب ایدرلر

منکلی کرای خان بن الحاج سلیم کرای خان

پس احوال بو منوال اوزرینه مآل بولیجق منکلی کرای خان معالی شان بیك
یوز اوتوز یدی سنه‌سی بیلان بیلی ابتداسنده خانلق ایله قریمه تشریف ایتدیلر ایسه
اسلوب حکیم اوزره احتیاطاً حرکت ایدرك الحاج جانتمور بکی وسائر امرایی جلب
قلوب ایلمکه مبادرت و هر کسه استمالت ویردی وبو طرفدن امراء دخی بین الخوف

والرجا ایکن یمینك بریسی کافی ایکن ایمان مغلظه‌نك انواعنی ایراد ایدرك هر کسه
سکونت ویردی جمله‌دن اول الحاج بکی انواع عطایا ایله تطییب و کمال آغانی صدر
وزراتنه اجلاس برله ترفیع شان ایلدی وکولچ اوجاغندن اولان عبدالصمد افندی‌یی
الحاج بکك قریب دوستیدر دیو قاضیعسکرلك مسندی ایله صاحب عنوان ایله‌دی
پس بونلر دخی مبالغه اوزره اکرام اولندقلرینه برمقدار وهم وخیاله ذاهب اولدیلر
لکن خان حضرتلری هر وجهله یمین غلیظ اجرا ایتمکله بالضروری مقتضای اسلام
اوزره اعتمادن غیری نه چاره اولور دیو سکونت اوزره اولورلریدی و خان فطانت
عنوان شیرین الحاج مرتضی مرزایه دخی روی‌دل کوستروب وتنهاسنده مکالمه ایدر
اولوب و بعض رنك آمیز کلماته ستیز ایدرك لساناً و قلماً رمز و اشارت ایدر اولمغله
کمال آغا وقاضیعسکر وزانت پیماء حضراتی اشبو طرز معامله‌دن وهم دوشدکجه جواب
ایدر ایمشکه بنم مأموریتم بین‌الاهالی تنظیم اموردر والحاج مرتضی‌یی سلب وطرد
ایله‌مك عاقلانه حرکت دکلدرخائنلق طرزی‌ایسه جمله برابرلك‌اوزره معامله‌ایله‌مکدر
وآکا روی‌کوسترك‌شقاقی وفاقه تبدیل ایله‌مکه سعی ایدرم دیو هزارکونه یمین بالله
ایله اغفال ایدریمش والحاج مرتضایه ایسه اصل مأموریتنی والحاج جانتمور وسایر
رفقاسنك ازاله اولنماسی سبب خائنیتی ایدوکن بیلدیریر اولوب وشیرینیاندن غازی
شاه وسفر غازی وسایر نامدارلرینی الحاج بکدن عننك ایتلك‌خصوصنی تنبیه ایدریمش
وغازی شاه مرزا ایسه احکام دنیا جمله‌دن مرغوبی اولدوغی اوزره اکا مناصب
عالیه واموال جزیله ارائت ووعد اولنه‌رق کندولری رئیس‌الجمعیت ایکن الحاج‌بکدن
جزئی بهانه‌ایله آیریلوب خصم جان اولورلر ومقدما یدیلرك اموالنه اصابت خسارت
الحاج بکك امریله اولمشدر دیو بهتان ایدرك دعواجی پیدا ایدرلر واشبو دیوان
خانی‌ده‌کورلمسی مراد اولنور لکن قاضیعسکرافندی جانتمور بکك طرفکیری وبلکه
کندوسی کبی شقاوتده مشترکدر اکا راضی دکلوز شهرکنه‌ده مفتی اولوب افضل‌
العلماء اولان ابوالسعود بن عبدالواحد افندی کتوریلوب دعوامزی استماع ایلسون
دیو سویلمتدیلر اما بوطرفلر ددیلرکه کرچه ابوالسعود اعلم وافضل‌در لکن فتوی
قلنجی ایستدیکی محله چالار غرض نفسانیسی اوزره حرکت ایدر علی‌الخصوص
الحاج مرتضی مرزا ایله قدیمی‌اتحاد اوزره یکدل ویکجهت وهروجهله متحداولمغله
بزم طرفه خصم قوی اولمسی حسبیله اندن امنیتمز یوقدر اشبو خصوصده فتنهٔ

عظیمه‌ایقاعنه سبب مستقلدر دیو سلب کلی ایدرلریدی. اشبو منوال اوزره قیل وقال
وطول ودراز اختلال وار ایکن ابوالسعود مشارایه قطعا اختفاء ایتمیوب وخان
حضرتلری صورتا منع ایلسه دخی خفیةً دعوت ایتمکله ابوالسعود افندی آلت حرب
ایله باغچه سرایینه کیجه ایله عزیمت ایلدیکی استماع اولندی. خان حضرتلری جواب
ایدرکه برعارسز ویوزسز آدمدر والبته واررم دیو کلمش نه‌چاره‌اولور؟ چونکه خان
بولندق کان ادمی سلب ورد ایله‌مك‌قانون دکلدر وبرالای کفت کویه باعث‌اولور
بونده کاسه دخی دعوی استماع ایتدیرمیوز دیو کمال مرتبه یمین ایدر. الحاج بك
دیریدیکه اشبو کونه حرکات و معاملاتك غوری بیلنمز البته بر طرفه استیصال
کوریلور عاقبتنی‌اﷲتعالی بیلور چونکه بوقدر یمین غلیظ ایده‌یور تقدیر خدایه‌حواله
ایدەلم ورلم دیو اطاعت فرمان ایدوب بیك یوز اوطوز سکز ییلقی بیلنك‌اغوستو-
سنك آخرنده باغچه سراینه‌واردیلر وفرمان خان عالیشان‌ایله غازیشاه والحاج‌مرتضی
مرزالر دخی ایکی کون مقدم الت حرب ترتیبی ایله وارمشلریدی.

اشبو خصوصده مقصود اصلی اولان الحاج جانتموری قتل ایله‌مك ایدی دنیلور
لکن بوقدر ترتیبات کونا کون وصورت باز بوقلمون اولمقدن ارباب عقل وفطا-
نتمون اولنلر استدلال ایتدیلرکه حضرت خان علوالشان مأموریتی اوزره شیرینیانه
القاء فتنه وبینلرینه تفرقه ویروب برطرفه ایصال مضرت واستیصال همت اولمق‌ایدی
هرزمان طریق ایله اولور دخی برطرفی دنیادن مسلوب اولسه‌لر قوتلری مطرود
قدرتلری محو ومردود اولوب بعدالیوم آنلره و جمع ولایته مراد اوزره تصرف
میسر اولور وایکی طاشدن براون وتموراله طاشدن آتش نمون اولمق تمثیلی اوزره
وانواع بازیچهٔ شطرنجی برله ارتکاب زحمت ورنجی ایتدیلر بای‌صورة کان ایکی
طرف اولان امرأ ذیشان یات ویراغیله شهر ذی‌الحجه‌نك بشنجی کونی‌که یوم‌الجمعه
ایدی بعداداء صلاة‌الجمعه دیوان خانی‌یه دخول‌ایدوب مکالمه آغاز وسائر صورت
بازلق نمایسه ارائت اولنق اوزره تصمیم اولندی اشبو اسرار بریار صادقدن الحاج
جانتمور بکه اخبار اولنوب اشبو سرك غورینه جمعه نمازندن صوکرا تشکل دیوانه
ابتداءً حاجی بکك کیروب اوطوردغی ساعت اطلاع حاصل اولیجق درحال
دیواندن‌چقوب نمازکاه سمتنده اولان چادرلرینه کتدیلرایسه خان‌عالیشان طرفندن
الحاج علی پاشا عجالةً ایریشدی به سلطانم بونه ایشدر باالله‌العظیم اصلی اولمیان

کلام و جنبشدر آنجق منافق سوزیدر و سویلدیکم خان سوزیدر و بنم دخی
بیلدیکم احوالدر دیو ایمان غلاظی تکرار ایلدی و غالبا کفاره یمین ایله خلاص
اولورم دیو فکر ایلدی لکن طرف میرمیراندن قطعا اعتماد ایلمدیلر و بعضی
تازه مرزالر پاشایی قتل ایتمکه منافقدر دیو اجتسار ایتدیلر حاجی بك ددیکه اوغلار
بو طرز فعل منکر ابتداء بزدن صادر اولماسون دیو منع ایدوب اللهه حواله ایدوك
آق قاش تعبیر اولنان سمتدن یورییوب کتدیلر ودرعقب خبر آلندیکه عظمت بك
نسلی اولان الحاج بك بالجمله اوروغی ایله وقپو قولندن نوغای اغا نسلی اولان کمال
آغا بالجمله اوروغی ایله منصور اوغلندن قانتمور اوغلو محمد کرای مرزا بالجمله اوروغی
ایله قتل واستیصال اولنه جقلری علی التحقیق مسموعلری اولیجق اتفاق اوزره جونکفار
جیدینه کتدیلر. ایکیوز مقداری آدم ایله آزاق سمتندن کچوب قوبان سمتنده بخت
کرای سلطانی ارزو ایتدیلر ومقدما اشبو خصوصی محافظ آزاق اولان بکلی مصطفی
پاشا وزیر ذیشانه وجیدلرك حفظ اولنماسی فرمانی اصدار اولنمش اولمغله جمله جیدلر
عسکرله محفوظ بولنوب واران بکلر اولاتن صویی ساحلنه واریجق جید ایستیو آدم
کوندررلر درحال آدملری حبس اولندقده اول کمسه تدبیر ایدرکه کلن بکلر حاجی
بکتاش ولی اللهك اوجاغنه دخیل دوشمشلردر دیوجك طائفهٔ یکیچریان آیاغه قالقار
و پاشایه نیاز و ابرام ایدرلر تعامل اولنق یکیچری طرزی اوزره معامله ایدرلر
وعاقبت الامر بونلری جیددن سالماً کچوروب واکرام ایدوك جانب قوبانه کوندررلر
وقریم طرفندن خان عالیشان وفلان شیرینیان عموماً قریم عسکرینی الوب اوسمتنه
عزیمت وجمله احوالی تحریراً مذکور ابوالسعود افندی یی عجالةً تسییر ایدرلر وبو
ابوالسعود ایسه وجوهله جسور اولماغله متعدد فتاوی ویریرکه و سائر مقهورلر
مرتدلردر وداوالحربه دخول ولحوقلری موت حکمیدر دیو جمله امرأ مهجورینك متروکاتنی
قسمته نواب کوندرر اشبو علما قریم خوفاً سکوت ایدرلر وبرمقداوی اتباعاً تحقیق ایدرلر
اشبو اثناده قوبان طرفی صالح کرای سلطان بن سعادت کرای خانه سپارش اولنوب پدرینك
انتقامنی ودولت علیه نك فرمانی اجرا ایلهمك ایچون تنبیه اولنور کرك بخت کرای وکرك غیری
برادرلری قزاق کیدنلره صاحب چیقارلریسه بالجمله استیصال ایده سین دیو تأکید ایدرلر
صالح کرای سلطان قبارطی سمتنده بولنوب قبارطی وسائر عساکرکیچرای ایله کلور

اول سمتی ضبط ایدر پس بکلر آشاغی یوقارو تردد ایدرك یورریکن الحاج بکك
بیوك اوغلو بهادر شاه مرزا آرالرندن چقوب آخر سمته کیدریکن چوبان کرای
نسلندن اولان حاجی کرای بن عظمت کرای سلطان بهادر شاهی بیلوب وارور
وقوشی باصوب طوتار صالح کرای سلطانه کوتوررکن اتمام خدمت بهانه سیله قتل
ایتدیررکه قاپلو جوارنده مدفوندر رحمة الله وقریم ایچروسنده فلان عظمت بك
نسلندن اعمی وبی قدرت قونلو کرای بن عوض مرزایی ورکنمور بك زاده محمد
شاهی بیچاره ایکن طوتوب قتل ایدرلر ونسل مرقومدن اولان برقاچ تازه مرزالری
دخی بلا امان صلب ایدرلر بوندن صوکرا بخت کرای جلادتمای حضرتلری برایکی
سنه هر خصوصده همت ایدرلر لکن تقدیر خدا اولمامقله برایش اولماز عاقبت الامرا
استراحت ایتسونلر دیو بکلری شاپصق ونتوقاج وخوپسین نام آبازه یه قوناق ایدوب
کندوسی قلموق و سایر مخلوق سمتلرینه کیدر وبکلر اوچ سنه مقداری ابازاده مکث
ایدرلر ومهما امکن مرعی ومحفوظ اولورلر اما صالح کرای وحاجی کرای سلطا-
نلرك معرفتی ایله بر آبازه کافری مال فراوان آلمق شرطیله الحاج بکی قتل ایلمك قیدینه
دوشر و آبازه خلقی قوناغی حفظ ایلمك بابنده بی نظیرلر اولماغله ملعون آبازه فرصتیاب
اولماز مکر بر کون شاپصقلر خلقی نك دشمنی اولان آخر ابازه یی چاپمق فکریله
شاپصقلر عموماً کیدرلر اول وقتده فرصتدر دیو کافر مرقوم کیجه ایچنده حاجی
بك دوشکنده یاتوریکن قپو چیزیسندن درهملی تفنك ایله آتار. حافظ مطلق
اولان الله تعالی حفظ ایدرکه یتاق قلپاغنی دلوب باشندن بر پرماق یوقاروجه کچوب
دیواره طوقنور وتوفنك صداسیله شاپصقك خاتونلری فریاد ایدرك کلورلر لکن
ملعون کافر فرار ایدر بولنماز برایکی کوندن صوکرا شاپصقلر کلورلر وخانه صاحبی
اولان شاپصقك رئیسی اولان منصوروق اوغلو سفر غازی واوغللری اولان کری
وسایرلری غایت عارلانوب حریفی تجسس ایلمکده تقصیرات ایتمزلر و الیوم دخی
آراشدیرمقده ایمشلر لکن بیلنمز دیرلر اشبو خصوص بخت کرای سلطانه واصل
اولیجق اول اختیار مبارك تلف ایدرلر دیو خوف ایدوب جمله بکلر و مرزالری
آبازه دن قالدروب قلموق خانی اولان چرن دوندوق بن آیوکه خانه کوندروب
قوناق ایدر اشبو وجه اوزره مرور ایام ایدرك بیك یوز قرق اوچ ربیع الاولنده
طوکز ییلی اثناسنده الله عزیز ذوانتقام حضرتلری شئونات الهیه سنی اجراء وارأت

ایدوب دولت آل عثمان علما و امرأ و یکیچریان جلادت پیماسی بالجمله تحریك اولنوب ابتداءً امیر علی بشه ومصلح بشه واون آلتی جماعتنك پاطورینه خلیل بشه نام کسه‌لر رئیس اولوب ابراهیم پاشای صاحب صدارت وکتخداسی اولان وزیر مکرم محمد پاشای صاحب قدرت وقپودان شهریاری قایماق مصطفی پاشای پرملانیت حضراتنك سوء حاللرینی ارائت ایدرك آت میدانده تجمع ایدرلر پادشاه کیتی پناه حضرت سلطان احمد بن سلطان محمد با انتباه خبردار اولوب استکشاف احوال ومراد مافی البال ندر دیو استعلام ایلدکده مذکورلردن شکایت و سوء حاللرین حکایت ایدرلر درحال پادشاه صداقت مآل حضرتلری اوچنی دخی بوغدرروطشره‌یه آثار آما جمعیت زوربازویان داغلماز عاقبت احوال چوقلق قیل وقالدن صوکرا پادشاهدن دخی امین دکلوز دیرلر یکرمی سکز سنه سلطان کامران اولان سلطان احمد کاردان آغلایاراق تخت فرخ بخت عثمانیدن نزول نشیمنکاه انزوایه خول و دخول ایدوب شهزاده کانك اکبری بولنان سلطان محمود بن سلطان مصطفی سعادتله بیك یوز قرق اوچ ربیع الاولی سنده اجلاس اولنورلر واشبو دغدغه اثناسنده تبدیل مناصب اولنوب شهر بروسه‌ده منفی اولان قپلان کرای بن الحاج سلیم کرای خان دفعهٔ ثالثه اولمق اوزره نصب اولنورلر .

قپلان کرای خان بن الحاج سلیم کرای خان

حضرتلری خان اولیجق ابتداءً نظام دولت علیه تمشیت و زوربالرك حرکاتی سلب وتدمیره جسارت وکندو ذاتی تطهیره مبادرت ایچون مقدمهٔ اموره مباشرت ایدرلر وزوربالر دخی بونلره اعتماد ایدر اولماغله هر برینه مناصب عالیه عنایت اولنمق اوزره سرای عامره‌یه یتمش اوچ عدد سردن کچدی آغالری دعوت اولنوب قتل اوندوغی خصوصی سلطان محمود فصلنده بیان اولنشدر و بوندن صوکرا سابقا قریمدن مطرود اولان الحاج بك وسائر بکلری قریم دیمك آنجق بونلردن عبارتدر وسزای عنایت اولان ارباب صداقت بنده‌لریکزدر دیو استیذان واذن پادشاهی ایله مخصوص قریمی قره عبدالولی آغای ارسالی ایدرلرکه کندولری وصوللری وقتنده انلر دخی واصل اولوب ملاقات ایدهلم دیو قلموق خانی اولان جرن دوندوق خانه ووالده‌سی اولان حاجی آباغای دار بابالایه مکتوبلر تحریر ایدرلر ومنفی اولنلردن

اطرافده پراکنده اولان امرادن ولایتلرده چرچر محمد آغا وقره دولت آغا وشیرینلرك بر قاچ باش مرزالری دخی دعوت اولنور ولیمیه آطه‌سنده محبوس اولان مصطفی مرزا بن الحاج جانتمور بك دخی کتوردیلور ومرحوم دولت کرای خان غازینك هرنه‌قدر اوغلو وقیزی وسار خورنده‌سی واریسه معاً قریمه کتوررلر مقدما قریم خلقینك عظمت بك و نوغای آغا نسللری ایله کوروشمامك اوزره اولان طلاق ثلاثه یمینلری خصوصی آنجق خان مرقومك عصرنه مصروفدر بعدالعزل منحل اولور دیو فتوای شریف دخی کتورمشلر ددیلر . الحاصل ترتیب مقدمات ایله امراء مردودینی دیار قریمه کتیروب خلافی اولنلرك حیاتده اولنلری ایله ملاقات ایتدیردی وشقاقلری وفاقه مبدل اولوب تأکید مواخات ایتدیلر اول عصرده رئیس المخالفین اولان غازیشاه مرزا ایله الحاج مرتضی مرزالر وفات ایتمشلر ایدیلر وشیرینك اختیار بکی الحاج محمد شاه بن ارسلانشاه مرزا ایدی . پس اشبو ترتیب دلفریب ایله برایکی سنه مرور ایلدی بیك یوز قرق یدیده دولت علیه‌نك جانب ایرانه سفر عظیمی اولماغله قاپلان خان ذیشان حضرتلری هرنه‌قدر علیل بی امان ایسه‌لر دخی بالذات کندولری کیتمك اوزره عرض واستیذان ایدرلر خان مشارالیه سناً اللی‌ایکی یاشنده ایدیلر علت نقریس وسائر امراض متنوعه برله صاحب فراش رتبه‌سنده ایدیلر لکن غیرت وجلادت جبلیه وشجاعت وهمت خلقیه سببیله اشبو همتی درکار ایدرلر وکذلك الحاج جانتمور غیرت موفور دخی اختیارلق وقتده الام وشدائدکونا کون چکدکلری حسبیله آیاقلری واللری طوتماز ایدی . اشبو حال ضعف مآل ایله خان ومیرمیران سفر ایران وطهماسب قولی خان جنکشتابان اولمشلردر وسکسان بیك عسکر جرار وطوائف خونخوار اولان قلموق بد مخلوق و چرکس بی کس ونوغای شجاعت آرای وقریم صداقت جسیم عسکری مجتمع ایتمشلر اشبو سفر نصرة اثره عزیمت ایچون خان کرم شان حضرتلرینه تشریفات دولت علیه ایکی قاتنه غایت اولنوب مجدد ومکمل مهتر خانی وکوس سلطانی و تخت روانی کلوب و دیار داغستان اهالیسنی جلب واستخدام ایچون مشهور اولان اوسمو احمد خان اوچ طوغ ایله وزیر مکرم واوغلو اولان قائمحمد دخی ایکی طوغ ایله میرمیران محترم اولمق اوزره اشارت خانیه ایله فرمانلر کلوب وتشریفات لازمه‌لری تماماً کلمش ایمش

وخان معلا نشان حضرتلری نك حلقت وطبیعتلری همت وغیرت ارزره مجبول ومخلوق
اولدوغندن ناشی جانب قوبانه مرور ایدیجك هرکسه احسان بی پایان وزیادهسیله
عنایت واحسان ایدوك باخصوص صحرا نشین اولان غول بیابانی قالموق بی امانی سیورغال
عنایتلری فریح الجنان ایدهرك ودیار قوموق حوالیسنه وصوللرنده ذکر اولنان اوسمو احمد
خان وزارت وقان محمد باشالق ایله امارت فرمان وتشریفاتی وسایر امرای قوموغه
انعامات کثیره وایلدارقام بکلرینی شمخاللق رتبهسیله صاحب وقار ایدوب دولت
علیهدن متعین اولان تشریفات جزیله وفاایتمد کدن کندو ایرادلرینی وموروث پدرلری
اولان یدکارلرینی اول جانبك اجناس مختلفهسنه توزیع ایتدلر حقیر پرتقصیر خدمت
خان مشارالیهده کمر بند استقامت ایدم لکن اشبو سنهدن مقدم بتوفیق خدا راحله
بند سفر حجازه مجاز اولوب حج شریفه رونهادهٔ اقبال وفریح البال اولمش ایدم لکن
فللهالحمد والمنة بعده ادای فریضة الحج قرق سکز سنهسنده سفر حجدن رجعت ودیار
قریمه وصلت میسر اولدوغی اثناده خان عالیشان وعساکر ظفر نشانی باب الابواب
یعنی دمور قپو دربندنده دیو استماع ایدوب بعده ترتیب جیوش دریا جوش ایلهذکر
اولنان احوال واطوارلری رأی العین کوروب بیلن ثقاتدن مسموعم اولدوغی اوزره
تحریر حریر ایتمشیمدر .

کوپریلی اوغلو عبداه پاشا احوالی بیانندهدر

پس سنهٔ مذبورهده اجنادظفر معتاد عثمانی ترتیب اولنوب دیار ایران وسرعسکر
عجم اولان طهماسب قولی خان اوزرینه کوپرولو زادهوزیر مکرم عبداه پاشای محترم معیتیله
بعث اولوب خان مشارالیه دخی امداده تسییر اولنمش ایدی. پاشای مزبور جوار قلعهٔ روانده
عسکر عجم ایله ملاقات ایدوب بتقدیر خدا ذکری مستهجن اولان طرز ایله خطاء منهزم اولوب
عبداه پاشا وچوقلق ضابطان و وکلاء شهید سعید اولوب عموماً اوردوی همایونیات ویراق
حددن افزون وخزینهٔ عامره وجبه خانهٔ وافره وطوب قلعه کوب بالجمله قالوب بویك
خسارة ظهور ایتدیکی اخباری اطرافه منتشر اولاراق صوب حضرت خان ذیشانه
صحتی اوزره وارد اولوریسه دخی غیرت جنکیزیه اوزره یینه باب الابواب دربندندن
مرور همت ایتدیلر .

طابور مسقولو احوالیدر

اشبو قرق سکز سنهسنك روزقاسمدن اون آلتی کون مقدم ملاعین بد آیین
مسقو طابوروندن یوز بیکدن زائد اولمق اوزره طابور مقهور وقت فرصتدر دیو
قریمی بلا زحمة ضبط ایدرز دیو یوریدیکی خبری باغچه سراینده قائممقام اولان
طایغان نسلی عادل بن شاه مرزا آغایه ورود ایلهدی وقلغای خانی اولان عادل کرای
سلطان بن الحاج خان دخی وفات ایتمشلرایدی . پس جمله شهرلرده نفیر العام اولمق
اوزره دلاللر ندا ایتدیریلوب اهالیٔ ولایتك ذکوری جملةً اور طشرهسنه چقدیلر
حتی حقیر هنوز حجدن کلوب مریض صاحب فراش ایکن عربهیه بنوب کیتدم
لکن قریمك ایشه یارار عسکر نامداری خان عالیشان ایله معاً اولماغله فقراء ورعایا
مقولهسی قالمش ایدی بای حال نهر قا کلجاق ددکلری محلهواردی هرکسه یأس کلوب
طابوره مقاومت ممکن دکلدر دیو توبه واستغفار درکاه حضرت غفار اولنوریدی .
اذا اراداالله شیئاً هییٔ اسبابه ماصدقی اوزره جناب مسبب الاسباب هنوز یای فصلی
موجود کبی ایکن طابور قره چوقراغه قوندوقده بر عظیم بوران طوفان اولورکه
قار آت قارننه قریب اولدی دیرلر طابور کفور اشبو بی وقت اولان بوران بی
آماندن هلاك رتبهسنه وارور وخیلی کافرلر ألدن وآیاقدن قالرلر پس قره جوقدن
بوز قرالغی ایله عودت ایدرلر اما بزم طرفدن واروب یوخلامق ایچون کیدن آدملر
بر ایکی بیچاره قازاق کتوردیلر اللری وآیاقلری صووقدن دوکمش بویلهایکن دولت
علیهیه کوندردیلر و لکن اثنای طریقده مورد اولمشلر . پس اشبو وقت مضایقهده
امت محمده اولان جانب باری تعالی مطلقا معجزات حضرت فخر کائنات ایدوکی
بی اشتباه ایدی واهالیٔ قریم درحال تحریر احوال ایدوب شیمدین امراسندن عنا تیشاه
بن الحاج مرتضی مرزایی چتال آت ایله طرف خان عالیشانه دمور قاپویه سیپر
ایتدیلر و اشبو اخباردن جزئی وکلی خان حضرتلری دخی مقدماً خبردار اولمشلر
آما عسکره تزلزل کاور دیو ستر ایدرلریمش. مرزای مشارالیه واروب اشاعت
ایدیجك هرکس اهل و عیال بایمال اولماسی فکرینه دوشوب صوب حضرت خان
ذیشانه عودت ایلمك نیاز ایدرلر جواب شاهانهلری بویله صادر اولورکه بلا فرمان
عودت بزلره کوره بویك تهمتدر دیوجك .

اهالئ ولايت وسائر عساكر بى نهايت رسم تاتارى اوزره قزانه قزانه ديو بوزيلوب
عودت ايديجك بالضرورى خان والا شان حضرتلرى دخى عودت ايدرلر، لكن
اشبو كارناهموار چراغ خاصم اولان حاجى جانتمور بكدن تحريك ايله ظهور ايله‌دى.
اكر آنلر متانت ايدوب رجعت ايتمايدى بر كمسه‌ده جسارت اولمازيدى ديو سوء
ظن اولنمش. پس عسكرك آتلرى بى طاقت و برف وبوران ايسه بى غايت اولوب
باى حال قبارطى و دورت كسك آبازا چرا كسه‌سنه قوناراق آهسته يوروك طمان
آطه‌سنه و رودلرى وقتنده دولت عليه كدوكلولرندن يا كاش لقب يعنى كافر احمد
آغا ديمك ايله ملقب اولان بر آغا كلوب مشاوره ايچون جانب دولته دعوت ايله‌دى.
خان عاليشان اطاعت فرمان عاليشان ايدوب اور قپوسى سمتنه عزيمت وباغچه‌سرايندن
مجانبت ايتديلر وكنديلرينك معزول اولدقلرنده شبهه‌لرى يوغيدى. پس اوزو
جوارنده قيل برون قلعه‌سنك بروسمتلرنده اولاقلى قرمان ددكارى محله نزول
ايتدكلرنده مسقولو جانبندن تحقيقاً خبر آلديلركه طابور موفور آزاق اوزرينه
ودخى اكثرى قريم اوزرينه يوريمشلر .

احوال بويله ظهور ايديجك بالضرورى قريم طرفنه رجعت ايتديلر ايسه‌ده مباشر
اولان آغا اعتماد ايتمدى آنجق خان حضرتلرينك ايجاد ايلديكى اراجيف وصنعتدر
ديو يولنه كيتدى پس بيك يوز قرق طقوز محرمنده طابور كفور ظهور و آزاق
خلقندن دخى فريادجى كلوب محاصره ايلدى و بو استمداد ايديجك عجالةً صوب
دولته ارسال ايتديلر و كندولرى قريم ايچروسنه كيرميوب اور طشره‌سنده مكث
وعموماً عسكرى اخراج ايتديلر و اول وقتده يديصان خلقى اورطه‌سنده ايديلر
اهل عيال ومال ومناللرى قريمه ادخال ايدوب كندو عسكر حرار اولديلر وعسكر
تاتار عدده كثرت بولديلر. لكن طوپ وجبه خانه‌لرى اولمدغى محتاج بيان دكلدر.
خلاصهٔ كلام شهر صفر الخيرك اولنده طابور مقهور طوغان قلعه‌سى يعنى غازيكرمان
يوردينه ايريشديكى خبر آلنوب ديل آلنماق ايچون شيرينلردن سفر غازى مرزا
وسائر امراء كونده‌ريلوب جوار طابوره واردقده تن قزاغى آطلوسى ايله قالموق
كفره‌سى كليت اوزره يوريوب بونلرى قوارق عسكريمزك قرينه كتورديلر .
و شقاوت ايله شهير شيرين تقتمش بن عادل كراى مرزانى اثناى فرارنده قالموق
قتل ايلدى ، و صباح اوليجق اوطوز بيك مقدار عسكر جرار كفار اوچ جنرال

بدفعال معيتيله و براباش وكرمان خطمانلرى معاً بويك طابوردن مقدم يوريوب
اور قلعه‌سنى ضبط و جنرال كبير فضه‌رشال فنيخ جهنم مصيره حاضر كاق ادعاسين
ايتمشلر عسكر تاتارى اصلا عيننه آلمايوب اوزرينه كلديلر خان عاليشان حضرتلرينك
صاغ قولنده قلغاى عاليجاى فتح كراى سلطان بن خان دولت كراى معيتيله عموماً
بديصان عسكرى وصول قولنده ارسلان كراى بن دولت كراى خان المشار اليه
نورالدينلك رتبه‌سيله دوروب و شيرين سنجاغى امراسى كذلك خان حضرتلرينك
صاغ جانبنده قانون قديم اوزره مرتب اولوب دورريكن ملاعين مذكورين سوارى
عسكر ايكن بى محابا ايرشديلر .

ابتداءً قلغا سلطان قولنان بديصان دلاورلرى و سلطان حضرتلرينك معيتنده
اولان قريم جنكاورلرى هجوم دشمن ايدوب مردانه جنك ايديجك قرشوسنده‌كى
كفار فراره آهنك ايتديلر ونورالدين جلادت بين آرسلان كراى سلطان شير
صولت دخى صول قولدن حركت ايدوب دشمنك ايكى طرفنه زلزله وهر وجهله
ولوله دوشوب جوقلق كافرى دركات جهنمه ارسال ايتديلر نصر من الله وفتح قريب
ديو تلاوت اولنه‌رق خان عاليشان قولندن حركت اولنوب توفنك انداز اولان سردن
كچديان وسكبانان بى امان وقپو قولى اولان بهادران باجمله وزيرخان شجاعت عنوان
اورمرزا آغاء كاردان معيتيله يورويوب دشمنه قريب وارمشلر ايكن قريمك عاقبت
انديش اولان اموروديده اختيارلرى حضرت خان جليل الشانه ددیلركه اشبو عسكريمز
يانار آتشه كيروب ايلرى واران نامدارلرك اكثرى شهادت بوليجق دشمندن كثرت
اوزره موجوددر بعده مقابله و محاربه قپوسى مسدود اولسه كركدر بزلره
كوره مناسب اولانى بودركه اطراف دشمنى احاطه ايدرك مضايقه ويريلیرسه
ضعف ايراث ايتدويلور انشاالله تعالى دشمنمز زبون اولور ددكلرنده
تزالدن اورمرزا آغاجانبه اخبار و تنبيه و برنده استقرار ايتمك فرمان اولنور
وبقيه السيف اولان كفار اول كيجه بربرينه تحصن ايدرك اول محلده مكث ايتديلر
وقت پر فلاح اولنجق طابور كفور عظيم قره طاغلر كبى يوريوب كلدى والات
حربدن بى حساب طوپ و خمپاره و سائر انواع الات بيشماره استناد ايدرك قلعهٔ
متنبه كبى ايديلر پس ايكى بويوك دشمن بربرلرينه منضم اولديلر و چار كوشه‌لو
ترتيب ايله يورورليدى و اطراف اربعه‌سى اون قات عربه ايله جمله مخفوظ و دايراً

مادار چرخ فلك ددكلری شنبشلری مهیا اولوب طابورك بر كوشه‌سندن بر كوشه‌سی
چیرك ساعت مقداری اولدغی نمایان ایدیكه كثرتی بو منوال اوزره ایدی پس كفار
جهنمقرار اشبو ترتیب ایله یوریبوب بزم عسكریمزی اوكنه قاتوب قره جلغا نام
محله دخی مكث ایتدیرمیوب نهر قا كلیجاغه كوتوردی و اندن دخی قالدیروب
بالضروری اوز قلعه‌سنك قپوسندن قیریم ایچروسنه ادخال ایلدی بنجه بویله اولمیاكه
دشمن دیه اولان یان باغی كلیت ایله بغتةً بویله سنوح ایلیه هر كسه سراسمه‌لك كلدی
طابور دشمن دخی اوز قلعه‌سنه نصف ساعت مقداری صویی مباح اولان بالچق باشی
ددكلری محله نزول ایلدیلر و عساكر اسلام درون خندقده ایكی ساعت مقداری
مسافه خندقی حفر ایدوب محافظه قیدنده اولدیلر واوز قلعه‌سی درونده فقط ایكی
اورته یكیچری بولنوب آنك دخی نفراتی اقل قلیل ایدیلر ویرلو نفراتی آنحق بشیوز
مقداری ایدی و خان عالیشان حضرتلری كندو معیتلرنده اولان سكبانلردن بر قاچ
بایراق سكبان وضع ایتدیلر و دولت علیه‌دن امداد عسكری میسر اولمیوب انجق
بر مقدار دونمای همایون سفائنی ایله قپودان شهریاری وزیر مكرم جانم خواجه الحاج
محمد پاشا حضرتلری ابتداءً كوزلوه اسكله‌سنه ورود ایلدیكی خبر آلندقده خان
حضرتلری حقیری منزل ایله تسییر ایدوب استشاره و استمداد ایلدیلر و واروب
عرض وافاده ایلدم . جواب ایتدیلركه حالیا فقط ایكی قالیون ایریشدك اینجه دونما
سفائنی كفه اسكله‌سنه عزیمت ایتمشدر وبن دخی كفه‌یه واروب قانون دكل ایسه دخی
برمقدار لوندان اخراج و اوز قلعه‌سنه ارسال ایدرم دیو بادبان كشای عزیمت ایتدیلر
و نفس الامرده اول منوال اوزره قالیونجی لونداتندن وافر غازیلر كلوب اوز
قلعه‌سنه داخل اولدیلر بر ایكی كون مرورنده دشمن حیله‌باز طوپ و خمپاره
انداز اولمغه باشلایوب اوچ كون بو منوال اوزره امرار اولندی . و خان عالیشان
خندقك اورته تابیه‌نام محلنده ایدیلر پس دوردنجی كونك وقت شافعی قیلنده
عموماً پیاده صولدات عسكرینی قره كولوق مغلطه‌سیله اصلاصیت و صدا
چیقارمیوب تابیه جوارینه ایریشدورمش جوار خندقه وصولنده بیلنوب هر
كس برو ایكیشر كره توفنك آتدیلر ایسه قره دكز جانبنه چكیلوب قلعه‌یه بر
ساعتدن زیاده‌جه محلدن هجوم ایلدیكه محافظ اولنلر اكثری رعایا مقوله‌سی فقرا
اولوب وخندق دخی خرابه مشرف اولمغله دخوله مانعیتی اولمادی كفار حیله‌كار

طوپ وخمپاره آتشی یاغدیرارق محافظینی پراكنده ایلدی وكندولری بریرندن ایچرو
طرفه مروره جسارت ایتدیلر وبعده اورته تابیه‌ده خان عالیشان اوزرینه قورشون
آتارق یورودیلر. كرچه خان شجاعت عنوان حضرتلری صبر و ثباتده مستحكم ایدی
اما یاننده اولنلرك اكثری پریشان اولدیلر بالضروری خان حضرتلرینی آطه بیندیردیلر
درحال آطنه قورشون اصابت ایدوب ییقلدی وبر آطه دخی بیندیردیلر ومعیتنده
الحاج جانتمور بك اختیارك آطی دخی قورشونیله هلاك اولوب آنیدخی آخر آط
ایله كناره چیقاردیلر بوندن صوكره دشمن كلیت اوزره اورتا تابیه‌یی احاطه ایلدی
ومحصور اولان اللی آلتمش مقداری غازیان بر قاچ كره تفنك انداز اولوب دشمنه
اطاعتدن اجتناب و عاقبت رتبهٔ شهادتی احراز و اكتساب ایتدیلر.اشبو اثناده خان
حضرتلری نهر چمزلك نام سمته كوتوریلوب پراكنده اولان عسكری جمع و بعده
اوز قلعه‌سنه امداد ایلمك بابنده استصواب اولنماغله بویله حركت ایتدیلر اما طابور
موفور قریم ایچریسندن اوز قلعه‌سنی محاصره و آتش افشان اولارق مضایقه‌ویروب
وقلعهٔ خرابه‌یی هدمه قریب ایلمشلر ومحصور اولنلر ایسه خان عسكرینك پراكنده
اولدیغندن پریشان حال اولوب امداددن مأیوس اولمشلر وعسكرك تكرار كله‌جكلرینی
بیلمزلر اولدوغندن خارجدن كلومیات آیاق عسكری طایفه‌سی دیرلركه:«تاتار خانلری
فرار ایلدی بعدالیوم بزلرك بونده قرار ایلمز نه‌دن اقتضا ایدر»دیو ابرام ایلدكجه یرلو
خلقی متانت ایدرلر عاقبت یكیچریان طائفه‌سنك ضابط سابقی اولان رجب اغا نام
بی ادب دزدار زكریا آغادن مفتاح قلعه‌یی المق ووبره ایله قلعه‌یی ویرمك بابنده اهتمام
ایدرك و دزداری دوكرك مفتاحی آلور فطمر شاله (فلد مراشاله) ویره‌خبرینی
كونده‌ریر وبعدالقیل و قال جمیع الات حربلریله عثمانلو عسكرینی سمت اورویه
وقریملی اولنلری سمت قریمه ایصال ایلمك وعد و عهدیله قلعه‌یی تسلیم ایدرلر و ذكر
اولندغی وعد سابقنه وفا ایتمیوب بر ایكی یوز عثمانلی طایفه‌سنی اوزویه كونده‌روب
باقی قالاننك مجموعنی آلیقویوب سزلر مسافریمزسز قریم ایچریسنه یورر و خان ایله
سویلشور وباریشورم وبعدما سزلری آنلره ویررم دیو جمله سلاحنی آلوب طابورك
میاننده مؤكللر ایله یوریدرلر.

پس بوطرفدن خان عالیشان حضرتلری عسكرینی مهماامكن جمع ایدوب
دوردنجی كونی اوز قلعه‌سنه امداده عزیمت ایلدی وطوزلا قریه‌سنه وصولنده دیل

النوب استخبار اولندقده ذکری سبقت ایندیکی اوزره بیان ایلدی وطابورك کلیتلوسی
کوزلوه وباغچه سرایی آرزولایوب الیوم قره‌طوغای نام محله نزولنی خبر ویردی
و واروب دخی مشاهده اولندی بعده طابور کفور کوزلوه‌یی آرزو ایلدی وعسکر
اسلام لیل ونهار اهتمام ایدرك بر فرد دشمنی طشره‌یه چقارمازلریدی و اشبو وجهله
کندیلرینه ودوابنه یوماً فیوماً ضعف عارض اولوریدی بأی حال کوزلوه‌یه وصول
وآنی احراق ناره موصول ایلدی وبعده باغچه سراینه عزیمت وبعدالوصول عموماً
شهرك ایشه یرار بیوت وخاناتنی تخریب وعلی‌الخصوص خان سراینی وجامع شریف
وسایر تماتنی خرابه قریب ایلدی وکندولره آخرتده موعود اولان نار جحیمی
دنیاده یالکلاندردی بعده آق مسجد وقره‌صو وکفه سمتلرینی آرزولادی کل شیء
تجاوز حده انعکس ضده مدلولنجه جناب عزیز ذوانتقام بین‌الکفار امراض واسقام
کوندروب هرکون بی‌حساب کفار درکات جهنمده استقرار ایدرك لاشه‌لری بیله
دفن اولنمازیدی عاقبت بی‌طاقت اولوب رجعت وصالغر نهری ایله اوره عزیمت
ایتدیلر اور قلعه‌سنه وصولنده دخی فراره طاقت‌مدار اوله‌میوب قلعه‌یی لغملر ایله
هوایه اوچوران و ویران ایدوب و ویره ایله اهل اسلامی دخی معاً کوتوروب کیتدی
وبوندن صکره خان حضرتلری اور طشره‌سنه چقوب یالکز آغاچ ددکاری محلده
اقامت اوزره ایکن شهر کفه طرفندن خبر وارد اولدیکه سفینه ایله بر قپوجی‌باشی
آستانهٔ علیه‌دن ورود ایدوب عجبا نه خصوصده کلش اوله‌دنیلوریکن خبر آلندیکه
خان حضرتلرینه نامهٔ همایون وارایمش لکن قلغای فتح کرای سلطانك شجاعت
ومزیتی صداسی سمع همایونه واصل اولمغله اشبو عصرده خان اولماسی مناسبدر دیو
تشریفات خانیه‌یی کتورمش ایمش .

فتح کرای خان بن دولت کرای خان غازی

اشبو بیك یوز قرق طقوز سنه‌سی ییلقی ییلی اواخرنده فتح کرای خان
جلیل‌الشان اولدیلر وطابور مقهور درون قریمه دخولندن تماماً طقسان دردنجی
کونی قریمی براغوب کیتدی وقپلان کرای خان پیر علیل بوقدر ایام زحمت‌کش
وذلیل یورییوب عاقبت عزل اولندیلر اشبو فتح کرای خان خلیجه جسور
وحلیه‌لری ایسه قامت استقامتلری براز قصیره‌مائل وبذل وعطاسی دخی کم دکل وبرآز

تیزطبع آتشی مشرب اولوب تزیه کچریدی وبخت و اقبال موروث پدر یوللوطریقی
کشاده و دولت و سعادتی آماده ایدی وبرادر کهترلرین یعنی آرسلان کرای
سلطانی قلغای عالیجای ایتدیلر وسلیم کرای ومحمد کرای وقریم کرای نام
شهزاده‌لری اولوب هربریسی رشید وسعیددرلر و بر سنه خانلغنده خیلیجه فتوحات
وخزائنه موفق اولمشلردر وبعدالعزل رفاه‌حال ایله چاقللو نام چیفتلکنده فریغ‌البال
ایکن اللی دوقوز سنه‌سنده رحمت رحمانه پیوسته اولمشلردر رحمة‌الله علیه
پس خان عالیشان اولوب عمیسی وپدر معنویسی اولان قپلان کرای خانك رضاسنی
طلب و خیر دعاسنی جلب ایده‌رك حتی آنلرك خدمت و زارتنده اولاق ار مرزا
آغاسی وزیر قاضی عسکری اولان فتح‌الله افندی‌یی قاضی‌القضات حقیر دخی قپلان
کرای خانك خیلیجه مقرب خدمتکاری اولدغم حسیله کتابت دیوان خانیلری خدمتنه
استخدام ایدوب آغاچاسنی ارضاء ایلدیلر اشبو سنه‌لرده تقدیر خدا دیار
قریم کرك حبوبات جهتنه وکرك حیوانات جهتنه وکرك طاعون وباء سببندن پریشان
حال اولوب اکثر اهالیء ولایت مرض عاعوندن فنا بولوب قدرت وقوت ولایت
مسلوب اولمق رتبه‌سنه قریب اولمشیدی و اکثرناسه مرتبهٔ یأس کلوب دیار قریمك
عمری انجامنه ایرمشدر دیرلریدی هر نه حال ترتیب مقدمات لازمهٔ عسکر ایده‌رك
وحفر وتطهیر خندك ایندیررك مهماامکن متانت وحصانت ولایته ساعی اولدیلر
واشبو سنه‌نك اوسطنده سرحد اسلامیه‌نك ممتازی اولان ازاق قلعه‌سنی آلتمش کون
محاصره‌دن صکره ویره ایله دشمن تسخیر ایدوب دروننده امت محمد اقل قلیل
چقدیلر پس کوز فصلنده قارتال نام محلده اقامت اوزره اولان اوردوی همایونده
صاحب دولت صاحب منقبت السید محمد پاشا معالی رتبت حضرتلری بافرمان حضرت خان
جدید ذیشان اوردوی نصرت جویه دعوت ومشاوریه مبادرت ایچون همت ایدوب
فحول رجال دولت علیه‌دن اولوب عن اصل ژانه بکلرندن القاص نام چرکس بکنك
اوغلو ایکن حضرت سلطان احمد بن سلطان محمده قاننلك شرفیله مشرف اولان
قاٹن احمد آغا دیمکله شهرتیاب اولان اغانی تعیین بیورمشلر اولمغله خان والاشان
سبکبارجه بر ایکی یوز امراء ایله جانب اوردوی فرح جویه معزز ومکرم عزیمت
وطی مراحل وقطع منازل ایده‌رك اوزوجوارنه قبل برون قلعه‌سی قربنه وصوللر-
نده اول کونده محافظ اوزو اولان وزیر مکرم حضرت یحیی پاشای محترم نهر اوزونك

قزل آغاج سمتنده نصب خیام وزیرانه و انواع اکرامات آصفانه ترتیب ایده‌رك
ضیافت ایدوب بعده اوزو قلعه‌سی جانبنه عبورکذلك پلنقه‌سی قربنده یمکلك ایدوب
کندولری ملاقات وبعده سرای‌عامره‌سنه نزول‌ایتدیروب‌سمورکورك وجبه وجیوشن
ومکمل آت ایله آغرلایوب بوندنصکره جانب بوجاغه‌عزیمت اولوندی حق‌بودرکه
مشارالیه حضرتلرینك خانلغی دولت علیه‌نك اقبال وا کرامته مصادف اولوب‌اسلاف
سعادت‌اتصافاندن‌زیاده‌جه‌اکرام اولندی وسکبان آقچه‌سی‌ددکاری وتیرکش‌بهاسی‌تعبیر
ایتدکاری‌عواطف‌خسروانی سکسن کیسه‌عنایت اولندی وعظمتلوشهریارصاحب‌اقتدار
حضرتلری طرفلرندن سلحدار عالیوقارلری ورود ایدوب نوازش‌خاطر عاطر خانیه
ایچون خط شریف رفعت ألیف معیتیله اللی کیسه نقد ومجوهر حنجر معتبر صورغوج
پرعنبر عنایت اولنوب و اوردوی قدرت جوی‌ده موجود اولان خزائن بیکراندن
دخی چوقلق خزینه احسان ایلدیلر وکذلك حضرت صاحب دولت وکثیرالمروت
دخی قانون عثمانی اوزره مجوهر تیرکش دلکش و مرصع سیف صارم برق آیین
و ایکی عدد صورغوج عبرت بین وعلی‌التعاقب یدی سکز عدد سمور فائض‌السرور
کورکار و اول مقدار مکمل رخش صفا بخش رجال دولتدن بافرمان عالی اکرام
اولنوب و قرق عدددن زائد امراء و سائر خدماء خدماء صداقت آراسته سرتاپا
مزین لباس فاخره احسان اولنوب یکرمی کون مقداری مکث اولنوب بو قدر
خزائن وافره ایله جانب قریمه عودت ایدوب مومی‌الیه اورفه والیسی اولان یحیی
پاشای صاحب وزانت ایله ملاقات ومجاوبهٔ الفت ایدوب دیار قریمه پرتو انداز عاطفت
اولدیلر چونکه پای تخت اولان باغچه سرای خراب اولدی ایسه‌ده قره صو قصبه‌سنه
نزول ایدوب عواطف پادشاهی اولان خزینهٔ‌غزات بیننده پدرلری طرزی اوزره
تعادل طریقی ایله توزیع ایلیوب استجلاب دعاء خیر ایتدیلر و ابتداء شتاء حلولنده
نورالدینلری اولان برادر کهترلری محمود کرای سلطان حضرتلری دیار مسقوه
عسکر ایله آقین ایتدروب اسارای وافره ومواشئ متکاثره اغتنام اولندی وینه‌اول
ایام خیر انجامده پادشاه جمجاه حضرتلرینه هدایای جزیله و اسارای جمیله تهیه ایلیوب
وسائر رجال دولت علیه‌یه دخی ارسال ایلدیلر و حقیر پر تقصیر وساطتیله ارسال
اولندیکه اولا بابا طاغنده مشتانشین اولان حضرت صاحب‌الدولت و عموماً رجال

معالی منقبت حضراتنه حصهٔ معینه‌لری تسلیم اولنوب بعدماه آستانهٔ علیه‌یه عزیمت
وعظمتلو قدرتلو سلطان محمود دولت نکاه وحضرت والده سلطان عفت پناه و آغای
دارالسعادت اولان بالانتباه وشیخ مشایخ‌الاسلام فضیلت دستکاه و حضرت صدرین
عالی قدرین عالیجاه و قائممقام رکاب همایون اولان کوپرولو زاده نعمان پاشا اوغلو
وزیر مشیر احمد پاشای عدالت نکاه و سائر خواص خیرخواه اولنلرك جمله‌سنه دفتر
خانی موجنجه تسلیم ودیعه اولندی و مقتضای دیار قریم اولوب التماس خان و نیاز
کردهٔ امراء ذیشان اولان احوال بالجمله معروض درکاه دریا نوال اولندیکه جمله‌دن
اقدم دونمای همایون روز خضردن مقدم آزاق دریاسنه وصول و اشبو نیازلری
خیز قبولده بولنماسی مقدمهٔ آمال ایدوکی عرض‌اولنجق وعد خسروانی جاری وحتی
نفس‌الامر وقت وزمانیله فرمان واجرای شهریاری درکاری اولدی‌وجانب کفه‌ده‌ترتیب
اولنه‌جق اوردوی نصرت جوی‌اوزره سردار ظفرقرار اولمق اوزره‌سابقاسلحدارلقدن
وزارت ایله چقان‌وزیرمکرم ورادارلی محمد پاشای محترم تعیین ومعیتیله دخی جبه‌جی
باشیلقدن چقان وزیر محترم موره‌لو علی پاشای مفخم تعیین اولندی اشبو اخبار
مسرت آثار ایله عودت و بابا طاغنده صاحبدولته ملاقات ایدوب مکاتیب
وقوائم آلنوب دیار قریمه وقت بهارده اور قپوسنده خان عالیشان حضرتلرینه
کلوب تبلیغ رسالت و اتمام خدمت نهایسه عرض اولندی واشبو ایامده جاسارنمچه
جانبندن ایلچی ورود ایدوب مسقولو ایله دولت علیه مصالحیه واسطه اولمق رجاسنی
عرض ایدوب رجاسی قبول اولنوب رئیس‌الکتاب شهریاری اولان جامع‌الفضائل
مصطفی افندی وزارت پایه‌سیله مرخص مصالحه اولوب مهمات لازمه برله تسییر
وممکن صلح اولنمق تنبیه اولندی و اشبو اخبار لازمه دخی معروض حضرت خانی
اولنوب دشمن دین نه‌کونه معامله ایدر اوله دیر ایکن مکر حیله‌کار کافرك مرادی
بالجمله اغفال و امت محمدی مرادی استیصال ایمش نمچه ایله مسقو اتحاد ایدوك دیار
اسلامیه‌یی ضبط ایتمك اوزره اولا نمچه عسکری ویدین قلعه‌سنه عزیمت وکذلك
بوسنه سراینه‌وایزورنیك‌اوزرینه‌یوریوب‌ودخی افلاق‌وبغدان ولایتلرینه یورویوب
بیك یوز اللی تاریخیدرکی افلاقی تماماً ضبط ایدوب وبغدانك اوقنا ددکلری طرفنی
تسخیر ایتدیلر و مسقولونك فطمرشال (فلدماراشال) کبیری اولان متبخ ضلالت

پیچ اوزواوزرینه یوربیوب آنی تسخیرویحیی پاشا ومصطفی پاشا وسایر اهل الاسلامی
اسیر ایلدی و اکنجی فطمرشال اولان لیسین ددکاری لعین قریم اوزرینه یوربیوب
جکجکه ددکاری محله دخول و ازاق دریاسیله بیکدن زیاده طرانسا سفینه‌لری ایله
سایر عسکر وذخائر و آلات جبه‌خانه‌سی ورود ایدوب طاتلو بولاق ددکاری
موضعده متین و واسع جای‌حصین احداث ایلدی و اندن رباط اوزرینه یوریمك
صورتنی اراءت ایلدی وفی نفس الامر رباطدن غیری سمته کیتمکه یول اولمامغله هرکس
جانب رباطه نظرانداز اولدیلر وکفه‌ده موجود اولان عسکر عثمانی نامی ودفتر حسابی
کثیر ایسه دخی من حیث المجموع بش التی بیك آدمه بالغ دکل ایدی وسر عسکر
پاشا عسکریله رباط اوزرنده ورود دشمنه منتظر اولوب دورریکن حاصیق تعبیر
اولونان جکجکه دریاسنك نهر قره‌صو اولاشدیغی محلنده آیاق کچیدی جابجا بولنور
فقط بر اطلو کشی بیله هزار زحمت ایله عبور واکثر حالده اولدخی هلاك اولدغی
کراتله واقع اولدغندن اول محل بیلنمز و بیلندیکی صورتده بویوك عسکرك عبور
ایلمسی غیر متصوردر دیو هرکس امین ایدی ایمدی حیله‌کار کافر بویوك قوچیلری
صال ترتیب ایدوب اوزرینه طوپلرین تحمیل وپیاده عسکریسنه چکدورك بغتةً
بك دکرمانی ددکاری محله عبور ایلدیکی استماع اولنوب عسکریمز بر محله مجتمع
اولنجیه دکین پراکنده عسکریمزدن خیلیجه کمسه شهید اولدیلر واول محلدن قره‌صو
جانبی ایله دوغرو قره‌صو قصبه‌سنی آرزولادیلر و رباطده اولان عثمانلو عسکرینه
خبر واروب انلر دخی ایریشنجیه دکین قره‌صویه کلوب اطرافه قالموق عسکرینی
چاپول کوندردی و پیاده عسکری شهری احراقه باشلادیلر اشبو اثناده عسکر عثمانی
دخی کلدیلر و آق‌اور تعبیر اولنان محلدن طابورك یصاو محلنه اوزاقدن اولسه دخی
بویك طوپلری آتمغه باشلادیلر و اطرافه چاپول ایدن قالموق وقرغز کفره‌سی چوقلق
امت محمدی اسیر ایتدیلر فقط خیلیسنی نورالدین ارسلان کرای سلطان خلاص
ایلدی و طرف عسکر عثمانی بالیمز طوپلاری آتلدقده کفار خاکسار تورك کلدی
دیو شهری تماماً احراق ایده‌میوب کیرویه چکیلوب وجمع اولوب آهسته آهسته
عودت وجونغار کچیدینی ارزو ایتدیلر اما طرف دریادن دونمنا ایله قپودان دریا
حضرت سلیمان پاشا جکجکه بوغازینه واروب اینجه دونمنا ایله قیزیل حصارلو الحاج
مصطفی بکی تعیین ایلیوب کفارك طرانسه تعبیر اولنور سفینه‌لرینی ضرب طوپ ایله

خراب ایدیجك بقیه قالان سفاینی جونغار کچیدینه عبور ایندروب وعظیم کوپرو
احداث وعسکرینی قرشویه کچوردی اما چاپولیه کیدن قالموق النه خیلی امت
محمد اسیر دوشوب وچوغیسنی قلغا آرسلان کرای سلطان حضرتلری آلیقالدی
وبختی اولمیانلری چقدی کیتدی چونکه قضاء بویله ظهور ایتدی اشبو وقایعی طرف
دولته عرض واسترحام ایلمك لازمهٔ وقت وحالدن اولمغله خان مرحمت عنوان افندیمز
امرانك معرفتیله حقیری اوردوی همایونه تسییر ایتدیردیلر طریق برّ منسد اولمغله
کوزلوه‌دن سفینه سوار واقکرمان بوغازنده استقرار اولندی اقکرمان شهرینه وصولمده
قرتالده ساکن اوردوی پادشاهی‌یه خط شریف ایله کاور احمد اغانك وصولی
وصاحبدولت سلحدار محمد پاشا حضرتلری مهردن عزل اولنوب وکتخداسی خالصا
عثمان قتل اولنوب مهر صدارت بندرده سرعسکر اولان محسن زاده عبداه پاشا
حضرتلرینه عنایت اولندغی خبری الندیسه اردوی نصرت‌جویه واریلوب صاحبدولت
جدیده مکاتیب وعروض معروض قیلندی واحوال قریم نه طرز اولدغنه واقف
اولدیلر لکن کرك صاحبدولت وکرك اعیان فطانت منقبت عالم تجبرده مشاهده
اولندی زیرا کفار حیله‌کار امت محمدی اغفاله درکار اولوب ابتداءً صلح اوازه‌سن
ویروب بعده بویله جسارت ونعجه‌لو طرفندن نیش قلعه‌سی وافلاق ولایتی وبغدانلونك
اوقتا جانبلرینی ضبط ایتدکاری وبوسنه سرایی وقلعهٔ ایزوونیك اوزولرینه طابور
کتدیکی ومسقولو دخی اوزو قلعه‌سنی تسخیر وزیر مکرم یحیی پاشا وسائر اهالیسنی
اسیر ایتدیکی وهر طرفی کفارك احاطه ایلدیکی احوالدن اوتوری دمبسته قالمشلر .

منکلی کرای خان

اشبو وقایعدن قرق اللی کون مقدم دولت علیه فتح کرای خانی عزل ایدوب
ردوسده اولان منکلی کرای خان بن الحاج سلیم کرای خانی خان نصب ایتمشلر ایمش
انلر دخی عجالةً یورویوب بابا طاغنه وصولی خبری کلمکله حقیر پرتقصیر اذن دولت
ایله قرشو کیدوب مناستر کوبی نام محلده واروب ملاقات ایلدم واحوال قریمی
وطابورك کلوب کیتدیکنی وهرنه مقدار خسارت اولدغنی وبعدالیوم اهل ولایت
نه طرز نیاز ایتدکلرینی بالجمله تقریر واحواله وقوف تحصیل ایتدیلر واحوال مملکتی
تأسف ایدوك الله عظیم الشاندن امنیت نیاز ایتدیلر وصباح اولیجق اوردوی همایون

طرفنه عزيمت وحضرت صاحبدولت ايله ملاقات و احوال قريمى مكالمه مبادرت
ايدوب قريمه قلغالرى سلامت كراى سلطان بن الحاج سليم كراى خان حضرتلرينى
چكديرمه سفينه سى ايله ارساله مسارعت ايدوب ونورالدينلرى صالح كراى سلطان
بن سعادت كراى خان حضرتلرينى بوجاق ايچروسنه سر عسكرلك امورى ايله
تسيير وبندوده سر عسكر بولونان سعادتلو وزير مكرم كنج على پاشانك معيتنده
بولناسين ديو فرمان ايتديلر وكندولرى اردوده مكث ايدوب بزلرى دخى معيتلرنده
آليقوديلر اشبو اثناده بغتةً خبر آلنديكه ويدين قلعه سنى محاصره يه كلن نمچه
عسكرى سهولت ايله منهزم اولمشلر اشبو خبر مسرت اثر ورودنده شنلكلر اولدى
ودرعقب نيش قلعه سنك دخى كوپرولى زاده مرحوم نعمان پاشا اوغلو وزير مكرم
احمد پاشا حضرتلرينك بر كديك اغاسى كه دلى آغا ديرلريمش هيچ اميد اولنمياجق
طريق ايله قبضهٔ تسخيره وصولى خبرى ورود ايدوب عظيم دونما شنلك اولدى
ودرعقب بوسنا سرايى اوزرينه كيدن مكمل نمچه طابورى وكذالك قلعهٔ ايزوورينك
اوزرينه كيدن طابور صدر سابق حكيم باشى زاده على پاشا حضرتلرينك همتيله
مقهور اولوب استيصال مرتبه سنده قرلدغى خبرى كلوب شنلكلر اولدى ودرعقب
ايكى عدد ميرميران و مقدار عسكر ظفر عنوان وافلاق ويوده سى اولان بك بوكرج
اوزرينه كوندريلدى ايكيسى واروب شهرى احراق ودروننده چيقان نمچه ليلرى
منهزم ايدوب بوكرچ دخى ضبط اولندغى خبرى ورودنده شنلك ايتديلر لله الحمد
وآلمنه نمچه كفره سنك بلاسبب نقض عهد وخلاف يمين ايندكلرى حركتلرى
كندويه نكبت ايلديكى نمايان اولدغى تفأل اولنوب خان عاليشان حضرتلرى وبندر
محافظه سنده اولان كنج على پاشا حضرتلرى اوزو قلعه سنى محاصره ايلملرى جانبده
فرمان عالى ورود ايلمكله بيك يوز اللى سنه سى ايام خريفده عزيمت اولندى لكن
تداركسز عسكر اولمسى حسبيله اون التى كون اوزوقلعه سى محاصره اولنوب اتلاف
عسكردن غيرى فائده اولمادى روز قاسمدن صوكره عودت وهزاران زحمت چكلدى
وخان حضرتلرى ديار مسقوه آقين ايتمكه مأمور اولملغله آطلر باغلاندى بعده بوجاق
ويديصان عسكرى وقريم عسكرى قلغا سلطان دخى يوريوب كلوب يلقى صوبى
نام محلده ملاقات فرمان اولندى اشبو نيت ايله ايام شتاده طورلا صوبى ساحلندن
اطلايوب و اوزو درياسى بوزدن عبور اولنوب ذكر اولندغى اوزره يلقى صوينده

سلامت كراى سلطان حضرتلرى قريم عسكريله كلديلر وخان ذيشان حضرتلرى
مقدما امراء قريمدن الحاج جانتمور بك وساير عظمت بك زاده لر ونوغاى آغازاده لره
اولان قهرينى لطفه تبديل وكال اغا بن على آغانى وزير ايتديلر اشبو اثناده
بتقدير رب قدير بوران عظيم وحدت زياده قار اولديكه آط قارنه ايريشدى انسان
و آط خيلى تلف اولدى ايسه امراء قريم عموماً خان حضرتلرينه نياز ايندكلرينه
عرض ونياز ايتديلركه خان حضرتلرى اشبو محلدن قريمه عودت و يرار عسكرله
سلاطين برادرلرى بر قاچ بيك كشى ديار دشمنه چاپول اولنوريسه ممكن مرتبه
دشمنه ضرر ايدرلر اكر اشبو ضعف وفتور ايله جمله عسكر وارور ايسه ك الله اعلم
عسكريمزه ضرر كلمسى ظاهر كورينور ديمشلر ايكن خان عاليشان دديكه دولت
عليه يه بالذات عزيمت ايدرم ديمشمدر عودته چاره يوقدر تقدير خدا نه ايسه
البته ظهور ايدر ديو آهسته يوريلورك اون بش كونده نهر بوزوقده واقع
سرحد مسقودن بوزم ددكلرى قلعه نك جوارنده يصاو ديكلوب اطرافه
چاپول كيتدى اما فطمر شال ثانى اولان ليسين لعين اول جانبده مشتا نشين وعسكر
قيشلاقده فربه وسمين بولنوب ايكنجى كون دشمن جمع اولمغه باشلادى پس ترجه
عودته مبادرت ونهر بوزوق بوز اوزرندن عبوره مسارعت اولندى چاپوليه كيدنلرك
چوغيسى كلمش ايديلر هرنه حال ايسه زبون آطه ايله يوررك وعقبيمزدن ايكى اوچ
بيك مقدارى صولدات كفره سى دوشوب هرقوناقده چوقلق آط براغارق ضعف
حال ايله اورقلعه سنه واصل اولدق ويديصان ديو كلن سلتان محمد مرزا ايكى بيك
مقدارى عسكرى ايله اور طئره سنده مكث ايدوب بهار اولدقده آطلرين سمر
دوب روز حضردن صوكرا اوزو درياسى اوچقات ددكلرى معبردن آطيلديررب
چكديلركه حقا تاتار قريم ايشنى احراز ايتديلر واشبو اثناده نورالدين صالح كراى
سلطان مرض قديمى سببيله اوزون اوره عودت ايتمشيدى باغچه سراى اخرته هزيمت
ايتمشلر رحمة الله عليه مشار اليهك لابوين قرنداشى حليم كراى سلطان نورالدين
وبوجاغه سر عسكر نصب اولنديلر بيك يوز اللى بر قويون ييلى اولدى هر كس
طابور دشمن ورودايدر ديو منتظراً اورو چونكغار ورباتوبك دكرمنى اطرافنده
عسكر اولوب دورركن نهر سوت سمتنه طابورك كلديكى خبر آلندى وصحتنى بيلمك

ایچون امراء شیریندن غازی و مجاهد اولان الحاج مرزا بن الحاج مرتضی مرزا
کوندردکده آنلر دخی واروب رأی العین مشاهده و دیل دخی آلوب کلدیلر
فطمر شال ضلالت مآل لیسین قریم اوزرینه کلیور وفطمر شال اول اولان منبخ
لعین طابور عظیم ایله لهلو ایچروسنده یوروب خوتین محاصره و عسکر دولت ایله
محاربیه کیتمشدر دیو خبرویردیلر پس هرکس قننی سمتدن ظهور ایدر دیودورر کن
اور قلعه‌سنك چواش نام سمتدن ظهور ایلدی باذن‌اه تعالی حاسیق نام دریایه قورا
قلق واقع اولوب بویك طریق الماغله عموماً طابور بغتةً ظهور واور قلعه‌سنی حصار
ایتدیلر وبك دکرمنی جانبنده اولان عسکر سلحدار محمد پاشا وموردلو علی پاشا
حضرتلرینه اخبار اولنوب آنلر دخی موجود عسکریله یورویوب کلدیلر و تاتار
عسکریله خان حضرتلری دخی یورویوب اور جوارنده اولان حرام طوز تعبیر
اولنان محلده نزول ایتدکلرندن کفار خاکسار ضرب طوپ قلعه کوپ ایله تسخیر
ایتدی ایسه بو طرفدن مشاوره ایدوب دشمن اوزرینه وارلمقلق مناسب کورلدی
وایکنجی کونی یریر لغملر ایله قلعه‌یی روی هوایه پران ایتدکاری مشاهده اولندی
طابور کوچوب اورطشره‌سنده یالکز آغاج ددکاری ایکی ساعت مسافه‌ده اولان
قویلره قوندیلر پس عسکر تاتار سیروشکار طریقنجه اور خندقندن طشره‌سنه چیقدیلر
وعسکر عثمانی ایسه خرابه اولان شهرك محلارینی تقسیم ایدوب تطهیر ایلمك صددنده
اولدیلر وعسکر تاتار جوار طابوره واریجق چونکه کفارده تکبر ونخوت موجود
اولمغله فطمرشال (فلدماراشال) لعین دیمشکه عسکر تاتار ایله برکره جنك ایتمدم
ودائما فرارایدرلر اشبو وقت وقت فرصتدر دیو حالت سبکبار طوپلری اوکمزه آلوب
یورویه‌لم بر ایکی فتیلده انهزام ویررز وارجقلری خندقدر وایکی محلده کچید واردر
اول محله دکین قیرارق واروب باقیسنی خندقه دوکرز وایشلری تمام اولور دیو
عسکریمزه قارشو یوریدی اما کرمان خطمانی اولان طوپال ایوان نام اموردیده
قزاق دیمشکه طائفهٔ تاتار حتمانی یانمش و جانی آجیمش کیمسه‌لردر اشبو کونه
مغرورانه حرکت اولنمق مناسب کورولمزدر ددکنده جنرال بوفعال طوپال ایوانه شتم
آمیز سوز سویله‌یوب مکمل طابوری ایله آتلو ویایاسی یوریوب اوزریمزه کلیجك
ابتداء صاغ قولدن شیرینلردن حرکت وبعده قلغا سلامت کرای سلطان قولی آغاسی
ارمزوا آغا معیتیله مسارعت و صول قولدن شاهین کرای سلطان بن عادل کرای

سلطان ونعمان کرای بن سعادت کرای خان متوکلاً علی‌الله دشمن اوزرینه هجوم
ایتدیلر وخان حضرتلری سنجاق یانده قلوب عموماً سکبان وقپو قولی هجوم ایتدیلر
وجان آجیسیله طابوره کیردیلر وهلهٔ اولیده طوپ وتفنك ضربیله اجلی اولنلر
عالم شهادته کیتدیلر اماشرارهٔ تیغ وسنان غازیان خرمن وجود دشمنه آتشلرویروب
فطمرشال قولندن ماعداسنی یرندن قوپاروب قاچ چالدیلر حتی طابور چادیرلرینه
دکین قووب قیردیلر نصرت باری تعالی یاری اولوب درت بش بیك قدر دشمن
دین درکات جحیمه شتابان اولوب هرنه ایسه کفاره انهزام امهٔ محمده اغتنام واقع
اولدی برقاچ طوپلری دخی ضبط اولنوب عسکر تاتاردن هرکس غزا ایدوب کافر
دین قتل ایتمش اولمق کرکدر . الحمدالله علی دین الاسلام ایمدی حمد وشکر خدا بی
همتا ونعمت عظماسنی تحدیث ایچون اعلان وایماء ایلمك لازمهٔ دیانت و مقتضای
عبودیت اولمغله بوقدر اشارت اولندی دشمنك برمقدار بوینوزی قیریلدی وکورور
کوزی چیقدی لکن عادت تاتار اوزره هرکس برمقدار کیرویه چکلدکده خان
حضرتلری سنجاق یانده کورلمدی زیرا امرادن بعضیلر تخویف ایدرك قالدروب
حتی خندق جوارنه کتورمشلر وعودت ایدن غزاة خان حضرتلرینی محلنده بولمایوب
بر از متزلزل اولورلر فطمرشال لعین نفس الوب حرکته کلور و سلامته چیقماغه
همت ایدرلر وپراکنده عسکریمز احوالن بیلمه‌یوب دشمن عسکرینه غفلةً اوغرا
یوب برمقدار پریشانلق کلور اکر خان حضرتلری یرندن حرکت ایتدیرمه‌مش
ایسه‌لر وعسکر عثمانی دخی کلوب امداد ایدیدی علم‌الله شهدالله طابوره اضمحلال
کلوریدی ددیلر لکن تقدیر خدا اشبو مقدار ایله اکتفا اولنمش اولمغله اشبو مقداری
فتوحات وجوده کلدی بعده بقیةالسیوف اولنلری دوشارك وقلقارق وصوسز حرارة
ایله اوزو دریاسنی ارزولادیلر و بزم عسکرمز دخی دشمنی تعقیب ایلمکه قدرت
قالمامشدی وعثمانلو عسکری اولان یولداشلریمز اشبو غوغانك دغدغه‌سندن عسکر
بوزولدی ظن ایدوب تاتارك آطنی یغمالایوب قریمك ایچروسنه فرارایدوب درت بش
کوندن صکره برو بشر کلمکه باشلادیلر اشبو جنك ونبرد اثناسنده عسکر تاتاره
زلزله کلدکده عسکر دوندی قطعا اعانت اولمدی انجق اختیار مورهلی علی پاشای
نامدار ایکی بویوك طوپ ایله برقاچ عسکری جبریجه ایلرو سوروب اوزاق ایسه

دخی طوپلره آتش ایدوب فطمر شال قولینی توقف وبلکه کیرویه رجعته سبب اولمشدرکه اللهك رحمت وغفرانته مظهر اوله .

خوتین احوالی

اشبو سنه اولان وقایعك بری دخی فطمر شال منیخ خوتین اوزرینه واروب بوقدر عسکر ایله کنج علی پاشا ومحافظ خوتین اولان قولچاق الیاس پاشا طابوره مقابل چیقوب نصف ساعت جنك ایدرلر و کنج علی پاشا قولنه بر قاچ خمپاره دوشدکده عسکر بوزیلور پس ناچار قالوب شجاعت ایله مشهور اولان قولچاق پاشا حضرتلری درون قلعیه تحصن ایدولکن عسکرك اکثری پرا کنده اولمغله دوردنجی کونو امانله قلعهٔ کفاره تسلیم ایدرلر . لعین بد آیین پاشا و سایرینی آلوب ایچرویه کوتورر .

شانص وبلغراد احوالی وصلح احوالی بیانده‌در

اشبو سنه‌ده وزیر اعظم یکن محمد پاشا نمچه‌لونك وقت ادباریدر دیو عهد یمین‌ده عدم استقراری نصرة اهل اسلامی اشعاردر ملاحظه‌سیله عسکر بیشمار ایله نهر طونانك بر جزیره مثال محلنده نهریك وسطنده نمچه طرفندن غایت استحکام اوزره بناء اولان شانص تعبیر اولنان قلعهٔ جدیده‌یی تسخیر ایلمك نیتیله عزیمت ایله‌دی و قلعهٔ مرقومی نمچه چاساری قوجا قرال اوطوز تاریخنده واقع اولان صلحدن صکره دولتك اثری اولوردیو طرز حاصل اوزره بناء تعریف وتوقیف ایله بیلنمیوب کورلمکله محتاج اولان کیفیتدر دیرلرکه مثلی ومتانتی کورلمش ایمش دایراً مادار نهر طونا احاطه بر سورنو طرز ایله محاط و بیك کره طوپ و خمپاره اصابت ایتسه بر یرنده کوله ایلیشمز وهزاران خمپاره پاره‌سی اراسنه کیریشمز در دیرلر ونهره ملاصق اولان اطرافنك صو ایچنه شطرنج مثلی مستحکم دمور قازیقلر چاقدیریلوب وقازیقلرك باشلری ایسه‌قوی چنکال مثال اولمق اوزره‌که کرك سفائن وکرك بومثللو شی کلوب چتار ایسه ایلرویه وکیرویه کیده‌مز وطشره‌یه دخی چیقاماز ایمش . بناسنه بی‌حساب خزینه مصروف اولوب چاسار اثریدر دیو جمله قراللار امداد ایتمشلردیرلر ودرونده اولان طوپلرده مثلی کورلمش برقاچ طوپ واردیرلر قرال مخصوص کندو اثری

اولمق اوزره ایجاد ایتدیرمش که معدنینك ایچنده اجزای آلتون کثیره اولدیغندن ماعدا سراپا آلتون یالدزلودر دیدیلر خلاصهٔ کلام قلعهٔ مرقومه‌یی ساحل نهردن حصار ایدرلر لکن فتح وظفر متصور اولمدیغندن سردن کچدی دال قیلیجی تحریر اولنق اوزره نداء ایتدیریلور صحتده قالانلرینه منصب وعواطف ایله کامران اولاجقلری بی اشتباه اولمق اوزره نداء ایتدیریلور زمرهٔ یکیچریان چورباجیلرندن دلی امیر آغا نام بر شیردل بیراق آچار وکذلك بر قاچ یکتلر آچارلر وطونانك یوقاری سمتندن ایکیشر یوز کشیله وسعت ویره‌جك محکم صاللر ترتیب اولنوب آقندی ایله کیدیلوب قلعه‌یه وصول بوله‌لر بعده جنك ایدرك دال قلیج قلعه‌یه کیررلر دیو قول واستقرار اولندیغی اهتمام وغیرت تام جاسوس وساطتیله محافظ قلعه اولان جنراله بیلینور وچارك تیز قرداشی اوغلو اولان یکنی تفتیش سرحد ایچون اطرافی کزرك اشبو قلعه‌ده بولنمش چونکه عسکر عثمانی‌ده اشبو کونه همت قرال زاده‌نك مسموعی اولیجق جبن وخوف استیلاء ایله‌مش اوله هر نه حال قلعه‌دن کیتمك بابنده جنرال ایله سویلشوب ویره بیراغنی ارأت ایدوب تسلیم قلعه اولنق صورتنی صدراعظم حضرتلرینه افهام ایدوب وتمشیت اموره قرال زاده قراله واروب افاده وآندن سند ایله تسلیم اولنه‌جغی بی اشتباه اوله اشبو کونه عهد ویمین ایله اعتماد ویروروم مرادی کندوبی استخلاص ایمش امانابکار حیله کارك مرادی وار ایمشکه اشبو ترتیب ایله چیقوب کیده وسرحد ثانی‌سی اولان اولته قلعه سنه‌وار دقده آنده موجود اولان سکز بیك عسکری امداد ایچون ارسال ایلیه اهل اسلام اکرام تام ایله قونوقلایوب ویانته بایراقلر تعیین ایدوب سرحده ایصال ایده‌سز ، دیمش امامشارالیهما وزیرلر بصیرت اوزره بو نوب اشبو ایشك مبناسی حیله‌در ، قرال زاده بونده ایکن قلعه تسلیم اولنماق مناسب کورونمز ، دیو آلیقویوب عرض ایدرلر . وحضرت صاحب دولت تکرار فرمان کوندروب اهتمام ایدرسه دخی مخالفت ایدرلر . عاقبة الامر تسلیم قلعهٔ شانص اولنوب صوکرا قرال زاده‌یی محلنه ایصال ایدرلر . مسموعدرکه بعد الخلاص قرال دیمش اولاکه تورکلرك جمله‌سی عقلسز دکلمش . نم تدبیر واحتیالمی فهم ایتدیلر دیمش دیدیلر . نتیجهٔ کلام تسخیر قلعهٔ شانص اشبو وجه اوزره ختام بولدقدن صوکره مهر صدارت عظمی یدمؤید عوض محمد پاشایه عنایت اولنوب اول وقت فرصتدر دیو بلغراد دارالجهادك استخلاصنه عزیمت اولنور . قلعهٔ بلغراد مسرت نهاد دست دشمنه وصواندن صوکره غایت متانت اوزره تعمیر و تکمیل

اولندوغی شهرهٔ عالمدر وخارجنده عساکر موفورهٔ دشمن امداد ایچون کلمش ایکن
متوکلاً علی الکریم غزاة مسلمین فوج فوج یوررلر وچرخه‌جیلق ایله یکرمی بیك
عسکره سردار نصب اولنوب قرەمان والیسی وزیر مکرم ممش پاشا حضرتلری
کوندریلور، نواحیٔ بلغرادده اولان یمکلك چشمه‌سی جوارینه چرخه‌جی عسکرینك
وصولنده‌که عسکری مراد ایدرکه ایلرویه چرخه‌جی‌یی بوزاو ایسه‌ك دوعقب بویوك
عسکری دخی بوزارز ، مقدم عثمانلی‌یی بوطرزده بوزه کلمشز دیو بویله اتفاق ایده‌رك
عسکرلرینی انتخاب ایدوب قارشوکلور ، چاتشور ودوکوشورلر ویقه یقه وأل فاجه
ایدوب چاقه چاق دوکوشورلر، شجاعت میشه‌زارینك قفان اوسلانی ممش پاشا کاردان
ثابت قدم اولوب صاحب‌دولتدن استمداد ایچون تعاقباً آدملر ارسال ایدر وکندوسی
دخی جان وباش ایله چالیشور ، عاقبت جسته‌جسته عسکر ایریشور ومعجزات فخر
کائنات برکاتیله کفاره انهزام کلوب بلغراد قربنه وارنجه‌یه قدر قیرارلر ، علی الصحیح
اون سکز بیك کافر قتل اولندی واسیر اولانلری وافرایدی دیرلر ، واهل اسلام
عسکرندن انجق ایکی بیك مقداری شهید اولمش وبعده واروب بلغرادی اوزاقدن
حصار ایتدیلر وبرقاچ ایام طوپ وخمباره جنکی اولور ، لکن قلعه‌نك متانتی حسبیله
تسخیر اولنمق ممکن اولمادیغندن طشره‌ده‌کی طابور بالکلیه منهدم اولمادقجه اهل قلعه‌یه
یأس وخوف کلمز دیو تکرار عسکر جرار ممش پاشای نامدار طابورك اوزرینه
تعیین اولنوب الحق وانصاف بودرکه مردانه یوریش ورستمانه رویشلر ایدوب طابور
مقهوره انهزام موفور ویروب مهماتی ضبط اولنور ، بوندن محافظ قلعه اولان مردهٔ
کفار عناده استقرار ایتمیوب تسلیم قلعه ایدرلر ، خلاف شرع وقانون نقض عهدلری
غدره مقرون اولدیغی حسبیله جناب عزیز ذوانتقام خسارت اوزره کفاره ختام
ویروب مسقولونك کذب ودروغی‌یی بی فروغ ایده‌رك ملاعین مسقولو حیله‌لری
آتشنه یاندیلر ، عاقبت ذیل مصالحه‌یه تشبث ایده‌رك الآمان دیه‌لری حسبیله صلح
ایتدیلر .

کله‌لم دیار قریم صددینه : چونکه اور طشره‌سنده‌کی ذکر اولندوغی وجه
اوزره مسقولو منهزم رتبه‌سیله عودت ایتدیلر ، اشبو سنه‌نك کوز فصلنده آزاق
طرفنده مجتمع اولان اوتوز بیك طابور قوبان اوزرینه براً وبحراً یوریوب نهر
قوبانك آزاق دریاسنه اولاشدیغی بوغازنده واقع اولان باتاقلق ایچنده بنا اولنان

آجیق قلعهٔ صغیره‌یی ضبط ایدوب بعده آطه شاهی اوزرینه کلمکی تعمیم ایتمشلر
اولوب قره‌دن کلنلری ساحل نهر وجانب دریاده قونوب وبیك عددن زائد انسانلری
دخی یالی‌یه کلوب برقاچ طوپ وخمباره‌یی قلعه‌یه آتدیلر ، قلعه‌دن کلهٔ طوپ چکدی
کیتدی وهرکس مأیوس اولدیلر ، اتفاقاً برکیجه ایچنده بتقدیروب قدیر دوپایه
فورتنه عارض اولوب جمیع قره‌یه براقدی ودوپا وصوبی ساحله چیقوب طابورك
چادیرلرینی غرق ایلدی ، وخیلی کفار غرق اولوب یات ومیراقلرین براقوب منهزم
اولدیلر ، « نصرت بالصباد واهلکت عاد بالدبور » حدیث شریفی ماصدقنه مظهر
اولدی ، فللّه الحمد ومقدما منکلی کرای خان حضرتلری اشبو طابور خبریله ویر
مقدار عسکر ایله کرش سمتنه عزیمت ایتمش ایکن بعده خبر فرح اثر ورودی
حسبیله قره‌کوز نام قریه‌ده علی پاشا چفتلکنده برقاچ ایام آرام ایتدکلرندن
مزاجلرینه انحراف کلوب قره صو قصبه‌سنه کلوب برقاچ کون اقامت وخسته‌لکلری
ازدیاد یوکی غلبه ، بعده باغچه سراینه عزیمت وبیك یوز اللی ایکی سنه‌سی قوین
ییلنده وفات ایتدیلر رحمة الله علیه ، فاعل ورشید واهل معرفت ودرایت وسخاوت
برپادشاه ایدی ، تقتمش کری نام براوغلو قالدی .

« سلامت کرای خان بن الحاج سلیم کری خان »

پس خان حضرتلری وفات ایتدیسه اشبو سنه‌نك ذوالحجه‌سی ابتداسنده قلعای
خان اولان سلامت کرای خان عالیشان نصب اولنوب میراخور اول فراری حسن
پاشازاده عبدالله اغا تشریفات خانیه‌یی کتوردیلر . اشبو خان مرحمت عنوان الحاج
سلیم کرای خانك ابناسنك سناً اصغری اولوب لکن « الولد سرابیه » مضمونجه
خیلی حلیم وصبور وشفقت ومرحمتی موفور وظلم وغدری سالب ودعای خیر علما
وصلحایی جالب اولان صاف دل وپادشاه بی‌غل واوچ دورت عدد شهزاده‌لری
واردی . واکبرینك اسمی مقصود کرایدر . مشارالیه حضرتلرینك میل ورغبتی
عبادت وخیراته اولمقله اجداد عظامندن قالان جامع شریف و سرای محروقه‌یه
عمارت ردیف تجدیداً بنا اولنمغه همت ایدوب عموماً علما وصلحا دعای بیریا ایتدیلر .
لکن مدت مدیده‌دنبرو بوقدر خانان عالیشان بنام اولان سرایلری برخان بنا ایلمسی
عقلاً مستعددر . آنجق جناب میسر الآمال تقدیر ایدرسه نه‌دیملی ؟ دیدیلر .

علی‌الخصوص زمانه کوره قوۀ مالیه دخی اولمایوب اما خزانۀ غیب لاریبه محتاجدر.
دیه هرکس مکالمه ایدرلر ایدی . بای حال جامع بالا انشاسنه شروع اولندی . اشبو
خصوص مخصوص سمع همایون حضرت سلطان محموده واصل اولدقده امداد
شهنشاهی وعنایت عالمپناهی ایدوب خزینۀ وافره وکراسته واستادان متکاثره ارسال
اولنوب لیل ونهار خدمات بناده استوار اولدیلر .

احوال صلح نمچه ومسقو بیانده‌در

اشبو اثناده نمچه چاساری ذیل صلح وعفوه تشبث ایدیجك حیله‌کار مسقولو
چارپچه‌سی وسائر جنرال احتیال بازیچه‌سی نمچه‌دن آیرلمامق ودولت علیه‌یه تنها
قالمامق أل ویرمز ، دیه چاسار دولتنه التجا ومعاً صلح ایتمه‌لرینی رجا ایتمکله اثنای
مصالحه‌ده مسقولویی دخی ادخال ایدوب بعداللتیا والتی مسقو ایله دخی اون‌بش عدد
شروط مصالحه اوزره صلح اولندی . وشروط مرقومه اکرچه مسموع ومنظور
حقیر پرتقصیردر لکن اشبو کتاب آنك محلی اولمامقله تحریری مناسب کورلمدی .
چونکه نمچه ومسقو ایله امور مصالحه ختام بولوب اسارای اهل اسلام مسقولوده
واسارای مسقولو اهل اسلامده قالمایوب استرداد اولونمق اوزره عهد ویمین واشبو
منوال اوزره صلحنامه حجتی املا وطرفینه دفع اولندی . وذکر اولندیغی اوزره
ایکی طرفدن اسارای رد واسترداد اولنوب اسیر اولان وزیرمکرم یحیی پاشا وقولچاق
الیاس پاشا حضراتی دخی اطلاق اولنوب جانب دولته کلدیلر وقولچاق پاشا بعدالورود
وفات ایلدی . رحمة‌الله علیه ویحیی پاشای کریم‌الشان الیوم والئ بلغراد دارالجهاددر.
وسائر اسارای مسلمیندن اکرچه خیلی نفوس اطلاق اولنوب کلدی . لکن نساوصبیان
تبدیل دین ایتمشلردر . دیه صالیویرمدیلر . معلوم اولا که خان جلیل‌الشان نصب
نفس ایده‌رك ایکی بچق سنه‌ده ایکی مناره‌لی برجامع بالا وعبادتکاه بی‌همتا بنا ایتدی‌که
اولکی جامعدن روشن واعلی اولمق اوزره ، وکذلك متعدد سرای بهجت افزا
وایکی عدد دیوان خانۀ لطافت‌نما بنا اولنوب قانون آل جنکیز اوزره اولان صاحب
کرای بن منکلی کرای خان بناسی تنکل دیوانی‌که آنك مکاننه ترتیب عجیب اولمق
اوزره بردیوان تیکل انشا اولندی‌که نادرالمثل اولان مسند دیوان خانیدر . وتنکل
دیدکلری موضع قراچی امراسنك یوم معهود دیوان خانی‌ده محل جلوسلریدر .

اول محلده برحوض کبیر یاپدیروب چار کوشه‌سنده فواره‌لردن ماند آب‌حیات صولر
اجرا ایتدیردی . زمان قدیمده حوض مذکوره بال صویی دولدیریلوب اجرای عیش
ونوش ایدرلرمش . الحمدالله علی دین‌الاسلام ، حالیا آب‌زلال جریان ایدوب عطشان
اولانلر ریان ولازم اولانلر آبدست آلوب طهارت مکان اولمشدر . و درون حرم
سرادە حماملر وعبادە خاص و غلمان باهرالاختصاص بر مسجد زیبا وطشره‌ده‌کی
جامع کبیرده خاقان معالی‌شان ادای صلاة جمعه ایده‌جك مکانی طرز دلفریب اوزره
بنا اولنمشدر . اهل انصاف اولانلر تحسین و آفرین ایتدیلر. وجامع شریفه خطیب
ادیب وامام قرائت‌الیف و مؤذنلر وقائمین ردیف ترتیب و اوقاف و تماتی تکمیل
ایتدیلر . وطرف پادشاه جمجاهدن کتب نفیسۀ بی‌همتاله کتوردوب وقف سلطان
محمود حضرتلری اولمق اوزره ممهور ومختم کتابخانۀ عامره‌یه وضع ایتدیلر . خلاصۀ
کلام : خان خیرانجام اشبو خیرات ومبراته ختام ویروب ارتحالی ایلدی . تقبل‌الله
حسناته . وقلغایلق خدمتنده برادر زاده‌سی عظمت کرای سلطان بن غازیکرای خان
اولوب حلم و حیاسی اولان سلطان عالیشان ایدیلر . آخر مدتنه قریب جزئی
خصوصده بربرلرینه دلکیر اولمقله آنی عزل ایدوب مرحوم قپلان کرای زاده سلیم
کرای سلطان حضرتلرینی برادر زاده‌مدر ، مربی و وصیم افندم اوغلودر؛ ووالده
طرفندن دخی قرابتم واردر دیو ایلرو چکمك معناسنه آنی قلغایلق مسندینه
کتوردیلر و عزوا کرامنی پیش‌نهادۀ آمال ایده‌رك رعایت خاطرینی اله آلدیلر .
وحقیری دخی نزدعلیه‌لرنده حکومت شرعیه خدمتنده تقلید قضا ایتدیلرکه برسنه
مقداری خدمت قضاده اولدم. مشارالیه سلطان حضرتلری صاحب‌الجلاده اولان[*]

«خاندان شیرینك بکلری وسائر میرزالری واصل اوروغلری بیانده‌در»

معلوم اولا که قریم خانلرینك ترتیب دیوان و سائر امور راسخ‌الارکانلری
دورت رکن بکلرینك کف کفایتلرینه تفویض اولنوب آنلرك رأیی اولمادقجه برامر
عظیمه مباشرت اولنمق قانونلری دکلدر . درت رکنك اولی شیرین ، ثانیاً منصور
اوغلی ورابعاً بارین‌ورابعاً سجوت تعبیر اولنوب لسان تاتارده بونلره دورت قراچی

[*] بورادن آشاغی بش یاپراق ، یعنی تمام اون صحیفه کتابدن ضایع اولمش اولدوغی بالتدقیق آکلاشیلمشدر .

دیرلر . قچانکه امور مملکتدن بر ایش ظهور ایدرسه دورت اوجاق تعبیر اولنان علمای عظام ومشایخ کرامکه اولازاویهٔ کوکلج شیخی وثانیاً راون قاچی شیخی وثالثاً زاویهٔ طاشلی شیخی وسائر علمای قریتك اشهلری دعوت اولنوب ودورت قراچی بکلری ومیرزالری وسائر اوروغ میرزالری وقپوخلق اختیارلری دعوت، وشاورهم فی‌الامر ماصدقی اوزره مکالمه‌یه مبادرت ایدرلر. امور خارجیه اصحابی اولان امرای اولو الارآء مکالمه‌یه‌ختام ویریجك شرع‌شریفه مطابقمیدر؟ دیوعلمایه عرض ایدرلر. اکر موافق کلورایسه امضا اولنوب حضارخان ومکارم شان جنابنه عرض اولنوب موجبنجه عمل اولنور . اشبو دیار قلیل‌الاعتبارك نظامنی جناب پروردکار بوطرز اوزرینه استقرار ایلمشدر. الله‌تعالی افندیلرمزی‌وجمیع امرا صداقت آرا حضرتلرینی شرع‌شریف اوزره کامل عمل میسر ایدوب طریق حقیق مستقیم اوزرینه ثبات قدم نصیب ایلیه آمین !

ایمدی شیرین صداقت قرین امراسنك جداعلاسی اولان کیتمور شجاعت موفور چومیچ تمغای آص‌دن وشیرین دیدکاری شعبه‌دن وآنکغی نام رئیس‌القبیله اولان کیمسه‌نك اوغلی اولوب وآنکغی مرقوم غایت غنی ومالدار اولمقله عادت‌تاتار جلادت شعار اوزره رکتمور بك‌صاحب وقورهربارخان‌درکاهنده‌صاقلاو تعبیراولنور، ملازمتده‌بولنوب‌امورلازمه‌ده استخدام اولنور اولمقله بوندن اقدم تقتمش‌خان‌فصلنده ذکراولندوغی اوزره بادیق اوغلو اروس خانك عصرنده درویشك میرزا نام کیمسه ملوك چغتایه ألچی کوندردکده رکتمور دخی بعیت ایتدیریلور وکلورکن تقتمشك وقت نکبتنه مصادف اولوب نه مرتبه خدمت بیان اولنمشدر. بعدزمان تقتمش خان حضرتلری صدر خانیده استقرار بولنمق وعدسابقی اوزره کیتموری ایلرویه چکوب امیرالامراء وصاغ قولی تسلیم ایدوب ذروهٔ علیایه ارتقا ایتدیرمشدرکه وجوه ایله مشیر ومستشار وصاحب اقتدار اولدوغندن ماعدا قیات ممای بکك تحت نکاحنده اولان قرنداشنی ممایك قتلندن‌صوکره رکتموره تزویج ایدوب بوندن تکنه‌بك تولد ایتمشدر. پس رکتمور بك صاحب‌العقل والشجاعة اولان میرجلادت سمیر ایمشلر. تاتارحسابنده مچین یلی اولوب اوتوزیدی بوچلنده صدر امارته نائل اولوب یکرمی دورت سنه امارت ایدوب آلتمش برپاشنده ایکن تیمورلنك کلوب تمور قوتلق خانی وادیکوبکی تقتمش اوزرینه تسلیط ایدوب قورای دیدکلری محلده اولان محاربه‌لرنده

فوت اولمشدر . معلوم شیرین رکتمورك خدمت سابقه‌سی وبعده کلن امراسنك صداقت لاحقه‌سی سببیله تومن بکی تعبیر اولنور و وجوهله مرخص‌درلر . حتی هرامورعظیمه‌ده اصدارا‌ولنان یرلیغ بلیغ حضرت‌خانی‌موجبن اوزره‌شیرین‌بکلرینك دخی‌سندی اولمادقجه دستورالعمل اولمامق اوزره قانون ایتمشلردر. وخان‌طغراسندن کوچوك طغرا چکرلر وبادەمی مهر طاشورلر وصح چکرلر و اشبو خصوص منکلی کرای بکه دکین مذکور ومرعی ایدی . بعده براز تنزل ایتدیلر . ورکتمور بکك مقدمکی خاتوننـدن تولد ایدن یخشی خواجه بك نام اوغلی دخی پدرندن صوکره تومن بکی وجمله‌نك بکی اولمشلر ، وفی‌انفس‌الامر نادرالمثل اولان ذات کریم‌ایمشلر، ویلقی بیننده مذوغمشلر و بك اولدقدن صوکره مقدما اولان تیمورلنك محاربانده دمور قپو طاغلرنده پراکنده توطن ایدن چوقلق ایللری اخراج ایدوب ادیله واول حوالی‌یه کوتوروب سائر خلقه الحاق ایتمشدرکه اسلافی جرأت واجرا ایتمدیکی ایشلره موفق اولمشدر. اشبو منوال اوزره خاندان شیرینه میرمیران اولانلرمضبوط ارلوب لکن سائرمیرزالری کرکی‌کبی مضبوط اولمامقله آنجق باش بکلرینك‌اسامیسنی تحریر ایده‌لم ، وطوغراق نام بکدن آشاغیسنی بحسب‌الامکان تسطیر ایده‌لم . اولاً : رکتمور بك ، یخشی‌خواجه‌بك ، تکنه بن رکتمور بك ، تمر خواجه بن یخشی خواجه بك ، ماماق بن تکنه‌بك ، سینك بك ، ایمنك بك ، یوسف بك، دولتك بك ، آغشی بك ، ممش بك ، بختیار بك ، طوغراق بك ، یونس بك ، باغرغان بك ، بابای بك ، آق ممای بك ، حاجی بن طوغراق بك ، قوتلو کرای بن حاجی بك ، صوفی مردشاده بك بن حاجی بك ، عظمت بك ، حاجی بك ، منکلی‌کرای بك بن مصطفی میرزا بن ارسلانشاه میرزا بن قوتلوشاه المشارالیه ، سفرغازی بك بن الحاج جهان کرای بك ، عثمان بك بن مراده شاه بن عباس بن عظمت بك که الیوم بکدر ، ایمدی یخشی خواجه ایله تکنه رکتمور بك اوغلودر . وتمر خواجه بن یخشی خواجه ومماق بن تکنه و ایمنك بن مماق و طواغراق و باغرغان و یونس بکلر بختیار اوغلاریدر . حاجی بك باش بك ایکن وباشی دخی سکسندن زیاده‌ایکن مشهور اسلام سلطان معیتیله علی میرزا بن باغرغان بك اختیاری قتل ایدوب کندی بك اولدقده حاجی بك اوغللری‌قوتلوکرای وصوفی وعظمت قزاق چیقدیلر. بعد زمان شاهن کرای‌ك برادری محمدکرای خان کونن کلوب علی بکی قصاصاً قتل

مراد ایتدکلرنده علی‌بك سفینه ایله آناطولی‌یه فرار ایتدیکندن ابناسنی قتل‌ایتدیلر، فقط یوسف نام برطفل صغیری قالدی . لکن آنی شیرینلکدن طرد ایتدیلر ، سولتك اولدی . یوسف اوغلو قوتلوشاه وانك اوغلو اختیار علی شاه و صوفی‌بی حقیر دخی کورمشمدرکه فره کشی اولمشدی . بوندن صوکره قوتلو کرای بن‌حاجی بك اولدی . عدل زمرحمت ایله قریمی ترفیه ایلمشدر . محمد شاه ومصطفی‌وارسلان وجلال اوغللری اولدی . محمدشاه نام بویوك اوغلونك قوتلو شاه وَ تیمور شاه نام اوغللری اولمشدر . وقوتلوشاه میرزا خیلی عاقل وکامل میرزا ایمش، ارسلان شاه وولی شاه ومبارك شاه والحاج میرزا نام اوغللری اولدی . وارسلان‌شاهدن الحاج محمدشاه و مصطفی نام اوغلو اولدی ؛ والحاج محمد شاه بکك حسین غازی و صالح وعلی نام اوغللری اولدی وتیمور شاه بن محمد شاه‌دن مراد شاه طوغدی . بوندن عوض وحاجی کرای و دولت شاه وعلی شاه وبولاط شاه نام اوغللری اولدی . ومصطفی بن ارسلان شاهك تیمور شاه نام اوغلو اولدی . و مصطفی بن‌قوتلو کرای بکك توأم اولمق اوزره منکلی کرای و الحاج جهان کرای نام اوغللری اولدی . ومنکلی کرایدن آلپ کرای وعنایت شاه وکمال ، محمدشاه ومراد شاه نام اوغللری اولدی . وآلپ کرایك عادل کرای وعظمت و محمدشاه و احمد کرای ومحمود نام اوغللری اولدی وعادل کرایك دیلسز بهادر شاه نام اوغلو واردر . و احمدکرایك درویش نام اوغلو واردر . و محمودك دخی اوغللری واردر . و عنایت شاه بن منکلی کرایك قوتلو کرای وبهادر کرای وعادل کرای وکمال نام اوغللری واردر . فقط عادل کرایك تقتمش وجهان کرای نام اوغللری اولوب تقتمشدن عنایت شاه نام اوغلو قالدی وجهان کرایك‌دخی اوچدورت اوغلو وار ایمش(لااعرف‌اسمهم). قوتلوشاه اوغلو ولی‌شاه بکك سفرشاه نام اوغلو وآنك بهادرشاه نام اوغلو واردر. مبارك‌شاه‌بن‌قوتلوشاه‌میرزانك اسماعیل‌نام برابن کریمی اولمشدرکه بلاولد وفات‌ایلدی. الحاج مرتضی‌میرزانك‌عباس والحاج چین میرزا وعنایت شاه وعظمت ومحمدومصطفی وآق محمدواسماعیل‌نام‌سکزاوغلواولدی. ارسلان‌بن قوتلوکرای بکك علی شاه‌بك نام اوره بك اولان اوغلو اولدی . وعلی‌شاه‌بکك قادرشاه‌وارسلان مصطفی نام‌اوغللری اولدی . وقادر شاه بکك آق میرزا وتیمور غازی وشیرین غازی واوزدمور وقوتلو شاه نام اوغللری اولدی . مصطفی میرزانك مرتضی وارسلان علی ومحمد وموسی

ومبارك شاه نام اوغللری اولدی . وقپلان بن ارسلانك محمد وآق میرزا وسلیمان شاه نام اوغللری اولدی . عثمان بن‌ارسلانك محمد باقی نام اوغلواولدی . ودولتشاه بن‌ارسلانك محمدکرای وداها برایکی اوغلو اولدی . ومراد شاه بن ارسلانك دخی برقاچ اوغلو اولدی. ودولتشاه بن‌ارسلانك محمد کرای وداها برایکی اوغلو اولدی. ومراد شاه بن ارسلانك دخی برقاچ اوغلو واردر . وجلال بن قوتلو کرای بکك احمد شاه نام اوغلندن حاجی وشیرین غازی نام اوغللری اولدی . وحاجیدن جلال ومحمد شاه نام اوغللری اولدی وجلالدن ولیشاه ومحمد شاهدن قانتمور نام اوغلو اولدی . وشیرین غازی بن احمد شاهدن حسین غازی نام اوغلو ، وحسین غازینك علی شاه واحمد شاه نام اوغلو اولدی . الحاج جهان کرای بك بن مصطفی میرزا بن قوتلوکرای بکك غازی شاه ومحمدشاه وعبدالعزیز وعبدالولی وابوسعیدومرتضی وسفر غازی وعثمان وحسین غازی وسفر شاه نام اون عدد اوغلو اولدی . وغازی شاهك الحاج مراد شاه وعنایت شاه وسفر شاه وقوتلو شاه وعین بهادردن عظمت و ولیشاه نام وجهان کرایدن مراد نام اوغلواولدی. وعبدالولینك محمد نام‌اوغلندن قاسم وعبدالباقی وعبدالولی نام اوغللری اولدی . وابوسعیدك الیاس و موسی و محمد علی ومصطفی ومرتضی نام اوغللری اولدی. والیاسك مبارك شاه نام اوغلی‌اولدی. ومرتضانك عثمان‌نام اوغلندن بخت شاه وبولاط شاه وبهادر شاه ومحمد وجانتمور نام اوغللری اولدی وسفر غازینك قیا ودولتشاه واسماعیل نام اوغللری اولدی. وسفر شاهك توأم اولمق اوزره مصطفی وعلی‌شاه نام اوغللری اولدی . وعثمان ایله حسین غازیدن نسل یوقدر . وغازی شاه اوغلو الحاج مراد شاهك احمد شاه نام اوغلو واردر. صوفی مرادشاه بن‌حاجی بکدن نسل یوقدر. وعظمت بك بن حاجی بکك چاجش وقان محمد وعباس وظور میرزا وتین‌پاشا نام‌اوغللری‌اولدی. چاجش میرزادن رکتموروعوض والیاس پاشا وچوبار محمد شاه وچین میرزا نام اوغللری اولمشدر . ورکتمورك محمدشاه وعلی شاه وعظمت نام اوغللری اولدی . وولی شاهدن سلمان وقوتلو شاه واحمدشاه نام‌اوغللری اولدی. وعظمتدن‌قزاق وقاصبولاط نام اوغللری اولوب قزاغك مقصود نام‌اوغلو واردر. عوض‌بن‌چاجشك قوتلوکرای وحاجی‌کرای نام اوغلو اولدی. وقوتلوکرایك قوتلوشاه نام اوغلو واردر . وحاجی کرایك شیرین غازی وحسین غازی وچین کرای وارسلان بك ومحمد کرای ونوروز وغازی نام

اوغللری اولدی. وحسین غازینك محمد کرای نام اوغلو واردر. وشیرین غازینك دخی براوغلو واردر. قان محمد بك عظمت بکك الحاج جانتمور وعنایت شاه وارسلان وصبر تلان نام اوغللری واردر. والحاج جانتمورك بهادرشاه ومراد شاه وقانتمور وعلی ومصطفی وعنایت شاه نام اوغللری اولوب بهادرشاه میرزانك علی وعظمت واسلام نام اوغللری اولدی. وکندوسی بیك یوز اوتوز سکز تاریخنده قوبان جانبنده باباسیله قزاق چیقوب کوردیکی قاپلو جوارنده چوبان کرای زاده‌لردن حاجی کرای سلطان وساطتیله قتل وشهید اولمشدر. ومصطفی بن الحاج جانتمورك قان محمد نام اوغلو اولدی. قانتمورك سبحان غازی نام اوغلو اولدی.

— « مناقب الحاج جانتمور بك » —

میر مشارالیه خاندان شیرینیاندن میرمیران ذی‌شان « الله عظیم الشان بخت سعادت ایله‌یه » توأم خلق ایلمشدرکه احبا واعداسی آکا اکرام وسرفرو ایلمك امر ضروری اولوب خاقان معالیشان حضراتی دخی ایسته‌ر ایسته‌مز اکرام واحترام ایدرلردی. وبذل عطا واحسان وکرم پیمالرنی افراط اوزره عنایت ایدوب ترفیع ایدرلردی. الحق انصاف بودرکه مشارالیهك خلقی جسیم ومهیب وکلمات امیرانه‌سی لطیف وادیب وطرز تاتاری اوزره کلامی نافذ ومؤثر وجودوسخاسی عصرینه کوره حاتم وبرمکیدن معتبر ونظ ی هزاران آلتون برمنقر مقداری ولطف وعطاسی علما وسادات وامرا وسائر رعایا وبرایایه آناً فاناً مصروف ومبذول اولوب ایام ولیالیده مطبخ عامره‌سندن شیلان امیرانه‌سی واطعمهٔ نفیسهٔ کریمانه‌سی غایت کثیر اولوب دولت قریم دکل، دولت علیه وکلاسندن برینه بلکه میسر دکلدر، دیو سویلنور ایدی. واشبو ترتیبات نره‌دن کلور ونیجه ایریشور دیرلر ایدی. انجق منعم حقیقی بلازوال مطبخ غیبیه‌سندن بلا امهال ایصال ایلدیکی مشاهده اولنور ایدی. اکرچه طبع شریفلرنده برمقدار حدت وآتش طبیعت اولوب خشینجه کلام صادر اولسه دخی درون صافی وایمان واسلام وکمالی شافی وکافی اولمقله درحال نفس لوامه‌سنی لوم ایده‌رك توبه واستغفار بارکاه حضرت غفار ایدوب هرکسی ارضا وتطییب قیدینه دوشر ایدی. ودرونده غل وغش وبغض وعداوت طوتمازدی که علامت ایمان اولدوغی نمایاندر. وطول عمرنده توفیق خدا

رفیق اولوب هرحرکات وسکناتی مستعد وایام ولیالیسی اسعد اولوردی. وعسکر نصرت أثره سردار اولدقجه، فتح وظفر رهبر وهرغزاسی معتبر اولوب غنائم بیشمار ایله غزاة مسلمین وسعت مدار اولورلر ایدی. وسن شریفلری طقسانه قریب اولوب زمان پیرلکده هرکسه طول امل وطمعکارلق مختل اولماسی امر بدیهی ایکن بونده خلافی ظهور وسخا وکرمی موفور اولمشیدی. وجوامع ومدارس ومساجد ومعابد بنا ایده‌رك وبالخصوص مرحوم دولت کرای بن سلامت کرای خان بناسی ایکن انهدامه قریب کولیچ جامعنی کارکیر بنا اولمق اوزره تعمیر وبلکه تجدید رتبه‌سنده تقریر ایلمشدر. وآخر عمرنده زمرهٔ علما وفرقهٔ مشایخ وصلحا سلکنه داخل اوله‌رق هربار درکاه بی‌نیاز برله آغلایارق بیك یوز اللی آلتی سجان ییلنده دار آخرته انتقال ایلدیلر. رحمة الله علیه، وهربار ارباب حسد واحتیال بابنده استقرار ایده‌رك فرصت کذار ایدیلر. بتقدیر رب قدیم برقاچ دیار قریمدن اجلا وآواره وقالموق سمتلرینه اسکان وایوا ایتدیلر. عاقبة الامر جناب حق وفیاض مطلق مرحمته مظهر ایدوب رعایت اولنور. فرح وفخور خانهٔ عالیلرنی تشریف واکرامات حزیله برله تلطیف اولندیلر. کرچه قول خطاسز اولماز، لکن ثمرهٔ ایمان واستغفار وایقانك اقتضاسی اوزره کماکان مشار بالبنان ورایکان اولدیلر. سابق البیان الحاج مرتضی میرزا بن قوتلو شاه میرزا ایله مقدما قرنداش ویاداش ورفیق ویولداش اندیلر. آخر وقتلرنده میانه‌لرینه شقاق وافتراق دوشوب میانه‌لری آچیلدی. حق بودرکه ایکیسی دخی ذات پاك وصاحب ادراك اولان امرادن ایدیلر. الحاج مرتضانی دخی توصیف وتطویل کلامه مؤدی اولمقله ایجاز ایده‌لم: اودخی علمادن عداولنه‌جق قدر معارف شناس وعدالت استیناس اولوب مهما امکن علمیله عمله ابتدار وسخا وکرمده استقرار اوزره اولان امیر بی‌نظیر ایدی. وهرخصوصده الحاج جانتموره معادل رتبه‌سنده وصف اولنور ایدی.

یدی بیك یوز قرق سنه‌سنده منکلی کرای خانك عصرنده بوجاق اوزرینه عادل کرای سلطانك دغدغه‌سی دفع ایچون عسکر واردقلرنده یانق پلنقه‌ده مرض ذخیردن وفات ایتدیلر. رحمة الله علیه.

— « عباس میرزا بن عظمت بك » —

مرحومك شاه واحمد ومرتضی ومراد شاه واسلام نام اوغللری اولدی. محمد

شاهدن عادل ومصطفى واحمددن سفرشاه وعلى مراد شاهدن عثمان بك ومرتضادن
مبارك شاه وعظمت وقادرشاه نام اوغللری اولوب عثمان بكدن دخی عنایت شاه
نام اوغلو اولدی . ظور میرزا بن عظمت بكدن تیمور خان وسلمان شاهك بخت‌شاه
نام‌اوغلو واحمدشاهك تیمورشاه واسماعیل نام اوغلو اولدی. تن‌پاشا بن‌عظمت بكدن
قپلان ومبارك شاه‌وجلان تیمور وقوتلو كرای نام اوغللری‌اولوب‌وحالیاجلان تیموردن
آق میرزا وقوتلو كرای‌دن قان میرزا نام اوغللری واردر .

پس معلوم اولدیكه امرای متقدمین جنكیزیهٔ شیرینیه‌نك اولی ذكر اولندوغی
اوزره ركتموربن دانكغی اولوب اولوریدی موچلی اولان مچین‌ییلی امارت بولوب
یكرمی درت سنه بكلك ایدوب آلتمش‌یاشنده‌تقتمش خانك تیمورلنك ایله محاربه‌سنده
فوت اولمشلردر. ویخشی خواجه بن‌ركتمور بكك‌ییلی یلقی ایمش وتكنه‌بن‌ركتمورك
ییلی قوین ایمش ، قرق طقوز محلنده بك اولوب یكرمی بش ییل بكلك ایدوب
یتمش درت یاشنده وفات ایتمشدر . وتیمور خواجه‌بك دخی قوین ییلی بك اولمش،
مماق بك سچان ییلی بك اولوب اون طقوز ییل بكلك ایدوب یلقی ییلی فوت
اولمشدر . وایمنك یلقی ییلی بك اولمش ، وسینك بك اون ییل بك اولمش ودولنك
بك ایكی ییل بك اولمش ، آغش بك بارص ییلی بك اولوب اون بش سنه بكلك
ایدوب ییلان ییلی فوت اولمش ، مماق بك ییلان ییلی‌بك اولوب یدی ییلدن صوكرا
قره‌كیك ییلی فوت اولمش وبختیار بك سچان ییلی بك اولوب درت ییل بكلك
ایدوب قویون ییلی فوت اولمش ، وطوغراق ایله یونس بكك بكلكلری
بش ییل اولمش ، آق مماى بك صغیر ییلی بك اون ایكی سنه‌دن صوكره صغیر ییلی
فوت اولوب وحاجی بك سچان ییلی بك اولمش تكنه بكك ایچكیسی اولان ایل
شعبان ایمش ، ومماق بكك ایلی توركمن ایمش مماق بكك ایلی قزق ایمش . معلوم
اولاكه اشبو عصرده موجود اولان میرزایان بالخاصه طوغراق اوغلی حاجی بكك
نسلی‌دركه قوتلوكرای وصوفی وعظمت نام اوچ اوغلوندن‌در . صوفیده نسل اركك
یوقدر انجق قوتلو كرای ایله عظمتك اولادیدر. سابق‌البیان منكلی كرای بك قرق
سنه‌دن زیاده بك اولوب عصری دخی ولایت قریمك غنیمت ورفاهیت وقتی ایمش
وحلیم سلیم ، بابای عالم اولان امیركبیر ایمش، والحاج جهان كرای بك غایت شجیع
وادیب وعاقل ولبیب بك اولوب اون بش سنه امارت ایتمش ، والحاج قان محمد بك

غیور ومهیب وعاقل‌ولبیب اولان مرد ادیب‌ایمش. برقاچ كره‌قول‌باشی‌یعنی‌سرعسكر
اولدقده فتح‌ونصرت باری‌تعالی یاری‌اولوب‌غنائم‌كثیره‌ایله كلمشلر، مدت‌امارتلری ..
سنه‌اولوب ومدت‌عمرلری آلتمش سنه، وطریق حجده مدینهٔ رسول‌اللهده وفات‌ودفن
اولنمشلردر . وركتمور بك بن حاجی میرزا غایت جسور وبهادر وشجاعتده مثلی
نادر اولوب لكن طبیعتده‌خشونت وعرض شنكنلك‌ده فرید وغایت اولدیغی حسبیله
قادر شاه بك میرزالغی وقتنده ضرب‌وشتم ایلدیكی ناموس شیرینیانه سرایت ایدوب
... سنه امارتدن صوكرا جمله‌نك اتفاقیله نفی اولنوب عاقبةالامر روم ایلنده وفات
ایدوپ سنی یتمش اوچ ایدی . آلپ كرای بك ومنكلی كرای بك چلبی ومستقیم
وغایت ضعیف ونحیف وسلیم وحلیم ایمشلر ، ركتمورك نفیندن صوكره امارت
رتبه‌سنه عروج ایدوب ... سنه بكلك و ... سنه عمر سوروب وفات ایتمشلردر .

ولیشاه بك بن قوتلو شاه میرزا ممدوح امرا وعقل ورزانت وكرم وسخاوت
ایله بی‌همتا اولان بكلردندر . كندیسی حلیم وصبور واستقامت وحیاسی موفوردر
دیرلر . مدت امارتی ... سنه وعمری ... سنه‌در . قادر شاه بك بن علی شاه بك
بذل وعطاسی موفور وقلبی صبور اولان میرستوده ضمیر ایدیلر ، كیمسه‌یه ظلم
ایلمز وطریق غدر وحیفه كیتمز ، لكن دشمن دینه شدید وحرب وضرب اعداده
بأس وحدید اوزره اولوب مدت عمرلری ... سنه وامارتلری ... سنه‌در .

مبارك شاه بك بن قوتلو شاه میرزا پاك اذعان ورشید وسدادی مشاربالبنان
ومتكلم فصاحت بیان اولوب هر امورنده عاقلانه حركت ایله امور مملكته
مشیت ویررلر ایدی. كوزلری اعمی‌ایسه دخی‌نور قلبلری بینا اولوب‌مدت امارتلری
اون‌بش سنه و مدت عمرلری یتمش سنه ایدی . الحاج جانته‌ر بك الحاج قان محمد
بكك تعریف وتوصیفی بوندن اقدم براز تحریر اولنمشدر . خلاصهٔ كلام توصیفدن
مستغنی و كوكلی غنی اولان ذات سعادت آیات واطوار واقتداری آیات بینات اولوب
موفق ومؤید میر صفا سمیر ومستسعد ایدیلر . مدت عمرلری سكسان یدیدر وایكی
كره امارتلرنده مدتلری یكرمی برسنه‌در .

الحاج محمد شاه بك بن ارسلان شاه میرزا عقل وهوش صاحبی وحلم وصبرك
مصاحبی وعرض وناموس خاندانینك راغبی واستراحت عبادالله‌ك طالبی اولان میر

صاحب تدبیر ، مدت عمرلری سکسان بر ومدت امارتلری دورت سنه‌در . سفر
غازی بك بن الحاج جهان کرای بك شجاعت وغیرت ایله وبابین الامرا بهادرلق ایله
معروف ایدیلر ، وغایت مالدار اولوب براز خست برله مذکور ایدیلر. مدت امارتی
اوچ سنه ومدت عمری یتمش سکز سنه‌در. عثمان بك بن مراد شاه میرزا اوائل حالنده
فقروفاقه ایله بی طاقه اولوب لکن سنی حسبیله رتبهٔ امارته کلدی . مهما امکن
صلاح وسداده کلوب وتبدیل شکل واحوال ایدوب عصرینه کوره ایوجه بك اولدی .
من عندالله مؤیدا اولان خاندان عظیم الشان وشیرینیاندر تأثیری اولمق مستبعد دکلدر والیوم بیك
یوز آلتمش برسنه‌سیدر . میرمیراندندر . وسائر شیرین میرزالری که اکثریسی صلاح
وسداد اوزره عقل ورشاد اصحابیدر . وحالیاً بولاط شاه بن مراد شاه میرزا قلغای
شیرینیدر ، حلیم وصبور میرزادر . حسین غازی ابن الحاج محمد شاه بك نورالدین
جان مسند نورالدینلکده جای نشین‌در ؛ وخلیجه متکلم ورشید میرزای سعیددر.
قوتلو شاه بن قادر شاه بك مستقیم وصاف‌دل میرزادر . ومحمود بن آلپ کرای بك
چاقر پنچه‌لو ظالم دکلدر ، وحلمی غالبدر . وموسی بن ابوسعید میرزا خیلی رشید
وچوقلق امورنده سعید اولان میرزای عالیشاندر . مصطفی میرزا بن الحاج جانتمور بك
اکثری اقرانندن فضله اوله‌رق صاحب دیانت وعقل ورزانت صاحبی وعلم ومعارفك
مصاحبی میرزای جلیل الشاندر ، طالب علم و معرفت وراغب ذخر آخرت اولان
صاحب منقبت اولمقله بیك یوز آلتمش سنه‌سنده حج شریفه راحله‌بند عزیمت اولوب
آلتمش برده حج مبرور وسعی مشکور ایله سالماً کلدی وپدرینك ولد صالحی اولوب
اسم شریفی مصطفی اولدوغی اوزره [الاسماء تنزل من السماء] مضمونجه امثالی
واقرانندن اصطفا اولنان اهل وفا وصفادر، وشجاعتدن بهره‌دار ومروت وانسانیتده
وعرض وناموس اوزره برقراردر . لکن چوق مشقت ومظلوماً فلکزده اولوب
مرحوم پدرینه واقع اولان نکباتده خیلی زحمته مبتلا ویدظالمینده مبتلای رنج وعنا
اولماسی حسبیله وجود شریفنده علت ومرض موجوددر. اللهه امانت اوله ! وعباس
والحاج چلبی میرزا بن حاجی مرتضی دخی ایی میرزالردر . علی الخصوص الحاج
چلبی میرزا متدین وغیور و دشمن دینه غایت بهادر وجسور اولوب امت محمده
خدمات مبرورهسی سبق ایدوب وحالیاً وسعی مقداری اوزره خیراندیش وصداقت
کیشدر ، وبرادر اصغری اولان عنایت شاه میرزا عاقل ورشید ودیانت واستقامتده

متین سدید وکرم وسخاسی ونعمت وعطاسی ممدوح ومستثنا اولان میرزای مروت
پیمادر . وصالح بك بن الحاج محمد شاه بك عاقل وصبور وکلام وعطاسی موفور
اولان میروقوردر . الحاج مراد شاه وجلال میرزالرله غازی شاه بك زاده‌لریدر که
الیوم اقرانی میاننده مدح اولنورلر ، وپاك نهاد اولوب عرض امارتی احیایه راغب
اولان میرزالردر . ودولت شاه ومراد شاه ابنا آرسلان میرزا ومحمد بن قپلان میرزا
وشیرین غازی بن قادر شاه بك امرای شیرین میاننده صاییلور . و اللرندن کلدیکی
مرتبه‌ده مملکته خیرصاحان میرزالردر . وبهادر شاه بن سفرشاه میرزا ایولرك یولنی
ایزلر ومیرزالق رتبه‌سنی کوزل یاپار ، پاك و صاحب ادراك اولان میرزالردر . وعلی
واسلام ابنا مرحوم بهادر شاه میرزا دخی عظمت بك اوغللری ایچنده وبلکه سائر
شیرینیان میاننده اهل عرض ومیرزالق طریقه‌سنی اللرندن کلدیکی مرتبه‌ده طالب
اولان میرزایان ذیشاندر . اللهه امانتلردرکه ایلرویه کلور مأمول اولنور . وقان
محمد بن الحاج مصطفی میرزا دخی جدامجدی اولان الحاج جانتمو بك طریقنی ایسته‌ر
وعار وناموس اوزره عاقل وباذل اولان یاش میرزادر . پس خاندان شیرینیان میرزالر
چوقدر، جمله‌سنی تحریر ایلمك امرعسیر اولمقله طی کلام ایدملم ، جمله‌لری اللهه امانتدر.
خیرلو اولان ایشلرنی الله تعالی آسان کتوره ، واکری یولده اولانلرینه استقامت
احسان ایلهیه آمین ! . .

« معروف ومشهور اولان ادیکو بك وآنك اولادینك »

« اجمالاً احوالی بیانده‌در »

ایمدی ادیکو بك خصوصنده ألسنهٔ ناسده قیل وقال مالامالدر . لکن اهل
انصاف اولانلر نقلاً و عقلاً سوء ظنی ترك ایدوب هرکسه یاراماز ایش اسناد
ایتمه‌مك لازمهٔ دیانتدر . خصومتی قوتلی اولانلرك ادیکو بك حقنده ایراد ایلدکلری
مجهول النسبلکی واقع ایسه کبرونخوت وحسب ونسب خصوصنده غایت تجسسه
مسارعت ایدن اوزبك تاتاری اوکا واونك اولادینه سرفرو ایلمك دکل ، یاننده بیله
ایشله‌مزلردی . پس تاریخ اوز بك وتقریر مورخین اوزره اصغایه سزا اولان کلام
بودرکه میرکبیر ادیکو بك بن قوتلو قیا بك بن قادر قیا بك بن اسلام قیا بك بن

قراپچی بك بن تورەمه بك بن بابا عالم شیخ عارف بالله توكلاس بن شیخ ابراهیم
بن جلال‌الدین سلطان‌العلماء‌الشیخ بهاءالدین ولد بن الشیخ صفا بن الشیخ خاص
بن الشیخ قیدار بن الشیخ خالد بن الشیخ مراد بن الشیخ كعب بن محمد بن
ابوبكرالصدیق رضی‌الله‌عنه دركه ترتیب نسب والاحسب میرادیكو اشبو وجه‌اوزره
تحریر تواریخ اوز بكیاندر. طوائف نوغای تكبرآرای اصل اوز بك خلقی وحدیث
شریف ایله مذكور اولان اهل فارس زمرەسندن اولمقله نسل قریشی و باخصوص
فرقهٔ بنی هاشمه سید سلطان دیو جان ویررلر . ومیرادیكویه اولان رغبتلری دخی
بزم تقریرمزی تایید ایدیسردر . ادیكو بك قادربن تقتمش خان معركەسنه شیرین
تكنه ویارین سرای و قونكرات حیدر بكلری همتیله قتل اولندقده پریشان
اولوب نورالدین بن ادیكو بك ولایت طورایه كیدوب اول ولایتده وفات ایدوب
نعشنی سر ایچون ولایته كتوروب دفن ایتمشلردر . عباس ووقاس نام ایكی صغیر
اوغلو قالوب صادم قپچاغنك بابالری اولان صادم آتالق مشارالیهمانی آلوب ولایت
بولایت تبدیل حال ایدەرك كزوب آخرالامر میرزالر آدم حدینه كلوب ونوكر
صاحبی اولوب صادم آتالغك نسلی كندی نسللرینك یاننده هر وجهله عزیز ومحترم
اولمالرین عهد وقانون ایتمشلردركه الیوم مراعات اولنور . وقاس بن نورالدین اوغلو
موسی‌بكدر. وموسی‌بكك خان زاده زوجەسندن اسماعیل‌بك تولدایلدی . وسیدبركه
رحمه‌اللهك قیزی‌اولان‌شریفه زوجەسندن ممای‌و آل‌جاغیروشیداق‌وطوغان نام‌اوغللری
تولدایلدی واسماعیل‌اولادینه یدی آوول‌دیرلر. وسیدقیزینك اسمی‌سلطان خانم اولمقله
اونك اولادینه سلطان اوغلودیرلر . واسماعیل مذكورك بروالدەدن اولان برادرلری
شقمحای وشقیم وعبدالله وجان آرسلان میرزالردر . وجملەسنك پدری موسی بك
اولوب والدەلری ایكی‌اولدوغندن اوترو ایكی آنانك اوغلی تعبیر اولنور. واسماعیلك
اوغلی تن آقحاطدر . وتن آقحاطدن ادرممیت وتن محمد وممیت وممای واقصاق
وآش ترك وچاش ترك نام میرزالر تولد ایلدی . وجان ممیت اوغلو دیو حالیاً قپچاق
میرزالرینه دیرلركه الحاج یغمورجی والحاج آغش آندندر . وممیت اوغلو دیو قتای
میرزالرینه دیرلركه الحاج سرتلان وروس وسائر میرزالردر . وممای اوغلو بای‌اوغلو
دیدكلری خلقك میرزالریدر . اوزون اوغلو آرسلان بك وقوتلو شاه وسائرلریدر.
وآقصاق اوغلو دیدكلری بورلاق میرزالریدركه آقیت‌وسلتان علی وجاقسات‌وجباغی

وسائرلریدر . واشترك اوغلو دیدكاری میك طنەده اولان میك میرزالریدر .
وجاشترك اوغلو دیدكاری ولایت قوموقدن كاوب میكطنەده ساكن اولان
قوندرامیك دیدكاری قبائلك میرزالریدر . واشبو مذكوراته یدیچكی اوغلو دیرلر .
وجان آرسلان وشاتی میرزالر كاپچی نام خلقك میرزاسیدر . وشقمحای وشقیم
حمبویلق دیدكلری خلقك‌میرزالریدر. وعبدالله دیدكاری‌یدیصان خلقنك میرزاسیدر.
وسابقاً بیان اولنان سلطان خانمك اوغللرندن ممای اوغلو آق كرمان آطەسنده
اولان ممای اوغلودر . والجاغر اوغلو اوراقدر. واوراغك قراشای وغازی دیدیكی
ایكی اوغلونك قراشای اوغلو علی وعظمت وبی‌میرزادركه حالیاً آق كرمانده اوراق
اوغلو دیو معروف اولان اشبو قراشای اوغلودر . وغازی بن اوراقدن قان میرزا
دوغوب آنك اوغللری داوی بك وسائرلریدركه حالیاً اونلر دخی آق كرمانه
واروب قراشای اوغلونه ضم اولنمشلردر . وتن آقماق اوغلو ورقمیت‌دن قره كل
محبت وآرسلان وشیداق نام میرزالر دوغوب وقره كل محبتدن وقاس والحاج بك
میرزا وسائرلری دوغوب وقولدن‌طوقته كوچك وطوقته كوچكدن نورالدین وآندن
تن اقماط بك دوغمشدر . وحاجی بك میرزادن الحاج یوسف بك واشترك میرزا
وقان میرزا طوغدی. وآرسلان بن‌اورماسندن عادل‌وقوتلق تیمور وقاتموردوغدی.
اورمیت اوغلو میاننده اولان عموماً نایمان بونلرك نوكریدر. وحالیاً بونلرك ابناسنك
ألندەدر . وعلی ایله شیداق ابنا اورمامیت بونلرك ایكیسی بر والدەدندر . ولونغا
تسمیه اولنان نهرك درونده ساكن اولان آغران وچاپچق وطوما وحیدر اوغلو
دیو مذكور اولان توركمن خلقی بونلرك وابناسنك نوكریدر. وسلطان خانمك‌شیداق
نام اوغلوندن غازی بوراق بك واسلام میرزا دوغدی . بوراق غازینك نسلنه غازی
اوغلو دیرلر . الیوم تنزل ایلمشدر . وآق كرمان آطەسندەدرلر . واسلام میرزانك
شیرین قرنی فاطمه خانم خاتوندن قصای بك دوغدی . وحالیاً قصای اوغلو دینن
امرا بونك أبناسیدر . قصای بكك اوغللری قصبولات میرزا وعبدالله میرزا
وسلتان میرزا ونوروز میرزا وقان محمد میرزالردر. وحالیاً قصبولات اوغللری‌اولان
آرسلان بك وكوبك وقره میرزالری نسلنه قصبولات اوغلو دیرلر . وعبدالله اوغلو
دیدكلری قره قپچاق میرزالریدر . وسلتان اوغلو دیدكلری تن اقماط وآل میرزا
وجان میرزا وسائر امرانك نسلیدر . ونوكرلری مالكغتدركه آلتی آیاق اوغلو

وقیزیل بای اوغلو وآقاسوین نارطایلاق اوغلو وسائر قبائل بونلرك نسلیدر .
ومشهور آفاق اولان شیرین الحاج جانتمور بك مرحوم اشبو سلتان میرزانك فرزندن
دوغمشدر . وغیرت وجلادت خصوصی بونلره اسناد اولنوردی . وبیك یوز اللی
ایکی سنه‌سنده حیله‌كار مسقولودن ولایت تا تارستانه بر مقدار تزلزل كلمش ایدی .
ذكر اولنان قصای اوغلو تعبیر اولنور درت صنف قبیله‌یی مسقولولر قالموق
وقبارطای جركسی وساطتیله قوبادن كوچوروب قبارطای اطرافنده ونهر تركدن
اوته طرفلرنده اسكان ایلدیكی اثناده قالموق بدمخلوق عسكریله خانلادی . دوندوق
اومبود دیدكلری خان ومسقولو وكلاسی كلوب دیار حاجی ترخان سمتنه كوچورمك
اوزره اهتمام ایدركن قصبولات وعبدالله ونوروز اوغللری پراكنده وپریشان فراراً
قوبان سمتنه كلدیلر . وحالیاً ولایت قریم ایچروسنده ساكن اولدیلر . واول اثناده
سلتان اوغلندن موصال اوغلو چولاق بهادرك اوغلو مراد شاه میرزایی وغیریلرینی
كوچوروب دیاركفاره كوتوردیلر . وبرمقدار نوروز اوغلو قیاطای سمتنه قبارطای
بكی اولان قایتوقه اوغلو آرسلان بك نوروزاوغلو یكنی اولمقله آ كا التجا ایتمشلر ایدی .
اول صاحب چیقوب قوبان طرفنه ایصال ایلمشدر . وقان محمدبن قصابدن طوقتار میرزا
دوغوب وبونك قراق میرزا نام اوغلو واردر . ونوكرلری قانكلی نام خلقدر . ونوروزبن
قصای میرزادن جادیك خانم خاتوندن ایكی تیمور ومحمدشاه بك وحطاغوزوق وطوقتار
كوچك وسائر میرزالر دوغمشدر . وبزادوق بكی قیزی اولان بكزاده خاتوندن
بهادر میرزا وعنایت شاه وبهادر شاه وداوی وموسی نام اوغللری دوغوب بونلرك
مجموعنه نوروز اوغلو دیرلر . واشبو جركس بكزاده‌سی خاتوندن تولد ایدن میرزالر
وقتنده اقرانندن فائق وهروجهله ثنایه لایق ایمشلر . وحالیاً بونلرك نسللری كالاول
معتبرجه‌در .

واشبو قصای اوغلندن سولتك مرتبه‌سنه واران امراسی چوقدر ، وا كثری
اق كرمان آطه‌سنده كویلو آراسنده سا كنلردر . مثلا صاری آطالو قانتمور وقانكلی
میرزاسی اولان الحاج طارط میرزا كبیلر جمله قصای اوغلودر . وادیكو بكك منصور
دیدكلری اوغلنك نسلی اسنی اوغلی علی بك وارسلانلری اوغلو قانتمور پاشا اولادی
عصرنده شجاعت ایله ممتاز وهروجهله سرفراز اولوب قریم خانلرینه خدمت ایده‌رك
ایلرویه كلوب بونلری قراچی و شیرین اوجاغندن صوكره ایكنجی رتبه‌ده اولان

ركن بكی ایتمشلردر . وجانبك كرای بن طان مرحومك عصرنده شیرینلری قهر
اولنوب عظمت بك وبرقاچ یارارمیرزالری قتل اولنوب قالانلری پراكنده ومتزلزل
اولدوغی وقتده منصور اوغلونه شیرین بكلكی دخی احسان اولنوب قانتمور مذكور
وكولم وسعادت كرای وسلتان نام بكلر علی التعاقب شیرین سنجاغنی متصرف اولمشلردر .
چونكه منصور اوغللری هروجهله مراعاة اولنوب و ذاتلرنده دخی تكبر و نخوت
وادیكو بكدن موروث اولان جهاندارلق سوداسی اولدوغی حسبیله غازی كرای بن
منكلی كرای خان مرحومك قلغاسی اولان برادری پهلوان حسام كرای ایله اوغلو
اولان نورالدین سعادت كرای سلطانی اوزو صحراسنده قتل ایدوب سلمان شاه
وقوتلوشاه واوران نام میرزالری خشونت ایتمكله (الامور مرهونه باوقاتها) .دلولنجه
مرحوم بهادر كرای خان بن سلامت كرای خان بونلره روی دل كوستره‌رك وانواع
بازیچه‌لر ارائه ایده‌رك عاقبت جبوغنی قتل واستیصال ایدوب انتقام آلدی . كما كان
امرای شیرینه التفات واحیا ایده‌رك اون سكز یاشنده ایكن منكلی كرای بن مصطفی
میرزایی كتوروب شیرینه امیرالامراء ایلمشدركه الیوم شیرینلر صداقت سابقه وخدمت
لاحقه‌لری اوزرنده وسندلرنده صاحب العنوان وامیرجلیل الشاندرلر .

صوڭ

تورك تاريخ انجمنى مجموعه‌سى

تورك تاريخ انجمنى طرفندن ایکی آیده بر نشر اولونور

تاریخ تأسیسی : ۱۹۱۰

اون آلتنجی سنه

جزؤ : ۱۳ : ۱۸

مرجعی : استانبول حکومت قوناغی ، تورك تاریخ انجمنی

استانبول — دولت مطبعه‌سی

۱۹۲۷

مندرجاتك فهرستی

عثمانلی دولتی عمومی حربده بیطرف قالابیلیرمیدی ؟

ارکان حربیه مکتبی تاریخ حرب معلم سابقی قائممقام
محمد نهاد بك افندی‌یه

یکرمنجی عصر تاریخنك برنجی ثلثنده اولوب كچن الك مهم واقعه ، حرب عمومی ، جهان حربی نامریله‌ده یاد اولونان بویوك حربدر. بوتون بشریتی صارصان بو جهانشمول حربك مسئولیتنی، محارب طرفیندن بهری ، تا حربك ابتداسندن بری ، خصمنه یوكلتمكله مشغولدر. بو مقصدله برچوق وثائق، خاطرات، مطالعات، مناقدات نشر اولندی. لكن كتبخانه‌لر دولوسی بو اوراق مطبوعه ، تام بیطرف برمدققه قطعی برحكم ویردیره‌بیله‌جك ماهیتی هنوز حائز دكلدر.

جهان حربنك مسئوللری آراشدیریلیركن ، بز توركلرجه اصل اهمیتلی مسئله ، عثمانلی دولتنك مذكور حربه اسباب اشتراكی مسئله‌سیدر : دولت عثمانیه حربی ایسته‌مش و آرامش‌میدر؟ ـ یوقسه صرف استقلال وتمامیت ملكیه‌سنی محافظه ومدافعه ایده‌بیلمك ایچون حربی قبوله مجبورمی اولمشدر ؟ ـ بویله بر مجبوریت وار ایدیسه ، بیطرف قالماسی قابل اولا بیلیرمیدی ؟

بر ، بریجق سنه اول ، فرانسه اركان حربیه بیكباشیلرندن م. لارشه (M. Larcher) آدلی بر ذات « جهان حربنده تورك حربی (La guerre turque dans la guerre mondiale) »

عنوانلی بر اثر [١] نشر ایتدی. قوماندان لارشه، السنهٔ شرقیه انستیتوسنده اکمال تحصیل ایله تورکجه لساننده شهادتنامه آلمش بر مستشرقدر. بو جهتله اثرینی تألیفده بعض تورکجه منبعلردن بلا واسطه استفاده ایده‌بیلمش اولدیغنی کوریبورز. مستشرق بیکباشی، کتابنك مقدمه‌سنده، غالبا دستورالحرکاتی افاده ایتمش اولماق مقصدیله آنری پوانقاره‌نك (بوکون فرانسه باش وکیلی اولان پولتیقه‌جی ره‌یموند پوانقاره‌نك دکل، اونك برادری عالم ومتفکر آنری پوانقاره‌نك) بر سوزینی ذکر ایدیور : « فعالیتمزك هدفی، حقیقتك تحریسی اولمالیدر. اوکا لایق‌اولان غایه، آنجق بودر. » ـ « جهان حربنده تورك حربی » تاریخنك فرانسز مورخی، اثرینی یازارکن بو دستوره خیلی صادق قالمشدر؛ اثر عمومیتله بیطرفانه ومنصفانه یازیلمش دنیله‌بیلیر .

بیکباشی لارشه، دولت عثمانیه‌نك ناصل حربه کیردیکنی آکلاتمق اوزره، دیکر بعض اثرلرله برابر، عثمانلی ارکان حربیهٔ عمومیه‌سی طرفندن ١٩٢١ ده احضار و١٩٢٢ ده نشر ایدیلمش اولان « جهان حربنده عثمانلی حرکاتنك تاریخچه‌سی [٢] » عنوانلی تورکجه اثرله‌ده احتجاج ایدیور؛ ومهم بر وثیقه مقامنده، بو « رسمی » اثرك سیاسی مقدمه‌سنی عیناً ترجمه ایده‌رك کتابنه درج ایله‌یور .

باشقه بر نقطهٔ نظردن بزجه‌ده چوق شایان‌دقت اولان بو مقدمه‌یی بزده، « تاریخچه »دن عیناً آلارق، آشاغی‌یه نقل ایدییورز :

جهان حربنده عثمانلی حرکاتی تاریخچه‌سی

مقدمه

سن نهری منصبندن بو منصبنه وحتی‌جزایر حدودینه وفنلاند کورفزندن ده‌نیر منصبنه موصول ایکی خط مستقیم آره‌سنده‌کی منطقه ایله بحر خزرك جنوب ساحلنده بصره کورفزینه قدر تحدید ایدیله‌جك بر خطك غربنده‌کی خطهٔ وسیعه حرب عمومی دارالحرب بریسنی تشکیل ایدر .

[١] Etienne Chiron et Berger Levrault, Paris, 1907.

[٢] جهان حربنده عثمانلی حرکاتی تاریخچه‌سی ـ جزؤ : ١ ـ چناق قلعه محاربانی . ـ (ارکان حربیهٔ عمومیه، تاریخ حرب کلیاتی ـ محاربات جدیدهٔ عثمانیه، ٤ نجی طاقم، ٢ نجی صره . آ . ـ استانبول مطبعهٔ عسکریه ١٣٣٨ (١٩٢٢) .

عرق ومذهبلری مختلف میلیونلرجه کتلهٔ بشر ایشته بو کنیش ساحه‌ده دورت کسورسنه بربریله چارپیشمش عصرلر سوره‌ن مساعی ایله وجوده کتیردکاری معموره‌لری ینه کندی اللریله تخریب و بو اوغورده حوصله سوز قانلر آقیتمشلردر .

اعصار وادوارك حاضرلادیغی احتراصات واقتصادی استرقابات بومبا، بوسنه سرایدن آتیلان بر قورشونله بردنبره پارلادی وتاریخ بشریتك خلقتدن بری بر مثلنی قید ایتمدیکی برجدال عمومی‌یه سبب اولدی . دور استیلاسندن بوکونه قدر کچن تقریباً دورت عصرلق بر زمان ظرفنده موجودیت بدنیه متوجه سؤ قصدلرله متمادیاً بوغوشان عثمانلی اوردوسنك مشروطیتی متعاقب سنه‌لرده داها هنوز بر وقفهٔ حضور وتکامل کچیرمه‌دن ایتالیا وبالقان حربلرینی کرهاً قبولی نه درجه نابموسم وحتی‌مضر ایدیسه‌ده‌ینه عینی ذهنیت پشندن وقتسز ولزومسز بر استعجال ایله حرب عمومی‌یه دخولی‌ده هر نه صورتله تأویل ایدیلورسه ایدیلسون ینه مضر ووضعیت عمومیهٔ سیاسیه‌سنه غیرمطابق ایدی .

بدایت مشروطیته قدر اعلان حرب کبی ملتك حیات و مقدراتنی علاقه‌دار ایدن مسائل معظمه ومعضله ایچون دائما رجال ومتخصصینه دانشمق واونلرك رأی ومطالعه‌سنی اعطای‌حکم و قرارده الك مهم‌عامل تلقی ایتمك اصول قدیمه‌دن ایدی حالبوکه بوسفرنه مجلس‌ملینك رأیی ونه‌ده رجال ومتخصصینك مطالعه‌سی صورولمادی بناءً‌علیه دینیله‌بیلیرکه عثمانلی ملتی جهان حربنه سوروکلندی آتیلدی .

مع‌هذا بو غیر طبیعی و مشوش باشلانغیجه رغماً اوردومزك بوجهان حربنده کوستردیکی خوارق حماست ، مسلم جهاندر . بو تاریخچه‌نك ایشته بوکون ماضینك سراب نسیانی ایچنده کوملمش ظن ایدیلن اومستثنا قهرمانلقلری مجملاً تثبیت وبوخصوصده‌کی نصاب مباهاتنه پك حقلی‌اولارق انتظار ایدن ملته قیصه بر حساب ویرمکدر .

ارکان حربیهٔ عمومیه‌نك بونیت ومقصدله تحریر ونشرینه لزوم کوردیکی اشبو تاریخچه‌ده قلاسیك آثار تاریخیه‌ده اولدیغی کبی عثمانلی اوردوسنك مختلف جبهه‌لرده‌کی حرکاتی برر جزؤ حالنده یازیله‌جق و هرجبهه‌نك ادوار مهمه‌سی‌ده بوجزؤلرك اقسامنی تشکیل ایده‌جکدر .

بوندن باشقه عثمانلی اوردوسی حرکاتنك مختلف دارالحرکه‌لرده‌کی متفق اوردولر حرکاتیله مناسبت وروابطی درکاراولدیغندن بوتاریخچه‌نك جزؤلری نهایتنه علاوه ایدیلن مطالعات ذیلنده او صره‌لرده‌کی اوروپا جبهه‌لری وضعیت عمومیه‌سی حقنده‌ده غایت مجمل معلومات درج ایدلمشدر .

حرب عمومی‌یه تقدم ایدن سیاست عمومیه‌یه بر نظر

١٨٧٨ حربندن صوکرا لازمهٔ سیاستله میدانه چیقان اتفاق مثلث بدایتده اتفاق مثنی وروس ـ ژاپون حربندن صوکرا دخی ائتلاف مثلث ایله قارشیلاشدی .

بغداد خط کبیرینك استحصال‌امتیازیله شرقه توجه ایتمش‌اولان آلمان آمال اقتصادیه‌سی کذرکاهنده انکلیز سیاست مانعه‌سنه تصادفله سربست بر ساحهٔ انکشاف بولامامشدی . بر عنیقك مقدراتنه حاکم ایکی منظومه‌نك آمال ومنافعی بالطبع بربرینه متباین وظاهراً ادامه‌سنه خواهشکرکوروندکاری مسالمت جهانك ایرکج بوندن متأثر اولماسی منتظرایدی .

بناءً‌علیه اسکی دنیانك هوای سکوتنی باروت قوقولری ایله اشباع وبردنبره جهانشمول بر فورطنه

تولید ایدن حادثاتك سائق وقوعی اوکونك ظهوراتنده دکل بلکه داها اسکی سنه‌لرك سلسلهٔ وقایعنده آرامق ایجاب ایدر .

اسباب حرب

اساس اعتباریله بزم ایچون اسباب حرب تحریسندن زیاده شدید بر احتیاج صلح وسکون موجود ایدی . مع‌مافیه بر کره جهان حربی باشلادقدنصکره عاطل و غافل طورمق‌ده غیر ممکن و بلکه‌ده تهلکه‌لی ایدی اطرافزی محیط و دول معظمه‌نك بو غائله‌سندن استفاده‌یه ساعی اولملری محتمل حریص قومشولرك هرهانکی برسؤ قصدینه اوغرامق ملحوظ وخاصة چاریغراد دیدیکی پایتخت خلافتنه عصرلردنبری کوز دیکن واونکله برابر بوغازلربده الده ایتمك ایچون بو معظم غائله دولیه‌دن استفاده ایتمسی هیچ‌ده مستبعد اولمایان چارلغك محتمل بر تعرضنه قارشی دخی متیقظ بولنمق ضرورتی آشکار ایدی ؛ بولزومی تقدیر ایتمش اولان حکومت ۲۰ تموز ۳۳۰ ده مسلح بیطرفلق حالنه کچمك اوزره سفربرلکنی اعلان ایتدی .

حکومت عثمانیه‌نك صرف تدافعی برفکر ومقصدله اتخاذ ایتدیکی بوقرار وآلدیغی بوصوك وضعیتك ادامه ویا تبدیلی مسئله‌سی ایسه تماماً آتی‌یه و اونك طوغورابیله‌جکی اسباب و عوامل حقیقه‌یه متوقف بولنیوردی .

مع‌مافیه شوجهان حربنه قاریشمامق ایچون ملاحظات آتیه‌نك‌ده نظر اعتباره آلنماسی الزم ایدی :

۱ — اوردو ضعیف ونواقصی پك چوق ایدی ؛ بالقان حربنده‌کی عظیم ضایعاتی تلافی‌یه وقت بولمادن باشلادیغی بوسفربرلکده پك بویوك احتیاجات ایله قارشیلاشدی . باخصوص برقیش حربی اجراسنه مادةً مقتدر دکل ایدی .

۲ — کرك اردونك مارالعرض حالنه وکرکسه حرب عمومی‌نك فضله‌جه اوزامق احتمالنه نظراً بوبادره‌یه اشتراکزدن فائده یرینه بالعکس مضرت مأمول ایدی .

۳ — وضعیت جغرافیامز اعتباریله ائتلاف دولتلریله هم حدود بولندیغمزدن طولایی منظومهٔ مذکوره‌نك بحری ویا بری تضییقنه اوغرامق احتمالی غالب و بویله بر حالده ایسه کندیلریله ارتباط ومواصله‌مز بولنان دول مرکزیه‌دن فعلی معاونت کورمه‌مز امکانی غیرموجود ایدی .

٤ — ۱۸۰۷ ده بیوك ناپولیون ایله اتفاق ایده‌رك بنه بویله بر بادرهٔ عمومیه‌یه آتلمش اولان دولت علیه پك فنا بر معاهده ایله ایشك ایچندن چیقابیلمش ایدی . بوسفرکی جهان حربنك‌ده بزه عینی صورتله وبلکه دها مدهش شر وضرر کتیرمه‌سی احتمالی غالب ایدی .

٥ — بوسفرکی حرب عمومینك بر عصر اولکی جهان حربی کبی و حتی داها زیاده اوزامسی پك زیاده محتمل وبزم مع‌الأسف غیر مساعد اولان حال ومنابعمزله بوکا تحمل ایده‌بیلمه‌مز امکانی مشکل وضعیف ایدی .

حرب عمومی‌یه صورت دخولمز

حکومت عثمانیه‌نك حرب عمومی‌یه دخولندن برآز اول بر اتفاقله آلمانیایه باغلاندیغنه دائر یرلی واجنبی مطبوعاتده انتشار ایدن مطالعات و افشاآتك ماهیت رسمیه‌سی هنوز توثیق اولنه‌مامشدر .

آنجق شورای آشکاردرکه بالقان فلاکتی عقیبنده اردونك تنسیق واصلاحی مقصدیله جلب ایدیلن هیئت واوندن اول مختلف وظیفه ومقصدلرله مقر سلطنت سنیه‌یه کلمش ویا کتیریلمش اولان

آلمانلر پك طبیعی اوله‌رق دول مرکزیه لهنه اعمال نفوذدن خالی قالمایور و مع‌مافیه بونلرك مساعیسی پك‌ده ثمره‌دار اولمیوردی . چونکه حکومت مسلسل حربلرك الیم نتایجیله بیتاب قالمش اولان ملت و اردوبی دول ائتلافیه‌نك پك‌ده لهمزده اولمیان طورحرکتنه رغماً یکی بر بادره‌دن صیانتی الزم کوریور ودول مرکزیه‌یه توجهکار کبی کورونن براقلیتك ضمنی مظاهرتنه بیله غلبه چالیوردی .

وضعیت بو شکلده دوام ایدوب کیدرکن ناکهظهور بر حادثه برنجی قسمه محسوس بر ضربهٔ تأثر وانفعال ووردی . بوحادثه غوبن و برسلاو سفینه‌لرینك ماجرای التجا و اشتراسی اولمش ایدی . آلمان اعلان حربندن اول بحرسفید صولرنده بولنمقده اولان بوایکی سفینه مؤتلفین دونماسنك تعقیبنه اوغرایه‌رق ۲۸/تموز/۱۳۳۰ آقشامی ساعت ٦,٥٠ صولرنده چناق قلعه بوغازینه التجا ایتدی . بوکیفیت التجانك تولید ایتدیکی سیاسی اعتراضلر مذکور ایکی سفینه‌نك حکومت عثمانیه‌جه اشترا ایدیلوب یاووز سلطان سلیم و مدللی عنوانی ایله فیلویه الحاق صورتیله اسکات ایدلدی . بیلردن بری عثمانلی ملتنك درت کوزله بکلدیکی رشادیه و سلطان عثمان سفینه‌لرینه کندی قانونلرینه توفیقاً انکلتره حکومتنجه وضع‌ید ایدلمه‌سی مسئله‌سی دخی ایشته بوزمانه مصادفدر ، غوبن وبرسلاو ماجرای اشتراسی مذکور ایکی دریدنوطك وضع ید حادثه‌سندن متهیج اولان افکار عمومیه‌ده عکسی تأثیرلر حصولنه سببیت وردی ؛ حرب و آلمان طرفدارلرینك بوندن اعظمی درجه‌ده استفاده ایتمه‌سی‌ده طبیعتیله قولایلشدی .

ظاهراً عثمانلی قوهٔ بحریه‌سی ایچون قوتلی برنقطهٔ استناد تشکیل ایدن غوبن و برسلاو حقیقتده بزم کوچك فیلومز ایچون برعامل تشتت اولدی ؛ چونکه بوحادثه‌دن برمدت صوکرا ۲۷ آغستوس ۳۳۰ بیوك و کچوك تکمیل عثمانلی سفائن حربیه‌سی آمیرال سوشونك امر وقومانداسنه ویرلمش وهمان تکمیل قوماندا موقعلری آلمان ضابطانه دور ایدلمشدی . مع‌هذا غوبن و برسلاوك احداث ایتدیکی مساعد وضعیت بیله اکثریتده موجود اولان فکر بیطرفی‌یی ازاله ایده‌مه‌مشدی . بواوزون دورتدی ملی حیات ومنفعتلرینه مضر بولان استانبول آلمان محافلی ضمنی وحتی علنی تشبثلریله وأك زیاده کندیلرینه لهدار کورونلرك مظاهرتی ایله حکومتی قطعی بر قراره دوغری سوروکلمه‌یه چالیشیورلردی . فقط بوتون بو مساعی و مظاهرتك سریع بر نتیجه ویره‌مه‌دیکنی کورونجه داها کسدیرمه بریولدن ایشه کیریشمه‌یه قرار ویردیلر . واغلب احتمال بوقرارده جدالجویانه بر وضعیت احداثی ایدی .

آلمانلره بودرجه تلاش واستعجال تلقین ایدن عوامل سیاسیه وحربیه یوق دکلدی . ۱۹۱٤ ده‌کی برنجی (مارن) ملحمه‌سنك نتایجی آلمانلری غیرمساعد بروضعیته کتیرمش و هیندنبورغك آغستوس اواخرینه دوغری پروسیای شرقی جبهه‌سنده احراز ایتدیکی مظفریته رغماً غراندوق نیقولانك میلیونلردن عبارت اردولری آلمان وآووستریا حدودلرنده تهدیدکار بروضعیت اخذ و آلمانلری غرب جبهه‌سی ضررینه اوله‌رق بودارالحربی تقویه‌یه اجبار ایتمشدی .

کرك بوعوامل اساسیه‌نك وجودی و کرکسه اتفاق مثلث ارکانندن ایتالیانلرك حرب عمومی‌یه سیرجی وحتی مؤتلفینه علیهدار بر وضعیت آلمش اولمسی آلمانلری یکی و معین بر منفق آرامغه سوق ایتمش وبونك ایچونده جغرافیاسی اعتباریله حربه مؤثر اوله‌بیله‌جك حکومت عثمانیه بولونمشدی .

آمیرال (سوشون) بو جدالجو مقصدی استحصالده کچیکمه‌دی ؛ کرك ۲۷ آغستوس ۱۳۳۱ [۱۰ ایلول ۱۹۱٤] ده عثمانلی باش قوماندانلغی وکالتنه تقدیم ایتدیکی راپوریله و کرکسه صدر اعظم حضورنده‌کی صریح افاداتیله بو مقصدینی آچیقدن آچیغه بیلدیرمکدن بیله

چكنمه‌دى . حتى ١٥ ايلول ١٩١٤ ده حضور شاهانه‌ده اجرا ايديلن رسم چكيدى متعاقب ، ينه آميرالك مصرانه طلبنه رغماً ، دونمانك قره دكزه چيقماسى مجلس وكلاجه تصويب ايدلمدى .

آميرال ، ٢٠ ايلول صباحى دونمانك بر قسمنى كندى امريله قره‌دكزه چيقارمغه تشبث ايتدى وفقط بوده بوغاز استحكاماتنك طوپلريله توقيف و منع ايدلدى ؛ ساحل استحكاماتى مفتش عموميسى « اوزه‌دوم » ك متعاقباً ويرديكى امر ـ كه دونمانك بوغازدن چيقماسنه ممانعت ايدلمه‌سى حقنده ايدى ـ دخى اوكون ايچون حكمسز قالمش ايدى .

« سوشون »، دونمايى قره‌دكزه چيقارمق ايچون متمادى تعجيز وتضييقدن ينه كيرى دورمادى ؛ حتى ٢٣ ايلولده و باش قوماندان وكيلنك چناق قلعه‌ده بولنديغى صره‌لرده اركان حربيۀ عموميه ايكنجى رئيس وكيلى ميرآلاى بهاءالدين بكدن بر امر دخى استحصال ايتدى ايسه‌ده بالآخره ايشه وضع يد ايدن باش قوماندان وكيلى مذكور امرى فسخ و ٢٧ ايلول ٣٣٠ ده ويرديكى بر امرله دونماى همايوندن آنجق بر قاچ كمينك براى تعليم چيقماسنه مساعده ايتدى .

معمافيه آميرال بوكوچوك مساعده اوزرينه ايرتسى كونى بوتون فيلويى قره‌دكزه چيقاردى ؛ قرارگاه عمومى ايسه بوحركتدن آنجق ٢٩ صباحى خبردار اوله‌رق دونمانك همان عودتنه امريله ويردى ايسه‌ده هرنه‌دنسه بر هفته صوكره دونمانك براى تعليم قره‌دكزه چيقماسنه تكرار مساعده ايتدى .

« سوشون » ك بوحركاتى صره‌سنده ديكر بعض آلمان ضابطانى‌ده « اوزه‌دوم » دن استحصال ايتمش اولدقلرى مأذونيتله وبرطورپيدو ايله بحر سفيده چيقماغه چاليشديلر وبدايتده بوغاز قوماندانك اعتراض وممانعتنه اوغراديلر ايسه‌ده بالنتيجه بونلره‌ده مأذونيت اعطا ايدلدى .

قره دكز حادثه‌سى :

قوربان بايرامنك عرفه كونى ، قولاقدن قولاغه فيصلداشان غير منتظر بر حادثه ، نهايت بايرام صباحى غزته‌لره تعميم ايديلن ودونما قوماندانلغندن آلمان سفارتنه ويريلمش بر تلسز تلغرافه مستند تبليغ رسمى ايله توضيح ايتمش ايدى .

« دونمامز قره‌دكزده تعليم ايله مشغول ايكن ١٤ و ١٥ تشرين اولده روس فيلوسنك تجاوزينه اوغرامش وبالضروره ١٦ ده تعرضه كچه‌رك بر طورپيل واپورينى غرق ، بر طورپيدويى خسارزده وبر كمى‌يى‌ده ضبط ايتمش بر روس طوپ چكرى وبرغانبوطى طورپيلله‌مش ودشمنك مغرق سفائننده اوچ ضابط ايله ٧٢ نفر اسير ايدلمش ، .... »

هيئت وكلادن بعض ذوات حادثۀ واقعه‌نك چارۀ ازاله‌سى اولمق اوزره آلمان هيئت عسكريه‌سنك مملكتلرينه اعاده‌سى ودها بعض تدابير ايله مؤتلفينه ترضيه اعطاسنى تكليف ايتديلر ايسه‌ده هرنه‌دنسه قبول اولونمادى وحرب عليهنده بولنان بوذواتك استعفاسنى انتاج ايتدى .

ائتلاف سفراسنك برى‌برينى تعقيباً ١٨ ، ١٩ تشرين‌اولده استانبولدن كيرى‌يه‌چاغيرلمسى وفرانسه حكومتنك ١٩ ده نشر ايتديكى بياننامه ايله كنديسنى دولت عليه ايله حال حربده عد و اعلان ايلمسى و عينى كونده روسلرك ارضروم حدودينى تجاوز و مؤتلفين سفائن حربيه‌سنك‌ده « چناق قلعه » و « عقبه » يه طوپ آتمقله فعلاً اعلان حرب ايتمش بولنمسى نتيجه‌سنده مخاصمات آرتق بر امر واقع حالنى اكتساب ايتدى .

معمافيه ائتلاف منظومه‌سندن روسلرك ، محاربه‌دن اول « استانبول » اهاليسى نامنه رومانيايه سپارش ايديلوب يوله چيقارلمش اولان ٣٠,٠٠٠ چوال اونى « وارنه » آچيقلرنده [٤ ايلول ٣٣٠ ده] مصادره ايدوب كوتورمه‌لرى ، ولايت شرقيه حدوديمزده بى‌طرفلغى اخلاله متوجه بر چوق حادثاته سببيت ويرملرى ، انكليزلرك حجاز پوسته‌سنى مصادره وايكى زرهليمزه وضع يد ايتمه‌لرى ، شط العربده سفائن حربيه كزديرملرى (لنيچ) قومپانياسنك تعطيل سيروسفر وانكليز تبعه‌سنك « بصره » دن هجرت ايتمسى ، ١٣ ايلولده آطه‌لر دكزينه چيقمش اولان بر طورپيدومزه بر دها بوغازدن خروجى حالنده آتشه اوغرايه‌جغنك اخطار ايدلمسى ، مصر استاتوقوسنك تبديلى ؛ قاپيتولاسيونلرك ابقاسى... والى آخره كبى بر چوق اسباب وسوائق ، افكار عموميه اوزرنده پك‌ده ايى تأثيرلر براقامشدى .

استانبولده عثمانلى اوردوسى اركان حربيه‌سنك ١٩٢٠ و ١٩٢١ سنه‌لرنده حاضرلايوب ١٩٢٢ ده نشر ايتديكى بو « جهان حربنده عثمانلى حركاتنك تاريخچه‌سى » رساله‌سنك مقدمه‌سنى، « جهان‌حربنده تورك‌حربى » مورخى، تاريخجيلرجه مرعى الك بسيط تنقيداته بيله تابع‌طوتميه‌رق، اثرينه عيناً آلمشدر. واقعا مورخ، كندى اثرينك مقدمه‌سنده، وثائق موجوده‌نك هنوز پك آزى تنقيد علمى‌يه تابع طوتيلمش اولديغنى اعتراف ايديورسه‌ده، بو عثمانلى « وثيقۀ رسميه » سنه جدى بر قيمت اسناد ايتديكنى ، او وثيقه‌يى عيناً وتماماً كتابنه نقل ايتمش اولمسندن استخراج ايديورز .

لكن بو « وثيقۀ رسميه » ، حقيقتده كنديسنه اسناد اولونان قيمتى حائزميدر ؟ موندروس متاركه‌سندن (٣٠ تشرين اول ١٩١٨) اعتباراً حكومت عثمانيه فعلاً ائتلاف قوتلرينك مراقبه‌سى آلتنه كيرمشدى؛ هله ١٦ مارت ١٩٢٠ ده انكليزعسكرلرى استانبوله اخراج اولنه‌رق ، برخيلى معصوم انسانلر اولديريلدكدن وبالجمله رسمى مؤسسه‌لر اشغال ايديلدكدن وانكليز زرهليلرى طوپلريله يالكز حكومت دائره‌لرينى دكل، بوتون استانبول شهرينى تهديد ايدر بروضع آلدقدن صوكره عثمانلى حكومتنك افعال وحركاتنده استقلال وسربستينك ذره‌سى بيله قالمامشدى ؛ عثمانلى حربيه نظارتنك واركان حربيۀ عموميه‌سنك دائره واوطه قپولرينه سونكولونوبجيلر ديكلمشدى : عثمانلى اركان حربيۀ عموميه‌سى فعلاً اسير حرب ديمكدى . . . واو صيره‌لرده ائتلاف آژانلرينك تلقيناتى، استانبول مديران امورينك ومنور صايلان محيطلرك بعض‌عضولرى آراسنده غيرمعقول، سخيف وساده‌دلانه دوشونجه‌لرك پيدا اولماسنى‌ده انتاج ايتمشدى : حربك مسئوليتى، عثمانلى دولتنى برمدت اداره ايدن برقاچ كشى‌يه يوكلتيله‌رك نوعما اعتراف‌ذنوب ايديليرسه، غالب‌ائتلاف دولتلرينك نظر مرحمت ومحبتى استجلاب اولنه‌رق دها مساعد شرائط دائره‌سنده صلح عقد ايديله‌بيله‌جكى اميد اولنيوردى !..

۱۹۲۰ سنه‌سی نهایتلرنده عثمانلی اوردوسی ارکان حربیه‌سی ریاستنه کورد حمدی پاشا کتیریلمشدی . اولجه عثمانلی اوردوسنده ملازم ایکن فرار ایده‌رك فرانسزلرك جزائرده بولندیردقلری « له‌ژیون اترانژه‌ر » ه کیرمش و قطع مراتبله یکرمی سنه‌ده نهایت فرانسه مستملکات اوردوسی یوزباشیلغنه ارتقا ایده‌بیلمش اولان قاپیته‌ن خالد، غالبا حمدی پاشانك برادری ایدی. بو فرانسز یوزباشیسی، عثمانلی ارکان حربیه رئیسنك یاننه بی پروا کیروب چیقدقدن ماعدا، عثمانلی اوردوسی ارکان وامراسنه‌ده غالب ائتلافجیلرك افکار و آمالنی دوستانه افاده ایده‌رك وصایاده بولونان براسکی سلاح آرقداشی صفتیله اجرای تأثیر ایتمه‌یه چالیشیوردی. کورد حمدی پاشانی، اوچ دورت آی صوکره حلبلی ذکی پاشا استخلاف ایتدی. حرب عمومینك دوامی مدتجه، سلطانك قیصر نزدنده مرخص عسکریسی صفتیله برلینده بولونان ذکی پاشا، پك طبیعی اوله‌رق ماضیسنی اونوتدیروب موقعنی تقویه املنده بولنیوردی .

محرر عاجز، او صیره‌لرده ارکان حربیه مکتبنده « عصر حاضر تاریخ سیاسیسی » تدریس ایدییوردم . « جهان حربنده عثمانلی حرکاتی تاریخچه‌سی » مقدمه‌سنك سیاستله علاقه‌سنه مبنی، تاریخ حرب شعبه‌سی مدیری اولان ذات، مقدمه مسوده‌لرینك، طبعندن اول طرفمدن‌ده کوروله‌رك مطالعه‌مك آلینماسنی آرزو ایتمشدی. مسوده‌لری کوزدن کچیردم. مطالعه‌لریمی محرر برصورتده تاریخ حرب شعبه‌سنه تقدیم ایتدم وبعض شفاهی معروضاتده‌ده بولندم. تاریخ حرب شعبه‌سنده بالخاصه بو ایشله مشغول اولان ضابط، بغدادلی محمد امین بك نامنده برارکان حرب بیکباشیسی ایدی . الیوم غالبا عراق اوردوسی امراسندن اولان بو سابق عثمانلی ضابطنك او زمانلر تحریری وشفاهی مطالعه‌لریمدن پك‌ده خوشنودقالمامش اولدیغنی خاطرلیبورم. تحریری مطالعه‌لریمی، نزدیمده محفوظ مسوده‌سندن استنساخ ایله عیناً آشاغی‌یه درج ایدییورم :

ارکان حربیهٔ عمومیه اوجنجی تاریخ حرب تعلیم وتربیه شعبهٔ والاسنه

۲۰ کانون ثانی ۱۹۲۱

مدخل سیاسینك قسم ثانیسی‌ده منظور عاجزانه‌م اولدی. بومقالات منافع حالیه ومستقبلهٔ دولتجه فوق‌العاده مهم اولان بر مسأله‌یی اورته‌یه قوییور : عمومیتله جهان حربنك وخصوصیتله مذکور حربه اشتراك ایتدیریله‌سنك مسئوللری کیملردر ؟

معلوم عالیلری اولدیغی اوزره ، اشبو مسئولیت حربیه مسأله‌سنه آوروپا دولتلری طرفندن صوك درجه اهمیت ویریله‌رك ، هر دولت بو وبالی کندی اوزرندن آتمه‌یه ، خصمنه یوکلتمه‌یه

چالیشمقده‌در : دول مرکزیه مسئولیتك دول ائتلافیه‌یه عائد اولدیغنی ، دول ائتلافیه ایسه بالعکس حربی مرکزی ایمپراطورلقلرك ایسته‌یوب آچدقلرینی ادعا ایدییورلر. حرب عمومی باشلادقدن صوکره حربه اشتراك ایتمش اولان تورکیه‌نك کندی اراده واختیاریله‌می ، یاخود دول مؤتلفه‌نك اجباریله‌می حربه داخل اولدیغی مسأله‌سی ، او مسألهٔ عمومیه‌نك ، نزجه عمومیتندن دها مهم اولان خصوصی بر قسمیدر .

کرك حرب عمومینك آچیلماسنده ، کرکسه دولت عثمانیه‌نك حرب مذکوره کیرمه‌سنده مسئولیتلرك تعیینی ایچون حربه تقدم ایدن برقاچ کونلك ویاهفته‌لق وقایع کوزاوکنده بولندیریلمایوب، بلکه برقاچ اون سنه‌لك احوال و واقعاتك تسلسلی نظردقته آلینمق ایجاب ایدر . بوندن باشقه وثائقك تثبیتنده ، یالکز بر طرفك وثائقنه استناد اولنمایوب ، طرفینك وحتی وارسه بیطرفلرك شهود وسنداتی تدقیق وتنقید ایدیله‌رك ، حکمی اوکا کوره ویرمك لازمکلیر . — آنجق بوصورتله تاریخجه معتبر شیئی (Objectif) وعلمی بر حکم ویریلمش اولور .

معلومات عاجزانه‌مه کوره ، هنوز بویله بر حکم علمی اعطاسنه حق وصلاحیت ویره‌جك مقدار واوصافده وثائق انتشار ایتمش دکلدر؛ بناءً علیه حربك مسئوللری مسأله‌سی، بوکون علماً حل اولوناماز. بوجهتله درمیان اولونان ادعالرك جمله‌سی ، علمی دکل ، سیاسیدر ؛ یعنی هرشیئی دلائلدن استخراج اولنمیه‌رق ، صرف معین بر دولتك ویاخود بر فرقهٔ سیاسیه‌نك منافعنه خدمت قصدیله اورته‌یه آتیلان غیر علمی ادعالردن عبارتدر. بوندن ناشی‌درکه محاربه ایتمش طرفلرك بهری، علی الاکثر طرف مقابلك کشاد حربدن مسئول اولدیغی ادعا ایدییور و اثباته اوغراشییور . یالکز فرقه منافعی کوزه‌دیله‌رك بونك عکسنه حرکت ایدنلرده یوق دکلدر : ازجمله آلمانیاده حکومت قیصریه‌یه شدتله خصم اولوب ، حرب اثناسنده بیله حرب علیهنده بولونان مستقل سوسیالیستلرك سرآمداننددن قائوتسکی، حربك مسئولیتنی آلمانیا وآوستریایه یوکله‌تییور (K. Kautsky-Comment s'est déclanché la guerre Mondiale)؛ کذلك عثمانلی مخالفت فرقه‌سی‌ده دولت عثمانیه‌نك حربه اشتراکنی ، مجبوریتسز ، لزومسز ، صرف اوزمان مقام اقتدارده بولونان فرقه‌نك کیف وآرزوسندن نشأت ایتدیکنی تکرار ایدوب طورییور...

عثمانلی ارکان حربیهٔ عمومیه‌سی طرفندن حرب عمومی‌یه دائر یازیلاجق بر اثر، مسألهٔ موضوعه‌یه دائر دولت عثمانیه‌نك رسمی ویا نیم رسمی نقطهٔ نظرینی اظهار و اعلان ایده‌جکی جهتله صوك درجه حائز اهمیتدر : بو اثر ، دوست ودشمن طرفندن سند اتخاذ ایدیله‌بیلیر ؛ بو اثرده مندرج فکر وحکملر ، دولت عثمانیه‌نك وثائق رسمیه‌سندن مستخرج عد اولنه‌رق ، اقتضاسنده اونلره مستنداً حکومت عثمانیه الزام دخی اولنه‌بیلیر . بناءً علیه حرب عمومی‌یه دائر اثرك کرك قسم عسکریسنده وکرك قسم سیاسیسنده فوق‌العاده احتیاط وکیاستله اجالهٔ قلم اولونمق الزمدر .

شیئی وعلمی حکملرك اعطاسی هنوز قابل اولامانجه ، تعقیب اولنه‌بیله‌جك یکانه اصول، منحصراً دولت عثمانیه‌نك منافع حالیه ومستقبله‌سنی تأمین ایده‌جك ادعالرده بولنوب وقایعی اوکا کوره نقل ایتمکدر. عثمانلی ارکان حربیهٔ عمومیه‌سی طرفندن نشر اولنه‌جق بر اثرده ، فرقه منافعنك کوزه‌دیلمه‌سی، بالطبع وارد خاطر اولاماز . — حرب عمومی‌یه تقدم ایدن وقایع ایله دولت عثمانیه‌نك حربه اشتراکنی احضار ایله‌ین حادثاتدن باحث مدخل سیاسی، عجبا دولت عثمانیه منافع حالیه ومستقبله‌سنی تأمین ایده‌جك صورتده‌می ترتیب وتألیف اولونمشدر ؟..

مدخل ، عثمانلى وثائق رسميه‌سندن زياده ، دول ائتلافيه طرفندن كندى منفعتلرينى مدافعه مقصديله نشر اولونمش وثائق سياسيه‌يه استناد ايتديريلمش كبى كورينمكده‌در . مثلا ايكنجى قسمده حكومت عثمانيه‌نك افكار وافعالى ترجيحاً استانبول روس ايلچيسنك راپورلرندن تعقيب اولونمشدر .

مقاله‌نزك مطالعه‌سندن حاصل ايتديكم عمومى تأثير شودر : حرب عمومى‌يى آلمانلرله آوستريالِيلر آچديلر ، حتى دول ائتلافيه‌نك حربه مانع اولمق ايچون صرف ايتدكلرى مساعئ انسانيت‌پرورانه‌يه رغماً آچديلر... دولت عثمانيه‌يى اداره‌ايدن ذواتك اصل صاحب‌حكم ونفوذاولانلرى، حربك‌ابتداسندن‌برى غوغايه قاريشمق هوسنده ايدى ، آلمان و آوستريالِيلرده اونلرك بوامل وهوسلرينى تقويه ايتديلر ، اعضاى حكومتدن بعضيلرينك اعتراضلرينه ، حكومت ائتلافيه‌نك ائتلاف‌پرورانه طاورانمه‌لرينه ، منافع عثمانيه‌نك حربدن استنكافى ايجاب ايتديرمه‌سنه رغماً ، حرب طرفدارى بر قاچ ناظر ، كندى آرزو واراده‌لريله ، هيچ بر لزوم ومجبوريت اولمقسزين حربه آتيلديلر ...

بو مدعا (thèse) ، خصماى سابقه‌مزك وعثمانلى مخالفت فرقه‌سنك مدعاسيدر . بوقاريده عرض اولنديغى اوزره ، وثائق كافيه موجود اولماديغندن دولايى ، صرف علمى نقطهٔ نظردن بو مدعانك دوغرى ويا ياكلش اولديغى ادعا ايتمك قابل اولاماز : ائتلاف سفراسنك راپورلرى ، ائتلافه منسوب سياستنويسلرك مقاله ورساله‌لرى ، عثمانلى اركان مخالفتنك دعوالرى ، حتى حربى اعلان ايدن حكومت عثمانيه اعضاسندن بعضيلرينك مجلس مبعوثان ومحاكمه حضورنده‌كى سوزلرى‌يله كافى دلائل صاييلاماز.

مدعاعلمى اولمايجه ، سياسى اولاجق‌ديمكدر: دولت عثمانيه‌نك منافع‌حاضره ومستقبله‌سى، بوبولده برمدعانك رسمى برمقامدن افاده واعلان اولنماسنى ايجاب ايتديرييورمى ! احوال وقايع حاضره‌يه تماماً آكاه وحكومت عثمانيه‌نك‌كنه سياستنه حقيله واقف دكلسه‌مده ، حرب عمومى‌يه اشتراك مسئوليتنك عثمانلى اركان‌حربيهٔ عموميه‌سى طرفندن حكومت عثمانيه‌يه عطف اولونماسى ، موافق سياست اولاجغنه بردورلو عقل ايرديره‌ميورم .

لكن عكس‌مدعا قبول اولنه‌رق ، عثمانليلرك حربه‌اشتراكنى دول‌ائتلافيه‌نك سنه‌لردنبرى احضار ايله حكومت عثمانيه‌يى نوعما اجبار ايله‌دكلرينى ادعايه قالقشمق‌ده **بوكونه** عجبا موافق سياست اولورمى؟ حتى موافق سياست اولسه‌يله ، بويله بر مدعانك بسط وبيانه وعلى‌الخصوص رسمى بر مقامدن اعلان ونشرينه ، بوكونك ، احوال وشرائطى مساعده ايدرمى ؟ . .

ايتديكى تقديرده. ظن عاجزانه‌مجه ، قاش ياپاجغز ديه كوزى تهلكه‌يه قويمامق اولى‌اولور؛ يعنى، حربه‌تقدم ايدن وقايع سياسيه‌يى ، كه مسئوليت جرميه مسأله‌سنك حلى‌ديمكدر، شمديلك قورجالاماق، تاريخ حربه برمدخل سياسى علاوه ايتمه‌مك منافعمزه دها اويغون كلير .

مطالعات معروضه مصيب كوروله‌يوب ، سياسى برمدخلك وقايع حربيه‌يه تقدم ايتديريلمه‌سى التزام اولنورسه ، فكر عاجزانه‌مجه اومدخل موادآتيه‌يى احتوا ايتمه‌ليدر: (ذكراولنه‌جق موادك برقسمى ، مقاله مسوده‌لرنده ذاتاً موجوددر) .

١ - آلمانياده تكثرنفوس ـ منابع‌استحصالاتك عدم كفايه‌سى ـ مهاجرت ـ صنايعك‌تزايدى ـ مخرج وخام اشيالزومى ـ مستملكات و دكزلر سياستى : سفائين تجاريه ، دونما ـ انكلتره ايله رقابت وخصومت .

٢ — آلمانيانك اتحادى ـ آلزاس‌لوره‌ن ـ فرانسه‌نك قورقوسى‌وانتقام ـ آلمان فرانسزخصومتى ـ روس فرانسز اتفاق .

٣ — آلمانيا آوستريا اتفاق ـ آوستريا مجارستانك اسلاو سياستى ـ آوستريا ـ مجارستانك بالقان سياستى ـ روسيه آوستريا منافعنك تصادمى ـ بالقان رقابتى .

٤ — ايتاليانك آلمانيا ـ آوستريا اتفاقنه دخولى : اتفاق مثلث .

٥ — آوروپا دولتلرينك شرق سياستلرى : قاپيتولاسيونلر ، تعرضلر ، استيلالر ، تقسيملر . (بو مسائل ، قاپيتولاسيونلرك الغاسى مناسبتيله حكومت عثمانيه‌نك آوروپا دولتلرينه ويرديكى نوطه‌ده مجملاً مذكوردر .) ـ شرق مسأله‌سنده آوروپا دولتلرينك آلدقلرى وضعيتلر .

٦ — آلمانيانك‌اسلام سياستى ـ آلمانيانك بالقان‌وشرق مسائلنده موقعى ـ قيصرويلهلم وسلطان عبدالحميد دوستلغى ـ تورك‌اوردوسنك آلمانلرطرفندن تنسيق ـ بغدادخطى ـ صلاح‌الدين ايوبى‌تربه‌سنده قيصرك نطقى ـ فاسده آلمان سياستى ـ كريد مسأله‌سى ـ عثمانلى يونان حربى .

٧ — ژاپون حربى متعاقب روسيه‌نك اقصاى شرقدن شرق قريبه توجهى ـ روسيه ـ آلمانيا مناسباتنك تحولى ـ انكلتره وروسيه‌نك ، فرانسه توسطيله ، آسيا حقنده اويوشمه‌لرى ، ١٩٠٧ مقاوله‌لرى .

٨ — انكلتره ، فرانسه ، روسيه ائتلافى ـ آلمانيايى احاطه سياستى .

٩ — ماكيدونيا مسأله‌سنده آوروپا دولتلرينك آلدقلرى وضعيتلر ـ شمندوفرلر مسأله‌سى : آوستريا و روسيه پروژه‌لرى ـ ايزوولسكى ـ ارنتال دوئه‌للوس ـ بالقان اتفاقلرى پروژه‌لرى ؛ منير پاشا پروژه‌سى ـ توركيه ـ آلمانيا مناسباتى .

١٠ — ره‌وال ملاقاتى ـ ١٩٠٨ كنج عثمانليلر اختلالى ـ بوسنه هرسك التحاقى ، بلغارستان استقلالى ـ توركيه سياست خارجيه‌سنده : انكلتره وفرانسه‌يه تمايل ـ ٣١مارت حادثه‌سى ـ اتحاد وترقى وآلمانيا .

١١ — بوسنه بحرانى ـ بالقانلرده آوستريا ـ روسيه رقابتنك حاد بر دوره‌يه كلمسى ، آلمانيانك آوستريايه مظاهرتى ـ روسيه‌نك رجعت سياسيه‌سى .

١٢ — روسيه‌نك مقابل تعرضى : بالقان‌اتفاق ـ توركيه‌يى آوروپادن قوغمق امل‌وتشبثى: بالقان حربلرى ـ بالقان اتفاقنك تأسيسنده وبالقان حربلرنده اتفاق مثلث وائتلاف مثلثك آلدقلرى وضعيتلر.

١٣ — ايتاليانك الجزيراس قونفرانسندن اعتباراً اتفاق مثلثده وضعيتى ـ ايتاليانك طرابلس غربى استيلاسى .

١٤ — توركيه‌نك قواى بريه‌سنك تنسيق ايچون آلمانيايه ، قواى بحريه‌سنك اصلاحى ايچون انكلتره‌يه مراجعتى ـ آلمانيادن كميلراشترا ايدوب ، انكلتره‌يه كميلر سپارشى .

١٥ — ائتلاف و اتفاق زمره‌لرينك كركينلكنده توركيه‌نك موقعى ـ بغداد شمندوفرى مسأله‌سنده آلمانيانك فرانسه وروسيه‌ايله اويوشماسى، انكلتره ايله مكالمه‌سى ـ تجهيزات بحريه‌نك تحديدى غايه‌سيله انكليز ـ آلمان مكالماتى ـ لوندره‌ده حقى‌پاشانك وظيفه‌سى .

١٦ — سراى‌بوسنه حادثه‌سى ـ حربه تقدم‌ايدن مخابرات‌ومكالمات ديپلوماتيقيه توركيه‌نك آلديغى وضعيت واسبابى .

١٧ — حرب ـ توركيه‌نك بيطرفلغى ـ آلمانيا ايله معاهده ـ توركيه‌نك اميدوآمالى ـ توركيه‌نك حربه دخولنه تقدم ايدن واقعات ـ توركيه‌نك اعلان حربى .

بالاده ذكر اولونان مواده دائر عمومى معلومات، حرب اوزرينه مخاصم طرفلره منسوب معتبر كيمسه‌لرك يازمش اولدقلرى كتابلردن، اتفاق وائتلاف حكومتلرينك نشر ايتدكلرى رسمى وثيقه‌لردن مقابله، تدقيق وتنقيد اولونمق شرطيله اخذواقتباس اولنه‌بيلير. مع‌مافيه بزجه اك‌مهم منابع، حكومت عثمانيه‌نك رسمى وثائق اولماليدر. حكومت عثمانيه، قاپيتولاسيونلرك الغاسى صيره‌سنده، اوته‌دنبرى آوروپا دولتلرينك معاملاتندن طويديغى حسياتى اظهار ايتمشدر. بوندن باشقه خارجيه نظارتى مخزن اوراقنده موادمبحوثه‌يه دائربرچوق شايان‌دقت واستفاده وثائق‌رسميه موجود اولسه كركدر. اوراق مذكوره‌نك بوكون تدقيق ونشرنده دولتجه برمحذور سياسى‌يى دعوت ايتمه‌يئلرى، بهمه‌حال استعمال اولونماليدر. خارجيه‌نظارتى اوراق رسميه‌سنك تدقيقنده احوال‌واموره جداً واقف برخارجيه‌مأمورينك دلالت ومعاونتى عظيم سهولت ومنفعت تأمين‌ايدر. بوايشه معاونت ايده‌جك خارجيه مأمورى اويله بر ذات اولمليدركه يالكز باب‌عالى مخزنلرندن بولوب چيقاره‌جغى وثائق دكل وقايعه دائر كندى شهادتى بيله منابع تاريخيه قيمت واهميتنى حائز اولماليدر.

عثمانلى اركان‌حربيۀ عموميه تاريخ شعبه‌سيله بوتماسدن برمدت صوكره ١٩٢١ سنه‌سى ايلك بهارنده آناطولى‌يه كچمش بولنديغمدن، «تاريخچه» نك ومقدمه‌سنك نشر اولنوب اولنماديغنى بيلميورم. آنجق نشر اولونمامه‌سى لزومنه دائر سرد ايتديكم مطالعه‌لرك يبانه آتيلاميه‌جغنه، وعثمانلى خارجيه‌سى مخزن اوراقنك او صره‌لرده آچيلماسى مشكل، حتى ممتنع بولنديغنه قائلدم. وبوكا بناءً اثرك نشر ايديلمه‌مش اولماسى ويا مقدمه‌سز نشر ايديلمش اولماسى احتمالنى دها وارد كوروبوردم. تأسف اولنوركه يا كلمشم. تاريخچه‌نك ـ بلكه مقدمه‌سنده بعض تعديلات‌ايله ـ طبع ونشرايديلمش ومطالعه‌نامه‌مده تخمين ايتديكم‌وجهله مقدمۀ سياسيه‌دن اجانبك درحال استفاده‌يه شتاب ايتمش اولديغنى، اركان حربيه مكتبنك تاريخ حرب معلم سابقى قائمقام نهاد بك آرقداشـمدن، كچن ياز (١٩٢٧) چناق قلعه شهيدلرينى زيارت ايتديكمز صره‌ده، تأثرله خبر آلدم. «تاريخچه» نك مقدمه‌سنى كتابنه عيناً ترجمه و درج ايده‌رك اونكله احتجاج ايدن قوماندان لارشـه‌نك «جهان حربنده تورك حربى» آدلى بركتابى اولديغنى‌ده ايلك دفعه ميرمومى‌اليهدن اوكرندم [١].

ائتلاف دولتلرينه منسوب محررلرك صورت عموميه‌ده تعقيب ايتدكلرى مدعا، دولت عثمانيه‌نك جهان حربنده بيطرف قالماسى ممكن اولديغى مركزنده‌در. عثمانلى اركان حربيۀ عموميه‌سى نامنه طبع ونشراولونان «جهان حربنده عثمانلى حركاتنك تاريخچه‌سى» عنوانلى اثرك مقدمه‌سى‌ده بومدعايه سند اولابيله‌جك صورتده يازيلمشدر. واقعا لارشه وغاستون

[١] قائمقام نهاد بك، قوماندان لارشه‌نك كتابنى، بعض نوطلر علاوه‌سيله تصحيح واكمال ايده‌رك توركجه‌يه ترجمه ايتمشدر. بواثرتوركيه‌جمهوريتى اركان‌حربيۀ عموميه‌سى‌طرفندن دردست‌نشردر.

غاييار (Gaston Gaillard) [١] كبى تورك خصمى‌اولمايان بعض منصف محررلر، بومدعايى آز چوق تخفيف ايدن عمومى وضعيت تاريخچه‌يى‌ده بيطرفانه ذكر وتثبيت ايتمكده‌درلر. لكن‌تثبيت‌ايديلن‌وضعيت تاريخچه‌نك، عمومى‌حربه تقدم‌ايده‌ن برقاچ آيى‌ظرفنده‌عثمانلى‌دولتنك استقلال وتماميتى عليهنه نه‌قدر صريح برجريان آلمش اولديغنى، بلكه بعض‌خفى وثيقه‌لره اطلاع حاصـل ايتمه‌مش اولمه‌لرندن دولايى، درجۀ كافيه‌ده تبارز ايتديرمه‌مكده‌درلر. روسيه‌ده بولشه‌ويق انقلابنى متعاقب امورخارجيه قوميسرلكى طرفندن نشر اولونان محرم وثيقه‌لر، سوويتلر امور خارجيه قوميسرلكنك «سابق خارجيه نظارتنك (يعنى روسيه چارلغى خارجيه نظارتنك) آرشـيوندن چيقان محرم وثيقه‌لر مجموعه‌سى» عنوانيله ١٩١٨ سنه‌سى پترسبورغده نشر ايتديكى مجموعه‌لرك ٧ نجى نسخه‌سنه ٦٨، ٦٩ و ٧٠ نومرولرله درج ايديلن برعريضه وبرمخطره ايله بر ضبطنامه‌دن تركب ايتمكده‌در [٢]. بو وثيقه‌لرك مهم قسملرينى عيناً ترجمه ايله آشاغى‌يه درج ايدييورم؛

وثيقه نومرو : ٦٨

روس ايمپرياليستلرينك ١٩١٤سنه‌سى شباطنده بوغازلرى‌ضبط ايتمه‌يه متوجه تشبثلرى

كچن‌سنه‌نك تشرين‌ثانيسنده منظور حشمتپناهيلرى اولمق‌اوزره تقديم ايتديكم راپورمده، وقوعى محتمل احوال‌سائقه‌سيله استانبول وچناق‌قلعه بوغازلرينه متعلق ومنافعمزى‌حمايه ايچون حركته كچمه‌مز ايجاب‌ايتديكى تقديرده بوغازلر مسأله‌سنى لهمزه‌حل ايتديرمكى تأمين غايه‌سيله مفصل برحركت پروغرامنك برآن‌اول احضارى الزم اولديغنى عرض ايله‌مشدم.

ذات حكمداريلرى، مطالعات عاجزانه‌مى تصويب بويوردارق، معروض پروغرامه عائد مسائلك علاقه‌دار نظارت ومؤسسه‌لرك اشتراكيله برانجمن مخصوصده مذاكره ايديلمه‌سنى امربويورمشلردى. بوامره تبعاً، طرفمدن دعوت ايديلمش اولان انجمن، سنۀ‌جاريه شباطنك ٨ نده انعقاد ايتدى.

اشبو عريضۀ بندكانه‌مله انجمن مذكورك ضبطنامه‌سنى نظرمعلاى حكمداريلرينه رفع وتقديمه و ضبطنامه‌نك نهايتنده انجمن اعضالرينك اتفاق آراسيله تثبيت ايديلمش اولان پروغرامك تطبيقاتنه متعلق تدابيرك اتخاذينه دائر ارادۀ‌سنيه‌لرينى استرحامه اجتسار ايله‌يورم.

(امضا) صازونوف

سن‌پترسبورغ، ٢٣ مارت، ١٩١٤ سنه

[١] Gaston Gaillard, - Les Turcs et l'Europe - Paris, Chapelot, 1920.

[٢] بووثيقه‌لر، بالاخره، ١٩١٩ سنه‌سنده «خارجيه‌خلق قوميسرلكى مخبرى» آدلى مجموعه‌نك ١ نجى نومروسنده م.ن. پوقروفسكى طرفندن نشروتفسير اولنديغى كبى، خارجيه خلق قوميسرلكنك ١٩٢٥ سنه‌سى موسقوواده نشرايتديكى «سابق خارجيه نظارتنك‌محرم وثائقنه‌كوره استانبول وبوغازلر» آدلى بويوك كتابه‌ده آلينمشدر.

وثيقه نومرو : ٦٩

بوغازلر حقنده خارجيه نظارتى قلم مخصوص مدير معاونى قالمه‌رهه‌ر بازيلى طرفندن احضار ايدلمش اولان مخطره

جوقه‌ويا آزباقين بر آتيده توركيه‌نك پارچالانوب داغيلماسنى انتاج ايده‌بيله‌جك اولان وضعيت حاضرهٔ سياسيه [١] ، بوغازلر مسأله‌سنك آچيلماسى امكانى شمديدن كوز اوكنه كتيره‌رك بومسأله‌يه قارشى آلاجغمز وضعيتى تثبيته بزى اجبار ايتمكده‌در .

I

بو بكله‌نيلن بحران اثناسنده بوغازلر مسأله‌سنى بزجه مطلوب روشده حل ايتديره‌بيلمك ايچون وقت غائب ايدلمكسزين قره‌دكز منطقه‌سنده‌كى قدرت حربيه‌مزك وبالخاصه قواى بحريه‌مزك عزمكارانه تزييدينه باشلانلمق ضرورتى ، معروضات آنفه‌دن چيقاريلاجق ايلك نتيجه‌در . مذكور بحرانك زمان حدوثى اولدن قطعى برصورتده تعيين ممكن دكلسه‌ده ، **يك ياقين بر آتيده** [١] حدوثى احتماله بناءً ، قره‌دكز منطقه‌سنده‌كى قوتلريمزك تزييدينه امكان دائره‌سنده سرعتله ابتدار اولونمه‌سى شايان آرزودر ؛ وبو قوتلرك تزييدى عمليه‌سى، برمهلت معينه ايله تحديد ايدلميه‌رك پيدرپى ومنتظماً اجرا ايدلمه‌ليدر .

قره‌دكز قواى بحريه‌مزك تقويه‌سى وسائطنه كلنجه ، ايلك‌اول قره‌دكز داخلنده قيصه بر مدت ظرفنده قوتلى بر دونما احضار ايتمك ممكنميدر ، يوقسه بو مقصد ايچون قره‌دكز خارجندن بويوك سفائن حربيه‌نك مذكور دكيزه ادخالنه مجبوريتى حاصل اولاجقدر ، مسأله‌سنك توضيحى ايجاب ايدر. خارجدن ادخالى لازمكلديكى تقديرده دونما انشاآتى پروغراممزه توفيقاً، اليوم بالطبع دكيزى ترسانه‌لريمزده انشا ايدلمكده اولان و انشاسى مقرر بولونان دريدناوتلريمز ، بو مقصدى ايفا ايده‌بيليرلردى. آنجق قره‌دكز بحرى قوتلريمزك بو كيلرله تقويه‌سى، شرائط متقدمه‌دن اوله‌رق ، توركيه بوغازلرندن سفائن حربيه‌نك چكمه‌سنى منع ايدن بين‌الملل مقرراتك فسخنه موقوف اولديغى آشكاردر. دولتلرك اوته‌دنبرى بوغازلرك آچيلماسنه مخالفت ايتدكلرينه نظراً ، بوكا موفقيت ، شمديكى حالده ، چوق شبهه‌ليدر . بناءً عليه قره‌دكز دونماسنى ، طيشاريدن كمى كتيرمك طريقيله تقويه امكانى، چوق مشكوكدر. بوندن ماعدا ، قره‌دكز دونماسنى بو طريق ايله تقويه ايتمه‌نك ديكر بر محذورى دها واردركه اوده واقعه‌لر سرعتله جريان ايتمكه باشلاديغى تقديرده، بالطبع دكيزده بولونان دريدناوتلرى قره‌دكيزه يتشديرمدن اوبجه ، قره‌دكيزده قوتلى بر دونمامزك حاضر بولونماسى ايجاب ايدر .

قره‌دكز دونماسنى بالطبع دكيزنده‌كى دريدناووتلريمزله تقويه امكانى قبول ايديليرسه، شوراسى‌ده نظردن قاچيريلامليدركه آوروپا ، برزمانلر بزده فرض اولنديغى كبى، يالكز قره‌دكيزده ساحلى بولونان دولتلر ايچون بوغازلرك آچيلماسنه راضى اولميه‌جقدر ؛ شايد بوغازلرك آچيلماسنك ديپلوماسى يوليله تأمينى شانسى موجود ايسه ، بوتون ملتلر سفائن حربيه‌سنك قره‌دكيزه سربست دخولنه مساعده اساسى

[١] رقعه بزمدر . (آ. ى)

آكلاشيلمق ايجاب ايدر . مسأله‌نك بو طرزده حلى ايسه ، بزم عنعنوى نقطهٔ نظريمزه بوسبوتون مخالفدر : بوغازلر بزم أليمزده بولونماديغى مدتجه ، قره‌دكيز صولرينه اجنبى دونماسنك كيرمه‌مه‌سى بزم سوق‌الجيش منافعمز اقتضاسندندر . بوغازلر قپالى بولندقجه ، دوشمانمز اولان هرهانكى بر دولت ، حال صلحده بزه قره‌دكيزدن تعرض ايتمك ايچون ، قره‌دكيزده حاضرلقلر ياپمق امكانندن محرومدر . صوك زمانلرده بوغازلرك قپالى بولونماسى عليهنه اعتراضلر سرد ايدلمكده‌در ؛ معترضلر بوغازلرك قپالى قالمه‌سندن استحصال ايده‌جكمز منافعه نسبةً ضررلرك دها زياده اولديغنى ادعا ايديورلر . معترضلره كوره، بوغازلرك قپالى بولونماسى ، حربك ظهورى تقديرنده ، دشمن بردولتك توركيه ايله اتفاق‌عقد ايده‌رك و توركيه ليمانلرينى اس‌الحركات اتخاذ ايليه‌رك قره‌دكيزه دونماسنى ادخال ايتمه‌سنى منع ايدن تأميناتى حائز اولماديغى حالده ، كويا قره‌دكيزه توركيه‌دن باشقه بر دولت دشمن صفتيله قارشومزه چيقاميه‌جقدر كبى خطالى برقناعتى بزده توليد ايتمكده‌در . مع‌مافيه منفعتمزك بوغازلرك قپالى قالماسنده اولديغى قناعتى بر چوق سنه‌لردن برى بزده بر حقيقت اوله‌رق تلقى ايدلديكندن ، بونظريه‌نك افلاس ايتمش اولديغى اطرافيله و تفصيلاتيله اظهار واثبات اولنمادقجه ، بودعوادن واز كچمه‌نك امكانى يوقدر.

بوندن ماعدا بزم منفعتمز بوغازلرك آچيق بولنماسنده ايديكنى بر نظريه اوله‌رق قبول ايتدكدن صوكره‌ده بو اساسك موقع تطبيقه وضعى ، مدافعه قوتلريمزك نه درجه‌يه كتيريلمه‌سى ايله مشروط بولنديغنى تثبيت ايتمك ايجاب ايدر .

II

بوغازلر حقنده بزم تاريخى غايه‌مز، اونلر اوزرنده حاكميتمزى تأسيس ايتمكدر. بوغايه‌يه اساس اولان سوق‌الجيش ، اقتصادى و سياسى اسبابك بوراده بر دفعه دها تكرارى فضله‌در . بوغازلرى ألده ايتمك ايچون صرف اولنه‌جق قوت ، دولتك ترقى و تكاملنه ايراث ضرر ايده‌جك قدر بويوك اوله‌جغى اثبات ايديليرسه ، بوغازلر مسأله‌سنك حلندن صرف نظر اولنماسى قبول ايدله‌بيلير [١] .

بوغازلر اوزرنده بزم حاكميتمزك تثبيتى، مختلف طرزده تصور اولنه‌بيلير. بوحاكميت ايكى بوغازه، يعنى استانبول و چناق قلعه بوغازلرينه شامل اوله‌بيلير و بزم آق دكيزه چيقه‌بيلمه‌مز ، آنجق بو صورتله تأمين اولنه‌بيلير . بناءً عليه حاكميتمزك يالكز استانبول بوغازينه حصرى ، مسأله‌نك ياريم يمالاق حل ايدلمه‌سى ديمكدر ؛ بو حالده قره‌دكيزده كنديمزى مدافعه ايده‌بيلمه‌مز ، آنجق تأمين ايدلمش اوله‌جقدر. بوغازلرك هرايكيسنده حاكميتمزك تنظيمى‌ده برقاچ دورلو اولابيلير. يا ، بوغازلرك ايكى ساحلندن آز ويا چوق ايچ‌ايل (hinderland) اشغال اولنور؛ ياخود بوغازلرده حاكميتمزى تأمين ايده‌بيله‌جك اك مهم برقاچ سوق‌الجيش نقطه‌سنك اشغاليله اكتفا ايديلير .

كوريليوركه مقصديمزه تام و نقصان بر صورتده ايصال ايدن درجات مختلفه قابل تصوردر . بوغازلرده حاكميتمزى تأمين غايه‌سيله تصور اولونان صورت حللرك هپسى عسكرى و بحرى نقطهٔ

[١] آنجق بوتقديرده بز ، بوغازلرك « بيطرف » لغنه موافقت ايده‌بيليرز . لكن بوبيطرفلغك اخلالنه قارشى هيچ برمؤيده موجود اولماديغندن، بيطرفلق نه‌بزم سربستجه قره‌دكيزدن چيقابيلمه‌مزى تماماً تأمين ، نه‌ده دشمنلريمزك قره‌دكيزه كيره‌بيلمه‌لرينى منع ايدر .

نظرلردن تفصيلاً تدقيق ايديلمليدر وحربيه وبحريه نظارتلری، بوصورت حللردن هانكيسنك سوق الجيش منفعتلريمزه دها موافق اولديغنی تثبيت ايتمه‌ليدرلر . بونلرله برابر ، مسأله‌نك شو ويا بو صورتله حلی ، انسان وپاره صرفياتی جهتندن دولته دها اوجوزه مال اوله‌بيله‌جكی‌ده نظر اعتباره آلنماليدر . آنجق بو صورتله احضار ايديلمش مالزمه‌يه استناداً‌دركه قطعی بر پلان تنظيم اولنه‌بيلير .

بويله بر پلان ياپيليركن اونك تطبيقنه باشلانلديغی زمان احوال محيطك تبدلنه كوره تعديلی قابل اولابيله‌جك آلاستيقيتده اولماسی ايجاب ايتديكنه‌ده دقت اولنماليدر .

III

بوغازلرك اشغالی عمليه‌سی منحصراً كندی وسائطمزه استناد ايتملی وخارجك معاونتی داخل حساب ايديلمه‌ليدر . **بوغازلر مسأله‌سنی بر آوروپا حرب عمومیسی اثناسنده حل ايتمه‌مز ايجاب ايده‌جكی چوق محتملدر** [۱] . بوحالده آلمانيا، آوستريا وايتاليا دونانماسنك انكلتره وفرانسه دونانماسی طرفندن يكيلمش اولماسنی حسابه قاتمق حقمزدر ؛ فقط بوده آنجق متفقلريمز دونانماسنك مغلوب اولمامه‌سی تقديرنده قابل اولاجقدر. متفقلريمزدن بوندن دها فضله ياردیم اميد ايتمه‌ملی‌يز. آطه‌لر دكيزنده دونانمامزه اس بحری تأمين ايتمك صورتيله يونانستانك بزه اوقدر آزمعاونتی محتملدركه پلانمزده بوكا ابتناء فكر ايتمك اصلا جائز دكلدر. يونانستان، صوك شرق بحرانندن اپی بويويه‌رك چيقدی، ملی ايده‌آللری‌ده اونسبتده كنيشله‌ندی. يونانستانك استانبولی الده ايتمك خلياسی، بوندن بويله يونانستانله بزم ياقينلاشمامزه مانع اولاجق ، ظن اولنور . بوندن باشقه ، بين الدول جدی اختلاطات توصيه ايديلمكسزين، آطه‌لر دكيزنده دونانمامزه بر اس بحری تأسيس امكانی‌ده يك اميد ايديله‌مز .

بوغازلرك طرفمزدن اشغالنده موفقيت امكانی ، بين الدول مناسباتك آلابيله‌جكی وضعيت وشكللره تابعدر . ايشته بو سياسی وضعيت وشكللرك منافعمزه موافق بر طرزه افراغی وظيفه‌سی ، بومسأله‌ده خارجيه نظارتمزك موضوع مساعيسنی تشكيل ايدر .

حركات عسكريه جهتندن ايسه، بوغازلرك اشغالی بحريه قوتلريمزك فعاليتيله برابر قوای بريه‌مزك قره‌يه عسكر اخراجی عمليه‌سنی ايجاب ايتديرر . ۱۸۹٦ سنه‌سنده بوغازلرك ضبط و اشغالی ايچون حاضرلانان پلانده ياپيلمش اولان خطانك بوسفر تكرر ايتمه‌مسنه دقت اولنماليدر : اوزمان اخراج عمليه‌سنه ايجاب ايتديكی درجه‌ده اهميت ويريلمه‌مشدی .

لزومی قدر عسكرك بوغازلره سرعتله سوق وايصالی ، بوكا مساعد ديسلوقاسيونك ياپلمش اولماسنی، عسكرك كميلره وتتيله يتشديريلمه‌سی ايچون ايجاب ايدن قره وسائط نقليه‌سيله وسائط بحريه‌نك كافی مقدارده مستحضر بولنماسنی وبونك ايچونده اقتصادی جهتلرك اولجه دوشونلمش اولماسنی اقتضا ايتديرر.

بناءً عليه بوغازلر مسأله‌سنك لهمزه حل ايديله‌بيلمسی ، بويوك دائره‌لرمزك بالخاصه بحريه وحربيه نظارتلريمزك كمال انتظامله و دواملی بر صورتده برابر چاليشمه‌لرينی طلب ايتمكده‌در .

[۱] رقعه بزمدر . (آ . ی)

وثيقه نومرو : ۷۰

انجمنك قرارلرينی تماماً تصويب ايديورم [۱] .

تسارسقويه‌سلو ، ۲۳ مارت ۱۹۱٤

غايت محرمدر .

انجمن مخصوصك ضبطنامه‌سی

۸ شباط ۱۹۱٤

انجمنده رئيسلك ايدن :

خارجيه ناظری ، هوفمه‌يستر صازونوف

انجمنه اشتراك ايدنلر :

بحريه ناظری ، ياور ايمپراطوری ، برنجی فريق جنرال غريغوروويچ
اركان حربيه رئيسی ، سواری برنجی فريق جنرال ژيلينسكی
استانبول سفيری ، هوفمه‌يستر كيرس
خارجيه ناظر معاونی ، هوفمه‌يستر نراتوف
اركان حربيه رئيس ثانيسی ، فريق جنرال دانيلوف
اركان حربيه رئيس ثانی معاونی ، لوا جنرال آوه‌ريانف
اركان حربيهٔ بحريه موقت رئيس وكيلی قاليون قپودانی نينوقوف
خارجيه نظارتی ياقين شرق شعبه‌سی مديری قامه‌رهه‌ر پرنس تروبتسقوی
اركان حربيهٔ بحريه ايكنجی حركات شعبه‌سی مديری فرقتين قپودانی نه‌ميتس

انجمنده حاضر بولنارق ضبطی طوتانلر :

خارجيه نظارتی ياقين شرق شعبه‌سی مدير معاونی قامه‌رهه‌ر بوتسوف
خارجيه نظارتی قلم مخصوص مدير معاونی قامه‌رهه‌ر بازيلی

خارجيه ناظری مذاكره‌يی آچدقدن صوكره حاضرونك معلومی اولديغی وجهله كنديسنك كچن تشرين ثانی آينده چار حضرتلرينه تقديم ايتديكی عريضهٔ بندكانه‌سنده ، **سياسی وضعيتك دكيشمه‌سندن ناشی ، استانبول بوغازلرينك بين الملل وضعيتنی بوسبوتون تغيره اوغراتيه‌جك وقايعك ظهور ايده‌بيله‌جكنی و بويله بر آنك بلكه‌ده پك ياقين بر آتيده حلول ايده‌بيلمه‌سی احتمالنی شمديدن كورمه‌مك امكانی اولماديغنی** [۲] وبونكله برابر بومسأله‌ده علاقه‌دار نظارتلرك اشتراكيله بزم ايچون تاريخی بر ماهيت و قيمتی حائز اولان **بوغازلر مسأله‌سنك منفعتمزه موافق طرزده حلی**

[۱] سابق چار ايكنجی نيقولانك خط وستيله محرردر .
[۲] رقعه بزمدر . (آ . ی .)

مقصدیله برآن اول اجرای مذاكرات اولنماسی لزومنی [١] ایمپراطور حضرتلرینك نظر تصویب حشمتپناهیلرینه عرضی وظیفه‌سندن عدایتمش اولدیغنی بیان ایتدی. بعده سازونوف، سالف الذكر عریضه‌سنك ایمپراطور حضرتلری طرفندن **تصویب بویورولارق** [١] مسأله‌نك بر انجمن مخصوصده مذاكره‌سی اراده اولندیغنی حاضرونه خبر ویردی. بوكا بناءً خارجیه ناظری، بومسأله ایله الك زیاده علاقه‌دار اولان حربیه و بحریه ناظرلرینه مراجعت ایده‌رك بوبابده **بكیدن ایمپراطور حضرتلرینه برلایحه تقدیم ایده‌بیلمك** [١] ایچون ، موضوع بحث مسائلك مذاكره‌سنه اشتراكلرینی رجاده بولنمشدر. **استانبول سفیر ایمپراطوریسنك پترسبورغده بولونمالرندن بالاستفاده اونیده بوتعاطی افكاره اشتراك ایتمه‌یه دعوت ایلمشدر** [١] .

خارجیه ناظری، بو دقیقه‌ده بویوك سیاسی قاریشقلقلرك باشلانمه‌سنك آز محتملی اولماسیله برابر ، **باقین شرق وضعیت حاضره‌سنك، حتی‌یك یاقین برآتیده بیله دكیشمه‌یه‌جكندن امین اولمه ممكن اولمادیغنی عرض ایتدی** [١] . سازونوف ، شاید ظهور ایده‌بیله‌جك وقایعك نتیجه‌سنده بوغازلر توركیه‌نك ألندن كیده‌جك اولورسه روسیه‌نك بوغازلر ساحلنده باشقه بردولتك یرلشمه‌سنه مساعده ایتمه‌سنك امكانی اولمادیغنی وبناء علیه **بوغازلری اشغال ایتمك مجبوریتنده قالاجغنی**[١] و بالاخره استانبول و چناق قلعه بوغازلرینی كندی منفعتنه موافق شو ویا بو طرزده اداره ایده‌جكنی درمیان ایتدی . ناظر ، بوغازلری اشغال عملیه‌سنك موفقیتله نتیجه پذیر اولماسی، اوعملیه‌نك سرعت اجراسنه منوط اولدیغنه اشارت ایده‌رك مسأله‌نك حلی ایچون قوای بحریه‌نك حركاتندن غیری اخراج عملیه‌سنكده نظر دقت و اعتباره آلینماسی لزومنی خاطرلاتدی . سازونوف ، بوغازلری ضبط واشغال مقصدیله اجرا اولنه‌جق حركاتی احضار ایچون طرفمزدن شمدی‌یه قدر نه‌لر یاپلمش ونه‌لرك یاپلمه‌سی ممكن و لازم اولدیغنك تدقیقنی اعضادن تمنی ایتدی و نتیجه اوله‌رق ناظر سازونوف ، كندیسنك آنف البیان عریضهٔ بندكانه‌سنده بحث ایتدیكی بش نقطه‌یه تطابق ایدن آتی الذكر مسأله‌لرك متوالیاً مذاكره‌سنی انجمنه تكلیف ایله‌دی :

١ — قوتلی براخراج قول اوردوسنك سفربرلكنك تسریعنی تأمین ایده‌جك تدابیر ؛

٢ — بونك ایچون لازم اولان بری وسائط نقلیه‌نك احضار واعماله متدائر تدابیر ،

٣ — بحری وسائط نقلیه‌مزك قره‌یه چیقاریلاجق قوملریمزه كفایت ایده‌جك درجه‌ده تزییدینه متعلق تدابیر ،

قره‌دكیز دوننماسنی ، عثمانلی دوننماسنه تفوق ایتدیره‌رك قره‌دن حركت ایده‌جك عسكرله برابر ، بوغازلری یاروب كچه‌بیله‌جك واونلری موقت ویادائمی صورتده اشغال آلتنده بولندیره‌بیله‌جك بروضعیته كتیرمك ایچون مقتضی تدابیر ،

٥ — قافقاس طاغلرینی آشاجاق دمیریولینك انشاسی مسأله‌سی كه عموماً قره‌دكیز حوضه‌سنی وتوركیه ایله آرامزده‌كی حدودلری مدافعه‌یه متعلق تدابیردن تفریق اولونماز .

---

[١] رقعه‌لر بزمدر . (آ . ی .)

— ١ —

قره‌یه اخراج اوردوسی ، اونك مقداری ، سفربرلكی

خارجیه ناظرینك تكلیفنه توفیقاً، انجمن اولاً قره‌یه اخراج اولوناجق عسكرك مقدار وسفربرلكنه عائد مسأله‌لرك مذاكره‌سنه باشلامشدر .

اركان حربیه رئیسی جنرال ژیلنیسكی ، هرشیدن أول بوغازلرك اشغالی ایچون كلیتلیجه عسكره احتیاج حاصل اولاجغنی وفقط عسكرك مقداری، سیاسی وسوق الجیشی شرائط توضح ایتدكدن صوكره آنجق تعیین ایدیله‌بیله‌جكنی بیان واخراج حركتنه اوردونك هانكی اقسامی اشتراك ایده‌بیله‌جكی موضوعنه كلنجه، بوحركت ایچون هدفه الك یاقین یرلرده، یعنی سواستوپول واوده‌سا منطقه‌لرنده بولونان ٧ نجی و٨ نجی قول اوردونك استخدامی مقرر اولدیغنی درمیان ایتمش وبوقطعه‌لرك تقویه‌سیچون داخلی منطقه‌لردن ایكی قول اوردونك علاوه‌سنه‌ده لزوم كوریله‌بیله‌جكنی علاوه ایله‌مشدر . بوندن صوكره اركان حربیه رئیسی ، اخراج اوردوسنك یكیدن قره‌یه چیقاریلاجق ایلك مفرزه‌سی ، برقول اوردودن ، یعنی ٣٠ الی ٥٠ بیك كشیدن اكسیك اولمامه‌سی لزومنی، چونكه دها ضعیف برقوتك قولایلقله ازیله‌سی محقق بولندیغنی افاده ایتمشدر. جنرال ژیلنیسكی، افادات اولیه‌سنی‌ده تقیید ایده‌رك دیمشدركه اخراج عملیه‌سنك یك مشكل اولماسندن دولایی بوایلك مفرزه‌نك برقول اوردودن عبارت اولماسیله اكتفا دخی، دشمن عسكرینك فضله مقاومتی بكله‌نیلمه‌مك كبی مساعد شرائط خصوصیه‌نك وجودی حالنده جائزدر . اخراج اوردوسنك برنجی قدمه‌سنك ٧ نجی و ٨ نجی قول اوردو اقسام سیاسیه‌سندن ، یعنی سواستوپول وسمفروپولده بولونان ١٣ نجی فرقه ایله اوده‌ساده بولونان ١٥ نجی فرقه و٤ نجی نشانجی لواسندن تركب ایدن برمرتب قول اوردو حالنده تنظیمی متصوردر . بوغازلرك ضبطنه مقتضی عسكر مقداریله بوحركت اجراسی صیره‌سنده‌كی سوق الجیشی وسیاسی شرائطك مناسباتی اولدیغنه دائراوبله سویلدكلرینه استناداً، اركان حربیه رئیسی، بوایشده بزه‌كیملرك خصم اوله‌بیله‌جكی مسأله‌سی اوزرنده توقفله دیمشدركه ایلك خصملریمز توركلردر . توركلرك بوآنده استانبول جوارنده یدی قول اوردولری واردر . انور پاشانك پلانه كوره ، توركلر بوغازلرك اوروپا ساحلنده اوج قول اوردو بولندیرمق نیتنده ایسه‌لرده بو پلانك تطبیق ایدیله‌بیلمه‌سی ، چوق مشكوكدر .

مذاكره بوموضوع اوزرنده ایكن، خارجیه ناظری، بوغازلری ضبطنه متوجه حركتمزه قارشی یونانستان ویا بولغارستانك‌ده بزم دشمنلریمز آراسنده بولونماسی احتمالنی حاضرونه خاطرلاتمشدر . بونكله برابر، مذكور ایكی دولتك تاریخی خصومتلرندن و منفعتلرینك یكدیكرینه متضاد بولونمه‌سندن دولایی، بریسی بزم دشمنمز اولورسه ، اوته‌كیسنك بزم طرفمزده بولونماسی چوق محتملدر و بناءً علیه بوایكی قوت یكدیكرینی فلجه اوغراتیر ، دیمشدر .

بوحادثه اثناسنده صربستانك معاونتنی بكله‌مزمی‌یز ، سوالنه **ناظرسازونوف بوغازلرك ضبطنی استهداف ایدن حركاتمزك، عمومی اوروپا حربی اولمقسزین وقوعه كله‌بیله‌جكنی تصور غیر ممكن اولدیغندن ، بویله بر وضعیتده صربستانك بوتون قوتلرینی آوستریا ـ مجارستانه قارشی**

سوق ایتمه‌یه بولونه‌جغنی قبول ایتمك لازمدر ، جوابنی ویرمشدر [١] . اركان حربیه رئیسی ، بزم آوستریا ـ مجارستان ایله اوله‌بیله‌جك مصادمه‌مزده صربستانك آوستریا ـ مجارستانه تعرضنك بزجه حائز اولاجغی اهمیت وقیمتی ایضاح ایتمشدر . مشارالیهك حائز اولدیغی معلوماته کوره آوستریا ـ مجارستان ، دورت ویا بش قول اوردوسنی صربستان حربنه تفریق و تعیین ایده‌جکدر . صوکره ، جنرال ژیلنیسکی ، آوروپا حرب عمومیسی واقع اولدیغی تقدیرده رومانیانك آلاجغی وضعیتك عسکرلك نقطهٔ نظرندن بزم ایچون مهم اولدیغنه اعضانك نظردقتنی جلب ایتمشدر .

خارجیه ناظری سازونوف ، اركان حربیه رئیسی ژیلنیسکی‌یه جواباً دیمشدرکه رومانیا کرچه اتفاق مثلثه رسماً داخل دکل ایسه ده بزه قارشی آوستریا ایله عسکری بر معاهده عقد ایتمش اولدیغنه شبهه یوقدر . خدمت سابقه‌سی دولاییسیله رومانیایی ایی بیلن استانبول سفیر حاضری کیرس ده کندی طرفندن سازونوفك بو سوزلرینی تأیید ایتمشدر . بونکله برابر سازونوف دیمشدرکه صوك زمانلرده رومانیا سیاستنده و افکار عمومیه‌سنده لهمزه مشاهده ایدیلن تحولاته نظراً ، آوستریا ایله حرب ایتدیکمز تقدیرده رومانیانك علیهمزه حرکت ایده‌جکنه بردرجه‌یه‌قدر شبهه ایدیله‌بیلیرسه‌ده ، ایتمیه‌جکنه اینانمق ایچون جدی اساسلره مالك دکلز . صوکنده سازونوف بوغازلرده بزه قارشی چیقابیله‌جك دشمنلر مسأله‌سنه رجوع ایله شو بیاناتده بولونمشدر : اتفاق مثلث ایله چارپیشدیغمز تقدیرده آلمانیا و آوستریا بوغازلره عسکر سوق ایتمیه‌جکلردر ، اك فنا براحتمالی کوزه آلیرساق ، اوده ایتالیانك دهسانت یاپمق احتمالیدر ، فقط اونك ایچوزده فرانسه حدودنی مدافعه‌سز براقمق تهلکه‌سی واردر .

بوغازلر مسأله‌سنك حلی ناصل بر وضعیت عمومیه داخلنده ممکن اوله‌بیله‌جکنه دائر خارجیه ناظرینك دیدکلرینه استناداً ، اركان حربیه رئیسی ده استانبول ایچون مجادله‌نك بر عمومی اوروپا حربی اولمقسزین دائرهٔ امکان داخلنده بولنمادیغنه قانع اولدیغنی افاده وبوکابناءً بوغازلره قارشی یاپیلاجق حرکت ایچون عسکر صرفی و حتی بو حرکتك اجراسی امکانی حرب عمومی بدایتنده‌کی وضعیت عمومیه‌یه تابع ومربوط اولدیغنه نظردقتی جلب ایتمك وظائفندن معدوداولدیغنی علاوه‌ایله‌مشدر. ژیلنیسکی‌نك فکرنجه ، موضوع بحث حرکته تعیین اولونان جنوب قول اوردولرینك استانبول اوزرینه سوقلری ، آنجق غرب حدودلرنده مجادله اولمادیغی ، یاخود اولسه بیله وضعیتك لهمزه انکشاف ایتدیکی تقدیرده ممکن اولابیلیر ؛ عکسی تقدیرده مذکور قول اوردولر ، غرب حدودلرینه سوق ایدیلمش اولاجقدر ؛ زیرا غرب جبهه‌سنده موفقیتلی مجادله بوغازلر مسأله‌سنی ده لهمزه حل ایتدیرر .

غرب حدودلریمزده وقوعه کله‌بیله‌جك حربه دائر یاپیلمش پلان موجبنجه مملکتك داخلی منطقه‌لرنده‌کی بوتون قطعات عسکریه غرب جبهه‌سنده حال فعالیتده بولونان اوردویه داخل بولنه‌جغندن ، اخراج حرکتنه تعیین اولنه‌جغی اولجه ذکر ایدیلن جنوب قول اوردولرینك یرینه مملکت داخلندن باشقه قطعاتك اقامه‌سیله مذکور قول اوردولرك استانبول اوزرینه سوق ، مع‌الاسف ممکن کوریله‌مه‌مکده‌در .

خارجیه ناظرینك ، عجبا اوردونك شمدی ایدیلمکده اولان تزییدی و تقویه‌سی ، وضعیتك بوخصوصده تغیرنی انتاج ایده‌مزمی ، سوالنه جواباً اركان حربیه رئیسی دیمشدرکه بو تزاید ١٩١٥

---

[١] رقعه ، بزمدر . (آ . ی .)

و ١٩١٦ سنه‌لرنده تشکیل ایدیله‌جك ایکی قول اوردودن عبارتدر . وبو قول اوردولر ، غرب حدودمزده یرلشه‌رك ، آلمانیا و آوستریا اوردولرینك اخیراً واقع اولان تقویه‌سنه آنجق تقابل ایده‌بیلیرلر . بوندن ماعدا ایکی یکی قول اوردونك تشکیلی ده ، استانبوله سوق اولنه‌حق عسکر مقدارینك دورت قول اوردویه بالغ اولمه‌سی ایجاب ایده‌بیله‌جکندن ، آیینی دولدیرامaz . استانبول سفیری کیرس ، اركان حربیه رئیسنك افاده‌لرندن حربك بدایتنده غرب جبهه‌مزده فعالیته باشلاندیغی تقدیرده ، بوغازلرك ضبطنه مقتضی اخراج اوردوسنك تدارکی و بناءً علیه وقت مرهونی حلولنده بوحرکت عسکریه‌نك اجراسی ممکن اولاجغنه اینانمق قابل اولمادیغی نتیجه‌سنی استخراج ایدییور . کیرس بوغازلره اخراج عملیه‌سی یاپمه‌یه مخصوص قوای عسکریه احضار و تعیینی و بوقوتلرك باشقه مقصدلره استعمال ایدیلمه‌سی لزومنه حاضرونك نظردقتلرینی جلب ایتدکدن صوکره ، بو مقصد ایچون قافقاسیاده کائن اوردولریمزك استخدامنه امکان اوله‌بیله‌جکنی درمیان ایتمشدر . و بوفکرینی تأییداً ، **استانبولده آنارشی ظهور ایدرسه ، تورکیه حدودیمزده حربه لزوم قالمیه‌جغنی** [١] و قافقاسیاده‌کی قول اوردولریمزك آرتق سربست بولنه‌جقلری مطالعه‌سنی سرد ایله‌مشدر .

جنرال ژیلنیسکی ، اركان حربیه‌نك تصوراتنه کوره ، استانبوله یاپیلاجق سفر ، بزی قافقاسیا حدودنده حربدن مصون بولندیره‌میه‌جغندن سفیر کیرس طرفندن سرد اولونان مطالعاتك شایان قبول اولمادیغنی بیان ایله‌مشدر . تورکیه قوتلرینك قسم اعظمی اناطولیده‌در . انور پاشانك پلانی موجبنجه تورکیه‌نك اوروپا قسمنده اوچ قول اوردودن فضله قوت براقیلمیه‌جغی ظن اولنیور . بوغاز ساحللرینه عسکر اخراج ایدیله‌جك اولورسه ، بزم مقصدیمز استانبول جوارینه مذکور اوچ قول اوردودن ماعدا ، تورك عسکرلرینك طوپلانمه‌سنه امکان براقمق و اناطولیده‌کی قوتلری قافقاسیا حدودینه جلب ایتمك اولمالیدر . بناءً علیه بوغازلرده قره‌یه عسکر چیقاریلمه‌یه باشلانیر باشلانماز ، قافقاسیاده‌کی اوچ قول اوردومزك ده درحال سفربر حالنه کتیریلمه‌سی ایجاب ایدر .

اركان حربیه رئیس ثانیسی فریق جنرال دانیلوف ، جنرال ژیلینسکی‌نك سروداتنه مطالعات آتیه‌یی علاوه ایتمشدر : قافقاسیا قول اوردولریمزی بوغازلره سوق ایتمه‌نك امکانی یوقدر . دانیلوفك فکرنجه بو امکانسزلغك دها بر سببی واردرکه اوده قافقاسیانك محلی شرائطندن دولایی بو عسکرلرك سفربرلك مدتی چوق اوزون سوره‌جکدر . قافقاسیا دمیر یوللری لزومی قادار نقلیات یاپامامقده‌درلر . روس ملتندن اولان یرلی اهالی آز اولدیغندن ، قطعاتی داخلی ولایتلردن احتیاط جلب ایتمك صورتیله اکمال ایتمك لازمکلیور ؛ ایشته بو سببلره مبنی قافقاسیاده سفربرلك اوچ هفته‌دن آز بر زمان ظرفنده اکمالی ممکن دکلدر . جنرال دانیلوف ، منحصراً استانبول سفری ایچون بعض قطعاتك تفریقی ممکن اولمادیغنی ده قطعیتله بیان ایتمشدر . جنرالك قناعتنجه بوغاز ایچینك نهایتنده کائن اولان استانبولك ضبطی مسأله‌سنك حد ذاتنده حلی چوق مشکل اولدقدن باشقه ، قوتمز نه‌قدر چوق اولورسه اولسون ، حتی شمدیکندن چوق فضله بیله اولسه ، بز هر زمان بوتون قوای عسکریه‌مزی آلمانیا و آوستریایه قارشی غربه سوق ایتمك مجبوریتنده اولاجغمزی دوشونمه‌لی‌یز . اك چوق قوته مستند سوق الجیش ، اك ایی سوق الجیشدر . غرب حدودیمزده‌کی جبهه ، مملکتك بوتون قوتلرینی صوك حده

---

[١] رقعه ، بزمدر . (آ . ی .)

قدراستعماله بزی اجبار ایده‌جکدر ، بناءعلیه غرب جبهه‌سندن خصوصی بر مقصدك استحصالی ایچون تك برقول اوردومزی بیله آییرامایز. بزم هدفمز ، دارالحرکات اصلیده ظفری تأمین ایتمك اولمالیدر. بو دارالحرکتده استحصال اولونان ظفر ، بوتون مسائل خصوصیه‌نك اهمزه حلنی تأمین ایدر. جنرال دانیلوفه کوره ، غرب‌جبهه‌سنده حرب دوام ایدرکن ؛ یاخود حربك‌وقوعی محتمل ایکن، استانبولك ضبطی ایچون دورت قول اوردوبی تفریق جائز و ممکن دکلدر . استانبولك باشقه بر دولت طرفندن ضبط ایدیله‌مسنی تأمین ایتمك مسأله‌ی ایسه ، خارجی سیاستمزك وظائفندندر .

ارکان حربیهٔ بحریه ممثلی قپودان نه‌میتس ، مسأله‌نك بو صورتله موضوع اولماسنه موافقت ایتمه‌یور و جنرال دانیلوفك دارالحرکت اصلیده باشلیجه دشمنه قارشی قوتلی بولنمق وبونی تأمین ایتمك ایچون درجهٔ ثانیه‌ده اولان مقصدلری امهال ایتمك مدعاسنك طوغریلغنی تسلیم ایتمکله برابر ، جنرال دانیلوفك استنباطاتنه اشتراك ایچون ، بوغازلر واستانبول اوزرینه یورنیرکن‌ده غرب‌جبهه‌سنده بولونان باشلیجه دشمنلریمزه ، یعنی آلمانیا و آوستریا قوتلرینه چاربمامز ایجاب ایتدیکینك قبولی اقتضا ایدر ، دیبور . آنجق بو تقدیرده یگانه مقصدیمز آلمان و آوستریا عسکرلرینی پریشان ایتمك اولوردی ، و صوکرا برلین و ویانه‌ده کندی اراده‌مزی اجرا ایتدیریرکن بوغازلری‌ده آلمش بولنوردق . فقط ارکان حربیهٔ‌بحریه‌نك فکرنجه وضعیت حقیقیه باشقه دورلودر . بوغازلره دوغرو یورونیرکن ، آلمانیا و آوستریادن غیری جدی دشمنلریمز واردر . غرب جبهه‌سنده حرکاتمز نه قدر موفقیتلی اولورسه اولسون ، بو موفقیتلر بزه بوغازلری واستانبولی ویرمیه‌جکلردر . غرب جبهه‌سنده مجادله دوام ایتدیکی صیره‌ده بوغازلری ، بیانجیلرك دونما و عسکرلری اشغال ایده‌بیلیرلر . بو مطالعاته بناءً ، قپودان نه‌میتس ، غرب جبهه‌سنده حرب دوام ایتدیکی اثناده عسکری قوتله استانبول و بوغازلرك ضبط و اشغال اولونمه‌سنه و بو صورتله صلح مذاکره‌لری باشلاندیغی زمان استانبولك طرفمزدن اشغال ایدیلمش اولماسی بر امر واقع حالنده بولنماسنه لزوم کوریبور . آنجق وضعیت بویله اولورسه‌درکه اوروپا بوغازلر مسأله‌سنی بزم آرزومزه موافق برطرزده حله راضی‌اولاجقدر . قپودانك فکرنجه شاید شمدیکی اوردومزدن لزومی قدر عسکر تفریق ایتمه‌نك امکانی یوقسه ، بو مقصدك استحصالی ایچون آیروجه دها اوچ قول اوردو تشکیل ایدیلمه‌لیدر . استانبول و بوغازلرك المزه کچمه‌سی کبی تاریخی بر غایه‌مزه وصول بولنده تسلیحاتمز ایچون ، بویله بر فداکارلق روسیه‌نك اقتدارندن خارج تلقی ایدیلمه‌ملیدر .

ارکان حربیه رئیسی قپودان نه‌میتسه جواباً دیبورکه یکی قول اوردولر تشکیلی فکری شیمدی قابلیت تطبیقیه‌یی حائز دکلدر . واقع اولان مبادلهٔ افکاردن صوکره ، بوغازلره اخراج عملیه‌سی حقنده ارکان حربیه‌نك فکرینی دها صریح بر صورتده افاده ایتمش اولمق ایچون ، جنرال ژیلینسکی شیمدی‌یه قدر سویله‌دکلرینه بیانات آتیه‌یی علاوه ایدییور :

هر روسك نظرنده بوغازلرك او قدر مهم برموقعی واردرکه بوغازلرك تورك اداره‌سندن غیری اللره کچمك تهلکه‌سی باش کوسترنجه ، بز اونلری ضبط ایتمکده اصلا تردد ایتمه‌یز ودرحال استانبوله بر اخراج اوردوسی سوق ایده‌رز . **بو حادثه‌نك عمومی بر اوروپا حربنك پاطلاماسیله حاصل اولاماه بر بحران زماننده واقع اولاجغی قبول ایدیلمه‌لیدر . مع‌مافیه استانبولك ضبطی**

ایچونه بوغازلر حربنك غرب جبهه‌سنده اولاجق مجادله‌ده اول وقوعه کلمه‌سی‌ده احتمال داخلنده‌در . ارکان حربیه رئیسنك فکرنجه یك محتملکه بو بویله اولاجقدر [۱]. بوتقدیرده اخراج اوردوسنه تخصیص اولونمش قول اوردولرك بو هدفدن باشقه طرفه سوق موضوع بحث اولاماز . بو خصوص باشقه بر وضعیتده ، یعنی حربك آلمان ـ آوستریا حدودنده باشلاماسی حالنده واردر ؛ و بو تقدیرده بوتون قوتلریمزی غرب جبهه‌سنده طوپلامایه مجبور اولاجغز . بوغازلری ضبط و اشغال ایچون حاضرلانان حرب پلاننده بو مقصدك استحصالنه ، بالاده ذکر ایدیلدیکی وجهله ، ۷ نجی و ۸ نجی قول‌اوردولر تعیین ایدیلمشلردر. لکن عین قول اوردولر ، غرب جبهه‌سی حرب‌پلاننده ده حسابه‌ادخال ایدیلمشلردر. بوپلان موجبنجه ۷ نجی قول‌اوردو آوستریایه قارشی، ۸ نجی قول اوردو رومانیایه قارشی سوق اوله‌جق اوردولرك اجزاسندن عد اولونمشلردر. رومانیا بیطرف قالدیغی تقدیرده ، ۸ نجی قول اوردو سربست قالمش اوله‌جقدر .

بوندن صوکره خارجیه ناظرینك استیضاحنه بناءً ارکان حربیه رئیسی بوغازلرساحلنه چیقاریلاجق عسکرك سفربرلکنه و سوقیاتنه مقتضی مدت حقنده ایضاحات ویرییور . »

بو ایضاحات ، سفربرلك و سوقیات مدتنك نه صورتله تقصیر اولنه‌بیله‌جکنه دائر عسکری و تکنیك ماهیتده اولدیغندن ، موضوعمزك تنویرینه او قدر لزوملی کورنمدیکی جهتله تماماً ترجمه ایدیلمدی ؛ آنجق بو مطالعه‌لر آره‌سنده شایان دقت اولان برقسم بروجه آتی عیناً ترجمه و نقل اولندی :

« استانبوله اخراج اولنه‌جق عسکرك ایلك قدمه‌سنك یعنی ، ۱۳ نجی و ۱٤ نجی فرقه‌لرله ٤ نجی نشانجی لواسنك ممکن اولدیغی قدر سرعتله سوق واعزامی ، **استانبولده بر آنارشی ظهوری** کبی [۱] . بعض اسبابه بناءلزم کورولورسه ، ایمپراطور حضرتلرینك ارادهٔ مخصوصه‌لرینه اقتران ایتمك شرطیله ، بوقطعاتك‌ده ۸٤ صیره بولوكلی قطعه‌لر میانه ادخالی ممکن اوله‌جقدرکه بوحالده قطعات مبحوثه‌نك‌ده سفربر حاله کتیریلمه‌لری مدتی دها زیاده تقصیر ایدیلمش بولنه‌جقدر .

— ۲ —

اخراج عسکرینی‌کمیلره ارکاب ایچون قره‌دکیز لیمانلرینه‌کتیره‌جك وسائط نقلیه [۲] .

— ۳ —

اخراج ایچون لازم اوله‌جق وسائط نقلیه بحریه [۳] .

[۱] رقعه ، بزمدر . (آ . ی)

[۲] بوتکنیك‌مسأله‌موضوعمزی علاقه‌دار ایتمه‌دیکندن، ضبطنامه‌نك بوقسمنی‌ترجمه ودرج ایتمدك.

[۳] بو مسأله‌ده ، اولکیسی‌کبی موضوعمزی علاقه‌دار ایتمز . عیناً ترجمه ودرج ایتمه‌یورز . یالکز شونی تثبیت ایتمش‌اولمق ایسته‌رزکه انجمن مخصوص بوتطبیق مسائلی بوتون تفصیلاتی‌ایله تدقیق

ضبطك بو قسمنده استانبول سفيرى كيرس‌ك بعض شايان دقت بياناتى واردركه يالكز اونلرى و اونلرله علاقه‌دار منورلرى ، عيناً ترجمه و درج ايدييورز :

« سفير ايمپراطورى م . ن . كيرس ، اخراج قوتلرينك نقليات معامله‌سنك قاچ كونده اكمال اولنه‌بيله‌جكى مسأله‌سنه رجوع ايله ديبوركه قپودان نه‌ميتس‌ك كوستردیكى ايكى هفته‌لق نقليات مدتى ، بعض احتمالاتده چوق اوزون بر مدت اوله‌رق تلقى ايديله‌بيلير . مثلا استانبولده عسكر اخراجى ، استانبولده ظهور ايده‌بيله‌جك آنارشى و بونك نتيجه‌سى اوله‌رق وقوعى محتمل قتل عام تهلكه‌سنده ايلرى كله‌بيلير . بو تقديرده غايت سريع حركت ايدلمك ايجاب ايدر [١] . بو احتمالاتى نظر مطالعه‌يه آلارق ، كيرس ، تدابير لازمه اتخاذ اولنديغى حالده ، اخراج عمليه‌سى مدتنك دها نه قدر قيصالتيله‌بيله‌جكى حقنده ايضاحات ويريله‌سنى تمنى ايدييور .

اركان حربيهٔ بحريه ايكنجى حركات شعبه‌سى مديرى بو سؤاله جواباً ديبوركه بو خصوصى تجارت سفائنمزك نقليات عسكريه خدماتنه درجهٔ مطابقتيله وسفائن تجاريه سفربرلكنك اولدن درجهٔ احضاريله متناسبدر . اكر « دوبرو ووضى‌فلوت » سفائنى عسكرى انضباط و اداره آلتنه آلنيرسه ، بر فرقه عسكرك استانبوله نقلى بر هفته‌ده اكمال ايديله‌بيله‌جكدر .

خارجيه ناظرى‌ده كندى طرفندن اخراج اوردوسنك برنجى قدمه‌سنك ، يعنى سفربر ايديله‌سى ايچون مقتضى مدت اوچ ، دورت‌كونه ايندیريلمش‌اولان مرتب قول اوردونك درحال كميله اركابيله سفربرلك اعلانندن دورت ، بش‌كون صوكره ، هيچ تأخره اوغرامادن، استانبول بوغازينه وصولى مطلوب اولديغنى بيان ايتمشدر .

— ٤ —

قره‌دكيز دونتماسى

بوغازلرك ضبطنه كافى عسكرى نقل ايده‌بيلمك ايچون تجارت سفائننى تقويه و تزييد مسأله‌سنك مذاكره‌سنى بيتيردكدن صوكره انجمن قره‌دكيز دونتماسنك عثمانلى دونتماسنه نسبتله دها قوتلى بر حاله كتيريله‌سى و بو صورتله برى و بحرى قوتلريمزك تشريك مساعيسيله بوغازلرى يارارق آله كچيريله‌بى مسأله‌سنك مذاكره‌سنه باشلايور .

(ضبطنامه‌نك بوقسمنك‌ده آنجق موضوعمزله علاقه‌دار كورديكمز پارچه‌لرينى بروجه زير ترجمه ايدييورز :)

بحريه ناظرى ، آتياً انشا اولنوب عثمانلى دونتماسنه تفوقنى تأمين ايده‌جك سفائن حربيه‌يه دائر اعطاى معلومات ايله‌دكدن صوكره برەزيليانك « ريوژانه‌يرو » زرهليسنك توركيه‌يه صاتيلماسنه

[١] لزومنى حس ايتمش ، يعنى استانبوله عسكر اخراجى مسأله‌سنى ، ياقينده حلى ايجاب ايدن برمسأله عمليه تلقى ايده‌رك اوكا كوره مسأله‌نك بوتون اقسام عمليه‌سنى تفرعاتنه قدر كمال اهميتله بالمذاكره قرارلر اتخاذ ايلمشدر .

[١] رقعه ، بزمدر . (آ . ى .)

ممانعت ايديلمه‌مه‌سى اسبابنه دائر ايضاحات ويره‌رك ديبوركه بحريه نظارتى وقتيله بوكيى كنديسى آلاجق اولمش ايدى ، فقط اوزمان انكلتره منابعندن بوسفينه‌نك صاتيلماياجغى خبر آلينمش ايدى. صوكره‌لرى برەزيليا حكومتنك بوقرارينى دكيشديرمه‌سنه، شو ويا بوطرزده تأثير اجرا ايدلمش‌اولماسى محتملدر . بحريه نظارتى ، شمدى صاتيلماسى احتمال داخلنده اولان باشقه دريدناووطلرك توركيه ألينه كچمه‌مسنى تأمين ايله مشغولدر . معلوماتمزه نظراً ، آرژانتين حكومتى ، شمالى آمريقا دول متحده‌سى ترسانه‌لرنده انشا ايديلمكده بولونان «ريواداويا» و « مورينو » زرهليلرينى وشيلى‌حكومتى‌ده « آميرانته‌لاتورره » تيپنده يابلمقده اولان ايكى دريدناووطنى صاتمق نيتنده‌در . شيمديلك پياسه‌ده ، صاتيلق باشقه بويوك كميلر موجود اولماديغندن مذكور زرهليلرى اشترا ايتمكله برطرفدن توركيه دونتماسنك بوكميلرله تقويه‌سى احتمالنى برطرف ايتمش ، ديكر طرفدن‌ده قره‌دكيز دونتمامزى تقويه ايله‌مش اولورز . بومطالعات ايمپراطور حضرتلرينه عرض اولنه‌رق ، تصويب حكمداريلرينه مظهر اولمش وخارجده صاتيلاجق زرهليلرك صاتين آلنمه‌سى امر واراده بويورلمشدر . بونك ايچون لازم اولان مبلغ ، ١١٧ نجى ماده موجبنجه صرف اولنه‌بيلير . بحريه نظارتى حال حاضرده هانكى كميلرك ، نه كبى شرائط تحتنده صاتين آلنه‌بيله‌جكنى تدقيق ايله مشغولدر . بوصورتله ممالك‌اجنبيه‌دن مبايعه اولنمش دريدناووطلر ، يكى آق دكز دونتمامزك نوه‌سنى وجوده كتيره‌بيليرلر . آق دكز دونتماسنك سوق‌الجيشى هدفى ، توركلرك قره دكيزده بزه تفوق ايتمه‌لرينه قارشى بر توازن حاصل ايتمك اولاجقدر .

استانبول سفير ايمپراطوريسى كيرس ، اجانبدن آلينه‌جق كميلر واسطه‌سيله دونتمامزك تقويه‌سى قرارندن چوق ممنون قالديغنى بيان ايتمشدر .

خارجيه ناظرى سازونوف‌ده ممنونيتله اشتراكنى بيلديره‌رك آق دكزده روس دونتماسنك ظهورى ، تورك دونتماسنك قره دكيزدن چكيلمه‌سنه‌ده تأثير اجرا ايده‌جكنى درميان ايلمشدر .

استانبول سفيرى كيرس ، توركلرك ايكى دريدناووط ألده ايتمه‌لرى ، اونلرك قوهٔ معنويه‌لرينى آرتديرديغنى وبو معنوى قوتى‌ده ، زرهليلرك بخش ايتديكى مادى قوتلر كبى نظر اعتباره آلمق لازم كلديكنى افاده ايتمشدر .

بحريه ناظرى ايسه، توركلرك يكى‌آلدقلرى بومغلق سلاحلرى درحالى كنديلرى قوللانامیه‌جقلرينى وبونلرى اداره ايتمك ايچون اجنبيلر جلبنه ضرورت طويه‌جقلرينى، وجلب ايديلن اجنبيلرك كمى‌ضابطان وافرادينى تعليم ايچون اصغرى اوچ آيلق برزمان صرف ايده‌جكلرينى بيان ايلمشدر .

قافقاسياده‌كى دمير يوللر [١] .

ضبطنامه‌نك مقرراتى احتوا ايدن خاتمه‌سى عيناً شودر :

آتى قريبده بوغازلرك ضبط واشغالى ايچون [٢] ايجاب ايدن سيستەماتيك احضاراته عائد مسأله‌لرك مذاكره‌سنى اتمام ايتدكدن صوكره، انجمن خارجيه ناظرينك تكليفى اوزرينه بومقصدك

[١] بومبحثك‌ده أصل مسأله‌يه ياقيندن تعلق اولمديغندن ضبطك بوقسمى‌ده ترجمه ايديلدى .

[٢] رقعه بزمدر . (آ . ى .)

استحصاله مقتضى تدابيرك بوتون علاقه‌دار حكومت دوائرى طرفندن اتخاذ ايديلمه‌سى آرزوى عموميسنى اظهار ايتمشدر . علاقه‌دار دوائر ممثلرينك مبادلهٔ افكارى نتيجه‌سنده لزومى تبين ايتمش اولان معين تدابيرى نظرده طوتان انجمن، ايلك اوكجه تدابير آتيه‌نك استكمالى شايان آرزو اولديغنى تثبيت ايتمشدر ، شويلكه :

١ — استانبولك ضبطنه مأمور اخراج اردوسنك برنجى قدمه‌سنى تشكيل ايده‌جك اولان ١٣ نجى و ١٤ نجى فرقه‌لرله ٤ نجى نشانجى لواسى بولوكلرينك ٨٤ صيرالغه ابلاغى ؛

٢ — اوده‌سا منطقه‌سنده موجود طوپجى قطعه‌لرينك صلح زماننده حدود منطقه‌لرنده تطبيق قبول اولونان طرزده تقويه‌سى ، يعنى ٦ طوپلى و ١٢ طوپارلانلى بطاريه‌لر حالنه افراغى ؛

ماليه ، تجارت وبحريه نظارتلرينك مساعئ مشتركه‌لريله قره دكزده‌كى وسائط نقليه‌مزك تقويه‌سى ايچون اك مستعجل و اك مؤثر تدابيرك اتخاذى و حكومتك ، معاونت ايتدكى خصوصى سير سفائن شركتلريله تيپى وتشكيلاتى عسكر نقلنه موافق شرائط خصوصيه‌يى حائز وسائط نقليه‌لرينك تزييدينى استهداف ايدن مقاوله‌لر عقدى ؛

٤ — بحريه نظارتنك ، بوغازلره سوق و اخراج اولنه‌جق اوردونك برقول اوردو قوتنده اولان برنجى قدمه‌سنك بوغازه وصولنه دكين كيچه‌جك سيروسفر مدتنك حركت امرينك اعطاسندن اعتباراً ٤ الى ٥ كوندن فضله اولمامه‌سنه مقتضى شرائطى برآن اول تأمين ايتمه‌سى ؛

٥ — قره‌دكيز دونغامزك ممكن اولديغى قدر قيصه بر زمان ظرفنده اك يكى و اك قوتلى دريدناووطلردن مركب ايكنجى برفيلو ايله تقويه ايديلمه‌سى ؛

٦ — تفليسدن قارص وصارى‌قاميش اوزرندن قارا اورغانه قدر چفته خطلى بردمير يولنك ممكن اولديغى قدر سرعتله اكمال انشاآتى و قافقاس طاغلرينى آشان تيمور يولنك انشاسى وبوندن ماعدا ، ميخايلودا استاسيونندن باشلايان وبورژومدن كچه‌رك قارصه واصل اولان (اولتى شعبه‌سيله برابر) برخطك ياپلماسى، بالطبع قارص خطنكده خصوصى شركتلر سرمايه‌سيله انشا ايتديريلمه‌سى شايان تمنيدر.

انجمن ، مطالعاتنك نظر عالى حكمدارى‌يه عرضى خارجيه ناظرندن رجا ايتمشدر .

امضا ايدنلر : سازونوف

غريغوروويچ

ژيلينسكى

∴

بو خفى وثيقه‌لرك مطالعه‌سندن استخراج ايتديكمز برچه مهم برقاچ نقطه‌يى آيروجه اشارت ايتمك ايسته‌رز :

١ — پرنسيپ؛ آرشيدوق فرديناندى أولديرمه‌دن بش آى، آلمانيا روسيه‌يه اعلان حرب ايتمه‌دن آلتى آى، دولت عثمانيه ايله روسيه آراسنده مصادمه‌لر باشلامادن طقوز آى اول روسيه خارجيه ناظرى واركان حربيه رئيسى، بوغازلرى ودولت عثمانيه مقرادارەسنى

ضبط و استيلا فرصتنك ، پك قريب برآتيده ظهور ايده‌جكنه و بونك اوروپاڭ بر حرب عمومى ايله برابر وقوعه كله‌جكنه قانعدرلر .

٢ — بو قناعته بحريه ناظرى ايله روسيه‌نك استانبول بويوك ايلچيسى تماماً اشتراك ايدييورلر. وبالذات چار، بو بابده‌كى بوتون مقرراتى تصويب ايله‌يور .

٣ — استانبول وبوغازلرك ضبط واشغالى موضوع بحث اولاجق خصوصى برانجمنه اشتراك ايچون دعوت ايديلن ويا بالذات او انجمنك انعقادينه متشبث اولان استانبول سفيرى گيرس، اركان حربيه رئيسنك بوتون قوتلرى دارالحركت اصليده، يعنى غرب جبهه‌سنده طوپلامق قاعدهٔ سوق‌الجيشيه‌سنه موافقت ايتميه‌رك ، آنىٌ قريبده استانبولده وقوعى محتمل آنارشى ظهور ايدر ايتمز بوغازلره اخراج اولنه‌بيله‌جك قوهٔ سفريه‌نك حاضر بولنماسى لزومنى درميان وبو نقطهٔ نظرينك قبول اولنماسنده اصرار ايدييور. خارجيه ناظريله بحريه ناظرينك كيرس طرفنه تمايللرى اوزرينه نهايت اركان حربيه رئيسى‌ده بوغازلره اخراج عمليه‌سنك غرب جبهه‌سنده‌كى تصادمه‌دن مطلقا دها اول وقوعه كله‌جكى قناعتنى اظهار ايله معين قول اوردولرك استانبول وبوغازلرك ضبطنه تخصيصى امكاننى قبول ايدييور .

يعنى انجمن مخصوص اعضاسى، حين مذاكره‌ده اولاً ايكى‌يه آيرلمش بولونيورلر : غرب جبهه‌سنده حربك چوق صيقى اوله‌جغنى مدرك اولان اركان حربيه ، بو جبهه‌ده مغلوب اولمامق ايچون بوتون قوتلرك اوراده جمع ايديلمه‌سى لازم كلديكنه قانعدر. خارجيه نظارتى ايسه حرب عموميدن روسيه‌نك بللى باشلى فراغتى بوغازلرك واستانبولك ضبطى كيفيتى اوله‌جغندن ، بو فرصتدن بالاستفاده روسيه‌نك بو تاريخى املنى تحقق ايتديرمك ايسته‌يور . خارجيه نظارتنك استانبولده آزالى بولونان سفيرك غرب جبهه‌سنده حرب باشلار باشلامازدن اوكجه استانبولده بر آنارشى چيقاراجغى، قتل عام تهلكه‌سى واردر بهانه‌سيله استانبول وبوغازلرك اشغالى ممكن اولديغنى وعد وافاده ايتمه‌سى ويكانه موفقيتى قره دكزده و بوغازلر ضبطنده تظاهر ايده‌بيله‌جكندن دولايى بحريه‌نك ذاتاً بويله برسفره طرفدار بولنماسى اوزرينه، اركان حربيه‌ده نهايت استانبول جهتنه عسكر آييرمق لزومنى تسليم مجبوريتنده قاليور؛ يعنى سياسى مقاصد، سوق‌الجيش لزومى، ديپلوماسينك بعض احضارات وعدينه بناءً غلبه ايتمش اوليور.

٤ — نهايت انجمن مخصوصك مذاكراتى، برقاچ آى صوكره استانبولك وبوغازلرك

ضبط واشغاليچون اقتضا ايدن تدابير عسكريه‌نك تفصيلا تقرر ايتديريلمه‌سی كبی عملی بر نتيجه‌يه واصل اوليور؛ نواقصك اكماله درحال ابتدارايچون ايمپراطورك اراده‌سی استحصال اولنيور : اوكونده اعتبارا بوغازلره قارشی نوعما سوق‌الجيشی حركات باشلامسی دييمكدر...

بزجه ؛ بووثيقه‌لرك تحليلندن چيقـان نتيجهٔ عموميه شـودر : حربی احداث وحربك باشلاياجغی زمانی تعيين يد اقتدارنده بولونان چار حكومتی ، آتیٔ قريبده متفقلريله برابر حرب عمومی‌يی ايقاعه قرار ويرمش وحرب عموميدن روسـيه‌جه بكله‌نيلن اصل ثمره‌يی ، بوغازلرك واستانبولك ضبط واستيلاسنی تأمينه‌متعلق هردورلو تدابيری بالمذاكره قرارلاشديرمق اوزره بوانجمن مخصوصی طوپلامشدر. اشبوانجمن مخصوصده ، سلطنت عثمانيه‌نك روسيه عليهنه فعال بروضعيت آلمق احتمالنه دكل ، عثمانلی دولتنك مقر حكومتنده قريباً برآنارشی وقوعه كلمه‌سی ، دها طوغريسی قريباً برآنارشی ايقاع ايديله‌بيله‌جكی قناعتنه‌بناءً ، دولت عثمانيه‌نك بو ضعيف وضعيتندن بالاستفاده بوغازلره و استانبوله حاكم اولمق ايچون اقتضا ايدن عملی تدابير عسكريه موضوع بحث اولمشـدر . انجمن مخصوصك مذاكراتی ، موضوع بحث انارشی‌يی بالذات احداث‌ايله اوندن استفاده ايتمك ايسته‌ينلرك قپالی تعبيرلرله يكديكرينی آكلايارق مبادلهٔ افكار ايتمكده اولدقلری حسنی قوتله ويرييور ...

۱۹۱٤ تاريخلرينه دوغری روسيه‌نك اقتصادی ، اجتماعی وسـياسی احوال داخليه‌سی اپی بحرانلی ايدی ؛ چار حكومتنك زمامدارلری ، موفقيتلی بر حرب ايله ، باخصـوص بوتون صنوف اجتماعيه‌يه منسوب روسـلرك بر نوع غايهٔ آمالنی تشكيل ايدن اسـتانبول وبوغازلرك ضبط واستيلاسی كبی برظفرله اوبحرانی ازاله، هيچ اولمازسه تأخير ايده‌بيلمك اميدينی بسله‌يوردی .

روسيه‌نك دولت عثمانيه عليهنه متوجه بوخصوصی حرب حاضرلغی، حكومت‌عثمانيه‌نك معلومی اولمشميدر ؟

سلطنت عثمانيه خارجيه نظارتنك واركان حربيه دائره‌سنك حرب عمومی‌يه تقدم ايدن دوره‌يه متعلق وثيقه‌لری هنوز نشرايديلمه‌مش اولديغندن بوبابده قطعی برشی‌سويلنه‌مزسه‌ده، روس انجمن مخصـوصی مقرراتنك تطبيقات وعمليات سـاحه‌سنه كچديكی زمان تماماً خفی قالماسی و پترسـبورغ سرايی نزدنده بولونان ايلچی وآتشـه‌ميليترلرك جنوبده‌كی بوفعاليت عسكريه‌يی بوسبوتون سيزمه‌مش اولمه‌لری قبول ايديله‌مز . روسيه‌نك ۱۹۱٤ ايلك بهاری ابتدالرنده باشلايان وقره‌دكزه متوجه اولان فعاليت عسكريه‌سی ، يا دوغريدن دوغری‌يه

ويا بالواسطه، عثمانلی اركان حربيه‌سنك وخارجيه نظارتنك‌ده نظردقتنی جلب ايتمش‌اولابيلير.

روسـيه‌نك بوتهديدكاروضعيتی، عثمانلی‌حكومتنك ۱۹۱٤ سنه‌سنده‌آلديغی بالجمله بويوك قرارلرنده الك‌مهم برعامل اوله‌رق حسابه قاتيلمق، تاريخی بيطرفلق ومنصفلق ايجاباتندندر. بنـاءً عليه عثمانلی حكومتنك اجراآتنده ، ازجمله (غوبه‌ن) و (بره‌سـلاو) زرهليلرينك بوغازلر داخلنه آلينمه‌سنده و آلمانيا ايله اتفاق عقد ايده‌رك نهايت روسـيه عليهنه حركته مجبور قالمه‌سنده ، بوعامل اصلا كوزدن قاچيريلماملیدر .

سالف‌الذكر خصوصات نظردقته آلنيرسه ، سلطنت عثمانيه‌نك حربه دخولی ، حرب آرزوسندن ، بعض محررلرك ، ازجمله قوماندان لارشه‌نك ظن ايتديكی كبی برطاقم كنيش امللری تحقق ايتديرمك هوسندن متولد اولمايوب ، محضا مركز حكومتی ، موجوديتنی ، استقلالنی محافظه انديشه‌سيله ، يعنی الك مشروع تدافعی بر غايه ايله وقوعه كلمش اولديغی تسليم ايتمك ايجاب ايدر .

ممالك عثمانيه‌يه تعرض اولونمق ، دولت عثمانيه‌نك مقر حكومتی ضـبط ايديلمك اوزره عنعنوی خصم طرفندن هر دورلو تدابير آلنديغی معلوم ايكن ، دولت عثمانيه‌نك بيطرف قاله‌بيلمه‌سنه امكان تصوری عبثدر .

يا حرب عمومی باشـلامادن بر آز اوكجه وكمال سرعتله ، ياخود بوكا وقت و فرصت بولوناماز‌سه‌ ائتلاف دولتلرينك حرب ترازيسنده آغير باصمه‌يه باشلادقلری آنده روسيه دولتنك عثمانلی بيطرفلغنی اخلاله تشبث‌ايتميه‌جكنه دول ائتلافيه سفراسنك شفاهی تأميناتنی ويا تحريری نوطه‌لرينی كفالت كافيه عد ايتمك ، فضله‌جه صافدرونلق اولوردی .

واقعه‌لردن ووثيقه‌لردن آكلاديغمز ، دولت عثمانيه‌نك جهان حربنده بيطرف قالمه‌سی امكانسزلغيدر : دولت عثمانيه حرب عموميده بيطرف قالامازدی ؛ جغرافيا و تاريخ اونی ايكی بويوك مخاصم غروپك اورته‌سنه آتمش بولنيوردی ؛ حربك موضوع (objet) لرندن برسی‌ده بالذات كنديسی ايدی [۱] .

آنقره ، تشرين ثانی ۱۹۲۷

آقچوره اوغلی يوسف

[۱] دولت عثمانيه‌نك حربده بيطرف قالمه‌سنك امكانسزلغی ادعا، حكومت عثمانيه‌نك حربه‌ابتدار آنی حسن انتخاب ايتمش اولمه‌سی قبول معناسنی تضمن ايتمز . بوباشقه بر مسأله‌در.

مصر فتحی مقدماتنه عائد مهم بر وثیقه

طوپقپوسرایی کتبخانه‌سنده مصرك یاوز سلطان سلیم طرفندن فتحنه تقدم ایدن وقایعه عائد بر وثیقه موجوددر. سلیم اولك مصر اوزرینه حرکتندن آنجق درت آی اول مصر سلطانی چرکسلردن ملك اشرف قانصوه‌غوری‌نك سلیمه یازدیغی تورکجه بر مکتوبك اصلی اولان بو وثیقه کرك تاریخمز ، کرك لسانمز ایچون برنجی درجه‌ده اهمیتی حائزدر . کرچه فریدون بك مجموعه‌سنده ایکی حکمدار بیننده تعاطی ایدیلن مخابراتدن بعضیلری موجود ایسه‌ده بو مکتوب آنلر میاننده کوریلمیور .

مکتوبك متنی فاق سیمیله اولارق بو مقاله‌یه علاوه قیلنمشدر . صاریمتراق بر کاغد اوزرینه محرردر . طولی ٦٥ و عرضی ٢٥,٥ سانتیمترودر . کاغد ایکی پارچه‌دن عبارت اولوب تخمیناً اورته‌ده یکدیکرینه یاپیشدیریلمشدر . سطرلرك عددی ٢٢ در . هر سطرك طولی ١٩,٥ سانتیمترودر. یازینك صاغ طرفنده ٦ سانتیمترو عرضنده بر کنار براقیلمشدر . اوچ سطردن عبارت اولان مکتوبك آدره‌سی عینی عرضده اولمق اوزره آیری بر کاغده یازیلوب متنك باش طرفنك آرقه‌سنه یاپیشدیریلمشدر. بو آدره‌س و مکتوبك متنی (نسخ مملوکی) تسمیه اولونان کوزل و اوقوناقلی بر یازی ایله محرردر . آدره‌سك یازیسی بر آز فرقلیدر و بعض یرلری بوزولمشدر .

مکتوبك کتابتی و املاسی او زمانلر وحتی دها صوکره‌لری بیله قوللانیلان تورکجه کبی اولوب افاده‌سی آچیق و دوزکوندر . طمطراقلی بر طاقم سوز و جمله‌لردن تماماً عاریدر. بو جهتلرك تدقیقنی لسانمز ایله توغل ایدن عالملره براقیریز . او زمانلر علی‌الاکثر عادت اولدیغی وجهله باشنده بسمله، حمدله وصلوله واردر . بونی متعاقب «وبعده» کلمه‌سیله تورکجه متن باشلار . نهایتنده‌ده بر آیت وعربجه بر دعادن صوکره ینه عربجه اولارق تاریخ مندرجدر [١] .

آدره‌س

١) المقام العالی الکبیری العالمی المجاهدی المؤیدی المثاغری المرابطی المظفری المنصوری

---

[١] آتیده‌کی صورتده سطرلرك عددی معلوم اولمق اوزره هر بر سطرك باشنه بر رقم قویدق.

بسم الله الرحمن الرحيم وبه حسبي

الحمد لله الذي جعل الانسان خليفة في ارضه وخص الملوك للاصلاح بين
عباده والصلاة والسلام على رسوله محمد الزاجر عن الافتنان امته والهادي الى
سداده وآله الكرام واصحابه وبعده علم شريفكز محيط اولا كم
بوندن اول علاء الدوله فتح ادوب دولتيله كرك استانبوله
متوجه اولدوغكزدن روم ديارلره تجاردن وآينده دن ورونده دن
بر لحظه كلمز قلدي وروم بوندن وارن تاجرلرومزي دخي اوغلم حضرتلري
امر ادوب ماللرني امانته قودوب كندولري ريزه ضمانه ويرمشلر دركز
وقرودن عسكر جمع ادوب بز روم اوزرنه كلمكه نيت ايلمشسز ديو
استماع اولندي ايلده اولسه خاطر شريفكز بغايت تعجب ايلدي زيرا كه
اكوز دخي الحمد لله اهل اسلام پادشاهلريوز حكمز النده اولانلر
مؤمنلر وموحدلردر صوفي كبي خارجي دكوللردر كه علما فتوي ويرلر قتللرنه
واكر بزوم جانبمزدن بو ذكر اولان افعال لره مباشرت اتمكلكه تنبيه
سبب اولمش ولرسه اعلام اراده سز بزاني دفع اداوز مابينمزده اولان
مسلمانلره ضرر يتشميه ولا هيچ سبب بو قدر
محض امان مملكت كره طمع وانددر درسكز امر الله تعالى
حضرتلكدر يفعل الله ما يشاء ويحكم ما يريد امدي اوغلم حضرتلرندن
التماس اولنور كه بو مكتوبمزوك جوابني مكتوب الذي اراده ملة تعجيل دركرز
و ياخود قرادن امر اده سز كلهزن وصول بوله والله تعالى يديم لملككم
البقا والخلود ولدولتكم العز الدايم والصعود بمنه وكرمه ان شاء الله تعالى
كتب في اواخر شهر صفر الخير ختم بالخير والظفر سنه اثنين وعشرين وتسعمايه
وصلى الله على سيدنا محمد وآله وصحبه وسلم وحسبنا الله ونعم الوكيل

المقام العالي الكبيري العالمي المجاهدي المؤيدي المثاغري المرابطي المظفري المنصوري الملجئي الملاذي

الولوي الديني ناصر الإسلام والمسلمين مؤيد الدين ملجأ القاصدين كهف الأمم ملاذ العباد [illegible] نظام المصالح

بقية السلف الصلحاء استغنا الإمارة صاحب الممالك [illegible]

الملجائی الملاذی ٢) الولدی الزینی ناصر الاسلام و المسلمین مؤیدالدین ملجا القاصدین
کهف الآملین ملا[ذ] العارفین قاتل اعدا الله المشر کین نظام المصالح ٣) بقیةالسلف الصالح
اعز الله تعالی انصاره صاحب المملکة الرومیه

مکتوبك متنی

١) بسم الله الرحمن الرحیم هو حسبی

٢) الحمدلله الذی جعل الانسان خلیفه فی ارضه وخصّ الملوك للاصلاح بین ٣) عباده والصّلاة
والسلام علی رسوله محمد الزّاجر عن الافتان امّته والهادی الی ٤) سداده واله الکرام
واصحابه و بعده علم شریفکز محیط اولا کم ٥) بوندن اوّل علاءالدولهٔ فتح ادوب دولتیله کرو
استانبوله ٦) متوجه اولدوغکزدن برو بودیارلره تجاردن و آینده دن ورونده دن ٧) براحد کلز
قلدی وبزوم بوندن وارن تاجرلرومزی داخی اوغلم حضرتلری ٨) امرادوب مالل رنی امانته
قودرب کندولری برنه ضمانه ورمشلر دکزدن ٩) وقرودن عسکر جمع ادوب بزوم اوزرمزه
کلمکه نیت ایلمش سز دیو ١٠) استماع اولندی ایله اولسه خاطرشریفمز بغایت تعجب ایلدی
زیرا که ١١) اکومز داخی الحمدلله اهل اسلام پادشاهلریوزحکممز آلتنده اولانلر ١٢) مؤمنلر
وموحدلردر صوفی کبی خارجی دکوللردرکه علمافتوی ورلرقتللرنه ١٣) واکر بزوم جانبمزدن
بوذکر اولان افعاللره مباشرت اتمکلکه نسنه ١٤) سبب اولمش وارسه اعلام اده سز بز انی
دفع اداوز ماببنمزده اولان ١٥) مسلمانلره ضرر یتشمیه والاهیچ سبب یوقدر ١٦) محضا همان
مملکتکزه طمعم واردر درسکز امرالله تعالی ١٧) حضرتنکدر یفعل الله مایشاء ویحکم مایرید
امدی اوغلم حضرتلرندن ١٨) التماس اولنورکه بومکتوبمزوك جوابنی مکتوب الدن ادمله تعجیل
دکزدن ١٩) و یاخود قرودن امرادەسز که بزه وصول وله والله تعالی یدیم للکمکم ٢٠) ألبقا
والخلود ولدَ ولتکم العزّ الدّایم والصّعود بمنه وکرمه انشاآلله تعالی ٢١) کتب فی اواخر
شهر صفرالخیرختم باالخیر [بویله در] والظفر سنه اثنین وعشرین وتسعمایه ٢٢) وصل الله علی
سیدنا محمد و آله و صحبه و سلم و حسبنا الله و نعم الوکیل

آدرەس دیه توسیم ایتدیکمز اوچ سطرك یازیسی مکتوب متننك یازیسندن آز فرقلیدر.
عجله ایله یازیلمش ایشلك بر یازیدر . بونك ابتداسنده « المقام العالی الکبیری » عبارەسی

كوريلير. « المقام العالى » تعبيرى مصر تشريفاتنجه مطلق حكمدارلره ويريلن برلقبدر. وندن صوكره يكديكرينى ولى ايدن وصفلر ايســه مصر مملوكلرى زماننده پك اهتمام ايله تركيب اولونيردى ودكل يالكز محرراتده حتى برچوق اشيانك اوزرنده محكوك ومنحوت بولونمقده‌در. آدره‌سك اوچنجى سطرينك نهايتنده « اعزالله انصاره » عباره‌سندن صوكره برقاچ كلمه‌لك محله سلطان سليمك اسمى يازيلاجق ايكن بوش براقيلمشدركه بوحال بعضاً ديكر وثيقه‌لرده‌ده كوريلمشــدر . هر حالده اونى تعقيب ايدن « صاحب المملكة الروميه » عباره‌سى و متنده مندرج ٩٢٢ سنه‌سى مكتوبك سليم اوله خطاباً يازيلمش اولديغنده شك و شبهه براقماز . فقط مكتوبده قانصوه غورينك امضاسى‌ده يوقدر . حكمدار نامه‌لرينك بر چوغنده امضا ويامهر بولونمازدى. بونلرعلى الاكثر مخصوص برايلچى ايله كوندريلديكندن كيمك طرفندن كلديكى معلومدر . اساساً بومألده قانصوهدن برمكتوب كلديكنى كرك مصر، كرك عثمانلى تاريخلرى ايما ايدييورلر . بوراده بر جهت دها وارد خاطر اولابيليركه اوده مكتوب يازيلدقدن صوكره سلطان سليمه ايصال ايديله‌مه‌يوب بالآخره حلبده قانصوهك اوراقيله برابر اغتنــام ايديلمش اولماســيدر . فقط بوكاده احتمال ويريله‌مز ، زيرا فريدون بك مجموعه‌سنده (برنجى طبعى، ١٢٦٤ ، ج ١ ، ص ٣٧٤) مندرج واوائل محرم ٩٢٢ تاريخلى سليمك توركجه مكتوبى قانصوه غورينك أليمزده‌كى مكتوبنه بر جواب تشكيل ايدييور ، حتى آنده موضوع بحث اولان مواد مختلفه، نقطه بنقطه نظردقته آلينيور[١]. بونى اثبات ايتمك ايچون سليمك جوابنى على طريق الاختصار بورايه درج ايدييورز :

« ... وبعده مكتوب شريف عاليمقام وارد اولوب مضمون شريفى متضمن اولدوغى احوال مطالعه قلنوب معلوم اولديكه بعض زماندنبرو آينده ورونده وتجار منع اولنمقدن خاطر شريفه جناب عاليمزده ملحوظ اولمدق بعض قضــايا خطور ايدوب مقام شريفمزده سؤ ظن اولنمش ايمدى رأى عالم آرايه مخفى دكلدركه سابقا قزلباش لعينك اوستنه وارمقدن غرض مجرد انوار نواميس الٓهيه وشرايع نبويه حجاب ظلام ظلم مخالفان دين ودولتدن اظهار ايدوب عالمى شرايع نبويه ايله پرنور ايلمك ايدى قطعاطمع مملكت وضبط ديارخاطر

[١] فريدون بك مجموعه‌سى مندرجاتى باشدن آشاغى اويدورمه شيلر ديه تلقى اولونماماليدر . بلكه اك اسكيلرى اويله‌در ؛ فقط بومكتوبده كوريلديكى وجهله ، بك چوقلرينك صحتنه ايناتمق لازمدر . وثائق تاريخيه، خزينهٔ اوراق اطرافليجه تدقيق ايديليرسه اوزمان اونلرك صحيحلرى ايله اويديرمه‌لرى برد برد تعين ايده‌جكدر .

شريفمزه خطور ايتمشدى ... بعده اصلا متفحص اولميوب حالت اصليه‌سى اوزره استقرارى استماع اولنيجق ينه عزت پادشاهى ظهوره كلوب ..... برى طرفدن علاقه‌سى واستمدادى بالكليه منقطع اولمغيچون طريق شرق سد اولنوب آينده ورونده وتجار منع اولندقدنصكره هربارکه اولطرفدن بركمسنه كلش بولنسه تفتيش وتفحص ايديجك يا حلب يولندن يا دريادن اسكندريه يولندن كلش بولنديغى جهتدن جانب شرقه واصــل اوله‌جق طرفك جميعيسى سد اولنمق قصد اولنوب اول طرفك دخى آينده ورونده‌سى منع اولنوب شونلركه اللرنده متاع شرقى بولندى اكر عرب اكرعجم اكر روميدر حاللرنده شبهه اولنديغيچون معتمد ويرار كفيللره ويريلوب اثوابلرى ضبط اولندى اما شونلركه اللرنده متاع شرقى بولنمامشدر هيچ دخل وتعرض اولنميوب حاللرى اوزره تجارتلرنده ابقا اولنمشدر » .

اشته بالاده‌كى سوزلرله سلطان سليم مكتوبك ٦ - ٨ نجى سطرلرنده‌كى مواده جواب ويرييور. يالكز ٥ نجى سطرده علاءالدوله مملكتنك فتحى حقنده‌كى فقره‌يى سكوت ايله كچيشديرييور. معلوم اولديغى اوزره ذولقادر اوغلى علاءالدوله كاه مصره ، كاه عثمانليلره مماشــات ايدر وتابع اولوردى. قيزى عايشه خاتون سليم اولك والده‌سى ايدى. عثمانليلره قارشى صوكره‌لرى آلديغى وضعيت، خيانته عطف اولونارق سليمك ايران سفرندن عودتنده و ٩٢١ سنه‌سنده قتل اولونمشدى .

بعده قانصوه غورى مكتوبك ٩ نجى سطرندن اعتباراً سليمك قره‌دن ودكزدن مصره قارشى حركت ايتمك نيتنده بولونديغندن طولايى شكايت ايدييور . بونى تأويل مقصديله سلطان سليم جوابنده شو وجهله ادارهٔ كلام ايدييور : يعلم الله وكفى به شهيدا كه سلاطين اسلاميه‌دن هيچ برينك كندويه يا مملكتنه طمع ويا كزند ايرشدرمك قطعا خاطره خطور ايتمامشدر دخى ايتمز مادامكه امر شرع شريف ايجاب ايتميه خصوصا سزلركله مودت سابقهٔ موروثى‌كه درجهٔ ابوت وبنوته يتشــوب حرمين مكرمين حرمتى دخى مرعى ايكن مقام عاليمزدن شــمديه دكين بين الجانبين نكدره باعث بر قضيه وعداوت وطمع مملكتدن مبنى بروضع صادر اولمامشدر وبومعنى‌يه شاهد عدلدركه هنوز مكتوب شريفكز واصل اولمدين حاليا اول مفسد بيدينك آثار كفر وضلالتى بالكليه عالمدن محو ايلمك نيتنه ديارشرقه متوجه اوليجق عادت ســالفه مقتضاسنجه بابام سلطان حضرتلرى خلدت ســلطنته‌نك وحرمين كريمينده مقبول الدعوه ظن اولنان كمسنه‌لرك ادعيهٔ صالحه‌لرين رجا ايدوب اعلم العلما .... مولانا ركن الدين زادت فضــائله وفخر الامرا ... احمد دام مجده‌يى ايلچى تعين ايليوب

كوندرمشوزدر. مجرد تحريك سلسلهٔ وداد وتشييد مبانئ اتحاد ايچون حق عليم وعلامدركه بو جانبدن محبتدن غيرى هيچ نسنه يوقدر ومن بعد اولمق احتماليدخی يوقدر مكر بزم اعداى دينى قلع وقمع اتمزه‌كه بحسب الشرع واجب اولمشدر رضا كوسترميوب مخالفته اقدام ايده‌سز اولوقت هرنه‌كه وراى تقدير ربانيه‌در ظهوره‌كله .... وكميلر احوالی ذكر اولنمش معلوممكزدركه جانب بحرده جناب عاليمزك كفار خاكساره دائما غزا وجهادی اكسك اولميوب حفظ دريا ايچون مراكبمز جميع زمانده مهيادركه بوحالتده محبته منافی بروضع اولمشدر . اميددركه من بعد دخی جانبيندن برودته باعث اولور بر وضع صادر اولميوب توارد رسايل مودت پيام و تردد رسل ذوى الاحترامدن خالی اولنميه تاكه بنياد وداد مرصوص اوله تحريراً فی اوائل محرم الحرام سنه ٩٢٢ » .

سليمك جوابنامه‌سنك بوقسمی قانصوهك مكتوبيله مقايسه ايديله‌جك اولورسه قانصوهك شبهه وترددلرينی واندیشه‌لرينی برطاقم واهی تأمينات ايله ازاله‌يه چاليشديغی، حتی قانصوهك « اوغلم حضرتلرى » خطابنه قارشی « بابام سلطان حضرتلرى » تعبيرينی قوللانديغی كوريرز . مع مافيه مصر سلطانی سليمك مقاصد استيلاجويانه‌سنه چوقدن واقف ايدی . حتی هيچ سبب يوق ايكن محضا همان مملكتنه طمع ايديورسه قانصوه بوكاده متوكل اولوب « امر الله تعالى حضرتنكدر » ديه‌رك يازيور و هر احتماله قارشی تداركات سفريه‌ده بولونيوردی . بونلرى معاصريندن اولان ابن اياس وابن زنبل عريض وعميق تاريخلرنده قيد ايتمشلردر . بوراده برنقطه اوزرينه نظر دقتی جلب ايتمك لازمدر. اوده هرايكی مكتوبك تاريخلريدر . طوپقپو سرايی وثيقه‌سنك تاريخی اواخر صفر ٩٢٢ در . بونك صحتنده تردد ايديله‌مز. حال بوكه فريدون بك مجموعه‌سنده جوابك تاريخی اوائل محرم ٩٢٢ اولمغله اوته‌كندن اك آز بربچق آى مقدمدر . بز بونی فريدون بك مجموعه‌سنده برسهو اولمق اوزره تلقی ايده‌رز. ذاتاً وقايعك جريانی‌ده بونی كوسته‌ريور : سلطان سليمك جوابنده‌كی يمين وقسم ايله مملو تأميناته قانصوه غورى بلكه برآرالق اعتماد ايتمش ايسه‌ده همان عقبنده حقيقته مطلع اولارق تداركات سفريه‌يه باشلامش و ١٥ ربيع الآخر ٩٢٢ (١٨ مايس ١٥١٦) ده، معيتنده عباسی خليفه‌سی المتوكل على الله محمد و مذاهب اربعه قاضيلرى واركان سائره بولونديغی حالده قاهره‌دن حركتله ١٨ جماذى الاولى‌ده شامه و ١٠ جماذى الآخره‌ده حلبه و ٢٠ رجبده حيلانه مواصلت ايديور . مرج دابق محاربه‌سی ٢٥ رجب ٩٢٢ (٢٤ اغستوس ١٥١٦) ده وقوع بولمشدر .

سلطان سليم مذكور جوابی حاملاً سفارتله مصره كوندرديكی روم ايلی قاضی عسكرى زيرك زاده مولانا ركن الدين ايله امرادن قره‌جه پاشا ديمكله مشهور احمد بك استانبولدن ٤ جماذى الاولى ٩٢٢ ده حركت ايتمشلر وايرتسی كونی‌ده سلطان سليم استانبولدن خروج ايله‌مشدر [١] .

بوايلچيلرك حلبده سلطان قانصوهه ملاقی اولملرى جماذى الآخره‌نك وسطلرينه طوغرى واورادن عودتله عثمانلی اردوكاهنك بولونديغی توجان دره‌يه مواصلتلرى ١١ رجب ٩٢٢ ده وقوع بولمشدر. بناءً عليه فريدون بكده‌كی جوابك تاريخی برسهودن عبارت اولوب (محرم) يرينه (جماذى الاولى) اولمق لازم كلير . يكديكرندن قوپيه ايدن بوتون عثمانلی مورخلرى قانصوه غورينك ابتدا بوايلچيلره بد معامله ايله آنلرى حبس وفقط صوكره تلطيف ايده‌رك برچوق هدايا ايله سلطان سليم جانبنه اعاده ايتديكنی يازيورلر .

سلطان سليمك مصر سفرينه داٸر وقايعی فريدون بك مجموعه‌سنده (ج ١ ، ص ٣٩٦ ده اسمسز بر رساله‌ده وصحيفه ٤٠٦ ده ديوان كاتبی حيدرچلبی رساله‌سنده) كونی كونه مقيددر. مصرليلره مقصدينی سزديرمه‌مك ايچون سلطان سليم بريكی ايران سفرى بهانه‌سيله، بالاده مذكور اولديغی وجهله، ٤ جماذى الاولى ٩٢٢ ده استانبولدن حركت و ٢٧ جماذى الآخره‌ده ملاطيه اوواسنه واصل اولمشدر . بوراده قانصوه غورينك حلبدن حركت ايتديكی وعجم شاهندن ياردیم استه‌ديكی، حتی آنكله اتفاق ايتديكی خبرلرى كلوب ٥ رجبده عقد اولونان برديوانده مصر سلطانی اوزرينه حركته قرار ويرلمشدر [٢] .

[١] قوجه نشانجی جلال زاده مصطفی چلبی سليم نامه‌سنده (آثار عتيقه موزه‌سی كتبخانه‌سنده يازمه ، نومرو ٣٦٢) سفارتله مصره كيدن بو ايكی ذات وداعتيله قانصوه غورى‌يه بر دكل ، ايكی نامه كوندريلديكنی وبونك بريسی عربجه وديكرى توركجه محرر اولديغنی بياندن صوكره متلرينی عيناً درج ايديور. دها اوزون اولان عربجه مكتوبده سليم اخوت، بنوت و ابوتدن بحث ايتديكدن صوكره مقصد سفرك محضا ايرانه قارشی اولديغنده مصراً برچوق تأمينات ويريور . مكتوبك قسم اعظمی الفاظ تعظيميه و احتراميه ايله مملودر . بك قيصه اولان توركجه نامه‌نك ابتداسی شويله‌در : « جناب سلطنت مآب ، عزت نصاب ، دولت انتساب ، سعادت اكتساب ، ملكی الذات ، ملكی الصفات ، قرنداشم سلطان مصر ، ابدت دولته . . . الخ . » بونده سليم احوال سياسيه‌دن دها زياده بحث ايدوب هدفی عجم اولديغنی آكلاتمغه چاليشيور. فريدون بك مجموعه‌سنده بو مكتوبلر مندرج دكلدر.

[٢] بووقايعدن دها چوق اول قانصوه غورينك سليمه برنامه يازارق صفويلره قارشی برنوع تدافعی معاهده عقدی تكليفنده بولونديغی سليمك اواخر ربيعين [بويله‌در] سنه ٩١٩ تاريخلی عربجه برجوابندن آكلاشيليور. بوجوابه نظراً قانصوهك تكليفی شويله ايدی : « اكر صوفی مصره توجه

سليمك تأميناتى بوتون خدعه‌دن عبارت اولديغنى قانصوه غورى پك اعلا بيليوردى، فقط بلكه غضبنى تسكين ايده‌رم اميديله امراسندن دواتدار مغلباى نامنده‌كى ذاتى سفارتله سليمك نزدينه كوندردى . بونك كتيرديكى نامه‌يى بزم تاريخلريمز بر معذرتنامه ديه تلقى ايدرلر . بونامه‌نك صورتى شيمديلك معلوم دكلدر . هرحالده مغلباى ايله رفقاسى سليمك نزدنده پك فنا معامله‌لره دوچار اولوب صقاللى تراش ايتديريلديكنى وطوپال برحيوانه بينديريله‌رك براعلان حرب ورقه‌سيله برابر كلديكى يره كوندرلديكنى مؤرخ ابن اياس ايله ابن زنبل بيان ايدرلر . بونلرك اعلان حرب ورقه‌سى ديديكلرى سليمك قانصوهه يازديغى و۱۱ رجب ۹۲۲ ده توجان دره بوغازيندن كوندرديكى صوك مكتوبك صورتى فريدون بك مجموعه‌سنده (ج ۱ ، ص ۳۷٥) مندرجدر . بونامه‌ده سليم آرتق شيمدى‌يه قدر طاشيديغى صلحپرورلك نقابنى آتارق آچيقدن آچيغه مقاصد استيلاجويانه‌سنى اعلان ايدييور . مكتوبك نهايتى شويله‌در : « پس سنده دخى ذره حميت اولوب رجوليتدن حصه وفتوتدن بهره ودرونكده فى الجمله زهره وار ايسه كركدركه كنج زاويهٔ رعب و هراسده منزوى اولميوب جميع اعوان و انصاركله متنبه اولوب زخم تيروتبردن سر طوتميوب هر قنغى وضع كنديكه قولاى كوزيكور ايسه هيچ سعيده قصور قوميوب شمهٔ غيرت وار ايسه مراد ايدنديكك اسلوبى و مقصود ايدنديكك برموضعى تعيين ايليوب كلوب عساكر نصرت مآثريمه مقابل اوله‌سن پردهٔ كمونده مقدر اولان هر نه ايسه معرض بروزده جلوه‌كر اوله انشا الله تعالى » .

بوندن صوكره‌كى وقايع تفرعاتيله معلومدر . ملك اشرف قانصوه غورى ۲٦ رجب ۹۲۲ ده مرج دابق محاربه‌سنده مغلوب اولوب برروايتده بواثناده مقتولاً ، ديكر روايتده نزول اصابت ايتمكله وياخود شيخوختندن طولايى سكتهٔ قلبدن آتدن دوشه‌رك اوراده وفات ايتديكدن صوكره تكميل سوريه ، مصر وحجاز ياوز سلطان سليمك أليـنه كچمشدر . قانصوهك بالاده‌كى مكتوبى مختصراً تدقيق ايتديكمز وقايعى خاطرلاتير .

خليل ادهم

ايدرسه عثمانلى عسكرى آقشهر وياخود قيصريه‌ده مصر عسكرينه واكر عثمانلى اولكه‌سنه هجوم ايده‌جك اولورسه مصر عسكرى سليمك ايسته‌ديكى محلده سليمك عسكرينه التحاق ايده‌جكدر » . بوكا مقابل سليمده « بو تكليفكز ممالكمزك بر ، آرزولريمزك مطابق ، آرامزك متوافق وقلبلريمزك متسق ، لسانمزك متفق اولديغنه وبينمزده اخوتك ثابت بولونديغنه دلالت ايدر » ديه‌رك برچوق الفاظ احتراميه وتعظيميه ايراديله قانصوهه حسن قبولنى بيلديرييور . سليمك بوجوابى مكتوبنك صورتى ايچون مراجعت : ملت كتبخانه‌سنده على اميرى كتابلرينك منظوم آثارادبيه قسمنده يازمه مجموعه ، نومرو ۷۱۹ ، ص ٤۰

« مشاهير مجهوله »

مقاله‌نك عنوانى ، ايلك نظرده غريب كورينير . چونكه هم مشهور ، همده مجهول اولمق ممتنعدر . فقط بزم دياره‌ده ممكندر . زمانلرنده مشهور و بين الناس منظور اولدقلرى حالده - آره‌دن ربع عصر كچر كچمز - اسماً معلوم و هويةً مجهول اولمق ، مع التأسف بزه مخصوص حالات عجيبه‌دندر .

مسرودات آتيه ، بو اجمالك تفصيليدر .

معلومدركه هرملتك ميدان مدنيتده احرازايتديكى مرتبه ، يتشديرديكى ارباب معرفتله تعين ايدر . معرفتك معزز اولديغى بلاد متمدنه‌ده معرفت صاحبلرينه - حيات ومماتلرنده - نه‌درجه رعايت ايديلديكى كوريليور . زيرا هرملت ، يتشديرديكى ارباب معرفت سايه‌سنده نقطهٔ مقصوده واصل اولور .

فضلاء اسلاف حقنده آثار كوناكون وجوده كتيرنلر ، آنلرى اعزاز ايلمكله برابر الك زياده اخلافه خدمت ايتمك املنده‌درلر .

ملتمزك يتشديرديكى ارباب معرفت و همتده هر عصرده ، مسالك مختلفه‌يه منسوب اصحاب كمال حقنده اثرلر يازمشلردر . اوسايه‌ده‌دركه دانشمندان اسلافدن برقسمنك وجودندن خبردار اوله‌بيليورز .

طبقات علما ومشايخ ، تذاكر شعرا و خطاطين ، تراجم احوال مشاهيره متعلق سائر مؤلفات موجوده ، ملتك افراد فاضله‌سنى تماماً حاوى دكلدر . هر دورده وطنك مختلف جهتلرنده ظهور ايدن نيجه معرفت صاحبلرى ، صدورده قالمش ، سطوره كچمه‌مشلردر . آنلرك عمر ثانيسى مثابه‌سنده اولان نيجه آثار مهمه‌ده - كنديلريله برابر - نابود اولمشدر . بوكون دانشپناهان اسلاف حقنده (تحرير نفوس معامله‌سى) اجرا اولنسه - اساساً معدود اولان - كتب تراجمده محرر مقداردن فضله بولمق قابل اوله‌ماز . چونكه وقتيله تثبيت ايديله‌مشدر . آنلرى بيلنلر ايسه تعاقب ازمان ايله منقرض اولمشلردر .

آثار اسلافده بوكون كتبخانه‌لرده بولنانلردن عبارتدر . خصوصى كتبخانه‌لرى

يانغينلر، آتش ضرورتله يانانلر ، علم ايله مناسبتی اولمايانلر، قدرناشناسلر، خارجدن اوزاديلان اللر محوايتمشدر. بناءً عليه عرفان مملكتك تمثالی اولان اسلاف صاحب كمالك مقدار حقيقيسی و هويت ذاتيه‌لری ايله آثار علميه‌لری ظلام مجهوليتده قالمشدر . الده‌كی تراجم احوال كتابلرينه باقوب‌ده معارفك شعبات مختلفه‌سنده يتيشن اصحاب هنر ومعرفتك ذوات مضبوطه‌دن عبارت اولديغنه حكم ايتمه‌مليدر .

مقدما وقعه‌نويسلر ، وقائع و اشخاصی ـ ايی كوتی ـ يازارلر ، اخلاف ـ آزچوق ـ استفاده ايدردی . وقعه‌نويسلرك ، عدم اطلاع سببيله ، ياخود بالالتزام ضبط ايتمدكلری حادثات و اشخاص‌ده اونوديلوب كيتمشدر .

بالاخره صورت رسميه وخصوصيه‌ده ضبط وقائع، بسبتون اهمال ايديلديكندن اخلاف ايچون وقائع واشخاص كذشته‌يه وقوف ، مزاحم عظيمه اختيارينه موقوفدر .

معاصريندن بعض ارباب همت، اثر اسلافه تبعيت ايله مشاهيرك برقسمنی قيدايتمشلرسه‌ده اثرلری ميدانده يوقدر . ميدانده اولانلری‌ده ضياعه محكومدر .

شيخی‌نك شقائق ذيلنه فندقليلی عصمت افندی مرحومك يازديغی ذيل ـ كه ١١٤٣ دن ١٣١٤ سنه‌سنه قدر كلن ، كچن علمانك تراجم احوالنی حاويدر ـ فندقليده ظهور ايدن بر حريقده خانه‌سيله برابر يانمشدر . سكز جلددن متشكل اولان بو اثرك ايكی جلدينی وقتيله تبييض ايدرك سلطان عبدالحميده تقديم ايتديكنی و مؤخراً تخطر ايلديكی تراجم احوالی درت جلد اوله‌رق يازديغنی ، نزدنده محفوظ اولديغنی سويلردی . سرايه ويرديكی فورمه‌لرك بر قسمنی ييلديز اوراقی ميانده ـ پراكنده بر حالده بوله‌رق ـ جمع ايتمش و ييلديز كتبخانه‌سنده موجود فورمه‌لرله برلشديرتمشدم . اثرك بر قسمی ، تورك تاريخ مجموعه‌سنه درج ايديلمشدی. بالفرض قصوری اولسه‌ده فائده‌دن خالی دكلدر .

عصمت افندی، شيخ الاسلام اسعد افنديك « اطرب الآثار » نامنده‌كی تذكرهٔ موسيقی شناسانيله مستقيم زاده‌نك « تحفهٔ خطاطين » عنوانلی اثرقيمت دارينه‌ده ١٣١٤ سنهٔ هجريه‌سنه قدر بر ذيل يازمش ايسه‌ده ياندیغنی بيان ايدردی .

١٢٧٢ ده كوستنديلده وفات ايدن مفتی محمد شمعی افنديك « تحفهٔ خطاطين » ه ذيل يازديغی مروی ايسه‌ده نسخه‌سنی كورمدم .

شيخ الاسلام عارف حكمت بك مرحوم (مجموعة التراجم) نامنده براثرله (كشف الظنون)ه ذيل وتذكرهٔ شعرا يازمشدر . نسخهٔ اصليه‌لری ، مشاراليهك يكنی عزت بكك

تركه‌سنده ظهور ايدرك ملنی ژاندارمه دائره‌سی شعبه مديرلرندن اسماعيل پاشا مرحوم اشترا ايلمشدی [١] . اسماعيل پاشانك ـ قرق سنه اوغراشه‌رق ـ وجوده كتيرديكی « اسماء المؤلفين و آثار المصنفين » و « ايضاح المكنون فی الذيل علی كشف الظنون » ك بوكون نره‌ده بولنديغنی بيلميورم .

فطين افندی مرحومدن صكره تذكرهٔ شعرا ترتيب ايدن براهل همت ظهور ايتمديكندن واسلاف ومعاصرينی احتوا ايلك اوزره ـ چايلاق ناميله معروف ـ توفيق افندی مرحوم طرفندن ترتيب اولنان « قافلهٔ شعرا » (د) حرفنده قاله‌رق اكمال ايديله‌مديكی كبی شاعر علی روحی مرحومك ـ معاصرين شعرايه مخصوص ـ بر تذكره تحريری حقنده‌كی تشبثی نتيجه پذير اوله‌مديغندن ١٢٧١ سنهٔ هجريه‌سندن بری يتيشن شاعرلره دائر معلومات آلمق خيال محال حكمنه كچمشدر .

ادبيات و تاريخ ادبيات ايله توغل ايدنلر ، اوچ يوز سنه اول كلن بر شاعر حقنده ـ ممكن مرتبه ـ معلومات آله‌بيلدكلری حالده اللی آلتمش سنه اول ياشايان بر شاعره دائر منبع معلومات بوله‌ميورلر .

جناب حق، محررلرينك روحلرينی شاد ايتسون ، « لغات تاريخيه وجغرافيا » « قاموس الاعلام » « سجل عثمانی» « عثمانلی مؤلفلری » كبی اثرلردن متأخرين مشاهير حقنده معلومات كافيه آلمق قابل دكلدر . چونكه او اثرلر ، محررلرينك تعيين ايتدكلری حدود داخلنده بر فهرست اسامی مرتبه‌سنده‌در .

هر صنف مشاهير ملته مخصوص، مختصر و مفيد بر قاموس ترتيب ايديلمسی ايچون بنی تشويق ايتديلر. بو امر مهم، بر ايكی آدمك غيرتيله و وسائط حاضره ايله وجوده كله‌جك شيلردن اولمديغندن بالطبع تشويقاته اهميت ويرمدم . باخصوص سنه‌لردن بری چاليشه‌رق مسالك مختلفه‌يه منسوب بر چوق قيمتلی ذاتلر حقنده استحصال ايتديكم معلوماتی احتوا ايدن اوراق ـ متاركه سنه‌لرنده خانه‌می اشغال و مالملكمی يغما ايدن ـ فرانسز و انكليز قوای عسكريه‌سی طرفندن امحا ايديلديكندن ـ ضرری نفسمله برابر مملكتمه‌ده تعلق ايدن ـ بو حادثهٔ فجيعه اوزرينه شوقم منسلب اولدی . يالكز « تذكرهٔ فطين » ه ذيل اوله‌رق ترتيب ايلديكم اثرك بش اون صحيفه‌سی الده قالديغندن بالاخره يكيدن يازمغه تشبث

(مجموعة التراجم) ايله تذكرهٔ شعرانك صورتلری فاتحده ملت كتبخانه‌سنده موجوددر .
(كشف الظنون) ذيلی‌نك مسودات اصليه‌سندن برقسمی‌ده كتبخانهٔ فقيرده محفوظدر .

ايتدم، انواع مشكلاته هدف اولدم. ترجمهٔ حاللرينى رجا ايتديكم بعض شعراى كرامدن كورديكم ناز وكرشمه، بوايشه كيريشديكمه بنى نادم ايتدى. «كمال‌الشعرا» تسميه ايلديكم بو اثر مفصلك اكمالى ميسّر اولور و طبع ايديليرسه معاصرين و اخلافك ـ آز چوق ـ ايشنه يارار ظن ايدرم.

بو سطرلرك تحريرينه، استاذ محترم احمد راسم بك افنديك «ايلك بويوك محررلردن شناسى» نامنده‌كى اثر قيمت دارى سبب اولمشدر. بو اثرك ايلك ايكى مقاله‌سنده‌كى بياناتدن، «جريدهٔ حوادث» محررلرى ميانده ذكر اولنان «دانش بك» [١] ايله عالى، حافظ مشفق و ديكر ارباب دانشك تراجم احوالنه اطلاع، نه قدر مشكل، بلكه غير قابل اولديغى انظار دقتده تجسم ايدر.

انجمنجه كوستريلن آرزو اوزرينه «مشاهير مجهوله» ناميله يادى موافق اولان بعض ادبا و شعرا حقنده بيلديكمى يازدم.

«عالى افندى»

على عالى افندى ـ محمود پاشا باشنده ـ بر قهوه‌جينك اوغليدر [٢].

ديوان قلمى دفترلرندن برنده شو فقره محرردر: «ارباب استحقاقدن محمود پاشا ساكنلرندن حسن پاشا مرحومك تاتار آغاسى متوفى محمد آغا زاده على افندى.

اقعادى: ٥ ذى‌القعده ١٢٥٢. «عالى» مخلصى ويريلمشدر».

على افنديك، شاعر عالى اولديغى شبهه‌سزدر. پدرينك، مقدما تاتار آغاسى ايكن بالاخره قهوه‌جى اولمسى مستبعد دكلدر.

عالى‌نك ـ محررلرندن بولنديغى ـ «جريدهٔ حوادث» ده كوريلن بر اعلانده [٣] مومى‌اليهك، محمود پاشا جوارنده ساكن اولديغى مؤيّددر.

[١] بو ذات، عاكف پاشانك «تبصره» ده بحث ايتديكى شاعر دانش بك ايسه «جريدهٔ حوادث» ك ظهورندن اون بر سنه اول وفات ايلمشدر. صفيه سلطان زاده‌لردن و شعرادن محمد دانش بك ايسه بوده ١٢٥٣ ده ارتحال ايتمشدر [مطبعهٔ عامره مديريتنده و خدمات سائره‌ده بولنمش اولان صلاحى بكك پدريدر]. اساساً «جريدهٔ حوادث» محررلرى آره‌سنده او نامده بر ذات تخطر ايده‌ميورم.

[٢] عالى‌نك احباسندن هرسكلى عارف حكمت بك مرحومدن مسموعدر.

[٣] جريدهٔ حوادث ١٤ جمادى‌الاولى ١٢٦٧:

« محمود پاشا جوارنده مجلس ماليه رئيسى سعادتلو لبيب افندى حضرتلرينك دولت خانه‌لرى

عالى‌نك، تاريخ ولادتى غيرمضبوطدر. فقط وفاتندن ايكى سنه اوّل قرق بر، قرق ايكى ياشنده اولديغى عارف حكمت بكك سويله‌مسنه نظراً ١٢٣١، ياخود ١٢٣٢ ده طوغديغى آكلاشيليور.

اون‌يدى‌ياشنه‌قدر قهوه‌خانه‌ده باباسنك خدمتنده بولنمقله‌برابر تحصيل‌علمه‌ده چاليشدى. بروسه‌لى طاهر بك مرحوم «عثمانلى مؤلفلرى» اسملى اثرنده «سلطان احمد جامعنده‌كى محفل دائره‌سنده سلطان محمود عدلى طرفندن كشاد اولنان (مكتب عرفان) دن نشأت ايلمشدر» دييورسه‌ده بوخصوصده معلوماتم يوقدر.

يوقاريده اشارت ايديلديكى‌وجه‌ايله ـ برزمان دار دانش حكمنده‌بولنان ـ ديوان قلمنه وبرمدت صكره ـ قلم مذكوره ملحق ـ مهمه اوطه‌سنه داخل اولدى. كماكان اكتساب معرفت‌ايتدى. حتى صدر اسبق‌مدحت‌پاشا، داخليه‌مستشاراسبقى‌جلال‌بك [١]، ظرفاى ارباب‌معرفتدن قاكليجه‌لى شرف افندى مرحوملره برابر محمودپاشا جامع شريفنده علماى ايرانيه‌دن ميرزا صفادن‌ده فارسى تدرس ايلدى.

ميرزا صفا، مدينهٔ‌منوره‌يه عزيمتنده جلال‌بكه آتيده‌كى مكتوب منظومى كوندرمشدر:

ای «جلال» ای كه «شرف» يافته از «مدحت» تو   خاطر «عالى» من در حرم فخر انام

قدر ايام وصال تو نميدانستم   تا كه افتاد مرا كار بمكتوب پيام

دل نميخواست جدايى زتو اما چه كنم   هيچ كس رانبود كردش ايام بكام

كوش كن پند مرا روى زميخانه‌متاب   نوش كن بادهٔ عرفان بهنر كوش مدام

هركه مستفسر احوال صفا شد بوفا   برسان ازمن مهجور باوعرض سلام.

١٢٦١ ده كتابت خدمتيله شامه كيتدى. اوراده اقامت‌ايدن مشاهير مشايخ كرامدن

آرقه‌سنده زقاق ايچنده اوچ اوطه و مطبخ و كيلار وبرمقدار آچيقلق ومشتملات سائره ايله مجلس محاسبهٔ ماليه كتبه‌سندن عالى افنديك خانه‌سى صاتيلق اولوب اشتراسنه طالب اولانلرك جريدهٔ‌حوادث خانه‌دن سؤال ايلرى وبهاسى دخى اهونجه اوله‌بيله‌جكى اعلان قلندى».

بواعلان اوزرينه خانه‌نك صاتيلوب صاتيلمديغى، صاتيلمش ايسه عالى‌نك هانكى سمته نقل مكان ايلديكى معلوم دكلدر. لبيب‌افنديك اخشاب قوناغى، تخميناً يكرمى‌بش سنه اول ييقيله‌رق طرزجديده ينه اخشاب اوله‌رق انشا ايديلمشدر.

[١] ملغى صدارت مستشارى على فؤاد بك افنديك بويوك پدريدر.

قوش اطه‌لى ابراهيم افندى‌يه انتســاب ايتدى . روايت واقعه‌يه كوره شامه بالخاصه عزيز مشاراليه ملاقى اولمق مقصديله عزيمت ايلدى. قوش اطه‌لينك زير جناحنده تربيه كوردى. فضلاى بنامدن پتريچلى عبدى بك [١] مرحومك، كتبخانه‌مده بولنان مجموعه‌سنده ـ عالى‌نك خط دستندن نقلاً ـ مندرج اولان منظومهٔ آتيه، عالى‌نك قوش‌اطه‌لى مرحوم حقنده‌كى حسيات حرمت كارانه‌سنه ترجمان بليغدر :

اى كوكل تختنه سلطان‌جهان قوش‌اطه‌لى   عاشقك خانهٔ قلبنده نهان قوش‌اطه‌لى
كوربنور عارفه‌وجه احديت سنده   جان جان جان جهان جان جنان قوش‌اطه‌لى
سجده قيلدم كوربجك ايكى قاشك محرابن   بلبل سردن ايروب كوشه اذان قوش‌اطه‌لى
سير فى‌اللهه واروب قاف فنا عنقاسى   چاغرر درد ايله باصوت و زبان قوش‌اطه‌لى
«كل يوم هوفى‌شأن» ايله اطلاقه‌واروب   بوله‌م سندن او واديده نشان قوش‌اطه‌لى
زيب دستارم ايدوب باغ بقا كللرنى   اولمشم بن دخى بركلشن جان قوش‌اطه‌لى
كندنى كندينه‌وبردم آره‌ده‌عالى هيچ   جسم‌وجان چشم‌ولسان كون‌ومكان قوش‌اطه‌لى.

شامده بولنديغى اثناده تحرير ايتديكى « هدية‌الولى فى واردات قوش اطه‌لى » اسملى غيرمطبوع اثرينك ـ كه نسخه‌سى اندردر ـ مقدمه‌سنده ايراد ايتديكى تعبيرات تبجيليه‌ده‌حق مشاراليه‌ده‌كى تعظيمات فوق‌العاده‌سنه شاهددر . مقدمه‌ده ديوركه :

« .... برقاچ آيت وبرقاچ حديث‌شريفك اولوالالبابه مفتوح‌اولان معانىٔ دقيقه‌ونكات لطيفه‌سندن بعض تفاسير رموز التماسى، قطب‌العارفين، غوث‌الواصلين ، مشهود عين‌اليقين ، مقابل شمس‌اعظم‌وطلسم كنز مبهم، سيدنا وملجائنا وملاذالعالم قوش‌اطه‌لى‌الشيخ‌السيدالحاج ابراهيم افندى قدسنا الله بسره‌الاعلى حضرتلرينك واردات خزينهٔ سرنور امتلالرندن باد بدستان سائلينه مصروف بيوريلديغى‌اوزره حسب‌الاستعداد بوفقيردخى برمقدار حصه‌مند اولوب . . . . » .

برمدت شامده اقامت ايتدكدن صكره استانبوله دوندى . مجلس محاسبهٔ ماليه كتبه‌سى سلكنه دخول ايلدى. [٢] . مؤخراً « جريدهٔ حوادث » ه كاتب [محرر] اولدى .

[١] قوش اطه‌لى مرحومك منتسبلرندندر . « سفير قصير » ناميله معروف مهاجرين قوميسيونى رئيس اسبق متوفى يوسف رضا پاشانك برادريدر . ١٣٠٤ ده وفات ايتدى . مطبوع وغيرمطبوع بعض آثار مهمه‌سى واردر.

[٢] لبيب افنديك بزم‌ادبنه هرصنف‌ادبا وشعرا دوام‌ايدرلردى. ضياپاشاده بوجمله‌دن ايدى. حتى لبيب افنديك ، وساطتمله فاتحده‌كى ملت كتبخانه‌سنك پرتوپاشا قسمنه قونيلان ـ هربرى پاشليجه بر

پدرينك وفاتندن صكره بر قواسه واران والده‌سيله برلكده اقامت ايدردى . عالى‌نك ـ خانه‌ده خدمت ايدن ـ « هرمز » نامنده بر قيزه روى التفات كوسترمسنى ، والده خانم خوش كورميه‌رك بر قارلى كيجه‌ده بى‌چاره قيزى زقاقه آتار . قيز ، ذات‌الجنبه طوتيله‌رق آز مدتده وفات ايدر . عالى ، كريه‌بار تأثر اوله‌رق هرسكلى عارف حكمت بكك خانه‌سنه كلير ، مرحمتسز والده‌سنك توليد ايلديكى وقعهٔ فجيعه‌يى نقل ايله قطعهٔ آتيه‌يى اوقور :

برغريب الديار ايدى هرمز   چاليشيردى خدا محبتنه
بريزيدك النده اولدى شهيد   كيتدى حقك جوار رحمتنه .

عالى، ـ امثالى‌ارباب شعروانشا كبى ـ مبتلاى‌عشرت اولديغندن آنك‌تأثيرات مخربه‌سيله ورم دوشكنه سريلدى . ١٢٧٣ [١] سنهٔ هجريه‌سنده وفات ايتدى . سلورى قپوسنده‌كى قبرستانه دفن ايديلدى. طاش ديكيلمديكندن [٢] هانكى نقطه‌ده مدفون اولديغى مجهولدر. ضيا پاشانك قطعهٔ تاريخيه‌سى :

بريكانه شاعره قيدى ينه   چرخ كردون ستمكر حيف وحيف
آغلايوب‌تاريخ‌فوتن‌سويلدم   كوچدى عالىٔ سخنور حيف وحيف

عالى‌نك تأهل ايتمديكنى ، همشيره‌سى ، باب‌عالى قواسلرندن على آغا اسمنده برينه واردیسه‌ده بالاخره نه‌اولديغى بيلنه‌مديكنى عارف حكمت‌بك سويلردى .

عالى ، اورته بويلى ، ايريجه كوزلى ، قومرال صقاللى ، ضعيف ونحيف ايدى .

ديوان اولمق اوزره ـ جمعاً (٢٨٣٢) صحيفه‌دن مركب (١٢) جلد ديوان اشعارينك برقاچ جلدى ضيا پاشانك خطدستيله محرردر . عالى‌ده مداوميندن ، باخصوص قومشو اولديغندن ـ اوصيره‌ده مجلس ماليه رياستنده بولنان ـ لبيب افنديك دلالتيله مجلس محاسبهٔ ماليه قلمنه مأمور ايدلديكى شبهه‌سزدر . وقعه نويس لطفى افندى مرحوم، ـ تاريخنك غيرمطبوع قسمنده ـ لبيب‌افندى حقنده « شوخ‌مشرب، پيرجوان‌نما ، حسن طبيعت والفت ومصاحبتده يكتا ، مجلسيله اغتنام اولنور بر شاعر بى‌همتا ايدى » ديور . ١٢٨٤ سنهٔ هجريه‌سنده استانبولده وفات ايتدى .

[٢] ثريانك « سجل عثمانى » ده عالى‌نك ترجمهٔ حالى اوله‌رق يازديغى ايكى‌اوچ سطرده ١٢٧٢ ده وفات ايتديكنى سويليورسه‌ده تاريخ وفاتك ١٢٧٣ اولديغنه ضيا پاشانك تاريخى الك معتبر وثيقه‌در .

[٣] عارف حكمت بكدن مسموعدر .

ضیا پاشا « شعر وانشا » عنوانلی مقاله‌ده دیرکه :

« .... اویره نجه‌جك اصول قلم سیاٌتندرکه تألیفلرده ، مطبوعاتده آثار معرفتلرینی ابرازایله ادبیاتده برانقلاب عظیم حصولنه سبب اولان ذواتك اکثری (اولمغله، بولنمغله...) دائرهٔ فاسده‌سنده انحصاره تنزل ایده‌مدکلریچون قلملرنده لایقیله مستخدم دکللردی . (عالی) کبی، (مشفق) کبی برچوق کران‌قیمت جوهرفطانت، قدرلرینه لایق اولان رعایتی کورمیه‌رك کیمی جنون کتیردی ، کیمی عشرتله تلف نفس ایلدی » .

ضیاپاشا مرحومك دیدیکی کبی ارباب لیاقتك « قدرلرینه لایق رعایتی » کورمه‌ملری بزده قاعدهٔ قدیمه اولدیغی مسلّم ایسه‌ده اکثرارباب لیاقتك تامبادیٔ شبابدن باشلایه‌رق خاتمهٔ حیاتلرینه قدر عشرت دنیلن بلای خانمانسوزه توديع مال وجان ایتملری‌ده قاعدهٔ قدیمه اولدیغندن قباحتی یوکله‌نه‌جك برجهت آرانیرسه باشقه‌سنك لیاقتنی تقدیر ایتمه‌ین ظلوم جهوللرله برابر - کندی قیمتنی تقدیر ایتمیه‌رك حیاتنه دشمن اولان - ارباب لیاقتی‌ده نظر دقتدن دور طوتماموق ایجاب ایدر .

مرحوم ابوالضیا توفیق بك‌ده « رجال منسیه » مقاله‌سنده دیرکه :

« . . . معاصرلریمزدن نیجه کرام فضلاواردرکه خیال میال ایزلرینی تعقیب ایله شرفیاب اولدیغمز حالده جداً ملال اشتمال اولان ترجمهٔ حاللرینی ضبطه موفق اوله‌مدق . مثلا عالی افندی مرحوم ، حافظ مشفق مرحوم ، امین فردوسی مرحوم کبی ذواتکه کیمی ورم دوشکلرنده ، کیمی جنون صحرالرنده ، کیمی میخانه کوشه‌لرنده جان ویرمشدر . بو اوج ذاتك اوچی‌ده کاه مجتمعاً وکاه منفرداً جریدهٔ حوادث کتابتنده بولنمش اصحاب قلمدندر . ایشته فطرتك برچوق فضائل نادره ایله تزیین ایلدیکی عالی ایله حافظ مشفق، حائز اولدقلری قوهٔ عرفانی کوره‌نك دائره‌سنك خارجنده قوللانه‌بیلمکه جریدهٔ حوادثی بر کوزل واسطه اتخاذ ایتملری وبناءً علیه مربیٔ روح ومزکیٔ اخلاق اولان ادبیاتی الفاظ وعبارات اویونجغندن تجرید ایله خلقك تنویر افکارینه خادم اوله‌جق بر وادی‌یه تحویل ایتملری اقتضا ایدرکن رندلك ، قلندرلك بلیاتندن بردرلو تخلیص کریبان ایده‌مه‌مشلردر . عالی ، عشرت بلاسیله ورم دوشکنه سریلوب کنج یاشنده رحلت ایتمشدر . اوائل نشأتنده دیوان قلمنه داخل اولمشدر . فقط قلم ایشیله مقیداولمق مجبول اولدیغی شیمهٔ آزادی‌یه موافق دوشمدیکندن قلمنی ترك ایله بر آره‌لق دیوان کتابتیله شامه کیتمش ایسه‌ده خدمت دولتی نفسنجه

مقیدلك عدایدن بر آدم ، هرحالده مزاجه خدمت دیمك اولان خدمت خصوصیه‌یی کندینه هیچ یاقیشدیره‌مدیغندن ایکی آی صکره [۱] استانبوله عودت ایتمش و آندن صکره جریدهٔ حوادثه کاتب اولمشدر. ایشته احوال ملال اشتمالنه ترجمان اولمق ایستدیکمز بوایکی ذات [عالی ومشفق] حقنده کندیلرینه قرین اولان بعض ذواتدن اوکرندیکمز معلومات صورت ابتلالریله اسباب فلاکتلرندن عبارت اوله‌رق چهرهٔ معنویلرینی تصویره مداراوله‌جق صورتده خصوصیت حاللرینه اطلاع قابل اوله‌مامشدر . ۱۲٦۸ دن ۱۲۷۲ یه قدر نشر اولنان جریدهٔ حوادث نسخه‌لرینه مالك اولانلر، بو ایکی نادرهٔ عرفانك محصولات قلمیه‌لرینی تتبعله احتمالکه بر درجه‌یه قدر خُواص روحیه‌لرینه انتقال ایده‌بیلورلر ... » .

فطین افندی‌ده تذکره‌سنده دیرکه : « فن انشاده اولان مکنت وقدرتی نه مرکزده اولدیغی زمانده نشر اولنان جریدهٔ حوادث نسخه‌لری مآلندن آکلاشیله‌جغندن تفصیل مقالدن صرف نظر اولنمشدر » .

توفیق بکك و فطین افندینك سویلدکلری « جریدهٔ حوادث » نسخه‌لرینی وقتیله تدقیق ایتدم. مقاله وفقره‌لرده امضا بولنمدیغندن محررلرینی تعیین ایتمك قابل اوله‌مدیغی کبی اومقاله و فقره‌لری ، صاحبلرینك « خواص روحیه‌لرینه انتقال » ایتدیره‌بیلمکه مساعد کورمدم .

حافظ مشفق‌ك بعض اشعار ومکتوباتی رساله حالنده طبع ایدیلمش ایسه‌ده عالی‌نك آثار شعریه و نثریه‌سی جمع وطبع اولنمدیغندن ضایع اولمشدر .

فطین افندی ، تذکره‌سنه عالی‌نك برقاچ سطرلق ترجمهٔ حالیله برغزلنی درج ایلمشدر. عالی‌نك آشنالرندن و شاعرلك اعتباریله مسلكداشلرندن اولدقدن باشقه تذکره‌یی آنك زمان حیاتنده یازمش ایکن مفصل و مفید بر ترجمهٔ حالنی استحصال و تذکره‌یه درج ایله اخلافك استفاده‌سنی تأمین ایتمه‌یشنه تأسف و تعجب اولنور .

فقط « کمال الشعرا » یی وجوده کتیرمك ایچون - مراجعت ایتدیکم - شعرای زماندن بعض ذوات غرابت سماتك ، بنی فردادن فردایه صاللرینی ، انواع مواعید عرقوبیه‌ده بولنوب بالاخره وعدلرینی ایفا ایتمیه‌رك بنی تشبثمده نادم وهروجه ایله متأثرومتألم ایلدکلرینی دوشوندکجه فطین مرحومك‌ده بنم کبی جهله‌ر چکدکدن صکره بحثی قیصه کسمکه مجبور اولدیغنی تخمین ایدییورم . بلکه بنم تخمینم ، حسن ظندن عبارتدر ...

[۱] « تذکرهٔ فطین » ده « برقاچ سنه اقامت » ایلدیکی بیان اولنیور. فطینك‌ده، ابوالضیانك‌ده سویلدکلری مدت اقامت ، مدت حقیقیه دکلدر .

عالى‌نك « تذكرهٔ فطين » ده‌كى غزللردن و « شمروخ ادب » ناميله مقدما انتشار ايدن رسالهٔ موقوته‌يه « جريدهٔ حوادث محررلرندن مرحوم عالى افنديننكدركه اكثر اشعارى بويولده عاشقانه‌در » مقدمه‌سيله درج اولنان « شمع و پروانه » منظومه‌سندن و « خرابات » ده اسعد مخلص پاشايه اسناد ايديلمسندن طولايى نامق كمال بك مرحومى « تعقيب » ده « بو بيت عالى‌نكدر . هانى شعره توغل ساميلرى زماننده حافظ مشفق‌له برابر استانبولك مشاهير ادباسندن معدود اولان ونهايت جريدهٔ حوادث كتابتنده وفات ايدن عالى‌نكدر . خرابات الفتلرينه دخول ايدن شعرادن هانكيسنه سؤال اولنسه ايدى صاحبى پك قولاى آكلاشيله بيلوردى » ديمكه مجبور ايدن

« نشوه تحصيل ايتديكك ساغر ده‌سندن غمليدر بر طوقوك بيك آه ديكله كاسهٔ فغفوردن »

بيت مشهورندن باشقه عالى‌نك مطبوع اشعارى يوقدر. بلكه واردرده بن كوره‌مدم. كورنلر، كوسترمه‌ليدرلر .

كتبخانهٔ ناچيزانه‌مده‌كى مجموعه‌لرده برقاچ منظومه‌سى محرردر .

ضيا پاشا، عالى‌يى « شاعر يكانه » وصفيله اعزاز ايديور. هرسكلى مرحوم‌ده نظم ونثرده حافظ مشفقه راجح اولديغنى سويلردى.

دكرلى برشاعر اولديغى - كوره‌بيلديكم - اشعارى اشعار ايديور . علو طبعنه نظراً جلوه‌كاه بدايع اولمق لازم كلن اشعارى ، البته اوچ بش پارچه‌دن عبارت دكلدى . بوقيمتلى اثرلرك دوچار ضياع اولمسى ، تاريخ ادبيات حسابنه بويوك بر ضرردر .

قدماى ادبادن فائق رشاد بك مرحومك - عالى وحافظ مشفقه ملاقى اولان - طانيديغمز برذاتدن نقل ايلديكنه كوره عالى ، پك مغرور ايمش . حتى بركون مثنوئ شريفدن بحث ايتديكى صيره‌ده « شويله بر غيرت ايتسه‌م بن دها اعلاسنى يازارم » ديمش ايمش . سائقهٔ بدمستى ايله بويله برلاف صاوورمش ايسه معذور كوريلير . عقلى باشنده ايكن صاچمالامش ايسه اودقيقه‌دن اعتباراً عقلنى قاچيرديغنه حكم اولنور . مع هذا عالى كبى برسخن‌شناسدن بويله برهفوهٔ حدناشناسانه ظهور ايتمه‌يه‌جكنه قانعز .

ينه اوذاتدن منقولدركه عالى ايله همدمى اولان حافظ مشفق ، قاضى كوينده برمسيره‌ده عشرت ايتدكلرى صيره‌ده اورادن كچن صره آلاينك آرقه‌سنه طاقيله‌رق يايان حجازه كيتمشلر ، ينه استانبوله دونمشلر ايمش . بو افاده‌نك‌ده مثنوئ شريف حقنده‌كى صاچمه ايله همحال اولديغنه شبهه ايتمه‌مك لازم كلير .

عالى‌نك اشعارى ، اكثريتله متصوفانه‌در . ذوق تصوفك ، قوش اطه‌لى مرحومه انتسابدن نشات ايلديكى آشكاردر . فقط اصلاح حال وتزكيهٔ نفسدن عبارت اولان تصوفك ، يالكز قالده قالوب حال وباله تأثير ايتمديكى كوريليور .

يوقاريده بالمناسبه سويلديكم « هدية الولى فى واردات قوش اطه‌لى » نامنده‌كى اثرينك كتبخانه‌مده موجود نسخه‌سى ، غايت اينجه رقعه خطله محرر ، اون طقوز - طرلى ، يكرمى بر صحيفه‌در . مقدمه وبش باب ايله خاتمه‌دن مركبدر . مقدمه ، سبب تأليفى، برنجى باب ، قوش اطه‌لى مرحومك مناقب شريفه‌سنى ، ايكنجى باب ، انابتك دليلى ايله عزيز مشار اليهك سلسلهٔ مرشدينى ، اوچنجى باب ، آلاء الهيه‌نك تفكر ايديلمسى وذات اللهك تفكر ايديلمه‌مسى حقنده‌كى حديث شريفك رموزينى ، دردنجى باب ، مشار اليهك مكتوبيله شرحنى بشنجى باب، حقيقت رابطه‌يى ، خاتمه ، رابطه‌يه متعلق بعض فوائدى حاويدر. اوچ منظومه‌ده مندرجدر .

« خنجرلى خانم » اسمنده‌كى حكايه‌سى ١٢٦٨ ده جريدهٔ حوادث مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر . باشنه « خنجرلى حكايهٔ غريبه‌سى » يازيلمشدر . خاتمه‌ده « مرآت عشق » تسميه ايديلديكى كوستريلمشدر . منظومات متعدده‌يى محتوى ومصوردر. ١١٢ صحيفه‌در . بوكون نسخه‌سى مفقوددر . نيچه ييللر آرادقدن صكره مقدما بولمش ، آلمش ايدم .

حكايه‌نك خلاصه‌سى : بدستان خواجكيلرندن خليل افندى وفات ايدر . اوغلى سليمان عارف بك ، اطرافنه طوپلانان طالقاووقلرك شآمتيله اموال موروثه‌يى آز زمانده بيترر . باباسنك دوستلرندن برى ، بدستانده‌كى شركاسندن برينك يانه وير . سليمان بك ، ايشنى يولنه قويديغى صيره‌ده باغلقجيلرده تصادف ايتديكى بر خانمك جاريه‌سنه ، خانم‌ده كنديسنه دلداده اولور . (خنجرلى هرمز) نامنده‌كى بو فتان روزكارك ميركونده‌كى كاشانه‌سنه دوشر . كونلرجه ذوق وصفا ايدرلر . فقط سليمانك كوزى جاريه‌ده اولديغندن بر كون فرصت بولوب معانقه ايدرلركن خانم كورر . جاريه‌يى بكقوز طرفنده ييلان چيان ياتاغى اولان بريره آتديرر . سليمان ، جاريه‌يى خانمك سلطان احمدده كندى ايچون آلديروب والده‌سنى اقامه ايلديكى قوناغه آشيرر . خانم ، ايشه واقف اولور . سليمانى قزل اطه‌لره كوتورر . خنجرينى صاپلار . اواثناده مراد رابعك نديمى طفلى ، قايقله كچركن سليمانى كورر ، خانه‌سنه كوتوروب تداوى ايتديرر . بالاخره وقعه طفلى وساطتيله مراد رابعه عكس ايدر . بعدالمحاكمه خنجرلينك قتلنه فرمان صادر اولور . سليمان ، عفوينى نياز

ایدر . سلیمانله جاریه ازدواج ایدرلو . خنجرلی ، توبه‌كاراوله‌رق وفاتنه‌قدر بونلرله برلكده اوتورر .

كتابك نهایتنده آتیده‌كی سطور مشوشه‌مندرجدر : « بو حكایهٔ عبرتنما ، خنجرلی خانم حكایه‌سی نامیله فنا قلمه آلنمش و عباره‌سنك اویغونسزلنی جهتله لفظندن فهم مزایایه تمامیله كذركاه براغلمامش اولدیغندن بو دفعه میر سلیمان عارف فرزند خلیل چلبی ترجمهٔ حالیدر دیو باشنده تحریر اولنمش بر ورقپاره اله كچمكله سركذشت ماده‌سی تفصیلاتنده عینیله كورلمش و مناسبتلی ابیات و كلام ایله اولدقجه مطالعه‌سی آغرلق ویرمیه‌جك صورتده قونوب (مرآت عشق) تسمیه‌سیله مطبعهٔ جریدهٔ حوادثده طبع و فقره‌لرك سبقت ایتدیكی آره‌ده رسملری دخی وضع و تمثیل ایتدیرلمشدر » .

حكایه‌نك طرز تحریرینه اعتنا و منظومه‌لر علاوه ایدیلمش ایسه‌ده موضوعی پك عوام پسندانه وجمله‌لر ، محاوره‌لر غیرطبیعیدر. قوجه‌قاری حكایه‌لرینك طرزادیبانه‌ده یازیلمشیدر . كیمسه‌نك ذوقنه‌قاریشمق موافق دكلسه‌ده عالی مرحوم ـ وقتیله صاحچه‌صاپان یازیلمش اولان ـ بو حكایه‌یی ، اختیار تكلفله منشیانه قلمه آلمغه اوغراشمیوب‌ده موضوعی عقل ومنطقه مطابق و محاوراتی طبیعی اوله‌رق یكیدن بر حكایه تحریر ایتسیدی البته دها ایی اولوردی .

« جریدهٔ حوادث » ك قدمای محررینندن ظریفی احمد توفیق بك [١] مرحوم « بر رمضان شریفده راقیدن‌واز كچمسنی ، راقی یرینه‌اسرار ایچمسنی احبابی توصیه‌ایتدكلرندن عالی ، اسراره باشلادی . « خنجرلی خانم » ی اسرار ایچه‌رك یازدی » دیمشدی ، تعجب ایتمشدم . حكایه‌یی اوقویونجه اسراره واقف اولدم . .

معذلك طرز تحریری و رسملری . تاریخ مطبوعات و ادبیات نقطهٔ نظرندن شایان تدقیق و نسخه‌سی نایاب اولدیغی جهتله تفصیلات ویرمكی مناسب كوردم .

[١] ١٣٢٤ جمادی‌الاولاسنك سكزنجی كیجه‌سی اسكدارده‌سلیمیه‌ده‌كی خانه‌سنده یاتمقده ایكن اوطه‌ده‌كی لامبا ناصلسه ده‌وریله‌رك آتش البسه‌سنه سرایتله بلندن آشاغیسی یاندیغندن وفات ایتمشدر. سلیمیه دركاهی حظیره‌سنده‌مدفوندر . وقتیله جریدهٔ حوادث محررلكنده ، سوریه مكتوبجیلغنده ، عكا متصرفلغنده ، بعض مجالس اعضالقلرنده، حرم‌شریف نبوی مدیرلكنده بولنمشدر . وفاتنه دائر غزته‌لره یازیلان فقره‌ده طقسان یاشنده اولدیغی بیان ایدیلمش ایسه‌ده ٢٦ ذی‌الحجه ١٢٤٦ ده طوغدیغنی كندندن‌ایشتمشدم . بیاض صقاللی ، اوزون‌بویلی ، ضعیف ، ظریف ، لطیفه پردازبرذات ایدی . ایكی دفعه كوروشه‌رك ـ ملاق اولدیغی ـ بعض ادبا و شعرایه دائر معلومات آلمشدم . كندی اشعارندن‌ده بر قاچ پارچه اوقومشدی ، قوهٔ حافظه‌یه اعتماد ایدرك یازمدیغمه متأسفم .

عالی‌یه عائد ، آتیده‌كی اوچ فقره‌یی ظریفی احمدتوفیق بك نقل ایلدی . عالی وامثالی حقنده بو كون معلومات ویره‌بیله‌جك ارباب وقوف قالمدیغندن وقتیله ایشیدیلن شیلری ـ شایان اهمیت اولماسه‌ده ـ قید ایتمك ، هر حالده فائده‌سز عد اولنه‌ماز ظن ایدرم .

عالی ، بر آقشام ـ بر معتاد ـ میخانه‌ده عیش و نوش ایله مست لایعقل اولدقدن صكره ـ دیواردن دیواره باش اوراراق ـ خانه‌سنه كیتمكده اولدیغی اثناده طمرق مدیری وحید پاشا تصادف ایلر. « شو حریفی دائره‌یه كوتورك » امرینی ویرمسیله عالی ، « خانم دها یقیندر ، اورایه كوتورسونلر » دیر . وحید پاشا ، بو سوزدن ذوق یاب اوله‌رق یانده‌كی ضابطه مأمورلرینه « افندی حضرتلرینك قولتوغنه كیریكز ، دولت خانه‌سنه كوتوریكز » دیر . عالی ، بر قاچ كون صكره ظریفی احمد بكه نقل ماجری ایله « كاشكه خانم دها اوزاق اولسیدی‌ده بویله عزتله كیتسیدم » تمنیسنده بولنمش اولدیغنی سویلر .

عالی ، ظریفی بك ، تجارت خانه كتبه‌سندن مصنف امین افندی بر كون بك اوغلنه كیدرلر . اثنای راهده قارشیلرینه چیقان بردرویش « عالی‌افندی سزمیسكز ، كوروشمك ایسترم » دیمسیله عالی « شمدی ایشم وار ، بر یره كیدییورز . آقشام طاووق بازارنده فلان میخانه‌یه كلیكز ، اوراده قونوشورز » جوابنی ویرر . اقشام میخانه‌یه كیدرلر ، درویشی اوراده بولورلر . عالی ایله درویش بر كوشه‌ده خیلی مدت كوروشدكدن صكره درویش كیدر .

آرقداشلری، كیفیتی سؤال‌ایدرلر. عالی«بودرویش، بغدادده‌شیخندن برمسئله صورمش. اوده « استانبولده جریدهٔ حوادث محرری سرخوش عالی واردر، كیت آنی‌بول، مسئله‌یی صور » دیمش. زواللی درویش‌ده بورایه‌قدر كلمش، بنی بولمش » دیر. فقط مسئله‌نك نه‌دن عبارت اولدیغنی سویله‌مز .

ناقلِ ظریفك صدق كلامنه شبهه ایدیلمزسه‌ده غریب برمسئله !..

عالی‌نك (سمور قاش علی) نامنده بر محبوبی وارمش ، اسمنی (مقبل) قویمش . ظریفی احمدبك ، بر كون عالی‌یی خانه‌سنده زیارت ایدر ، كریان بولور . سببنی صورار ، شو جوابی آلیر: « برقیشلق پالطوم‌واردی، بزم علی مقبله ویردم، بازاره كوندردم. طقسان

غروشه صاتمش. بزه مأكولات، حتی برازده راقی كتيرمش. طقسان غروشلق نسنه‌م قالديغنه آغلايورم» .

ديمك كه شاعر، سرفقره مظهر وهرشيدن آزاده‌سر اولمش! فقط سمورقاشله باده‌دن آزاده اوله‌مايشی شايان نظردر .

§

قدمای محررينندن چايلاق توفيق افندی مرحوم «خزينهٔ لطائف» عنوانلی اثرنده نقل ايدر :

«جريدهٔ حوادث محررلكی ايله مشهور عالی مرحوم كه عصرمزك اجلهٔ ارباب قلمندن ايدی، بر رمضان بايرامی احبّاسيله خانهٔ بی‌منتده مشغول عيش وصفا ايكن محل معهوده برسائل كيرر. عالی مرحومه «آز صدقه چوق بلايی دفع ايدر» دير. احبّادن بری «صدقه بلايی دفع ايدرمی» ديجه عالی، سائله اون پاره ويرمسنی تكليف ايدر . او ذات، اون پاره ويرنجه سائل كيدر. عالی‌ده «ايشته بر بلا دفع اولدی» ديوب ظريفانه حل شبهه ايدر» .

عالی، برفقير قهوه‌جينك اوغلی اولديغی حالده ـ انواع موانعه مقاومت ايدرك ـ اولاد اغنيانك فوقنده تحصيل معرفته چاليشدی . درت كلمه‌يی برآره‌يه كتيروب دوزكونجه بر عباره يازمانك بويوك برمزيت عدايديلديكی اويله برزمانده الی قلم طوتانلر آره‌سنده تميز ايتدی.

معرفتك محل تطبيق ومعيشتك يكانه منبعی ظن اولنان خدمت حكومته ـ امثال بی حسابی كبی ـ داخل اولدی . قلمده‌كی مخدوم وداماد بكاری وسائر منسوبينی ، لياقتجه كندی دوننده ومرتبه‌جه فوقنده كوره‌رك تحمل ايده‌مدی. عدم تحملده ضرورت واحتياج ايله برابر «دون مكتبه واردی بوكون استاد اوله‌يم‌دير» مآلنجه آز زمانده چوق مسافه قطع ايتمك املنك‌ده تأثيری اولديغی محتملدر .

قلمده آلديغی بش اون غروش معاشله تأمين معيشت قابل اوله‌مديغندن وعلی رواية شامده بولنان قوشاطه‌لی مرحومه ملاقی اولمق آرزوسی‌ده غلبه ايتديكندن شامه كيتدی. فقط اوراده‌ده ثبات ايده‌مدی. استانبوله عودتنده ينه خدمت حكومته كيردی . آزمدتده انفكاك ايلدی .

ثباتسزلقده، انفعالده عشرتك عامل مهم اولديغی آشكاردر . عشرته حياتنك هانكی

دوره‌سنده مبتلی اولديغی مضبوط دكلسه‌ده ارباب شعر وانشا ايله اختلاطه باشلاديغی دمدن اعتباراً دم كش اولديغنه شبهه يوقدر. معلومدركه بزم دياردە عشرت، موسيقی وشعرك لازم غيرمفارقی عد اولنور . عشرتسز موسيقی ديكله‌نه‌ميه‌جكی كبی عشرتسز شعرده سويله‌نه‌من ظن ايديلير .

حافظ مشفقك ـ ترجمهٔ حالنده بيان اولنه‌جغی وجهله ـ كندی نامزد ايكن عالی پاشانك دامادی زيور پاشا زاده صلاح الدين بكك آمدی اوطه‌سنه نقلی، مشفقك فوق العاده تأثر و انفعالنی استلزام ايدرك صدارت مكتوبی قلمنی ـ مواعيد كونا كونه رغماً ـ ترك وجريدهٔ حوادث محررلكنی اختيار ايتمسنه وادبای زمانی جريده‌خانه‌ده باشنه طوپلامسنه سبب اولدی. جودت پاشانك افاده‌سنه نظراً بو اغبرار واجتماع «استانبولده (ژون تركی) افكارينی اوياندردی» .

حافظ مشفق ايله عالی وديكر اذكيا، جريدهٔ حوادثده مجتمعاً ادارهٔ قلم ايلدكلری كبی ميكده‌لرده‌ده مجتمعاً ادارهٔ اقداح ايتديلر. كوزل نثرلر، كوزل شعرلر يازديلر. آماسيئهٔ عشرتله بعضلرينك شعوری، بعضلرينك‌ده حياتی زائل اولدی. كنديلری وطندن، وطن‌ده كنديلرندن استفاده ايتمكسزين كنج دنيله‌جك بر سنده، اوتوز قرق ياشنده دنيايه وداع ايتديلر. شايان عبرتدركه كنديلريله برابر آثار قلميه‌لری‌ده نابديد اولدی. المزده بولنان برقاچ شعر، برقاچ نثرايله، باخصوص اوشعر ونثر صاحبلرينه متعلق معلومات جزئيه ايله تاريخ ادبياتك ـ مظلم قالان ـ صحائف اخيره‌سنی تنوير ايتمك پك مشكل، بلكه غير قابلدر. هم اوقيمتلی ذاتلرك عاقبت اليمه‌لرينه، هم‌ده تاريخ ادبياتك اوغراديغی ضرره تأسف اولنور.

ابن الامين

محمود كمال

« ربیع المرسوم وتربیع المنظوم »

مورخ وشاعر مصطفی عالی افندی مرحومك ـ تورك تاریخ انجمن سابقی طرفندن طبع ایتدیریلن ـ « مناقب هنروران » نامنده‌کی اثر مهمنك تصحیحنه واثرله مؤثری حقنده بر تدقیق نامه تحریرینه مباشرت ایلدیکم اثناده عمومی وخصوصی کتبخانه‌لرده تحریات عمیقه‌ده بولنه‌رق تصادف ایتدیکم آثاره دائر معلومات کافیه ویرمش ایدم. عالی‌نك ـ مؤلفات عدیده‌سنده بالمناسبه بحث ایتدیکی ـ آثارینك همان عمومنی کوردیکمه وخارجده باشقه اثری قالمدیغنه قناعت ایدر کبی اولمشدم.

اخیراً مشاهیر اطبادن ، تورك واسلام آثاری موزه‌سی مجلس اداره رئیسی دوقتور مصطفی منیف پاشا حضرتلری ـ اسمی غیر محرر ـ یازمه فارسی بر رساله ارائه وتدقیقنی افاده ایتدی . ایلك صحیفه‌سنی آچار آچماز او رساله پژمرده‌نك ، برنسخهٔ کرانبها اولدیغنه حکم ایدیویردم . صوك صحیفه‌یه باقنجه قیمتی بر قات دها تزاید ایتدی .

بونسخهٔ نادره ، ـ دها طوغری تعبیرله ـ بو نسخهٔ عدیم المثال ، عالی مرحومك ، خط دستیله محرر ، بر اثر ادبیسیدرکه بوندن نه کندی ، نه‌ده دیکر مؤلفین بحث ایتمشدر. هر صحیفه ، اون بش سطر اولمق اوزره کوچك قطعه‌ده یوز اوچ صحیفه‌دن متشکلدر. متن ، خط تعلیق وامضا ، خط نسخ ایله یازلمشدر .

مقدمه‌یه تقدم ایدن مقاله‌دن استنباط اولندیغنه کوره عالی افندی ، ۱۰۰۲ سنهٔ هجریه‌سنده حسب المعزولیه « معتکف کنج ملال وتشویش » اوله‌رق تنظیم اشعاردن استنکاف ایتدیکی هنکامده بر « یاروفادار هنر مند » کلوب (ابن یمین)ك

« ستمکرا فلکا کجروا جفا کارا	نکویمت که مراسروری و شاهی‌ده
تویی و کهنه کاوخی فتاده در سر راه	زهرکه خواه ستان وبهرکه خواهی‌ده »

قطعه‌سنی قرائت و « عزل وفراغتندن » طولایی اظهار تأثر ایتدکدن صکره سکوتدن فراغت وبعضاً نظم اشعاره همت ایلمسی ایچون تشویقاتده بولنمسیله عالی ، ابن یمین‌ك قطعه‌سنی تنظیر ایتمش ، اوذاتك الحاح مکرری اوزرینه دها ایکی نظیره سویله‌مشدر.

اثنای کلامده « عمر خیّام » ك رباعیاتندن‌ده بحث اولندیغندن عالی ، رباعیاتی تتبع ایله « خیام رفت وغمزده عالی بجای ماند » دیه‌رك اللی ایکیسنی تنظیر ایتمشدر .

مشارالیه ، بووسیله ایله‌ده ـ برمعتاد ـ کندی حقنده شوطرزده ثنا خوان اولیور :

« منم بنظم چو خواجو بنثر خواجه جهان	شدم بشعر وقصایدچو حافظ و سلمان
بقطعه ابن یمین بارباعی چون خیام	زجمع فضل وهنر خاطرم پریشان دان»

خیامه نظیره اوله‌رق تنظیم ایلدیکی رباعیاتی ، ینه او « هم نشین خجسته قدم » ك ابرامیله ترتیب واصللرنی‌ده درج ایدرك رساله‌یه « ربیع المرسوم وتربیع المنظوم » [۱] نامنی ویرمشدر. برمقدمه ایله درت فصل وبرخاتمه اوزرینه مرتبدر.

مقدمه ، خیامك احوال ومناقبی ایله کندی ترجمهٔ حالنی ،

فصل اوّل ، خیام ك توحیدباری‌یی متضمن رباعیاتیله نظیره‌لرینی ،

فصل ثانی ، خیامك رباعیات عاشقانه‌سی ایله نظیره‌لرینی و « من المخترعات » سرلوحه‌لی علاواتی ، نظام الدین اصفهانی‌نك ایکی رباعیسیله نظیره‌لرینی ،

فصل ثالث ، خیامك رباعیات خمریه‌سنی ونظیره‌لریله علاواتی و نظام الدین وابونواسك بر قاچ رباعیسیله نظیره‌لرینی ،

فصل رابع ، کندینك مختلف بحرلرده ، مختلف المضمون رباعیلرینی حاویدر.

خاتمه ، درت عربی مستزادی محتویدر : ۱ ـ خضربکك ، ۲ ـ ولی الدین زاده احمد پاشانك ، ۳ ـ اسکوبلی اسحقك تلمیذلرندن محی الدین بن نجّارك ٤ ـ کندینك مستزادیدرکه « یاقرة عینی انسیتم خدماتی کلّ اللحظات » مصراعیله ابتدا ایدر .

[اسکوبلی اسحقك مستزادینی بالاخره بوله‌رق علاوه ایلمشدر] .

تمدیح نفس ، بو فاضل عالی قدره طبیعت ثانیه اولمشدرکه کندی مستزادینی الفاظ کوناکون ایله مدح ایتدیکی صیره‌ده « چهار کتاب » مثابه‌سنده فرض ایدرك « نظیرهٔ سلیقهٔ این محزون پریشان رقم ، مانند مهرچارم نورانی علم ، در آن زمین سر برافراخته‌در مثابهٔ چهار کتاب که .... » دییور .

[۱] رساله‌ده « تربیع المنظوم » غایت اینجه برخط ایله چیزلمشدر. چیزه‌ن عالی‌میدر ، باشقه‌سیمیدر ، بالطبع آکلایه‌مدم . خاتمه‌دن صکره یازدیغی « تذییل » سرلوحه‌لی مقاله‌ده ومحل امضاده رساله‌نك اسمنی « ربیع المنظوم » صورتنده ذکر ایدییور. بواثرقیمتداری ، مصطفی منیف پاشا ، مؤخراً دارالفنون ادبیات فاکولته‌سی وتورك تاریخ انجمنی رئیس فاضلی کوپریلی زاده محمد فؤاد بك افندی‌یه اهدا ایلمشدر.

كندى نظيره‌سيله ديكر مستزادلرك «تبيين مقاديرى» ايچون صناديد علمادن استفتا ايتمشدر. لسان عربله يازديغى مقالهٔ استفتائيه‌يى، ينه اولسانله يازيلان تقدير آميز فتوالرى عيناً درج ايلمشدر. شيخ‌الاسلام زكريا و مؤيد زاده شيخ عبدالقادر افنديلر كبى اعاظم فضلاده، فتوى ويره‌نلر ميانده‌در.

مقدمه‌ده‌كى ترجمهٔ حالى، پك مختصردر. كليبوليده طوغديغى، استانبولده تحصيل علم ايتدكدن صكره سليم ثانى‌نك امريله طريقت علمادن مسلك نظم و انشايه نقل ايلديكنى سويلدكدن صكره «منت خدايرا كه بدانش سخنورم سردفتر افاضل وسرخيل كشورم» مطلعلى بر قصيدهٔ طويله ايله كنديني ستايش ايلمشدر.

مراد ثالثدن كورديكى الطافى ذكر ايدركن مؤلفاتنك اللى عدد اولديغنى سويليور. معاصرلرندن شاعر يحيى بكى «مؤلف چاركتاب» [١]، رحمى‌يى «مصنف سه‌پارهٔ مستطاب، املح‌الشعرا»، نوعى‌يى «افصح‌البلغا» نامليله ياد و باقى‌يى‌ده «اشهر و اشعر اين مرزوبوم، خصوصا ازقضات عساكر ظفر موسوم، مولانا باقىٔ فانى‌رسوم كه فضائل آن بزركوار معلوم بنسخهٔ ديوان قصائد واشعاروى نزد ظرفاء اين ديار بشيوهٔ سخنورى و پاكيزه كويى مرسوم بوده» طرزنده توصيف ايتدكدن صكره ــ علت دائمه حكمنده اولان ــ تمديح نفسه تحويل بحث‌ايله شعراى‌مذكوره‌نك آثارى ايچنده «امتياز كلام‌عالى، بنوادر نظم‌جواهر ولآلى‌كالشمس‌فى‌رابعة‌النهار بديدار وتابدار» اولديغنى، باخصوص «اعالىٔ موالىٔ ملك روم واكابراهالىٔ معلوم‌العلوم» كندى علم و معرفتنى مدحده وضع امضا ايدوبشمدى‌يه‌قدر قدماى نادره داندن برمؤلف حقنده بويله برتوصيف وتعريف وقوع بولمديغنى و اكابر فضلادن، بر شخصك مدايحنده بوكونه «التفات متكاثر البرهان» ايشيدلمديكنى بيان ايدييور.

بو، طبيعيدر. چونكه «قدماى‌نادره‌داندن برمؤلف» كنديني ثنا ايتمليچون «اكابر فضلا» يه بوطرزده مراجعتده بولنمغى خاطرينه كتيرمه‌مشدركه مدحنده «بوكونه اتفاق متكاثرالبرهان» ايشيديلسون. مرحومك، بوقدر فضائليله بودرجه خودپسند وخودفروش اولمسنه و هركسى مجبور ستايش ايتمك سوداسنده بولنمسنه تعجب ايتمه‌مك قابل دكلدر. نه دينير، عالمده هر فردك بركونه ابتلاسى واردر.

فردوسى، هاتفى، خاقانى، كاتبى، سلمان ساوجى، ظهير فاريابى ايله محتشم كاشى‌دن‌ده

[١] شاعر يحيى بك، صاحب خمسه‌در.

بحث ومحتشمى ثنا ايدرك «كوياكه من وآن مانند مهروماه رخشان، دوشاعر ناظم‌الجواهر بلاغت فشان بوديم ...» ديور. و آكا يازديغى نامهٔ منظومى درج ايدييور. بونك‌ده اكثرابياتى، ستايش ذاته متعلق‌دركه

«رشتهٔ نظمم چوفلك بركشيد   رتبهٔ نثرم بثريا رسيد
بازنكويم‌كه هلال منم   چون بشناسندكه عالى منم»

بيتلرى او جمله‌دندر.

خاتمه‌يى متعاقباً «تذييل» سرلوحه‌سيله يازديغى مقاله‌ده‌ده «اصلاً مدايح بزركان متقدمين و فرعاً ترجمهٔ احوال كمترين» مقصديله تنظيم ايلديكنى سويله‌يه‌رك «قصيدهٔ بليغهٔ ستايش بيان مشتمل مدايح شعراء بلغاء روشناسان كفته» عنوانلى و

«زمن‌شنوكه منم كوش و چشم كون ومكان   ديده چون كل ونركس بهر زمين وزمان»

مطلعلى اوزون برقصيده درج ايتمشدر. بونده فردوسى، نظامى، خسرو دهلوى، سعدى، جامى، انورى، كمال خجندى، كمال‌الدين اصفهانى، آذرى، اميدى، خواجوى كرمانى، حافظ، سلمان، كاتبى، ظهير فاريابى، وصاف، خاقانى‌يى ذكر ايتدكدن صكره ينه نفس نفيسه‌سنى ثنادە بولنمشدر. خاتمهٔ قصيده‌ده

«دهن ببند توعالى‌كه خودفروشى چند   توىى سخنور پنجاه كنج چار زبان
مشو ملول اكر روميان ندانندت   كه‌قدر مردم دانا زمان بداند دان»

ديمشدر.

«كتبه» شو صورتله محرردر:

«قدوقع‌الفراغ من‌كتابة هذا الربيع‌المنظوم بالمنظوم والمنثورالمحرر بقلم‌المغموم الكئيب المحرور فى‌اواخر اول‌الربيع من‌الشهور قبيل‌اوائل آخرالربيع‌المشهور حال‌كونه آخرالربيع من مواسم‌الدهور على يدالمؤلف لهذاالمسطور وهو عالى مصطفى بن خواجه احمدالمغفور فى محرم سنه ثلث والف الهجرية بدارالدولة السنية المشهورة بقسطنطنيه حميت عن‌الآفات والبلية بالسعادات السرمديه».

بو اثر بهترده عالىٔ فاضلك قدرت ادبيه‌سنه و لسان فرسده‌كى مهارتنه دليلدر و آثار

سائره‌سی کبی حائز اهمیتدر. استنساخی بیله مشکل اولان بوقدر اثری، ناصل تألیف ایتدیکنی دوشوندکجه انسان، دوچار حیرت اولیور.

عالی – بعض امثالی کبی – جداً عالی همت برمؤلف صاحب فضیلتدرکه وجودیله منسوب اولدیغی ملت، افتخار ایتملیدر. بتون آثارینی طبع ایله نفعنی تعمیم ایتمك بر وظیفهٔ ملیه‌در. حال و مال، مساعد اولسه بو وظیفهٔ مهمه‌یی هرکسدن اوّل بن ایفا ایدرم.

«ربیع المرسوم» ی وقتیله کوروبده «مناقب هنروران» ه یازدیغم مقدمه‌یه درج ایده‌مدیکمه متأسفم. فقط تاریخ مجموعه‌سنده آندن بحث ایتمکله متسلی‌یم.

آثار شرقیه‌یه مجمع اولان بلاد اجنبیه کتبخانه‌لرنده عالی‌نك – بزم کوره‌مدیکمز – دها باشقه اثرلری بولنمسی محتملدر. بو احتمال، خصوصی کتبخانه‌لرده وارد ایسه‌ده تأسف اولنورکه مملکتمزده نه کتاب، نه کتاب صاتان، نه‌ده آلان قالدی. بناءً علیه (خصوصی کتبخانه) اسمی، اسم بی‌مسمّی حکمنه کچدی. حال بوکه کتابسز یاشامق، غداسز یاشامق کبی محالدر.

ابن الامین
محمود کمال

خواجه تحسین

بزده تام معناسیله ترجمهٔ حال یازلمامش دییه‌بیلیرم. واقعا کتبخانه‌لرمزده برچوق ترجمهٔ حال کتابلری وار. بونلرده اسملری کچن ذاتلرك اکثریا دوغدوغی تاریخ کوریله‌مز اوندن صوکره فلان وفلان تاریخلرده شورته‌لره ویا مأموریتلره کچدی وفلان تاریخده‌ده ارتحال ایلدیکی یازیلیر. بواویله برچرچیوه‌که بوکا ابی، کوتو وبی‌طرف هرذات ویا شخص کیره‌بیلیر ویازیق که بونلر بربرندن آییرد ایدیله‌مز. نجه برآدامك بر جماعته‌کی موقعی، ابی ویا کوتو، جماعت ایچنده، جماعته قارشی کوستردیکی ایشلرله اولچیلور، واوکا کوره حقنده برحکم ویریلیر. بوراده مقصد ترجمهٔ حال اصولنی عرض ایتمك دکل، بر بیوك عالممز حقنده یازاجغم برقاچ صحیفه ایچون برکریزکاه بولمقدر.

استانبوله ۱۲۹۳ سنه‌سی شعبانی صوکلرنده کلدم. یعنی عبدالحمیدك جلوس ایتدیکی آی ایچنده.

ایشته او تاریخده کتابجی دکانلرنده، اوته‌ده بری‌ده پنبه کاغد اوزرینه تعلیق خط ایله طاش باصمه‌سی برلوحه بم کبی ادبیات مراقلیلرینی جلب ایدر ایدی. بولوحه‌ده شو قطعه یازلمش ایدی:

کتاب عالمك اوراقیدر ابعاد نامعدود — سطور حادثات دهردر اعصار نامعدود
باصیلمش دستکاه لوح محفوظ طبیعتده — مجسم لفظ معنیداردر عالمده هرموجود

ایشته بو قطعه خواجه تحسینك پارسده ایکن نظم ایدوب آرقاداشی وحدتینك یازدیغی شی ایدی.

ینه او اثناده غالبا شاعر کاظم پاشانك:

مکتب ومدرسه‌ده فقه قرائت برینه — اوقومق شمدی فرانسزجه عبادت کبیدر.

وَ

آرشونی، اندازه‌یی متروبه تحویل ایتدیلر — خواجه تحسین اسمنی پتروبه تبدیل ایتدیلر

کبی اوزونلی قیصه‌لی بیتلر، غزللر خلق آغزینه دوشمش ایدی.

دولت روسیه حربی ایله مشغول اولدیغندن ایشلر سکته‌یه اوغرادیغی کبی عسکری
مکتبلرده‌کی خوجالرك چوغی حربده اولدیغندن مکتبمزده انضباط وتدریسات کوشه‌مشدی.
بومناسبتله فرانسزجه درسی الك اهمیتسز برشی اولمشدی. بوندن طبیعی دیلمزك زوکورتلکنی
بیلن وعلم ایچون براجنبی دیلی اوکرنمه‌سنه لزوم حس ایدنلر وار ایدی . ایشته مناستر
اعدادیسی برنجیسی سامی (پاشا) ایله برلکده بادهوا برفرانسز خوجاسی آرارکن شمدی
مدرسة الخطاطین اولان مدرسه‌ده باشی صاریقلی وثوابنه درس اوقودور برخوجا یاقه‌لادق.
بوخوجا اوقدر ذمی دویدیغمز خواجه تحسین ایدی .

کیتدك الی اوپدك . بزه بر صندالیه کوستردی . قبول ایتدیکی اوطه، شمدی یازی
سرکیسی اولان دکانك اوستنده‌کی بویوجك براوطه ایدی . پنجره‌لرك اوکنده آلاتورقه
دوشه‌لی بر سدیر قونمش قارشیسنده‌کی جامکانده کتابلرله دولدورلمش ایدی . دیوارده
آصیلی برلوحه‌ده :

Une place pour chaque chose et chaque chose a sa place

خواجه‌نك کتابلری بوتون فرانسزجه‌دن عبارت کبی ایدی، چونکه کندیسی کتبخانه‌لر
مفتشی اولدیغیچون بزم کتابلره احتیاجی یوقدی .

بزه ، فرانسزجه براثردن فلسفه تاریخی اوقوتدی . بوصورتله هم فلسفه وهم فرانسزجه
اوقوتمش اولدی .

خواجه فلسفه‌دن زیاده هیئته مراق صارمش ایدی . ایکیده بر ایران سفارتنه قارشی
اولان کوچك اوطه‌یه کیدر ، دوربینله کونشی رصد ایلر ایدی . حتی کونشك لکه‌لرینی
بزده اوراده کوردك . خواجه‌نك هیئته وقوفنه بر دلیل‌ده حالا مدرسه کوشه‌سنده‌کی
کندی اعمال‌کرده‌سی عمودی بسیطه‌سیدر . وقتیله استانبولده ایکی بسیطه وار ایدی .
بریسی خواجه تحسینك، ایکنجیسی‌ده مکتب حربیه اوکنده مشهور ریاضیونمزدن ویدینلی
توفیق وبروسه‌لی قاطیرجی اوغلی مختار پاشا مرحوملرك افقی بسیطه‌سی ایدی .

خواجه‌یی آبدست آلیر ونماز قیلارکن کورمدك ، فقط باشندن صاریغی چیقارماز ،
دین علیهنه برشی سویله‌مز ایدی .

بز درسنه دوام ایدرکن اورایه ایکی ذات دها کلیردی که بریسی صوکره مبعوث اولان
خطاط زاده آق آغا اسماعیل پاشا دیکری‌ده بیلمم که نه‌دن دولایی Temps کلمه‌سنه مراق
صاردرمش : « تمپس یازارلر ، تان اوقورلر » دیه طوتدورمش بریسی ایدی .

خواجه‌نك وفاتندن صوکره کندیسی ایله اوچ ذات مشغول اولمشدر. بریسی محبانندن
محرر محترم شمس‌الدین سامی بك مرحومدرکه اوزمان نشر ایتمکده اولدیغی « هفته »
مجموعه‌سنده اوفاق بر ترجمهٔ حالنی یازمشدر .

ایکنجیسی ادیب اعظم عبدالحق حامددرکه اوزمان نشر ایتدیکی مرثیه‌دن خواجه‌یی
توصیف ایدن قسملری شورایه نقل ایده‌جکم :

شو بیوك کائناتك آلتنده ،
کچنیر برغریب ایدی یالکز
افقری نصیب ایدی ، مظلوم
خسته‌لنمش طبیب ایدی مرحوم ؛
أولمکه پك قریب ایدی یالکز
قبهٔ پرشانك آلتنده

اوقدر آشنای هیئت ایدی ،
که باشاردی ، ساده ، پرده دکل
کوکده‌ده طالب حقیقت ایدی .

اشتغالاتی ساده پرده دکل
کوکده‌کی هیئتی دکل آنجق
پرده‌ده هیئتی سوردی او ذات .

یعنی جمعیتی سوردی همان .
. . . .
بوکالات ایله ، چوق اولمشدر

قوری اکمکله طویدیغی دملر
واری کرات ایله یوق اولمشدر
آنی صویمشدی بعض مجرملر

ایکنجی منبعمز خواجه‌مزك بالذات اثرلریدر . بونلردن دورت رساله‌یی « قره حصار
متصرف اسبق صالح بك زاده نادری فوزی » آدلی بریسی نشر ایتدی. بوناشری شخصاً

طانیمام ، فقط معارف نظارتنده مأمور اولدیغنی وفقط بر آرالق منیف پاشا طرفندن خواجه مرحومه اوشاقلغه ویریلن روم‌ایلیلی علی‌که ، ـ خواجه‌یه خدمتی زماننده بلکه‌ده اوقومق اوکره‌نه‌رك ـ علی افندی اولمش وصوکره معارف نظارتنه کتابتله انتساب ایتمش وژورنالجیلقله نظارت اوراق مدیرلکنه وبالاسنه قدر یوکسلمش اولان علی غالب بك ایله آرالری آچیله‌رق دایاق ییدیکنی ونظارته آیاق باصدیرلمدیغنی ایشتمش ایدم. دور حمیدیده بوحالده اولان بوآدم مشروطیت دورنده‌ده ظنمه کوره ارتجاع تهمتیله اعدام ایدلمشدی.

ایشته بو زواللی خواجه مرحومك اثرلرینی الده ایتمش علم روح ، اسرار آب وهوا ، تاریخ تکوین واساس علم هیئت آدلی دورت اثری ۱۳۱۰ تاریخلرنده نشر ایتمشدر .

بو اثرلر او وقته کوره مهم اولدقلری کبی بوکونده ، تاریخ تکوین حقنده ویردیکی معلوماته ، هنوز چوق برشی علاوه ایدلمدیکی جهتله مطالعه‌سندن استفاده اولنه‌بیلیر .

نادری فوزینك دیکر اثرلری وبالخاصه دیوانی‌ده الده ایتمش اولماسی ملحوظدر . المدیده عائله‌سی طرفندن نشرینه همت اولنورسه ایکی محترم أولوده ممنون اولور .

خواجه مرحوم کرك تاریخ تکوینده وکرکسه دیکر اثرلرنده حقایق علمیه‌یی آیات کریمه ایله تأیید ایتمکده ودائما معتقد کورنمکده‌در. صوك منظوم‌اثری‌اولان «توبه‌نامه»سی ایسه بوکا اصلا شبهه براقماز. بوکوزل منظومه‌سی خزینهٔ اوراقده اوزمان انتشار ایلمشدی.

خواجه‌نك : « اذا جاء القضا عمی البصر » قولنی « اذعمی البصر جاء القضا » شکلنه قویدیغی پك معروف اولدیغندن قضایه ایناندیغنه حکم ایدیله‌بیلیر .

فلسفه‌ده اخلاق خصوصنده اخوت بشریه طرفداری اولدیغی‌ده اثرلرندن وحالندن معلوم اولیور .

تحسین افندینك صاغلغنده نشر اولنمش « علم روح » عنوانلی اوفاق بر اثرینی کورمش ایدم . یکی فلسفه میاننده ـ اوفاقده اولسه ـ بو رساله‌نك قیمتی شبهه‌سز بویوکدر . بوکون الده بولنمدیغی ایچون بوبابده برشی سویلیه‌مم . خواجه‌مزك یوقاریده صایدیغم مطبوع اثرلرندن باشقه وولنه‌ی Volney ك Loi naturelle آدلی اوفاق بر رساله‌سنی‌ده « نواسیس طبیعیه » عنوانیله ترجمه ایتمش وطبع ایتدیرمك ایچون بکا ویرمش ایدی . بن رخصت آلامادم . فقط غایب اولمق قورقوسیله رساله‌یی استنساخ ایتدیرمش ایدم . یازیق‌که خواجه‌مزك ال یازمه‌سی‌که بزم مدرسه یازیسی دیدیکمز تعلیق قیرمه‌سی برشی‌ایدی، ضایع اولدی. دیکر نسخه‌سنی‌ده ضیاعدن قورومق ایچون دارالفنون

کتبخانه‌سنه ویردم. خواجه‌مز بویله فلسفه وهیئت کبی یوکسك علملرله مشغول اولدقلری کبی رشدیه طلبه‌سنه مخصوص برکرهٔ مجسمه وجوده کتیرمش وبونك یازیسنی اوزمان پارسده بولنان خطاط وحدتی یازمش. کره اوزرنده‌کی‌شوقطعه بونی کوستریر .

بوکره‌یی شو مقاله‌یی یازارکن چوق آرادم . فقط بولامادم . خاطرمده قالان ایلك وصوك مصرعلرینی یازییورم :

رسم اولندی شکل ارضك صورتی

. . . .

. . . .

کلك تحسین ایله خط وحدتی

کرهٔ مجسمه‌دن ماعدا خواجه‌مز برده کرهٔ سما ترتیب ایله طبع ایتمش ، فقط بونی کروی برمقوا اوستنه یاپیشدیرتمه‌یه پاره یتیشدیره‌مدیکندن اوله‌جق‌که اوتاریخلرده کتابجی دکانلرنده لوحه حالنده صاتیلیر ایدی . بواثرینی اوته‌دن بری آرامقده ایکن بحریه ارکان حربیه‌سندن متقاعد ارباب علمدن رحمی بك افندی خواجه‌مزك بوتون اثرلرینی اعاره لطفنده بولندقلرندن کندیلرینه بوراده علنا عرض شکران ایلرم .

خواجه‌مزك شعری پك قوتلی ایدی . حتی بالبداهه دینه‌جك صورتده منیف پاشا مرحومه بروزارت تاریخی یازمش ایدی . یازیق‌که یوقاریده‌کی قطعه‌لرندن وبرده خزینهٔ اوراقده‌کی استحضارندن باشقه برشی المزه کچمدی. کرهٔ سما اوزرنده‌کی عالمانه منظومه‌سی‌ده « خزینهٔ اوراق » ده موجوددر . سامی بکك یازدقلرینه کندی تحقیقاتمزله علاوه ایده‌لم :

تحسین افندی فیلاتلی مدرسی عثمان افندینك اوغلی‌در .

مدرسیندن‌ویدینلی مصطفی‌افندیدن اجازت آلمش وبونك‌ارتحالنده شوتاریخی‌سویلمشدر:

یازلدی اشك تحسین ایله تاریخ
وفات ایتدی ویدینیٔ محقق

عبدالمجید دورنده استانبول ایله غلطه آراسنه‌قوریلان کوپری ایچون شوبیتی‌سویلمش:

هذه صراط مستقیم
بین‌الجحیم والنعیم

خواجه تحسين افندى سفارت امامى اوله‌رق پاریسه کوندرلمش اوراده فرانسزجه ایله رياضيات وهيئت تحصيل ايتمش، وايلك آچيلان دارالفنونه مدير نصب اولنمشدر . مديرلكى زماننده معلملردن مشهور جمال‌الدين افغانى « نبوت برصناعتدر » ديمه‌سى ديدى قودى‌يى موجب اولمش وحكومت يوبازلرك كورولتيسندن قورقه‌رق دارالفنونى لغو وتحسين افندى‌يى عزل ايلمشدر .

يوقاريده خواجه‌يى تكفير مقصديله كاظم پاشا وپيروانك شعرلر سويلدكلرينى يازمش ايدم . خواجه‌ده اونلره شوجوابى ويرمش :

بكا بى‌دين ديدى ارباب غرض
اختيار ايليه‌رك كذبى همان
بن دخى انلره ديندار ديدم
يالانك قارشيلغى اولدى يالان

خواجه‌نك :

جهالت ملتزم، كسب كمالدر جنحه‌مز بيلدم
الهى جرم تحصيل علمدن توبه‌لر اولسون

بيتى‌ده غالبا دارالفنون مديرلكندن عزلنده سويله‌مشدر .

خواجه صولدن صاغه منحنى ومستقيم خطلرله بين‌الملل بر الفبه ترتيبنى أوزلر وحتى بعض شكللرده چيزردى .

خواجه فلسفه‌جه بين‌المللجى اولمقله اوروپاليلرك اسلامه تسلطنى چكمز اونلرك اويانمه‌سنى‌ده ايستردى . بونك ايچون عرفاتده اسلامى اويارمق و آرالرنده اتحاد حاصل ايتمك ايچون يازديغى خطبه‌لرك توركجه، عربجه، عجمجه، ژاواجه وسائره‌يه ترجمه‌سنى وبونلرك عرفاتده اوقونمه‌سنى اوزلر ايدى . كمال اربابنى حمايه‌دن حظ دويان منيف پاشا مرحوم خواجه‌يه هركون برمقدار يمك تعيين ايتمشدى. ٩٨ تاريخنده خواجه آغيرجه خسته‌لاندى، تبديل هوا ايچون پاشانك ارنكوينده‌كى كوشكنه نقل اولندى . اوراده ايكن نظم ايتديكى استفسارنامه‌سى اوزمان منيف پاشانك صحابتى ايله انتشار ايدن خزينهٔ اوراقك $\frac{1}{14}$ مايس، نومرو ٣ ده نشر ايدلدى .

خواجه تحسينك صوك خسته‌لغى اثناسنده « روح » حقنده يازديغى برمقاله خزينهٔ فنونده نشر ايدلمشدر (ص ١٠٢) وبونك مابعدينه ١٣٧ نجى صحيفه‌ده دوام اولنمشدر .

بومقاله خواجه‌نك وفاتندن اول پرزرين‌ده ١٩ نيسانده كچيرديكى آغر برخسته‌لق ايچنده يازلديغى مجموعه‌نك ٣٤٣ نجى صحيفه‌سنده‌كى صوك قسمده آكلاشيليور .

بو مقاله‌نك همان آرقه‌سنده مجموعه‌نك محررى اولان محمود جلال بكله خواجه‌نك وفاتندن بركون اول وقوع بولان برملاقاتى نشر ايدلمشدر .

بومكالمه‌ده خواجه‌نك كنديسى ايچون مختلف ييللره عائد اوچ تاريخ سويلديكى وطبيعى صوكنجيسنك اصابت ايتديكى آكلاشيليور. يازيق كه جلال بك بوتاريخلرى نشر ايتمشدى.

محمود جلال‌الدين بك ايله وفاتندن بر كون اول وقوعه كلن بر ملاقاتنده خواجه شويله دييور :

« كاشكه يكرمى اوچ سنه اول اوغراديغم خسته‌لقدن أوليدم . تم وطنمكه قوللرى برلين سجيميله باغلى بر بى كناهدر . اغيار النده ميدان سياستده بولنديغى ساعتلرده بويله بر مفرح كوشكده [١] فراش تن‌بردرى ايچنده جان‌ويره‌جكم ـ فنا وقتده أوله‌جكم.

نجيب عاصم

[١] ارنكوى منيف پاشا كوشكى. ك . ع

مصر واليسی محمد علی پاشا

سليم ثالث عصرنده مصره تخطی ايدن فرانسزلر يدندن خطهٔمذكوره نك تخليصی ايچون قپودان دريا كوچوك حسين پاشا معيتنده سوق اولونان دونانما ايله برلكده عزيمت ايتمش اولان قواله كوكلليلری آراسنده قواله چورباجيسی حسين اغانك يكنی محمد علی اغا اسمنده بری واردی كه برايكی يوز نفر كوكلی‌يه باشبوغ اوله‌رق كيتمش ايكن درت بش سنه ظرفنده وزارتله مصره والی اوله‌رق قالمش، وشخصاً امی درجه‌ده بر آدم اولديغی حالده مجرد ذكای فطريسی سايه‌سنده نه‌لر ياپامشدر ؟ يالكز ام دنيايی درآغوش ايتمكله قالمايوب دولتمه قارشی آچديغی ايكی بويوك محاربه‌ده غلبه چاله‌رق ، وآوروپانك باشنه برمصر مسئله‌سی چيقاره‌رق، دولتلری سنه‌لرجه اوغراشديرمشدر.

بو خارق‌العاده موفقياتك اسبابنه كلنجه ، شبهه‌سزكه قوت طالع ، زمان ومحيط ، وقابليت شخصيه‌در : مشارالیهك، برايكی يوز قواله كوكلليسيله آياق آتمش اولديغی ياباجی بر مملكتده برقاچ سنه ايچنده حكمدارمطلق اوليشی قوت طالعنه الك بويوك دليل بولونمشدر.

مصرك بر اشغال اجنبی نتيجه‌سنده دوچار اولديغی حال اغتشاش، دولتك كوندرديكی واليلرك كوستردكلری عدم رويت واقتدار ، ومركز سلطنتده برطرفدن يكيچريلرك الغاسيله آچيلان بوشلقلری هنوز دولديره‌مامسی ، وييللرجه تمادی ايدن روم فترتنك وآنی تعقيب ايله‌ين روس محاربه‌سنك قوای دولته ايرات ضعف ايتمه‌مسی، وديكر طرفدن سلطان محمودك مركزيت اداره‌يی تأسيس ايچون متغلبهٔ ولاة واعيان مملكت ايله اوغراشمغه مجبور اولمه‌سی كبی احوال دولاييسيله زمان ومحيطده كنديسنه مساعد اولمشدر.

بويله تشبثات عظيمه‌ده زمان ومحيطك مساعده‌سی موفقيتك شرط اعظميدر . نته‌كيم برنجی ناپوليونك بدايت ظهورنده قورديغی ماهرانه پلانلر ، خارق‌العاده موفقيتلر تأمين ايتديكی وقارشيسنده بولونان متين ورصين دولتلری برك خزان كبی ترل ترل تترتديكی حالده دول مخاصمه يكديكريله اتفاق واعتضاد وناپوليونك پلانلرينك روحنه نفوذايله بونلره قارشی قويه بيله‌جك پلانلر ترتيب وايجاد ايدنجه ، واطرافنده‌كی مقتدر جنراللر محارباتك تماديسيله برر برر اكسيلوب بقيه‌سی‌ده يكديكريله محاسده ومنافسه‌يه دوشونجه، كنديسنك

عين مهارتله ترتيب ايتديكی پلانلر هپ عكسی نتيجه ويرمش ، وموفقيت يرينه هزيمت باش كوسترمشدر . ديمك كه بو نتيجه‌نك حصولنه زمان و محيطك بويوك تأثيری اولمشدر.

محمد علی پاشا شخصاً امی اولمقله برابر فطرةً خارق‌العاده برقابليته و بويوك برعزم و متانته مالك ، وظهور ايدن هرفرصتدن استفاده‌يه وبلكه احداث فرصته قادر اولديغندن ، فطرتنده‌كی بو استعداد و قابليت كنديسنی تماماً دكاسه‌ده قسماً مقصدينه نائل ايتمشدر .

فرانسزلرك اخراجندن صوكرا مشارالیه سرچشمه‌لكله مصرده قله‌رق مملكتك بولونديغی حال اغتشاشدن وخسرو وخورشيد پاشالر كبی واليلرك اداره‌سزلكلرندن استفاده املنه دوشوب وبرطاقم وقايع احداثيله كنديلرينی مصردن آشيروب زمام اداره‌يی اله كچيردی . بوكا قارشی دولتده عجز وضعف كوستره‌رك ايالت مصريه‌يی وقايعك مرتب ومشوقی اولان محمد علی پاشا عهده‌سنه توجيه ايتدی . كنديسی واليلكده استقرار ايده‌بيلمك ايچون بر طرفدن اركان دولتی پاره قوتيله اطماع ، وديكر طرفدن خطهٔ حجازيه‌يی وهابی يدندن تخليص ايتمك صورتيله بدايةً بويوك خدمتلر ابراز ايله‌دی. مملكتی ، نفوذينه قارشی قويه بيله‌جك قوتلردن تطهير ايچونده بوتون كوله‌من امراسنی آلای سيری بهانه‌سيله دعوت ايله‌ديكی ايچ قلعه‌ده امحا ايده‌رك مصرده حاكم منفرد وفعال مايريد اوله‌رق قالدی .

محمد علی پاشا الك بويوك قابليتنی تنظيم اداره ، ترتيب قوهٔ عسكريه ، واعمار بلده خصوصنده كوستردی . فرانسه‌دن معلملر جلب وآوروپايه طلبه اعزام ايده‌رك اصول جديده اوزره منتظم عسكر يتشديرديكی كبی اوزمانلر ممالك شرقيه‌ده عطف اهميت ايدلمه‌ين اعمالات نافعه‌يه‌ده پك چوق همتلر صرف ايله‌دی. دكزلرده نفوذينی تأمين ايده‌جك سفائن حربيه وسفن تجاريه تداركندن دخی كری دورمادی. والحاصل آز زمان ايچنده اداره‌يی اصلاح ، مملكتی اعمار ايتدی. تشبثاتنده اودرجه موفق اولدی كه زمام اداره‌يی اله آلديغی زمان مصرك وارداتی اون اوچ بيك كيسه‌دن عبارت ايكن درت يوز بيك كيسه‌رادەسنه ابلاغ ايتدی .

خطهٔ حجازيه‌نك تخليصی امرنده دولته قارشی كوستردیكی خدمته ، روم فترتی اثناسنده مورايه كليتلی قوای عسكريه وسفائن حربيه ارساليله يكی برخدمت وموفقيت دها علاوه ايله‌دی . بوصورتله سلطان محمودك‌ده توجهنی قازانمش اولدی . حتی مسقط رأسنه جوار اولان طاشوز آطه‌سنك مالكانه صورتيله كنديسنه احسانی استدعا ايدنجه، تخصيصی لازم كلان بدل مقاطعه‌يه دائر دفتردارلغك عرضی بالاسنه « بو آدمك حرمين شريفينه ايتمش اولديغی بوقدر خدمته قارشی بركوچك آطه ايچون كنديسندن بدل مقاطعه طلبنه حيا

ايدرم » عباره‌سنى پادشاهك بالذات تحرير وبوصورتله حقنده توجهنى توثيق ايله‌مش اولديغى ديوان همايون قپوداننده، وموره ايچون عسكر ودونانما واستانبول ايچونده كليتلى ذخيره سوق ايتمه‌سى اوزرينه « آفرين! كوزل غيرت واقدام ايتمش ودخى ايتمكه اظهار خواهش ايديور حق تعالى برخوردار ايلديه » تعبيريله كنديسنه دعا ايله‌ديكى دخى اوليابده‌كى خط همايونده منظورم اولمش ، وحقنده دها بوكبى التفاتلر دريغ ايدلمه‌مشدر .

فقط محمد على پاشا برطرفدن دخى كندى حسابنه اوله‌رق تكثير قوت وتزييد مكنت اسبابنه توسلدن خالى قالمامقده ، وكنديسنك قوتى ودولتك ضعفى آرتدقجه فكر و نيتى‌ده دكشمكده ايدى. سلطان محمودك طرف طرف متغلبهٔ مملكتى امحايه اولان عزمى، شخصنجه وهم واديشه توليد ايده‌رك كنديسنك‌ده استقلال حقنده‌كى عزمنه قوت ويردى. حتى تپه‌دلنلى على پاشا زاده ولى الدين ومختار وصالح پاشالرك اعدامى خبرينى درحال اوغللرينه ايصال ايله آنلرى دخى ايقاظ ايتدى .

برحكومت يونانيه احداثى منوىٔ ضميرلرى اولان دولتلر موره‌دن عسكرينى چكمه‌سنى محمد على پاشايه اخطار ايدنجه، كنديسنك اورادن چكلمه‌سى دولت عليه دونانماسنك امحاسنه متوقف اولديغنى بيـان ، و او وقت خط رجعت منقطع اوله‌جغى معذرتيله عسكرينى چكه‌جكنى تعهد ايده‌رك على رواية ناوارين وقوعاتنك ظهورينه سبب اولمش [١] ووقعه‌يى متعاقب ابراهيم پاشا ايله عسكرينى بلاامر موره‌دن چكيويرمشدر .

روسيه حربى ظهورنده دولته اون ايكى بيك عسكرله وعد معاونت ايتمشكن بعض اعذار سرديله بوندنده نكول ايله‌يه‌رك نقداً امداد ايله اكتفا ايتمشدر [٢] .

اشقودره‌لى مصطفى پاشانك عصيانه، وصدراسبق بندرلى سليم پاشانك شام والپلكنه تعيينندن اوركه‌رك شام اهاليسنى ايقاع اختلال ايله سليم پاشانك اتلافنده كنديسى تشويق ايله‌مشدر . [٣]

[١] بوروايت اوزمانى مدرك اولان سرعسكر اسبق نامق پاشانك بالذات واقع اولان افاده‌سنه عطفاً نتايج الوقوعاتده مندرج تفصيلاتدن مستفاددر وقعه نويس عبدالرحمن شرف افنديتك « تاريخ مصاحبه‌لرى» عنوانلى اثرنده‌ده ناوارينده فيلو قوماندانلغنده بولونوب برايكى خفيف تكنه ايله يافه‌يى قورتاره‌رق استانبوله جان آتمش اولان چنكل اوغلى طاهر پاشانك وقوعه‌بولان استجوابنده « كيمزمزك ليماندن چيقوب آچيلمه‌مزنى عموم قوماندان ابراهيم پاشايه اخطار ايتمش ايكن اصغا ايلمامسى وكميلرك قوماندانسى انشته‌سى محرم بكه ترك ايله كنديسى موره داخلنه چكلمسى فنون بحريه‌يه عدم وقوفدن زياده سوء قصده مقرون وكميلر ليمانى ترك ايتدكلرى تقديرده رها بوله‌جقلرى مجزوم» ايدوكنى بيان ايله‌مش اولديغى محرردر .

[٢] تاريخ لطفى [٣] نتايج الوقوعات

اندن صوكراده، شام وحلب ولايتلرى اداره‌سنك عهده‌سنه توجيهى حقنده‌كى فكر مضمرينك اظهارينه باشلامشدر .

اووقته قدر كندى حمايتكرده‌سى بولونان عكا متصرفى عبدالله پاشا ايله بينلرنده ظهور ايدن اختلافى بهانه ايده‌رك اجزاى ممالك دولتدن اولان عكا قلعه‌سنى عسكر ودونانما سوقيله ضبطه قيـام ايتمه‌سى دولتجه آرتق سوء فكرنده شبهه براقمايه‌رق فرمانلى اعلان اولونمه‌سنى انتاج ايتـدى . فقط محمد على پاشـانك معلم ومنتظم عسكرينه قارشى دولت عليه عسكرينك هنوز غير معلم، و قوماندانلرينك‌ده فنون عسكريه‌دن بى‌بهره اولمه‌سى، سلطان محمودك طبع عجولانه‌سى ايجـابنجه بونلرى كندى حاللرينه‌ده ترك ايتمه‌يوب لاينقطع هجوم ايچون اجراى تضييقات ايلمه‌سى نتيجه‌سى اولمق اوزره غلبه محمد على پاشـا طرفنده قالدى. سوق ايتديكى قوتلر سردارا كرم اغا حسين پاشايى حمصده مغلوب وبالآخره صدراعظم رشيد محمد پاشايى قونيه‌ده اسير ايده‌رك ، ميدانى خالى بولان اوغلى ابراهيم پاشا، اردوسيله كوتاهيه‌يه قدر يورودى . واناطولى ولايتنه محررات عموميه ارساليله بر مصـلحت عظيمه مذاكره‌سى ايچون كنديلرينى استـانبوله دعوت ايله‌دى‌كه بونكله منوىٔ ضميرلرى آچيغه چيقمش اولدى . شوحاللردن سلطان محمود اوركه‌رك روسيه‌دن استحمايه مجبوريت كوردى. بالنتيجه دولتلرك توسط و تضييقيله شام و حلب و طرابلس شام و صيدا ايالتلرينك علاوةً محمد على پاشـا، و اطنه ولايتنك‌ده اوغلى ابراهيم پاشا عهده‌لرينه توجيهى صـورتيله عقد ائتلاف اولوندى. محمدعلى پاشا سوريه‌نك الحاقيله اسكى كوله‌من دولتنك اعاده‌سى حقنده‌كى آرزوسنى تطمين ايله‌ديسه‌ده دولت اردولرينه غلبه، و برچوق اركان دولت وعلما واشراف مملكتى ابلهفريبانه وعدلرله كندى طرفنه اماله ايده‌رك نظرنده واسع برميدان امل آچلدقدن صوكرا آرتق سوريه قطعه‌سى كنديسنه داركلمكه باشلادى . بناءً عليه نتايج حاصله‌دن ايكى طرفده ممنون اولمايه‌رق استحضاراته دوام ووبرقاچ سنه صوكرا يكيدن حربه قيام اولوندى.

نزيب محاربهٔ مشهوره‌سنده مصراردوسى‌ينه غالب كلدى. فقط سلطان محمود خبر مغلوبيتك استانبوله وصولندن بركون اول سمت آخرته يول آلدى. عبدالمجيدك جلوسنى متعاقب قپودان دريا فرارى احمد پاشانك دونانمايى اسكندريه‌يه كوتوروب محمد على پاشايه تسليم ايتمه‌سى مسئله‌يى بسبوتون وخيم بر شكله قويدى. اركان دولت محمد على پاشانك تكليفاتنه مماشاتى دوشونوركن دول معظمه كنديلرينك موافقتى منضم اولمقسزين دولتجه هيچ بر صورت تسويه‌يه كيريشلمه‌مسى اخطاريله اورته‌يه آتلدى . آرتق مسئله دولتلرك بالاتفاق ويره‌جكلرى قرار نتيجه‌سنه معلق قالدى .

لوندره‌ده بين‌الدول انعقاد ايدن قونفرانسده مصرك وراثت ، و عكا محافظلغيله برية الشامك جهت جنوبيه‌سنك قيد حيات صورتيله محمد على پاشا عهده‌سنده ابقاسى ، و دونانمانك اعاده‌سى تحت قراره آلندى . اسكندريه‌ده بولونان دول متفقه جنرال قونسلوسلريله مشتركاً خارجيه مستشارى رفعت بك (پاشا) معرفتيله تبليغ اولونان بو قراره محمدعلى پاشا مطاوعت كوسترمه‌ينجه ، انكلتره و آوستريا دولتلريله مشتركاً سوق ايديلن دونانما بيروت سواحلنى وعكا قلعه‌سنى ضبط ايده‌رك ، و براً سوق اولونان اردوى عثمانى دخى ابراهيم پاشا اردوسنى تنكيل و ايالات مشغوله‌نك هرطرفنده اهالينك مصرليلره قارشى عصيانى‌ده بو غلبه‌يى تتميم ايله‌يه‌رك ، ابراهيم پاشا دوشه قالقه مصره فراره مجبور اولدى .

كنديسنك حاميسى بولونان فرانسه دولتى آوروپا اتفاق دوليسندن اخراج اولونه‌رق محمد على پاشا بش دولته قارشى يالكز كندى قوتنه استناد مجبوريتنده قالمش و بالنتيجه دوچار مغلوبيت اولمش ايكن ينه بلاقيد وشرط مطاوعت كوسترمه‌يوب اساس تكليفى قبول ايله برابر تفرعاتده بر چوق وقت داياندى دوردى . دعواسنى ودولت عليه‌يه خلف اولمق خولياسنى غائب ايتمكله برابر مبارزه‌دن صفراليد چيقمايوب مصرى اولاديت صورتيله محافظه ايتدى. وبوكونكى مصر سلطانلغنك تملنى قوردى .

١٨٤١ (١٢٥٧) تاريخنده لوندره معاهده‌سى عقدوامضا اولونه‌رق، وفرانسزلرده اتفاق دولى‌يه ادخال ايديله‌رك،اوطرفدن دخى اميدمعاونت كلياً برطرفدن اولدقدن صوكرا محمدعلى پاشا تحكم وتجبر پولتيقه‌سنده دوامك فائده بخش اوله‌مايه‌جغنى تيقن ومسلك ومشربنى تبديل ايله دولته‌قارشى مطاوعت ومماشات طريقنى طوتدى. ١٢٦٢ سنه‌سنده بالذات استانبوله كله‌رك سلطان عبدالمجيده عرض مصادقت ، و اوده كنديسنه قارشى ابراز حرمت ايتدى .

اثناى ملاقاتده پادشاهه مهم مطالعاتده، وشخصى حقنده‌ده غريب مطالباتده بولونمشدر: از جمله اصلاحاته دائر بحث آچلدقده « افندم ! بندكان بر منتظم دولابى دونديره‌بيليرلر ، اما اكرى‌بى دوغرولته‌مازلر ، اكرى‌يى انحق بو مقام عاليده بولونان ذوات دوغرولته بيليرلر » [١] ديمشدر. ينه او مبحثده ادارهٔ كلام ايتديكى صره‌ده « افندمزه اوچ شى عرض ايده‌جكم: برنجيسى،وكلا لزوم كوسترسه‌لر بيله استقراض يولنه كيتمه‌يكز، استقراض ايديلنجه ديون آرتار ، خزينه‌نك وسعتى ملكك معموريتيله و اهالينك تجارت و ثروتيله

[١] جودت پاشا لوايحندن

حاصل اوله‌جغندن زياده بورج ايدلمك مضردر؛ ايكنجيسى، ممالك محروسه‌ده خالى يرلر و بوش بوشنه آقان نهرلر چوقدر، املاك اميريه ناميله اولان اراضى اهالى‌يه ويرلدكده وصولردن فناً استفاده ايدلدكده زراعت وفلاحت تزايد بولور ، كوچبه حالنده دولاشانلر او محلره اسكانه ميل ايدر ، عشائر آراسنده مجادلات و مقاتلات اكسلير ، واعشار وارداتى زياده‌لشير ؛ اوچنجيسى ، آوروپاليلر فنون و معارف و صنايعده اوزون مسافه قطع ايتمشلردر، واقعا بردن بره آنلره يتشيله‌مزايسه‌ده كويلردن باشلايه‌رق قصباته قدر مكاتب تأسيس وكشادى ملتزم شاهانه‌لرى اولديغى وكلا قوللرينه اكيداً فرمان بيورلمه‌ليدر؛ اشبو مواد ثلاثه‌دن نه‌لر ياپلمش اولديغى عند عاليده بيلنمه‌ليدركه ترقيات مطلوبه وجوده كله‌بيلسين » سوزلرينى علاوه ايتمشدر .

درسعادتده بولونديغى اثناده سلطان عبدالمجيده بر عريضه‌ده تقديم ايده‌رك « پادشاهم! انواع الطاف شاهانه‌لرينه مستغرق اولدم ، ايفاى فريضهٔ محمدتده عاجزم ، ولى نعمت افندمزك آزاد قبول ايتمز بر كوله‌سيم ، سكسان ياشنى كچدم ، پادشاهمك قاپوسندن اوزاق قاله‌رق مصرده ترك حيات ايتمك ايسته‌مم ؛ خدمت صدارت عهدهٔ چاكرانه‌مه عنايت بيورلديغى صورتده كمال صداقتله افندمزك يولنده بذل جان ايدرم ، مصر واليلكى‌ده بشقه بنده‌يه احسان بيوريلور » ديه مسند صدارته طالب اولمشدر . غريبدركه بوعريضه‌يى معيتنده بولونانلردن هيچ برينه كوسترمه‌يه‌رك قادينلره تعريف ايله يازديرمشدر. بونك اوزرينه ماييندن كنديسنه يازيلان جوابده ايسه استرحام واقعى دليل مصادقت و نزد عاليده موجب محظوظيت اولديغندن بحثله تبليغ سلام ايله برابر « معززاً مصره عودتلرندن صكره طرف شاهانه‌دن مأمور مخصوص اعزاميله كنديلرينك دعوت و مقام صدارتك او وقت عهده‌لرينه احاله قلنمسى قدر وقيمتلرينك تضاعفنى استلزام ايده‌جكى مطالعه‌سى بو امنيه‌لرينى بر مدت جزئيه تأخيره بادى اولدى » دنيله‌رك ايش بو صورتله كچشديرلمشدر. كنديسى‌ده اولبابده‌كى تذكره‌يى آلنجه، « محمد على ! حالا نظر دولتده امنيت قزانه‌مامش اولديغك بو تجربه ايله‌ده تعين ايله‌دى » ديمشدر . [١]

مشار اليه ، وقتيله روسلرله كندى عليهنده عقد اتفاق اولونديغى صره‌ده ، علامت اتفاق ركز ايديلن بكقوزده صوم صوما كيدن محتشم بر قصر انشاسيله سلطان

[١] مرآت شئونات ممدوح پاشا

عبدالمجيده تقديمى‌ده آرزو، ووضع اساس رسمنى بالذات اجرا ايله‌مشدركه اليوم موجود اولان بكقوز كوشكى بو قصردر.

محمد على پاشا اثناى كلامده مخاطبنه قارشى اولاد تعبيرينى چوق استعمال ايله‌ديكندن بر كون سلطان عبدالمجيده قارشى‌ده بو تعبيرى آغزندن قاچيرمه‌سيله درحال خاقان مشار اليهك آياقلرينه قاپانه‌رق استعفاى قصورده بولونمش ، اوده « سز دولت عليه‌نك پدرى مقامنده صايلير سكز » تعبيريله كنديسنى تلطيف ايتمشدر .

محمد على پاشا مصره عودتى اثناسنده واپورده راحتسزلنه‌رق قواى عقليه‌سنه خلل كلمش ، وايالت مصريه وكالت صورتيله بويوك مخدومى ابراهيم پاشا طرفندن اداره اولونمش ايسه‌ده مشاراليه بعض مرتبه شبهه وترددە دوشه‌رك واليلكك بالاصاله عهده‌سنه توجيهى امللى اظهار ايله‌مسنه مبنى طرف دولت عليه‌دن ظاهرده محمدعلى پاشانك استفسار خاطرى وحقيقتده ابراهيم پاشانك استانبوله دعوتى ضمننده مصر قاپو كتخداسى رجالدن مظلوم بك مصره اعزام قلنمشدر . ابراهيم پاشا بر طاقم اعذار سرديله كلمك ايسته‌مه‌مش ايسه‌ده مظلوم بك كنديسنى اقناع ايله برلكده استانبوله كتيرمش، ومحمدعلى پاشانك نائل اولديغى امتيازاتك ابقاسى وحقوق موجوده‌سنك محافظه‌سى طرفينجه تأمينات وتوثيقاته ربط اولونه‌رق ايالت مصريه حضور پادشاهيده عهده‌سنه احاله قلنمشدر . فقط كنديسى ورم علتنه مبتلا اولديغندن مصره عودتندن آز زمان صكره، ودها پدرينك حال حياتنده، ترك حيات ايتمشدر. بو صورتله ام دنيا، محمدعلى پاشانك حفيدى واعضاى خاندانك اكبرى اولان عباس پاشايه نصيب اولمشدر .

مظلوم بكك مصره عزيمتنده محمد على پاشا ايله صورت ملاقاتى حاوى وخط دستيله محرر اوله‌رق مصادف نظرمز اولان برعريضه مسوده‌سى ، [١] پاشاى مشار اليهك احوال روحيه‌سنى وحال معتوهيتنده بيله نه كبى خيالات وتصورات ايله مشغول اولديغنى ارائه ايتمكده وحائز اهميت كورونمكده اولديغندن عيناً درج ايدلدى :

« قرانتنه‌دن چيقيلوب دولتلو ابراهيم پاشا حضرتلريله بعدالملاقات مشاراليه حضرتلرينه (محمدعلى پاشايه) واردقده او ! بك اوغلم صفا كلدك بن سنك چوقدن كلمه‌كى ايستردم طرف بندكانه‌مدن دخى اقتضاسى وجهله جواب ويرلدكدن صكره طرف اشرف جناب پادشاهيدن مأمور تبليغى بيورلديغم سلام حيات استلزام جناب شهنشاهينك تبشيرنده مشاراليه حضرتلرى برقاچ دقيقه توقف ايتدكدن صكره مخصوصاً

[١] شكيب پاشا اوراقى ميانده كورولمشدر

آياقلرينى اوپرم الله چوق عمر ويرسون موفق ايتسون شمدى بن سنى العجق وطوغرى بورادن قره‌دن بغداده كوتوره‌جكم فقط يالكز كيده‌جك دكلز يوز يكرمى بيك عساكر حاضردر انلر ايله كيديله‌جكدر واورادن هانيا برير واردر اورايه واريله‌جقدر اوير زمسى ديه مكرراً سؤال وتوقف اولنديسه‌ده مشاراليه بولاميوب شويله‌جه ارضرومميدر دينلدكده ها اوت اوراسيدر اندن صوكرا اشته بركوچك آدم واردر آنى ايسترز وصكره بنى استانبوله كوتوررسك خاكپاى همايونه يوز سوردرم وسنى صكره آلور مصره كتوررسكا مصرده برچوق ايراد ياپارم زيرا بن مغاره‌لر طولابيسى بك بيوك بيوك كولچه آلتونلر بولدم وبويله بغداده كيتمكدن مرامم اوبوزسزلرى تربيه ايدوب افندمه بنده ايتمكدر كرچه بن مقدما اسلامبوله كتديكمده دخى افندمه خدمت ايتمشدم وينه ايده‌جكم بويله بيلمش اول وا كر اسلامبوله كتمز ايسه‌م ارتق چينه كيده‌جكم بن بودفعه‌كه عزيمت وحركتمده چوق يورلدم وباشلى باشمه چوق ايش كوردم ديديكنى متعاقب قارشوسنده بولنان برميرآلايه دخى سن وار كت اوعسكره سويله حاضرلانوب يوله چيقسون واو يوزسزلره سويله عقللرينى باشلرينه آلسون اشته بزده بك اوغلمله همن چيقمق اوزره‌يز كذلك قارشوسنده بولنان اجزاجى‌يه سنك ملتنده چوق يوزسز وار سنده انلره سويله يوله ياتسونلر واديلرنده تحابو اولنميله قالقيلوب عودت اولنمشيدى اسكندريه‌دن حركت عاجزانه‌مدن بركون اول دخى مشاراليه حضرتلريله كورشديكمده قليچ بوغازنده كوشه‌ده اوطورر بولدم يانته واروب اوطورنجه سؤال خاطردن صكره سن كتمك ايستيورسك لكن صاليويره‌جك دكلم سن واپورى كيرويه كوندر وهونجه ادملرندن برينى اسلامبوله كوندر كيفيتى افاده ايتسون فقط بكاده كتوركوره‌يم بز سنكله بورادن عكايه كيدرز اوراده عسكرى كوررسك تمام يوزيكرمى بيكدر ورده‌دونماى همايونى كوررسك بورادن سنى واپوره قور اسلامبوله كوندررم اشدا نم ايچون افندمزك ايكى كره مبارك اياقلرينى اوپر و صكره كنديك ايچون دخى اوپرسك الله چوق عمر ويرسون بوقدن وارايدنه چوق شكرله بن بودفعه برجنك ايتدم كه هيچ برتاريخده كورلمامش بريرده بولندم بك وق دشمن بنى باصدى هم يانمده‌ده ترابيته‌جى چوجقلردن باشقه كمسه يوغيدى باقدمكه ايش فنا اوله‌جق اوچوجقلره ديدم كه سز همان شويله باغررك كه اورك قرنداشلر اورك باباكز اوچنجيسنده نم ايچون اور فندم ديك بونلر اويله باغيرنجه بن قيليجى چكدم وكوله‌لرمدن قيلجلرى آلدم واو ترابيته‌جى چوجقلره ويردم انلرده بمله برابر برجنك ايتدى برجنك ايتديكه هپ دشمنلرى قيردم وغلبه ايتدم دنجه طرف بندكانه‌مدن دخى بك كوزل اولمش بازوكزه قوت جوابى ويريله‌رك ميل عودت اولندقده يوق زيره كيده‌جكسك بز سنكله اخشامدن صكره چينه كيدرز مسافر اولديغم قباره باغچه‌سنه كيديله‌جكى هرنقدر سويلنمش ايسه‌ده مشاراليه حضرتلرى آكلاميوب قارنك آچ ايسه بوراده يمك حاضرلانسون طعام ايت دنجه درحال طرف عاجزيدن اجزاجى مسمومه‌باق طيشارويه چيقده طعام حاضر خبرينى كتور ديمش اولديغمده اجزاجى مسموم طيشارويه خروج وعودتنه طعامك حاضرلانديغى خبرويرديكندن بو وسيله ايله قالقيلوب عودت اولنمش ومشاراليه حضرتلرينك خدا جمله‌مزى مصون بيورسون قوهٔ عقليه وتمييزيه‌سى بو مرتبهٔ غير مرغوبه‌يه وارمش وفى الواقع سير وحركته رغبتى وضعفيله برابر فى الجمله قوتى اولديغندن يوميه ايكى دفعه‌دن زياده‌يه برر صورت ممكنه ايله مدافعه اولنميه‌جق اولورسه بش اون كره آرابه‌يه بنوب سرعتله كتمك وكويا جنكه كيدر صورتى كوسترمك مشاراليه حضرتلرينك خلاصهٔ افكارى بولنمش اولديغى ومجرد اقتضاى علت وجنت اوله‌رق خوف تسميم ايله اوچ بش كونه قدر طعام ايتمك وقهوه ايچمكدن بياغيجه كلياً كسلمش ايكن برقاچ كوندنبرو فى الجمله طعام ايتمك استك كوسترمكده بولنديغى وهر برايك ابتدا وانتهاسنده

بومقوله نفوهات متنوعه‌نك كثرت تكلمنه ابتدار ايتمسيله عات ذاتيه‌سنك اومدنده ارتمقده اولديغى روايت اولنمقده ايدوكى واطباى مأمورەسندن صادق اولانلر افاقتندن مأيوس اولمق جهتيله ارتق ترك مداوات ايتمش اولدقلرى » .

فرانسه سفراى سابقه‌سندن موسيو بنه‌دتى « ديپلوماسى يه دائر تجربۀ قلم » عنوانلى اثرنده بدايت نشأتنده اسكندريه‌ده فرانسز جنرال قونسلوسخانه‌سى خدمتنده بولونديغى اثناده محمد على پاشانك يقيندن اطلاع حاصل ايله‌ديكى احوالندن بحث ايدركن ايكى نقطۀ مهمه‌يى ايضاح ايله‌مشدركه بونلركده علاوۀ معلومات اولمق اوزره درجنى موافق كوردم :

١ — محمد على پاشا آرتق آمال فتوحاتجويانه‌سنه سد ممانعت چكلديكنى كورونجه اواخر عمرينى برطاقم تشبثات جسيمۀ نافعه‌يه حصر ايتمك هوسنه دوشوب سويش قنالنك حفرينه عزم ونيت ايله‌مشدر . فقط بحرسفيدك بحرمحيط هندى‌يه ربطى حالنده آوروپا دولتلرينك ، وباخصوص آسياده‌كى مستملكات جسيمه‌سنه مدخل اوله‌جق بر طريقه وضع يد ايتمكده منفعت عظيمه‌سى اولان بر دولتك ، حرص و طمعنى اوياندير‌مق انديشه‌سيله بوتصورندن واز كچمشدر . بويله بر تشبث مهمك ، جهان ايچون نه قدر عظيم فائده تأمين ايده‌جكنى و آكا موفق اوله‌جق حكمداره نه بويوك بر شهرت قازانديره‌جغنى مدرك ايسه‌ده مصرده حكمدارلق ايده‌جك بركمسه‌يى نه كبى مهالكه القا ايله‌يه‌جكنى‌ده تماميله ادراك ايتمكده ايدى . اطرافنده بولونانلر « قنال سزك ايچون بر بوغاز ايچى اوله‌جقدر ؛ دولت عليه بوغازلر سايه‌سنده دولتلرك افكارى طرفنه اماله و آمال حريصانه‌لرينى عقامته دوچار ايده‌رك پايتختنك امنيتنجه انديشه‌دن وارسته قالمقده‌در » ديمه‌لرينه قارشى « آلدانيورسكز ، بوغازلريالكز قره‌دكزه موصل بر طريق ايكن دولت عليه‌نك برعصردن برى اوغراديغى مصائبه منشاء اولمشدر. اكر پادشاهلر بوغازلرى بالكليه سده مقتدراولسه‌لردى، حالاسكى‌مستملكه‌لرى‌اوزرنده تسلطن‌ايدرلردى» ديه مقابله‌ايلرمش.

٢ — محمد على پاشانك استانبولدن عودتنده واپورده اوغراديغى اختلال شعورك ايلك تظاهرى اوچ سنه اول باشلامش اولديغى ينه بنه‌دتى‌نك ويرديكى ايضاحاتدن مستفاد اولمقده‌در . پاشاى مشاراليه سويش‌قنالنك حفرى حقنده‌كى‌تصورندن نكول ايدنجه، عموم اراضئ‌مصريه‌نك تأمين اسقاسى ايچون مصرعلياده جسيم برسد انشاسى تصورينى فكرينه قويه‌رق بونك مشكلاتندن بحث ايدنلره قارشى « بونيل ايله بنم آرامده بر دۋللو اوله‌جق‌!، وغلبه‌بنده‌قاله‌جق » ديرايمش: فقط‌بويله‌رتشبث‌عظيمك‌محتاج‌اولديغى‌مصارف‌جسيمه، بالعموم

مأمورين‌ملكيه وعسكريه معاشاتنك وسائر مصارف‌مبرمه‌نك‌تعطيل‌تأدياتنى‌موجب اولمه‌سندن كنديسى‌ده تلاشه دوشه‌رك اوغلى ابراهيم پاشانك تحت رياستنده هيأت نظارك بالاجتماع اولبابده برچاره تحرى ايله‌ملرينى امرايتمش ، نتيجۀ تدقيقاتده هيأتجه تنظيم اولونان راپورده بالجمله مصارف مبرمه‌يى تعطيل ايتمه‌دكجه اشبو مصارف جسيمه‌يه قارشيلق تداركى قابل اوله‌مايه‌جغى بيلديريلنجه ، پك زياده تهيج‌ايده‌رك كنديسنده اختلال شعور آثارى تظاهره باشلامش. و « مصر محواولدى هرطرفدن بكا قارشى اهانت ايديليور » ديه كيمسه‌يى نزدينه قبول ايتمز اولمش. نهايت اوغللرى وناظرلرى طرفندن هر امرينه مطاوعت ايده‌جكلرينه دائر عرض تأمينات اولونجه ، خائن ايله طمعكارى كنديسنه تسليم ايتمه‌دكلرى حالده حجازه چكيلوب كيده‌جكنى بيلديرمش. [١] و « ابراهيمى الى آياغى باغلى اوله‌رق بكا تسليم ايله‌مه‌لى، اطاعت ايدنجه‌يه قدر كنديسنى حبس ايتمه‌ليم ، » دير ايمش. نهايت اوحال حدت وشدت ايچنده بردن بره قاهره‌يه عزيمتله شورا سراينه چكيله‌رك برقاچ كون عالم سكون وتنهاييده ياشادقدن صوكرا حال‌صحوعودت ايتمش. مع‌مافيه ابراهيم پاشا ايله رؤساى مأمورينك جزا اوله‌رق معاشلرينى تنزيل ايله‌مشدر . كنديسنده بدايةً آثار اختلال شعور بوقدر شدتله ظهور ايتديكى حالده اوچ سنه دها حال طبيعيده ياشايوب فقط اومدت ظرفنده اولكى كبى عجولانه وافراطكارانه اجراآتده بولونمايه‌رق ، وسد عملياتنه‌ده اويله حالى بر فعاليتله دوام ايتمه‌يه‌رك ، معتدل آديملرله يورومشدر .

مصر مسئله‌سنك ايلك صفحه‌سى

محمد على پاشانك‌واليلكى اثناسنده ميدان ظهوره كلوب برمسئلۀ دوليه‌حالنى اكتساب وآوروپا دولتلرينى طول مدت اشغال ايدن مصر مسئله‌سنى « مسائل مهمۀ سياسيه » عنوانيله دردست تحرير بولونان اثرمزده ايضاح ايده‌جك ايسه‌كده رنكدن‌رنكه وبرچوق شكله كيرن بومسئلۀ مهمه‌نك بالجمله وثائقيله تحريرينه اثرمزك حجمى مساعداولماديغندن، ومسئلۀ مذكوره اثناسنده طرف دولتدن مأموريت مخصوصه ايله مشاراليه‌نزدينه مصره، ومصر اردوسى قوماندانى ابراهيم پاشا نزدينه كوتاهيه‌يه ، رجال دولتدن متعدد ذوات اعزام قلنه‌رق يدلرينه آيرى آيرى تعليماتلر ويرلمش ، ومحمد على وابراهيم پاشالرايله بينلرنده مذاكرات مهمه جريان ايتمش، وطرفلرندن باب‌عالى‌يه مفصل لايحه‌لر تقديم ايدلمش اولوب

[١] خائندن مقصدى ابراهيم پاشا ، طمعكاردن مقصدى‌ده رئيس نظار شريف پاشا ايمش .

وثائق مزبورهنك هربرى تاريخى تنوير ايدهجك معلوماتى جامع بولونديغنـدن، بو ذواتك اسباب اعزاملرينك مجملاً بيانيله برابر كنديلرينه ويريلن تعليمات وطرفلرندن تقديم اولونان لوايح ومحرراتدن دسترس اولهبيلدكلرمزك، محمد على پاشا حقنده قلمه آلديغمز مقالهيه تذييليله، بشقهجه نشرى مناسب كورولدى :

١

سابق رئيس الكتاب پرتو افنديـنك (ملكيه ناظرى ايكن نفى و افنا ايديلن پرتو پاشادر) مأموريت مخصوصه ايله محمدعلى پاشا نزدينه اعزامى

روم فترتى اثنـاسنده دول ثلاثه دونانماسى طرفندن ناوارينده عثمانلى دونانماسـنك احراقى، وموره سرعسكرلكنده بولونان محمدعلى پاشا زاده ابراهيم پاشانك طرف دولتدن مأذون اولمقسزين عسكرينى چكهرك مصره عودتى، ووقعهٔ مذكورهيى متعاقب ظهور ايدن روسيه محاربهسنده محمد على پاشـانك اون بش يكرمى بيك عسكرله وعد معاونت ايتمش ايكن بالآخره بو وعددن نكول ايدهرك اعانهٔ نقديه ايله اكتفـا ايلهمسى اوزرينه دولت عليه ايله مناسبتلرنده كركينلك ، وطرفينجه امنيتسزلك حاصل اولمش اولديغندن محمد على پاشـانك تطمينيله ، مقررات دوليه نتيجهسنده دولت عليهده قالمهسى تقرر ايدن كريد جزيرهسنده بردوام اولان آثار عصيانك تسكين وآسايش محلينك تقريرى ضمننده سوق عسكرله معاونتنك تامينى ، وروسيه تضمينات حربيهسنه تشريكى ، ومصر ساليانهسنك تزييدى اسبابنك استحصالى مقصديله سـابق رئيس الكتاب پرتو افندى اولبابده صـادر اولان فرمان عالى يى، ومحمدعلى پاشـايه خطاباً تسطير اولونان خط همايونى حاملاً ، ومعيتنه مأمور ايديلن آمدى خلفاسندن رشيد بكى (صدراعظم رشيد پاشا) مستصحباً، ١٢٤٦ سنهسى اوائلنده مصره اعزام قلنمش ايدى .

مكرراً واقع اولان ملاقاتلرى نتيجهسنده محمد على پاشا ، بدايت نشأتندن برى دولت عليهيه سبق ايدن خدماتندن، و برزماندر دولتجه حقنده كوسـتريلن عدم اعتماد وامنيتـدن ، وكريدك تأمين آسـايشى كليتلى همت و قوت صرفنـه متوقف بولونهسى جهتله شوايشه دلخواه عالى اوزره حسن نظام ويرلهسيچون جزيرهنك امر ادارهسـنك بوتون بوتون عهدهسنه احالهسنى من غير رسم اسـتدعا ايلهمش اولديغى حالده شمدى ينه شويلهجه عسكر ارساليله امداد ايتمهسى تأكيد اولونمهسى مقصدمشروحه مخالف بولونديغندن

بحثله جزيرهنك عهدهسنه احالهسى استدعاسنى تكرار، پرتو افندىده اولباول برآز عسكر ارساليله حكم ارادهٔ سنيهنك تنفيذى خصوصنده اصرار ايلهمش ، ومعاونت نقديه بحثنده جريان ايدن مذاكرات نتيجهسـنده دخى شـمديلك جيب همايون ايچون يكرمى بيك ، وعساكر خاصهٔ شاهانه مصارفنه تخصيصاً تقاسيط مصريهيه ضم جديد صورتيله بش بيك كيسه اقچه ارسالى، واون بيك كيسهسى كنديسنك عودتنده، واون بش بيك كيسهسى دخى اوچر آى فاصله ايله طقوز ويا آلتى آى ظرفنده تماماً تأديه ايديلهرك سنهٔ آتيهدهسالف الذكر بش بيك كيسه ضم جديد اوزرينه تكرار مناسب وجهله ضمايم اجراسى قرارلاشديرلمش اولديغى افندئ مشاراليه طرفندن لايحهٔ مخصوصه ايله باب عالىيه بيلديرلمشدر. كريد مادهسنه دائر محمد على پاشا طرفندن افادهٔ حالى متضمن بشقهجه عريضه تقديم اولونهجغى كى بوبابده ظهور ايدهجك ارادهٔ سـنيهنك تبليغنه قدر كنديسنكده اسـكندريهده توقف ايدهجكى لايحهٔ مذكوره جملهٔ محتوياتندن بولونمشدر. بونك اوزرينه كريدايالتى محمدعلى پاشا عهدهسنه رسماً توجيه قلنمشدر. پرتو افنديـنك لايحهسى، احوالى بالاطراف توضيح ايتمكده اولديغندن صورتى زيره درج اولونمشدر .

وقعه نويس لطفى افندى ، تاريخنده بو بابدهكى ملاقات ومخابرات اوليهيه كسب اطلاع ايدهمهيهرك ، وايشك اوليات ونتايجنى قارشديرهرق ، پرتو افندى يديله كوندريلن فرمان عالى ايله كريدك محافظهسى محمد على پاشا عهدهسنه رسماً احاله قلنمش و افندئ مشاراليه اشبو فرمانى آلوب كريد توجيهى امريله مصره عزيمت ايتمش اولديغنى ، ومحمد على پاشا كريدك كنديسنه الحاقنه واقف اولدقده درحال ايكى آلاى جهاديه عسكرى سوق ايدهرك جزيرهنك اسباب محافظهسنهدقت ايلهمكده بولونديغنى باب عالىيهانها ايتديكنى بيلديرمكدهدر.

پرتو افنديـنك لايحهسى صورتيدر

مستعيناً بالله تعالى درسعادتدن حركت عاجزانهمك بشنجى جمعه كونى اخشـام اوزرى ردوس پيشكاهنه واصل و فرداسى على الصباح درون ليمانه داخل اولهرق قوروت همايونه براز تازه صو الحمق و عسكره چامهشوى ييقاتمق مثللو بعض مصالح مقتضيهنك رؤيتى و ردوس متصرفى شكرى بك قوللرينك علاوهٔ رجا و نيازى جهتلريله بر ايكى كون اورادده اقامتله اندن دخى قالقيلوب بلطفه تعالى موافق هوا ايله بر يلكنده اسكندريه پيشكاهنه پنجشنبه كونى اخشـام اوزرى وارلمش و صولر قرارديغندن ليمانك مخاطره محلاريچون ضرورى اول كيجه دكزده توقف ايله جمعه كونى صباحلين دولتلو مصر واليسى حضرتلرى طرفندن ابتدا وابور سفينهسيله استقباله كوندريلن مأموردن بشقه درون ليمانه دخول عقيبنده دخى كندولرينه مخصوص صندال ايله معتبر ادملرى ميرلوا عثمان بكى

ارسال ايله طوغرى ساحل بحرده مقيم اولدقلرى دائره‌يه عظيم الاى ايله جلب ايدرك و اول خلالده
قوروت همايوندن و اسكندريه‌دن طوپلر انداخت اولنه‌رق حاصلى اول‌باول مشاراليه حضرتلريله ملاقات
اولندقده طرف اشرف حضرت شهنشاهيدن حامل اولديغم خط همايون شوكتمقرون شاهانه و كريده
دائر فرمان عالى و قائمۀ سنيۀ ولى‌النعمبلرى هيئتيله لدى‌التسليم خط همايون شاهانه‌يى قائماً كمال تعظيم ايله
اخذ ايله اوپوب باشنه قويدقدن‌صكره حين‌كشادنده دخى تكرار مبارك خط‌همايون حضرت‌ظل‌اللهى‌يى
تقبيل و تلثيم ايدرك بركره كندولرى قرائت ايله تكرار بركره دخى چاكرلرينه‌اوقودوب دكلديكنى
متعاقب دعاى عمر و شوكت حضرت پادشاهى‌يى كماهواللايق ادا و ايفادن صكره صحبته كيريشيله‌رك
مجلس اولده برقاچ ساعت و كذلك درت كون بهر صباح على‌التوالى كندو دائره‌لرى جوارنده
ساحل بحرده چاكرلرى ايچون مخصوصاً تهيه و تنظيم ايتمش اولدقلرى ابراهيم پاشا دائره‌سنه
مخصوص دعوتجى ارساليله جلب ايدرك و بركره دخى چاكرلرينه كله‌رك هربرنده اوچر دردر ساعت
واقع اولان انواع مكالمات و محاوراتك خلاصة الخلاصه‌سى كندوسنك بدايت نشأتندنبرو انجق
ولى‌نعمتمز ولى‌نعمت عالم شوكتلو كرامتلو شهنشاه مظفر علم افندمز حضرتلرينك تحصيل رضاى
شاهانه‌لرينه دقت و دين و دولت عليۀ ابدى‌الدوامه خدمت ايتمكدن غيرى امل و مقصودى اولميه‌رق
مقدما مأمور اولديغى حجاز مصلحتنده اسباب مقتضيه ضمننده برتقريب برنده‌دن انيله‌رق شام اياالتى
قاله المش بولنمسيله حقنده عدم اسعاف عاليدن بشقه برزمان تغيير ظن و اعتقاد اماره‌لرى يوزكوستروب
هرنه ايسه بوحال اوزره كچن ايام كچه‌رك وقتا كه روم فسادى ظهورنده ابتدا كندوسى مقتضاى
صداقت فطريه‌سى اوزره بونك تيز طرفى اول باول بحراً تداركات قويه ايله صوليجه و چامليجه
اطه‌لرى اوريله‌رق عصات رومك بحراً اولان قوتلرينك محو و ازاله‌سندن صكره براً اتمام‌كارلرى
طبيعتيله حاصل اولمق مطالعه‌سنى درسعادته يازمش ايكن كويا اصغا بيورلميه‌رق بر ايكى سنه كچوب
بعده مصلحت دخى كوندن كونه فنالشديغى خلالده كندوسنك موره مصلحتنه مأموريتى خصوصنه
ارادۀ سنيه تعلقيله كندوسى كمال شوق و افتخار ايله تمهيد و اجراسنه قيام ايدرك حقيقى‌ايش‌كورلمك
و مصلحتده چتاللق اولمامق ايچون قپودان پاشالغك ابراهيم پاشايه توجيهنى تحرير و اشعار ايلديكنده
كأن كندوسى حقنده مستمر اولان عدم‌امنيت و تغير اعتقاد عاليدن ناشى مساعده بيورلميه‌رق فقط
قپودان پاشا حضرتلرينك درسعادتده توقيفيله طاهر پاشايه سرعسكرلك اعطا و ابراهيم پاشايه دخى
انك معيتنه مأمور حكمنده فرمان عالى اسرا بيورلمغله اشته بواصولدن تولد ايدن وسائل و اسباب
نامرضيه‌نك نتيجۀ كريهه‌سى اناوارين حادثه‌سى كبى بر وقعۀ فجيعه‌يه بادى اولوب بونده كندوسنك
قطعا قباحتى يوغيكن بتون كندويه عزو صورتنى احساس ايتمكده و ابراهيم پاشانى موره‌يه
شوقدر بيك عسكر و بوقدر مصارف ايله كچوروب هربرخصوصده وسع مرتبه چالشوب چبالامش
ايسه‌ده اناوارين وقعه‌سندن صكره فرنك دوننمالرى دكزلرى سد و بند ايله موره‌ده‌كى عسكره نجه
وقتلر مصردن ذخيره و لوازمات ارسالنك چاره‌سنى بوله‌ميوب كذلك طرف دولت عليه‌دن دخى
استحصال اولنه‌ميه‌رق بوقدر عسكرك قتى چوغى تلف اولمش و باقى قالانندن قطعا خبر قالمامش
و براز ايام دخى طورسه‌لر عموماً تلف و هلاك اوله‌جقلرى تبين ايتمش اولديغندن كمال حزن و تأسف
ايله بونلرك بقيه‌سنى مجبوراً مصره جلب و هربرحال برملالى درسعادته انها و استرحام ايتمش ايسه‌ده
حقيقت تصديق بيورلميه‌رق بو ماده دخى اغبرار خاطر عالى اسبابنه ضميمۀ ديكر اولديغى اكلاشلمقده

و بعده كندوسنك درسعادته كويا مقتضاى صدق و استقامتى اوزره يازديغى نصيحتنامه‌سنه اعتبار
بيورلميه‌رق يعنى شومصلحتده فرنكلر ايله اوبوشلمسى يولنه كيدلميه‌رك وقتا كه روسيه سفرى‌ظهوريله
كندوسندن عسكر استنلدكده اكرچه كندوسنك اليوم موجود اولان معلم عسكرى اولدقجه نظام
و انتظام تحتنده كبى ايسه‌ده كرك بونلر و كرك اسل بونلرى قوللانه‌جق ضابطان و سركردكانى
اوروپانك و على‌الخصوص روسيه‌نك عسكرينه لايق اوزره مقابل اوله‌جق درجه‌ده مهارتلرى‌اولمديغندن
اولسه اولسه بلكه كليتلو كيدلديكى صورتده ايشه يرامق مطالعه‌سى ايله ياخود كندوسى وياخود
مخدوملرى ابراهيم پاشانى بتون موجود عسكريله كتمك وياكوندرمك فكرنده اولمش ايسه‌ده
حقنده‌كى عدم اعتماد عالى واهمه‌سى بوكا دخى مانع اوله‌رق بوجهتله بالافراز كوندررم ديديكى اوزبش
يكرمى‌بيك مقدارى عسكرى تهيه و اعزامه قيام ايتمش ايسه دخى بونلر بورادن قالقوب روم طوپراغنه
وارنجيه قدر خيلى‌دن خيلى‌يه زده‌لنه‌رك خصوصاً بردبره دشمن‌قوى مقابله‌سنه واره‌جقلرندن البته
بر ايشه يراميه‌جقلرندن بشقه كلياً تلف اوله‌رق رسوايلغى منتج اوله‌جغى مجزومى اولمق ملابسه‌سيله
هم بو افكار ايله حيرتده و هم امر وارادۀ‌سنيه‌يه امتثالا هرنه‌حال ايسه برطرفدن دخى بونلرى تهيه
و اعزامه چاليشمقده ايكن اوته‌دنبرو مصرده بولنان واليلرك مأذونيتى جهتيله كندوسى‌دخى‌بلا‌استيذان
قطعنه جسارت ايتمش اولديغى التونك كلياً منعى حقنده شرفصدور بيوريلان ارادۀ سنيه‌يه بناءً بوبابده
هر يوزدن عاجز و متحير قالمسى جهتله عسكرك ارسالنى ترك و تأخيره متجاسر اولمش اولمغله اشته
بو ماده دخى حقنده قباحت عديله بروقتدنبرو مألوف اولديغى التفات عالينك انقطاعنه علاوةً براز
ايامدنبرو حقنده سوءقصدعالى‌يه دائر علناً درلو سوزلر ايشتمكده و درلو شيلر وقوعبولمقده اوله‌رق
نهايت بو اثناده انطاليه و علائيه اسكله‌لرينه آمدشد ايدن تجارت سفينه‌لرينه متسلمى طرفندن غريب
معامله‌لر وقوعندن بشقه اورالرده بتون خلقك لساننده محمدعلى پاشا فرمانلى اولمش شويله اوله‌جقمش
بويله اوله‌جقمش و عثمانلى دوننماسيله انكليز كميلرى براكده اسكندريه اوزرينه كتمك اوزره‌درلو
يوللو صورت تواترده سويلنيلان شيلرى ايشتديكمده كرچه ولى‌نعمتمز پادشاه‌عالمپناه‌افندمزك‌موصوف
و مشتهر اولدقلرى شيمۀ عدل وداد شاهانه‌سنه بونى بر وجهله ياقشديره‌مدم اما شو حقمده‌اوته‌دنبرو
كورديكم عدم امنيت معامله‌سنه نظراً دخى كلياً اصلى يوقدر ديه‌مديكمدن طوغريسى كمال تأسف
و اضطرابه باعث اوله‌رق كچنده نجيب افندينك عودت ايدن آدميسى بهرام اغايه تصادفاً يازوب
ويرديكم كاغدى مجرد احمق دفترى شكلنده لقرديى‌يى اوتوتميوبده افنديسنه اويله‌جه تبليغ و اولدخى
مناسبنه كوره و مناسب تعبيرات ايله اقتضا ايدنلره افاده ايلمسنى سپارش ايتمش اولديغمدن او مقوله
كاغدى خاكپاى همايون حضرت پادشاهى‌يه قدر عيناً عرض و تقديم ايتمك قطعا لازم و مناسب دكل
ايكن بونده نجيب افندينك خطاسى اولمش طوغريسى اكا بك طارلدم و كندوسنه توبيخنامه قمه
الديردم هرنه ايسه بو كاغدده يازيلان لقرديلردن كوجه كتدى ديتيلان تعبيرات حاشا كه بى‌ادبلك
معرضنده بنم لسان اختراعمدن صدور ايتمش شى اولميوب مجرد اطه‌لرده و اسكله‌لرده السنۀ ناسده
تصورنله و نه شكل تعبيرات ايله سويلنمش لقردى ايسه انى اشتديكم وجهله و سويلنديكى كيبجه
يازديرمشدم يوخسه حاشا كه بن اويله كنديسنى بيلمز ادم دكلم بن پادشاهم افندمك قوللغنى ايو بيلورم
لكن بنم بلمى بوكن شو امنيتسزلكه دائر شيلردر بونلر آره‌دن قالقوبده افندمز بنى از دروں اعتماد
وامنيت ايدرك قوللانسه‌لر اغور شاهانه‌سنه مال و عسكر دكل جانمى دخى فدا ايدرم شويله‌يم ويله‌يم

دیه‌رك بو كلاملرك هر بر فقره‌سنی هر بر مجلسده تكرار بتكرار درلو تعبیرات و درلو تفصیلات ایله كرةً بعد اخری ایراد و درمیان ایتمكله طرف چاكریدن دخی هر دفعه‌سنده ویریلن اجوبهٔ متنوعه و عقل قصیر كترانم ایردیكی قدر تفهیمات تفصیلیه و لا سیما كندوسیله پشین هر بر خصوصك طوغریسی سویلنلمك و قطعا خاطر و كوكل قالمامق اوزره اولنان مقاوله‌یه مبنی طوغریدن طوغری‌یه و اجی اجی سویلنیلان مقالات مؤثره‌نك فذلكه‌سنده واقعاً حجاز مصلحتنده كوردیككز خدمت نزد مكارموفد حضرت ظل اللهیده وجمله عندنده اگرچه فراموش اولنمیه‌رق یقین وقته قدر حقكزده اظهار بیوریلان بونجه التفات و تلطیفلر و حالا سنیهٔ شوكتوایهٔ شاهانه‌ده دسترس اولدیغكز بونجه مكنت والكای مصری صورت تأبیده بالاستقلال ضبط و تصرفه نائلیتكز جملةً بو خدمتلرك مكافاتی اوله‌رق انصاف اولنسه الی الابد سز دخی بونك شكرینی اونوتمیه‌رق هر آن شوالكزده اولان نعمته كوره لوازم تشكری ایفاده قصور ایتمامكز لازم ایكن هم كندوكز قصور ایدوب وهمده حقمده امنیتمزلك كوستریلیور دیه‌رك فریاد ایدیورسز ابتدا شام ماده‌سنده ولوكه اولوقتك حكمنجه مصلحت حجازیه‌نك تسهیلی ملاحظه‌سیله استمش اولیورسز شوكتمآب افندمز دخی بعض مطالعه‌یه بناءً ویرمامش اولویورلر پادشاهان عظام علی الخصوص ربمز تعالی حضرتلری عمر و شوكتنی مزداد ایتسون شوكتمآب افندمز حضرتلری بزلر كبی نفس اماره صاحبی اولمیه‌رق مقام ظلیت و خلافتلری اقتضاسنجه هر بر مصلحتده كافهٔ اهل اسلامه انفع اولان طرفی مطالعه بیوره كلكده اولملریله البته بو ماده‌دخی سزه و جمله‌یه خیرلو وانفع اوله‌رق بر مطالعهٔ شاهانه‌لری اولوبده آنك ایچون اسعاف بیورمامش اولدقلری مسلمدر بلكه یك ارانلسه بلا ایجاب طلب ماده‌سی حكمت الهیه‌یه مخالف و اكثر مقصدده تخلفی مستلزم اوله كلكله اصل قباحت سزك طلب و انهما ككزدن نشأت ایلدیككنده شبهه یوقدر اگر سزك درونكز دیدیككز كبی ایسه بوكا قطعاً ایلشمامكز اقتضا ایدردی هر نه ایسه بوبك اسكی بر ماده اوله‌رق حكمی چمش وسوزی بتمش شی اولمغله بونك بحثنی ترك ایده‌لم قالدیكه روم ماده‌سی ظهورندن صكره درسعادته واقع اولان انهالركز واكا دائر مجالس شوراده جریان ایدن مذاكره‌لر و دوران ایدن سوزلر جملةً بنده‌كزك دخی معلوم و مضبوطم اولوب واقعا بعض شیلرده كوستردیككز رأی وتدبیرلر بولنده و بعضیسی دخی درسعادتك دركار اولان معلومات حالیه‌سنك خلافنده كورینور ایدی هر نه ایسه هر ماده‌ده اولوقتك و مصلحت حالیه‌نك ایجابنه كوره طورانیله‌رق وقتا كه سزك موره مصلحتنه مأموریتكزی سز دخی استیوب نزد دولت علیه‌ده دخی موجب محظوظیت سنیه اوله‌رق مأمور بیورلدیغكزده هر درلو اشعارات و ملتمساتكز تمامیجه اسعاف بیوریلوب فقط قپودان پاشالق خصوصنده درسعادتك مطالعه‌سی مجرد ذات مصلحتی كوزتمك معناسنه معطوف ایدی یعنی ابراهیم پاشا اوغلكزه اولوقت قپودان پاشالق احسان بیورلمسی دونانمای همایون رجالنك عزل و نصب و تأدیبنك بالاستقلاله ویرلمسی سزك ملاحظه‌كزده مصلحته نافع عد اولنمش ایسه‌ده درسعادتك مطالعه‌سنده بالعكس مشار الیه اوغلكز ابتدا حدیث السن اولمسی وثانیا هر نقدر عقل و جسارت اصحابندن ایسه‌ده امور بحریه و احوال ترسانه‌یه و مأمورلرك حال و شانلرینه لایقیله وقوفی اولمامسی جهتیله ایچلرنده بعض صاحب غرض اولانلر بر تقریب یكدیكری علیهنه سوز القاسیله البته بربرینه دوشوره‌رك نهایتنده انلر دخی احتمالكه مشار الیهه رغماً اهانت طرفنی طوتوب ارالقده هم دونانمای همایونه و هم ذات مصلحته مضر بر حادثه‌یه سبب اولمسون ایچون ضروری قپودان پاشالق ماده‌سی و عزل و تأدیبه دفعةً مباشرته رخصت صورتی مطلقا شو محذوره مبنی تجویز اولنمیه‌رق مع مافیه مشار الیهك استقلال موقع و نفوذی دخی الزم و ملتزم اولدیغندن كوندریلان

فرمان عالی اكا كوره هر طرفی كوزدیله‌رك قلعه النوب كوندرلمش وطاهر پاشا فقط دونانمای همایونك باشبوغی اولمق و مشار الیهك هر بر امرونهیینه اتباع ایتمك اوزره مأمور بیورلمش اولمغله مصلحت سزك دیدیككز كبی دكل ایدی هر نه ایسه قضا و قدر حكمنجه وقوعه كلن اناوارین وقعه‌سی هر نقدر كرك مشار الیهك و كرك سائر مأمورلرمزك شو وجهله بو وجهله واقع اولان قصورلرندن نشأت ایتمش وبحق عظیم انفعال شاهانه‌یه باعث اولمش ایسه‌ده حق تعالی حضرتلری عمر و اقبال شاهانه‌لرینی ابدی الدوام ایلسون ینه شیمهٔ لطف و معدلت ملوكانه‌لری اقتضاسنجه حاشا كه بونده هیچ كیمسه‌نك قصده مقرون اهانت و خیانتنه حمل بیورمیه‌رق نهایت قضایه رضا مسلكنی اختیار بیورمشلر و انصاف ایدلكه شمدی‌یه قدر بونك ایچون سزه برشی دیمه‌مشلردر حتی اشبو وقعهٔ فجیعه عقیبنده مشار الیه اوغلكزه درسعادتدن مخصوص تسلیتنامه دخی ارسال و ایستر ایسه روم ایلی‌یه چیقمسی اشعار اولنمشیكن كندوسی موره درونده ثبات ایده‌جكنی یازوب بعده اول سوزده دخی طورمیه‌رق نهایت طاقیله اسكندریه‌یه عودتله بتون جزایر و قلعه‌لرك ایادیٔ دشمنه كرفتارلغی ظهور ایلدی بونده دخی اصل منشأ اعتذار اولان ذخیره سزلك خصوصنده روایتلر مختلف ایسه‌ده مع مافیه طرف اشرف حضرت خلافتپناهیدن ینه عفو و اغماض معامله‌سی التزام بیورلدی و مؤخراً روسیه سفری ظهورنده طرفكزدن اقچه ویاخود عسكر ایله سزجه دخی بر خدمتده بولنمق خواهشی كوستردیككنه بناءً اول كونك حكمنده اقچه‌دن اقدم و الزم اولان عسكر ارسالی خصوصنه ارادهٔ علیهٔ شاهانه تعلقیله شویله بویله اولمشیكن نهایت انی دخی اجرا ایتمیه‌رك روسیه مصلحتنك بو حاله كلمه‌سنه سز سبب كبی اولدیغكز بو ماده‌ده بنده‌كز دخی سزه بشقه‌جه طارغین حرارتلی سویله‌دیكمی عفو ایدرسكز اشته بكمش واقعاتك جمله‌سندن زیاده بو ماده دین و دولتمزه عظیم سكته و رخنه‌یه باعث اولدی لایقی ایدی بدایت سفردنبرو مجموع ممالك محروسه‌ده اولان اهل اسلام مالاً و بدناً حاللو حالنجه خدمتده بولنمشلر و اناطولینك ایاغی چارقلی فقراسنه وارنجیه قدر مصارف سفریه سالیانه‌سنی چكمشلر ایكن سز بوراده پادشاهمزك بویله مقتدر وزیری و اهل اسلامدن اولوبده بونجه قوت و قدرتكزله اوزاقدن سیرجی كبی طوروب باقدیكز اگرچه عسكر ارسالی ماده‌سنه مصر التوننك منعی اراده‌سی اصل سبب اولدیغنی ایما ایدیور ایسه‌كز دخی بونی سبب عد ایتملكز هم عبودیته و هم حمیته یاقشور شی دكلدر ولی نعمت عالم افندمز بونی منع بیورمشلر ایسه‌ده كوندره‌جككز عسكرك اداره‌سی طریقنی دخی كوسترمشلر ایدی اقتضا ایدنجه بتون مصارفنی كندولری خزینهٔ عامره‌دن دخی ایتدیررلر ایدی هله سزه دوشن البته بو عسكری كوندروب نه مانع التون ماده‌سنه دائر استدعا كزی تكرار ایتمكز ممكن ایكن بو یوله كیتمدیككز عیب ایتدیككز اشته بو واقعاتك جمله‌سنك اوزرینه روح عالم افندمزینه طرفكزه فعلاً بر كونه كج معامله كوسترمیوب فقط انقطاع التفات ایله اكتفا بیورملری انصاف اولنه‌جق شی دكلیدر اندن قطع نظر بوكره دخی مخصوصاً بنده‌كزی ارسال بیورملری ینه كمال لطف و مرحمتلری اقتضاسندن اوله‌رق هله مبارك خط همایون شاهانه‌لرنده نور نبوت حضرت احمدیه‌یه قسم بیوره‌رق لوحه طراز صدور بیوردقلری تأمینات جلیلهٔ شاهانه‌لری حق بوكه شكری ادا اولنمز درجه‌ده پك بیوك افندیلك و بنده پرورلك معناسنه اولدیغنی حمداً لله تعالی عقل و درایتكز كالده اولمق جهتیله سز دخی اقرار و اعتراف ایدرسكز بوللو سیاق و سباق كلام اقتضاسنجه درلو سوزلر سویلندكجه واقعات سابقه‌یه دائر تكرار بعض جواب تداركی صددنده اوله‌رق طرف چاكریدن دخی تكرار هر برنده دیكر جواب مسكت ایرادیله كاه اظهار تسلیم و اعتراف و كاه سكوت و تفكر صورتلرنده اولوب هله طرف اشرف

حضرت شهنشاهیدن اوله‌رق سویلنیلان تأمیناته وعلی‌الخصوص خط همایون شاهانه‌یه دائر سوزلره مقابل
کندوسی دخی عظیم تشکرلر ایدرك هر دفعه وهر کره‌ده بن شوکتمآب افندمزك قولی کوله‌سیم بنم برشیده
علاقه‌م یوقدر معمور ایتدم ایسه پادشاهك ملکنی معمور ایتدم چالیشوب چباله‌دیغم جمله‌سی کندولری ایچون
دیمك اولیور اشته اختیارلغمی کوریورسك شونده نقدر یشایه‌بیلورم بندن صکره ملك بنه
کندولرینك اولمغله مرحمت بیوروبده دیلرلر ایسه اولادلرمی قوللانورلر دیلرلر ایسه آخردرلو ایدرلر
بلکه بن ایسترم که بش آلتی سنه‌یه قدر شوکتمآب افندمزك درکار اولان همم جلیلهٔ جهانداریلریله
ان شاالله تعالی دولت علیه‌لری قوهٔ کامله‌سنی بولوبده اوروپا دولتلریله موازنه‌سنی اویدیره‌رق بیوك دشمنمزدن
ال برلکیله اخذ انتقامه استعداد حاصل اولنجیه قدر بن دخی بورالرك تقویت واعمارینه چالشه‌رق اندن
صکره اذن ورخصت شاهانه‌لریله بورادن چکیلوب آخر عمرمده برقاچ آدم ایله درسعادتده زیر جناح
حضرت ظل اللهیده برساحلخانه‌ده اوطوروب نفس واپسینمه قدر وقتمی دعای شاهانه‌لریله کچوره‌یم حتی
عمرم آخر اولنجیه قدر افندمزك ودین ودولتمزك خدمتنده اولمقدن اوزکه آرزو واملم اولمدیغندن
دیدیکم وقتلر کلوبده بن دخی حیاتده والم ایاغم طوتار بولنسه استرمکه اولانجه اقتدارمله اغور شاهانه‌ده
شو دشمن قوینزدن اخذ انتقام مصلحتنده برابر بولنه‌یم حاصلی الآن وهر زمان بن ولی نعمتمز افندمزك
هیچ بر خدمتلرندن کیرو طورور ومال وجانمی کندولرندن دریغ ایدر مقوله‌دن دکلم فاما شو ورته‌لقده
دون امنیتسزلك اصولی بنی جانمدن مأیوس وحیاتمدن بیزار ایتمکله ضروری قصورم اولیور کبی سوزلر سویلدیکنده
طرف بنده‌کیدن دخی سز دائما شو منیتسزلك لقردیسنی وردزبان ایدیورسز لکن بنده‌کز معناسنی اکلامیورم
زیرا که بورایه کله‌لیدنبرو سزی هر درلو تأمین ایدرك بنده‌کز حاشا که خلاف بر دنیا ومافیها ایچون ارتکاب
یمین ایتمك شعارمدن اولمه‌رق سزی انواع قسم ایله دخی ایناندرمق استدم بوندن قطع نظر شوکتمآب
معدلتنصاب افندمز حضرتلری دخی اشته مبارك خط همایون ملوکانه‌لرنده قسم مخصوص ایله سزی تأمین
بیوریورلر شوقدرکه براز شرائط ایله مشروط و انلر دخی سزك ادعا ایتدیککز عبودیت و صداقت
لقردیلرینه تمامی تمامنه موافق اولمغله ارتق بونده تکرار امنیتسزلکدن شکایته برقالمیوب شمدی کچمش
شیلرك جمله‌سنی مضی ما مضی حکمنه قویه‌رق بوندن صکره سیچون سز سزه لازم اولان وظایف عبودیت
و مراسم حسن خدمت و صداقت هرنه ایسه انی اجرایه همت بیوره‌رق انك صره‌سنده حقکزده
از سر نو صدور و ظهور ایده‌جك محاسن التفات جلیلهٔ حضرت ظل اللهی‌یه منتظر اولمکز لازم کلیور
یعنی سزك علی الدوام امنیتکز مجرد کندوکزك مرکز استقامتده ثباتکزه موقوف کورینمکله مصلحت
کندو الکزده دیمك اولیور و آخردرلو سوز و چاره ارامق عبث کورینیور یوللو ایراد مقال
اولندقده مشارالیه دخی واقعا بودفعه چوق شیده مطمئن اولدم و بونك شکرینی بیلور و برنه کتوررم
لکن یاندیغم امیت ماده‌سنده بر خرده شی واردرکه بونك ازاله‌سی ممکن اوله‌مدی کندی بنم لایقیله
خدمت ایتمه‌مکلکمه اصل مانع اولان بودر مثلا شو الده اولان کرید ماده‌سی که بن بوکا کندوکندمه
طوروب طورر ایکن طالب اولمیوب مقدما ارادهٔ سنیه ایله جزیرهٔ مذکوره‌یه وسع مرتبه عسکر
و مهمات و ذخیره ارسالیله امداد و اعانته چالشدم و حمدا اولسونکه بکده ضایع اولمدی لکن کیده
کیده مصلحتلر بو برده‌یه کلوب شمدی تکرار براز تازه عسکر ارسالی اراده بیوریلیور ایسه‌ده
بو کرید ماده‌سی شو کونکی کونده بویله از عسکرله وبارمق اوجیله اولور برشی اولمدیغی بنم مجزومیمدر
سلیمان پاشانك درسعادتدن ایکی طابور عساکر منصوره ارسال بیوریلور ایسه شویله بویله ایدرم دیمسی

شاشقین ادم اولدیغندندر بنم تحقیقات و معلوماتمه کوره بو کرید جزیره‌سنه دفعهٔ کاملو همت وقوت
صرفیله اول امرده اغیرجه قرالتی کوستریله‌رك بر طرفدن نشر عدالت صورتی اظهار و بر طرفدن قوهٔ
قاهره وادیلری ارائه اولنه‌رق بونك ارەسنده هم رعایایی یاتشدرمق و هم کرید اراذلنی باصدرمق
و بعده صره‌سنی دوشوروب کرك رعایادن و کرك اهل اسلامدن اولنلرك عموماً برر تقریب اللرندن
سلاحلرینی دوشیره‌رك اندن صکره جزیره‌یه دلخواه عالی اوزره سسز و شماتتسز طبیعتیله حسن نظام
ویرمکلکه محتاج کوردیکمدن و بوندن غیری هرنه تدبیر اولنسه و بالفرض شمدی بورادن بر ایکی بیك
مصر عسکری کوندرلسه بو مقصدك حصولنه کفایت ایده‌میه‌جکی شویله طورسون بالعکس اره‌یه موده
طاقتك افسادی کیرمش و کیرمکده اولمسی جهتیله کتکیده فناشه‌رق معاذالله تعالی موده کبی
بر فنا صورته رسیده و رم ایتمسون بودخی تکرار یکیدن بنم رسوا یلغمه بادی اوله‌جغنه شبهه‌م یوقدر
اشته مجرد بونك ایچون شو کرید جزیره‌سی بتون بتون بکا احاله بیورلسونده تدبیر و تصورم کبی
شوکا بر صورت ویره‌یم و ایکی سنه‌یه قدر شمدیکی واردات و معیناتك کماکان اعطاسیله اکتفا اولنه‌رق
دیکر ایکی سنه‌ده دولت علیه‌یه مجدداً لایقیله ایراد تنظیم ایده‌یم بعده شوکتمآب افندیمز هرکیمه
دیلر ایسه اکا ویرسونلر دیه‌رك نجیب افندینك آدمیسنه سویلشیدم و بونده بنم آخردرلو غرضم اولمق
احتمالی اولمیه‌رق مجرد شوکتمآب افندمزه خدمت معناسنه ایکن اشته بنه اولصورتله مساعده بیورلمیوب
تکرار شویله‌جه عسکر ارسالیله امداد اولنمسی تأکید بیورلمش سمعاً و طاعةً امر و فرمانلری اوزره
حرکت ایده‌یم لکن جزئی عسکر ارسالیله امداد صورتی عبث و بلکه دیدیکم وجهله مضر اوله‌جغی
مجزومیمدر اکا بناءً حیرتمدن اعتذاره مجبور اولیورم و اما کرید جزیره‌سی شون بتون بکا حاله اولنمقسزین
دیدیکم تدبیر اوزره عساکر کلیه و قوهٔ کامله صرف ایت دینیلور ایسه ابتدا شو دلخون اولدیغم
امنیتسزلك معناسی چیقمزمی و بویله اولنجه بن جان وکوکلدن خدمت ایتمکلکمه نصل الم وارر وثانیاً
بالفرض ایده‌جك اولسه‌م بیله بوقدر تکلفدن صکره مادامکه والیسی بشقه‌در نفوذده‌کی چتاللق سببیله
جزیره‌یه استدیکم کبی نظام ویرمك میسر اوله‌میه‌جغندن بشقه بتون مصارفی چکوب منافعنی والی بولنان
ذات بیهوده الوب یمسی لایقمیدر وثالثاً کریدك بکا توجیهی صورتنده‌کی شایعه‌نك مصلحتهٔ دخی نفع کلیسی آشکار
اولوب یعنی اوته‌دنبرو سایهٔ پادشاهیده زیر اداره‌مده بولنان رعایایه عدالت صورتیله شهرت ویردیکمدن کرید
رعایاسنك اکثریسی دفعةً امنیت ایدوب یاتشورلر صانورم حتی کریدده اولان بزم مصطفی پاشایه (کریدلی مصطفی
پاشا دیه شهرت آلان وبالآخره ایکی دفعه مقام صدارته کلن مصطفی نائلی پاشادر) بولندیغی یرلرك
قوجه باشیلری دائما بونی بویله سویلرلر وکریدك بکا توجیه بیورلمسنی اوزلرلر ایمش بنم سایهٔ حضرت
شاهانه‌ده نائل ومتصرف اولدیغم الکای مصر بکا کافی ووافی اولوب آخر هیچ برشیده کوزم واملم
یوغیسه‌ده مطلقا التزام ایدندیکم خدمت وصداقت ایجابندن اوله‌رق بویله برشی قاله الدیغمده افادهٔ
عاجزانه‌م برنده‌میدر دکلمیدر اوراسنه باقلمیه‌رق مدافعه اصولی التزام بیورلمغله اشته بزی مضطرب ایدن
بویله شیلردر یوللو برچوق سوزلر سویلمکله جانب چاکریدن دخی بر طوغری سوز سویلیه‌جکم عفو
بیوررسز اکر شوکتمآب افندمز حضرتلرینك سزدن دیدیککز صورتله امنیتلری اولمامق لازم کلیدی
شمدی سزی بوراده طوردرمزدی چاره‌سنی البته بولورلرایدی لکن انلرك ضمیر الهام سمیر شاهانه‌لری
بورالرده اولمیوب هر برحال ومصلحتده ذات مصلحتك ایجابی ودین ودولت وملك وملته نافع صورت
واقتضاسی نه ایسه انی التزام واجرا بیورمق شعار شاهانه‌لری اولدیغی جمله عندنده مسلمدر اکرچه
بو کرید ماده‌سنده سزك بوایراد ایلدیککز تدبیره دائر سوزلریکز یولنده‌در لکن بهرام اغانك

درسعادتده‌کی افاده‌سنده بوتفصیلات اولمدیغندن بشقه‌سزدن دریغ‌معناسی اولمیه‌رق‌مجرد ذات‌مصلحتده
بعض محذور حقیق مطالعه بیورلدیغندن تأخیری مناسب کورلشیدی شویله‌که شمدی کرید جزیره‌سی
مستقلاً سزه توجیه بیورلمق لازم‌کلسه فرنکلر وازجمله انکلتره‌لو بونی چکه‌میه‌رك معاذاه تعالی موره
کبی بونك حقنده دخی درلو مفاسده تصدی ایله نهایت فنایی منتج اولمق محذوری ذهنلره پك قریب
کورینیور علی‌الخصوصکه شمدی سزك تفصیلی اولان افاده‌کزه کوره دخی کرید جزیره‌سنه دفعةً
کلیتلو عساکر امراریله کان بتون رعایایی قیره‌جق کبی کورنمکز وکرك سلاحلرینی دوشیرمکه
تشبثکز ظن ایدرمکه مصلحتك یاتشدرلمسنی دکل بلکه یکیدن اویغونسزلغنی مؤدی اولور کیبدر
زیرا بودفعه کتوردیکم فرمان عالیده دخی حکایةً مندرجدرکه موره نظامندن خارج اطه‌لر وکرید
رعایاسی حقنده دخی دول ثلثه ایلچیلرینك درسعادتده واقع اولان رجا والحاحلری ایجابنجه ضروری
برطاقم امتیازات صورتلری یابلغله سزك طوته‌جغکز اصول بوکا منافی اولورایسه البته مضراوله‌جغنده
سوز یوقدر بنده‌کزه قالور ایسه شو فرمان عالی وارادۀ سنیه وجهله تیزالدن کریده براز عسکر
ایرشدرسه‌کز اومارمکه دیکر زائد تکلفه حاجت قالمیه‌رق الیوم دول ایلچیلرینك سوزلری بونی
یاتشدرمغه‌دائر اولدیغندن طبیعتیله مصلحت بتمش اولور واکر بنه بتمیوبده ایلروسی تدبیر آخره‌محتاج
کورینور ایسه اولوقت تکرار دولت علیه‌یه بیلدریله‌رك البته ایجابنه باقارلر یوللو اقناعی سوزلر
سویلنمکین مشارالیه دخی جوابنده بن اوته‌دنبرو مأمور بیورلدیغم خصوصلرده ابتدا مصلحتك
هرطرفنی اکلایوب اکا کوره ایجاب و اقتضاسنی کوزده‌رك طورانمق عادتمدر بنم شمدیکی حالده
بیلدیکم وجزماً تحقیقم بوکرید مصلحتی کندکجه فنالشمقده اولوب بهرحال بر حسن تدبیره محتاجدر
وبونك حسن نظام وانتطامی مطلوب عالی اولدیغی‌حالده سلیمان پاشانك کرك درسعادتدن وکرك بورادن
برمقدار عسکر ارسالی اعانه‌سیله یاپه‌بیله‌جکی شی اولمدیغندن دیدیکم صورتله شمدیلك بکا توجیه واحاله
بیورلسون انشاءالله تعالی ربم توفیق ویرر ایسه بوبابده‌ده ولی‌نعمتم افندمزه برخدمت ایده‌یم درت
سنه صکره استر ابقا بیورسونلر استر آخره احسان بیورسونلر اراده کندولرینکدر قالدیکه کریدك
بکا احاله‌سی صورتنه اق‌دکز مصلحتنه قاریشان دولتلردن کرك انکلتره وکرك فرانسه‌لو برشی دیمیوب
بلکه ممنون اوله‌جقلرینی بیلوردم حتی بوراده اولان انکلتره قونسلوسی دخی‌کچنده بویله سویلیوردی
زیرا بنم معلوماتمه کوره انکلتره‌لو اول وآخر دولت علیه‌نك تنقیص ملك وقوتی استمدیکندن‌وکرید
جزیره‌سی موره نظامندن خارج اولدیغندن البته بونك دولت علیه‌ده قالمسنی وقوت نظامیه‌سی یرنده
اولمسنی استر ظن ایدرم حتی اومارمکه انشاءالله تعالی دولت علیه کت‌کیده قوت کامله‌سنی بوله‌رق وبن
دخی عاجزانه خدمت علیۀ حضرت شاهانه‌ده صدقله چالشوب چبالدیغم عامه‌یه معلوم اوله‌رق شو موره
وسائر الدن چیقان یرلرك طبیعتیله ینه دولت علیه‌یه ترك اولنه‌جغنی امید ایدرم شو ماده‌لری اصل
افساد ایدن روسیه‌لو اولدیغندن کریدك بکا ویرلمسنی اولسه اولسه‌مسقولو استماسی خاطره کلورایسه‌ده
عهدجه ودولتجه ظاهراً برشی دیمیوب بن دخی یاپه‌جغم شیلرك صره‌سنی دوشه‌رك حکیمانه یاپمق
تصورنده اولدیغمه نظراً انلره دائر دیه‌جك سوز بوله‌مز وبلکه پادشاهمز افندمزك وزیر وعبد مملوکی
اولمقلقده جمله سائر وزیرك هیچ فرق اولمدیغندن وکندو ملك وایالتلرینی هرقنغی بنده‌لرینه دیلرلرایسه
توجیه واحسان بیورمقلقده مستقل بالرأی اولدقلرندن بوکا کسه‌نك دیه‌جکی اولمز مکرکه اصل دردمز
اولان امنیتسزلك ماده‌سی حائل اوله دیمکله طرف چاکریدن دخی هله سز دیدیکم وجهله بنده‌کزی
دکلیوب اول‌باول شورایه براز عسکر ارسالیله تنفیذ ارادۀ سنیه‌یه همت ومسارعت بیورك ایلروسنی

صکره ینه سویلشورز یوللو سوزلرله تشویقه سعی اولنمش ایسه‌ده کرةً بعداخری ویردیکی جوابده
بعضاً دخی قسم ایدرك جانم اوغل نیچون ایناتمیورسك سنده بکا سوءظنمی ایدیورسك کریده‌ایکی
بیك قدر عسکر کوندرمکلکمك برفائده‌سی اولمیوب بلکه مضر اوله‌جغنی عین‌الیقین بیلوب طوررایکن
وکچمش بونجه واقعاتدن اغزم یانوب حالا اجیسی تپه‌مده ایکن تکرار بنی بویله شیئه بولاشدرمغی
نصل تجویز ایدیورسك نه‌مانع بکا ایناتمیوبده سلیمان پاشانك انهاسی صحیح عد اولنیور ایسه انك
یازدیغی کبی درسعادتدن براز عسکر کوندرلسون مصرفنی بن چکه‌یم بقالم نصل‌اولور تجربه بیورلسون
دیمسنه جواباً سزه الحاحم انجق‌سزه خیر ایچوندرکه تنفیذ ارادۀ سنیه‌یه مسارعتله تجدید حسن‌توجهات
حضرت پادشاهی‌یه مظهریتکز غرضیله‌در یوخسه نهایت قطعی جواب ویردیککز صورتده درسعادته
یازیلوب اورادن عسکر ارسالنه‌می مساعده بیوریلور نصل اولور ایسه البته سایۀ هماوایۀ شاهانه‌ده
برچاره‌سنی بولورلر و ربمز تعالی حضرتلری کندولرینه توکنمز عمرواقبال احسان ایلسون شمدی‌یه
قدر عقللرمز ایرمز بونجه مصارف نامتناهیه‌یی نصل رؤیت واحسان بیورمشلر ایسه شمدی شوکریده
اوله‌جق اعانه‌نك مصارف جزؤیه‌سنی دخی کندولری احسان بیوررلر سز ولی‌نعمتمز افندمزه حقیق
خدمت مرادنده اولدیغکز حالده ایده‌جککز خدمتلر دخی ینه سایۀ شوکتوایه‌لرنده درکار اولان
مکنت واقتدارکزه کوره اولملیدر بنم مأموریتم انجق خط همایون حضرت پادشاهیده امر
وفرمان بیوریلان صورتدن عبارت اوله‌رق طرفکزدن اقچه واعانه دائر صریحاً مأموریتم اولمدیغندن
بشقه حضرت اه حقیچون لسان همایون شاهانه‌دن بوکا دائر هیچ بر کونه امر و فرمانلری
صدورینه تنزل بیورمش دکللردر لکن لقردینك صره‌سی کلدیکندن مجرد سزه خیرخواهلق‌اوله‌رق
سویلیورم دیه‌رك مجلس‌ثانی وثالثده اشبواقچه وخدمت صورتلرینه دائر دخی قتی‌جوق بحثلر کذرانیله
اکرچه مشارالیه هردفعه‌کی جوابنده بنم ولی‌نعمتم افندمدن استدیکم امنیتی حق‌عاجزانه‌مده رأی‌العین
کوروب دلیل وبرهانی مشاهده ایلدیکم‌آنده شوآند حقیچون بوآند حقیچون مالملکمی فدا ایدرم
بن قواله‌دن کلش چبلاق ادم ایدم بوقدرت وثروتی کندوملك وممالکتلرنده حاصل‌ایلدم فقط‌بن
چالشوب سعی ایلمش اولدم مع‌مافیه ینه مال وملك جمله‌سی افندمزکدر بنم بر شیده علاقه‌م یوقدر
سایۀ شاهانه‌لرنده خیلی قدرتم وار ایسه‌ده بوراده طوتدیغم اصول حراثت وتجارت اقتضاسنجه نیجه
یوز بیك کیسه اقچه‌م سرمایه صورتیله ترلالرده وانبارلرده واسکله‌لرده دور دائم صورتنده اولوب بر
ایکی سنه‌دنبرو اقدکزك فنالشمه‌سی ودولت علیه‌نك قوت واقیه‌سنه خلل کلمسی جهتیله مجرد بورالرك
محافظه‌سی ولدی‌الاقتضا خدمت شاهانه‌ده بولنلمسی ایچون برطرفدن دخی سفائن ودونما تدارکی املنه
دوشه‌رك اشته اسکندریه‌ده مشهودکز اولان ترسانه وسفینه‌لر ایچون یالکز فرنکستاندن درت‌یوز
بیك لیرالق اشیا وادوات جلب ایلدم یعنی بونلره چوق اقچه تلف ایتمکده وموجوداولان عساکره
وحجاز طرفلرینه سنوی کلیتلو مبالغ صرف ایلمکده وحتی عساکرك ایلقلرینی ماه‌بماه ویره‌میه‌رك الیوم
بشر التیشر ایلقلری تداخلده‌بولنمقده وکذلك تقاسیط مصریه‌یی وقت‌وزمانیله کوندره‌مدیکم دخی‌بوندن
نشأت ایتمکده اولوب بحکمةاه تعالی کچن سنه نیلك خسارتندن برقاندخی متضرر اولدیغمدن شواره‌لق
بك‌تنك وقتم اولمغله نه‌یپایم بیلمم دیه‌رك نهایت بو خصوصده چاکرکز ایله بابا اوغل کبی استشاره
درجه‌سنه کلوب چاکرلری دخی بن‌سزك درجۀ قدرتکزك حقیقتنی بیلمم لکن السنۀعالمده شهرتکز
معلوم اولوب حالوکه شمدی کندوکز بویله سویلیور ایکن بن دیه‌جك بوله‌میورم قلقلو سوزلرك
اره‌سنده برمناسبتله صیدا والیسی حضرتلرینك ابتدا وقعۀ خیریه عقیبنده کندو قریحه‌سندن عساکر

منصوره مصارفنه تخصيصاً ديه‌رك حالنجه سنوى بش‌يوز كيسه ارسالى وعلى‌الدوام خدمت سنيه‌يه ورزشى و بوكره كندوسنك دخى مسموعى اولان اعانه اقچه‌سيچون ايكى بيك كيسه اقچه‌طرحى‌مقالەلرى ياد وانكل كندوسنك قدرنى موازنه‌اولنمسى ايراد اولنەرق تشويق‌اولندقجه كندوسى دخى‌خواهشلنوب شو قدركه ارەلقده ينه عدم امنيت لقرديسى دخى لساندن دوشرميەرك و بردفعه دخى شو كريده طلبكار اولمسى اول‌باول جزيره‌نك نظام وانتظامنى استحصال وهم دولت‌عليه‌يه بويوزدن برحسن‌خدمت ابراز ايتمك املندن عبارت اولديغندن فضله چونكه بروقتدنبرو وعلى‌الخصوص بو ايامده كندو حقنده معاذاه تعالى تغير توجه حضرت پادشاهى شايعه‌سى بتون ممالكه وبلكه اوروپا دولتلرينه وارنجيه قدر شايع اولديغندن شمدى كندوسى هرنقدر ذاتاً امين ومطمئن اولمش ايسه‌ده هم حقنده حسن اعتماد حضرت پادشاهى اولديغنى فعلاً مشاهده‌ايتمك وهم شوشايعهٔ رديه‌نك محو وازاله‌سيله فمابعد دخى‌پادشاه عالمپناه افندمزك آزاد قبول ايتمز قول وكوله‌سى اولديغى عامهٔ عالميانك معلومى اوله‌رق بو صورت كندوسنه بشقەجه سرمايهٔ افتخار اولمق ايچون شوكا مساعدهٔ سنيه بيورلمق ارزوسنده اولديغنى دخى تذكاردن خالى اولميه‌رق بعضاً دخى شو ايده‌جكى خدمتى بوكا معلق كبى كوستروب طرف چاكريدن دخى بو الش ويرش صورتى اوليور بنده ايله ولى‌نعمت اره‌سنده اولور شى دكلدر پك عيبدر ومزاج عالى‌يه مغاير ومصلحته مضردر كلاملرى ايله رد وجرح ايتدكجه شايد بنه مساعده بيورلميه‌جق وهميله اندن دخى مضطرب اوله‌رق نهاية‌النهايه حقنده اثر جديد لطف واحسان حضرت پادشاهى ظهورى مجزومى اولمق مقدمه‌سيله شمديلك جيب‌همايون شاهانه‌ايچون يكرمى‌بيك وعساكر خاصهٔ شاهانه مصارفنه تخصيصاً تقاسيط مصريه‌يه ضم جديد سنوى صورتيله بوسنه‌لك بش بيك كيسه اقچه ارسالنه قرار ويره‌رك اشبو يكرمى‌بش بيك كيسه‌مك اون‌بيك كيسه‌سنى چاكرلرينك عودت عاجزانه‌مده واون بش بيك كيسه‌سنى دخى اوچر اى فاصله ايله طقوز ياخود التى اى ظرفنده تماماً ارسال وتأديه‌يه مباشرت وانشاه تعالى كله‌جك سنه‌لرده اشبو تخصيص سنوى اولان بش بيك كيسه ضم جديداوزرينه تكرار مناسب وجهله سنه‌بسنه ضم وتضعيفه غيرت ايده‌جكنى وانشاه امید واعتقادى وجهله حقنده حقيق اعتماد وامنيت حضرت پادشاهى اثرى ارزان وشايان بيوريلور ايسه على‌الدوام هردرلو خدمتده قصور ايتميه‌رك بلكه اغور شاهانه‌يه مجموع مالملكنى فدا ايده‌جكنى وبوجهتلوله اشبو اقچه‌يه دائر خدمتنك قرين قبول حضرت پادشاهى بيورلمسى استدعاسيله حقنده ارزان بيوريلان عفوعالى‌يه تشكر ضمننده مبارك خط همايون شاهانه‌يه جواباً كاتب‌السر حضرت تاجدارى دولتلو افندى حضرتلرى طرفلرينه بشقه وكريد ماده‌سنه دائرتكرار افادهٔ‌حال والتماسى متضمن جانب سنى‌المناقب ولى‌النعميلرينه بشقه عريضه‌لر تحرير و تقديمنه اجتسار ايده‌جكنى بالافاده شمديكى حالده مصلحت بو مركزه كتوريله‌يلمش و طرفلرندن چيقاريلان تاتار ايله جانب بندكيدن دخى استصحاب بندكانه‌مده اولان تاتار قوللرى اشبو معروضات عاجزانه‌مله اخراج واعزام قلنمش و بمنه‌تعالى ظهور ايده‌جك ارادهٔ‌سنيه و جواب عالى‌يه قدر اسكندريه‌ده توقف عاجزانه‌م ايجاب ايلمش اولديغى انشاالله تعالى محاطملر عالىٔ ولى‌النعمانه‌لرى بيورلدقده اول باول كريد جزيره‌سى حقنده مشاراليهك انها وافاداتنه وذات مصلحتك ايجاب حالينه نظراً هر نوجهله اردهٔ سنيه شرفصدور بيوريلور ايسه اجراسيله چاكر كمينه‌لرينك ختام مأموريت عاجزانه‌م خبرينك اشعار وتسييرينه همت سنيهٔ ولى‌النعميلرى دركار بيورلمق بابنده

١١ صفر ١٢٤٦

مصر مسئله‌سنك ايلك صفحه‌سى

طوپخانه مشيرى خليل پاشا (داماد) ايله آمدى ديوان همايون رشيد بكك (پاشا) محمد على پاشا نزدينه مصره ، ومؤخراً مشاراليه رشيد بكك ابراهيم پاشا نزدينه كوتاهيه‌يه اعزاملرى :

محمد على پاشا داعيهٔ استقلال‌ايله قواى بريه وبحريهٔ عسكريه‌سنى تنظيم‌ايله‌دكدن‌صوكرا ظاهراً عكا محافظى‌ابراهيم پاشادن برآله‌جق دعواسنى بهانه ايده‌رك ١٢٤٨ تاريخنده حدود مصريه‌يى‌تجاوز، وبراً وبحراً قوت‌سوقيله عكا قلعه‌سنى‌ضبط ايتدى. مصراردوسى، دولتجه سردارا كرم نصب اولونان اغاحسين‌پاشا قوماندا‌سيله سوق ايديلن اردويى حمصده مغلوب ايده‌رك قونيه‌يه دوغرو يورودى . بونك اوزرينه روم ايلنده بولونان صدراعظم‌رشيد محمد پاشا جلب‌وسردارا كرم نصب‌اولونوب عساكرمصريه‌يه‌قارشى‌كوندرلدى. رشيدپاشاقونيه‌يه هجوم وبردومانلى هواده شهره دخول ايدوب دولت عسكرى ظنيله ارالرينه كيرديكى مصر عسكرى النه اسير دوشدى. صدراعظمك خبراسارتى عثمانلى‌اردوسنك طاغلمه‌سنى‌موجب اولدى . مصر اردوسى‌قوماندانى‌اولان محمدعلى پاشا زاده ابراهيم پاشا ميدانى خالى‌بوله‌رق كوتاهيه‌يه قدر يورودى. محمدعلى‌پاشا، اوته‌دنبرى درلودرلو القاآت واغفالات ايله‌بوطرفده بولونان حاجى‌وخواجه طاقمنى، واشراف بلده‌يى‌استجلاب ايدوب افكار عموميه آنك‌طرفنه ميل ايله‌مش‌اولديغندن، خلقك بوتمايلاتندن وغلبات واقعه‌دن‌بالاستفاده تجدد سلطنت‌عزمنه دوشه‌رك ابراهيم پاشا اناطولى واليلرينه مكتوب ارساليله برمصلحت مهمه‌نك مذاكره‌سى ايچون استانبولده اجتماع‌ايتمه‌لرينى تكليف‌ايله‌دى . سلطان محمود بويوزدن زياده‌سيله دوچار تلاش‌اوله‌رق روسيه‌ايمپراطورى برنجى‌نيقوله‌دن‌طلب‌معاونت، ايمپراطورده اردوودونانماسيله كنديسنه ياردمده بولونه‌جغنى وعد ايتدى . ومصر اردوسنك كوتاهيه‌دن ايلرى حركتنه مانع اولمق‌اوزره «موراويف» نام‌جنرالنى محمدعلى‌پاشا نزدينه مصره كوندردى. سلطان‌محمود ايشى برآن اول بتيرمك عزميله ، وآوروپا دولتلرينك‌ده الحاحيله ، مصر وكريد وجده ايالتلرينك‌محمدعلى‌پاشا عهده‌سنده ابقاسى وصيدا وطرابلس‌شام ايالتلريله جرده باشبوغلغنك وقدس‌ونابلس سنجاقلرينك‌مجدداً توجيهى‌حقنده فرمان‌عالى اصدار وبشقه‌جه برخط همايون تسطير ايده‌رك طوبخانه مشيرى خليل پاشا ايله آمدىٔ ديوان همايون رشيد بكه توديعاً مشاراليهه ارسال ايتدى

باب عاليجه يدلرينه ويريلن تعليماتده محمد على پاشا مساعدات واقعه‌يه قناعت

كوستره‌بده‌ايلرو سنه كتمه‌ديكى حالده تعليمات محتوياتندن اولان ديكر شرائطك دلخواه عالى‌يه موافق صورتده تنظيمى ، وبوبابده كى مساعداته قانع اولماوب‌ده شام ايالتنك وحلب طرفنك دخى كنديسنه توجيه اولونمه‌سنى وآطنه طرفندن كرسنه قطع وجلبنه مأذونيت ويرلمسنى ايسته‌ديكى تقديرده بوماده‌لرك حسن تسويه‌سنه اقدام، وشايد اصرار ايده‌جك اولورسه مصلحت اوراده قيرلماوب كيفيتك استيذانه تعليق اولونمه‌سى ، وصدراعظم رشيد محمد پاشانك معزاً اعاده واثناى محاربه‌ده النه كچن عساكر وسفائن وطوب ومهماتك رد وتسليم ايتدبرلمه‌سى ، وكوتاهيه‌ده بولونان عساكرينك درحال كرى چكديرلمه‌سى ، وسلطنت سنيه‌نك محاربات واقعه دولاييسيله وقوعبولان مصارفنك تضمين وتقاسيط مصريه وساٸر مرتبات معينه‌دن متراكم مبالغك تأديه ايدلمه‌سى، ومجدداً توجيه اولونان ايالتلر مرتباتنك صورت تسويه‌سنك وتجارت ايچون مقتضى سفائندن ماعدا سفن جسيمه انشا قلنمامه‌سنك برقراره ربط اولونمه‌سى مندرج ايدى [١]

مشار اليهمانك اسكندريه‌يه مواصلتله اجرا ايله‌دكلرى ملاقات اثناسنده محمد على پاشا، محال مذكوره‌نك عهده‌سنه توجيهى حقنده‌كى فرمان احكامنه اطلاع حاصل ايدنجه ، « واقعا بن‌ده معتمدان دولتدن برينك ارسالنه مساعده بيورلمسنى نياز ايتمش ايسه‌مده بوندن مرادم هر برشيئى خالصانه صحبت ايدرك تنظيم وتسويه ايلمك قضيه‌سى ايكن شمدى مصلحت قازبوغمه صورتنه كتورلمش ، ينه بالمذاكره اقتضاسنه باقارز » ديه سوزه باشلايوب بعده مسئله‌نك اساسنه كريشلدكده صيدا وطرابلس شام ايالتلرندن بشقه شام وحلب ايالتلريله ايچ ايل وعلائيه سنجاقلرينك دخى الحاقى املنى اظهار، وبوايالات والويه‌نك توجيهى بهمه حال اقتضاى مصلحتدندر ديه‌رك ايشك بشقه درلو بتمه‌يه‌جكنى وعساكر مصريه بروسه طرفنه بوديوب مصلحته برصورت ويرلمز ايسه درسعادته قدر كيده‌جكلرنى ايراد ايتمش، ورشيد محمد پاشانك استانبوله اعاده‌سى حقنده‌كى تكليفه قارشى‌ده « صدراعظم افندمز ابراهيم پاشا اوغلمزى كندوسنه اويدروب همان بوكونلرده ايلرو كتمك اوزره قرار ويرمشلر» ديه مقابله ايله‌مشدر.

مرخصلر مصلحتك بودرجه‌سنى استيذانه جسارت ايده‌مه‌يه‌جكلرندن بحثله عودته مجبور اوله‌جقلرنى بيان ايتمه‌لرى اوزرينه، بنم افاداتمى يازمق ، وياخود عودت ايله افاده ايتمك ، ويا بريكز كيدوب ديكريكز بوراده كله‌جك جوابه منتظر اولمق صورتنده مخيرسكز ديه‌رك ايشك اوكنى كسمشدر

[١] مذكور تعليماتك اصلى لطفى تاريخنك دردنجى جلدنده مندرجدر .

تعليماتده مندرج خصوصات ساٸره‌نك‌ده مذاكره‌سنه كيريشلدكده واقعات حاليه‌دن دولايى دولتك مصارفنك تضمينى صورتنه ، وعهده‌سنه مجدداً احاله اولونه‌جق يرلرك اموال مرتبه‌سنك ضمى ماده‌سنه ياناشماديغى كبى تقاسيط مصريه‌دن وكريد اموالندن متراكم مبالغك‌ده شوارالق بردن بره تأديه‌سى ممكن اوله‌مايه‌جغنى بيلديرمشدر نتيجهٔ مذاكراتده، تضمينات سفريه وضم اموال خصوصلرنده صره‌سى كلدكچه وبكا امنيت ايدلدكچه خدمتده قصور ايتمم ديه‌رك ، والده ايتمش اولديغى درت قطعه سفائن ايله قونيه محاربه‌سنده النه كچن طوب ومهماتك عيناً اعطاسنه رضا كوستره‌رك ، سفائن حربيه‌نك تكثيرى ماده‌سندن واز كچمك احتمالى بولونماديغى، وفقط ضربخانهٔ عامره اصولنه سكته ويره‌جك شيلردن اتقا ايده‌جكنى، واستحكامات ماده‌سنده‌ده افراط كوسترمه‌يه‌جكنى سويله‌مشدر . رشيد محمد پاشانك صالويرلمه‌سى خصوصى تكرار اولوندقده، بوندن صوكرا صدراعظم افندمز ارتق ديار رومه كيده‌مز يولنده جواب ويرمش ايسه‌ده برمدت صوكرا مشار اليه ترخيص ايله استانبوله عودت ، وبالآخره ايكنجى مصر وقعه‌سى حدوثنده ينه محمد على پاشا اوزرينه مأمور ايدلديكى صره‌ده ارتحال دار آخرت ايتمشدر

مرخصلر ملاقات واقعه‌نك نتايجنى مفصل برتحريراته باب عالى‌يه عرض ايله استيذان كيفيت ايله‌دكلرنده ، خليل پاشانك اسكندريه‌ده امره انتظار ايدوب رشيد بكك عودتى تبليغ اولونمه‌سيله مشار اليه استانبوله عودتنده كوتاهيه‌ده بولونان ابراهيم پاشا نزدينه مأمور ايديله‌رك ، ومساعدات واقعه‌يه شام ايالتى دخى علاوه اولونه‌رق ، فرانسه مصلحتكذاريله برلكده عزيمت ايله‌مشدر . ابراهيم پاشا اثناى مكالماتده ظاهراً دها زياده مطاوعتكارانه حركتله برابر اوده پدرينك مطالبنده اصرار ايتمش ، ونهايت برچوق مباحثاتدن صوكرا ايچ ايل وعلائيه سنجاقلرندن فراغت ايله‌مش ايسه‌ده اوصره‌لرده روسيه عسكرى ودونانماسى خليج درسعادته كلمش اولديغندن باب عالى براز جلادت ابرازيله آطنه‌نك تركنه موافقت كوسترمه‌مشدر[١] . بونك اوزرينه ابراهيم پاشاده بدايةً كوستردیكى آثار مطاوعتى لسان شدته

[١] رشيد پاشا حفيدى نورالدين بكك روايتنه نظراً سلطان محمود، رشيد پاشانك آطنه‌نك تركنه موافقتندن دولايى كنديسنه پك زياده غضب ايده‌رك اعدامنه امر ويرمش ايكن ضربخانهٔ عامره دفتردارى شهيد على رضا افنديك شفاعتيله تخليص نفس ايده‌بيلمش، وپاشاى مشار اليه طرفندن بالآخره على رضا افندى زاده بسيم بك حقنده كوستريلن آثار حمايت‌ده ، پدرينك كندى حقنده كوسترمش اولديغى بو صحابتدن منبعث بولونمش ايمش . فقط روايت واقعه‌يى مؤيد بر وثيقه‌يه دسترس اوله‌مادم، ديكرلرندن‌ده بويولده برسوز ايشتمه‌دم .

تحویل ایله ایش یكیدن مشكلاته دوشمشدر. بالنتیجه مشارالیه ، كندیسنك‌ده وزرای سلطنت سنیه‌دن اولوب مأموریت طلبنه استحقاقی بولوندیغندن بحثله آطنه ولایتنك كندی عهده‌سنه توجیهی صورتیله ایشك بتیرلمه‌سنی تكلیف ایده‌رك ، انكلتره وفرانسه دولتلری‌ده استانبولده بولونان روسیه عسكر ودونانماسنك بر آن اول عودتلرینی تأمین ایچون محمد علی پاشا ایله اویوشلمق خصوصنده اصرار ایله‌مریله ابراهیم پاشانك بو طلبنه دولتجه‌ده مماشات كوستریله‌رك ، آطنه ایالتی محصللق وجهله عهده‌سنه توجیه قلنمش ، ومسئله‌نك برنجی صفحه‌سی بوصورتله نتیجه‌لنمشدر . عفو عمومی وآطنه‌نك توجیهی اوامری مهمات حربیه ناظری محمد امین افندی‌یدیله ابراهیم‌پاشایه كوندرلمشدر . خلیل پاشا ایله رشید بكك محمدعلی پاشا ایله ملاقاتلرینی حاوی تحریرات، ومیرمشارالیهك كوتاهیه‌دن كوندردیكی محررات، واستانبوله عودتنده تقدیم ایله‌دیكی تقریر ایله نتیجهٔ مصلحتی متضمن ابراهیم پاشایه ا سال ایتمش اولدیغی مكتوب ، ایشك بالجمله صفحاتنی موضح و اساساً غیر مطبوع اولدیغندن صورتلری صره‌سیله درج اولونمشدر :

مأموریت مخصوصه ایله محمد علی پاشا نزدینه اعزام اولونان طوبخانه مشیری خلیل‌پاشا ایله آمدی" دیوان همایون رشید بكك مشارالیه ایله ملاقاتلرینی مبین مصردن باب عالی‌یه تقدیم ایتمش اولدقلری تحریرات مشتركه صورتیدر :

شعبان شریفك سلخی‌حساب اولنان بازارایرته‌سی كونی اسكندریه‌یه وصول‌جلوه نمای تیسروحصول اولوب چاكرلرینك مأموریت عاجزانه‌مزی نمچه تجار سفائننده بریسی اولجه خبر ویرمش اولدیغندن اسكله‌دن محمد علی پاشا حضرتلرینك قوناغنه قدر آلای ترتیب اولندیغی استقباله كلان سفن مصریه سركرده‌سی میر میراندن عثمان پاشا ایله چكنده درسعادتدن غیبوبت ایدن مصرلی علی بك اخبار ایتمك حسبیله سایهٔ شوكتوایهٔ حضرت شهنشاهیده نائل اولدیغمز نشان عالیلر زیور كریبان افتخار اوله‌رق یقه‌سو صرمه ایشلمه‌لی حروانیلر و مرصع سیفلر ایله اسكله‌یه چیقیلوب مشارالیهك مقرینه واریلوب كندوسی دخی نردبان باشندن رسم استقبالی اجرا ودرعقب كیلرینی دونادوب طوپلر انداختیله‌اجرای سروره اعتنا ایلمش اولدیغندن برمقدار جلسهٔ خفیفه‌دن صكره مبارك خط همایون شوكتمقرون جناب پادشاهی قائماً لب‌ادبله تقبیل اولنه‌رق اعطا اولندقده اولدخی تعظیمات لازمه‌یی بالایفا اجوب قرائت ایلدكده واقعا سزك و یاخود معتمدان دولت علیه‌دن برینك ارسالنه مساعدهٔ سنیه ارزان بیورلمسنی نیاز ایتمشیدم انجق بوندن مرادم هر برشیئی خالصانه صحبت ایدرك تنظیم وتسویه ایتمك قضیه‌سی ایكن شمدی مصلحت قاز بوغمه صورتنه كتورلمش هر نه ایسه ینه بالمذاكره اقتضاسنه باقارز دیمكله برو طرفدن ذات شوكتسمات شاهانه‌لك اوته‌دنبرو حق دولتكزده توجه عالیلری بركال‌اولوب بو دفعه‌كی واقعات دخی اضطراری بركیفیت اوله‌رق بو احوالك اوزرینه لقردی اوزامسنی تجویز بیورمدقلرندن وسزك دخی بعض طالعات وهمیه‌دن طولایی امل وافكاركز عكا قلعه‌سیله سوریه تعبیر اولنان برالشام

سواحلنه منحصر اولدیغنی بیلندیكندن حقكزده ارزان بیوریلان عفو عالی" شاهانه وبقای توجهات سنیهٔ پادشاهانه‌لرینی دفعهٔ اعلان و سزی دخی كمالیله تأمین ضمننده اشته بو صورتله اجرایه مساعده بیوردقلرندن مجرد سزی تلطیفاً وزارت رتبه‌سنده بولنان بر بنده‌لرینی ارسال بیوردیلر بو تقدیرجه اقتضاسنه باقارز دیدیككز بزم سویلیه‌جكمز شیلر اولمق كركدر دینیلدكده كندو صدق واستقامتندن بحثله مرادی یالكز عبدالله پاشانك دفعندن عبارت ایكن براً و بحراً اوزرینه ترتیبات كلیه اجرا اولنمسی جهتله تحفظ‌نفس ضمننده مجبوراً حركت ایلدیكنی ایراداتمسنه جواباً اول واخر بیان اولندیغی اوزره عبدالله پاشانك ذاتی نزد دولت علیه‌ده ملتزم اولمیوب عكادن اخراجی دخی وقت مرهوننه تعلیق اولنمش وترتیبات بریه و بحریه دخی هر یرده جاری اولدیغی اوزره احتیاطاً یاپلمش ایكن سزك اصراركز وعكا مصلحتنی بتوردكدن صكره ایلرولره تجاوزكز واقع اولوب اذن سلطانی اولمقسزین عسكركزی حدود مصریه‌دن برخطوه ایلرو كچورمكز بغی صریح اولدیغنی علمای عظام فتاوای‌شریفه اعطاسیله اعلام وافهام ایدوب ذات معالیسمات حضرت خلافتپناهی هر نقدر محمد علی پاشا بوداعیه‌دن كچر بومصلحت تأخیر اولنسون دیو امر وفرمان بیورمشلر ایسه‌ده حكم شرعی تكرار بتكرار ایراد اولنه‌رق اجرای مقاتله‌یه اجبار ایتملریله بوخصوصه اویله شروع ومباشرت اولندی وابتدا سردار اكرم حسین پاشا حضرتلرینك وبعده صدر اعظم افندمزك اصول حربیه‌یی كماهی حقها بیلمدكلرندن جیوش دریا خروش شاهانه‌یی لایقیله‌استخدام ایده‌مامه‌لری مصلحتی بو پره‌سه‌یه كتوردی هرنه‌ایسه ولی‌نعمت عالم ایلان شوكتمأب كرامت نصاب افندمز شو واقعاتی مضی‌مامضی حكمنه قویمش اولدقلرندن ارتق بونلرك اوزرینه بحث اقتضا ایتمكله سز كوره لازم اولان همان اظهار تشكر وبوندن بویله ولی نعمتكزك تحصیل رضای عالیسنی تأمل وتفكر ایتمكدر دینیلدیكنی متعاقب واقعا ابتدای آفرینشدن بری سویلنمدك سوز قالمامش اولمغله بیهوده تضییع اوقات ایتمكدن ایسه خلوص و صفوت اوزره مصلحتمزی سویلشوب بتورمكلكمز انفعدر وبنم مرادم اعمار ممالك ایله دین ودولتمزه حسن خدمت قضیه‌سی اوله‌رق بویله شیره باقه‌جق بنم كبی غیرتلی ادمكز اولمامغله استدیكم محللرك بكا احسان اولنمسی‌الزمدر وشوكتمأب افندمز بنم كبی بربنده‌یه خان بابه‌سی احسان بیورسه‌لر دخی بجادر دیمسنه خان بابه‌سی بیلدیكمز شی اولمیوب فقط سز اعمار اراضی‌یه واقعا كوزل باقارسكز لكن بتون ممالك محروسه‌نك اداره‌سنی بر ذاته احاله ایتملی دكل‌یا شوكتمأب افندمزك بوقدر دها بنده‌لری‌وار انلرده استخدام اولنملیدر جوابنی ویریلوب صكره روسیه جنرالی موراویفك ورودی لقردیسنه انتقال ایله ذاتاً برنازك ادم‌اولمغله كلدی و نازكانه صورتله ایمپراطورینك سؤال خاطرینی وشومقاتله‌نك‌دفعی‌مطلوب ایدوكنی حسن صورتله افاده ایلدی لكن اوستریا دولتی بو ماده‌ده بیطرف اوله‌جغنه دائر بیاننامه‌لر نشر ایتمشیكن بوراده اولان اوستریا قونسلوسی خشونت طبیعه‌سی اقتضاسنجه دولتی طرفندن تهدیده دائر بعض درنجه سوز سویلكله بن‌ده جواب ایجابیسنی ویردم دیوب اوستریا قونسلوسی مرسومك سویلیشی تمام مطلوبه موافق اوله‌رق اكا بردیه‌جك یوغیسه‌ده جنرال مرسومك درسعادتده قوللاندیغی لسان بشقه اولمغله روسیه دولتی حقنده بعض ظنیاته ذهاب اولنه‌رق كیفیت طوغریجه سویلنمك یعنی روسیه دولتنك نیتی ودربار شوكتقراره كوندردیكی خبر شویله‌در بویله‌در دینیلمك تصور اولنمش ایسه‌ده جنرال مرسوم هنوز اسكندریه لیماننده بولندیغندن شاید كندو پولتیقه‌لری اصولنجه انكاره تشبث ایده‌جك اولور ایسه برچركین شی اوله‌جغنه و مشارالیه دخی غرهٔ رمضان شریفك بازار ایرته‌سی كیجه‌سندن ثبوتی جهتیله صائم بولندیغندن بشقه برمقتضای سن‌پیری براز نامزاجلق بیانیله صكره

اوزون اوزون لقردی ایده‌جکنی ایراد ایتمش اولدیغنه بناءً تطویل مقالدن صرف نظرله فقط سزك بوتجاوزی حرکتکزه اوروپا دولتلرندن بریسی راضی اولمامغله جمله‌سندن بو مثللو تنبیهات ظهوری اقرب ملحوظدر دینیله‌رك مجلسه ختام ویریلوب بر ایکی ساعت صکره مسافرخانه نامیله انشا ایلدکلری محلی تهیه ایتمش اولدقلرندن اوراده او کیجه آرام اولنوب ایرتسی چهارشنبه کیجه‌سی مشارالیه لاجل الافطار محل مذکوره کلکله مصلحت مأموره‌مزه دائر لقردی اچلدقده مشارالیه ینه برطاقم اعتراض ایله صاوشدیروب نهایت بالمناسبه شریف عبدالمطلب حضرتلری حضور معالیموفور حضرت پادشاهیده امیر مکهٔ مکرمه نصب بیورلمش اولدیغندن و بونلر اباً عن جدٍ مقام امارت جلیله‌ده بولنوب امیر معزول شریف بن عون حضرتلری ایسه قبیلهٔ عبادله‌دن بولندیغندن مشار الیه شریف عبدالمطلب حضرتلرینك مقام امارته اصعادی مناسب اوله‌جغی اثبان اولندقده مشارالیه شریف عبدالمطلب حضرتلرینك پدری مرحوم شریف غالب حضرتلرینك مسلك ومشواری بشقه اولوب حتی مکهٔ مکرمه‌ده جمعه کونلری منابر شریفه‌ده نام نامیٔ حضرت خلافتپناهیدن صکره کندو اسمنی دخی یاداتدیرمك معتادی اولدیغی معلوم انام اولمغله انك زاده‌لری دخی کندو مسلکنده اولدیغی مشار الیه عبدالمطلب حضرتلرینك مقدما دخی حجاز طرفلرنده تشبث ایلدیکی شیلر اثبات ایدر بوجهتله امارتی اویه‌مز دیجك شریف مشارالیه حضرتلری بر وقتدنبرو دار و دیارندن دور اوله‌رق کرم وسرد روزکاری کورمش اولدیغی جهتله شمدی اول امرده بورایه کلوبده سزکله ملاقات ایدرك بعض نصح وپند وادیسنده شیلر سویلندیکی حالده تجارب اصلیه‌سی اقتضاسنجه حرکات لایقه‌یه اهتمام ایده‌جکنده شبهه یوقدر دینیلمش ایسه‌ده ینه افادات سابقه‌یی تکرار و مقدمجه بغداد طرفندن جانب حجازه مشارالیهك مکتوبلری نشر اولندیغی تذکار ایله مقام امارته اقعادی اویه‌میه‌جغنی و شوقدرکه مصره ارسال بیوریلور ایسه اسباب رفاه و استراحتنی کاملاً اجرا ایده‌جکنی بیان ایدوب بعده محاربات واقعه‌نك صحبتی اچیلوب عساکر منتظمهٔ شاهانه‌نك حمص و قونیه محاربه‌لرنده مردانه و غیورانه حرکتلرینی و جمیع زمانده ترك عساکرینك عرب جیشنه رجحانیتی اعتراف ایدوب فقط مأمور اولان ذاتلرك اعمال عسکرده عدم موفقیتلرندن بویله اولدی دیه‌رك وبروطرفدن دخی بحثکز وارمشکه سردار اکرم و صدر اعظم حضراتی یولیله طورانه‌مدیلر یوللو لقردیلر سویلنیله‌رك مجلسه ختام ویریلوب چونکه بر قاچ کوندنبرو متمادی نزول ایدن باراندن ناشی اقامت اولنان مسافرخانه‌نك هر طرفی اقوب طورلمق ممکن اولمدیغندن مشارالیه ایله بالمخابره کندو دائرهٔ خارجیه‌سنده تخصیص اولنان اوطه‌لره کیدیلوب براً ارسال بیوریلان چفته تاتارلر دخی اوالکون یعنی رمضان شریفك اوچنجی چهارشنبه کونی اسکندریه‌یه کلش اولدقلرندن پنجشنبه کیجه‌سی بعدالافطار انك اوزرینه بعض مرتبه صحبت جریانندن وواقعات حالیه‌یه دائراوزون اوزادی‌یه مباحثات دوراننده صکره حونکه صدراعظم رشید پاشانك مصره جلبی ضمننده سفینه تهیه واسکندریه‌ده اقامتی ایچون کندو دائرهٔ خارجیه‌سی داخلنده محل مخصوص تخصیص اولندیغی ابتدای ورودمزده ایشیدلمش وحالبوکه مشارالیهك اول امرده اخراجی خصوصی ارادهٔ سنیهٔ حضرت تاجداری مقتضای منیفندن بولنمش اولدیغندن مجالس سابقه‌ده بالدفعات سویلندیکی وجهله اول کیجه دخی لقردی اچیله‌رق وسلطنت سنیه‌ده وکیل مطلق بولنان ذاتك کندو ایاغنه کتورلمسی آداب عبودیته قطعاً وقاطبةً یاقشمیه‌جغی درکار اولدیغندن همان جانب مشار الیهه مکتوب یازیله‌رق قونیه‌دن ویاخود اسکندریه‌یه یوله چیقمش ایسه بولندیغی محلدن طوغری درسعادته ارسالنه قرار ویرلمش ایکن وقتا که ایرتسی جمعه کونی اخشام اوزری مشارالیهك نزدینه وارلدقده

کندوسی کمالیله اظهار پیچتاب ایدرك کوردیکزمی صدر اعظم افندمزك ایتدیکی ایشی ابراهیم پاشا اوغلمزی کندوسنه اویدروب همان بو کونلرده ایلرو کیتمك اوزره بینلرنده قرار ویرمشلر وبراز عسا کرده اولجه کوندرمشلر بوکا دائر اکرچه اولدن بعض تصمیمات واقع اولوب اوراده دخی قونیه وحوالیسنده بولنان علما ومشایخ ابراهیم پاشا اوغلمی بوخصوصده اجبار ایتمشلر ایسه‌ده ارده صدر اعظمك تحریکی اولمسه بورادن خبر وارمینجه قالقوب ایتمز ایدی فرانسه وانکلتره دولتلرینك بوخصوصده بی طرف طوره‌جقلری بجزوم حکمنده ایسه‌ده روسیه جنرالی موراویف سز بومادده‌دن ال چکك زیرا استانبوله قدر کلسه‌کز ینه روسیه دولتی کیرو طورمیه‌رق سزی چیقاره‌جق دیو ماده‌ده دولت علیه‌یه هردرلو اعانه ایده‌جکدر دیوب اشبو تنبیهات ایمپراطورینك ثمره‌سنی ایشتمش اولدیغندن مصالح لازمه بالمذاکره تنظیم اولنمق اوزره ابراهیم پاشا اوغلمك بولندیغی یرده توقفنی درحال یازمش وسزك ورودکزی درآن بیلدیرمه‌م کرچه مصلحت شمدی ملت غوغاسنه تمش اولدیغندن دولتلر بر شی دیه‌مز اما کاشکه اولمییدی ابراهیم پاشا اوغلمی بوزمینلر ایله ایلرو کتوروبده بر کونه سوء قصد ایتمی واهمه‌سی دخی بکا حیرت ویریور دیجك روسیه جنرالی مرسومك درسعادتده سویلدیکی اصوله موافق لسان قوللاندیغی اکلاشلمش اولمغله کیفیات تفصیلیه‌سی دخی درمیان و سائر اوروپا دولتلرینك دخی بوخصوصده کیرو طورمیه‌جقلری دلائل اقناعیه ایله بسط واتیان اولندیغنی تردیفاً رشید پاشانك بو حرکتی هر نقدر صنیعه‌یه بکزه‌مز ایسه‌ده مشارالیهك واهمه‌سنی قوتلندرمك ایچون صدر اعظم حضرتلری روسیه سفرنده برایش کورمکه موفق اوله‌مدیغندن اکا بدل ارناودلق نظاماتنی تعهد واجرا ایتمشیدی شمدی دخی بونك بویله بر نیته مبنی اولمسی پك یاقشیور واناطولی اهالیسندن بعض سبکمغزانك تفوهاتنه باقیله‌رق ملت غوغاسی دینیلیور ایسه‌ده او مقوله‌لرك سزه میل ظاهریسی ابراهیم پاشانك واردیغی یرلرده دفع احتساب و معافیت تکالیف کبی اشاعه ایلدیکی اکا ذیبدن نشأت ایدیبور حالبوکه خطهٔ مصریه‌ده اولان تعدیات هیچ بریرده اولمدیغندن یاپدیردیغکز بابوقخانه‌لر ونان عزیزه تمغا اورمق کبی شیلر میدانده ایکن بر طاقم دروغ بیفروغه سفلهٔ ناس نصل اعتماد ایدیور بیله‌مم هر نه ایسه شو تجاوز ماده‌سی عبودیته منافی وبتون اوروپانك خلافی چرکین وکریه شی اولمغله تکرار طرفکزدن منع اولنسه دینیلدکده مشارالیه خیلی تفکردن صکره مصر فقراسی زراعت وفلاحت سبیله شمدی کسب رطوبت ایلدکلرینی اثبات ایده‌بیلاجکندن واکثر محللرده بولنان بابوقخانه‌لر قدیم اوله‌رق کندوسنك مدخلی اولمیوب فقط ایکی یوز کیسه ایراد زیاده کوسترلمك حسبیله بابوقخانه احداث اولنمش ایسه‌ده خلق بیننده بوکا دیر بعض کفتکوتکون ایلدیکنه وکندوسی دائما لسان ناسدن احتراز مسلکنده بولندیغنه بناءً درحال منع ورفع ایلدیکندن بحثله واقعا شو تجاوز قضیه‌سنك منعی خصوصی جانبه منت یازه‌یم لکن کوندره‌جکمز کاغد یتیشمز ظن ایدرم فقط میرلوا سلیم بك طرسوسه ایتوب بو طرفه کلیور ایمش بوکون یارین ورودنده تفصیل حالی اوکرنوب اکا کوره اقتضاسنه باقارز دیمش ونزول بارانك امتدادی جهتیله رمضان شریفك طقوزنجی صالی کیجه‌سنه قدر مشارالیهك دائرهٔ خارجیه‌سنده آرام اولنوب او ارالق سلیم بك دخی کلش اولمغله انك تبلیغاتندن یاخود اوروپالونك تهدیداتندنمیدر نه‌در مشارالیه لسانی دکشدروب کاشکه سز مأموریتکزه مرخص اوله ایدیکز شمدی مصلحتی قطع وتنظیم ایدرك ابراهیم پاشا اوغلمی کیرو چکدرر ایدم لکن نه فائده‌که کافی دینیلان مأموریتکز حال ومصلحته نظراً برشی دیمك اولیور وادیسنده سوزلر سویلنکین بزم بیلدیکمزه کوره مأموریتمز کافی و بوندن ایلروسنه اقدامکز ادعا

ایتمکده اولدیغکز صدق واستقامته منافیدر یوللو مقابله اولنوب چونکه مشارالیه دائما اوروپالونك
اصولنه باقه‌رق انلره ایجابنه کوره لسان قوللانوب ایشی بتورتمکده اولدیغی سیاق حالدن نمایان وبو
جهتله بزم مأموریتمز بو قدردر بوندن ایلروسنی قال وقلمه المق عهدهٔ اقتدارمزدن خارجدر دینیلدیکی
حالده بو لقردی‌یی آخر قیافتلره قویوب مثلا اوروپایه کافی دینیلان مأموریت شو وجهله بو وجهله
اولوب مأمورلرك لسانی دخی بر طاقم مقالات ضعیفه‌دن عبارت اولمغله بنده ایشمدن کیرو قالمامغه
مجبور اولدم زمیننده اغز قوللانمسی ذهنلره خدشه‌رسان اولمز شی دکلدر شویله وقت نازکده ایشی
بتون بتون قیرمق درجه‌سنه کتورمکدن ایسه استیذانه تعلیق اولنوبده الحالة هذه درسعادتده مصلحت
نه مرکزده ایسه اکا کوره اجرای اقتضاسنه باقلمق خیرلو وانسب اوله‌جغنه بناءً بو مبحثده لسان
دکشدرمك صورتنه قرار ویریلوب اکرچه مشارالیهك مرامی نه اولدیغی یعنی بودفعه الحاقاً عهده‌سنه
توجیه بیوریلان صیدا وطرابلس شام ایالتلرندن بشقه‌شام وحلب ایالتلریله ایچ‌ایل وعلائیه سنجاقلرینك
دخی الحاق املنده ایدوکی افادات سابقه‌سندن تبین ایتمش ایسه‌ده انلردن تحقق اولنه‌رق مشارالیهه
ایراد اولنان جوابده بز مأموریتمزی کافی عد ایدرز لکن بوندن بشقه اسماعی ممکن اوله‌بیله‌جك بر
مسئولکز دخی اولدیغی صورتده دربار شوکتقراره عرض واستیذان اولنه‌بیلور دینیلدکده ذکر
اولنان ایالات وسنجاقلری یاد وتعداد ایتمکله برو طرفدن مقدم احسان اولنان کرید ایالتنك عهدهٔ
عبودیتکزه مترتب اولدیغی اوزره برطاقم خدمات پسندیده ابرازیله ادای تشکری لازم ایکن بالعکس
شمدیکی واقعات میدانه چیقارلمش وکسب وتدارك ایتدیککز قوهٔ بحریه وبریه یقین وقته قدرخدمات
دولت علیه ایچوندر یوللو سویلنور و اویله‌جه اعتقاد اولنور ایکن مراد و مسلککز نه اولدیغی
کرکی کبی آکلاشلمش اولمغله او قدر ایالات والویه‌نك سزه توجیهی مساعده قبول ایده‌جکنی عقل
کسمز وفرانسه مصلحتکذارینك التماسنه مبنی مسند ریاسته واقع اولان افاده‌سی اقلام شام اطلاق
اولنان ایالات اربعه‌نك توجیهیله اوته طرفدن دخی فقط کراسته قطعنه مأذونیت ماده‌سی اوارب
اولصورتده اجراسی محالاتدن عد اولنمشیکن شمدی سویلیشکز اندزده تفاوتلی کورنمکین بویله‌لکله
مصلحت بتمز وروسیه دولتی حسب‌القدر تا ادرنه‌یه قدر کلشیکن استیلا ایتدیکی محللری بتون تخلیه
و تسلیم ایدرك فقط اناطولی طرفنده بر قطعهٔ جزؤیه‌یه قناعت ایتمکله سزك کبی صداقت ادعاسنده
اولان بر بنده‌یه کوره بیاغی عسکرك کیتدیکی محللر کافةً اداره‌سنده اولسون داعیه‌سنده اولمق بر
وجهله یاقشمز وادیسنده دریجه سوزلر ایله لدی‌المقابله بنم مرادم روسیه‌دولتی کبی غصب ممالك صورتی
اولمیوب توجیه پادشاهی ایله عهده‌مده اوله‌رق اورالرینی اعمار ایتمك ولدی‌الحاجه اطرافمزی استیلا
ایدن کفره ایله محاربه ایچون قوت تدارك واستحضار ایلمك قضیه‌سیدر وبنم واقع اولان حرکتم
امر ضروری اولوب اولکی نیتده ومرکز صدق وعبودیتده ثابتقدم اولدیغمدن ملت اسلامیه‌نك
محابتنه دائر طرف دولت علیه‌دن دلیل وبرهان کوسترلدکجه بنم طرفمدن دخی‌نصل خدمت واستقامتلر
ابراز واظهار اولنه‌جغی امر بدیهیدر وشیمدی اقلیم مصر وحجازده اولان نفوسك مقداری اوچ
ملیونه بالغ اولوب وبو دفعه ضبط ایتدیکم یرلرده اولان نفوس دخی ایکی ملیونه‌رسیده اولور ایسه
طوپی بش ملیون دیمك اولوب روم ایلی واناطولی وخطهٔ عراقیه وممالك شرقیه‌ده فرنکلرك حسابنه
کوره یکرمی ملیونه قریب نفوس‌اولدیغندن بورالری لایقیله اعماراولنوبده تزیید قوته اهتمام اولندیغی
صورتده فرض محال اوله‌رق بن اطاعت وانقیاددن روکردان اولهیم دیسهم سلطنت سنیه قولایلقله
ارادهٔ علیه‌سنی انفاذ ایده‌جکندن بشقه بیاغی اوروپا دولتلرینه بیله تهدیدینی ایقاعه مقتدر اوله‌جغنده

شبهه یوقدر فرانسه مصلحتکذارینك سویلیشنده بهمه حال بر یاکلشلق اولوب بالفرض اویله اولسه
بیله اولوقت قونیه محاربه‌سی هنوز وقوعبولمامش و شمدی ایسه صدر اعظم الده ومصلحت بشقه
صورتده بولنمش‌اولمق وایچ ایل وعلائیه سنجاقلرینك بشقه درلو طمع ایده‌جك یری یوغیسه‌ده کراسته
وسائر مالزمه جهتیله مصر طرفنه لزوم ومناسبتلری بولنمق حسبیله بو ایالات والویه‌نك توجیهی‌بهر حال
اقتضای مصلحتدندر دیه‌رك مصلحتك بشقه درلو بتیه‌جکنی و عساکر مصریه بروسه طرفنه یوریوب
مصلحته بر صورت ویرلمز ایسه درسعادته قدر کیده‌جکلرینی بیان وایراد ایتمکله بروجانبدن واقعا
ممالك شاهانه‌ده لله‌الحمد والمنه نفوسك کثرتی اوله‌رق حق تعالی‌یه‌شکرلر اولسون نظامات حسنه‌یه دخی
تشبث بیورلمش اولوب اکرچه اکاانه غوائل متعاقبه حیلولت ایتمش ایسه‌ده انشاءالله تعالی بوندن
بویله کاملاً اجراسی الطاف مالانهایهٔ الهیه‌دن مأمول‌اولمغله تزیید مکنته دائر ایراد ایتدیککز شیلرك
جمله‌سی اولور شوقدرکه دیکر دیدیککز شیلره عقلم‌ایرمیور ازجمله برهان‌کوسترلمك سزك طرفکزدن
اقتضا ایدر ایکن طرف سلطنت سنیه‌دن برهان استمك نصل اوله‌بیلور وظاهراً دیلکزده صداقت
دوران ایدرایسه‌ده الکزدائما اویغونسز شیلرده کزمکده‌در والحاصل قولکز فعلکزه بکزه‌مامکده
اولمغله ایشته بورالری ذهنلره طورغنلق ویریور وعسکرکز هر نقدر ایلرولره کیتمش ایسه‌ده دولت
علیه لله‌الحمد والمنه ینه اردولر سوقنه مقتدر وروسیه‌لولرك دخی فعلاً اعانه ایده‌جکی وبالجمله اوروپالونك
بو حرکتلری رد وتقبیح ایلدکاری وحتی ایرانلونك معاونت فعلیه‌یه آماده ایدوکی ظاهر ایکن بو
طورده اولمکز نه جسارتدر یوللو وسائر درلو چوق شیلر سویلنلمش ایسه‌ده تأثیر ایتمدیکندن
نهایتنده اشته بنم کوستره‌جکم برهان وامنیتك مقدمهٔ قویه‌ی عساکر مصریه بو قدر ایلرو کیدوب
صدر اعظم حضرتلری الده اولمق وروم ایلیده اوغلم وادملرم بولنمق‌جهتلریله بالجمله روم ایلی اهالیسنی
وارناودلری وبوشناقلری دخی ایاقلندرمق قابل ایکن عسکرمی توقیفه صورت رضا کوستردیکمدر
دیه‌رك بو ماده‌ده اوروپالیلرك پرواسی اولمدیغی وروسیه‌لونك فعلاً اعانه ایتمکلك پولتیقه‌سنه اویمیوب
ایده‌جك اولسه بیله کندو عسکری درسعادته قریب بولندیغندن روسیه‌دن عسکر جلبنه وقت مساعد
اولمیه‌جغی وایرانلوبی ایسه هیچ بر شیئه صایمیه‌جغی بیان ایدرك سز بنم مستدعیاتمی بر کره بیلدیرك
باقه‌لم نصل جواب کلور ارتق بنم بشقه درلو سویلیه‌جکم یوقدر یوللو قطعیجه سویلمکله بونك‌اوزرینه
طول ودراز مطالعه وملاحظه‌اولندقده چونکه بونك برکره‌دن اشاغی اینمیه‌جکی تبین ایدوب مصلحتك
بو درجه‌سنی دخی استیذان ایتمکه جسارت ایده‌میه‌جکمزدن عودت اولمق صورتی اختیار اولنه‌رق
بو صورتلری تحریراً بیلدیرمك دشوار اوله‌جغندن باری کیدوب شفاهاً افاده ایده‌لم دینیلدکده انده
دخی تردد ایتمیوب بنم افاداتمی یازمق ویاخود عودت ایله افاده ایتمك ویا بریکز کیدوب دیکریکز
بوراده کله‌جك جوابه منتظر اولمق شقلرنده مخیرسز آرتق کندو ملاحظه‌کزجه قنغی طرف اویغون
کوریبور ایسه اکا کوره حرکت ایدرسکز دیمش اولدیغندن تکرار بونك اوزرینه دوشنلدکده
کلان مأمورلر شو حالده بیله قیروب کتدیلر یوللو اوروپالویه لسان قوللانه‌جغی واهمه‌سی خاطره کلوب
مرقوم سلیم بکی ابراهیم پاشا بولندیغی محلده توقف ایتمك تنبیهیله کوندرمکه قرار ویرمشیکن نزم
عودتمز لقردیسندن طولایی تبدیل اصول ایده‌رك تأخیر ایتدیکی برتقریب استراق وتحقیق اولندیغندن
بو قضیه دخی مطالعهٔ عاجزانه‌مزی تأیید ایتمکله ضروری عودتدن فراغت اولنه‌رق بلااستیذان عودته
جسارت ایده‌میورز برکره درسعادته معروضات ارسالیله کله‌جك جوابه انتظار ایده‌جکز دینیلدکده
اولدخی تصویب ایله درحال سلیم بکی چاغیروب انطالیه اوزرندن درسعادته تاتار کیده‌جکدر سنده

اورادن اردويه كتمك اوزره انطاليه‌يه برابر كيدرك ديو تنبيه ايتمش وطرفندن صوب عاليلرينه ودولتلو سرعسكر پاشا حضرتلرينه اوله‌رق تحريرات دخى سپارش ايتمش اولمغله ينه مشولاتنك تعديلنه دائر بعض شيلر ايراد اولندقده اولكى درجه‌دن قطعاً تنزل ايتميوب تفصيل حالك يازلمسنى تكليف ايتمش وچونكه بر فرنك كميسيله طرفنه كلان حوادثك درسعادتدن كويا فرانسه سفارتى سركاتبنك قرق اللى قدر اتلو ايله مصر اردوسنه ارسالى وكأن نجيب افنديك دخى بوجانبه مأموراً كلمك اوزره ولديغى اخبار اولنمش اولديغندن موى اليه نجيب افندى حقنده اظهار نفرت وانفعال ايدرك كندوسنك مشولاتنه مساعده اولندىغى تقديرده انك لزوم واقتضاسى اوليه‌جغنى ايراد ايتمش ايسه‌ده بر طاقم اجوبهٔ مسكته ودلائل اقناعيه بسط وتمهيد اولنه‌رق نهايت قپو كتخدالق خدمتنك بندكان دولت عليه‌دن آخر مناسبنه احاله بيورلمسى صورتنه ارضا اولنمش اولديغى وتعليمنامهٔ عاليده محرر اولديغى اوزره سلطنت سنيه‌نك واقعات حاليه‌دن طولايى مصارفات كليه‌سنك تضمينى صورتى اچيلمش ايسه‌ده قطعاً او صره‌لره يناشمديغى مثللو عهده‌سنه احاله اولنه‌جق يرلرك اموال مرتبه‌سنه ضم اولنمق ماده‌سنه دخى موافقت ايتميوب تقاسيط مصريه‌دن وكريد اياتى اموالندن متراكم اولان مبالغك بيله شو ارالق بردن بره تأديه‌سى ممكن اوله‌ميه‌جغنى سويلش اولمغله بونه شكل كيفيتدر هر ماده‌ده جواب رد اعطاسنى التزام ايتمش اوليورسكز مع هذا افاده اولنان شيلرك بروجه مطلوب تأديه و تسويه‌سنه تعهد كزدن بشقه چونكه معلومكز اولديغى اوزره دولت عليه تنظيمات سفريه‌دن طولايى روسيه دولتنه كلى اقچه اعطاسنه متعهد اولوب بو مقابله‌ده افلاق وبغدان مملكتلرى وسلستره قلعه‌سى مقبولو يدنده اوله‌رق جنابكز ايسه داعما مصالح سلطنت سنيه‌يه صرف قدرت ايتمك ادعاسنده بولنديغكزدن دخى مقدم پترسبورغه عزيمتمده تضمينات مذكوره‌نك استكثارينه دائر روسيه مأمورلرينه سوز سويلندكچه دولت عليه امرواراده بيورر ايسه بوتضمينى يالكز مصر واليسى تأديه ايده‌بيلور ديو علناً سويلدكلرندن اشبو تضمينات اقچه‌سنه دخى متعهد اولمكزى مأمول ايدردك بوللو بعض چرامونيه‌لى تعبيرات بسط واتيان اولنمغين مشاراليه جوابنده تضمينات سفريه وضم اموال خصوصلرنده صره‌سى كلدكچه وبكا امنيت ايلدكچه خدمت ايتمكده قصور ايتمم وتضمينات سفريه اقچه‌سى هريردن ترتيب اولنوبده‌الندىغى حالده حصه‌مه دوشنى تأديه ايدرم ديمش ومحاربات واقعه‌ده النه كچن طوب ومهمات وسفائن مثللو شيلرك استردادينه دائر دخى مباحثات كثيره جريانيله بالاخره جوابنده حمص محاربه‌سنده الديغى ودرت قطعه سفينه‌ده بولديغى طوبلرى اريدوب چيوى اعماليله سفن مصريه‌يه قوللانمش اولمسى حسيله انلرك اعاده‌سى ويرمك اوزره قونيه محاربه‌سنده الدقلرى طوب ومهماتك وسالف الذكر درت قطعه سفائنك عيناً اعطاسنه سوز ويرمش ايدوكى وشمدى زير ادارهسنده بولنه‌جق عكا قلعه‌سى وقلاع سائره‌نك استحكاماتى هيئت اصليه‌سنى تجاوز ايتمامسى وضربخانهٔ عامره اصولنه سكته ويره‌جك شيلرده بولنمامسى وسفن حربيه‌سنك تكثير اولنمامسى ماده‌لرى كندويه ايراد اولندقده امنيت تامه حاصل اولدنى حالده جمله كميلرى دولت عليه خدمتيچون اولديغندن اندن واز كچمك احتمالى بوغيسه‌ده ضربخانهٔ عامره اصولنه خلل ويره‌جك شيلردن اتقايه غيرت ايده‌جكنى وكندوسنك اهل اعتبارى عسكره اولمق حسيله استحكامات ماده‌سنده بالطبع افراط ايتميه‌جكنى افاده ايلديكى معلوم عاليلرى بيورلدقده خصوصات محرره‌ده ومشاراليهه هيچ بر شيده سوز تأثير ايتمامسنه نظراً بوراده طول مدت اقامت اولنمق عبث قبيلندن اولمغله بر آن اقدم عودتمزه رخصت وعنايت بيورلمسى خصوصلرنده

هرنوجهله ارادهٔ سنيهٔ حضرت خلافتپناهى متعلق بيوريلور ايسه سريعاً اشعارينه همم سنيه‌لرى ارزان بيورلمق بابنده .

آنف البيان تحريراتك هامشى

اشبو عريضهٔ عاجزانه‌مز دردست تحرير ايكن مشاراليه محمد على پاشا واقع اولان افاده‌سنده صدر اعظم افندمزك ابراهيم پاشا ايله اتفاق قضيه‌سنى درسعادته كيده‌جك تحريراتمده بن يازميه‌جغم سزك طرفكزدن دخى يازلمه مناسب اولور زيرا كيده‌جك تحريراتكزك مألى شايد مشاراليه طرفنه عكس ايده‌جك اولور ايسه كندوسنك جانب رومه چيقمق قورقنيسى وار ايسه دخى وحشته دوشه‌رك ترك ايدر ديمش اولمسيله بزم طرفمزدن دخى جواب ويرلمش اولمغله بو اتفاق لقردىسنى مشار اليه افاده ايلدكدن صكره رشيد پاشانك صاليويرلمسى خصوصى بالمناسبه تكرار اولندقده بوندن صكره صدر اعظم افندمز ارتق ديار رومه كيده‌مز يوللو سويلمش وحتى رشيد پاشانك كچنده درسعادتدن كندويه كوندريلان تحريراتى بنى ابراهيم پاشا عسكر واشكريله بروسه‌يه كتوروب اورادن درسعادته ارسال ايده‌جكدر واديسنده اولديغنى دخى ينه مشاراليه افاده ايتمشيكن شمدى بويله ديمسنه معنا ويرلمه‌مز ايسه‌ده كيفيت مجرد معلوم دولتلرى بيورلمق ايچون اشعاره مبادرت اولنديغى واشبو معروضات ايله كيده‌جك تاتارلر شايد اناطولى طرفنده مصر عسكرينه تصادف ايدوبده كندولرندن تحريرات استنيله‌جك اولور ايسه ابراز وارائه ايتمك ايچون صورت جليده بر قائمه تحرير واعطا اولنه‌رق اشبو عريضهٔ مفصله‌نك كماليله اخفاسى تاتار قوللرينه تعليم وتنبيه قلنديغى واول وآخر مشاراليهه بك چوق اجى سوزلر سويلنامشيكن قطعاً تأثير ايتمامسى تأثر عظيمه بادى اولمش ايدوكى معلوم ساميلرى بيورلدقده

مأموريت مخصوصه ايله ابراهيم پاشا نزدينه اعزام ايدلمش اولان آمدىٔ ديوان همايون رشيد بك طرفندن باب عالى‌يه تقديم اولونان تحريرات صورتيدر: [١]

معلوم ولى النعميلرى بيورلديغى اوزره اشبو ذى القعدة الشريفه‌نك سكزنجى جمعه ايرتسى كونى اخشام اوزرى قوطره‌يه ركوب ايله فلكلنكر اولنمش اولديغندن ايرتسى بازاركونى مدانيه واورادنده بروسه‌يه وصول عبيدانه‌م ميسر اولوب وجود عاجزانه‌مه عارض اولان چبانلرك اضطرابى سرعت عزيمته مانع اولمق حسيله بالاضطرار چندساعت اختيار توقف اولنديغى متعاقب فرانسه مصلحتكذارى ورود ايدوب اكرچه مرسوم ايله برابر كتمكى استمامش ايسه‌مده چبانلرك اضطرابندن بشقه اوراده حما كبى بر خسته‌لكه مبتلا اوله‌رق چاره‌سز براز اغيرجه كتمكه محتاج اولديغمدن كيرو براغيله‌ميوب ايلرو كتمسى دخى ملاحظهٔ چاكرانه‌مه اويه‌مامسى جهتله قوناق يرلرنده برلشمك اوزره مقاوله اولنوب هر نه‌حال ايسه اسباب مشروحه‌دن ناشى غيرجه كيديله‌جكنه بناءً شايد ابراهيم پاشا كليه‌جك ظنيله حركت ايتامك ايچون خسته‌لك مناسبتيله اغيرجه كلنه‌جكنى مشعر بروسه‌دن مشاراليهه بر شقه تحرير اوله‌رق كوندريلان تاتاره مصلحتكذار مرقوم دخى قوناقچى صورتنده بر تاتار ترفيق و كندوسى كاغد كوندرميه‌جكنه دائر بعض سوزلر ايراد ايتمش و حيوانه بنمكه هيچ قدرت و مجالم قالمديغندن

[١] رشيد بكه ويريلن تعليماتك اصلى لطفى تاريخنك دردنجى جلدنده محرردر

بالضروره مختروان تدارك اولنه‌رق هزار زور وزار ایله مرحله بمرحله كیدیلوب مرسومله برابرجه
جمعه ایرتسی‌كونی كوتاهیه‌یه بالسلامه‌دخول ومشارالیه مقدمادولتلو رشیدپاشا حضرتلرینك اوطوردقلری
دائره‌یی تهیه ایتدرمش و كوتاهیه‌یه بر ساعت قاله‌رق استقبال ضمننده سواری میرلوالرندن كانی بك
نامنده برینی برقاچ اتلو ایله كوندرمش اولدیغندن سرایه نزول اولنوب بی‌مجال اولدیغم جهتله كندو
طلبمه مبنی بر یارم ساعت توقف اولنه‌رق بعده یانته كیدیلوب كورشلدكده غایتله رعایت واحترام
ایدرك اولا شوكتمآب مرحمتصاب افندمزه دعا و ثنا مراسمنی بعدالاجرا امرنامهٔ سامیٔ وكالتپناهی
اعطا اولندقده مآل عالیسنی و مأموریت چاكرانه‌م كیفیتنی سؤال ایتمكله قوللری دخی لله‌الحمد والمنه
سایهٔ شوكتوایهٔ حضرت شهنشاهیده مكمل و منتظم اوله‌رق اردولر سوق دولت علیه‌نك یدعالیٔ
اقتدارنده ومقدما فرانسه دولتنك ویردیكی سند حكمی دخی كمال قوت واعتبارده اولوب روسیه‌لونك
ایسه بری وبحری اعانه‌سی وسائر دول اوروپانك بو خصوصده جانب سلطنت سنیه‌یه نیات خالصانه‌لری
مشهود و مجزوم ایكن شوكتمآب افندمزك متخلق اولدقلری اخلاق الهیه اقتضاسنجه بوندن بویله
برطاقم دخی سفك دماء بشریه‌یی تجویز بیورمدقلرندن وپدركزك وكرك سزك حقلركزده اوته‌دنبرو
محاسن توجهات پادشاهانه‌لری دركار و سزاوار بیورلدیغندن عنایات سابقه‌یه علاوهً بودفعه دخی شام
شریف ایالتنی احسان بیورمش اولملریله ارتق سزك دخی كیرو چكیلوب اجرای فریضهٔ امتثالكاری
ومطاوعته همت ایدرك رقاندها استحصال توجهات حضرت شاهانه‌یه مظهریت اسبابنه تشبث ایلكز
لازم كلور زمیننده بسط مقدمه ایله موافقتنه چالشلدقده مشارالیه پدرمك بكا اولان تعلیماتی شام
وحلب ومع‌ملحقات اطنه ایالتلری وایچ‌ایل وعلائیه سنجاقلری تماماً ویرلمدكجه عودت ایتمیوب ایلرولمك
صورتنده قطعی اولدیغندن یالكز شام ایالتنك قبولیله كیرو دونمك الممكن كلز بوجهله قصور یالتلر
وسنجاقلرك جمله‌سنی طلبه مجبورم بوللو معرض اعتراض واصرارده جوابلر ایراد ایتمش اولمغله هرنقدر
پدركزدن تعلیمات جلیه‌كز بویله اولسه بیله البته بونك برده خفیسی اولمق اقتضا ایدوب خصوصیله
سزك پدركزك عندنده دركار اولان وقع و اعتباركزه نظراً بونك قبولیله اكتفا ایلدیككز حالده
انلر دخی راضی اوله‌رق بر شی دیمیه‌جكلری اولیای امور افندیلرمزك مجزوم و معلوملری اولدیغندن
بو خصوصك بو وجهله بتورلمسنی مخصوصاً سزدن طلب بیوررلر باخصوص شوكتمآب افندمزك سزده
بر وزیر عالیشانلری اولدیغكزدن بو ارادهٔ سنیه‌لرینی دخی سز یرینه كتوردیككز تقدیرده كمالیله
محظوظیت شاهانه‌لرینی موجب وحقكزده توجهات علیهٔ جناب تاجدارینك بشقه‌جه تزاید واستقرارینی
مستوجب اوله‌جقدر واشبو شام ایالتنك كندو عهده‌كزه توجیهنی طلب‌ایدر ایسه‌كز حقكزده‌اولان
توجه سامی‌یه استناداً كیده‌جك عریضهٔ چاكرانه‌مده نیازه جسارت ایده‌بیلورم‌كبی بعض پولتیقه‌لی‌سوزلر
ایله تكریر مقال اولندقده ذات شوكتسمات حضرت شاهانه‌یه طوغریسی شعار عبودیت وجهله تعظیم
وهركسك عهده‌سنه متحتم اولان دعوات خیریهٔ جناب جهانبانی‌یی ایفا و تمیم ایله كندو عهده‌سنه
بشقه‌جه منصب توجیهی عنایت اولنه‌جغنده شبهه یوغیسه‌ده پدری راضی اولمیوب بلكه بر طاقم ظنیاته
دوشه‌جكندن اوه‌میه‌جغی و واقعات كریهه بولندیغنه دائر تأسف ایتمكده اولدیغی و حتی ابتدا
چیقدیغنده النه قلنج الامغه نیت ایتمش اولدیغندن شمدی‌یه قدر قلنج قوللانمیوب اویله‌جه قوماندا
ایلمش اولدیغی بو مصلحتده كرهاً بولندیغنه دلیل ایدوكنی وكندوسی اوته‌دنبرو ضمیرنده اولدیغی
وجهله اغور میامنموفور حضرت پادشاهیده جان فدا ایدرجه‌سنه برخدمت ایتمك ارزوسنده اولدیغندن
كیجه كوندوز دركاه رب عزتدن بونی رجا و نیاز ایلدیكنی و حقنده تبشیر اولنان توجهات سنیهٔ

شاهانه بواملنی برقاندخی تزیید ایتدیكنی بعدالایراد یالكز شام ایالتیله پدرینی اسكات محال اندرمحال
اولدیغنی بیان ایتمكین ضروری درجهٔ ثانیه‌ده اشته حلب ایالتنه دخی مساعدهٔ سنیه ارزان بیورلمغله
ارتق هیچ دیه‌جككز قالمیه‌جغندن همان اجرای توجیهات ایچون درسعادته اشعار ایده‌جكم دینیلدكده
پدرم بوكا دخی راضی اولمیه‌جغنی بیلدیكم جهتله بن بونلری یالكز قبول ایده‌جك اولور ایسه‌م صكره
مصره كیده‌مم و كتدیكم حالده عظیم مسئول اولوب دائما سرزنشدن قورتله‌مز وكلیاً راحتسز اولورم
وپدرمك اوتوز سنه‌دنبرو تحصیل رضاسیله برابر خدمتكارلغنی ایتمشیكن برطوبجی ضابطنی میرلوا ایتمك
اوزره پدرمه رجا ایلمش ایسه‌مده قبول ایتمیوب بونلری ایسه كندولكمدن قبولم تقدیرنده جمله‌سنی
هبا ایتمك اقتضا ایدر بناءًعلیه موافقتنه سوز ویره‌مم فقط ارادهٔ سنیه‌یه امتثالاً بركره مصره یازوب
استیذان ایده‌یم لكن جواب موافق ورودینی دخی مأمول ایتمم دیوب چاكرلری دخی بو استیذان
صورتی وقته محتاج شی اولوب باخصوص روسیه دونمامی الحالة هذه درسعادتده اولدیغندن انك دخی
توقیف و روسیه‌لونك حاضرلمش اولدیغی اوتوز قرق بیك قره عسكرینك ممالك محروسه‌یه دخولی
ایجاب ایدوب بوندن بشقه‌بتون اوروپالی بوماده‌یه قولاق قبارتمقده اولمغله یكی باشدن قیل‌وقالی موجب
اولور حالبوكه لله‌الحمد حقكزده عفو عالیٔ شاهانه دركار وتوجهات سنیه برقرار ایكن بو مقوله شیلرك
تكونی لایق وروا اولمدیغندن و پدركزه هر حالده سوز كچوره‌بیله‌جككز مأمول قوی اولدیغندن
بروفق مأمول ودلخواه بونلرك قبولیله مصلحتی بوراده بتورمك پك خیرلو اولوب حقیقت حالده
حقكزده دخی بشقه‌جه محظوظیت سلیه‌یی مؤدی اوله‌جغنده شبهه‌اولمامسنه دائر اجوبهٔ مناسبه ایله‌مقابله
اولنمش ایسه‌ده پدرندن رخصت ومأذونیتی اولمدیغندن استیذان ایتمدكجه قبولده معذور اولدیغنی تكرار
بتكرار بیان والندن كلسه مصلحتی بتورمك استدیكنی ایماواتیان ایتمسی اوزرینه باری یالكز آدنه‌دن
كراسته قطعنه مأذونیت خصوصنك ضمیله تسویهٔ مصلحته‌دائر اوزون اوزادی‌یه وارالق ارالق‌فرانسه
مصلحتكذاری مرسوم ایله صورت محرمیتده مذاكره و بعضاً اولدخی مشارالیه حضرتلریله بشقه‌جه
محاوره ایله نهایتنده ایچ‌ایل وعلائیه سنجاقلرندن واز كچه‌رك آدنه ایالتنك دخی احاله‌سنه وایچ ایل
وعلائیه طرفلرندن كراسته قطعی ماده‌سنه الی‌الابد جواز یوغیسه‌ده فقط شمدیكی حالده كسدیرلمش
وصاتون النمش اورالرده براز كراسته‌لری موجود اولمغین انك دخی نقلنه ممانعت اولنمامسنه مساعدهٔ
سنیه ارزان بیوریلور ایسه پدرینی بعض مقدمات ایله اقناع ایلمسی مأمول اولدیغندن استیذان مصلحته
باقیه‌رق و بونك مسئولیتنی ارتق كندوسی تحمل ایدرك قبول ایتدرمكه چالشه‌جغنی و اول واخر احاله
بیورلمش وبیوریله‌جق محللرك اموال میریه‌سنی پدریله سویلشمك خصوصنی برقاچ دفعه سویلیوب واقعا
بو ماده امور مالیه‌یه واقف بر ادمك بالذات محمد علی پاشا ایله سویلشه‌جكی مصلحت اولدیغنده شبهه
یوغیسه‌ده فقط آدنه ایالتنك سزلدیسنی كسمك ایچون اورایه كندو ضم‌ایده‌جكنی برقاچ كره بالمناسبه
سویلمش اولدیغندن مقداری استیضاح اولندقده ایالت مذكوره‌نك مال میریسی هر نه‌مقدار ایسه‌اوچ
یوز كیسه اقچه ضم ایده‌جكنی یاد ایدوب براز دخی اوزرینه واردقده بش یوز كیسه‌یه ابلاغ ایتمكله
مباحثات عدیده ومصلحتكذار مرسوم ایله دخی ملاحظات كثیره‌دن صكره خواه وناخواه موافقت
صورتی كوستریلوب اكا مقابل حركت وعودتی خصوصی تعجیل‌اولندقده قونیه‌حوالیسنده وسائر یرلرده
اولان عسكرینك همان شمدیدن كیرو چكلمكه باشلاملرینی تنبیه ایده‌جكنی واشبو ایالتلرك توجیهنه دائر
خبر رسمی كلدیكی كبی كندوسی دخی درحال كوتاهیه‌دن حركت وعودت ایده‌جكنی سویلمش وبووجهله
قرار ویرلمش ایدوكی وبعض صعب المرور مواقعدن طولایی لقردی اجیله‌رق طرف چاكریدن بویله

برلردن مقصد محافظهٔ نفس ایچون ایسه سطوت قاهرهٔ سلطنت سنیه‌یه او مقوله شیلر قارشو طوره‌میه‌جغندن
اگر امنیت مطلوب ایسه جمله‌نك حرز جان و مایهٔ حیات جاودان اتخاذ ایلدیکی خط همایون
مرحمت مقرون عنایت و احسان بیوریلور معرضنده کلمات آتیان اولندقجه ابراهیم پاشا اظهار شوق
و خواهش ایله والله اشته بن ایکی ادم ایله و سنکله بیله بورادن قالقار خاکپای شاهانه‌یه یوز
سوررم لکن نه‌چاره بعض ملاحظه‌مه کوره اویمیور دیوب وهر نقدر استکشاف اولندیسه دخی
سویلیوب البته ختام مصلحتده خط شریف جناب جهانبانی احسان بیوریلور وادیسنده سوزلر
اتیان ایلمش اولدیغی و مشارالیه حلب ایالتی ایچون پدرم توجهله سویلدی دیو سؤال ایدرك قوللری
دخی شام و سائر برلر صره‌سنده عادتا حلب ایالتی دیر ایدی دیمش ایسه‌مده مع ملحقات حلب ایالتی
دیمزمیدی دیمکله واقعا بویله بر قاچ کره تذکر ایلیوب حتی حلب والیسی سابق محمد پاشا عهده‌سنده
اولدیغی کبی ویرلمسنی استمش ایدی لکن ملحقات دینیلان کلیس وعزیز سنجاقلری کبی ایالت داخلنده
برقاچ کوچك سنجاقدن عبارتدر دینیلدکده ملحقات دیدیکم محمد پاشا عهده‌سنده رقه ودیاربکر ایالتلری
بولنوب پدرمك مرادی دخی بونلرك توجیهی اولمق اقتضا ایدردیجك دیاربکر ایالتی محمد پاشا عهده‌سنده
هیچ بولنمیوب اگرچه مقدمجه حسب الایجاب بغداد والیسنه الحاق اولنمش ایسه‌ده حلب ملحقاتندن
اولمق ایجاب ایتمیوب رقه ایالتی دخی مشارالیه محمد پاشایه حلب قائممقاملغی هنگامنده مستقلاً توجیه
اولنمش و صکره غائله جهتیله اونودیلوب قالمش اولدیغندن ملحقات تعبیری انك حقنده دخی جاری
دکلدر دینیلمکین دیاربکر لقردیسندن فراغت ایدوب فقط رقه ایالتنك مباحثه‌سی براز سورنمکله نهایت
بونك بحثی اچیلورسه اسکندریه‌ده کورشلمك وبونك عدم احاله‌سی صورتی عساکر مصریه‌نك عودتلرینه
ایاق باغی اولمامق اوزره مقاوله‌یه ربط اولندیغی و برمجلسده کاشکه فرانسه مصلحتگذاری کلیه‌رك
ز بزه مصلحتی بتورمش اولسیدق هم دولت علیه‌نك شانی کوزدلمش و همده اوروپالولردن غزته
کاغدلریله برطاقم حوادثات منتشر اولمامش اولوردی هرنه‌ایسه بویله اولدی دیمکله مصلحتگذار مرقوم‌ك
کلسی طرف دولت علیه‌دن بزمله مأموریت مشترکه صورتنده ویاخود دولت علیه‌نك خبر و التماسیله
اولمیوب کندو دولتنك اصولنی بیلدیکی جهتله مطاقا خیرخواهلغی مقتضاسنجه‌بم درسعادتدن حرکتمك
ایرتسی کونی اول دخی قالقوب کلمش وخسته‌لك مناسبتیله واغیرجه کلدیکمدن یولده برلشوب اولوجهله
برابر کبی کلنمش اولمغله بونده برباس اولمامق کرکدر جوابیله مقابله اولنمش اولدیغی و مصلحتگذار
مرقوم دخی حدذاتنده بر انسانیتلی ادم اولوب زیاده شوق وغیرتی موجب اولمق مطالعه‌سیله اثنای
راهده کورشلدکجه بروجه مراد عالی مصلحتك ختامی میسر اولدیغی وقت حقنده التفات شاهانه شایان
بیوریله‌جغنی اشراب ایتمش اولدیغمدن انك تأثیراتندنمیدر یاخود کندو جبلیتی اقتضاسندنمیدر ندر
کاًن کندوسی دولت مأموری کبی طورانه‌رق مشارالیه ابراهیم پاشایی الزامه خیلی چالشوب و چوق
سرت سرت لقردیلر سویلیه‌رك اخافه ایله طوغریسی صمیمی وحقیق صدق وخلوص ایله یاپشوب مساعی
خیرخواهانه ابراز ایلمش اولمسنه وکندوسنك جعلی برحرکتی ومخابرهٔ خفیه‌سی وارمیدر یوللو هرنقدر
تحری وتجسس اولنمش ایسه‌ده قطعاً برشی احساس اولنمامسنه نظراً مرسوم فی نفس الامر شایان التفات
سنیه ایدوکی ومشارالیهه اهالیدن تبعیت ایدنلر قضیهٔ اتباعلرندن طولایی مسئول اولماملریچون مصلحتگذار
مرسومدن تعهد وتکفلی متضمن برقطعه سند استمکله مرسوم ویرمکده تردد ایدوب چاکرلری دخی
بوخصوص مقدم بدرکزه افاده اولندقده اومقوله اشخاص حقنده صحابت و شفاعت ایتمیه‌جکنه سوز
ویرمش اولدیغندن شمدی بونك لقردیسی اقتضا ایتمز یوللو ابطالنه چبالیوب مصلحتگذار مرسوم دخی

خیلی طیانمش ایسه‌ده فائده ایتمیوب مصلحتك قیریله‌جغی اکلاشلمش اولدیغندن انفاً تقدیم اولنان
مسوده وجهله برسند قلمه النمش ومشارالیهه لدی الاراءه اولوجهله اعطایه راضی اوله‌رق درسعادتده
اولان فرانسه سفارتی طرفندن امضا اولنمق اوزره برصورتی دخی مصلحتگذار مرسوم جانبندن ارسال
قلنمش ایدوکی وبوارالق قسطمونی اهالیسندن اللی النمش قدر ادم اعدام اولندیغی مشارالیه مصلحتگذار
مرسومه معرض شکایتده سویلمش ومرسوم دخی واقعا اومقوله‌لرك تأدیبی لازمه‌دن ایسه‌ده شمدیلرده
عجله اقتضا ایتمدیکی وبوسندی استمسی دخی بویله شیلردن نشأت ایلدیکنی افاده ایتمش اولوب هرنه‌ایسه
اناطولی اهالیسنك مجموعی بومصر کیفیتندن قوشقولنمش اولدقلرندن مسئولیت خوفیله مشارالیهك ارقه‌سنه
دوشوب کتملرینه میدان براغلمامق ایچون شوغائله‌نك دفعی معلن اوامر علیه نشری یاقشیق الدیغی
حالده اومقوله‌لر حقلرنده عفو وتأمینی متضمن بعض فقرات درج اولنمسی مناسب کبی کورندیکی
و تکه محصلی میرمیراندن یوسف پاشا کوتاهیه‌ده بولنمق ملابسه‌سیله وصول چاکرانه‌مك ایرتسی
کونی کلوب کورشلمش و الحالة هذه آدنه‌دن کوتاهیه‌یه کلکده اولدیغی استماع اولنان عساکر مصریه
ایله کوتاهیه‌ده موجود عساکرك مقداری سؤال اولندقده کوتاهیه‌ده بولنان عسکرك طوپی یکرمی
بیکدن زیاده‌جه و کلکده اولان عسکر دخی اون بش بیکه بالغ اولدیغنی افاده واخبار ایدوب سائر
بعض سؤال اولنانلرده بو وجهله روایت ایتمکده و قوللری اوچ درت کون کلامش اولیدم
کویا بروسه‌یه طوغری تصمیملری اولدیغی دخی سویلنمکده اولوب هرنه ایسه مومی الیه یوسف پاشا
درسعادته کتمکه خواهشکر اوله‌رق انطالیه قلعه‌سنك کتمسنده برائت ذمتنی دخی بیان ایتمکده اولمغله
اگرچه مصلحتك بوراسی چاکرلرینه معلوم دکل ایسه‌ده بو مقوله‌لری وحشته دوشورمك حسن تدبیر
عد اولنه‌میه‌جغندن کندوسنه تأمین اولنه‌رق بروسه طرفنه طوغری کتمك اوزره ترغیب اولنمش
وکوتاهیه‌دن چیقمغی کندوسی دخی امل ایدینه‌رك مشارالیه ابراهیم پاشا طرفندن رخصت المغه چبالمقده
بولنمش اولدیغندن طرف کترانه‌مدن دخی اعانهٔ لسانیه‌ده قصور اولنمامغین بو کونلرده کتمسی مأمول
اولدیغی معلوم دولتلری بیورلدقده چونکه مجرد مصلحتی بتورمك ایچون آدنه ایالتنك توجیهنه قوی
سوز ویرلمش اولدیغندن شام وحلب ایالتلریله برابر انك دخی توجیه واجراسی بابنده وایچ ایل وعلائیه
طرفلرنده موجود بولنان کراسته‌نك نقلی معاذالله تعالی متمادی کراسته قطعی کبی بکده
محذورلی اولمدیغندن ضروری سوز ویرلمش اولدیغنه بناءً بوماده ایچون دخی اقتضاسی وجهله
رخصتنامه ارسالی خصوصنده وچاکرلرینك چکوننکی حرکتم امرنده هر نوجهله ارادهٔ سنیهٔ حضرت
خلافتپناهی متعلق بیوریلور ایسه سرعت اشعارینه عنایت علیه‌لری بیدریغ بیورلمق نیازیله تقدیم عریضه‌یه
ابتدار قلندی اولبابده ۱ ذی القعده ۱۲۴۸

مشارالیه رشید بکك ایکنجی تحریراتی صورتیدر

بو دفعه رسیدهٔ دست تعظیم اولان ایکی قطعه شقهٔ سنیه‌نك مآل عالیسی وحروف ایله محرر
امرنامهٔ سامینك حل مزایاسی رهین اذعان عبیدانه‌م اولوب حسب المأموریه ارالقده فرانسه مصلحتگذاریله
صورت محرمیتده سویلاشلمك لازم کلدیکندن بشقه مرسوم کندوسی دخی منصفانه کورینه‌رك سوزه
کیرشمك استدیکندن اثنای راهده واقع اولان مصاحباتده چاکرلرینه احسان بیوریلان تعلیمات سنیه‌ده
حلب لقردیسی اولمدیغی زمیننده مسند والای ریاستدن مصلحتگذار مرسومه اخباری تصحیح

بيوريلان سوزلرك تأثيرى اولمق اوزره مرسوم انكلتره ايلچيسنك كندوسنده اولان مكتوبنده
مخابرات رسميه اقتضاسنجه بر شام تعبيرى مندرج اولوب حلب دخى بالطبع بو تعبيره داخل اولمغله
شايد سزك مصلحتكزه اويغز ايسه مكتوب مذكورى تأخير ايده‌يم ديمش وبوصورت نفس الامره
موافق كورلمش اولديغندن اولوجهله مكتوب مذكور ترجمه ايتديريله‌رك اول امرده يالكز شام ايالتى
اتيان اولنمش ايسه‌ده قبولى صورت امكانده كورنمديكندن نهايت حلب ايالتى دخى ميدانه قونلمش
واندن صكره كيفيت مصلحتكذاره اخبار اولنه‌رق انكلتره ايلچيسنك سالف الذكر مكتوبى دخى
ويرلمش اولوب هرنه ايسه حلب خصوصنده بوايله طورانلمش ايسه‌ده مؤثر اولمديغندن نهايت تعليمات
سنيه اقتضاسنجه موافقت اولنه‌رق مقدمجه تقديم قلنان عريضهٔ مفصلهٔ چاكرانه‌مده بسط وبيان اولنديغى
اوزره مصلحت انكله دخى بتميوب آدنه وعلائيه واچ ايل وحلب ملحقاتى حقلرنده دخى بك چوق
اصراردن صكره نهايت جواب موافق ورودى مأمول اولمامق اوزره مصلحت مصردن استيذانه تعليق
اولنديغندن وشووقت نازكده استيذان ايله وقت بچورلمسى مصلحتكذار مرقوم تجويز ايتميوب ابراهيم
پاشانك لسان وطورى دخى محمدعليدن اهون كورينه‌رك حصولى مأمول اولان تعديل جزئى دخى
شايد مباحثات آره‌سنده ضايع اولمامق وبرآن اقدم عساكر مصريه يورالردن چكيلوبده دولت عليه
دخى مصالح عليه‌سنه اقدام بيورمق ايچون مصلحتك بوراده بتورلمسى خيرلو كورنديكندن هزار الحاح
وابرام ايله اچ ايل وعلائيه سنجاقلرندن فراغت ايتديريله‌رك وحلب ملحقاتندن ديدكلرى رقه ايالتنك
اسكندريه‌ده اقرديسى اچيلور ايسه جواب عاليسى ويرلمك اوزره دياربكر صحبتى دخى كلياً آره‌دن
چيقاريله‌رق بالضرور ومع المحذور آدنه‌نك دخى الحاق و علاوه‌سنه سوز ويرلمش اولديغندن و باباسنه
بويله‌جه بتدى ديه‌رك خبر كوندرمش اولمسنه نظراً شمدى آدنه‌دن رجوع اولونسه بيله سوز قبول
ايتميه‌جكى بديهى اولوب خصوصيله چونكه ويريلان سوزه اعتماددن ناشى قونيه حواليسنده بولنان
عسكرلرينه كيرو چكلمك اوزره تنبيهات كوندروب كوتاهيه‌دن دخى مقدمهٔ عودت اولمق اوزره اولكى
جمعه كونى برالاى سوارى قالدرمش اولمسيله قولكزك عزيمتى مجرد كندويى بر اويالندرمق كبى
اكلايوبده اعادهٔ عسكر خصوصنده اجرا ايلديكى سرعت دخى كندوسنه باعث ندامت اوله‌رق معاذالله
تعالى حق چاكرانه‌مده برمعامله وقوعى دخى ذهنه وارد اولدى ايسه‌ده ارادهٔ سنيهٔ حضرت پادشاهينك
انفاذى ضمننده جان فداسنه باقلميه‌جغندن ولله الحمد درسعادتده قوهٔ عسكريه درجهٔ كفايه‌ده ايدوكى
مآل امرنامهٔ ساميدن مستفاد ايدوكندن وشوقدركه وارد اولان امرنامهٔ ساميده كله‌جك جوابنامهٔ
عالينك ورودينه قدر اويالندرمق محرر ايسه‌ده آدنه وسائر يرلرك اقرديسى تفوه اولنور ايسه شمديدن
نازكانه رجوع اولنمق خصوصى دخى مذكور اوله‌رق بمنه تعالى جوابنامهٔ عالى ورودينه قدر هرنوجهله
اولسه اويالندرمغه چالشيله‌جغندن شمديدن سوزه باشلانمق واقعا مناسب اولمغله مورملى باقى افندى [١]
نزد چاكرى‌يه جلب ايله كرچه بزم كيدن تاتارلرمزك وصولنه‌داثر هنوز جوابنامهٔ سامى يوقدر لكن
بو دفعه كلان تاتارلرك كتورد كلرى امرنامه مآلنه نظراً حالك توجيهى مساعده‌يه مقرون اولسه بيله
آدنه ايالتنك اويه‌ميه‌جغى تبين ايديور اشته بنم بو آدنه‌نك توجيهى اويه‌مز بارى كراسته جلبى
مأذونيتيله اكتفا اولنسون ديو چبالديغم هپ بو ملاحظه‌لردن نشأت ايتمشيدى فرانسه وانكلتره
سفارتلرينك صورت مأموريت وافاده‌لرى اشبو امرنامهٔ سامى مآل والاسندن مستفاد اولديغندن بشقه
روسيه‌لونك برفيلو تعبير اولنور دونمساسيله كليتلو قره‌عسكرى كلوب بوغازايچنده اقامه اولندقلرى دخى

[١] عبدالرحمن سامى پاشانك برادريدر

مسموعم اولدى شمدى‌يه قدر بونجه مساعدات سنيهٔ حضرت پادشاهى ارزان بيورلمشيكن ارتق بر
آدنه ايچون يكيدن محاربه قپولرينى اچق وبتون اوروپالويى اياقلندره‌جق مركزده بولنمق طوغريسى
لايق دكلدر اشته بوامرنامهٔ سامى‌يى پاشا حضرتلرينه ارائه وبوديديكم شيلرى افاده ايدك هرنقدر قيام
وقعودده بمجال ايسه‌مده بنده‌كز اطرافيله سويلرم دينيله‌رك رخصت سنيه اقتضاسنجه صورت جليده
اولان امرنامهٔ سامى موى اليه باقى افندى وساطتيله ارسال اولنوب آره‌سى براز بچدكدن صكره
مشاراليه ابراهيم پاشا قولكزى استمش اولديغندن برطاقم علاوه‌لرايله افادهٔ كيفيت اولندقده ابراهيم
پاشا متهورانه صورتله بنم بومصلحت اوزرينه بدرم طرفندن قطعاً رخصتم اولميوب بدرمك مقدم ديديكى
محللردن فراغت ايتميه‌جكى دخى مجزوم ايكن كتورديككز امرنامهٔ ساميده مصلحتك تسويه‌سى بكا
حواله صورتنده يازيلوب سزك وفرانسه مصلحتكذارينك افادات واقعه‌كز دخى مآل امرنامه‌يى تأييد
معرضنده ابرام والحاحدن عبارت اولديغندن بنده‌حالجه دولت عليه‌نك برخدمتنده بولنمق نيتيله هردرلو
عتاب ومسئوليتى اوزرمه آلارق بويله‌جه تنظيمه صورت رضا كوستردم وكا اعتماداً عساكر مصريه‌يى
دخى كيرو چكمكه باشلادم لكن شمدى اصول دكشمش اولمغله امت مرحومه ميانده يكى باشدن
آتش حرب و قتال اشتعال بوله‌جقدر ارتق بونك اوزرينه بن بدرم طرفنه برشى يازمم وفرنكلرك
مرادى دولت عليه ايله اويوشلمق صورتى اولوب فرضا شوراسى ويرلمك بوراسى ويرلمامك انلرك
اصولندن خارج اولديغنى بيلديكمدن بدرمك قولاق اصه‌جغنى دخى بيله‌مم ديجك سز ولى نعمت
پادشاهمزك محمدعلى پاشا رتبه‌سنده بروزيرى ومحمدعلى پاشانك دخى اوغلى اولديغكز حالده شمدى تكرار
يازه‌مم ديمك نصل اولور واوروپا دولتلرينك شومادّه‌ده مرام ومرضيلرى ميدانده ايكن انلر شوراسى
بوراسى ويرلسون ديمزلر ملاحظه‌سنه صاپمكز بك عبث دكلمدر واديسنده لقرديلر ايله شو آدنه‌دن
بچورلمك صورتنه بك چوق چالشلمش ايسه‌ده تأثير ايتميه‌رك نهايت كلامنده اكر شمدى آدنه‌نك
توجيهنه مساعده بيورلمز ايسه طوغريسى بن بدرمه يازه‌مم طرف دولت عليه‌دن كندوسنه يازلمق
اقتضا ايدر وبوكا دخى بدرمدن خبرجديد ورودينه قدر بولنديغمز محللرده كاكان اوطورلمق وعسكرمز
دخى توقيف اولنمق لازم كلور اشته نتيجة النتيجه ديه‌جكم بودر وآدنه ايالتى رهين مساعدهٔ سنيه
بيورلمديغى حالده سز الده اولديغكزدن سزه سويليه‌جكم لقرديلردن بشقه فرانسه مصلحتكذارينه
مكتوب يازوب صوره‌جغمدر ارتق سز كيفيتى درسعادته اشعار ايدرسكز ديه‌رك ختم كلام ايتمش
اولمغله دائرهٔ مخصوصهٔ چاكرانه‌مده تحريرات ايله مشغول بولنديغم حالده اشبو پازارايرتسى كيجه‌سى
اخشامدن صكره موى اليه باقى افندى كلوب شمدى سفائن مصريه سركرده‌سى عثمان پاشا كلدى
خلاصهٔ مأموريتى غالبا سزك بو طرفه كلك اوزره درسعادتدن چيقديغكز محمدعلى پاشانك مسموعى
اولديغندن ابتدا دربار شوكتقراره يازديغى يرلرك برندن فراغت اولنمامق خصوصنى تأييد ديمك ايسه‌ده
ابراهيم پاشا بن دولت عليه‌يه شووجهله بووجهله سوز ويرمش اولديغمدن ارتق بوندن دونمك احتمالم
يوقدر ديو جواب ويردى وكيفيت معلومكز اولمق ايچون مخصوص بنى كوندردى ديوب عودت
ايتمش اولمغله ومرقوم عثمان پاشانك كليشى فرانسه امور اجنبيه مأمورينك اسكندريه قونسلوسنه يازديغى
مكتوبك وصولندن صكره تعليمات جديده ايله اولمسى خاطره كلور ايسه‌ده استكشافى ممكن اوله‌ميوب
هرنه ايسه آدنه ايالتى دوچار تأخير اولديغى حالده مصردن خبر جديد ورودينه قدر بولنديغم محلده
توقف ايدرم ديمسندن شمديلرده تجاوز داعيه‌سنده اولمديغى استنباط اولنمغله آدنه مصلحتك بركره
مصر طرفنه اشعارى منوط ارادهٔ سنيه ايدوكى ومحمدعلى پاشايه احسان همايون بيوريلان محللرك امور

ملكيه وماليه‌سنك تنظيماتی حقنده كندوسنك معاوتی واناطوليده بولنان متسلملرينك برطرفدن دفعيله
اموال ميريه وسائره‌دن يدلرينه كچن شيلرك ردی خصوصلری صره‌سيله آتيان اولندقده بدرمه احسان
بيوريلان محللرك بومقوله تنظيماتی واناطولينك اموال ميريه‌سندن صرف واتلاف اولنان مبالغك ردی
خصوصلری ينه پدرمك بيلوب يابه‌جغی شی اولمغله اكره اقردی قارشدره‌م و ايدين و صاروخان
وسائر محللردن متسلملرك دفعی خصوصنی مقدم افاده ايتمش اولديغكزدن اجراسنی تصميم ايلمش
ايسه‌مده مصلحت شمدی بويله تذبذبده ايكن طوغريسی قالدره‌م يولو جواب ويرديكی واناطولی
اهاليسی سناديدندن بعض سكمغزان مأموريت چاكری جهتيله ابراهيم پاشانك عودتی شيوعندن
طولايی تأديب خوفنه دوشه‌رك بعضيسی براير كتمك وبعضيلری دخی يدلرينه امنيت تامه ويرلمك
اوزره كندوسندن استدعا ايتمكده اولدقلری كوريلان بعض اوراقدن مستبان اولمغله شو اناطولی
اهاليسی يرلرندن اوينادليوب صكره بالتأنی حقلرنده صره‌سيله معاملات ايجابيه اجرا اولنمق ايچون
اولجه واقع اولان اشعار عاجزانه‌م وجهله تأمينات لازمه نشری ايجاب حالدن كورنديكی وفرانسه
مصلحتكذاری كچن پنجشنبه كونی بورادن عودت ايتمش اولمغله بوطرفك تفصيل احوالی انك افاداتندن
معلوم عاليلری بيوريله‌جغی ومقدم بوطرفه ورود عاجزانه‌مده هنوز ابراهيم پاشا شبهه‌يه وارمامش
اولديغندن اولوقت معروضات عاجزانه‌م اچيق اوله‌رق يازلمش ايسه‌ده شمدی آدنه مصلحتندن طولايی
بشقه طورده كورنديكندن اشبو عريضهٔ كترانه‌م احتياطاً حرف ايله تحرير وتقديم قلنديغی وقوللری
الحالة هذه خسته اوله‌رق بوطرفده طوردقجه تحصيل برؤ تام ايده‌ميه‌جكم تعين ايتمش اولمق حسبيله
مبارك سرمعالی افسر حضرت شهنشاهی ايچون برآن اقدم عودت بندكانه‌م خصوصنه مساعدهٔ سنيه
استحصالنه عنايت عليه‌لری ارزان بيورلمق اقدم امال بندكانه‌م اولديغی و مواد محرره‌ده شرفسنوح
بيوريله‌جق ارادهٔ سنيهٔ شاهانه‌يه تطبيقاً حركته مبادرت ايچون مفدجه يازيلان عريضهٔ عبدانه‌مك
جواب ساميسنه انتظار اولنمقده ايدوكی معاطملم ‍ فی ٢٤ ذی‌القعده ١٢٤٨

مشاراليه رشيد بكك اوچنجی تحريراتی صورتيدر

بودفعه توجهات همايون شاهانه‌نك صورت اجراسی وافادات سائره‌يی مبين زيور "انله" تعظيم
اولان خی وجلی امرنامهٔ حضرت وكالتپناهی مآل معالی اشتمالی وبشقه‌جه احسان بيوريلان امرنامهٔ
سامی مقتضای مشفق اوزره آدنه ايالتندن رجوع صورتی كوسترلدكده اولوقت جواباً تقديم اولنان
عريضهٔ كترانه‌مده بيان اولنديغی اوزره ابراهيم پاشا ارتق آدنه مصلحتنه سوز قارشدرمم درسعادتدن
پدرم طرفنه اشعار اولنمق اقتضا ايدر وبن دخی خبر جديد ورودينه قدر بولنه‌جغم محلده توقفم ايجاب
ايدر ديوب ومصر كيلری سركرده‌سی عثمان پاشانك كيفيت ورودی حقنده محمد علی پاشانك ابتدا
التماس ايتديكی يرلردن كاْن واز كچيه‌جكنی تأكيددن عبارت اولديغی دخی باقی افندی سويليوب
اوبله‌جه تحرير ايله تاتارلر اعاده قلنديغی متعاقب موی اليه باقی افندی ورود ايله عثمان پاشانك سبب
ورودينی اخشام سزه سطحيجه سويلشيدم انك كليشی استدعا اولنان يرلر شمدی‌يه قدر تماماً توجيه
بيورلمامش ايسه ابراهيم پاشانك ايلرو حركتی استعجال ديمك اوليور ايسه‌ده ابراهيم پاشا سزه سوز
ويروب درسعادته دخی يازلمش اولديغندن آستانهٔ شوكت آشيانه‌دن خبر ورودينه قدر توقف ايده‌جكنی
عثمان پاشايه صورت مناقشه‌ده سويلكده‌در ديمكله اخشامكی صحبتلر صباحه اويديغنه دائر بعض اقرديلر

آتيان اولنديغنه ذيلاً فرانسه امور اجنبيه ناظری طرفندن اسكندريه‌ده اولان جنرال قونسلوسی
طرفنه ارسالی اشعار بيوريلان مكتوب فقره‌سی اقتضاسی وجهله اجيله‌رق غالبا عثمان پاشانك كليشی
وسعتليجه تعليمات ايله اولمق كركدر دينيلوب اول دخی مكتوب قضيه‌سنی كلياً انكار ايله فقط ابراهيم
پاشا مصردن خبر جديد ورودينه قدر طوره‌جغنی سويلمش ايسه‌ده شمدی عثمان پاشانك كليشی
بونی ايجاب ايتديكنی حكايه ايتمكله سياق افاده‌سنه نظراً آدنه ايالتنه مساعده بيورلديغی حالده درسعادتدن
خبر كلديكی آنده حركت ايده‌جك كبی كورنديكندن بوماده‌مك اسلوب حكيمانه ايله استكناهی
صددنده ايكن ابراهيم پاشا قوللری شكيب افندی (پاشا) قوللرينی استيوب اول دخی طرف
چاكرانه‌مدن بالاستيذان كتمش اولمغله باقی افندينك افاداتی، پاشانك زياده شدتلی سويلديكنی كلوب
خبر ويردكده درحال باقی افندی نزد بندكانه‌مه جلب ايله پاشا حضرتلری سزك افاده‌كزی مؤيد
اوله‌رق شكيب افندی ايله شويله بويله خبر كوندرمشلر اول دخی سويلديكم وجهله سلطنت سنيه
لله الحمد محاربه‌يه مقتدر اولمغله حركت ايدرلر ايسه كندولری بيلور فقط صباحلين چيقار تاتارلر ايله
يازيلان شيلر بو وزراء بتون بتون مناف اولمغله نفس عاجزانه‌می بلانجيغندن قورتارمق ايچون
تكرار تاتار ارساله مجبور اوليورم بويله‌جه افاده ايدك ديمش اولديغندن كتورديكی جوابده آدنه
ايالتنه مساعده بيوريلوب بيورليه‌جغی هنوز مجهول ايكن بوصورتك يازلمسی مناسب اوليه‌جغی وشايد
مساعده بيوريله‌جق اولسه دخی بركره محاربه اولنمجيه قدر توقف ايده‌جكنی ايراد ايدرك تاتار
اخراجی ماده‌سنده هرنقدر اصرار اولنمش ايسه‌ده ابراهيم پاشا اراضی اولماديغی تكرار ايدوب
هرنه ايسه اوشدتك اوزرينه يردن يره ملايمت كوسترمسی چاكرلرينی كركی كبی اميده دوشورمش
اولمق حسبيله بودفعه آدنه ايالتنك عدم توجيهی وفرانسه سفارتی طرفندن استنيلان سند يرينه عفو
عمومی‌يی متضمن اوامر عليه اصداری صورتنك نصيبی پك بيوك اصابت ودرسعادته عودت كترانه‌م
خصوصنه ارزان وشايان بيوريلان مساعدهٔ سنيه دخی حق چاكرانه‌مده پك بيوك عنايت اولمغله
متحتم ذمت عبوديتم اولان دوام ايام عمر وشوكت حضرت شهنشاهی ادعهٔ خيريه‌سی تكرار قلنمش
اولوب قوللری اشبو اوامر نامهٔ ساميك وصولندن صكره معرض تبريكده ابراهيم پاشانك نزدينه
عزيمتله نه ديه‌جكنی اكلايه‌رق اكا كوره جواب ايجابيسی ويرمك تصميمنده اولديغم حالده مقام معلای
وكالت مطالعه‌يه وجانب سامی مناقب حضرت سرعسكری وطرف باهر الشرف جناب مشيريدن كندويه
كلان تحريرات عليه‌يی مزبور باقی افندی ايله بالارسال آدنه ايالتنك كيرو قالمسندن طولايی كوناهيه‌دن
عودت وحركت ايده‌ميه‌جكنی اخبار ايلمش اولمغله قوللری دخی صورت جليده اولان اوامر نامهٔ
سامی بودر استرسكز پاشا حضرتلرينه ارائه واول وآخر بوجه مساعدات سنيه ارزان بيورلمش
وبو آدنه ايالتی حقنده دولت عليه‌نك معذرت حقيقيه‌سی كركی كبی اكلاشيلوب بيلنمش ايكن بويله
برايالت بوقدر قيل وقاله غير متحمل وبوماده‌ده اصرار اولنمق كندولرينه كوره هم دولت عليه‌يی
باشدن مخالفت كوسترمك وهم بتون اوروپايه ميدان اوقومق صورتنده برامل حائل اولمغين شو
آدنه اقرديسنی ايتميه‌رك همان عودت اسبابنه تشبث بيورملری رجای مخصوصم اولديغنی افاده ايدك
بن دخی اجرای رسم تبريك ايچون كندولرينه كيدوب بودقايقی تفصيلاً سويليه‌جكمدر دينيله‌رك
اولدخی ذكر اولنان امرنامهٔ سامی‌يی كتيروب بعده عودتنده ينه اولكی سوزده اصرارينی بيان ايتمكله
بونی بشقه برصورته قويمسی وشايد آدنه ايالتی ايچون بركونه مساعدهٔ خفيه اميدينه دوشوبده انی
ميدانه چيقارمق غرضيله اولمسی خاطره كلديكندن وسالف الذكر بشقه‌جه احسان بيوريلان امرنامهٔ

ولی النعمیلری دخی هم کندوسنه کوستریله جك وهم تأثیر ایده جك صورتده اولدیغندن ابتدا کأن
محرمانه اوله رق باقی افندی یه کوستریلوب اشته غایت خفی کلان امرنامه بودر مناسب کوردیککز
حالده حقیقت حال معلوم اولمق ایچون بودخی ابراهیم پاشانك منظوری اولسون دینیلدکده اولدخی
تأثیر مأمولی ایله کوتورمش ومتعاقبا چاکرلری دخی ابراهیم پاشانك اوطه سنه عزیمتله باقی افندی یه
سویلنیلان سوزلردن زیاده وبش اون کوندنبرو فی الجمله اوکرنلمش اولان مزاجنه کوره کندوسنه
مؤثر اوله جق صورتلرده بك چوق لقردیلر بسط وتمهید اولنمش ایسه ده سوزندن دونمیه رك متهورانه
ویردیکی جوابده پدرم طرفندن تعلیماتم استدیکی یرلر توجیه اولنمدیغی حالده همان ایلرو کتمك صورتندن
عبارت ایکن سز فرانسز مصلحتکذاریله بنی اغفال ایدرك بابامك رضاسنه مغایر ایش طوتدردقدن
صکره شمدی بابامه تکرار عصیان ایتدرمکه چالشیورسکز وادیسنده کلاملر ایله قولکزی بیاغی
مؤاخذه صورتنه ابتدار ایلمش وارائه اولنان شقهٔ خفیه ده شوبره باغچه سنده مقدم سویلدیکم سوزلو
بیان اولنمش وبوکلام اولجه طرفکزدن دخی اشیان قنمش ایسه ده بنم طرف دولت علیه یه خدمت
ایده یم دیدیکم بابامك رأی ورضاسی منضم اولدیغی حالده در یوخسه بویله شیلرده دکلدر دیه رك مجلسده
بولنان عثمان پاشادن چکندیکندیغیدر ندر بومبحثده خیلی تفصیل مقال ایتمش اولمغله طرف چاکریدن
دخی رضای میامن ارتضای حضرت خلافتپناهی البته بابا رضاسندن اقدم وخصوصیله بین المسلمین
دفع مقاتله کبی برمادهٔ خیریه نك استحصالی پدر رضاسنه باقلمقدن خیرلو واهم اولدیغنه وکندوسیله
باباسی بیننه مباینت دوشرمك کسه نك املی اولمدیغنه دائر جوابلر ایله بنه کوتاهیه دن حرکتی صورتی
تکرار اولندقده بنم بورادن حرکتم یاطرف دولت علیه دن آدنه ایالتنك توجیهنه ویاخود آدنه دن
فراغت ایتدیکنی متضمن پدرم طرفندن کاغد کلسنه متوقف اوله رق بوایکی شقك بری حاصل اولمدقجه
برخطوه کیرو دونمك وعسکرلرمی قالدرمق واناطولی طرفنده مناصب توجیه اولنان پاشالرك یرینه یول
ویرمك احتمالم یوقدر دعسی اوزرینه اشته آدنه مصلحتی طرفکزه یازلدیغی مثللو پدرکزه دخی یازلمش اولوب
پدرکز ایسه آدنه ایچون دولت علیه نك ارادهٔ سنیه سنه ودول فخیمه نك رأی وقرارلرینه بنه مخالفت
صورتلرینی تجویز ایتمیه جکی بدیهی اولمغله شمدی سز بورادن حرکت ایتدیککز حالده آدنه یه طوغری
وارمقسزین پدرکزك دخی موافقتی مشعر مکتوبی کله جکی اشکاردر بوماده ایچون بوراده طورلمسه کوزل
اولور یوللو سوز سویلندیسه دخی فائده ویرمیه رك نهایتنده شودیدیکم ایکی صورتك بری حصوله
کلدکجه بورادن حرکت ایده مم دیو ایمان متعدده ایراد ایلمش وبوکیفیتك بویله جه درسعادته اشعار
اولنمسنی قطعیجه سویلمش اولدیغندن هزار تلاش وپیچتاب ومزید لرزش واضطراب ایله بیان حاله
ابتدار اولنمش اولوب ابراهیم پاشا سویلیشنه کوره شودنه مصلحتنه کویا باباسنك دخی موافقتی
مأمول دکل کبی کورینور ایسه ده کیفیات مشروحه دن معلوم عالیلری بیوریله جغی وجهله بونلرك اقوال
وافعالنده اطراد اولیه رق کونده بیك درلو رنك کوسترلمکده اولوب ازجمله توقف وحرکتلری
خصوصلرنده صور متخالفه اوزره سوزلر سویلیوب نهایتنده درسعادتدن خبر کلدکدن صکره بوکره
دخی مخابره اولننجیه قدر توقف ایدرایسه مده بعده تجاوزه مجبور اولورم دیمش اولدیغی حالده بودفعه قطعا
تجاوزلقردیسنی ایتمیه رك فقط کوتاهیه دن عودتی ایکی صورته حصرایله الك اوزرینه اصرار ایتمکده وحتی
حق عاجزانه مده معاملاتی دخی مطرد اولمیه رق گاه بالنفس ساکن اولدیغم اوطه یه کلوب سؤال
خاطر ایدوب بعضاً ایکی کون سمتمزه برادمیسی بیله کلمیه رك اچیقدن اچیغه صورت استثقال
اظهار قلنمسنه والحاصل بوکونك قول ومعامله لری یارینه اویمدیغی بالدفعات تجربه اولنمسنه

نظراً بونلرك لقردیسنه باقیلوبده آدنه ایالتندن یکده امید کسمك جائز اولمیه جغندن بودفعه
باباسندن تحریرات سامیه نك جوابنه انتظار اولنمق ویاخود تأکیداً للمصلحه درسعادتدن مشیر
طوبخانه خلیل پاشا حضرتلرینه ومحمدعلی پاشایه بحراً تکرار مکاتیب عالیه ارسال ومناسب اولان
سفرادن دخی مؤثر مکتوبلر اخذ واسبال بیورلمق شقلری متوقف ارادهٔ سنیه اولوب شو قدرکه
ابراهیم پاشانك بوندن بویله بورادن قولاً اعاده سی ممکن اولمیه جغی تبین ایتمش اولمغله تلون مزاجی
اقتضاسنجه شاید مصلحت اوزایه جق دیه رك بنه تجاوزه قالقشه جق اولور ایسه وسع عاجزانم مرتبه
اویالندرلمغه چالشیله جغندن کیفیتك درحال خاکپای سامیلرینه اشعار اولنه جغی وقوللری الیوم لایقیله
تصحیح مزاج وخصوصیله کوتاهیه نك هواسیله امتزاج ایده مدیکمدن بوراده اوطورلمق هرنقدر
دشوار ایسه ده مصردن تکرار خبر ورودینه دکین اقامتم اراده بیورلدیغی حالده خسته لکه ووخامت
هوایه باقلمیه رق اجرای اقتضای منیفنه ابتدار اولنه جغی درکار اولوب بونلرك بومغرورانه حرکتلرینه
کوره ارتق خبر کوندرلمسی صورتنه انتظار اولنمیوبده اعادهٔ حرب خصوصی قرارکیر اولور ایسه
اولوقت چاکرلرینی مهلکه ده براقمق ایچون مناسب مقدمه ایله برامرنامهٔ سامی احسان وارسال
بیوریله رق درسعادته جلب کمترانمه عنایت علیه لری بیدریغ بیورلمق نیاز کمترانم اولدیغی ومقدم
آدنه ایالتنه طرف چاکرانه مدن موافقت صورتی کوسترلمسی ابراهیم پاشا پدرینك مقدم اسکندریه ده
اعلان ایتدیکی صورتدن بشقه تعلیماتی اولمدیغنه واچ ایل وعلائیه سنجاقلرینه باباسنك رضاسی اولمیه رق
موافقت ایلدیکنه دائر تکرار بتکرار یمین ایدوب مصلحتك تمیمی آدنه نك دخی الحاق وعلاوه سنه
محتاج ومتوقف اولدیغی قطعیجه سویلمش وباباسنه یازلدیغی حالده آدنه دن فراغت شویله طورسون
اچ ایل وعلائیه ایچون دخی اصرار ایده جکنی ایراد ایلمش اولدیغندن ودول سفراسنك مؤخراً واقع
اولان افاده لرینه ویکیدن روسیه دونمامی وعسکریسی کلدیکنه اولوقت وقوف عبیدانم اولمدیغندن
فرضا اقتضای حاله کوره مصلحتك بتورلمسی التزام اولنور ایسه باری ایکی سنجاق اولسون محمدعلی یه
تفویض ایله آدنه قابدیرلمقسزین اویله جه بتیریلوب مصر عسکرینك تنزالدن اعزامی صورتندن وعکسی
تقدیرنده دخی برازکون قزانلمق مطالعه لرندن نشأت ایلدیکی مثللو آدنه ایالتنك مال قدیمنه ضم
لقردیسنه کیریشلمسی دخی چونکه محمدعلی مقدم اسکندریه ده کندوسنه احسان بیوریلان محللرك
اموالنه برقاچ سنه ضم ایده میه جکنی سویلیوب بوصحبتی ابراهیم پاشا دخی برقاچ کره یاد ایلدیکندن
شاید دیدکاری کبی سائر یرلرك ضمایمی براز تأخر ایده جك اولور ایسه باری طبیعتیله صحبتی اچلمش
اولان اشبو ضم کیفیتی الده بولنسون وسائرلرینه دخی مقدمه اولسون ملاحظه سندن ایجاب ایلمش
ایسه ده مقدمکی معروضات عبیدانه مك عجله چیقارلمسی جهتیله تفصیلاً یازیله مدیغندن بوکره تصدیع
سرعالیلرینه مبادرت قلندی وابراهیم پاشا کوتاهیه ده اولان عساکر مصریه دن فقط برالای سواری
اعاده ایدوب ماعداسنی دخی طاقم طاقم کوندرمك اوزره ایکن اولجه کلان امرنامه دن صکره اعادهٔ
عسکر خصوصندن فراغت ایلدیکی ومقدمجه ورود ایدن ارادهٔ سنیه اقتضاسی اوزره قوتلیجه لسان
قوللانیله رق عساکرمنتظمهٔ شاهانه نك الحالة هذه درسعادتده موجودی کیفیتی وروسیه دن قره عسکری
ویکیدن دونما ورودی ماده سی مناسبی وجهله اچلدقده چونکه بونلره روسیه لقردیسی پك طوقندیغندن
درسعادته مسقو عسکری کلمش ایسه بنده اناطولی اهالیسنی باشمه جمع ایله برقاچ قولدن تجاوزه
باشلارم ودول مأمورلرینك لقردیسی بابامه تأثیر ایتسه بیله بن برعسکری ادم اولدیغمدن بعض کلان

دول ادملرينه شويله ديدم بويله ديدم ديه‌رك اظهار عجب وغرور ايتمكله انشاالله تعالى قريبا شأمتنه اوغراملرى الطاف صمدانيه‌دن مأمول ايدوكى ومحمدعلى پاشانك قپو كتخدالق ايچون ثابت افندى‌يى ايستديكنى ابراهيم پاشايه عثمان پاشا صراحةً سويلمش اولديغندن بو دفعه نصبندن طولايى اظهار محظوظيت ايتديكى بيانيله عريضه. ـا ٢٨ ذى‌القعده ١٢٤٨

كنار

اشبو عريضهٔ چاكرانهم ارسال اولنمق اوزره ايكن باقى افندى نزد چاكرانه‌مه كلوب ابراهيم پاشا طرفندن كتورديكى خبرده كأن محمدعلى پاشانك آدنه ايالتندن كچمك احتمالى اولميوب سلطنت سنيه دخى ايالت مزبوره‌نك اكا توجيهى دول فخيمه‌نك تجويز كرده‌لرى اولمديغى اعتذار بيورمقده اولديغندن وكندوسى دخى وزرادن اولمسى جهتله طرف دولت عليه‌دن منصب رجاسنه استحقاقى بولنديغندن ابراهيم پاشا دفعاً للنزاع آدنه ايالتنك كندو عهده‌سنه توجيهنى نياز ايتمكله وبومألده مقام والاى صدارتعظمايه وطرف سرعسكرى‌يه وجانب مشيرى‌يه جوابنامه‌لر كوندرمكلكى تصميم ايله‌بونك اوزرينه قرار ويرلمش اولديغنى وبوخصوصك صوب چاكريدن دخى نياز اولنمسى سويلمش اولمغله طرف بندكانه‌مدن دخى بوصورتك باباسنه توجيهندن فرقى اوله‌ميه‌جغندن معرض نيازده يازيله‌ميه‌جغنى قطعيجه افاده ايله بونك اوزرينه وافر مباحثه دورانندن صكره چونكه پاشا حضرتلرينك افادات واقعه‌لرى جملةً حكايه صورتيله تحرير اولنمش اولديغندن بودخى اويله‌جه يازيله‌بيلور جوابى ايراد اولندقدن صكره مزبور باقى‌افندى كيدوب تكرار عودت ايله كندولرينك رابطه‌لى كاتبلرى اولمديغندن كوندره‌جكى معروضاتنك شكيب افندى قوللرينه قلمه الديرمسنى رجا ايتمش اولديغندن بالضروره موافقت برله مقدمه‌سى تشكرى متضمن اولمق اوزره بر مسوده قلمه الديريله‌رق اصل مصالحه دائر اولان افاده‌لرى دخى بعض مرتبه تخفيف ايله درج اولنوب حتى بو استدعالرينه شايد مساعده بيوريله‌جق اولور ايسه ايلروده آدنه‌ده قوهٔ عسكريه احداث ايده‌جك اولدقلرى تقديرده منعنه سررشتهٔ ادعا اوله‌بيلمك ايچون احتياطاً محصل صورتنده اداره اولنمق اوزره محصل تعبيرى دخى يرلشدرلمش ايسه‌ده بلاتحريف يازوب يازميه‌جقلرى مجهول اولوب هرنه ايسه بويله برافاده‌لرى دخى وقوعبولمش ايدى وكندن بيان كيفيته مبادرت اولنديغى ومزبور باقى‌افندى صحبت ارەسنده دولتلو خليل پاشا حضرتلرينك عودتلرينه رخصت سنيه ارزان بيورلديغى مقام والاى صدارت عظمادن محمد على پاشايه اشعار بيورلمش لكن چونكه سزك معلوماتكز يوغيمش ابراهيم پاشا ايله لفرديسى اچيلور ايسه تجاهل ايدك ديمش اولمسندن بونلرك درسعادته دائر اولان مصالحه مأذون اوله‌رق مكاتيب ساميه‌يى دخى اچمقده اولدقلرى آ كلاشلديغى ودرسعادتده خاكپاى ساميلرينه افاده اولنديغى وجهله محمدعلى پاشا باقى افندى‌يى بوطرفه حين ارسالنده صدر سابق حضرتلرينى اسكندريه‌يه كوندرمك اوزره قطعياً تنبيه ايلديكنى مغرورانه سويلمش اولديغندن افندئ مزبوره مصاحبات آفاقيه اره‌سنده سزك بورايه كلمكزك برسببى دخى صدرسابق حضرتلرينى اسكندريه‌يه كوتورمك ايچون ايدى لكن سز هنوز يولده ايكن مشاراليه حضرتلرى درسعادته كتمش اوليور بوخصوص محمد على پاشا حضرتلرينك رخصتيله اولمشدر ديئيلسه كندى افاده‌سنه منافى اولديغى مثللو رخصتسز صاليويرمسى دخى ابراهيم پاشانك ادعا ايتمكده اولديغى رضا پرورلك اصولنه مخالف كورينيور رضاجولق يالكز آدنه حقنده‌مى جاريدر يوللو تعريضانه سؤاللر ايراد

اولندقده يردن يره سوز بوله‌ميوب اظهار تلعثم ايله نهايتنده بندن مقدمجه برادرم سامى بك بورايه كلمش واواثناده صدرسابق حضرتلرى درسعادتدن استئلمش اولديغندن ابراهيم پاشايى برادرم اغفال ايدرك مشاراليه حضرتلرينك عزيمتنه ممانعت ايتدرمامش ايسه‌ده اسكندريه‌ده محمد على‌يى نصل اقناع ايتديكنى بيله‌مم يوللو جواب ضعيف ايله مقابله ايلمش اولديغى ـا ٢٨ ذى‌القعده ١٢٤٨

مشاراليه رشيد بكك استانبوله عودتنده تقديم ايتمش اولديغى تقرير صورتيدر

چاكرلرى مقتضاى مأموريت عبيدانه‌م اوزره كوتاهيه‌يه بالورود ابراهيم پاشا بنده‌لريله ملاقات كمترانه‌مده شام وحلب ايالتلرينك پدرى محمد على پاشا بنده‌لرينه الحاقاً توجيهى خصوصى تبشير اولنمغله مقدمكى اشعارات عبيدانه‌مدن دخى معلوم عاليلرى بيورلديغى وجهله پك چوق اظهار مسرت وشادمانى وخصوصيله احوال واقعه‌دن طولايى ابراز ندامت وپشيمانى ايدرك حتى شو عكا ماده‌سى سبب مستقل اوله‌رق بروله تجاوز اولنمش ايسه‌ده خوف پادشاهى دائما قلبنده ومهابت جناب تاجدارى نظر تعظيمنده بولنمسيله هيچ بر غوغاده النه قلنج الميوب شويله‌جه كتديكنى ابا و ذات شوكتسمات حضرت خلافتپناهى افندمزه على‌التوالى رسم عبوديت اوزره دعا ايدرك كمال مسرتى اعلان ضمننده پدرينك رأى ورضاسى اولمقسزين ايچ ايل وعلائيه سنجاقلرى كلامندن كف لسان ايدوب فقط آدنه ايالتى حقنده بعض مرتبه قيل وقال دوران ايتمش ايسه‌ده آداب عبوديته مغاير صورتده وبشقه‌جه غرض تحتنده اولميه‌رق مصرك هر حالده محتاج اولديغى حطب وابنيه كراسته‌سى مثللو شيلردن ناشى اولوب هله بودفعه عودت بندكانه‌مده كندوسى سلطنت سنيه‌نك خيلى اسكى وزيرى وشوكتمآب مراحمنصاب افندمزك قول وكوله‌سى اولديغندن بحثله پدرى حقنده ارزان بيورلان مساعدات سنيهٔ جناب جهانبانيدن كندوسى دخى حصه‌دار اولمق ايچون آدنه ايالتنك محصللق وجهله عهده‌سنه احاله‌سى نيازينى تكرار ايله بوصورت رهين مساعفهٔ بهيه بيورلديغى حالده پدرينك ممالك محروسهٔ شاهانه‌دن كندوسنه محول اولان يرلرده حراثت وزراعتله اعمار اراضى خصوصنه چاليشديغى مثللو كندوسى دخى ايالت مذكوره‌نك حسن اعمار واداره‌سيله اهاليسندن طرف اشرف حضرت شاهانه ايچون دعوات خيريه استجلابنه اعتنا وحاصل ايده‌جكى تجارت منافعندن اوله‌رق ايالت مذكوره محصللغنك مقاطعات خزينه‌سنه عائد اموال معينه‌سنه سنوى بش يوز كيسه اقچه ضم وادا ايده‌جكنى وبوبابده لطفاً واحساناً مساعدهٔ سنيه ارزان بيوريله‌رق خبر مسرت اثرى طرفنه واصل اولديغى كبى موجود معيق اولان عسكرى طاقم طاقم كوتاهيه‌دن تحريك واعزام ايله نهايت يدى سكز كون ايچنده جمله‌سنك اردينى الەرق كندوسى دخى محل مذكوردن حركت وعزيمت وجمله عسكريسيله مدت قليله ظرفنده كولك بوغازينى مروره مسارعت ايده‌جكنى وهرنره‌ده متسلم قلقلو ادملرى وار ايسه درحال رفع وجلب ايدوب شمدى‌يه قدر متراكم اولان كلينلو اموال ميريه‌يى دخى تماماً جانب ميرى‌يه تأديه وتسليم ايتديره‌جكنى و خاكپاى همايون ملوكانه‌يه رومال اولمق امل وارزوسنه دوشمش اولديغندن شمدى سزكله برابكى ادم استصحاب ايدرك درسعادته كيدر وذات معاليسمات شاهانه‌نك اسب صبا رفتارلرى كزديكى يرلره كمال تعظيم ايله يوز وكوزى سوررم لكن احوال حاضره‌دن طولايى استحيا ايدرم ديه‌رك وبوندن بويله مركز صدق عبوديتدن

ایرلق احتمالی اولمدیغنی سویلیه‌رك کندوسی بعدازین بتون عالمك طویوب تحسین ایده‌جکی وجهله اثبات صداقت وعبودیته وایفای فرائض شکرانیته موفق اولمقلغه چالیشوب اولحالده حقنده لامع الانوار اوله‌جق حسن توجه حضرت شاهانه کندوسنه رهبر ورهنما اولمسیله بالافتخار آستانهٔ سعادته عزیمتله سائر بندکان مثللو عتبهٔ فلکمرتبهٔ جناب جهانبانی‌یه روسا وخاکپای مراحم احتوای حضرت ظل‌اللهی‌یه جبین فرسا اوله‌رق بلکه من غیر استحقاقٍ کندوسنه افتخار نشان عالیسی احسانه دخی نیازمند وامیدوار اوله‌جغنی بیان ایدوب والحاصل اشبو سوزلرینك برنده خلافی اولمیوب کندوسی بویله نیت خالصه وعبودیت ثابته اوزرنده اوله‌جغنی تکرار بتکرار ایمان عدیده ایله ایراد ایلیه‌رك چاکرلرینی تأیید ایتمش وواقعا ناصیهٔ حال وقالندن شمدیکی حالده هر درلو آثار ندامت وادعای صدق عبودیت حالاتی مشاهده قلنمس وبوعبد کمترلرینك من غیر لیاقةٍ مأمور بیورلدیغم هربرمصالح سنیه‌ده ماجرای احوالی رأی‌العین کوردیکم وبیلدیکم وجهله کلوب خاکپای عالیلرینه تقریر وبیانه مجاسرت عاجزانه‌م ذمت عبودیتمه متحتم بولنمش اولدیغندن کماهوالواقع بیان حاله ابتدار قلنمغله اولبابده

مشاراليه رشيد بك طرفندن ابراهيم پاشايه يازيلان تحريرات صورتيدر

چاکرلری وقتاکه طرف دولتلرندن مفارقت عاجزانه‌مك اوچنجی صالی کونی توجهات حسنه‌لری برکاتیله درسعادته واصل اوله‌رق طوغری مشیر پاشا حضرتلری (بالآخره فراری احمد پاشا نامنی آلان) قرنداشلرینه کیدوب جوابنامهٔ سامیلرینی تقدیم ایلدیکمدن بشقه چونکه تفصیل حال بندهٔ کمینه‌لرینك تقدیر عبیدانه‌مه حواله بیورلمش اولوب قولکز ایسه احوال حالیه جهتیله ابتدا دولتلو ولی‌النعم محمد علی پاشا افندمز حضرتلری پدرلرینه وصکره طرف والای دستوریلرینه عزیمت واکتساب خصوصیت ایتمش اولدیغمدن عاجزانه التزام ایتدیکم خیرخواهی وصداقتم اقتضاسی اوزره میانه‌ده اولان بعض قیل وقالك کلیاً مبدل حسن حال اولمسی امل مخصوصم بولنمق حسبیله ذات سامیلریله اثنای مصاحباتده مجرد کاه تکلیفسزلکه وکاه سیاق افاده ومحاوره ایجابنه مبنی لسان دولتکزدن مغایر مسلك عبودیت صدور ایدن دیریجه سوزلری قطعا قلمه الیه‌رق همان آداب مقبولهٔ صدق عبودیته دائر واقع اولان افادات سنیه‌لرینی طاتلیجه سویلمك صورتی کندو وجدانمده مناسب ومصلحته مؤثر وحق دولتلرنده هروجهله خیرلو وانفع بولدیغمدن مشیر مشاراليه حضرتلرینه طرف سامیلرندن تبلیغ سلام وعرض خلوص حقیقت اتسام ایله طرف سلطنت سنیه‌یه التزام بیورمقده اولدقلری نیت خالصه وعبودیت ثابته‌لری کیفیاتی وایلیشك اولان آدنه ماده‌سندن طولایی واقع اولان التماسلرینی لسان عاجزانه‌م دونديکی قدر سلیقهٔ صدق وحقیقتله التزام ایدعش اوله‌رق هرحالده توجهات عالیه‌نك حق سامیلرنده تزایدینی استدکارندن وکچنده وارد اولان تحریرات بهیه‌لرنده مندرج اولان تعبیرات اخلاص آیات محظوظیتلرینی موجب اولمش اولدیغندن قولکز دخی تمایلات حقیقیهٔ دستوریلرینه دائر کلمات لازمه تکراریله کندولرنده برقاتدها غیرت نافعه ظهوره کتوریله‌رك بالمعیه ومن غیر حدٍ خاکپای مراحمبخشای حضرت شاهانه‌یه رخسوده اولدیغمده دخی احوال فلکیه اقتضاسندن ناشی اکرچه بعض شیلر وقوعبولمش ایسه‌ده ابراهیم پاشا بنده‌کز الحالةهذه طرف

اشرف سلطنت سنیه‌کزه طوغریسی کرچکدن التزام صدق عبودیت ایتمش وخصوصیله هرحالده رضای میامن اقتضای شهنشاهیلرینه سعی بیهمال ایتمکلکی اقدم افکار ایدعش احض واصدق بر قولکز اولدیغندن بشقه کندوسی دخی سایهٔ همایهٔ ملوکانه‌لرنده قدمای وزرای عظامدن بولنه‌رق شوکتمآب افندمزك قدیم بنده وبنده زاده‌سی اولدیغندن پدری محمدعلی پاشا بنده‌کز حقنده ارزان بیوریلان مساعدهٔ سنیهٔ جناب جهانداریکزدن کندوسی دخی بشقه‌جه حصه‌دار مفخرت اولمق اوزره آدنه ایالتنك محصللق وجهله عهده‌سنه احاله‌سی نیازنده اولیور وبوصورت لطفاً واحساناً رهین مساعفهٔ شاهانه‌کز بیورلدیغی حالده پدرینك اعمار ممالك محروسهٔ شاهانه‌کزه چالشدیغی مثللو کندوسی دخی ایالت مذکوره‌نك حسن اعمار واداره‌سیله طرف اشرف ظل‌اللهیلری ایچون استجلاب دعوات خیریه‌یه صرف ماحصل لیاقت ایدرك بوندن بویله علی‌الدوام اثبات صداقت وعبودیت وایفای فرائض شکرانیته موفق اولمقلغه صرف وسع ومقدرت ایده‌جکنه تعهد ایدیور دخی خاکپای مراحم احتوای شهنشاهیلرینه روسای مفخرت اولمقلق ارزوسی اولدیغندن انشاءالله تعالی آستانهٔ سعادتلرینه کلدکده سائر بندکانلری مثللو بالافتخار قدم همایونلرینه یوز سوره‌رك بلکه اولوقت زیور سینهٔ مباهاتی اولمق اوزره افتخار نشان عالیسنه دخی نیازی اوله‌جغنی سویلیور یوللو لوازم عبودیته دائر واقع اولان افادات سنیه‌لرینی کوزل کوزل بیان وتبلیغ ایلدم وفی‌الحقیقه مشیر مشاراليه حضرتلری بوبابده دخی ایراد کلمهٔ طیبه ایله لوازم غیرتکشی وخیر خواهی‌یی کماینبغی اجرا بیوردیلر وبووجهله شرائط رضیهٔ عبودیته اوفق صورتله واقع اولان حسن افادات و التماس عالیلری نزد مکارم وفد حضرت شاهانه‌ده رهین حیز محظوظیت اوله‌رق ربمر تعالی وتقدس حضرتلری ایام عمر و اقبال دولتلرینی روز افزون بیورسون جمیع زمانده پادشاهان ذیشان تخصیص ولی نعمت بیمنتمز افندمز حضرتلری ایسه ذات مکارمسمات شاهانه‌لرینه التزام صدق عبودیت ایدن بندکانلری حقنده هیچ برشی دریغ بیورمدقلرندن اکرچه ابراهیم پاشا بوآدنه ماده‌سنك پدرینه یازلمسنی اشعار ایتمش ایسه‌ده بالفرض پدری فراغت ایده‌جك اولسه بیله مادامکه کندوسی بووجهله طرف شاهانه‌مزه صمیمی ابراز کمال صدق عبودیت ایتمش اولمغله باباسی حقنده عنایات سنیه‌مز ظهوره کلمش اولدیغی مثللو آدنه‌یی دخی واقع اولان نیازینه بناءً محصللق وجهله اکا احاله واحسان ایلدم دیو امر وفرمان مکارم عنوان حضرت شاهانه‌لری بیدریغ وشایان بیورلدی وحتی فرانسه ایلچیسی بوکره قولکز درسعادته کلمزدن اقدم کندولکندن اوله‌رق تکرار طرف دولتکزه شدتلو مکتوب یازدیغی وآدنه‌دن واز کچوره‌جکنی باب عالی‌یه اخبار ایتمش ایسه‌ده بودخی اشبو احسان مخصوص شاهانه‌یه حائل اوله‌مدی یعنی مقدم دخی اجابنك بومصلحتلره قارشملری دلخواه عالی‌یه منافی ایکن اولان شیلر اولمش ایسه‌ده ولی نعمت عالم افندمزك کندو وزرا وبندکانلری حقنده اوله‌جق احسان والتفات وعنایتلری اجرلرك توسط ومداخله‌لرندن وارسته اولدیغی برقاتدخی تبین ایلدی اشته افندم بوماده‌ده کمسنه‌نك وشونك بونك برکونه مدخلی وشفاعتی اولمیه‌رق مجرد لطف واحسان حضرت شاهانه‌دن ناشی عنایت واجرا بیوریلوب الملوك ملهمون مفادنجه غالبا جناب مشیرانه‌لرینك ذات همایون حضرت ملوکانه‌یه ادعاسنده اولدقلری صدق وخلوص صمیمی وحقیقینك مرآت تابناك قلب همایون حضرت جهانبانی‌یه عکس انداز اولمسندندر ندر بومرتبه حق عالیلرنده توجهات سنیه وعنایت علیه‌نك ظهوری جمله‌یه باعث حیرت اولمق درجه‌سنه وارمشدر هرنه‌ایسه لله‌الحمد مستلزم مفخرت اولسه کرکدر اکرچه بوماده‌دن

طولانى معاذير حاليه وموانع معلومه جهتيله طرف اجانبدن وقوعى متحقق اولان تعريضاتك تأثيرى اوله‌ميوب مادامكه التزام بيوردقلرى كمال صدق واستقامت حقيقيه‌لرى آثارى ميدانده مشهود اولدقجه عوارضك حسن مدافعه‌سى ممكناتدن اولمغله ان‌شاالله تعالى قريباً هردرلو اسايش وحسن حال صورتلرى رونما اوله‌جغنده شبهه يوقدر بوبابده يعنى بعض تبليغات سنيه‌نك افاده‌سى ضمننده رجال دولت‌عليه‌دن مهمات حربيه ناظرى محمدامين افندى بنده‌لرى باارادهٔ سنيه مخصوصاً طرف‌دولتلرينه مأمور بيورلمش وعفو عمومى اوامر شريفه‌سى دخى مومى‌اليه حضرتلريله كوندرلمش اولمغله بمنه‌تعالى وصوللرنده معلوم دولتلرى بيوريله‌رق وارتق جناب دولتلرى دخى اشبو عنايت سنيه‌يه تشكراً افادات مشروحهٔ واقعه‌لرينى ايفايه وبلكه اشبو آدنه ايالتى حقنده لطفاً واحساناً مساعدهٔ سنيه ارزان بيورلديغنك خبر مسرت اثرى سوى والالرينه واصل اولديغى كبى درحال موجود معيتلرى اولان عسكرى طاقم طاقم كوتاهيه‌دن كيرو تحريك واعزام ايله نهايت يدى سكز كون ايچنده جمله‌نك اردينى اله‌رق ذات عاليلرى دخى حاز بالفر والاقبال حركت وعودت ومدت قليله ظرفنده كولك بوغازينى مروره مسارعت ايده‌جكارى افاده بيورلمش ايسه‌ده چاكرلرى مجرد مروج مصلحت ومستلزم محظوظيت اولمق اوزره سوق كلام ايجابنجه ايام حركتلرينى تقليل ايدرك اوچ درت كون ظرفنده حركت بيوره‌جقلردر واديسنده سويلمش اولديغمدن اكرچه برقاچ كون تأخيرده هرنقدر بأس يوغيسه‌ده لطفاً وكرماً بو خصوصلرده بندهٔ كمينه‌لرينى تكذيب بيورميه‌رق ان‌شاالله تعالى هريوزدن توجهات جليلهٔ شاهانه‌نك برقاتدها تزايدينه وبعض محللرده بولنان متسلملر بنده‌لرينك درحال رفع وجاب ايله شمدى‌يه قدر متراكم اولديغى افاده بيورلمش اولان اون بش بيك كيسه‌دن متجاوز اموال ميريه‌يى دخى مسبوق وعد عاليلرى اقتضاسنجه همان‌جانب ميرى‌يه تأديه وتسليمه عنايت عليه‌لرى دركار بيوريله‌رق قولكزى نزدعاليده محجوب ايتمامكه بذل‌عنايت بيورملرى تمناسيله شقه‌

مصر مسئله‌سنك ايكنجى صفحه‌سى

صارم، عاكف، وحاجى صائب افنديلرك مأموريتلرى

كوتاهيه ايتلافى ايكى طرفك‌ده آرزوسنى تطمين ايده‌مه‌يوب سلطان محمود سوريه وفلسطين قطعه‌لرندن بشقه اناطولينك بر ولايتنك‌ده محمد على پاشا النه كچمه‌سندن متألم، محمد على پاشا ايسه مصر عسكرى كوتاهيه‌يه قدر ايلريله‌مش و افكار عموميه‌يى طرفنه جلبه موفق اولمش ايكن غايهٔ املنه نائل اولمه‌دن عودتله فرصتى الدن قاچيرمه‌سندن متأثر ايدى. بناءً عليه طرفين تكرار يكديكرينه قارشى حركت ايچون يكى بر فرصت ظهورينه مترقب اوليوردى. محمدعلى پاشا بومقصدله عساكر بريه‌سنك تكثيرينه، دونمه‌سنك تزييدينه اهتمام، ايالات ملحقه‌نك مقطوعات معينه‌لرينى تسويه‌دن امتناع، وعهده‌سنه احاله اولونان محللرك تأبيداً تمليكى آرزوسنى اظهار ايله‌مكده، ابراهيم پاشاده قونيه ايله آطنه آراسنده‌كى كولك بوغازينى استحكامات جسيمه ايله ترصين ايتمكده ايدى. سلطان محمود ايسه سوريه‌نك استردادى املندن واز كچمه‌يوردى. ايكى طرفك آمال متخالفه‌سى يكيدن استحضاراته قياملرينى منتج اولدى.

سلطان محمود كردستان اصلاحاتى بهانه‌سيله صدر سابق رشيد محمد پاشايى سيواس ايالتى مشيرلكنه تعيين ومؤخراً دياربكر وخرپوت طرفلرينك اداره‌سنى‌ده عهده‌سنه تفويض ايده‌رك معيتنده يكى بر اردو استحضارينه باشلادى. رشيد پاشانك اثناى تهيئاتده (١٢٥٢) وفاتى وقوعبولمه‌سيله سيواس و دياربكر ورقه ايالتلرى رتبهٔ وزارتله كوتاهيه فريقى چركس حافظ پاشا عهده‌سنه تفويض ايدلدى. محمدعلى پاشا ايله بر صورت مصلحانه حصولى ايچون فرانسه سفيريله مذاكره‌يه كيريشيلمش ايكن برالشام اهاليسنك تكرار حكومت متبوعه‌لرى اداره‌سنه كچمك ايچون كوندردكلرى محضرلره اغتراراً، برالشامك استردادى شرط اتخاذ قلنمادقجه هيچ برصورت تسويه قبول ايدلمه‌يه‌جكى بيان اولونه‌رق، مذاكرات منقطع اولدى

بر آرالق محمد على پاشانك استكناه مقاصدى ايچون بكلكچى صارم افندى [١] مأموريت مخصوصه ايله مصره اعزام قلندى (١٢٥٣). صارم افندى، مشاراليه ايله اثناى

[١] صدر اسبق ابراهيم صارم پاشادر

ملاقاتنده مصره قناعت بويورماديغكز حالده ديكر يرلرك كنديلككزدن تركيله برابر عكانك عهده‌كزده ابقاسنى رجا بويورسه‌كز بلكه مساعده بويورولور ديمه‌سى اوزرينه پاشا «والله رضامله بر كويك تركنى يپام، مجبور اولورسه‌م اوبشقه ! سكا طوغريجه‌سى امنيتمك حصولى، عهده‌مده اولان يرلرك الى الوفاة ابقاسيله وبعده اولاد واحفادمه احسان بيوريله‌جغنه وعد عالى ارزان بيورلمسيله ممكن اولور. اندن صكره بقيهٔ عمريمى تحصيل رضاى عالى‌يه وخدمات سلطنت سنيه‌يه صرف ومال واملاكمى اغور حضرت شاهانه‌يه بذل ايدرم، قوت مصريه‌نك اولوقت تقليلنه حاجت قالمز، بونلر مصرفسزجه شوكتمآب افندمز كدر، اراده‌لرى وجهله قوللانورلر » ديمش اولديغندن صارم افندى‌ده، بنده‌كزى بو بحثك مجاوبه‌سندن عفو بيورك، زيرا مصلحت حوصلهٔ استعداد و مأموريتمك تحمل ايده‌ميه‌جكى صورتده كسب نزاكت ايلمشدر » ديه سوزى قاپاتمق ايسته‌نجه، محمدعلى پاشا «بونده برگچمش يوقيا! نيازيمه مساعده بيوريلورايسه فبها، اولمديغى حالده بن شمديكى حالده ممنون و متشكرم؛ ينه دعاده قصور ايتمم ديه‌رك مقابله ايله‌مشدر. متراكم ويركولره محسوباً دردست ترتيب اولان يكرمى بش بيك كيسه‌نك اوتوز بيك كيسه‌يه ابلاغ ايدلديكنى‌ده بالواسطه كنديسنه اخبار ايتمشدر

صارم افنديك استانبوله عودتنده تقديم ايتمش اولديغى لايحه «تورك تاريخ انجمنى مجموعه‌سى» نه درج ايدلمش اولديغندن بورايه تكرار درجنه محل كورولمامشدر [۱]

محمد على پاشا، صارم افنديك نتيجهٔ مأموريتندن حصول امنيه‌سى ايچون قطع اميد ايدنجه، اعلان استقلاله قرار ويره‌رك مصرده‌كى جنرال قونسلوسلره رسماً تبليغ كيفيت ايله‌مش،[۲] وبوندن صوكرا طرفين تهيأته كرمى ويرمشدر. دولتلرك وبالخصوص فرانسزلرك طرفينى دائرهٔ صلح ومسالمته ارجاع حقنده‌كى تشبثات وتضييقاتنه رغماً ۱۲۵۵ سنه‌سى اوائلنده حلب جوارنده «نزيب» نام محلده يكيدن محاربه باشلامش، وسوء تدبير نتيجه‌سى اوله‌رق دولت عليه اردوسى ينه منهزم وبوخبر اسف آور سلطان محمودك وفاتندن بر كون صوكرا استانبوله منعكس اولمشدر. اركان دولت هرنه صورتله اولورسه اولسون محمدعلى پاشا ايله اويوشمق جهتنى التزام ايده‌رك صدارته خطاباً پادشاه جديده ايراد ايتديردكلرى نطقده

[۱] «محررات نادره» ده بولايحه‌نك رفعت پاشانك اثرخامه‌سى اولمق اوزره مندرج بولونمه‌سى اثر سهودر.

[۲] كامل پاشا تاريخ سياسيسى.

«مصر واليسى محمد على پاشا والدماجد كثيرالمحامدم مرحوم و مغفور سلطان محمود خان حضرتلرينك اغبرار خاطرلرينى موجب بعض حركتده بولنمش وشمدى‌يه‌قدر برچوق شيلر وقوعندن بشقه برمدتدنبرو اجراى تداركاته دخى تشبث اولنمش ايسه‌ده ذات شاهانه‌مزه وديعهٔ جناب كبريا اولان عباد وبلادك آسايش حالنى خالدن وقايةً ومجرد سفك دماء مسلمينى صيانةً لوازم تابعيت وفرائض عبوديت كاملاً ايفا اولنمق اوزره وقوعات مذكوره نسياً منسيا ومضى مامضى حكمنه قونيله‌رق والئ مشاراليه حقنده عفو جميل شاهانه و صفح بيه‌ديل پادشاهانه‌م ارزان بيورلمغين بواحسان و عنايت ملوكانه‌مك والئ مشاراليه تبشير وتبليغنه مسارعت ايله» دنيلمه‌سيله، محمد على پاشا حقنده عفو عالى اصدار وكيفيت عفوك تبليغنه مأموراً دارشوراى باب عالى كاتبى عاكف افندى [۱] مصره اعزام اولونمشدر.

اوصره‌ده دونانما ايله قلعهٔ سلطانيه‌ده بولونان قپودان دريا احمدفوزى پاشا، سلطان محمودك وفاتيله عبدالمجيدك جلوسنى، وخصملرى اولان خسرو وداماد خليل پاشالرك موقع اقتداره كليشنى، خبر آلنجه توخش ايده‌رك دونانمايى مستصحباً اسكندريه‌يه عزيمتله محمد على پاشايه تسليم ايتمه‌سى اوزرينه ايش بسبوتون مشكل برصفحه‌يه كيرمشدر. لطفى تاريخنك بيانه كوره عاكف افندى پادشاه جديدك جلوسنى محمد على پاشايه تبليغ وعفو و ابقاسى حقنده‌كى فرمانى توديع ايتمه‌سنى متعاقب دونانمانك اسكندريه‌يه ورودى كورولمه‌سى پاشاى مشاراليهى تلاشه دوشوره‌رك، عاكف افندى‌يى «بو نه حالدر، سن بنى اغفال ايچونمى كلدك؟» ديه تعذير و بر اوداده توقيف ايتدكدن صوكرا حقيقت حال آكلاشلمه‌سيله، مومى اليه ياقه‌سنى تهلكه‌دن قورتاره‌بيلمشدر. بونك اوزرينه محمد على پاشا صدر جديد خسرو پاشانك تبديلى، وسوريه‌نك بروجه توارث عهده‌سنده ابقاسى حقنده وكلاى دولته محررات مخصوصه ارسال ايتديكى كبى استعفايه دعوتى متضمن صدراعظمه‌ده بشقه‌جه مكتوبلر يازوب آرالرنده غريب غريب مخابرات تعاطى اولونمشدر.

كامل پاشانك تاريخ سياسيسنده ايسه مسئله شكل آخرده تصوير ايديله‌رك قپودان احمدپاشا دونماايله قوش آطه‌سنه تقربنده كتخداسى شريف اغايى برقوروته اركاباً بيان كيفيت ضمننده محمدعلى پاشا نزدينه اعزام ايدوب مشاراليه دونانمانك كلمك اوزره اولديغنه شريف اغانك ويرديكى خبردن كسب معلومات ايتديكى، وبونى متعاقب خسرو پاشا طرفندن مصالحه

[۱] بالآخره ويانه سفارتنده بولونوب ديوان همايون تشريفاتجيسى ايكن وفات ايدن كوسه عاكف افنديدر.

تكليفنه مأمور اولان عاكف افندى بالورود مومى اليهك كتيرديكى تحريرات ساميه‌نك مؤداسى مصرك وراثتله عهده‌سنه توجيهى مركزنده اولوب حالبوكه مقدما صارم افندى واسطه‌سيله اولونان تكليفده مصره علاوةً صيدا ايالتيله طرابلس‌شام سنجاغنك‌دخى‌وراثت صورتيله عهده‌سنه احاله‌سى تنسيب قلنمشيكن بودفعه‌كى مساعدۀ‌سنيه‌نك مصره حصرينى خسروپاشا طرفندن حقنده برحقارت كبى تلقى‌ايده‌رك عدم‌موافقت جوابيله عاكف‌افندى‌يى همان كرى‌يه اعاده ايله‌ديكى بيلديرلمكده‌در .

بوايكى روايت يكديكريله قابل تأليف اولمامقله برابر لطفى تاريخنده محمدعلى پاشانك عاكف افندى‌ايله كوروشوركن دونانمانك ظهورى اوزرينه‌تلاشه دوشه‌رك كنديسنه‌مقام توبخده سويله‌ديكى سوزلر عيناًمندرج اولمه‌سنه نظراً بوروايت صحته‌دها قريب‌كورونمكده، وكيفيتك حقيقى وجهله آكلاشلمه‌سى عاكف افنديك عودتنده باب عالى‌يه تقديم ايتمش اولمه‌سى طبيعى اولان عريضه‌نك اله‌كچمه‌سنه متوقف بولونمقده‌در .

لطفى تاريخنده، عاكف افنديدن صوكرا دعاوى ناظرى حاجى صائب افنديك [١] اعزامندن بحث وكنديسنه دولتجه اعطا اولونان تعليمات صورتى دخى درج ايدلمش ، واخيراً باب‌عاليجه مسئلۀ مصريه حقنده تنظيم ايتديرلمش اولان خلاصه‌ده دخى افندئ مشاراليهك مأموريتى صورت غيرواضحه‌ده ذكر اولونه‌رق محمدعلى پاشانك تكليف واقعه راضى اولمادينى برقاچ كلمه ايله بيلديرلمش ايسه‌ده نتيجۀ مأموريتنه دائر بركونه ايضاحات بولونمامه‌سنه وبشقه براثرده‌ده بو بابده معلوماته تصادف ايدلمه‌مه‌سنه نظراً كنديسى حقيقةً اعزام قلنمشميدر ؟ اعزام قلنمش‌ايسه تعليمات مندرجاتى محمدعلى پاشانك قبول مطالبنى متضمن اولديغى حالده ايشك‌نتيجه‌يه اقتران ايده‌مه‌مسى اسبابى نه‌در؟ يوقسه دولتجه مطالب واقعه‌نك قبولنه قرار ويرلديكى صره‌ده آنك‌ده مأموراً اعزامى تقرر ايله‌مش ايكن بالآخره دول معظمه طرفندن وقوعبولان تشبثات اوزرينه كوندرلمه‌سندن صرف نظرمى ايدلمشدر؟ بوراسى حقيقى وجهله آكلاشيله‌مامقده‌در . مع‌مافيه محمدعلى پاشانك مطالبى نه‌شرط ونه‌صورتله قبول‌اولونمق ايسته‌نلديكى توضيح ايتمك‌ايچون بوتعليماتك‌ده خلاصۀ مندرجاتى بروجه زير درج ايدلمشدر :

تعليمات مذكوره‌ده « بودفعه عاكف افنديك‌معاودتيله والئ‌مشاراليهك ورودايدن تحريراتنده حصول امنيتى عهده‌سنده اولان‌ايالات والويه‌نك كندوسنه وفامليا‌سنه تأبيداً احسان بيورلمسنه منحصر

[١] وزارتله ماليه ناظرى ، وبالآخره مجلس والا رئيسى اولان حاجى‌صائب‌پاشادر.

ايدوكى محرر ، وبالمقابله لوازم تابعيته مترتب اولان خدمت وعبوديتى اجراايده‌جكى مندرج بولونمه‌سنه ومشاراليهك مضبوط اولان مزاج ومشوارينه نظراً زيرده محرر شرائط مقتضيه‌يى تماماً وكاملاً قبول ايتديرمك اوزره ممكن‌الاجرا اولان مسئولاتنه روى‌موافقت كوسترمسى ، وحقنده شايان بيوريلان عفو واحسان عالى‌يه تشكراً ايالات والويۀ مرقومه واردات معينه‌سنى وقت وزمانيله تأديه ومناسب مقدارضم وعلاوه ايله حدلايقنه ابلاغ ايلمك وذمتنده‌بولنان ويركوبى درحال كوندرمك وطرف‌سلطنت سنيه‌دن اراده وقوعنده عسكر وسفائن وسائر جهتله ابراز ايده‌جكى خدمات رابطۀ قويه‌يه بند اولنمق اوزره ضمان وامنيت تحته‌ادخال قلنمسى، وعساكر مصريه‌نك يرلرينه‌سرعت اعاده‌سى، وميدان‌محاربه‌ده قالان مهمات وطوب وتفنك وسائر ادوات حربيه‌نك ردى، وآتياً اطمينان حاصل اولمق اوزره بعض موانعده بولونان استحكاماتك رفعى ، ووالئ‌مشاراليه طرفندن امين‌ومعتمد برادمنك تعيينيله دونمه‌نك برآن‌اول درسعادته اعاده‌سى ، واحمدفوزى پاشا حقنده عفوعالى صادر اولديغندن استراليه كلوب‌خانه وساحلخانه‌سنده اقامت ودرسعادته كلز ايسه ديله‌ديكى محلده قرار ايتمك اوزره مخير قلنمسى ، ووالئ مشاراليه بالكز عهده‌سنده بولنان محلرك تأبيد وتوارثى شرط‌قويوب اوغلى ابراهيم پاشانك عهده‌سنه محول‌محلر حقنده برشى ديمامش اولديغندن اثناى مذاكره‌ده اثرده‌دائر سوزاچ زمه سكوت ايديله‌رك بحثه كيرشديكى تقديرده‌عهده‌سنده بولنان‌شيخ‌الحرملك مأموريتى وجده‌وادنه ايالتلرى اشبوشرطه داخل اولمامق لازم كله‌جكندن او خصوصده حكيمانه صرف اقتداراولنمسى » مندرج بولونمشدر .

هرنه‌ايسه، دولتجه محمدعلى پاشانك قبول مطالبنه قرار ويريله‌رك تشريفات رسميه‌سى دردست ارسال‌اولديغى صره‌ده آوستريا باش‌وكيلى پرنس مترنيخ ايشك‌وخامتنى‌درك، ودول معظمه نزدنده‌اجرا ايتديكى تشبثات اوزرينه آنلرك‌ده موافقتنى تحصيل‌ايده‌رك « محمدعلى‌پاشانك تابعيتى‌شرائط‌رسميه تحتنه‌قونلمقسزين كنديسيله دولت‌عليه‌نك‌اويوشمه‌سى مضرات آتيه‌يى‌جالب اوله‌جغندن بوماده‌نك دول‌فخيمه‌يه حواله‌سيله اقتضاسنك دولتلرك اتفاقيله قرارلشدرلمسى » درسعادتده‌بولونان ايلچيسى،وويانه‌ده‌كى دولت‌عليه‌سفيرى واسطه‌سيله‌باب‌عالى‌يه‌تبليغ‌ايتديرمش اولديغى كبى دول‌خمسه سفراسى طرفندن بشقه‌جه اعطا اولونان‌نوطه‌ده‌ده « آتيده‌واضعين امضا سفراى‌خمسه دونكى‌كون حكومات متبوعه‌لرندن المش اولدقلرى تعليماته توفيقاً مسئلۀ شرقيه‌حقنده دول‌خمسه‌نك اتفاقى‌محقق‌اولديغنى‌باب‌عالى‌يه‌اخبارايله افتخار، ودول‌مشاراليهمك نيات خيرخواهانه‌لرينك ثمراتنه انتظاراً موافقتلرى اولمقسزين مسئله‌مذكوره‌يه دائرصورت نهائيه‌ده برقرار ويرلمامسنى باب‌عالى‌يه رجا ايدرلر » دنيلمشدر. بونك اوزرينه دولتجه‌محمد على پاشاايله دوغرودن دوغرويه اويوشلمق قرارندن صرف‌نظر ايديله‌رك مصلحتك اتفاق دولى ايله نتيجه‌لنديرلمه‌سى تقرر ، وايش سياست‌دوليه ساحه‌سنه انتقال ايله‌مشدر .

مسئلهٔ مصریه‌نك مقررات دولیه‌یه اقترانی، و خارجیه مستشاری رفعت بكك مأموراً مصره اعزامی

دولتجه تكلیفات دولیه‌نك قبولیله مسئله‌نك قرار نهائیسی دولتلر بیننده اتخاذ ایدیله‌جك
مقررات نتیجه‌سنه تعلیق اولونمه‌سی اوزرینه قابینه‌لر آراسنده مختلف نظریات میدان ظهوره
كلدی، و اولبابده بر چوق مخابرات جریان ایتدی. استانبولده بولونان سفرای اجنبیه‌بیننده
وقوعبولان مذاكراتده انكلتره و آوستریا سفیرلری خطهٔ مصریه‌دن ماعدا محمد علی پاشا
عهده‌سنده بولونان یرلرك كاملاً تركیله دونانمای همایون ایله برابر دولت علیه‌یه اعاده‌سی،
فرانسه و روسیه سفیرلری ایسه مصره علاوةً برالشامك وراثت صورتیله، و آطنه‌نك قید
حیات ایله، محمد علی پاشایه احاله‌سی جهتنی التزام ایدوب پروسیا سفیری انكلتره و آوستریا
سفراسنك فكرینه اشتراك، و اكثریت او جهتده استقرار ایله‌دی. بوبابده‌كی قرار دولتك
مصرده بولونان جنرال قونسلوسلری معرفتیله محمد علی پاشایه تبلیغی اوزرینه مشارالیه،
آطنه وكرید داخل اولدیغی حالده الندهكی یرلرك وراثت صورتیله عهده‌سنده ابقاسی طلبنده
اصرار كوستردی. [۱] بوصورتله مسئله كشمكشده قالدی. نهایت پرنس مترنیخ‌ك اوته‌دنبری
تكلیف ایتدیكی وجهله خصوص مذكور ایچون لوندره‌ده سفرادن مركب بر قونفرانس عقدی
دولتلرجه تحت قراره آلندی. قونفرانسه اشتراك ایچون استانبولدن سفیر و مرخص تعیین
و اعزامی اوزایه‌جغی جهتله طرف دولت علیه‌دن صورت موقته‌ده پاریس سفیری نوری
افندی لوندره‌یه اعزام قلنه‌رق متعاقباً بكلكجی شكیب افندی (پاشا) خارجیه مستشاری
پایه‌سیله سفیر دائمی و مرخص نصب اولوندی. دولتجه هر ایكیسنه‌ده آیری آیری تعلیمات
ویرلدی. قونفرانسجه جریان ایدن مذاكرات نتیجه‌سنده مصرك وراثتله و عكا محافظلغنك
قید حیات ایله محمد علی پاشایه تركنده تلاحق افكار حاصل اولدیغی حالده فرانسه باش
وكیلی موسیو تیر بو جهته یاناشمامقده، و دولت علیه ایله محمد علی پاشا بیننده، آنك
آرزوسنه موافق صورتله، دوغرودن دوغرویه برصورت تسویه عقدیله اوروپانی امر واقع
قارشیسنده براقق، و بالنتیجه مصرده فرانسه‌نك نفوذینی توسیع ایتمك املنده بولونمقده

[۱] كامل پاشا تاریخ سیاسیسی

ایدی. بو مقصدله لوندره سفیری موسیو كیزوپی قونفرانسده رأی قطعی بیانندن منع
وكندیسنه تعلیمات صریحه اعطاسنده تعلل ایله ایشی مدت مدیده تعویق، و محمد علی پاشانی
استانبوله بر مأمور مخصوص اعزامیله دولتله بلا واسطه مذاكره اجراسنه تشویق ایتدی.
آرتق دولتلرك صبری توكنه‌رك انكلتره خارجیه ناظری لورد پالمرستونك تكلیفی وجهله،
فرانسه خارج اولمق اوزره، بینلرنده برمعاهده عقدینه قرار ویرلدی. فرانسه سفیرینك
معلوماتی اولمقسزین ۱۵ تموز ۱۹٤٠ تاریخنده عقد وامضا ایتدكاری معاهده موجبنجه كرید
آطه‌سیله سوریه‌نك جهت شمالیه‌سنك و آطنه ولایتنك دولت علیه‌یه تركی، و مصرك
اولادیت وجهله، و عكا محافظلغیله برالشامك جهت جنوبیه‌سنك قید حیات ایله، محمد علی
پاشا عهده‌سنه تفویضی، و اون كون ظرفنده بوكا موافقت كوسترمه‌دیكی حالده یالكز مصر ایالتی
عهده‌سنده قالمق اوزره مصرك خارجنده‌كی یرلرك تفویضندن صرف نظر قلنمه‌سی، و ایكنجی
اون كون ظرفنده‌ده موافقت ایتمه‌دیكی تقدیرده توارث صورتیله مصرك عهده‌سنده ابقاسی
تكلیفنك‌ده كری آلنمه‌سنده ذات شاهانه‌نك مختار بولونمه‌سی، و تصدیقنامه‌لرك ورودینه
انتظار ایدلمكسزین همان احكام معاهده‌نك اجراسنه مباشرت قلنمه‌سی تقرر ایتدی. بو خبر
فرانسه‌یه انعكاس ایدنجه فوق العاده غلیان حصوله كله‌رك حكومت، مطبوعات، خلق آتش
پوسكورمكه، هر طرفده و تیاترولرده مارسلیز چالنغه، و براً و بحراً تجهیزات اجرا قلنمغه
باشلادی. صلحپرورلكله معروف اولان قرال لویی فلیپ بیله قلباً صلحی اخلال ایتمه‌مك
عزمنده بولوندیغی حالده ظاهراً بو تظاهراته اشتراك ایتدی. فقط مشارالیه ایشك حربه منجر
اوله‌جغی آكلانجه، بو خصوصده پك ایلری كیدن موسیو تیرك تكلیفاتنه عدم مماشات ایله
استعفاسنی قبوله مجبور اوله‌رق دها معتدل المزاج اولان موسیو كیزوپی خارجیه نظارتنه
كتیردی. معاهدهٔ منعقده احكامنك دول متفقه نامنه اولارق اسكندریه‌ده‌كی جنرال قونسلوسلریله
مشتركاً محمد علی پاشایه تبلیغی ایچون خارجیه مستشاری رفعت بك (پاشا) اولبابده مقام صدارتدن
یازیلان تحریراتی حاملاً مصره اعزام قلندی. مشارالیه، منتخبات آثارنده عیناً مندرج
بولونان محرراتنده تفصیل ایتدیكی اوزره، اسكندریه‌یه وصولنده اول امرده محمد علی پاشا
ایله صورت خصوصیه‌ده ملاقات ایده‌رك مصر ایالتنك وراثت شرطیله و عكا محافظلغنك
و برالشامك قسم جنوبیه‌سنك قید حیات ایله توجیهی صورتنی لسان مناسب ایله افاده
ایله‌دكده، محمد علی پاشا « مرحوم افندمزك وقتنده مصر و صیدا ایالتی تا طرابلس شامه
قدر بروجه وراثت ویرلمش، وشام ایالتی حقنده دخی برحسن صورت بولنه‌جغی سویلنلمش

ايكن شمدى بو وجهله معامله اولنمسى انصافسزلق و نفسانيت اولوب محمد على‌يى قيرمق،
و دوكون اوينده كستانه قبوغى صورتنه قويمق اوليور ، بو صورتلرى بر وجهله قبول
ايده‌مم » ديدكدن صوكرا « سزلر ظالم و غدارسكز ، بنم مرادم نه ! سزك افاده‌كز نه !
بويله شيلرى بر چوجق بولك‌ده اكا افاده ايدك ؛ يتمش ايكى ياشنده محمد على بونلرى
ديكله‌مز » ديه اظهار تهور ايتمشدر . بعده تعديل لسان ايله « بنم اول و آخر مرادم ،
تنظيم مصلحتدن صوكرا درسعادته كيده‌رك پادشاهمك اياغنه يوز سوروب وقپو يولداشلرمله
كوريشوب چكيلوب اوطورمق ، و اقتضا ايدرسه اوچ درت آيده بركره بورايه كلوب
كتمكدر ، بوخسه محمد على‌يى بويله معامله‌لر ايله محو ايتمك نيتلرى اولديغى حالده بن‌ده
كوزمك اوكنده بو حقارتلره تحمل ايده‌ميه‌رك محو اولنجيه قدر چالشورم ، و دينيلان
صورتى قبول ايده‌مم ؛ اشته ، جوابى استر شمدى آلك ، استر صكره آلك ديه‌رك
تمرد ايتمشدر .

مؤخراً ميرمشاراليه‌ايله دول اربعه قونسلوسلرى برلكده عزيمتله معاهدهٔ منعقده احكامنى
رسماً تبليغ ايله‌دكلرنده ، محمدعلى پاشا « بونك جوابنى دولت عليه مأمورينه افاده ايتدم ،
سائر بركونه تفصيلاتكز وار ايسه تحريراً افاده ايدك ، بن‌ده جوابنى اعطا ايدرم » ديه‌رك
سوزى كسمش اولديغندن، آنلرده بينلرنده بالمذاكره قلمه آلدقلرى اولتيماتومى تبليغ ايله‌مشلردر.
محمد على پاشاده بونده استعمال اولونان تعبيراتدن مغبر اوله‌رق جواب ويرمه‌يه‌جكنى
بالواسطه كنديلرينه بيلديرمشدر .

رفعت بكله ايكنجى دفعه وقوعبولان ملاقاتنده‌ده ، مير مشاراليهك تبليغات احكامنى
قبوله كنديسنى اماله ايچون واقع اولان افاداتنه قارشى « بنم ايكى يوز بيك عسكرم وار ، بكا
مدافعه ايتمكله دولتلر درت يوزبيك عسكرسوقنه مجبور اولورلر ، پك كتورسه‌لر يوزبيك
عسكر كتوره بيلورلر ، اوقدر عسكرك مدافعه‌سنه غيرت ايتمدكجه كنديمه محمد على ديمم ،
هم انلر بو قدر شيئك مصارفنى نصل اداره ايده‌بيلورلر ؟ اك زنكينلرى فرانسه‌لودر ،
اوده خارجده قاليور ، بن بويله شيلرى قبول ايتمم » ديه‌سى ، رفعت بكك دخى صورت مناسبه‌ده
مدافعه‌ده بولونمه‌سى اوزرينه « دولتلر ابلوقه ايده‌جك اولدقلرى حالده بن‌ده ابراهيمى
يوريدوب اناطولى‌يى ، وعجمى ، و طاغستانى قالديررم ، چركس‌ده حاضر اياقده طوريور »
كبى عظمتفروشانه سوزلر ايراد ايتمشدر . نهايت النده اولان انفيه قوطوسنه اشارتله بوكا
سوز تأثيرايدرسه بكاده سوز تأثير ايدر ، محمدعلى بويله سوز ديكله‌مز واديسنده جوابلرله

ختم كلام ايله‌مشدر . مدت معينه‌نك ختامندن مقدم قونسلوسلر تكرار مشاراليه نزدينه
عزيمتله تأييد تبليغات ايله‌دكلرى حالده قرار ويريلن صورتى قبول ايده‌ميه‌جكنى بيان ايله
برابر معين اولان يكرمى كوندن صوكرا كنديلرينك اسكندريه‌دن عزيمتلرى ايجاب ايده‌جكنى
تبليغ ايتمشدر

بالآخره رفعت بكى نزدينه جلب ايله « سزك بوراده توقفكز عبث اوله‌جغندن ، وبنم
تكليف اولونان صورتى قبول ايده‌ميه‌جكم اول و آخر افاده‌مدن معلومكز اولديغندن ،
عودتكز مناسب اولور » تعبيريله روى استثقال كوسترمش ايسه‌ده رفعت بك ، كنديسنك
مأموريتى معاهده اقتضاسنجه ايام مشروطه‌نك ختامنده يا موافقته ويا مخالفته دائر جواب
آلمق صورتى اولديغندن بحثله تكليف واقعه قارشى عدم موافقت كوسترمشدر

مدت مذكوره‌نك انقضاسى اوزرينه قونسلوسلرله برابر تكرار مشاراليه نزدينه عزيمتلرنده
رفعت بك ، « مدت معينه‌نك ابتداكى اونجى كون رسيدهٔ ختام اولديغندن نهايت جوابكزى
آلمق ايچون دول متفقه قونسلوسلريله برلكده طرف دولتكزه كلدك » ديمسيله « بن
بونلرك جوابنى پشينجه طرفكزه و قونسلوسلره ويرمش اولديغمدن ينه اولوجهله جواب
ويررم » ديه‌رك ، و انكلتره قونسلوسنك جوابه تصديقى اوزرينه « كرم ايدك ، آرتق
بونلره دائرلقردى ايتميوب سائر شيلرسويلشه‌لم » يولنده مقابله ايده‌رك، سوزى كسمشدر .

مشاراليه بو صورتله ويرمش اولديغى جوابدن بالآخره اظهار ندامت ، وقونسلوسلر
ايله برلكده رفعت بكى دعوت ايده‌رك ، « دولت عليه‌نك مصرايالتنى اولادينه توارث ايتمك
اوزره توجيهنى قبول ايتدم؛ انجق سوريه ايچون پادشاهمه نياز ايده‌جكم؛ مأمول ايدرمكه
اختيارلغمه حرمةً مساعده بيوررلر، و دول فخيمه‌ده اشبو رجامك ترويجنه همت ايدرلر»
يوللو افاداتده بولونمه‌سى اوزرينه قونسلوسلر ، افادات واقعه موافقت رسميه اولمديغندن
بونى، مخالفت ايتمك و وقت قازانمق صورتيله تلقى ايده‌جكلرينى بيلديرمه‌لريله ، « بن پاپيلان
معاهده‌يى بيليورم ، مخالفتم تقديرنده پادشاهم اقتضاسنك اجراسنده مختار ودول فخيمه‌نك
نصيحتيله عامل اوله‌جقدر ، بن انلره مراجعت ايديورم ، سزده محمدعلى‌يى اوقدر صيقميك،
محمد على‌ده هيچ اولمز ايسه بش التى سنه اولسون طيانه‌بيلور ؛ پادشاهم نيازمه مساعده
ايدرسه مصلحت محاربه‌سز بتر ، اولمزايسه عدم قبوله مجبورم » سوزلرينى ايراد، وپازيله‌جق
تحريرات ايله رفعت بكك ايرته‌سى كون استانبوله عزيمتنى تكليف ايتمشدر. فقط قونسلوسلرله

باالمذاكره ، رفعت بكك ختام مدتدن اول عزيمتى مناسب كورولمه‌يرك يازه‌جقلرى تحريراتى پوسته ايله كوندرمه‌لرى تبليغ ايدلمشدر .

نهايت، انقضاى مدتده جواب رسمى‌يى آلمق اوزره قونسلوسلرله برلكده عزيمت اولوندقده پاشا ، نامزاجلقندن بحثله هيأتى بالذات قبول ايتمه‌يوب معيتى مأمورلرندن سامى بكى (عبدالرحمن سامى پاشا) توكيل ايتمش اولمه‌سيله ، ميرمومى‌اليه « پاشا حضرتلرى يوم ميعاددن اول وراثت مصريه‌يى قبول ايله‌مش اولديغندن اشبو قبولنى رسماً تكرار وتأييد ادر. سوريه حقنده اولان توقف و استنكافى بر كونه مخالفت صورتيله اولميه‌رق بونى قدم خدمت ۆ عبوديتنه اغتراراً ولى نعمتى طرفندن رجا ، و دول فخيمه طرفلرندنده اشبو رجاسنك قبولنه استحصال مساعده اولنمسنى التماس ايلر . » ديمكله ، رفعت بك جواباً « وراثت مصريه‌نك قبولى دول‌فخيمه نزدنده معتبراولمق‌اوزره شرائط واسباب مقتضيه‌سنه شروع لازمدر . مواد مشروحه‌نك اجراسنه مباشرت اولنمديغى حالده حسب‌المأموريه قبول نظريله باقه‌ميز » ديه‌رك قونسلوسلرده شروط لازمه‌سنه مباشرت اولونمامه‌سى جهتله بوكا رد نظريله باقدقلرينى افاده ايتمشلردر . رفعت بك بو بابده اعطا ايله‌دكلرى تحريرات رسميه‌يى حاملاً استانبوله عودت ايدوب قونسلوسلر دولتلرندن كله‌جك تعليماته انتظاراً اسكندريه‌ده مكث و اقامت ايله‌مشلردر .

محمد على پاشانك احكام معاهده‌يه عدم متابعتى اوزرينه ايش يكيدن محاربه‌يه منجر اوله‌رق، وكنديسى حسب العهد مصرواليلكندنده اسقاط ايديله‌رك، مصر ايالتى وبرالشام سرعسكرلكى صدر اسبق عزت‌محمدپاشا عهده‌سنه توجيه ، ومشاراليه قوماندا‌سنده يكيدن اردو ترتيب اولوندى. قبريسده طوپلانان قوۀ عسكريه انكلتره وآوستريا سفينه‌لريله بيروت قربنده جونيه ليمانته اخراج اولونه‌رق حركات حربيه‌يه ابتدار قلندى . ذاتاً مصرليلرك اداره‌سندن ناخشنود اولان سوريه عربانى‌ده طرف طرف قيام و اردوى همايونه التحاق ايتديلر. بيروت جوارنده واقع اولان محارباتده عساكر مصريه مغلوب ، و صيدا و صور و متعاقباً عكا قلعه‌لرى انكلتره وآوستريا دونانماسى طرفندن ضبط و تسخير ايدلدكدن صوكرا اسكندريه و سائر مصر ليمانلرينك حصر و تضييقنه مباشرت اولوندى . درزى طاغنده اخذ موقع ايتمش اولان محمد على‌پاشا زاده ابراهيم پاشاده، اردوسى‌ده داغيله‌رق، چول طريقيله انواع مهالك ومشكلات ايچنده مصره عودته مجبور اولدى .

او صره‌ده بر قسم انكليز دونانماسيله اسكندريه‌يى حصر و تضييقه كيدن قومودورنايه ، بر روايته كوره خودبخود ، و ديكر روايته كوره انكلتره باش وكيلنك تعليمات خفيه‌سيله ، سوريه قطعه‌سنك كاملاً تخليه‌سى وعثمانلى دونانماسنك اعاده‌سى حالنده مصرك طرف دولت عليه‌دن وراثت صورتيله عهده‌سنه تفويضنه صرف غيرت اولونه‌جغنى محمدعلى پاشايه تبليغ ايدوب اولبابده بينلرنده برمقاوله‌ده عقد ايدلمش ايسه‌ده بومقاوله نامه دولت‌عليه‌جه قبول اولونماديغى كبى كرك‌انكليز آميرالى وكرك‌دول‌متفقه قوماندانلرى طرفندنده كأن‌لم‌يكن حكمنده عد اولونمشدر .

مجلس والا اعضاسندن مظلوم بكك ماموراً مصره اعزامی [١]

محمد علی پاشانك لوندره معاهده‌سی احكامنه متابعت ایتمه‌سیله مصراوزرنده‌كی حقوقی عهداً ساقط اولمش، و دولت علیه‌ده بوكا استناداً كندیسنك اسقاطنه قرار ویروب قومودور نابیه ایله اولان مقاوله‌یی‌ده قبول ایتمه‌مش ایسه‌ده دولتلر مشار الیه حقنده بو درجه شدید بر معامله‌نك تطبیقی فرانسه‌یی حربه اجبار ایده‌جكنی ، و بویله بر بحرانك تولید ایله‌یه‌جكی محاذیری دوشونه‌رك ایالت مصریه‌نك بروجه توارث محمدعلی پاشا عهده‌سنده ابقاسی‌صورتیله مسئله‌نك تسویه‌سنی موافق كوروب دولته او یولده نصایحده بولوندقلرندن ، و بو اثناده محمد علی پاشانك‌ده عرض مطاوعتی حاوی باب عالی‌یه بر قطعه تحریراتی ورود ایتدیكندن ، دولتجه مشارالیهك قبول مطاوعتنه تمایل كوسترلمشدر . خارجیه ناظری رشید پاشانك قوناغنده دول متفقه سفراسیله ٢٠ كانون اول ١٢٤٠ تاریخنده عقد ایدیلن مجلس مكالمه‌ده آوستریا سفیری، محمدعلی پاشانك مكتوبنه نظراً كندیسندن هر نه‌كه طلب اولونورسه اجرایه متهیء بولوندیغی آكلاشلمه‌سی جهتله اطاعتی قبول اولونوب طرف شاهانه‌دن اسكندریه‌یه بر مأمور كوندریله‌رك دونانمایی بو مأموره تسلیم و حدود مصریه خارجنده زیر تصرفنده بولونان محللری تخلیه ایتمه‌سی اخطار قلنمه‌سنی ، و اشبو شروط طرفندن كاملاً اجرا اولوندیغی حالده ذات شاهانه‌نك‌ده متفق اولان دولتلره رعایةً كندیسنی مصرده ابقا بویوره‌جقلری وعد اولونمه‌سنی ، و بونك ایلریسنه كیتمك دول متفقه‌نك افكار و نیاتندن خارج اولدیغنی ، ودولتلرك نظر دقتلری فرانسه طرفنده اولوب اوراجه افكار ناسك بولوندیغی حال و هیئاته كوره بر عارضهٔ غیر مترقبه ظهوری هرشیئی آلت اوست ایده‌بیله‌جكنی بیان ، وپروسیا وروسیه سفیرلری‌ده او فكره اشتراك ایله‌مش ، انكلتره ایلچیسی ایسه بو مسئله‌ده حكم ایده‌جك آنجاق ذات شاهانه اولدیغندن محمد علینك اطاعتی طرف شاهانه‌دن قبول بویورلدیغی دولت علیه اعلان ایدرسه اولوقت حكومت مصریه‌نك‌وراثت‌صورتیله محمدعلی‌یه احسان‌بویورلمه‌سنی‌نصیحت ایده‌جكنی، وذات شاهانه‌نك بو بابده‌كی قرار و نیتلری معلوم اولونجه‌یه قدر بر كونه ارائهٔ طریق وبیان

[١] اوائل عهد عبدالعزیز خانیده وزارتله خزینهٔ خاصه ناظری اولان و داخلیه ناظر اسبق ممدوح پاشانك پدری بولونان مظلوم پاشادر .

مطالعه ایده‌میه‌جكنی بیلدیرمش اولدیغی كبی لوندره‌ده بولونان دول متفقه سفراسی طرفندن دولت علیه سفیری شكیب افندی‌یه اعطا اولونان ٣٠ كانون ثانی ١٨٤١ تاریخلی تقریر مشتركده « ذات شاهانه محمد علی‌یه قارشی ابراز علو عاطفت بیوره‌رق مصر ایالتنك كندیسنه و اولاد واحفادینه توجیهی » التماس قلنمشدر.

بونك اوزرینه محمد علی پاشانك مطاوعت واقعه‌سنك قبولنی واولبابده دولتجه درمیان اولونه‌جق شرائطی تبلیغ ایچون مجلس والا اعضاسندن مظلوم بك تعلیمات‌مخصوصه‌یی، ومقام صدارتدن محمد علی پاشایه یازیلان تحریرات سامیه‌یی حاملاً ، ودونانمایی تسلم ایتمك اوزره فریق رتبه‌سیله ترسانه خدمتنده بولونان یاور پاشا (قپودان والكر) دخی‌معاً ، اسكندریه‌یه اعزام قلنمشدر . بونلرك اسكندریه‌یه وصولنده محمد علی پاشا آثار مطاوعتنی فعلاً اظهار ایله دونانمایی تسلیم ، و ایالت مصریه خارجنده بولونان محللرك دولت علیه مأمورلرینه اعاده‌سی‌ایچون لازمكانلره اوامرتحریر ایده‌رك مسئله اساس اعتباریله حله اقتران ایله‌مشدر.

باب‌عالیجه مظلوم بكه ویریلن تعلیماتده ایسه محمدعلی پاشانك اشعارات واقعه‌سنی فعلاً اجرایه وشرائط محرره‌یی كاملاً ایفایه موافقت‌حقیقیه‌سی كورولدیكی‌حالده اول‌باول‌دونانمای همایونك كافهٔ مهمات و مرتباتیله برابر اخذ و تسلم ایدلمسی ، و مصر ایالتنك خارجنده اولان محللرك مأمورین سلطنت سنیه طرفلرینه تسلیمی ضمننده لازم كلن تحریراتك‌ده استحصالیله محللرینه ایصال قلنمه‌سی، وحجاز طرفی عسكرسز قالمامق ایچون اوراده بولونان باشی بوزوق عسكرینك ، بوكره عهده‌سنه جده ایالتی و مكهٔ مكرمه شیخ‌الحرملكی توجیه اولونان عثمان پاشا معیتنه ترك ایتدیرلمه‌سی ، و ترك ایدلمه‌دیكی حالده طرف دولت علیه‌دن عسكر كوندریلنجه‌یه قدر بونلرك موقتاً اوراده توقیفنه دائر محمد علی پاشادن تحریرات استحصال‌اولونمه‌سی، والیوم شام طرفلرنده اولدیغی استخبار قلنان (حالا اوراده بولوندیغی ظن ایدیلیورمش) ابراهیم پاشانك هیئات مجموعه‌سیله جلبی ایچون لازم كلن تحریرات اعطا اولونوب ، فقط كندیلری محصور اولدیغی حالده یول ویریله‌جك دیمك اولدیغندن ، قواعد حربیه اقتضاسنجه یانلرنده بولونان طوپ ومهمات وسائر اسلحه و ادوات دولت علیه‌یه ترك اولونمق اوزره سلاحسز اوله‌رق عودتلرینه مساعده ایدلمه‌یی، وكرید ایالتی محافظی مصطفی پاشا ذاتاً طرف دولت‌علیه‌یه انقیاد ومطاوعت ایدوب ایالت مرقومه‌ده بولونان مأمورین وعساكرده بالطبع دولت طرفنه‌كچمش اولملریله آرتق اورانك تخلیه‌سنه محل قالمامش اولدیغنك تفهیم اولونمه‌سی ، محمد علی پاشا وراثت ماده‌سی حقنده كندیسنه

رسماً وعدعالی ارزان بیورلمادقچه دونانمایی تسلیم وتخلیهٔ مواقع خصوصنی اجرا ایتمه‌یه‌جکنی افاده ایدوبده کندیسنی اقناع ممکن اولمازایسه، بومثللو موادك مذاکره‌سی دائرهٔ مأموریتی خارجنده بولوندیغنی بیان ایله عودت ایتمه‌سی ، و مشارالیه دونانمانك و مواقع معلومه‌نك تسلیمنه تشبثله برابر ، توارث ماده‌سنی نیاز ایده‌جکم دیه‌رك کیفیتك کندی طرفندن‌ده تحریرینی تکلیف ، و ایام موعوده ظرفنده دونانمایی تسلیم ایده‌جکنی قویاً تعهد ایلر ایسه بو ماده‌یه سوز قارشدیره‌مایه‌جغنی بیلدیرمکله برابر اوراده توقف ایدوب ، ایام مذ کوره منقضی اولدیغی حالده ینه وقت قازانمق ایسته‌دیکی آکلاشیلیرسه، آرتق تأخر ایتمه‌یه‌رك مفارقت ایلمه‌سی امر اولونمش، واسکندریه‌ده بولوندیغی صره‌ده مؤخراً میرمشارالیهه کوندریلن تعلیمات متممه‌ده وراثت ماده‌سی‌ده توضیح قلنمشدر .

مظلوم بکك ماموریتی نتیجهٔ مطلوبه‌یه اقتران‌ایده‌رك دونانما یاورپاشایه تسلیماً استانبوله اعاده، وحدود مصریه خارجنده‌کی محللرك بقیه‌سی دخی تخلیه اولونمش‌ایسه‌ده میرمشارالیهك عودتنده باب عالی‌یه اعطا ایتمش اولمه‌سی طبیعی بولونان لایحه الده ایدیله‌مدیکندن محمد علی پاشا ایله اولان مکالماتنك تفصیلاتنه اطلاع حاصل اوله‌مامشدر . مظلوم بکه ویرلمش اولان تعلیمات ایله سالف‌الذکر تعلیمات متممه‌نك صورتلری زیره‌درج ایدلمشدر :

مأموریت مخصوصه ایله محمد علی پاشا نزدینه اعزام قلنان مظلوم‌بکه ویریلن تعلیمات صورتیدر

میرمومی‌الیهك اساس مأموریت نازکه‌سی محمد علی پاشانك بودفعه طرف ذیشرف حضرت خلافتپناهی‌یه عرض اطاعت وامان ودخالتی‌متضمن کلان تحریراتی اوزرینه دول فخیمهٔ متفقه‌سفراسیله اولنان مذاکره واوبابده متعلق بیوریلان ارادهٔ سنیهٔ حضرت شاهانه وجهله پاشای مشارالیه اطاعت معروضه‌سنی لونده معاهده‌سی ایجابنجه فعلاً وکاملاً اجرا ایلدیکی حالده عفو ولطف عالی ارزان بیوریله‌جنی کیفیت مقرره‌سنی بیان وتوثیق ایتمك اوله‌رق مقتضای مصلحت مأموره‌سی بالاطراف کندوسنه شفاهاً افاده وتفهیم اولنمش وتحریرات ایجابیه ارائه واعطا قلنمش ومصلحته معلومات کامله‌سی حاصل اونش اولدیغندن صورت وقوع حاله دائر بومحلده بسط مقاله حاجت اولمیه‌جغندن فقط اجرای مقتضای مأموریتنه دائر لازم کلان تعلیمات سنیه‌درکه بروجه آتی بیان اولنور

جونکه مسئلهٔ مصریه‌نك قرار اخیری اقتضاسنجه اکر محمد علی پاشا دونمای همایونی ومصر ایالتنك خارجنده‌بولنان محللری طرف‌دولت علیه‌یه‌تسلیم ایدرایسه اوحالده کندوسنك مصروالیلکنده ابقاسی رهین مساعدهٔ سنیه بیوریله‌جنی مقرر اولدیغندن شرائط مشروحه‌یی فعلاً اولوجهله اجرا ایلدیکی حالده اشرف حضرت ملوکانه‌دن دخی مساعدهٔ موعودهٔ سنیه بیدریغ وارزان بیورلق اوزره کیفیتی درحال بوطرفه بیلدیرمك ایجون کندوسی، ودونمای همایونی الوب کتورمك ضمننده

ترسانهٔ عامره‌دن رتبتلو یاور پاشا مأمور بیورلمش اولدیغندن بتوفیقه تعالی اسکندریه‌یه مواصلت وقوعنده حامل اولدیغی تحریرات سامیه [١] محمد علی پاشایه اعطا ایله صورت مأموریتی توصیهٔ سنیه موجبنجه ودرایت ذاتیه‌سی اقتضاسنجه کوزلجه بیان و تبلیغ ایدوب محمد علی پاشاده اشعارات واقعه‌سنی فعلاً اجرایه وشرائط محرره‌یی کاملاً ایفایه موافقت حقیقیه مشاهده اولندیغی حالده اول باول دونمای همایونك مومی‌الیه یاور پاشا ایله بالمعیه کافهٔ مهمات وادوات وفراری احمد پاشادن وانك ایله مادهٔ خیانت واعانتده رفیق وشریك اولان معلوم‌الاسم اشخاصدن ماعدا بالجمله ضابطان ونفراتیله اخذ وتسلم اولنمسی خصوصنه تشبث اولنه ومصر ایالتنك خارجنده بولنان محللرك مأمورین سلطنت سنیه طرفرینه تسلیمی ضمننده لازم کلان تحریراتی استحصال ایدوب اقتضا ایدن محللرینه بالایصال کیفیت واقعه‌یی درحال بوطرفه اشعار ایلیه وجده ایالتی مصلحتیچون معیتنه ترفیق اولنان صرهٔ همایون امینی سابق احمداغایی جانب حجازه اعزام وارسال ایله فقط حجاز طرفی عسکرسز قالامق وتحقیقات واقعه اقتضاسنجه محمد علی پاشا اورالرده اولان عساکر نظامیه‌سنی اولجه جلب ایدوب یالکز ناشی بوزق عسکری محلده بولنمق جهتیله‌عساکر مرقومه‌نك بوکره جده ایالتی ومکهٔ مکرمه شیخ‌الحرملکی عهده‌سنه توجیه‌وتفویض بیوریلان عطوفتلو حاجی عثمان پاشا حضرتلری معیتنه ترك اولنه‌رق طرف سلطنت سنیه‌دن اداره واستخدام بیورلمسنه مساعدهٔ سنیه شایان بیورلدیغنی‌بیان وحکایت وبوبابده محمد علی پاشا طرفندن تحصیل موافقت ایلیوب عساکر مرقومه‌نك اولوجهله طرف سلطنت سنیه‌یه ترك اولنمسنه ویاخود ترك ایده‌مدیکی حالده طرف دولت علیه‌دن عساکر ایجابیه کوندرلنجیه قدر موقتاً توقیف قلنمسنه دائر اقتضا ایدن تحریراتی اخذ واغای مومی‌الیهه تسلیم برله والئ مشارالیهه تسیار وبوماده‌یه بالمسارعه صرف اقتدار ایلیه

الحالةهذه تحقیقات‌واقعه اقتضاسنجه‌ابراهیم پاشا موجودمعیتی‌اولان عساکرمصریه ایله‌شام‌شریفده ایسه‌ده بیاغی محصورصورتنده‌اولدیغنه‌وانك حدود‌مصریه‌یه‌التماسی کندوسنك ومحمدعلی‌پاشانك ارزوکرده‌سی بولندیغنه بناءً محمدعلی‌پاشا تخلیهٔ مواقعله‌برابر شام‌شریفدن‌دخی ابراهیم پاشانك هیئت مجموعه‌سیله جلبی صورتی‌درمیان‌ایدرك فقط اردوی‌همایون‌طرفندن واهالی جانبندن‌ابراهیم پاشانك‌ومعیتنده بولنان‌عساکر موجوده‌نك مصره مرورلرینه ممانعت اولنمامسنه دائر افندئ مومی‌الیه طرفندن تحریرات مقتضیه ویرلمسنی افاده ایدر ایسه جونکه معاهده اقتضاسنجه محمد علی پاشانك وعساکرینك صالیویرلمامسی اویه‌میوب استئیلان مکتوبك اعطاسی ایجاب ایده‌جکندن ومع‌مافیه اورالری محمدعلی پاشانك الیوم تحت اداره‌سنده ایکن تخلیه اولنه‌جق صورتده اولمیوب برمنوال محرر محصور اولدیغی حالده کندوسنه یول ویریله‌جك دیمك اولدیغندن قواعد حربیه اقتضاسنجه یانلرنده بولنان طوب ومهمات وسائر اسلحه وادواتك بولندیغی محلده طرف دولت علیه‌یه ترکی لازمه‌دن وعساکر موجوده ایچنده سوریه ایالاتی اهالیسندن ومصر ایالتی خارجنده بولنان محللر یرلوسندن اولان عساکرك دخی ادوات حربیه ایله برابر طرف دولت علیه‌یه تسلیمی اقتضای حال ومصلحتدن اولمق حسبیله برمنوال محرر مکتوب استئلدیکی حالده ابراهیم پاشانك وسائر توابعاتنك ومصر ایالتی داخلنده اولان یرلردن مرتب نفرات وضابطان عسکریه‌نك سلاحسز اوله‌رق جانب مصره یعنی ایالت مرقومه داخلنه چکلدکاری تقدیرده کندولرینه اردوی همایون شاهانه طرفندن وسائر مأمورین سلطنت سنیه

[١] اشبو تحریرات سامیه‌نك صورتی لطفی تاریخنك آلتنجی جلدنده مندرجدر .

جابلرندن مداخله وممانعت اولنماسنه دائر تحريرات مقتضيه اعطاسنده تردد اولنميه وفقط بر منوال محرر ادوات حربيه ومصر ايالتندن مرتب اوليان ضابطان ونفرات عسكريه‌نك اوته طرفه صاليويرلماسى خصوصنده تقيدات كامله وشرائط استثنائيه اجرا قلنه

محمد على پاشا معاهدهٔ منعقده اقتضاسى واشعار وتعهدى مقتضاسى اوزره مصر ايالتى خارجنده بولنان كافهٔ مواقعك تخليه‌سنه مبادرت ايده‌جك وبوصره‌ده كريد ايالتنك تخليه‌سى دخى ايجاب ايليه‌جك ايسه‌ده ملحقاتيله ايالت مرقومه محافظى بولنان عطوفتلو مصطفى پاشا حضرتلرينه توجيه واحسان بيورلمش ومشاراليه طرف دولت عليه‌يه تبعيت وانقياد ومطاوعت ايدرك ايالت مرقومه‌ده بولنان مأمورين وعساكردخى بالطبع طرف دولت عليه‌يه كچمش اولديغندن اورانك مصلحتى بتمش والحاصل تخليه‌يه محل قالمامش اولسيله اكا دائر محمد على پاشا طرفندن بركونه افاده واقع اولور ايسه مشاراليه مصطفى پاشانك اولجه جانب اشرف حضرت تاجدارى‌يه دخالت ومطاوعتى و ادارهٔ مصريه‌دن انفكاك ومفارقتى وقوعبولوب معيتنده كريد جزيره‌سنده بولنان كافهٔ مأمورين وعساكر مصريه دخى مشاراليه ايله برابر ادارهٔ سلطنت سنيه‌يه كيرملريله ارتق اورانك تخليه‌سى كافنه حاجت قالمامشدر يوللو جواب اعطاسيله اجراى اقتضاسنه باقيله

مكتب فنون حربيه ناظرى فريق سليم پاشا ايله ابراهيم پاشانك ديوان كاتبى منيب افنديك حرملرى وتعلقاتى الحالةهذه مصرده وعساكر نظاميهٔ شاهانه ميرالايلرندن ابراهيم بك دخى اولطرفده محبسده اوله‌رق فريق مشار وافندئ موى اليهما مقدم وبوكره زير جناح مستلزم الفلاح سلطنت سنيه‌يه دخالت ايتمش وميرالاى موى اليه دخى اصدقاى امراى نظاميه‌دن بولنمش ومشار وموى اليهما حرملرينك جلبى طرفلرندن استدعا ومير موى اليهك اولطرفدن اخذ وارسالى جانب جناب سرعسكريدن التماس اولنمش وواقعا ذكر اولنان حرملر ايله مير موى اليهك جلبنه باقلمسى لازم كلمش اولمغله بونلرك دخى براراتق مذاكره‌سيله اجراى اقتضاسنه مير موى اليه صرف همت ايليه

بروجه بالا موى اليهما مظلوم بك وياور پاشا اسكندريه‌يه بالوصول محمد على پاشا ايله ملاقات وانعه‌لرنده كندوسنك اشعار وتعهدى وجهله دونمای همايونى موى اليهمايه ومواقع مقدسه‌يى دخى مأمورلرينه تسليمه طرفندن مبادرت ومسارعت اولنور ايسه اولحالده كندولرينك مأموريتلرى قبول تسويه ايتمش وطبيعتيله رهين مركز ختام اولمش اوله‌جغندن اقتضاى حاله كوره حركت ودونمای همايونى اسكندريه ليمانندن اخراج ايله بوطرفه عزيمت اولنه

محمد على پاشا تعهد واشعارى وجهله دونمای همايونى اعطا ايدر واراضئ مقدسه‌يى دخى درحال تسليم ايلرم فقط بعض مشهودم اولان اوراق رسميه‌ده ايالت مصريه‌نك بالتوارث عهده‌مه احاله اولنه‌جغى محرر اولوب حتى قومودور نابير ايله وقوعبولان مقاوله دخى بونك اوزرينه بنا اولنمش اولديغندن وراثت ماده‌سى حقنده دخى كندوسنه رسماً وعدعالى ارزان بيورلدقجه تسليم دونما وتخليهٔ مواقع خصوصنى اجرا ايتميه‌جكنى افاده ودرميان ايدرايسه بوصورت يته طرف اشرف حضرت شاهانه‌يه تكليفات عنيفه‌يه قالقشمق ديمك اولارق حالبوكه كندوسنك لوندره مضبطه‌سى اقتضاسنجه مجبوريتى هيچ بركونه تكليفه تصدئ ايتميه‌رك طوغريدن طوغرى‌يه عرض اطاعت كامله ايتمك صورتنه منحصر اولسيله اولحالده بزم تعليماتمزده بوكا دائر برشى يوقدر وبومثللو موادك مذاكره‌سى دائرهٔ مأموريتمزدن خارجدر

والحاصل بويله شيلرد لت عليه ايله دول متفقه بيننده قرار ويريله‌جك مصالحدندر يوللو جواب قطعى اعطا اولنه‌رق كندوسنى اقناع ممكن اولمديغى حالده همان عودته قرار ويريله

اوچنجى درجه‌ده اوله‌رق محمد على پاشا دونمای همايونك ومواقع معلومه‌نك تسليمى صورتنه تشبث ايدر ايسه‌ده بونكله برابر توارث ماده‌سنى دخى ناز ايده‌جكم ديه‌رك كيفيتك طرفلرندن دخى بوجانبه تحريرينى تكليف واجبار ايدر ايسه موى اليهما دخى مقدمكى افاده‌لرينى اعاده ايله بزم بوخصوصى نه بوطرفده سويلشمكه و نه‌ده باب عالى‌يه تحرير ايتمكه بروجهله مساغ مأموريتمز اولميوب تحريرات سابقه‌دن دخى مستفاد اوله‌جغى اوزره يالكز شرائط مأموره‌مز دونمانك تسليمى ومواقع مقدسه‌نك تسليمى صورتنك اجراسى خصوصلرينه منحصر اولديغندن ايلروسنه كيريشه‌مامكده معذورز واديسنده مقابله ايله سز بونى باب عالى‌يه يازمديغكز حالده بن عرض واشعار ايدر وبرطرفدن دخى دونمای همايونى تهيه واستحضار ايلرم ديديكى تقديرده دخى بزبوماده‌يه هيچ سوز قارشدرمه‌يز و دونمای همايونك دخى فرضا شوقدر كونده تهيه واستحضار اولنه‌بيله‌جكى دركار اولمغله اندن زياده دخى طوره‌ميز جوابى ويريله‌رك مثلا دونمای همايونك تهيه‌سنه كافى اوله‌جق ايام البته ابتدادن تخمين وقطع اولنمش اوله‌جغندن محمد على پاشانك ايام موعوده ختامنده دونمای همايونى تسليم ايده‌جكنه تعهد قويسى واقع اولور ايسه توقف اولنوب نهايت ايام مذكوره دخى منقضيه اولوبده كندو مكاتبه‌سى ايچون وقت قزانمق ايستديكى اكلاشيلور ايسه ارتق تأخير اولنميه‌رق همان عودت اولنه

اسكندريه‌ده بولنديغى صره‌ده مظلوم بكه كوندريلن تعليمات متممه صورتيدر

دولتلو محمد على پاشا حضرتلرينه وساطت سعادتلريله كوندريلان تحريرات شناوريده مصرك وراثته دائر بركونه صراحت اوليه‌رق كندولرينك ايالت مصريه‌ده ابقا اونه‌جقلرى على الاطلاق يازلمش اولديغندن مشاراليه حضرتلرينك بوخصوصدن دولايى شبهه‌يه دوشملرى محتمل و ملحوظ اولمغله بوماده‌نك ايضاحى ايجاب حالدن كورنمش اولوب شويله‌كه مشاراليه حضرتلرينك خاكپاى مكارم پيماى حضرت ملوكانه‌يه عرض اطاعتى مشعر طرف خلوصورى‌يه مبعوث تحريراتلرينك مقدمه‌سنده قومودور نابير ايله بينلرنده وقوع بولان مقاوله‌دن بحث اولنمش وطرف دولت عليه‌دن ايسه مقاولهٔ مذكوره كأن لم يكن حكمنه قونلمش اولديغندن تحريرات مذكوره‌ده وراثت ماده‌سندن بحث اولنمق مقاولهٔ مرقومه‌يى ضمناً قبول ديمك اوله‌جغى ملاحظه‌سيله فقرهٔ مزبوره‌نك درجندن صرفنظر اولنمشيدى لكن ذات شوكتسمات حضرت شاهانه‌نك اطاعت حقيقيه مركزنده بولنان بندكانلرى حقلرنده لطف واحسانلرى مبذول اوله‌رق حق مشار اليهده اولان نيات حسنهٔ جناب پادشاهى دول فخيمهٔ متفقه‌نك افكار معتدله‌لرينه دخى موافق بولنمسيله مشاراليه حضرتلرينه تحريرات مذكوره‌ده بيان واشعار قلنديغى وجهله دونمای همايونك چار چابق اعاده‌سى و ايالت مصريه خارجنده بولنان محال معلومه‌نك درحال مأمورين دولت عليه‌يه تسليمى ايله اطاعت معروضه‌لرينى فعلاً اثبات ايتدكلرى آنده ايالت مصريه‌ده مع التوارث ابقالرينه مساعدهٔ سنيهٔ حضرت شهنشاهى ارزان بيوريله‌جغى امر محقق اولوب اكرچه اساس معاهدهٔ اتفاقيه‌ده مندرج اولان شرائط مقتضيه وتقييدات متفرعه دخى

دردست ايسه‌ده بوكيفيت ايالت مصريه‌نك بالتوارث توجيهى صره‌سنده اجرا اولنه‌جق مواددن اولمسيله شمديلك بونك تفصيلاتنه كيريشلمامش اولوب معمافيه اولجه بوكيفيتى دخى مجملاً بيلملرى وخصوصيله شرائط موضوعه‌دن برينك عدم اجراسى تقديرنده درحال وراثت ماده‌سى فسخ ونزع اولنه‌جغنك دخى يشيجه كندولرينه بيان و افهام اولنمسى ايجاب مصلحتدن اولمغله برمنوال محرر اطاعت معروضه‌لرينك ثبوتى تقديرنده اشبو وراثت مشروطه‌نك طرف اشرف حضرت ملوكانه‌دن اوله‌رق مشاراليه حضرتلرينه رسماً افاده‌سيله شبهات ملحوظه‌لرينك كلياً ازاله اولنمسى وكمال اعتمادلرينى موجب اولمق ايچون ايجابنه كوره اشبو تحريرات رسميه‌مزك دخى كندولرينه ارائه قلنمسى اقتضاى ارادهٔ سنيهٔ جناب پادشاهيدن اولمغله اكا كوره حركته همت بيورمه‌لرى

ديوان‌دعاوى ناظرى سعيد محب افنديتك مأموراً مصره اعزامى، [١] و مسئلهٔ مصريه‌نك ختامى

محمد على پاشانك ، مظلوم بكله آرالرنده حاصل اولان ايتلاف نتيجه‌سنده دونانمايى اعاده و مصر خارجنده تحت اشغالنده بولونان محللرى تخليه ايده‌رك مطاوعتنى فعلاً اجرا ايله‌مسى اوزرينه ، ايالت مصريه‌نك وراثت صورتيله عهده‌سنه احاله‌سنه و دولتجه وضع ايديلن شرائطه دائر دول متفقه‌نك انضمام رأى و معلوماتلريله اصدار اولونان وبالذات رشيد پاشا طرفندن قلمه آلنان فرمان‌عالى اولبابده‌كى تحريرات ساميه‌ايله برابر ديوان‌دعاوى ناظرى سعيد محب افندى‌يه توديعاً مشاراليهه ارسال قلنمشدر .

باب عاليجه سعيد محب افندى‌يه ويريلن تعليماتده بوندن بويله مصر واليسى اوله‌جق ذواتك بالذات درسعادته ورود ايله مأموريتارينك بوراجه اجراسى مشروط اولوب فقط محمد على پاشانك شيخوختى جهتيله متاعب سفريه‌يى اختيار ايله‌مسنه رضاى عالى قائل اولمامش اولديغنك ، و فرمانده مندرج شرائطك بعضيسنه مشاراليه ايليشه‌جك اولورسه بوخصوصده‌كى قرارقطعى اولوب هيچ بريسنك تنزيل‌وتغييرى ممكن اوله‌مايه‌جغنك، وشايد ادعاسنده اصرار ايدرسه مصلحتى تكرار اعمال اسباب جبريه مركزينه كتيره‌كمسزين بتيرمك خيرلى اوله‌جغنك ، و شرائط مندرجه‌دن برينك عدم قبولى حالنده وراثت مساعده‌سنه خلل كله‌جكنك كنديسنه تفهيمى ، و تكليف اولونان شرائطى بوتون بوتون قبولدن امتناعى حالنده عدم قبولنى تحريراً بيان ايله‌مسنك تبليغى ، و تقاسيط مصريه ايله كريد و برالشام ويركولرينك برصورت قويه‌يه ربطيله استيفاسنك تأمينى، و مصر وارداتنك ربعى طرف دولت عليه‌يه عائد و اهالئ محليه‌نك ادا ايده‌جكلرى ويركوده دولت عليه‌نك قوانين جديده‌سنه تابع اوله‌جغندن مصرك واردات صحيحه‌سى نه مقداره بالغ اوله‌جغى و اهالى حقنده نه درلو معامله ايلديكى بيلنمك ايچون مصره بورادن بر مأمور ارسال قلنه‌جغى جهتله بوكا دفتردار عنوانى ويرلمه‌سى مناسب اوله‌جغنك افاده‌سى خصوصاتندن و تفرعاتندن عبارتدر .

---

[١] عبدالمجيد دورنده ايكى دفعه صدارت مستشارلغنده بولونان سعيد محب افنديدر .

سعيد محب افندينك اسكندريه‌يه وصوليله محمدعلى پاشا ايله ملاقاتنده، مشاراليه‌فرمان همايون احكامنه اطلاع حاصل ايدنجه، بوامرعاليده مندرج شرائطك اعلانى بوراجه اختلالى موجب اولور ديه‌رك، اولا عساكر مصريه‌نك اون سكز بيك راده‌سنه تنزيلى قرارينه اعتراض ايدوب، آفريقا قطعه‌سنده برحادثه ظهورنده طرف سلطنت سنيه‌دن بالاستيذان آلنه‌جق مساعده ايله مقدار مذكورك تزييد ايديله‌بيله‌جكى يولنده ويريلن تأمينات اوزرينه بوجهته، و ارادهٔ سنيه اولمقسزين سفائن حربيه انشا قلنمامه‌سنه، ومصرده ضرب اولونمقده اولان سكه‌نك ضربخانهٔ عامره‌دن كوندريله‌جك نمونه‌يه توفيق ايدلمه‌سنه، وتفرعات قبيلندن سائر بعض‌ماده‌لرك‌اجراسنه موافقت كوسترمش ايسه‌ده مصر عسكرينك بش سنه‌ده بر ترخيصى، و البسهٔ عسكريه‌نك تبديلى، و ويركو و اعشار و رسومك تنظيمات خيريه احكامنجه ممالك سائرهٔ شاهانه‌ده جارى اوله‌جق اصوله تطبيقى ماده‌لرنده الجاآت محليه‌دن بحثله اعتذار، و اولجه ميرلوا رتبه‌سنه قدر توجيهات عسكريه‌يه مأذون ايكن شمدى قول آغاسندن يوقارى رتبه‌لرك استيذانه تعليقى محل حيثيت اوله‌جغى بيانيله بوبابده كماف‌السابق مأذون اولمه‌سى خصوصنده اصرار ايتمشدر. وراثت امرعاليسنده حل الهى وقوعنده فاملياسندن مناسبنك طرف دولت‌عليه‌دن انتخاب ودرسعادته جلب ايله مصر واليلكنه تعيين‌ايديله‌جكى فقره‌سنه‌قارشى‌ده، بوصورت فاملياسى‌بيننده موجب‌اختلال و بلكه بادئ قتال اوله‌جغى بيان، و امرحق وقوعنده بويوك اولادلرندن واليلكه مستحق هركيم ايسه، مصرك جمله وجوه و علما و اهاليسى ايله فاملياسى و دائره‌سى اركانى طرفلرندن عرض محضر ترتيب اولوندقدن صوكرا، طرف دولت‌عليه‌دن آنك نصبى لازم كله‌جكنى درميان‌ايده‌رك «صاغلغمده فاملياسى خطره براقم» تعبيريله ختم كلام ايله‌مشدر. ايالت مصريه‌نك ربع حاصلاتنك خزينهٔ جليله‌يه ارسالى خصوصنده‌ده سعيد محب افنديك اصرارينه قارشى «جانم اوغلم! لقردى آكلارسكز اما ظنم مرادكز نى اوزمكدر؛ برمحلك ربع حاصلاتى طشره چيقدينى صورتده او محلك خرابيتنى موجب اولور. بوراسى دولت عليه‌نك ملكيدر، اعمار و احياسى ينه طرف سلطنت‌سنيه‌يه راجعدر، هله شو ماده بسبتون وسع عاجزانه‌مدن خارج تكليف مالايطاقدر» ديه‌رك اوجهته هيچ ياناشمامشدر. مشاراليه اعتراضات و مطالباتنى، مقام صدارته بر تحريرات مخصوصه ارساليله تحريراً اشعار، وسعيد محب‌افندى‌ده جريان كيفيتى مفصل برلايحه ايله بشقه‌جه باب‌عالى‌يه بيلديره‌رك كنديسى اسكندريه‌ده امره انتظار ايله‌مشدر.

ديكر طرفدن پرنس مترنيخ فرانسه دولتنك جمعيت دوليه‌يه ادخالنى تأمين ايچون دولت مشاراليهاده داخل اولديغى حالده بين‌الدول يكيدن برمقاوله‌نامه تنظيمنى شدتله التزام و بوبابده دول سائره‌يى‌ده اقناع ايله‌مش، و فرانسه حكومتى دخى لوندره مصلحتكذارى موسيو بوركنه واسطه‌سيله تكليف واقعه‌اجابت كوسترمش‌ايدى. آنجاق‌حكومت‌مشاراليها شرائط مقرره‌محمدعلى پاشا طرفندن‌قبول ايدلمه‌دكجه ياپيله‌جق‌مقاوله‌نامه‌يى امضا ايله‌مه‌يه‌جكنى بيلديرمش اولديغندن، و رشيد پاشا ايسه شرائطك، آرزو ايدلديكى وجهله، تغييرينه موافقت كوسترمه‌مكده بولونديغندن، پرنس مشاراليه بويوزدن آوروپاجه يكيدن اختلاطات ظهورينه‌محل ويرلمامك‌اوزره درسعادتده بولونان آوستريا سفيرى واسطه‌سيله اجرا ايله‌ديكى تشبثات نتيجه‌سنده پاشاى‌مشاراليهك تبديلنه موفق اوله‌رق صدارت مستشارلغنده بولونان رفعت بك رتبهٔ وزارتله خارجيه نظارتنه نصب ايدلمشدر.

دول متفقه طرفندن وقوعبولان نصايح و اخطارات اوزرينه فرمانده مندرج مواد دولتجه تعديل ايديله‌رك مسوده‌سى سفرايه ارائه اولوندقده، وراثت مده‌سنك انتخاب صورتيله اجراسندن صرف‌نظرله واليلكك بويوكدن بويوكه انتقالنى، و ربع ويركو يرينه مقطوع ويركو تخصيصى، و ميرآلاى رتبه‌سنه‌قدر رتب‌عسكريه توجيهنه مأذونيتى متضمن اولان باشليجه اوچ مادهٔ معدله طرفلرندن قبول و تنسيب، وشرائط سائره امور داخليهٔ دولت‌عليه‌دن اولديغندن بحثله اولبابده بيان مطالعه ايدمه‌يه‌جكلرى تبليغ‌قلنمه‌سى اوزرينه رفعت پاشا، سفرايى ساحلخانه‌سنه جلب و دعوتله بر مجلس مكالمه عقد ايده‌رك، مقاصد دولتى تشريح و آتياً قيل وقال حدوثنه محل قالمامق اوزره اولبابده‌كى فكرلرينى‌ده بيان ايله‌ملرينى تأييد ايتمه‌سى اوزرينه، خصوصات مذكوره‌نك امور داخليهٔ دولت عليه‌دن اولوب تعديل و عدم تعديلى ارادهٔ سنيه‌يه منوط بولونديغنى تكرار ايتمكله برابر تصحيح اولونان فرمانده تعليماتلرينه مغاير برجهت كورمدكلرندن بحثله جمله‌سى تصويب ايله‌دكلرينى مبين آتى‌الذكر سندى اعطا ايتمشلردر:

«بزكه زيرده محررالامضا دول اربعهٔ متفقه مأمورلريز، طرف شاهانه‌دن محمدعلى‌پاشايه اعطا بويوروله‌جق فرمان عالى مسوده‌سى معلوممز اولديغندن مسودهٔ مذكوره‌ده طرفمزدن بركونه اعتراضه محل‌ويرر هيچ‌برشى كوروله‌ديكنى اعلان‌وانبا وفرمان‌عالئ مذكورك‌بر آن اول محلنه ايصالنه همت بويورلمه‌سنى وكلاى سلطنت‌سنيه حضراتندن التماس ورجا ايدرز».

بونك اوزرينه تعديلاً اصدار اولونان‌فرمان همايون، وويركو ماده‌سنه دائر امرعالى ايله

مطالب واقعه‌نك صورت قبولنى متضمن مقام صدارتدن محمدعلى پاشايه يازيلان تحريرات ساميه، خواجكان ديوان‌همايوندن كمال‌افندى[١] وداعيله سعيدمحب افندى‌يه ارسال‌قلنمشدر اولبابده‌كى تحريرات ساميه‌ده « مسئولات واقعه‌دن وراثت ماده‌سنك انتخاب صورتندن صرف‌نظرله اولاد واحفاد ذكورك بيوكدن بيوكنه انتقالى ، وربع ويركو ترك اولونه‌رق ايالت‌مصريه ايچون اعطا اولونه‌جق ويركونك مقطوعاً ويرلمسى، وتوجيه مراتب‌خصوصنده فريق وميرلوالر بوطرفدن استيذان ايدلمك اوزره ميرآلاى رتبه‌سنه قدر طرفلرندن اجرا قلنه‌بيلمسى ، وكلخانه خط همايوننده مندرج اولان امنيت جان ومحفوظيت عرض وناموس قضاياى طبيعيه‌سى هيچ برمحلده برصورتله استثنا قبول ايتميه‌جكندن اساس خطهمايون وقتاً من‌الاوقات بر وجهله اخلال اولنمامق ، وكافهٔ دول متحابه ايله ياپلمش وياپيله‌جق معاهدات سنيه كاملاً ايفا ويد واحد اصولى الغا قلنمق شرطيله قوانين سائره‌نك اورالرك اقتضاى موقعنه تطبيقاً حسن‌اجراسنه باقلمه‌سى، ويركولرك تحصيلى بوطرفده دفتردارلر معرفتيله‌اجرا اولنمقده ايسه‌ده‌بواصول اوطرفجه متعسرالاجرا كورنديكى تقديرده مطلوب‌وملتزم عالى وجهله دائرهٔ عدل وانصافدن چيقلمامق اوزره اولبابده بر حسن صورت استحصال قلنمه‌سى ، وقوانين‌سائره ومناوبهٔ‌عسكريه خصوصنده‌دخى‌اقتضاى موقع‌واستعداد اهالى‌يه‌توفيق‌اولنمسى، وحل وقوعنده نصب اولونه‌جق والينك اراده بيورلديغى حالده لاجل التشكر درسعادته كلمسى، واصول‌حقانيته توفيقاً‌تعيين قلنان سكسان‌بيك كيسه ويركوى سنوينك وقت‌وزمانيله تاديه وبقاياى متراكمه‌نك بلانقصان تسويه‌ايدلمسى، دول‌متفقه سفراسيله ويريلن قراروجهله ارادهٔ سنيه‌يه اقتران ايده‌رك ، وبالاسى خط همايون‌ايله موشح بر قطعه فرمان و ويركونك مقدارينه دائرديكر برقطعه‌امرعاليشان اصدارقلنه‌رق، كمال‌افندى معرفتيله ارسال اولونديغى تبليغ ايدلمشدر .

محمدعلى‌پاشا شرائط‌مشروحه‌يه تماميله‌موافقتله فرمان‌عالى‌يى مراسم مخصوصه‌ايله قرائت وطوپلر انداختيله شهرآيين اجرا ايتديرمش ، ومقام صدارته برقطعه تشكرنامه كوندرمش اولديغى كبى مخدوملرندن سعيدبكى‌ده لاجل‌التشكر درسعادته اعزام ايله‌مسيله ، ميرمشاراليه فريقلك رتبه‌سيله‌تلطيف، وكنديسنك‌تطييب خاطرى‌ايچون تعيين اولونان‌ويركو مقدارى‌ده آلتمش‌بيك كيسه‌يه تنزيل قلنمشدر .

مسئله‌نك بوصورتله حل‌قطعى‌يه اقترانندن صوكرا لونده‌ده بولونان دول‌متفقه سفراسى

[١] مكرراً معارف واوقاف نظارتلرنده بولونمش اولان اعيان قديمه‌دن كمال پاشادر .

١٥ تموز ١٨٤٠ تاريخلى مقاوله‌نامه‌نك مفسوختيتى مبين برمقاوله‌نامه تنظيم، ومتعاقباً فرانسه دولتى‌ده داخل اولديغى حالده‌آلتى دولت سفراسى بيننده ١٢ تموز ١٨٤١ تاريخلى بوغازلر مقاوله‌نامه‌سى عقد وامضا ايديله‌رك دولت مشارالبهاده اتحاد دولى‌يه ادخال قلنمشدر .

باب‌عاليجه سعيدمحب افندى‌يه ويريلن تعليمات ، وآنك طرفندن تقديم اولونان لايحه ايله مقام صدارتله محمدعلى پاشابينده تعاطى ايديلن محررات، ومشاراليهك تشكرنامه‌سى عيناً زيره‌درج ايديلوب اصداراولونان معدل‌فرمان‌عالى‌ده اسكى‌دستورك برنجى، ولطفى تاريخنك آلتنجى جلدلرنده مندرج بولونمشدر .

مأموريت مخصوصه ايله محمد على پاشا نزدينه كوندريلن ديوان دعاوى
ناظرى سعيد محب افندى‌يه ويريلن تعليمات صورتيدر

افندئ مشاراليه كندويه تخصيص اولنان واپور سفينهٔ همايونه ركوب ايله طوغريجه‌اسكندريه‌يه عزيمت ايدرك يدينه اعطا اولنان وراثت مصريه فرمان عاليسيله سودان ايالتلرينك توجيهنه ووصاياى سائره‌يه دائر اولان ديكر امر عالى‌يى وتحريرات حضرت وكالتپناهى‌يى محمد على پاشا حضرتلرينه تسليم واعطا ولله‌الحمد ، بر وقتدنبرو سورنمكده اولان اختلافات ومنازعات كلياً بر طرف اولمش اولديغندن بوندن بويله هيچ بر كونه آيريلق وغيريلق قالميه‌رق دين ودولت وملك وملت ايچون كوكل برلكيله چالشلمق لازم كله‌جكنه دائر كلمات مناسبه دخى تفهيم وابنا ايليه وچونكه بوتللو اوامر عليه‌نك ترتيب ديوان اولنه‌رق رسماً قرائت ايله‌جمله‌يه اعلانى‌اقتضاى مصلحتدن اولمغله مشاراليه محمد على پاشا حضرتلرى بو اصولى كندولكندن اجرا ايده‌جك اولور ايسه فبها اولمديغى صورتده افندئ مشاراليه طرفندن بو خصوصده اخطارات واقدامات مقتضيه اجرا قلنه

مشاراليه محمد على پاشا حضرتلريچون بر قطعه نشان عاليشان ايله برعدد فس علامتى مشاراليهه توديع قلنمش اولديغندن فرمان عالى قرائتى كونده مشاراليه محمد على پاشا حضرتلرينك ذكر اولنان نشان وعلامتى تعليق ايلمسى لازم كله‌جكنه بناءً مشاراليه محمد على پاشا حضرتلرنده بو صورتى اجرايه دائر بر كونه استعداد كورلديكى حالده افندئ مشاراليه طرفندن اخطار وافاده اولنه

ذكر اولنان وراثت فرمان عاليسنده محرر ومذكور اولديغى وجهله بوندن بويله مصر واليسى اوله‌جق ذواتك بالذات درسعادته ورود ايله مأموريتلرينك بوراده اجراسى مشروط ومقرر اولوب فقط مشاراليه محمد على پاشا حضرتلرينك شيخوخت وسن پيريسى جهتيله كندوسنك متاعب سفريه‌يى اختيار ايلمسنه شفقت سنيهٔ حضرت شاهانه قائل اولمامش اولديغى وشوقدركه بو دفعه حقنده ظهوره كلان الطاف جليلهٔ جناب جهانبانى‌يه تشكراً مخدوملرندن برينى بو جانبه اعزام ايدر ايسه محظوظيت سنيه‌يى موجب اوله‌جغى قضاياسى دخى مقدمات مناسبه ايله كندوسنه بيلديريله

ذكر اولنان وراثت فرمان عاليسنده مندرج اولان شرائط وكرك ديكر فرمان عاليده محرر اولان كيفياته مشاراليه محمد على پاشا حضرتلرينك هيچ بر ديه‌جكى اوليه‌رق درحال جمله‌سنى قبوله

واجرا ايلمسى لازم كاور ايسه‌ده شايد خلاف مأمول مواد مذكوره‌دن بعضيلرينه ايليشوبده اظهار تردد ايده‌جك اولور ايسه اوحالده بوخصوصلرده قرار عالئ شاهانه قطعى اوله‌رق هيچ بريسنك تبديل وتغييرى ممكن اوله‌ميه‌جغنى و دول فخيمهٔ متفقه طرفلرندن دخى تجويز اولنميه‌جغنى مقدمات اقناعيه ايله بيان ايدرك ومشاراليه ينه قانع اولميوبده دعواسنده اصرار ايده‌جك اولور ايسه اول تقديرده مصلحتى تكرار اعمال اسباب جبريه مركزينه كتورمكسزين بتورمك كندو حقنده خيرلو اوله‌جغنى وشرائط مندرجه‌دن برينك عدم قبولى حالنده وراثت مساعدهٔ سنيه‌سنه خلل كله‌جكنى دخى سويليه‌رك مشاراليهك يوله‌ياترلسنه سعى وهمت قلنه

افندئ مشاراليهك اسكندريه‌يه وصوليله اولكى وياخود ايكنجى ملاقاتده مشاراليه محمد على پاشا حضرتلرينك نه‌اصول طوته‌جغى اكلاشيله‌جغندن اكرچه بش آلتى كون ظرفنده مأمورينك بروجه دلخواه رهين ختام اوله‌جغى تبين ايدر ايسه اوحالده چار چابق عودت ايتمسى لازم كله‌جكى مثللو شايد مصلحت اوزون اوزون مباحثاته متوقف كورينوبده كندوسنك اون بش يكرمى كون قدر اقامتى ايجاب ايتديكى حالده دخى چونكه محمد على پاشانك ابتداى امرده نه‌اصول طوته‌جغى ونصل لسان قوللانه‌جغى بوطرفده بيلنمك اقتضاى مصلحتدن اولمغله اسكندريه‌يه وصول ايله مشاراليه محمد على پاشا حضرتلريله ملاقاتندن برقاچ كون مرورنده كسب ايده‌جكى معلوماتى متضمن تحريرات ايله ذكر اولنان واپور سفينه‌سنى بوطرفه اعاده‌سى دخى جائز اوله وشايد مشار اليه محمد على پاشا حضرتلرى افندئ مشار اليهك افادات واقعه‌سنه هيچ حوالهٔ سمع اعتبار ايتميوبده تكليف اولنان شرائطى بتون بتون عدم قبول صورتنده اولور ايسه اوحالده چونكه دول متفقه ايله بومصلحتك يكيدن سويلشلمسى لازم كله‌جكندن مشاراليه محمد على پاشا حضرتلرينك شرائط مذكوره‌نك عدم قبولنى تحريراً بيان ايتمسى لازم كله‌جكنى افاده ايله مشاراليه محمد على پاشا حضرتلرينك ديه‌جكى هرنه‌ايسه صراحةً يازدروب باب عالى‌يه بالتقديم جوابنه انتظار اولنه

تقاسيط مصريه ايله كريد وبرية‌الشامك سنين سابقه ويركولرينه دائر ديكر برقطعه فرمان عالى اصدار اولنه‌رق افندئ مشاراليهه اعطا اولنمش اولمغله كرك تقاسيط مصريه وكرك كريد جزيره‌سى ويركوسنى اشبو سنهٔ حاليه اخرينه قدر وبرية‌الشام ويركوسنى دخى آلالى بش سنه‌سى غايتنه دكين مشاراليه محمد على پاشا حضرتلرينك تماماً تأديه ايلمسى لازم كله‌جكى وبونلرك اوزرينه هيچ برشى ديه‌ميه‌جكى بديهياتدن اولوب انجق محمدعلى پاشا اشبو بقايا اقچه‌سنى دونمای همايون شاهانه‌نك اولطرفده توقفى مدتنده وقوعبولان مصارفه مقابل صورتيله محسوب ايتمك صددنده اولديغى حالده چونكه دونمای همايون شاهانه‌نك اولطرفه كتمسى و اوراده توقيف اولنمسى رضاى عالى‌يه موافق صورتله اولمديغنه مبنى وقوعبولان مصارفك دخى طرف دولت‌عليه‌دن قبول اولنمسى جائز اوله‌ميه‌جغى ظاهر وحتى بوخصوص مقدمجه دول فخيمه ايله منعقد اولان معاهدهٔ واقعه‌نك خلافى اوله‌رق يعنى دونمای مذكور ايچون بركونه مصرف استنلامسى معاهدهٔ مذكوره شرائطندن اولمغله قطعا بقاياى مذكوره‌نك بومقوله شيلره محسوبى صورتى تجويز اولنميه‌رق درحال استيفا واستحصالى صورتنه همت‌ايله برصورت قويه‌يه ربط اولنوب فرضا برية‌الشامك آلتى آلتى سنه‌سى ويركوسنى محاربات واقعه سببيله تماميله تحصيل ايده‌مديكنى بيان‌ايله بونك ديكر بقايا تنظيماتنه قارشديرلميه‌رق بشقه‌جه تسويه‌سى لازم كله‌جكنى مشاراليه محمد على پاشا حضرتلرى افاده ايده‌جك اولور ايسه فى‌الواقع برية‌الشامدن سنهٔ مرقومه‌يه

محسوباً هرنقدار شى تحصيل ايده‌بيلمش ايسه كندوسندن وماعداسى دخى كوستره‌جكى سندات صحيحه اقتضاسنجه محللرندن تحصيل اولنمق ايجاب ايده‌جكندن برية‌الشامك اشبو آللى آلتى سنه‌سى ويركوسنه اوراده برصورت‌ويرلك ممكن اوله‌مديغى حالده مشاراليه محمد على پاشا حضرتلرى طرفندن درسعادته برمأمور ارساليله بوراده خزينه‌جه تسويه‌سنه قرار ويريله

ذكر اولنان وراثت فرمان عاليسنده محرر اولان مأمورين تدقيقيه فقره‌سندن مرادعالى چونكه مصر وارداتنك ربعى طرف دولت عليه‌يه عائد اوله‌جق ومصر اهاليسنك ادا ايده‌جكلرى ويركودخى دولت عليه‌نك قوانين جديده‌سنه تطبيق اولنه‌جق اولديغندن مصرك واردات صحيحه‌سى نه‌مقداره بالغ اوله‌جغى واهالى حقنده دخى نه درلو معامله اولنه‌جغى بيلنمك ايچون مصره جانب دولت عليه‌دن بر مأمور ارسال واقامه‌سى قضيه‌سندن عبارت اولوب كيده‌جك مأمور ايسه تحصيلات ومصارفاته بالذات مداخله ايتميه‌رك مأموريتى تحقيق احوال ومارف دولت عليه‌يه عائد اولان مبالغى استيفا ماده‌لرينه منحصر اولديغنه نظراً بونده محمد على پاشانك چكنه‌جكى برشى اولميوب بالفرض كندوسى تردد ايده‌جك اولسه بيله بووجهله قطعياً قراركير اولمش ماده‌نك تغييرى ممكناتدن اولمامغله بو خصوصك كندوسيله مذاكره‌سى صره‌سنده كيده‌جك مأموره چونكه دولت عليه‌يه عائد وارداتى استيفا ايده‌جكندن دفتردارلق عنوانى ويرلمسى مناسب اوله‌جغى دخى مقدمات مناسبه ايله افاده اولنه

پاشاى مشاراليه كچنده سعادتلو مظلوم بك افندى ايله وارد اولان تحريراتنك برنده فرارى احمد پاشا ايله شريف اغا وعثمان بك اوراده قاله‌جقلرى جهتله فاميليالرينك اولطرفه كوندرلمسى التماس اولنمغله بوخصوصده دريغ معامله‌سى اولنمز ايسه‌ده بوطرفده بولنان سليم پاشا ايله حاجى‌منيب‌افنديك اولطرفده اولان حرملرينك بوطرفه كوندرلمسى مقدما مير مومى‌اليهه سپارش اولنه‌رق محلنده افاده اولندقده سليم پاشانك عيالى محمد على پاشانك اقرباسندن اولمسى ومومى‌اليه منيب افنديك حرمى دخى كندوسندن خشنود اولمامسى جهتله يكده حبر اولنه‌ميه‌جغنه دائر كلمات ايراد اولنمش ايسه‌ده پاشاى مشاراليهك حرمى برلكده بورايه كلوب مكره‌دن ايستر ايسه ينه اولجانبه كتمسى قابل اوله‌جغندن ومنيب افنديك عيالى دخى بالفرض خشنود اولسه بيله كندوسى بورالى اولمسى جهتيله اولطرفده قالمسى مناسب اوله‌مه‌جغندن حاصلى بونلرك وكرك اولطرفده بولنوب كچنده بورايه كوندرلمسى افاده اولنان ميرالاى ابراهيم بكك درسعادته باى حال كوندرلمسى ايجاب ايده‌جكندن سالف‌الذكر فراريلر فاميليالرينك اولجانبه كوندرلمسى بونلرك كلرينه مقابل ومشروط طوتلمش اولمغله بوخصوصى دخى ايجابى وجهله افاده ايدرك مومى‌اليهمانك عيال واولادلريله ابراهيم بكك بوطرفه ارساللرى خصوصنه دخى صرف همت ايليه

عساكر بحريه برنجى الايله مقدما دونمای همايون ايله كتمش اولان بروسه رديف الايى عساكر مصريه‌نك برية‌الشام طرفندن چكلدكلرى صره‌ده اردوى همايون طرفنه نقل و تسليم اولنمش ايسه مطلوب حاصل اولمش اوله‌جغى مثللو شايد عساكر مصريه ايله برابر ايالت مصريه داخلنه‌التمش اولديغى حالده بوكره درسعادته كوندرلمرى لازم كله‌جكندن ذكر اولنان الايلر اردوى همايون طرفنه ترك وتسليم اولنمديغى تقديرجه كافهٔ ضابطان ونفرات ومهماتيله بوطرفه كوندرلمك اوزره بوبابده‌دخى ايجاب حالى اجرايه افندئ مشاراليه جانبندن بذل رويت اولنه

مأموراً مصره اعزام اولونان سعيد محب افندی طرفندن تقديم قلنان لايحه صورتيدر

نسيم توفيق نعم الرفيق جناب باری وامداد توجهات معالی ايات وكالتپناهيلری ايله درسعادتدن حركت عاجزانه‌مك بدنجی سبت كونی ساعت ايكی بچق صولرنده بالسلامه اسكندرون ليمانه لنكرانداز وصلت اولندقده مصر واليسی دولتلو محمدعلی پاشا حضرتلری طرفندن زكی افندی كلوب سلام تبليغيله رسم خوش آمدی‌يی ايفا ايدوب برلكده كيدك اوزره حاضرلنلمش ايكن مشاراليه حضرتلری جانبندن تكرار بر ادم كلەرك امرعالی بوراده‌ می يوخسه مصرده‌ می قرائت اولنه‌جقدر ديو سؤال ايتدكده اول بوراده بعده مصرده دخی اوقوب جمله‌يه اعلان لازمدر ديو وقع اولان جواب چاكری‌يه مبنی بعض موزيقه وعسكر ترتيب اولنمق اوزره بر ايكی ساعت قدر توقف ايدكز كاور خبر ويرم ديو مومی‌اليه زكی افندی عودت ايتمش وساعت بش راده‌لرنده مشاراليه حضرتلرينك صندال ايله افندیٔ مشاراليه تكرار كلوب عسكر وموزيقه حاضرلاندی سزه پاشا حضرتلری منتظردر قالقكز كيده‌لم ديو سويلمش اولديغندن امرعاليشان بوراده‌ می قرائت اولنه‌جقدر ديو سؤال چاكری‌يه خير بر كره پاشا حضرتلری كوره‌جكلر بوللو جواب ويرمش ايدوكندن معيت عاجزانه‌مه مأمور بيورلمش اولان شفيق بك بنده‌ٔ كمينه‌لرينی بالاستصحاب ذكر اولنان صندال‌ه بنوب اسكله‌يه چيقلدقده مشاراليه حضرتلرينك سايهٔ شوكتوايهٔ حضرت جهانداريده ليمان مذكورده موجود كميلری دوناتدريله‌رق طوپلر انداختيله اظهار شادمانی وتشكر اولنمش واسكلهٔ مذكوره‌دن موزيقه‌وعساكر بحريه‌الای البسه‌لريله چاكرلرينی قارشولمش اولوب الحاصل مشاراليه حضرتلريله لدی‌الملاقاة بعض افواهی كلامدن صكره حامل اولديغم اوامر عليه‌يی مشاراليه طلب ايلمش اولديغنه بناءً كمال اداب وتعظيم ايله ارائه و تسليم ايدوب اولا امرنامهٔ سامیٔ وكالتپناهيلرينی وبعده ورائت امر عاليسنی سامی بكه قرائت ايتدردكده بو امرعاليده مندرج شرائطك اعلانی بوراجه اختلالی موجبدر ديمش اولمسنه جواباً اعلانی اختلاله بادی اولميه‌جقندن بشقه توابعين وسامعين بنده‌لرينه مستلزم مباهات وافتخار اوله‌جق بر عنايت عظمادر ديه‌رك عند عاجزانه‌مده اولان تعليمات سنيه موجبنجه ديلم دونديكی مرتبه وعقلم ايرديكی درجه تشويقات لازمه وتهديدات ايجابيه‌نك اجراسيله ذكر اولنان اوامر عليه‌نك ديوان ترتيبيله قرائت وجمله‌يه اعلان واشاعت اولنمسی ايجاب حال ومصلحتدن بولنديغنی افاده وتفهيم اولندقده الله‌ولی‌نعمتم پادشاهمه عمرو برسون بن پادشاهك قوليم بووجهله حقمده احسان بيوريلان عنايتك شكرندن عاجزم جمله امر وفرمانلرينك سرعت تنفيذ واجراسی فريضهٔ ذمتم اولديغی دركار اولوب انجق فرمان عاليشانك شمدی علناً قرائتی بو حواليجه بعض محاذيری مستلزم اوله‌جقندن بوندن صكره اقتضاسنی مذاكره ايدر وايجابنه باقارز ديو افاده وبيان ايتمش وطرف عاجزانه‌مدن ذكر اولنان شرائطه دول فخيمهٔ متفقه‌نك الفمام رأی ومعرفتيله صورت ويرلمش وبونك اوزرينه ارادهٔ قاطعهٔ ملوكانه متعلق بيورلمش اولديغی ووراثت ماده‌سی بوشرائطه مشروط ايدوكی ايراد ودرميان اولنمش هله جمله‌سی صكره مذاكره اولنور ديمسنه مبنی مومی‌اليه سامی بك دخی افندی كمی يورغيندر ارتق استراحت ايلسونلر اذن ويريكز سوزيله مجلسدن قالقيلوب تخصيص اولنان مومی‌اليه ذكی افنديك خانه‌سنه كلنمش ايدوكی.

بازارايرتسی كونی تكرار كيديلوب نصلسك اوغلم كيفكز كوزليدر راحتميسكز ديو واقع اولان سؤالنه بر مدتدنبرو سورنكده اولان اختلافات ومنازعات لله‌الحمد والمنه سايهٔ شوكتوايهٔ شاهانه‌ده

برطرف اوله‌رق برآيريلق غيريلق قالمامش اولديغندن راحتم خوش ايسه‌ده اولكی كون بعض شرائطك اويه‌ميه‌جمی يعنی فرمان عاليشانك علناً قرائتی اويه‌مازقلقلی ايما وافادهٔ دولتلری بنده‌كزی اشوری مكدر ايلدی ديمكلكم اوزرينه اوغلم فرمان عاليشانك علناً قرائتنده محذور چوقدر اولا مصر ايالتی اوقدر عسكرله اداره اولورمی ديه واقع اولان افاده‌سنه جواباً سايهٔ مكارم وايهٔ حضرت ملوكانه‌ده لله‌الحمد ايالت مصرده بركونه اختلال يوق بوعسكر بورالرك محافظه‌سنه كافی ووافی كوريور ديو ايراد وبيان اولنمش وكوزل اما بوراسی افريقا قطعه‌سنك وبلكه استانبولك كليدی مثابه‌سنده‌در بوراده بركونه اختلال بوغسه‌ده زياده عسكر اولمسی دولت عليه‌يه فائده‌لودر يعنی سفر وقوعنده دولت عليه‌يه عسكرك لزومی اولوب امر وطلب بيوريله‌جق مقدار عسكر كوندررم ديمش اولديغنه جواب اوله‌رق واقعا بوندن صكره دولت عليه‌نك بومقوله خدمترنده بولنمق سزلره لازمدر ومأمولزده بويله‌در بالفرض معاذالله تعالی افريقا قطعه‌سنده برحادثه ظهور ايتسه‌يله چارچابق وقوع كيفيت بيان ولزومی كوريلان عسكرك يكيدن ترتيب وتداركی خصوصی طرف سلطنت سنيه‌دن استيذان بيورلديغی تقديرجه ايجاب مصلحت واقتضاسنه كوره مساعده ومعاونت بيورلمسنده شبهه يوقدر اراده بيوريلان مقدار عسكر الويرر يوللی برتفصيل افادهٔ عاجزانه‌مده مادامكه طرف سلطنت سنيه‌دن لدی‌الحاجه طرف عاجزانه‌مه بوصورتله مساعده ومعاونت بيوريله‌جق حالده سويلديككز سوزلر يوللودر وبويله اولديغی تقديرده شمديلك اراده بيورلديغی مقدار عسكر دخی واقعا ايالت مصرك محافظه‌سنه كافی كوريتور بريةالشام طرفلرندن كلمكده اولان وبو طرفده بولنان عسكرك چوركنی بالتفريق برمنطوق ارادهٔ سنيهٔ شاهانه اقتضاسنك اجراسنه باقوب اولمقدار عسكردن زياده استخدام ايتمم وطرف سلطنت سنيه‌دن هر نوقت عسكرك لزومی اولوب طلب بيورلور ايسه چالشور چبالرم وتجهيز ايدر اراده بيوريلان محله درحال ايصال وارسالنه سعی وغيرت ايدرم ديو بيان وتعهد ايتمش ومصرده موجود دونغه دخی سفن ودونغمای شاهانه‌دن معدود اولديغندن عسكر مثللو طرف سلطنت سنيه‌دن هرنه زمان وقاچ قطعه وياخود طوپی ايستنور ايسه چارچابق مكمل اولمق اوزره سوق وارسال اولنمسنده تجويز قصور ايتميه‌جكنه وزياده كمی انشاسندن صرف نظر ايده‌جكنه وفرضا ذكر اولنان سفينه‌لردن برييسی عملدن ساقط اولديغی حالده ديكرينك انشاسنه اذن ورخصت عالی تحصيليله بعده انشا ايليه‌جكنه دخی قوی سوز ويرديرلمش اولديغی ومصرده ضرب اولنمقده اولان سكهٔ شاهانه‌يی بوندن بويله ضربخانهٔ عامره جانبندن ارسال بيوريله‌جق نمونه‌يه تطبيق ايدرك امرعاليده تصريح بيورلديغی وجهله مصر ضربخانه‌سنده دخی اويله‌جه عينی اوله‌رق ضرب سكه‌يه دخی تعهد ايتدبرلمش ايدوكی .

امرعاليده كوستريلديكی وقانوننامهٔ همايون اقتضاسی وجهله بوطرفده اولان عسكرك بش سنه‌ده برتبديلی نصل اوله‌بيلور ديووقوعه كلان سؤالنه عساكر منتظمهٔ شاهانه نفراتنك اكثری مدت مديده وطن وفامليالرندن دور اولمق وبعضاً ايشلرينه فتور كتورمك حسبيله درسعادتده استكی اولمرك مرحمةً بش سنه‌ده برتبديللرينه مساغ وسترلمسی بودفعه شرفسنوح بيوريلان ارادهٔ سنيهٔ شاهانه اقتضاسنجه قانوننامهٔ همايونه ذيل اولنمش ومصر ايالتی ملك پادشاهيدن وسكنه‌سی تبعهٔ دولت عليه‌دن وعسكری دخی جيوش منتظمهٔ شاهانه‌دن معدود بولنمش اولديغندن برموجب امرعالی ايجابی اجرايه همت بيورمكز لازمدر ديمش ومشاراليه حضرتلری طرفلرندن واقعا بورانك عسكرينك دخی قانوننامهٔ همايونه تطبيقاً استخدامی لازمه‌دن ايسه‌ده بوعرب طائفه‌سی روم اهليسنه بكزمەيوب لااقل بر نفر

بش‌سنه‌ده كوجيله اياق تعليمنى اوكره‌نه‌بيلور بوجهتله بش‌سنه‌ده بر يرينه بشقه‌لرى النسه معلم‌عسكر حكمنده اوليه‌رق براغى باشى بوزوق عسكرى ديمك اولور ٠ملومكزدريا رومطرفلرنده دخى بر ايالت درونده بولنان انسانك مزاجلرى ديكرايالت‌خلقنه بكزه‌من بورالرك‌عسكرى اون‌بش‌سنه‌ده برتبديل اولنمق ايجابندندر زيرا بالفرض بش‌سنه‌ده تبديل اولنسه هم فلاحت و زراعت كرو قالور وهمده عساكر منتظمه حكمنه كيره‌من ارتق بورالرك سكنه‌سى احوالنى بن‌پك‌ايى‌بيلورم وحقيقت حالى‌افاده ايدرم بوبابده معذورم بوخصوصه مساعده اولنمسنى‌ضرورى رجا ايدرم برده قول اغاسندن يوقارو رتبه‌لر استيذان اولنمسى امرعالئ ٠مذكورده بيان بيورلمش اولوب انجق مقدم عساكر نظاميه توجيهاتنده ميرلوايه قدر مأذون بولنديغم حسبيله شمدى‌يه قدر بلا استيذان عساكر مرقومه توجيهاتى اجرا ايتمش اولديغمدن شمدى نصل اولور يوللو سؤالنه طرف عاجزانه‌مدن واقعا توجيهات عسكريه‌يه مقدم ٠أذون ايسه‌كزده اولكى اصول اووقتك حكمنجه‌در لله‌الحمد شمديكى حالده سايهٔ ملوكانه‌ده هربرشى برطرف اولديغندن وبعض مشيران ووزرا معيتلرنده بالايجاب بولنان عساكر منتظمهٔ شاهانه‌نك توجيهاتى هرقنغى ٠شير ووزير معيتنده بولنور ايسه قول اغالغندن يوقارو بولنان رتبه‌لرك توجيهى بالاستيذان اجرا اولنمقده ومعيت دولتلرنده اولان عساكر، جنود منتظمهٔ شاهانه حكمنده ايدوكندن استيذان ايله اجراسى موجب ٠باهات اولور بركيفيتدر دينيله‌رك جواب ويرلمش وجانم اوغلم بو ماده برشى ديمك دكلدر وهرخدمتكارك قدرى افنديسنك عندنده درجه درجه‌در مقدم مأذون اولوب شمدى بويله ٠أذون اولمامقلغم كسر نفوذمى مؤدى اوله‌جقدر چاره‌سز كافى‌السابق مأذون اولمقلغمى التماس ونياز ايدرم ديمش افندم نچون برشى ديمك‌دكلدر بيوررسكز عساكر منتظمه دولت عليه‌نك روحى مثابه‌سنده‌در وبالجمله قانون ونظاملرينه دقت اولنمق جمله‌مزك فريضهٔ ذمتيدر ديدم واقعا قانون ونظاملرينه باقلمق جمله‌مزه لازم بنم ديديكم شو مأذون اولمامقلغم خصوصى ديمكدر ديو سويلمش اولوب قولكز بوبابده هرنقدر مدلل سوزلر ايله اسكاته صواشمش ايسه‌مده مثمر اولميوب يعنى اسكات وموافقى ممكن اوله‌مامش اولديغى .

مخدوم بكلردن بريسى‌دخى‌درسعادته‌ارسال بيورلسه ديدم پك‌كوزل‌اولور عجبا قنغيسنى‌كوندره‌يم طوروم عباس‌پاشايمى‌كوندرسه‌م ديدكده كندو اولادلركزدن اولسه دها كوزل‌اولور وهمده مبارك خاكپاى حضرت شهنشاهى‌يه يوز سورر وكلاى فخام حضراتيله كوريشور محظوظيت ملوكانه‌يى دخى مستلزم‌اولور ديو جواب‌اعطا اولنمش‌اولوب اويله ايسه بيوكلرى سعيدبك اوقور يازار وفارسى وعربى فرانسزجه وانكليزجه تكلم ايدر وهمده منفش كيجيدر سعيدبكى انشاالله تعالى اول بهارده سامى‌بكى ترفيق ايدر درسعادته كوندررم ديمش .

وراثت امر عاليسنده فامليانك حل‌الى وقوعنده ايچلرندن مناسبى دولت عليه‌جه بالانتخاب درسعادته جلب‌ايله مصر واليلكنه تعيين بيوريله‌جغى اكرچه محرر ومذكور ايسه‌ده بونك فامليامك بيننده اختلال وبلكه بادئ قتال اوله‌جغى امر اشكاردر صاغلغمده فامليامه بو فنالغى تجويز ايتمم زيرا بيوكلرى طورركن كوجكى والى اولديغى حالده ميانه‌لرينه برودت كيروب عاقبت اختلالى موجب اوله‌جغى بللو بر شيدر ديو ايراد وافاده‌لرينه جواب اوله‌رق جناب‌الله هركسه درجه درجه عقل ودرايت احسان ايلمشدر فامليا كزده موجود بولنه‌جق ذواتك دخى قابليتلرى بربرندن فرقلى اوله‌جغى جهتله ايچلرندن حكومته لياقتى نمايان هركيم بولنور ايسه اوذاته احسان بيورلديغى وعقل ودرايتى

مناسبتيله حسن اداره‌يه موفق اولديغى حالده فامليا كزك اسايش وراحتلرى استحصال اولنمش ديمك اوله‌جغندن بودقيقه‌لرى دولت عليه سزدن زياده دوشنمش وارادهٔ سنيهٔ شاهانه دخى بوصركزده متعلق بيورلشدر ديه‌رك بيان اولندقده لا ! لا ! بيوك كوجكه اطاعت ايتميه‌جكندن بهمه‌حال بينلرنده اختلافات و منازعات وقوعبوله‌جغندن بالاخره جمله‌سنك پراكنده وتارمار اوله‌جقلرى كون كبى اشكاردر حل الى وقوعنده فامليامك ايچلرندن قنغيسنك حكومته لياقتى اولوب اولمديغى بردن‌بره نصل اكلاشيلور ديملرينه جواباً افندمزك فامليا كز سائر فامليايه مقيس اولميوب معروف ومشهور اولمقدن ناشى جمله‌سى بشقه بشقه نزد دولت عليه‌ده واولياى امور حضراتى قرنداشلركز عندنده معلوم اولور ديمش ايسه‌ده بونلرك ايچلرندن درايتلوسى اويله بردن بره بيلنه‌من الحاصل بوندن بويله امر حق وقوعنده بيوك اولادلرمدن درايتلو وواليلكه لايق ومستحق هركيم ايسه مصرك جمله وجوه وعلما واهالى وفامليامده ودائره‌مده موجود بولنانلر طرفلرندن عرض محضر ترتيب اولندقدن صكره دولت عليه طرفندن دخى مساعده بيوريله‌رق اكا توجيه ودرسعادته دخى جلب بيورلمق لازمدر ديمش وخدا بيلور بو بابده اشورى اتيان دليل وبراهين ايله اسكات قيدنده اولنلمش ايسه‌ده اعادهٔ كلامدن غيرى سوز سويليوب نهايت صاغلغمده فامليامى خطره براقم وطرف سلطنت سنيه‌دن بونى نياز ايده‌جكم ديه‌رك ختم كلام ايلمش اولديغى .

وراثت امر عاليسنده مندرج ومشروح اولديغى وجهله ايالت مصرك ربع حاصلاتى خزينهٔ جليلهٔ شاهانه‌يه وقت وزمانيله ارسال اولنمق لازمه‌دن اولديغى افاده اولندقده مصر ايالتنك حاصلات مقرره‌سى عادى مصارفه قارشولق اوله‌من وبونجه ٠صارف نره‌دن ويريلور دينيلور ايسه كندمك واولاد واحفادمك سايهٔ شاهانه‌ده مالك اولدقلرم چفتلكات وسائر تجارات حاصلات واقعه‌سندن اويشدريلور بوماده‌يه ديه‌جك بوله‌ميورم [ديمش اولديغنه سايهٔ احسانوايهٔ ملوكانه‌ده ايالت مصرده حصوله كلان اموالك ربعى خزينهٔ جليلهٔ مذكوره‌يه احسان بيورلديغى حالده قصور ثلث و ثلثانى مصارف واقعه‌لرينه كافى وبلكه زياده كورينور زيرا تقليل عساكره برموجب ارادهٔ سنيه همت بيورلمش اولديغندن وبوندن بويله مجدداً حرب سفينه‌سى انشا بيورميه‌جقلرندن قصور قالان اموال وحاصلات ٠صارفات دولتلرينى البته اداره ايدر ديو جواب ويرلمش ايسه‌ده جانم اوغلم لفردى اكلارسكز اما ظنم مرادكز بنى اوزمكدر استغفرالله نچون اويله سوء ظن بيوررسكز اشبوربع ماده‌سى وراثته شرط اولنمش ودول فخيمهٔ متفقه‌نك رأى ومعرفتلريله قرار ويريلوب اولبابده ارادهٔ قاطعهٔ حضرت ملوكانه دخى متعلق بيورلمش اولديغندن ذات عاليلرينى وخاندانلرينى وقايةً سويلرم معاذالله تعالى كرك بوماده‌يه وكرك سائر موادك بريسنه لا ، ديمك لازم كلسه يكيدن سفك‌دما مادهٔ كريهه‌سنه سبب اولمق‌ديمك اولور خالصانه افاده ايده‌يم‌ده ينه رأى افندمكدر ديمش اولديغمه‌جواباً جانم بنم مرادم تردد ومخالفت ايتمك دكلدر دول فخيمهٔ متفقه دوستلرمن منصفدر وحق بيلورلر وناحق يره جبر ايتمزلر وبرمحلده ربع حاصلات طشره چيقديغى صورتده اومحلك خرابيتى موجب اوله‌جغنى دول متفقه دوستلرمن انصاف ايله موازنه ايدوب اكلارلر بوراسى دولت عليه‌نك ملكيدر اعمار وخرابيتى ينه طرف سلطنت سنيه‌يه راجعدر هله شو ماده بسبتون وسع عاجزانه‌مدن خارج تكليف مالايطاق ديو بيان ايتمش وطرف عاجزانه‌مدن افندم وراثت ماده‌سى دولت عليه‌ده شمدى‌يه قدر هيچ بربنده حقنده وقوعبولمامش وبو عنايتك تشكرى ضمننده اراده بيورلديغى‌وجهله بورانك

ربع حاصلاتى بهر سنه بالافتخار خزينهٔ جليله‌يه تقديم ايتمك اوزركزه فرض كبى بولنمشدر وذات همايون شاهانه‌نك دخى حقيدر قلقلى سوزلر ايراد اولنمش اولديغندن بنده وملكده پادشاهمكدر هيچ دريغ ايتمم فقط براعتدال كوره‌ميورم كه اظهار مماشاة ايدهيم بالفرض امر وفرمان سنيه‌يه بوصورتله امتثال ايتسه‌م بيله صكره‌لرى بو اقچه ويريله‌من باق كوردكزمى محمد على ينه مخالفت صورتى ابراز ايلدى ديرسكز طوغريجه‌سى وسعمدن كلميه‌جك شيئه بلى ديمم وحقيقت حالى افاده وبوبابده حق عاجزانه‌مده مساعدهٔ سنيه‌نك بيدريغ بيورلمسنى نياز ايدرم ديو ياد وتذكار ايتمش افندم مصر اياليتنك وارداتى جمله‌نك معلومى اولديغندن بروجه اعتدال ربعى مطلوب بيورلدى ذات عاليلرينك دخى بوندن بويله پك چوق مصارفلرى اولميه‌جغندن وبالفرض مصارفى موجب بر شى ظهور ايتسه بيله ينه طرف سلطنت سنيه ايله بالمخابره اقتضاسنه باقيلور وشو ماده‌يه هيچ بر ديه‌جكارى اولمديغندن همان تعهد بيورلسه كوزل اولور زيرا خزينهٔ جليلهٔ شاهانه‌يه بر خدمت ديمك اوله‌جغندن جمله وكلاى فخام حضراتنك ممنونيتلرينى مستوجب اولور ديو اوچ درت دفعه ملاقاتده پك چوق لقردى وسوز سويلنمش ايسه‌ده مشاراليه اصلا اصغا ايتميوب ينه اعادهٔ كلام ايله اصرار ايلمش وقوللكز تكرار افندم ذات عاليلرينى وخاندانكزى وقايةً من غير جدٍ بوقدر كلام سرديله تصديع ايلدم لكن مثمر اوليور ارتق مراد ومرام دولتلرى هرنه ايسه صراحةً باب عالى‌يه اشعار بيورك باقه‌لم نه ظهور ايدر ديديكمده بن شوكتمآب افندمزك قولى وكوله‌سيم حقيقت حالى طوغريجه يازارونياز ايدرم ووكلاى فخام حضراتى دخى حق بيلورلر ديوب ختم كلام ايله بونك اوزرينه هرنه كه سويلنسه بر فائده‌يى مفيد اوليه‌جغندن چاكرلرى دخى سكوت ايده‌رك رفع مجلس اولنمش ايدوكى .

البسه ودونغما وعسكر سنجاقلرى ماده‌لريله سائر نظاماته دائر مواد مذاكره ودرميان اولندقده آجانم بعض دول عسكرلرى اوربه‌لرى برى برينه بكزه‌من وروسيه دولتى عسكرنده دخى اوچ نوع البسه واردر بونده نه ضرر وار ديمش اولديغنه جواباً هر بر دولتك بر اصول وقانونى واردر انلردن بحث لازم كلمز مادام كه جناب دولتلرى افخم وزراى سلطنت سنيه‌دن اولدقلرينه وايالت مصر دخى ممالك محروسهٔ شاهانه‌دن بولنديغنه ومعلوم دولتلرى بيورلديغى وجهله من القديم آستانهٔ شوكت آشيانه‌ده بولنان وكلا وخدمه نصورتله البسه تلبس ايدرلر ايسه ممالك محروسه‌ده بولنان وزرا واهالى اويله‌جه تلبس ايلمك عادت حكمنده ايدوكنه بناءً ذات عاليلرى دخى هر بر اصول ونظاملرينى دولت عليه‌نك اصول ونظام وقانونه تطبيقاً اجرا بيورملرى الزمدر ديو سرد وبيان اولندقده پك كوزل اوغلم بن متعصب دكلم بنده بو نظام البسه‌سنى تلبس ايتمسنى استرم لكن بورالر اهاليسنك براز تعصبلرى زياده‌جه اولديغندن وحالبوكه البسه تبديلى خصوصى تدريجله اوله‌جق موادن ايدوكندن رأيمه حواله بيورك ده صره‌سيله اجراى اقتضاسنه باقارم يعنى كافه‌سنك البسه‌لرينى تبديل ايتدررم و دونغما سنجاقلرى سفن دونغماى همايون شاهانه‌يه كشيده اولنان سنجاقلرك عينيدر فقط عساكر بريه‌نك سنجاقلرى بياض ايدى ودرسعادتدن نمونه بايراق ارسال بيورلديغى حالده عساكر مذكوره‌نك سنجاقلرينى دخى اكا تطبيقاً ياپدررم ديو تعهد ايتديرلمش وتنظيمات خيريه اصول معدلتشمولى اقتضاسنجه هر بركسنه مال وجاندن امينذر وبومادهٔ اهمه جمله طرفندن اعتنا ودقت اولنمقده‌در فقط ويركو ماده‌سى بوراجه تنظيمات خيريه اصولنه تطبيق اولنه‌من زيرا اهاليدن عشرايله سنه‌ده بردفعه اخراجيه ناميله هركسك يرلرينك وسعتنه كوره اقچه النور يعنى اخراجيه ديمك يرلرك اجرتيدر بوندن غيرى ويركو ناميله

برشى النمز وبورالرى روم طرفلرينه بروجهله قياس اولنمز بالفرض اصول عتيقه‌يى بوزوب اصول جديده‌يه قويمق مراد اولنسه عربان طائفه‌سنك مزاجلرى عجايب اولديغندن اصول عتيقه دخى بتون بتون بوزلمش اوله‌جغندن نهايتى اويغونسزلغى منتج اولور ارتق دولت عليه لطفاً بو مقوله موادك تسويه‌سنى رأى عاجزانه‌مه حواله بيورسون ديه‌رك اختتام كلام ايتمش اولديغى .

عساكر منتظمهٔ بحريهٔ شاهانه‌نك برنجى الايله بروسه اياليتى رديف عساكرى هرنرده ايسه درسعادته طاقيله كوندرلمسى ايجاب ارادهٔ سنيهٔ شاهانه‌دن اولديغى افاده اولندقده ذكر اولنان الايلر مقدما بريةالشام طرفلرينه كوندرلشيدى شمدى‌يه قدر مرقوملردن بورايه كيمسه كلمامش غالبا اورالرده برازى قواص اولمش و اكثريسى بيرودن آستانه‌يه كتمش اولدقلرى خبر ويرلمش وفقط ذكر اولنان رديف عسكرى ميرالايى يادكار حسن بك ابراهيم پاشا ايله مصره كلمش اولديغى وبوندن بويله نفرات مرقومه‌دن بوطرفلره كلور اولور ايسه درحال بر موجب ارادهٔ سنيه درسعادته كوندره‌جكنى افاده وتعهد ايلمش اولديغى .

نزد عاجزانه‌مده اولان تعليمات سنيه موجبنجه اقتضاى مأموريت چاكرانه‌مك بروفق دلخواه عالى اجراسى خصوصنده ربم بيلور وسع عاجزانه‌مى صرف ايتمش ايسه‌مده بالاده بيان اولنان ربع ماده‌سيله فامليا خصوصنده مشاراليه حضرتلرى زعمنجه محاذير آتيه‌يى سرد وبيان ايدرك موافقت ايتمامش وفقط كوجيله تقليل عساكر واستيذانسز كمى انشا اولنمامسى وسكه والبسه وسائر موادك بر موجب ارادهٔ سنيه اجراسنه تعهد ايتديرلمش اولديغى وحتى فامليا ماده‌سى مذاكره‌سى اراسنده جناب دولتلرى بيوكدن بيوكه مشروط اولمسنى مراد بيوررسكز بونده محذور واردر ازجمله طرابلس بكلر بكيسى اسبق متوفى يوسف پاشا زاده مصطفى پاشا ادارهٔ امور اياليته عدم لياقتى جهتيله ايالت مذكوره مختل اولوب بالاخره طرف سلطنت سنيه‌دن اخر والى تعيين وارسال بيورلدى مصر اياليتى ايسه دولت عليه‌نك اجسم اياليتندن بولنديغى جهتله تقابات دهر مجهول اولوب اشته دولت عليه هرطرفنى مطالعه بيورمش اولديغندن بوصورت مناسب كورلدى ديدم افندى اوغلم بونده حقكز واردر لكن نم اولادلرم اوقور يازار ودرايت اصحابندن اولدقلرندن بومحذوردن سالمدر ديمش اولديغنه واقعا افندم موجود اولان مخدوم عاليلرى ارباب درايتدن اولدقلرينه شبهه يوقدر لكن بطناً بعد بطنٍ مصر واليلكى بر درايتسزه كچديكى حالده معاذاه تعالى هم ايالت مختل اولور وهمده فامليا كز بيننده درلو شقاق اوله‌رق خاطره كلمز اويغونسزلقلر ظهورى مأمولدر زيرا مقدملرى پك چوق امثالى وقوعه كلمش اولديغى تواريخده مسطوردر وبلكه جناب دولتلرينك دخى منظورلرى اولمشدر وبومثوله فنالقلرده دولت عليه‌يه راجعدر ديو جواب ايراد اولنمش ايسه‌ده بورالرى دولت عليه‌نك ملكيدر نا اهله كچديكى واويله برشى ظهور ايتديكى حالده دولت عليه طويار وبوراده بولنانلر دخى كيفيتى طرف سلطنت سنيه‌يه يازارلر اولوقت دولت عليه دخى ملكنى مختل براقمز ارباب بولنان هركيم ايسه اكا توجيهنده دولت عليه‌يه بركونه كوچلك يوقدر وحقيدر ديه‌رك ختم كلام ايتمش اولمغله مواد مشروحه‌دن طولايى مشاراليه حضرتلريله واقع اولان مذاكرات ومباحثاتك زبده‌سى اولمق اوزره بند بند اشبو عريضهٔ عبيدانه‌م ترقيم ومشاراليه حضرتلرى طرفندن يازيلان تحريرات ايله برابر خاكپاى آصفيلرينه تقديم اولنمش اولديغى وبوبابده شرفسنوح بيوريله‌جق ارادهٔ سنيهٔ رحيمانه‌لرينه ترقباً اسكندريه‌ده توقف و آرام اولنمقده ايدوكى انشاالله محاطعلم عالىٔ وكالتپناهيلرى بيورلدقده اولبابده ــ ٥ محرم ١٢٥٧

محمدعلى پاشا طرفندن باب‌عالى‌يه كوندريلن تحريرات صورتيدر

خاكپاى مكارمپيماى حضرت ظل‌اللهى‌يه دركار اولان قدم عبوديت عاجزانه‌مك اجراى لوازم فعليه‌سنه واقع اولان سرعت ابتدار مطاوعت آثاربندكانه‌م نزد مكارم وفد جناب ملوكانه‌لرنده شايان محظوظيت اولمغله ايالت مصريه‌نك بالتوارث عهدهٔ عبيدانه‌مده ابقا وتقريرينه ارادهٔ سنيهٔ شاهانه‌متعلق وارزان بيوريله‌رق اولبابده بعض شرائطى متضمن بالاسى خط مكارم نقط شهنشاهى ايله موشحاً شرفبخش صحيفهٔ صدور اولان فرمان‌عالى افاخم رجال دولت عليه‌دن ديوان دعارى ناظرى عطوفتلو سعيد محـ، افندى بنده‌لريله ارسال بيورلديغى دست رسيدهٔ تعظيم اولان امرنامهٔ داوريلرى دلالتيله رهين‌اطلاع چاكرانه‌م اولدقده واجبهٔ عبوديت لازمه‌سنه‌ه ترتيب الاى‌اجلال ومشاراليه حضرتلرينى مراسم توقير وتعظيم اوزره تلقى واستقبال ايدرك برى وبحرى متعدد طوپلر انداختى و تزيين سفائن مثللوشنلكلر اجراسيله‌قلوب تبعهٔ‌دولت ابدمدت عليه مالامال شادمانى وبهجت وابريز حبوروسرت اولوب استدامهٔ عمر وشوكت جناب‌شهنشاهى دعالريله‌حلقه‌زن باب‌اجابت اولديلر جناب‌نصفت‌ساز‌معمورهٔ عالم، شوكتلو كرامتلو قدرتلو ولى‌نعمتمز‌افندمز حضرتلرينى الى‌الابد سايه‌بخش‌مفارق عباد وپرتوريز اقاليم عدل وداد ايتسون بونعم جليله‌يه مقابل عبد متخصصلرى واولاد واحفادم بنده‌لرى حد غايته ارنجه هرنقدر ايفاى لوازم عبوديت ايلسه‌لر حق شكرنى ادا خارج دائرهٔ امكان اولديغى هويدا ايسه‌ده‌جناب آفرينندهٔ هستى‌وامكان وسع طاقت بشريه‌نك احاطه ايده‌ميه‌جكى تكاليف‌شاقه‌يى مستغرق عفووغفران بيوردقلرى مثللو پادشاه جهان دخى اخلاق الهيه ايله متخلق بولندقلرى جهتله عنايت واحسانلرينى شرائط متعذرةالاجرايه‌ربط ووقف بيورمنى‌علو جناب‌مرحمت‌نصاب‌شهرياريلرينه سزاوجسپان كورميه‌جكلرى لازمهٔ جوهر فطريه‌لرى اولديغنه اغتراراً شو وجهله ابراز معذرت واقعه‌يه جسارت اولنوركه ابتدا وراثت ماده‌سى‌كه اولاد ذكور بندكانه‌م سلاله‌سنه مخصوص‌اولوب قنغيسى نزدجناب شاهانه‌ده ترجيح بيوريلور ايسه ايالت مذكوره اكا احاله بيورلمسيدر فى‌الواقع وراثت مذكوره‌نك اولادذكور سلاله‌سنه انتقالى شهراه اسلم اولمغله نزدعاجزانه‌مده دخى مسلمدر انجق ارشد واصلحى مدت وزمان مروريله بالتجربه بيلنه‌جك اولوب بوخصوص دخى‌بوطرفده بولنه‌جق فامليا وسرامدان بندكانك بوبابده عرض واستدعالرينه مساعدهٔ‌سنيه ارزان بيورلمق باعث‌ابقاى اسايش وانتظام اولديغى ظاهر ومراد مراحم اعتياد جناب پادشاهى دوام رفاه واسايش ايدوكى باهر اولمغله وراثت مذكوره طريق مشروح اوزره اولمق مسترحاى بندكانه‌مدر مادهٔ‌ديكركه كلخانه خط شريفنك احكام‌نافعه‌سى ودولت عليه‌نك تأسيس اولنمش واولنه‌جق قوانين‌نظاميه‌سى ودول‌متحابه ايله ياپلمش و ياپيله‌جق جميع معاهداتى مصرده كاملاً اجرا اولنمقدر خط شريف مذكورك كافهٔ اصول واكثر فروعى يكرمى ودها زياده سنه‌لردنبرودركه اجرا اولنمقده‌در فقط مزاج مصلحت مملكت امر طبيعيسنه توافق ايتميان بعض فرعى ضرورةً جارى دكل ايسه‌ده حمداً لله‌تعالى سايهٔ سنيهٔ شاهانه‌ده عدل وانصافدن خارج بروضع بوقدر قالديكه دول متحابه ايله اولان معاملات عاجزانه‌م ارقديم دولت‌عليه ايله‌اولان معاهده‌لرى اوزره اولوب رأساً عهدم اولمديغى وبوندن بويله دخى اولميوب تبعيت ومطاوعتم حسبيله دولت‌عليه‌نك دول‌مشاراليهم ايله‌اولان معاهدات‌حاليه ومستقبله‌سى‌موجبنجه‌حركت لازمهٔ‌ذمت عبوديتمدر انجق‌ممالك شاهانه‌نك اموردا‌خليه‌سيچون دولت‌عليه‌نك تأسيس اولنمش واولنه‌جق قوانين نظاميه‌لرى عسكرى وملكى قانونلرى ايسه معاطملم ولى‌النعميلريدركه مصرده جهاديه عسكرى اصولى يكرمى سنه

مقدم تأسيس اولونمش واولوقت فرانسه‌نك قانون عسكريسى ترجمه اولنوب علماى اسلام معرفتلريله تنقيح اولنه‌رق مملكت واهالينك قابليت مزاج طبيعيلرينه توفيق‌واحكام شريفهٔ شريعت غرايه‌تطبيق ايله‌بركتاب شرعى اولوب شيوعبولمش ومدت‌مروريله هركس رشته‌رقته احكامنى‌درج حوصلهٔ قبول ايدرك كردن دادهٔ مطاوعت وانقياد اولمش ايكن يكى قانون اعماليله اساسكير اولمش احكام راسخهٔ مستحسنه‌سى نسخنك محاذير متنوعه‌سى نزد عرفانپيراى خديويلرنده واضح اولمقله قانون مزبورك على‌ماهوعليه براغلمسنى نياز ايدرم كذلك هر مملكتك مصالح و امورى طبايع جهتيه‌سنه منسوب بولنمق ملابسه‌سيله قوانين اداره‌سى مصالح موضوعه‌سنه اويدرلمق طبعاً ضرورى اولديغندن بوكا دخى جهت اخر قانونى توافق ايده‌ميه‌جكى بديهى و بو قاعدهٔ طبيعيه اوروپا ممالكنده دخى جارى اولوب حسب‌الخلقه هر سمتك اختلاف امزجه وطباعنه نسبتله بشقه بشقه قانونلرى اولديغى ظاهر وجلى اولمغين لازمهٔ ملكپرورى واعتداله رعايةً بو قانونك دخى نسخندن صرف نظر بيورلمق متمناى عبيدانه‌مدر مادهٔ اخركه تحصيل اولنه‌جق اعشار ورسومات وسائر ويركونك سائر ممالك شاهانه‌ده جارى اوله‌جق اصوله تطبيق اولنمسى وايالت مصريه‌نك رسم كمرك واعشار وويركو وسائر هردرلو وارداتى بهر سنه نه مقداره بالغ اولور ايسه اول باول يعنى هيچ برمصرف تنزيل اولنمقسزين ربعى طرف دولت عليه ايچون اخذ واستيفا بيورلمسيدر . بو كيفيت دخى مستور دكلدركه هرديارك وضعيات عرفيه ورسومات مقننه‌لرى متفاوت اولوب بو تفاوت دخى او ديارك خلق وموقعى متجلى بولنديغى مظهريته نسبتله اصول مصالح ومعاملاتله قابل اولديغى صورته قونمق حكمتنه مبنى اولمغله اسيا واوروپا قطعه‌لرنده بولنان ممالك سائرهٔ شاهانه‌ده جارى اولان هربر اصول افريقا قطعه‌سنده بولونان ممالك جهانبانيلرنده بالاضطرار جريان ايده‌ميه‌جكندن بونك دخى عفوينى نياز ايدرم كذلك كافهٔ مصارفدن اول ايرادك بر ربعى دولت عليه ايچون افراز اولنمسى تكليف مالايطاق ايدوكى ممالكلرينك قابليتى مرتبه‌سنه قدر اعمارينه واهالى وسكنه‌لرينك‌تماميله رفاه واسايشلرى تحصيلنه نيل ايله غايت كمال آباداني ومعموريته مظهر اولمش دول فخيمه قطعات متعدده‌ده بولنان الكالردن دولتلريچون ربع ايراد ياخود ربعنك اقل قليلنى المدقلرى برهان واضح اولمق جهتيله سرد ادله وبراهينه حاجت قاليوب قلب تا بناكلرى‌ملهم اولان صاحب ملك وسلطنت افندمز حضرتلرينك بوبابده وهر حالده عدل واحسان شهنشاهيلرى ظل ظليلنه التجا ايدرم‌كه نيجه سنه‌لردر تحدثات اضطراريه سببيله زده‌لنمش واهالى وبراياسى سايهٔ شاهانه‌لرنده تحصيل اسايش ورفاهه مستحق اولمش ايدوكندن حقلرنده احالهٔ نظر رحم وعاطفت بيوروب تكليف مالايطاق ايله برقاندخى زده‌لنمكدن صيانت بيوررلر بنده‌لرى لازمهٔ صفوت وعبوديتله شويله تصور ايدرمكه ايكى اوچ سنه تكاليفدن ارادلغمه عنايت بيوريلوبده بوملك كزيدهٔ شهنشاهى‌يى اعماره‌سى وغيرت ايدوب اهالى وبراياسنك اسباب اسايش و رفاهتلرينى اكمال ايله ولى نعمتمز پادشاهمز افندمز ايچون هم استجلاب دعاى خير ايدر همده اعمار ملك‌كيتى ستانيلرينه مظهريتله حسن خدمته موفق اولورم لكن جه فائده‌كه افكارك اختلاف وتفاوتى صعوبت مصلحته بادى اوليور هر نه‌ايسه دركار اولان كمال صفوت وعبوديتم مقتضاسنجه حسن وفاق واتحاددن اميدى كسميه‌رك شرائط مزبوره‌دن وقت صلحده عساكر مصريه‌نك اون سكز بيك عددى تجاوز ايتمامسى و ارادهٔ سنيه متعلق اولمدقجه‌مجدداً سفينهٔ حربيه انشا اولنمامسى ومصرده ضرب وقطع اولنان سكهٔ شاهانه‌نك درعليه‌ده قطع اولنه‌جق سكهٔ سنيه درهم وعيار وشكل وهيئتنه توفيق اولنمسى وسودان قراسنه ارالق عسكرك‌مجموله

طوتيلان ذكور واناث منع اولنمسى وانلردن سبب انقطاع تناسل اولان خادم اتخاذ قلنماسى وبرى
وبحرى عساكر وضابطان مصريه‌نك هيئت والبسه وقيافتلرى وبيراقلرى سائر عساكر شاهانه هيئتلرينه
وبيراقلرينه اويدرلمسى شروطلى ارادۀ سنيۀ تاجدارى وجهله اجرا اولنه‌جقدر فقط البسه صورتنه
بورانك اهاليسى مألوف بولنمديغنه مبنى دفعة اجرا اولنه‌ميوب قاعدۀ تدريجه رعايةً وقتاً بوقت
الشديرله‌رق بمشيئة‌الله تعالى بوارادۀ عليه دخى وقتيله يرينى بوله‌جقدر انشاالله تعالى بسط وبيان
اولنان اعذار واقعۀ بندكانم محاطملى عالمشمول آصفيلرى بيورلدقده عدل وحقانيته تطبيقاً عفو
وتعديله عنايتله بندۀ ازاد ناپذير سلطنت سنيه‌يى يكى باشدن احيا بيورمق مقتضاى شيمۀ عدل
ومرحمت جناب پادشاهى اولمغله اولبابده ـ ٦ محرم سنه ١٢٥٧

مقام صدارتدن محمد على پاشايه يازيلان تحريرات جوابيه صورتيدر

بعض افادات والتماسى شامل ٦ محرم ١٢٥٧ تاريخيله مورخاً ارسال بيوريلان برقطعه جوابنامۀ
دستوريلرى مآلى معلوم خلوصورى اولنمش ومبارك خاكپاى مكارم بيماى حضرت ملوكانه‌يه دخى عرض
وتقديم ايله منظور عالىٔ حضرت خلافتپناهى بيورلمشدر ذات معاليسمات جناب جهانبانينك متخلق
ومفطور اولدقلرى شيمۀ كريمۀ كمال بنده‌پرورى وعنايت اقتضاسنجه ذات اصفانه‌لرينه اولان
توجهات جديدۀ سنيه‌لرينه بناءً دوست ومتفق اولان دول فخيمه‌نك اخطارات خيرخواهانه و تماسات
خالصانه‌لرينه رعايةً مسئولات واقعۀ اصفانه‌لرندن وراثت ماده‌سنك انتخاب صورتندن صرف نظرله
اولاد واحفاد ذكورك بيوكندن بيوكنه انتقال ايتمسى وربع ويركو ترك اولنه‌رق ايالت مصريه
ايچون اعطا اولنه‌جق ويركوى سنويه‌نك مقطوعاً ويرلمسى وتوجيه مراتب عسكريه خصوصنده فريق
وميرلوالقلر بوطرفدن استيذان اولنوب ميرالاى رتبه‌سنه قدر طرف والالرندن اجرا اولنه‌بيلمسى
خصوصلرينه عنايت سنيۀ حضرت شاهانه ارزان بيورلمش وقوانين ملكيه ماده‌سنده اصل اساس
كلخانه خط همايون معدلت مشحوننده مندرج اولان امنيت جان ومال و محفوظيت عرض وناموس
قضاياى مشروعه و طبيعيه‌سى اولوب معلوم دقيقه شناسيلرى اولديغى وجهله بومقوله مواد قوانين
مشروعۀ عموميه‌دن اوله‌رق يعنى هر دولت وحكومت وعصبيت ملتك باعث دوام وقيامى وبياغى روحى
متابه‌سنده شيلر اوله‌رق هيچ برمحلده برصورتله استثنا وتعديل قبول ايتميه‌جكندن والحاصل بوماده‌لر
تخالف اقاليم وتباين طبايع جهتيله كسب تغيرايدر ومثلا برمحلده لزومى وار ديگرنده لزومسز
كوربنور مقوله‌دن اوليوب هر يرده وهرجنس و صنف افراد انسانيه وكافۀ صنوف و ملل وتبعه
حقلرنده على العموم بلااستثنا جارى ومرعى اولمق اصول شرعيه و عقليه‌دن اولديغندن وبوكا دائر
مقدما معدلت افزاى صدور اولان فرمان عالى ممالك مصريه‌ده دخى رسماً قرائت واعلان ايتديرلمش
ايدوكندن اساس مذكورك قطعاً وقاطبةً خلافنده حركت اولنمسنه نه رضاى بارى ونه امر پادشاهى
اولميوب فقط بعض قوانين مخصوصه واقعا هريرك اقتضاى موقعنه و بلكه طبيعت اهاليسنه توفيق
اولنمق دخى قواعد مرعيه حكمندن اولديغندن اساس خط همايون مذكور وقتاً من الاوقات بروجهله
اخلال اولنمامق و كافۀ دول متحابه ايله ياپلمش و ياپيله‌جق معاهدات سنيه كاملاً ايفا و معاهدات
تجارت اقتضاسنجه يد واحد اصول قديمه‌سى كلياً الغا قلنمق شرطيله قوانين سائره‌نك اورالرك اقتضاى
موقعنه تطبيقاً حسن اجراسنه باقلمسنه وويركونك تحصيلى بوطرفده دفتردارلر ومحصللر معرفتيله اجرا

اولنمقده ايسه‌ده اولطرفده اسم سامىٔ حضرت ملوكانه‌يه اوله‌رق النه‌جق ويركونك صورت تحصيليه‌سنده
شايد بواصول متعسرالاجرا كبى كورنديكى تقديرده چونكه هرحال و محلده اصل مطلوب و ملتزم
حضرت شاهانه بالجمله تبعۀ سلطنت سنيه‌نك انار مظالم وتعديدن وقايه‌سى اولديغندن دائرۀ عدل
والصافدن چيقلمامق اوزره برحسن صورت استحصال اولنمسنه و قوانين سائره ومناوبۀ عسكريه
خصوصنده دخى برمملكتك قوانين مؤسسه‌سى ديگرينه تمامى تمامنه اويه‌ميه‌جغى قضاياى مسلمه‌دن
ايكن ممالك حضرت شهنشاهيدن اولان ايالت مصريه‌ده اخر قانون اجرا اولنمقده‌در ديلمسى مناسب
اوله‌ميه‌رق بوجهتله قوانين دولت عليه‌يه تطبيق ومع مافيه اقتضاى موقع واستعداد اهالى وقاعدۀ حقانيت
وعدالته توفيق اولنمسنه وهرحل وقوعنده طرف اشرف دولت عليه‌دن نصب اولنه‌جق مصروالیسنك
اراده بيورلديغى حالده عرض مراسم مشروعۀ عبوديت ايچون لاجل التشكر درسعادته كلمسنه دخى
مساعدۀ سنيه وارادۀ عليۀ جناب ظل اللهى متعلق اولمش واولبابده دول فخيمۀ متفقه سفراسيله ويريلان
قرار وجهله بالاسى خط همايون مهابت‌نمون شاهانه ايله موشح اوله‌رق شرفريز صحيفۀ صدور بيوريلان
فرمان عالى ومقدار ويركويه دائر اولان ديگر برقطعه امر عاليشان جانب اسكندريه‌ده اولان اعاظم
رجال دولت عليه‌دن بالفعل ديوان دعاوى ناظرى سعادتلو الحاج سعيد محب افندى حضرتلرى
واسطۀ مأموريتيله اعطا قلنمق اوزره خواجكان ديوان همايوندن كمال افندى ايله مشاراليه
جانبنه ارسال قلنمش اولوب حق دولتلرنده عنايت فائقه والطاف لاحقه اولمق اوزره بوكره
دخى ظهوره كلان عنايت عليۀ شاهانه‌يى لايقيله تقدير ايده‌جكلرى نزد وكلاى دولت عليه‌ده مجزوم
بولنديغنه بناءً بوندن بويله دخى اشبو عنايت عظيمۀ حضرت شهنشاهينك اداى فريضۀ تشكر وتحمديله
هرحالده اثبات مدعاى مصادقت وعبوديته بذل مكنت بيوريله‌جغى وذات عاليلرى دخى اعاظم وكلاى
دولت عليه‌دن اولدقلرندن بالاتفاق ولى نعمتمز اولان پادشاهمز افندمزه ودولتمزه ابراز حسن خدمته
صرف تاب وتوان اولنه‌جغى مأمول ومنتظر اوله‌رق بوجهتله تمادىٔ ايام عمر واقبال حضرت خلافتپناهى
ادعيۀ مفروضه‌سنه ترديفاً اثنيۀ موفقيت بهيه‌لرى دخى تكرار قلنمقده بولنمش اولمغله بمنه تعالى اوامر
عليه‌نك وصولنده جمله مواجهه‌سنده قرائت ايتديريله‌رك حاوى اولديغى تنبيهات سنيه وشرائط قطعيه‌نك
حرف بحرف انفاذ واجراسى وحاصلات وواردات مصريه‌يه تطبيقاً وتمام اصول حقانيته توفيقاً تخصيص
وتعيين اولنمش اولان سكسان بيك كيسه اقچه ويركوى سنويه‌نك وقت وزمانى ايله تأديه و ايفاسى
و بقاياى متراكمه‌نك مقدما صادر اولان فرمان عالى منطوق منيفى اوزره بلا نقصان جانب خزينۀ
جليله‌يه تسليمى مقتضاى امر و فرمان اصابتعنوان حضرت پادشاهيدن اولمسيله بروجه
مشروح حركته همت بيورلمسى لازم كله‌جكى و اشبو مساعدات سنيه و شرائط عليه‌يه كوره
بر ديه‌جك محل قالميه‌رق همان ايفاى مقتضاى تشكريله اجراى ايجاباتنه صرف همت بيوره‌جقلرى
درايت ذاتيه‌لرى اقتضاسنجه شبهه‌دن آزاده ايسه‌ده بالفرض ويركونك مقدارى حقنده من غير مأمول
بعض مرتبه تردد بيورملرى لازم كلور ايسه چونكه بوندن بويله هربر معاملات سنيه‌لرى مدعاى
عبوديت واصول حقانيته تطبيق بيوريله‌جغندن ومقدملرده ويريلان ويركونك مقدارى نه واردات
وحاصلات مصريه‌يه ونه شرائط مصادقت وعبوديته مطابق شى اولمديغى انصاف وحقانيت سنيه‌لرى
ايجابنجه نزد عاليلرنده دخى اعتراف وحسن قبول بيوريله‌جغى اعتقادنده بولنديغمزدن الحاصل كرك

بو ماده‌ده وكرك سائر احراى مقتضاى شرائطده شايد بركونه مترددانه اشعارلرى وقوعبولمسى هم شان دستوريلرينه وعمده قرار دول متفقه‌يه مناسب اولميه‌جغندن بلطفه‌تعالى سايهٔ شوكتوايهٔ حضرت شاهانه‌ده بوندن بويله اتخاذ اولنه‌جق اصول يكانكى اقتضاسى اوزره اخطارات لازمه‌يه دقت اولنمسى لازمهٔ ذمت مصادقتدن بولنديغندن طرف والالرينه ذاتاً دركار اولان كمال خلوص وخيرخواهلغمز اقتضاسنجه بوبابده اولان بعض اخطارات خالصانه‌نك اشعار وعلاوه‌سنى نزد خير انديشانه‌مده تصويب ايلديكمدن مأمول ايدرمكه ذات‌عاليلرى دخى تزايد سعادت حال‌دولت عليه وتخصيص تمادىٔ شوكت واقبال حضرت ملوكانه خدمت جليله‌سنه دائر اظهار وتوثيق بيوريلان حسن‌نيت وكمال همت وحميت ذاتيه‌لرى مقتضاسنجه مزيد صفوت قلبيه ايله اولان اشبو نصايح واخطار عاجزانه‌مى حسن قبول ايله اجراى انفاذ اوامر عليه‌يه مسارعت بيوره‌جقلرى مأمول‌اولديغى ودول اربعه قونسلوسلرينك‌اولطرفه عودتلرى دولتلرى طرفندن ذات دستوريلرينك اكمال مطاوعت بيورملرينه تعليق قلنمش اولديغندن بعنه تعالى اوامر عليهٔ مذكوره‌نك اولطرفه ورودیله اجراى اجابتنه مسارعت بيورلديغى كبى ذكر اولنان قونسلوسلرك دخى اعاده واعزاملرى اسبابى استحصال قلنه‌جغى بيانيله قائمه

محمد على پاشا طرفندن باب عالى‌يه كوندريلن تشكرنامه صورتيدر

مصر ايالتى اولاد ذكور بندكانه‌مك بيوكنه بالتوارث انتقال ايتمك اوزره عهدهٔ چاكرانه‌مه ابقا وتقرير بيورلديغى حاوى وبوندن بويله حل وقوعنده اولاد واحفاد ذكور بندكانه‌مك بيوكدن بيوكنه انتقال ايله طرف دولت عليه‌دن ابقا وتقرير قلنمسى وحسب‌القدر اولاد ذكورك انقراضى وقوعنده ايالت مرقومه‌نك طرف دولت‌عليه‌دن اخره توجيه واحاله‌سى لازم كله‌جكندن اولاد اناثدن متولد اولان ذكورك بوبابده بركونه صلاحيتلرى اولمامسى وكلخانه خط همايوننك مواد شرعيهٔ مقتضيه‌سى و دولت عليه‌نك دول متحابه ايله ياپلمش وياپيله‌جق جميع معاهداتى مصر ايالتنده دخى كاملاً اجرا اولنمسى وسلطنت سنيه‌نك تأسيس اولنمش واولنه‌جق كافهٔ قوانين نظاميه‌سنك دخى ايالت مذكوره‌نك اقتضاى موقعنه تطبيقاً حسن‌ايفا قلنمسى وايالت مذكوره‌نك كافهٔ ويركو وارداتى نام نامىٔ شاهانه‌يه اوله‌رق تحصيل اولنه‌جق اعشار ورسومات وسائر ويركونك دولت عليه‌نك ملتزم اولان اصول عدليه‌سنه تطبيق قلنمسى وديكر فرمان عاليشانده مندرج ومصرح اولان مقدار ويركوى سنوينك وقت وزمانيله تأديه‌سنه دقت اولنمسى وبهر سنه حرمين محترمينه ايالات مصريه‌دن عيناً ارسال واعطاسى معتاد اوله‌رق شمدى‌يه قدر ارسال اولنه كلان ذخاير وسائره هرنه‌ايسه كاملاً محلنه ارسال اولنمسى ومعاملات ناسك ميزان حقيقيسى اولان مسكوكاتك تصحيحى خصوصنه نزد سلطنت سنيه‌ده قرار ويريله‌رك بوندن بويله نه‌عيار ونه فيأتنك تغيرى ممكن اولميه‌جق‌صورتله تنظيم اولنه‌جغندن مصرده نام نامىٔ حضرت شاهانه‌يه قطع وضربنه رخصت سنيهٔ ملوكانه ارزان قلنان التون وبياض اقچه‌نك دخى كرك عيار وفيأتجه وكرك شكل و هيئتجه اورانك مسكوكاتنه موافق بولنمسى ومصر ايالتنك هنكام صلحده محافظهٔ داخليه‌سنه اون سكز بيك عسكر كافى اوله‌جغندن بوعددى تجاوز ايتمامسى وفقط مصرك قوهٔ بريه وبحريه‌سى خدمت دولت‌عليه ايچون مرتب‌اولديغندن هنكام محاربه‌ده طرف دولت‌عليه‌دن تنسيب اولنه‌جق صورتله عسكرك تزييد مقدارى جائز كورلمسى ومدت استخدام بحثنده بوطرفك استعداد اهاليسنه واصول حقانيته كوره اجراى اقتضاسنه باقلمسى

واستخدام اولنه‌جق عساكرك نشانلرنده وسنجاقلرنده دولت عليه‌نك سائر عساكرندن فرق‌بولنمامسى وسفن مصريه‌ده قوللانيله‌جق ضابطانك نشانلرى وسفن مذكوره‌نك سنجاقلرى اورانك عينى‌اوله‌رق ياپلمسى وبرى‌وبحرى ضابطاندن ميرالايلق رتبه‌سنه‌قدر مصرواليسى‌بولنانلرك رأى‌وانتخابيله‌تعيين‌اولنوب مافوقنك‌مأموريتلرى استيذان‌ايله ارادهٔ‌سنيه صدورينه متوقف‌طوتلمسى وبعدازين مصرواليسى‌بولنانلرك طرف‌دولت‌عليه‌دن‌بالاستيذان‌رخصت‌صريحه‌اولدقجه‌سفن‌حربيه‌ياپامسى شرائطنى محتوى‌بالاسى‌خط كرامت نقط جناب ملوكانه ايله آراسته شرف‌افزاى‌سنوح وصدور بيوريلان برقطعه امر عالىٔ جليل‌الشان نزد مستمندانه‌مه توديع واعطا بيورلمق ايچون بوطرفده مأموراً مقيم بولنان ديوان دعاوى ناظرى افاخم رجال دولت عليه‌دن عطوفتلو سعيد محب افندى بنده‌لرينه خواجكان ديوان همايوندن سعادتلو كمال افندى قوللرى معيتيله بعث وتسيير بيورلديغى شامل برقطعه امرنامهٔ سامىٔ صدارتپناهيلرى‌انامل‌ذيب تكريم وافتخار اولدقده حق عبيدانه‌مده وقوعه كلان بو نعمت جليلهٔ جهانقدرك ايفاى‌شكر وتحمدته ابتدار ايله امر جليل مذكورك تعظيمات لايقه وتكريمات فائقه اجراسيله تلقى وقبولنه مسارعت برله ترتيب الاى اجلال و افندىٔ مشاراليه حضرتلرينك آرامكاهلرى بولنان محلدن مقر چاكرى‌يه دك مراسم استقبال ادا واكمال قلنه‌رق باصره طراز عبوديتم اولديغى آنده خطوات شكرانكى وتضرعله آوردهٔ ايادىٔ تعظيم وباب ابتهال وتكريم لدى‌التقبيل والتلثيم‌عنايت بيوريلان برقطعه نشان ذيشان دخى يدمشاراليه ايله تعليق صدر صداقتوسيم چاكرانه‌م قلنوب كافهٔ علما وصلحا وائمه وخطبا وسائر بندكان دولت عليهٔ مستمرالبقا حاضر اولدقلرى حالده فرمان شريف مذكور علناً فتح‌وقرائت وجمله داعيان وبندكان دولت عليه‌نك مسامع عبوديتلرى لبريز شادمانى ومسرت وعقبنده تمادىٔ ايام سلطنت وسرمدىٔ فروشكوه وشوكت شهنشاهى دعالرى تذكاريله دست كشاى مسئلت اولوب نزديك ودور بو حبور حيات افزادن كافهٔ تبعهٔ دولت عليه حائز مسرت نامحصور اولمق ودعاى دوام سلطنت سنيه تعميم قلنمق اوزره اسكندريه‌ده براً وبحراً طوپلر انداخت وسفاين دونماسى شنلكلرى اجرا قلنديغى ومصر وبنادر سائره‌ده دخى اعلان ضمننده طوپ شنلكى اجرا ايدلديكى وبوبندهٔ ناچيز سلطنت سنيه حقنده ارزان وشايان بيوريلان بوعنايت عظماى سنيه‌نك ازهر جهت ايفاى شكر وتحمدتنده عجز وقصورم دركار ايسه‌ده جانم تنده ووجود عاجزانه‌م زنده اولدقجه فريضهٔ ذمت عبوديت وباعث فلاح دنيا واخرت اعتقاد ايتديكم خدمت موجب المفخرت جناب شهنشاهى‌يه باش وجان فداسنى غنيمت بيلوب امر جليل مذكورده مندرج اولان شرائط مشروحه‌نك هزار افتخار ايله انفاذ واجراسنه مسارعتله موفق اوله‌جغم مثللو عبد متخصصلرندن صكره اولاد واحفاد بندكانه‌مه دخى بويله‌جه دستورالعمل اوله‌رق انشاالله تعالى دولت عليهٔ ابدى الدوامك بندكان ازاد ناپذيرى اولمريله هر حال ومحلده تحصيل رضاى ميامن ارتضاى ملوكانه ايله كامياب اولملرى نياز واسترحاميله تزبير عريضهٔ عبوديته مسارعت وافندىٔ مشاراليه عودتلريله تقديم خاكپاى دولتلرى قلنمشدر انشاالله تعالى محاطعلم عالمشمول خديويلرى بيورلدقده مألوف ومظهرى بولنديغم محاسن انظار كيميا اثار جناب ملوكانه‌نك حق نا احق عاجزانه‌مده ابقا واستمرارينه لطف و عنايت وذات مكارم آيات داورانه‌لرينك دخى توجهات سنيهٔ كريمانه‌لرى حق چاكرانه‌مده مبذول بيورلمسى بابنده

٧ جماذى الاولى سنه ١٢٥٧

منلا فناری

(١٨ نجی نومرودن مابعد)

منلا فناری ٨٢٢ سنه‌سنده حضرت شیخ ایله قدسدن قالقوب عازم حجاز اولدی . مناسك حجی ایفادن صوكرا شیخ زین‌الدین‌ایله برابر قدسه عودت ایتدی. فنارینك قدسه كلدیكنی ایشیدن مصر حكمداری ملك مؤید شیخ‌المؤیدی بلادی احوالنی صوروب اوكرنمك ایچون منلا فناری‌یی مصره دعوت ایله‌دی .

ابن حجر ، (كتاب‌الانبا) سنده دیبوركه : « فنارینك قدسده اولدیغنی ایشیدن ملك مؤید شیخ ، احوال بلادی حقنده معلومات ایدینمك ایچون منلا فناری‌یه مصره كلمه‌سنی یازدی . (٨٢٣) صفرینك دوردنجی كونی (ابن‌الفناری) دیمكله مشهور قاضیٔ ممالك رومیه عالم شمس‌الدین محمد بن حمزة بن محمدالحنفی‌الرومی مصره كلدی .

« ابن‌الفناری » كچن سنه حج ایدوب قدسه عودت ایتمشدی . مصره كلدكده سلطان شیخ مؤیدی ، عالم مشارالیهی اكرام و اعزاز ایتدی . مكرراً حضورینه دعوت ایدوب كوروشمك ایسته‌مشدی. آنجاق‌مولد ساطانی اولان ربیع‌الاولك اون‌ایكنجی‌پنجشنبه‌كونی اجابت ایده‌رك حضور سلطانی‌یه بویوك بروقار وعظمتله یاواش ، یاواش یورویه‌رك كیردی. سلطان آنی مؤیدیه شیخی ابن‌الدیری [١] نك اشاغی طرفنده اجلاس ایتدی .

« سلطان » مباحث علمیه‌دن بر بحث آچیلوب مناظره ایدیلمه‌سنی اشارت ایله‌دی . حضار مجلس طرفندن سوزلر سویله‌ندی . ابن‌الفناری هیچ برشی سویله‌مدی . یاتسو نمازندن صوكرا ایكنجی دفعه حضوره كیردی. مولد خاص نبوی منقبه‌سی اوقوندی . بو اثناده (ابن‌الفناری) ایله مباحث نفیسه جریان ایتدی . [٢]

ینه ابن‌حجر منلافنارینك‌ترجمهٔ‌حالنده ٨٣٤سنه‌سی‌تراجم‌قسمنده‌دیبوركه:«فناری(٨٢٣)

---

[١] ابن‌الدیری ، افاضل حنفیه‌دن قاضی شمس‌الدین محمد بن سعد بن محمدالدیری‌در . یوكسك فضل و عرفانی ، فصاحت بیانی ، طلاقت لسانی سایه‌سنده ارتقا ایده‌رك كاتب سر سلطانی ، موقع دیوانی اولدی . ٨٢٧ ذی‌الحجه‌سنك بدیسنده وفات ایتدی . (انباءالغمر)

[٢] ابن حجر ، بونی (٨٢٣) سنه‌سی وقایعنده یازییور .

سنه‌سنده حجدن عودتنده ملك مؤیدك دعوتی اوزرینه قاهره‌یه كلدی . فضلای مصر ایله كوروشدی . ابن عربی و فصوصی حقنده بین‌العلما طعن و تقبیح ایدیلن سوزلرینه دائر بر شی صدور ایتمدی . كندیسنه حرمت مخصوصه‌سی اولان بعضلرینك وصایاسیله سكوت ایتمشدی .

عصرك فضلاسی ، منلا فناریله كوروشدی . آرالرنده مذاكره‌لر ، مباحثه‌لر جریان ایتدی . فنارینك فضائل علمیه‌سی ظاهر اولدی . مصر وقدسده مقامات مباركه‌یی زیارت ایتدكدن صوكرا بلادینه كیتدی . »

منلا فناری ، علمی مذاكره و مباحثه‌لردن خوشلاندیغی حالده مناظره‌یی سومزدی. بونك ایچون مصرده تكلیف ایدیلن مناظره‌لری قبول ایتمه‌مشدی . چونكه مناظره ، بر مسئلهٔ علمیه‌یی حل و اثبات ایده‌جك بر واسطه دكل ، فضیلت ابرازینه عائد بر جدال علمی صایبلیردی. فنارینك اك زیاده صاقیندیغی شی ، جدال ایدی. بروسه‌دنده بو جدال یوزندن تباعد ایتمشدی .

ابوالمحاسن (المنهل‌الصافی) ده دیبوركه : « منلا فناری (٨٢٢) سنه‌سنده حج ایدوب بیت مقدسه عودت ایتدی . ملك مؤید شیخ ، منلانك ملاقاتنه رغبت ایده‌رك یازدیغی مكتوبنده مصره دعوت ایله‌دی. بونك اوزرینه قاهره‌یه كلدی. تعظیم و اكرام كوردی .

« دیار مصریه فضلاسی ، فناری ایله كوروشوب مناظره ایتمك ایسته‌دیلر . فقط منلا فناری ، مصر علماسنك هیچ بریله مناظره ایتمدی . بونك ایچون ناس حقنده ایكی فرقه اولدی . برفرقه‌سی ترفعاً ، دیكر فرقه‌سی‌ده ابن عربی‌یه تعصبندن ، شدت محبتندن دولایی بلكه برمحذوره دوشر قورقوسندن مناظره‌یی قبول ایتمدیكنه ذاهب اولدی .

« بن دیرم‌كه منلانك مناظره‌یی ترفعاً قبول ایتمدیكی داها قوتلی ، داها عقله یاقیندر . چونكه مناظره ایدن اكثریا علمانك مقصدی ، فضیلتله اشتهار و ملوكه تقربدر . بونك ایكیسی‌ده فناری ایچون زحمتسزجه ذاتاً حاصل اولمشدر . منلا فناری بلا تكلف انلرله مباحثه ایده‌بیلیردی . كندیسی علوم عقلیه و نقلیه‌ده امام ایدی . » (ورق ٢٨٤)

ابن حجر دیبوركه : « ابن‌الفناری، ٨٢٣ ربیع‌الاولنك یكرمی‌ایكنجی كونی مصردن بلاد رومه متوجهاً مدهش بردبده و دارات ایله حركت ایتدی. برابرنده دامادی جزری زاده (شهاب‌الدین احمد) ایله طرف سلطانیدن عثمان اوغلی نزدینه سفیر تعیین ایدیلن

(قپچاق جغطاى) ده گيتدى . مصر اهاليسنه قارشى حرمت ، آنلرده كنديسنه قارشى تعظيم و عزت كوستردى .

« منلا فناريدن كندى بلده‌سنده اظهار ايتديكى ابن عربى محبتندن و فصوصندن بردعوى و اثر صدور ايتمدى . مصرده ابن عربى‌يه اولان محبتنى كتم ايده‌رك سالمانه كيدنه قدر جمعيت خاطرله اقامت ايتدى . كنديسنى تعييب و دلگير ايده‌جك برنسنه‌نك صدورينه ميدان ويرمدى . » (انباءالغمر)

منلا فنارى ، تام ايكى ييل بلاد عربيه‌ده كوزل و محتشم برسياحت ايتدى . بومدت ظرفنده توركياده كنديسنى تدهيش ايدن (منلا بدرالدين) مسئله‌سى بر طرف ايديلمش ، دوزمه مصطفى‌قاچوب‌ادرنه وحواليسى‌قورتاريلمش، قورقولاجق‌نسنه‌قالمامشدى. بونك‌ايچون (٨٢٣) سنه‌سى جمادى‌الاولاسنده اوغلو محمد شاه ايله برابر بروسه‌يه عودت‌ايتدى. محكمه و طلبه‌سنه قاووشدى .

٨٢٤ سنه‌سى جمادى‌الاولاسنده چلبى سلطان محمدك وفاتى اوزرينه اماسيه‌دن سرعتله كلن شهزاده ايكنجى مراد ، بروسه‌ده جلوس ايتمش ، منلا فنارى موقع ممتازينى محافظه ايله‌مشدى . فقط سن وسالى ايلريله‌مش ، يتمش اوچ ياشنه كيرمش برپيرمحتشم‌دى. بونكله برابر نفوذ و اقبالى پك معظم‌دى .

بواثناده ملاميلرك تكرار حركتى ، دوزمه دينيلن شهزاده مصطفانك ايكنجى قياميله حاصل اولان اسكى بحران ، منلافنارى‌يى يكيدن داها شدتله صارصيور ، ايكنجى سلطان مرادك معلمى اولان اماسيه‌لى اميرعلى‌زاده منلا (عزالدين‌حسن‌چلبى)قاضيعسكر اولوب[١] وزير اعظم بايزيد پاشايى تقويه ايتمكه چاليشيوردى .

فقط فنارينك محب خالصى اولان جاندارلى زاده ابراهيم پاشا ، بايزيد پاشايى آتلاتوب دوزمه اوزرينه كوندرمكه يكى پادشاهى اقناع ايتمشدى . بايزيد پاشانك دوزمه حربنده اسارت و شهادتى ، ابراهيم پاشايى (٨٢٥) سنه‌سى اواخرنده مسند صدارته كتيرمش ، منلا فنارينك صارصيلان موقعنى صاغلاملاشديرمشدى .

منلا فنارى ، ابراهيم پاشانك صدارتنده دورت ييل قدر داها بيوك برنفوذ و اقبال ايله اجراى‌احكام ايتدى. وزير اعظم قدر نفوذينى يوروتدى . بوتون‌قضا و فتوا ايشلرى ،

[١] بوذات ، خلفت‌غازى‌احفادندن اماسيه اميركبيرى علاءالدين‌على بكك مخدومى‌اولوب امضالرى محفوظدر . بعضى امضالرنده (حسن بن اميرعلى‌الخليفى) تعبيرى كورولمشدر .

حتى بوتون دين و دنيا مسائلى رأى و تدبيرينه مفوض اولاراق شيخ‌الاسلام ، حاكم‌الانام موقعنه يوكسه‌لدى .

بروسه و ادرنه حواليسنده اوقافى‌اولان مشهور يكيچرى اغاسى « جناب ملك‌الامراء العظام جامع محاسن‌الكرام ناصب‌الويةالاسلام رافع‌البدع والظلم المخصوص بين‌الاكابر بعلو الهمم مقرب‌الملوك والسلاطين حسام‌الدوله والدين حسن اغا بن عبدالله » ك اواخر ربيع‌الاول‌سنه‌٨٢٨ تاريخلى وقفيه‌سى بالاسنده منلافنارينك شوامضاسى‌كورولمكده‌در.[١]

« ما كتب‌فيه على‌التفصيل المذكور ثابت عندى »

« و انالفقير محمد بن حمزة بن محمد عفى عنه »

قيود وقفيه اداره‌سنده (دفتر مجدد اناطولى ٢ ص ٣٣) .

بووقفيه‌نك بروسه نائبى (السيد عبدالكريم بن على) امضاسيله بروسه محكمه‌سى سجلندن اخراج قيلنمش اولديغى بالاسنده مصرحدر . منلا فنارينك شو امضاسى شايان دقتدر. چونكه بروسه قاضيمى اولديغى‌حالده بوامضاسنده بروسه‌قاضيسى اولديغنى يازميور. بونكله موقعنك عظمت و اهميتى آكلاتمش اولويور .

آنجاق تاريخلرده (روم‌ايلى وقعه‌سى) ناميله مشهور اولان دوزمه مصطفانك (٨٢٩) سنه‌سنده صوك قيامى [٢] ايكنجى سلطان مرادى فوق‌العاده اغضاب ايتمش ، جذرى برصورتده حركت ايده‌رك وزير اعظم جاندارلى‌زاده ابراهيم پاشايى قالديروب يرينه توقادلى شيخ فخرالدين زاده مشهور حاجى عوض پاشايى كتيرمشدى .

حاجى عوض پاشا ، منلا فنارى‌يى سومزدى . بوندن دولايى منلا فنارى اون ييلدن زياده اشغال ايتديكى موقع‌قضايى ، اولانجه نفوذ واقبالى ترك‌ايده‌رك كوشهٔ‌انزوايه چكيلدى. نائب قضاسى ، مديرامورى اولان بيوك مخدومى (محمد شاه) چلبى‌ده بالضروره ايشلردن ال چكدى .

لاكن روم‌ايلى وقعه‌سى پك شايان‌دقت وتنويره‌محتاج برحادثهٔ تاريخيه ايدى. اوزمانك بوتون رجال و امراسنى علاقه‌دار ايدييوردى. بوندن دولايى جريان‌ايدن اوزون‌تحقيقات ،

[١] مشاراليهك تاريخ مشيختنى (٨٢٨) كوسترنلرى ، مشاراليهك شوامضاسى تنوير ايده‌جكدر.

[٢] تورك مورخلرى . دوزمه دينيلن شهزاده سلطان مصطفانك (٨٢٥) سنه‌سنده دردست و اعدام ايديلديكنى يازمشلرسه‌ده الده ايتديكم وثائق معتبره‌ده شهزادهٔ مشاراليهك انجاق (٨٢٩) سنه‌سنده دردست و اعدام ايدلديكى محققدر .

منلا فنارينك كوزبكى ، قضاسى نائبى اولان مخدومى (محى‌الدين محمد شاه) افندى‌يى‌ده شائبه‌دار ايتمشدى .

تحقيقاتك ختامنده (٨٣٢) سنه‌سنده محمدشاه افنديك جاندارلى زاده ابراهيم ، وزير اعظم حاجى عوض پاشالرله برابر جسرفنادن كچوب كيتديكنه منلا فنارى زياده ياندى . برطرفدن پيرلكى ديكر طرفدن اولاد آجيسى يوركنى دلدى . شدت تأثر و بكاسندن كوزلرينه عما كلدى .

نورعثمانيه كتبخانه‌سنده (٣٠٨٠)نومروده مقيد (كتاب‌فى‌احوال‌العجائب والغرائب) آدلى و (٨٥٨) سنه‌سنده صدراعظم محمود پاشا نامنه تأليف ايدلمش‌اولديغى برنجى صحيفه‌سى ظهرنده محرر اولان اثرده شويله يازيلمدر :

« وكندز اوغلى واقعه‌سندن و بروسه شهرنده قت وبا و اولت [١] دوشلدن برو وسلطان مراد خان قرنداشلرى واميرسليمان پادشاه اوغلى اورخان بك واميرسيد وابراهيم پاشا وحاجى عوض پاشا وچراق بك وشيخ فخرالدين اوغلنلرى و مولانا شمس‌الدين سلطان‌العلماء فنارى اوغلى رحمةالله عليهم رحمة واسعة وفاتلرندن برو » « يكرم بيش ييلدر » (ص ١٠) .

بويكرمى‌بش ييل ، تقويم وقايع ستوننك باشنده استانبول فتحندن اعتبارايدلمشدر. استانبول فتحى اولان (٨٥٧) سنه‌سندن بويكرمى‌بش‌ييل تنزيل‌ايديلنجه شمس‌الدين‌فنارى اوغلنك واورجالك (٨٣٢) سنه‌سنده كيمى اجل مسماسيله كيمى‌ده اجل قضاسيله وفات ايتدكلرى ثابت اولور . بونلرك مجموعى‌ده خنجر سياستله مقتول اولدقلرى منلا فنارينك سلطان‌مراده يازديغى‌مكتوبندن آكلاشيلير. ايجاب ايدرسه برصورتى يدمده محفوظ اولان بومكتوبى نشر ايديلير .

معلومدركه منلا فنارينك ايكى اوغلى پك مشهور ايدى . بويوكى (محمد شاه) ، كوچوكى (يوسف بالى) افنديلردى . يوسف بالى افندى (٨٣٤) ده بروسه و (٨٤١) ده قاضيعسكر اولديغنه دائر امضالرى محفوظدر . شوحالده (٨٣٢) سنه‌سنده وفات ايدن « سلطان‌العلماء شمس‌الدين فنارى اوغلى » آنجاق محمد شاه افندى اولور .

منلا فنارى ، برطاقم معالجه‌لره مراجعت ايده‌رك كوزلرى برمدت صوكرا آچيلدى . بو نعمت الهيه‌نك اداى شكرانى ايچون (٨٣٣) سنه‌سنده ايكنجى دفعه حجازه كيتدى .

[١] قت ، قيت وقحط ديمكدر . اولت ، اولوت اولوب طاعون ديمكدر .

مناسكك حجى ايفادن صوكرا ينه مصره اوغرادى . اوراده بر مدت اوطوردى . ٨٣٤ سنه‌سى رجبنده مصردن حركتله بروسه‌يه عودت ايتدى. داربقايه ارتحال ايتمش دكلدى .

ابن حجر (انباءالغمر) نده ديبوركه « ابن فنارى ، بعده ٧٣٣ سنه‌سنده انطاكيه يولى اوزره حجازه كيدوب حجى ادادن صوكرا (٨٣٤) سنه‌سى رجبنده بلادينه عودت ايتدى . كوزى فناحالده آغرييوب كور اولاجق درجه‌يه كلمشدى . بلكه كور اولمشدى. صوكرا جناب حق كوزنى آچدى . بوكا شكراً بوحجى ايفا ايتمشدى . [١] .

مؤرخ ابوالمحاسن‌الظاهرى‌ده ديبوركه : « فنارى ، بروسه‌ده تدريس‌وافتا ايله اشتغاله مواظبت ايدوب ايكنجى دفعه شام طرفندن (٨٣٤) سنه‌سى رجبنده حجازه كيتدى . اداى حج ايدوب عودت ايتدى . او بلده‌لرده فنارينك بر مثلى داها كلمدى . » [٢] (المنهل‌الصافى ورق ٢٨٤) .

طاشكوپريلى زاده عصام‌الدين احمد افندى (شقايق‌نعمانيه) سنده عيناً شويله يازييور:

« قال ابن حجر كتب‌لى بخطه بالاجازة لما قدم‌القاهرة مات فى‌رجب سنة اربع وثلاثين وثمانمائة هذا ماذكره ابن حجر » (هامش ابن خلكان (جلد ١ ص ٢٥) .

يعنى ديبوركه : « ابن حجر ديدى‌كه فنارى مصره كلدكده بكا كندى خطيله اجازتنامه يازوب ويردى . ٨٣٤ سنه‌ى رجبنده وفات ايتدى . ابن حجرك يازديغى بودر ! »

حال‌بوكه نه ابن‌حجر، نه‌ده ابوالمحاسن، منلانك (٨٣٤) سنه‌سى رجبنده وفات ايتديكنى يازمش دكللردر . يالكز ابن حجر (٨٣٤) سنه‌ى‌رجبنده حجدن بلادينه عودت ايتديكنى ابوالمحاسن‌ده (٨٣٤) سنه‌سى‌رجبنده حجازه كيتديكنى يازمشلردر. بناءً عليه : طاشكوپريلى زاده‌نك نقل وعزوى ، منلا فنارينك (٨٣٤) سنه‌سى رجبنده وفات ايتديكى دوغرو دكلدر . هرايكى مؤرخك عباره‌لرى ميدانده‌در .

[١] ابن حجرك عباره‌سى شودر : « ثم حج سنة ٨٣٣ على طريق انطاكيه ورجع الى بلاده فى‌رجب سنة ٨٣٤ وكان قد اصابه رمد واشرف على‌العمى بل يقال عمى ثم ردالله عليه بصره فحج هذه‌الحجة‌الاخيرة شكراً على ذلك » .

[٢] ابوالمحاسنك عباره‌سى شودر : « واقام بها ملازما للاشتغال بالافتاء والتدريس الى ان حج ثانى مرة من دمشق فى‌شهر رجب سنة اربع وثلاثين وثمانمائه وعاد ولم يخلف بعده بتلك البلاد مثله رحمه‌الله » فناريدن صوكرا توركياده منلا خسرو ، كمال پاشا زاده‌لر، محشى‌سعدى وسنان‌، ابوالسعود افنديلر كبى اررلر كلديلر .

ينه طاشكوپريلى زاده ديبوركه : «منلا فنارى ، « ير » علميله عامل اولان عالملرك جسدينى چوروددوب محو ايتمز » روايتنه مطلع اولدقده بو روايتك صحتنى دەنەمك ايچون علميله عامل بيلديكى استاذى علاءالدين اسودك قبرينى اشدى . جسدينى دفن ايدلديكى حال وهيئت اوزره كوردى . حال‌بوكه دفنى اوزرندن اوزون برمدت كچمشدى . بواثناده هاتفدن برسس دويدى ! شيمديمى تصديق ايديبورسك ؟ الله كوزيكى كور ايتسين! بوسببدن كوزلرى كور اولدى !.. » (شقايق ص ١٣) .

منلا علاءالدين اسود ، فحول علمادن ، عامل برذات ايدى . قاضيعسكرلكدن عزلنده ازنيقه كوندريلمشدى . اوراده اورخانيه مدرسى ايكن ٨٠٠ سنه‌سى محرمنك آلتنجى كونى وفات ايتمشدى . (١) منلا فنارى ايله آرالرى يوقدى . فصوصه ايمان ايدن منلا فنارى ، اورواتى تجربه‌يه حاجت كورمزدى صانيرم .

ينه طاشكوپريلى زاده ديبوركه : « ايكنجى سلطان مرادك عوض‌پاشا آدلى بروزيرى واردى . منلا فنارى‌يه بغض وعداوت ايدردى . فنارى آخر عمرنده اعمى اولدقده عوض پاشا ، اللهدن نيازايده‌رمكه شوكور قوجانك جنازه نمازينى بن قيلديرايم ! ديردى .

« منلا فنارى ، بونى ايشيتدى . او جاهل بر آدمدر جنازه نمازينى كوزلجه بيلمز ؛ اللهدن اومارمكه بنم كوزيمى آچار ، آنى كور ايدرده آنك جنازه نمازينى بن قيلديريرم ديدى . فى‌الحقيقه جناب‌حق منلانك كوزينى آچدى. سلطان‌مراد عوض پاشانك كوزلرينه ميل چكديردى . اوحالده اولدى . جنازه نمازينى‌ده فنارى قيلديردى !.» (ص ٣١) .

فنارينك عماسى ، تاريخاً ثابتدركه وزير حاجى عوض پاشانك شهادتندن صوكرادر . وزير مشاراليهك شهادتنى ايجاب ايدن حال‌وسياست ، منلانك مخدومنى‌ده برابر كوتورمش، منلا فنارينك عماسى‌ده بوندن ايلرى كلمشدى .

خلاصه منلا فنارى ، حجدن عودتنده كرك اركان واعيانك و كرك خلقك توجهلرينه شاهد اولدى . مخدومى (منلا يوسف بالى چلبى) يه كنديسنه بر جميله اولماق اوزره (٧٣٤) ده بروسه قضاسى توجيه ايديله‌رك تسليه و تلطيف ايدلدى .

بوندن صوكرا منلافنارى ، عبادات وطاعاته حصر اشغال ايده‌رك دنيادن ال‌چكدى . لاكن خلقك كنديسنى كورمك تهالكى ، كرك‌خانه‌سنده وكرك جمعه نمازينى ادايه كيدركن

[١] ترجمهٔ شقايق لنوعى زاده (ج ١ ص ٣٩) .

حضورينى عادتا اخلال ايده‌جك درجه‌يه وارمشدى . يوزينى كورمك ، بر كتابه ، ياخود وقفيه‌يه امضاسنى آلماق خلق ايچون بر نعمت و تبرك صاييليردى .

بو جمله‌دن اولماق اوزره كبزه‌ده خيرات شريفه‌سى اولان وزرادن (افضل‌الدين پاشا) بن اليالك (٨٣٧) اواسط ربيع الاخر تاريخلى وقفيه‌سى بالاسنده منلا فنارينك شو امضاسى شايان دقتدر :

« التمس‌الواقف عنى امضاء ما وقفه ابتغاءً لمرضاةالله معتصماً بحبل‌الله و حسن توفيق الا له و اناالفقير الى‌الملك البارى محمد بن حمزه بن محمدالفنارى عامله بلطفه العام‌السارى » (دفتر حرمين ص ١٣٧)

مشاراليهك شو امضاسى پك آچيق كوستريبوركه منلا فنارى ، (٨٣٨) سنه‌سى ربيع‌الاخرينك اواخرينه قدر بر حيات ايدى . بو تاريخدن صوكرا هر حالده بو سنه‌نك نهايتنه دوغرو ، يعنى (٨٣٨) سنه‌سى ايچنده سكسان يدى ياشنده اولديغى حالده دارنعيمه ارتحال ايتدى .

نور عثمانيه كتبخانه‌سنده (٣٠٨٠) نومروده مقيد (احوال العجائب و الغرائب) كتابنده تقويم وقايع ستوننده شويله يازيليور : « و سلطان‌العلماء محمد شاه پاشا رحمه‌الله رحمة واسعة وفاتندن برو و سلطان مراد خان قرەمان اوغلى ابراهيم بكله مصالحه اولدن و قرەمان اوغلى عيسى بك واقعه‌سندن برو اون طقوز ييلدر . » (ص ١٠)

يوقاريده عرض ايدلديكى اوزره استانبول فتحى سنه‌سى اولان (٨٥٧) دن « اون طقوز ييل » تنزيل ايديلنجه (٨٣٨) قالير. منلافنارينك تاريخ ارتحالى اولور. شو كتابك ضبط صريحى و فنارينك كندى امضاسى اعلان ايديبوركه منلا فنارى ، انجاق (٨٣٨) سنه‌سنده وفات ايتمشدر .

بوراده منلا فنارى‌يه « سلطان‌العلماء محمد شاه پاشا » ديبور . شاه ايله پاشا آراسى كتابده آزاجق آيرى يازيليور . بوندن آكلاشيليوركه منلا فنارى‌يه هم (محمد شاه) ، هم‌ده (محمدپاشا) ديمشدر. يوقاريده « مولانا شمس‌الدين سلطان‌العلماء فنارى » يازيلان، ايشته بو « سلطان‌العلماء محمد شاه پاشا » در .

طاشكوپريلى زاده (شقايق نعمانيه) سنده فنارى زاده محمد شاه افنديك ترجمهٔ حالنده (٨٣٩) سنه‌سنده وفات ايتديكنى يازيبور . حال‌بوكه يوقاريده عرض ايدلديكى

اوزره فنارى زاده محمد شاه افندى ، (٨٣٢) سنه‌سنده وفات ايتمشدى. ٨٣٨ سنه‌سنده وفات ايدن بويوك فنارى « شمس‌الدين محمد شاه » افنديدر .

شمس‌الدين محمد شاه فنارى ، عثمانلى ايمپراطورلغنده ايلك و برنجى (شيخ‌الاسلام) اولمش دكلدر . بلكه قضا و افتايى نفسنده جمع ايده‌رك مرجع انام اولمش اكابر فضلانك برنجيسيدر .

اسلام تاريخنده معلومدركه (شيخ‌الاسلام) امور دينيه ودنيويه‌ده علم وعمل جهتندن مرجع مسلمين‌اولان اكابر فضلايه ، مقام افتايى احرازايدن اعاظم‌فقهايه ويريلمش برعنواندر

بو عنوان ، عثمانلى ايمپراطورلغنده منلا فناريدن اول ، تاج‌الدين ابراهيم كردى‌يه ، شرف‌الدين يعقوب چلبى‌يه ، برهان‌الدين ابراهيم همدانى‌يه ، عمادالدين بايزيد صوفى‌يه ، ابو اسحاق كازرونى‌دامادى علاءالدين على‌يارى‌چلبى‌يه، برهان‌الدين‌حيدرهروى‌يه‌ويريلمشدر. معلم سلطانى شجاع‌الدين الياس چلبى ، ٨٣١ ده ادرنه‌ده شيخ‌الاسلام عنوانيله مشهور برمفتىٔ عالى مقام و مرجع انام اولمشـدى . تصادف ايديلن ادلهٔ تاريخيه بو ذاتى (شيخ‌الاسلام والمسلمين » ديه توصيف ايديپوردى. مشهور قاضيعسكر خواجه خيرالدين خضر افندينك پدريدر .

٨٣٣ سـنه‌سى شوالنده تنظيم ايديلن ايكنجى سلطان مرادك وقفيه‌سنده منلا فنارى « اعلم‌العلماء الشمخ‌المتجرين و اكمل الفضلاء الرسخ المهديين مولانا شمس‌الملة والدين محمد بن‌المرحوم نورالدين حمزه » ديه توصيف ايدلمشدر (دفتر حرمين ٨ ص ٢٢٧)

منلا فنارى ، عثمانلى ايمپراطورلغنده يتيشن علما وفضلانك ممتازلرندن بر ذات ايدى. علم وفضليله متناسب اولاراق پك‌زياده زنكين ، سوزى غايت كچكين ، وقارى آرتيقدى. تجملات واحتشامى پك‌سه‌وردى. بوحالى‌مصر مورخلرينك بيله نظر دقتنى جلب ايتمشدى.

ابن حجر ديپوركه : « ابن‌الفنارى ، پك زياده ثروت و سامانه مالك اولمشدى. يالكيز نقدى يوز اللى بيك دينار اولديغى سـويله‌نيردى . وجوه قرأاته، علوم عربيه و معانى‌يه واقف ، فنون مختلفه‌ده مشاركتى چوق بر ذات ايدى » (انباءالغمر)

منلا فنارى ، البته زنكين اولوردى. چونكه عثمان وقرامان اوغللرينك سايهٔ اقبالنده يومى بيك درهم وظيفه آلير ؛ بوندن باشقا بول ، بول احسانلره غرق اولوردى . تكه ايلنده ، بروسه ومغنيسا كبى‌قيمتلى‌يرلرده متعدد چفتلكلرى ، هر يرده عقارات عظيمه‌سى

واردى . برطرفدن بونلرك وارداتى ، ديگر طرفدن پادشاهلرك احساناتى ، يومى وظائف و تخصيصاتى كليوردى .

منلا فنارينك علوم عقليه و كلاميه‌ده‌كى قوت و مهارتى ، علوم نقليه‌ده‌كى اقتدارندن پك زياده اولديغنى آثار و تأليفاتى كوسترمكده‌در . قوهٔ ناطقه‌سى ، ادلهٔ اقناعيه‌سى پك مكملدى .

منلا فنارى، مشايخ صوفيه‌يه پك معتقد ايدى. شيخ‌حامد قيصرى‌يه انتساب ايده‌رك اندن متفيض اولمشـدى [١] تصوفه اولان افراط محبتى علما ، امرا ، رجال آراسنده تشتت واختلافى دعوت ايتمش، كنديسنك انزواسنه باعث اولمشدى .

منلا فنارينك ايكى اوغلى، ايكى‌ده قيزى معروف ايدى. اوغللرى محيى‌الدين محمد شاه، سنان‌الدين يوسف بالى افنديلردى. دامادلرى‌ده جزرى زاده شهاب‌الدين احمد، منتشا زاده ابوالسعود ابراهيم افنديلردى .

محيى‌الدين محمدشاه افندى ، فاضل، ذكى‌اولمقله برابر پك‌متحرك، جوال برذات ايدى داها يكرمى ياشنده ايكن سلطانيه مدرسى اولمشدى. خطرلى‌مسائل سياسيه‌يه قاريشديغندن دولابى باشنى درده اوغراتدى .

سنان‌الدين يوسف بالى افندى، پدرى كبى فاضل، وقور، معتدل بر ذات ايدى. بروسه قضاسندن قاضيعسكر اولدى ٨٤٦ سنه‌سنده وفات ايتدى. پدرينك نفوذ و املاك عظيمه‌سنه وارث ايدى. عموماً فنارى زاده‌لر بونك نسلندندر .

شهاب‌الدين احمد افندى. علماً وطبعاً محمد شاهه بكزه‌ردى. ٨٣٢ وقعه‌سنه قاريشديغندن مصره جان آتوب كنديسنى سياستدن قورتاردى . بر داها توركيايه كلمدى . برادرى ياخود مخدومى(نشانجى محمد بك) در . بونك مخدومى‌ده مشهور (قاسم پاشاى‌جرزى)در.

ابوالسعود ابراهيم افندى ، نيكسارى مولانا منتشا زاده مصلح‌الدين مصطفى افنديك مخدوميدر . مدرسلكدن استانبول قاضيسى اولمشدر . مخدومى قاضيعسكر (علاءالدين على افندى) يه فنارى زاده ديمشدر .

منلا فنارينك آثار علميه‌سى چوقدر . بونلرك ايچنده اصول فقهدن (فصول البدايع فى اصول‌الشرايع) آدلى اثر مطبوعى پك دكرليدر. بزدوى، نسفى، اخسيكتى، اصولنى جمع و تلفيق ايده‌رك ابن حاجبك (منتهى‌الاصول) ى طرزنده اوتوز ييلده تأليف و اكمال

---

[١] (شقايق ص ٢٨)

ایده‌بیلمش، شافعیه ومالکیه طرفندن حنفیه اصولنه ایراد ایدیلن اعتراضاته دکرلی جوابلر ویرمشدر . بو اثرینی مخدومی (محمد شاه افندی) شرح ایتمشدر . بو شرحی راغب پاشا کتبخانه‌سنده واردر .

آثارندن بری‌ده (عین‌الاعیان فی تفسیر فاتحة‌القرأن) آدلی اولوب مطبوعدر. بو اثری تفسیردن زیاده کندیسنك واقف اولدیغی علوم و فنونه عائد ملکاتی حاویدر . بو اثرنده تصوفه بویوك بر موقع ویرمشدر قرامان زاده محمد بك نامنه تألیف ایتدیکندن مومی‌الیهی پك زیاده مدح و ثنا ایتمشدر .

بر اثری‌ده علما آراسنده پك مشهور و متداول اولان مطبوع ایساغوجی شرحی ایدی. بو شرحی بر کونده یازمش، مستحضرات منطقیه‌سنی کوسترمشدر. پك چوق علما وفضلا طرفندن یازیلان حاشیه‌لر، تعلیقه‌لر، بو موجز ومفید شرحی اغلاق ایتمشدر. شرح فناری دیمکله مشهوردر .

بر اثری‌ده موضوعات علومدن باحث اولان (انموذج‌العلوم) اولوب فاتح کتبخانه‌سنده (٣٦٧٧) نومروده و تصوفدن باحث اولان (شرح مفتاح‌الغیب) آدلی اثری‌ده جارالله افندی کتبخانه‌سنده (١٠٥١) نومروده موجود ومقیددر. بونلردن باشقا برچوق رساله‌لری و منظومه‌لری واردر .

منلا فناری‌نك بروسه‌ده جامع و مدرسه‌سی ، مکتب و تربه‌سی ، قدسده مدرسه‌سی ومسجدی و بلاد سائره‌ده خیرات سائره‌سی واردر. بونلرك اداره‌سنه قارشیلق اولماق اوزره چیفتلکلرینی، عقاراتی، نقودینی وقف ایتمشدر .

منلا فناری، برنجی دفعه‌سنده اون، ایکنجی دفعه‌سنده اون برکه جمعاً یکرمی بر ییل بروسه قاضیسی اولدی. اللی ییلدن زیاده تدریسه، علم ومعرفت نشرینه حصر اشتغال ایتدی. کرم طبعی اولملقه برابر مقتصد، تعصب درجه‌سنده متشرع، غرور وعظمتی علم وفضیلتیله، جاه ونعمتیله متناسب اولوب دبدبه و احتشامی سوه‌ردی .

اماسیه مؤرخی

حسین حسام‌الدین

« نفعی » یه دائر

تورك تاریخ انجمن سابقی طرفندن طبع ایتدیریلن «مناقب هنروران» ه یازدیغم مقدمه‌ده « عالی » ، ارضروم دفتردارلغنده بولندیغی هنکامنده ــ او وقت پك کنج اولان ــ حسن قلعه‌لی «عمر نفعی» ده بزم ادبندن استفاده ایدرك شعرده مخلصی اولان « ضرّی » نك طرف عالیدن « نفعی » یه تحویل ایدیلدیکی مروی ایسه‌ده ، بو روایتی مثبت بر وثیقهٔ مکتوبه‌یه تصادف ایتمدم » دیمشدم .

قدمای ادبادن ویس پاشازاده زین‌العابدین رشیدبك مرحومك [١] « طقطقه » نامیله مقدما طبع ایتدیره‌رك برنسخه‌سنی اهدا ایلدیکی رساله‌ده برفقره آرارکن «قصیده در ستایش عالی افندی برای دادن تخلص نفعی » سرلوحه‌لی بر قصیده کوردم .

قصیده‌نك « ایلدك تخلص نفعی ایله قدرم اعلا » مصراعی کوستریبورکه « نفعی » مخلصنی عالی افندی ویرمشدر. فقط «ضرّی» نك «نفعی» یه تحویلنه دائر بر اشارت یوقدر. صاحب رساله، قصیده‌نك «اورتاسندن وصوکندن خیلی ابیات ضایع» اولدیغنی سویلیور . بناءً علیه ابیات ضایعه میاننده «ضرّی» مخلصنه متعلق سوزلر بولنمسی محتملدر .

نفعی‌نك، مبادیء نشأتنده تنظیم ایلدیکی بو قصیده، دیوانك ــ یازمه وباصمه ــ نسخه‌لرنده مندرج دکلدر . سنه‌لردن بری تدقیق ایتدیکم اشعار مجموعه‌لرنده‌ده مصادف نظر اولمدی . « ضرّی » مخلصنك « نفعی » یه تحویلنی اثبات ایتمه‌سه‌بیله «نفعی» مخلصنك عالی افندی طرفندن توجیه ایدیلدیکنی مؤید بر وثیقه اولدیغندن مجموعه‌یه درجی مناسب کوروندی .

ابن‌الامین

محمود کمال

قصیده

بر سحرکیم آچیلوب دفتر دیوان سخن

کچدی برلی برینه صاحب ارکان سخن

[١] شاعر علی روحی بك مرحومك بویوك برادریدر. حلب مکتوبجیلغندن متقاعداً ٢ جمادی‌الآخره ١٣٣٩ ده ادرنه‌ده وفات ایتمشدر .

خامهٔ فكرى آلوب دستنه منشئ خرد
يازدى سرنامهٔ لوح دله عنوان سخن

ويردى بورسم ايله اقليم معانى‌يه نظام
ديزدى بونوع ايله نظمه كهركان سخن

اى اولان عارف اسرار رموز عرفان
وى اولان واقف كنجينهٔ پنهان سخن

سكا بررمز ايله معلوم ايده‌يم بوسرى
اوله‌سك سن دخى سرحلقهٔ رندان سخن

بركهردركه سخن معدنى بحر معنى
دكه انسان اوله‌ماز قابل اذعان سخن

آنى تقسيم ايده‌جك حضرت فياض ازل
هركسى ايله‌مش مظهر احسان سخن

كيمى كامل كيمى عرفانه نسبت ناقص
كيمى استاد سخن كيميسى نادان سخن

اول كه استاد سخن پرور ايمش سابقده
برى حافظ كه اودر مرغ خوش الحان سخن

برى ده حضرت سعدئ سعيد شيراز
اولمش اول داخى مربئ كلستان سخن

شعرو انشاده عديل اولماز آكا انجق اودر
نثر ايله خواجه جهان، نظم ايله سحبان سخن

سينه‌سى آينهٔ چهره‌نماى مضمون
خاطرى مطلع خورشيد درخشان سخن

ايلمشدر فلك طبع رفيعنده قران
نير اوج معارف مه‌تابان سخن

فم كلكيله تروتازه كلستان هنر
آب نظميله صفابولمه‌ده بستان سخن

ايلدك مخلص نفعى ايله قدرم اعلا
ذهن پاكمده كوروب قوت اذعان سخن

همتكله كيدرك بولدى ترقى شعرم
اولدى هر بر غزلم عاله دستان سخن

نه اول شاعر ممتاز ومسلّم شمدى
بكا پيرولك ايدر نادره كويان سخن

—•—

انجمن راپورى

بدايت تشكلندن ١٩٢٧ سنه‌سنه قادار انجمنك ايفا ايله‌ديكى وظائفه دائر سابق رئيس احمد رفيق بك طرفندن انجمنده قرائت اولونان راپوردر :

تورك تاريخ انجمننك متخصص وكزيده ذواتدن مركب اولارق يكيدن تشكيل اولونماسنى ووكالت جليله‌نك عاجزلرينى‌ده تكراريكى انجمنك اعضاسى ميانه ادخال بويورماسنى حرمت وشكرانله قارشيلارم . مع مافيه، سابق انجمنك رئيسى صفتيله ، مذكور انجمنك اون آلتى سنه‌لك مساعيسى حقنده محترم رفقايه مختصراً عرض معلومات ايتمه‌يى‌ده كندم ايچين بر وظيفه تلقى ايله‌رم .

(تورك تاريخ انجمنى) بدايةً (تاريخ عثمانى انجمنى) ناميله تشكيل ايديلمشدى . انجمنك تاريخ تشكيلى ١٤ ذى‌القعده سنه ٣٢٧ و١٤ تشرين ثانى سنه ٣٢٥ در. انجمنك تشكيلندن مقصد، محترم رفقامزدن نجيب عاصم بك افندى طرفندن تنظيم وهيئت عموميه‌جه قبول اولونان تعليماتنامه ده مصرح اولدوغى وجه ايله، « دولت عثمانيه‌نك مكمل برتاريخنى وجوده كتيرمك وتاريخ عثمانى‌يه عائد رسائل واوراق وقيوداتى طبع ونشر » ايله‌مكدى . انجمن ، اول امرده بو غايه‌يى تعقيب ايده‌رك چاليشمش واعضادن نجيب عاصم ومرحوم محمد عارف بكلر طرفندن (عثمانلى تاريخى) ناميله بويوك برجلد تحرير ونشر اولونمشدر. فقط بالآخره، انجمنك وظائفنى داها علمى ونشرياتنى داها واسع وداها مثبت بر شكله افراغ ايتمك لزومى حس ايديلمشدر. محترم رفقاجه‌ده معلومدركه، دولتك رسمى وثيقه‌لرى ايله ملى تاريخمزه عائد يازما اثرلر علمى برصورتده تحشيه ايديله‌رك نشرايدلمه‌دكجه تام‌ووثائقه مستند بر ملى تاريخ وجوده كتيرمك امكانسزدر. بوندن باشقا، ألده موجود ومطبوع وقعه نويس تاريخلرى ده مختلف نسخه‌لر قارشيلاشديريلارق طبع ايديلمه‌ديكى ايچين سراپا متن ومرتب خطالريله دولودر. بو نقطه‌لر نظر اعتباره آلينارق انجمن تعليماتنامه‌سى تعديل وانجمنك وظائفى شو شكله تحويل قيلنمشدر :

« انجمنك وظيفه‌سى ملى تاريخمزه دائر مونوغرافيلر تحرير ووثيقه‌لرى جمع وغير مطبوع آثار مهمه ايله وقعه نويس تاريخلرينك الك دوغرو نسخه‌لرينى تكراراً طبع وتورجه‌نك غيرى لسانلرده تاريخمزه عائد مؤلفاتى ترجمه وتورك اداره‌سنده بولونمش اولان ملل وممالكك او زمانلره عائد تاريخنه دائر تتبعات اجرا واثرلر تاليف وممالك سائره‌ده بولونان

قيمتدار وثيقه‌لرك فوطوغرافيلرينى اخذ ونشر ايده‌رك بو صورتله مكمل بر ملى تاريخ وجوده كلمه‌سنه خدمت ايله‌مكدر » .

انجمن بو پروغرام داخلنده بر طرفدن ايكى آيده بر انتشار ايدن مجموعه‌سنى منتظماً نشر ايله‌ديكى كبى، ديكر طرفدن ده مجموعه‌ده علمى قيمتى حائز بر چوق مقاله‌لردن ماعدا، آيريجه علاوه صورتيله آتيده‌كى اثرلرى طبع ايله‌مشدر :

١ — تاريخ سلطان محمد خان ثانى، مؤلفى قريتوولوس
٢ — قانونامهٔ آل عثمان (فاتحك)
٣ — قانونامهٔ آل عثمان (سليمان قانونينك)
٤ — محروسهٔ استنبول فتحنامه‌سى (تاجى زاده‌نك)
٥ — واقعات سلطان جم
٦ — تاريخ ابوالفتح (طورسون بكك)
٧ — خلاصة الكلام فى ردالعوام (قوجه سكبان باشينك)
٨ — ايران سفارتنامه‌سى (رفيع افنديك)
٩ — پارس سفارتنامه‌سى (السيد على افنديك)
١٠ — تاريخ جامع شريف نور عثمانى
١١ — تاريخ غلمانى (محمد خليفه‌نك)
١٢ — عمدة التواريخ (قريمى عبدالغفارك)

تعليماتنامه‌ده تعديلات اجرا ايديلدكدن صوكرا، (تاريخ عثمانى انجمنى كلياتى) ناميله بر كليات وجوده كتيريلش و بو ميانده‌ده آتيده‌كى اثرلر انتشار ايله‌مشدر :

١ — ممالك عثمانيه‌ده دمير باش شارل، احمد رفيق (قالمامشدر)
٢ — ممالك عثمانيه‌ده قرال راقوچى، احمد رفيق (قالمامشدر)
٣ — بر ايلچينك تاريخچهٔ سفارتى، خيرالدين نديم
٤ — عثمانليلر وبويوك فره‌دريق، احمد رفيق
٥ — قيصريه شهرى كتابه‌لرى، خليل ادهم
٦ — اونجى عصر هجريده استانبول حياتى، احمد رفيق
٧ — لامارتين، ازميرده‌كى چفتلكى، احمد رفيق

٨ — توركيه‌ده ملتجيلر مسئله‌سى، احمد رفيق
٩ — مناقب هنروران، ابن الامين محمود كمال

انجمنك مجموعه‌ده انتشار ايدن مقالاتندن بعضيلرى ايله بو اثرلر كرك مملكتمز وكرك آوروپا محافل علميه‌سنجه‌ده تقدير وترجمه اولونمشدر .

انجمن مجموعه‌سى ٧٧ نجى نومرويه قادار (تاريخ عثمانى انجمنى مجموعه‌سى)، و ٧٧ نومرودن صوكراده، انجمن عنوانك (تورك تاريخ انجمنى) نه تحويلى اوزرينه، (تورك تاريخ انجمنى مجموعه‌سى) ناميله انتشار ايله‌مشدر . انجمن مجموعه‌لرينك ايلك دوره‌ده اولدوغى كبى، بالخاصه صوك دوره‌ده انتشار ايدن نسخه‌لرنده صرف وثائقه مستند وشيمدى‌يه قادار بيلينن بعض معلوماتى تصحيح ايده‌جك درجه‌ده اوريژينال مقاله‌لر وتصنيف ايديلن اوراق آراسنده ظهور ايدن فاتح دورينه عائد اك اسكى وثيقه‌لر مندرجدر .

انجمن اعضاسى صوك ايكى سنه مستثنا اولمق اوزره اون سنه مدت ظرفنده بوتون مساعى و نشرياتى هيچ بر حق حضور و هيچ بر حق تحرير آلمايارق فخرياً و مجاناً ايفا ايله‌مشدر . يالكز كليات ميانده انتشار ايدن اثرلر ايچون فورمه باشنه اوچ كاغدحق تحرير ويريلمشدر. مع‌مافيه صوك ايكى سنه ظرفنده ويريلن حق حضورك‌ده آنجاق بر بوچوق ليرا ومجموعه‌ده مندرج مقاله‌لر ايچين تدقيق اثرى اولانلرك صحيفه‌سنه اللى غروش ومتنلره يكرمى بش غروش ويرلديكى نظردقته آلينيرسه، انجمن اعضاسنك صرف علم و تدقيق عشقيله چاليشمش بولوندوغى هيئت عليه‌لرينك تصديق بويوراجغنه امينم .

مع‌مافيه، وسائط و معاونتك فقدانه رغماً كوستريلن بومساعى توركيه جمهوريتى كبى خزينهٔ اوراقى زنكين وباكر و تورك ملتى كبى محتشم بر ماضى‌يه مالك بر دولت و ملت ايچين كافى دكلدى ؛ انجمنك مساعى و نشرياتى داها علمى و داها واسع بر شكله صوقق لازمدى. محترم نامى هيئت‌عليه حضورنده حرمتله آكمايى مبجل بر وظيفه بيلديكم عبدالرحمن شرف افنديك ارتحاليله رياست عهدهٔ عاجزى‌يه توديع بويورولدقدن صوكرا، انجمن اعضاى محترمه‌سنه وقوع بولان تكاليفم اوزرينه انجمنك وظائف و مساعيسنى تثبيت ايچين يكى بر تعليماتنامه ويكى بر پروغرام تنظيم وبراى تصديق وكالت جليله‌يه عرض ايديلمشدى. مذكور تعليماتنامه‌نك انجمن وظائفنه عائد ماده‌سى اساس اعتباريله اخيراً قبول ايديلمش اولان ماده‌نك عينى اولدوغى كبى، انجمنك نشريات پروغرامى‌ده ايكى قسمه

آريلمشدى : برى صرف خزينهٔ اوراق وثائقنك، ديكرى‌ده ملى تاريخمزه عائد اك قيمتلى و غير مطبوع اثرلرك نشرى .

خزينهٔ اوراق وثائقنك نشرى ايچين تنظيم اولونان پروغرام بروجه آتى ايدى :

١ — توركيه ـ فرانسه
٢ — توركيه ـ آوستريا
٣ — توركيه ـ روسيا
٤ — توركيه ـ ايران
٥ — توركيه ـ انكلتره
٦ — توركيه ـ فلمنك
٧ — توركيه ـ اسوەچ
٨ — توركيه ـ لهستان
٩ — توركيه ـ ونديك
١٠ — توركيه ـ بوخارا
١١ — توركيه ـ فاس
١٢ — توركيه ـ پروسيا
١٣ — توركيه ـ دوبروونيك
١٤ — تورك اداره‌سنده مصر
١٥ — تورك اداره‌سنده ماجارستان
١٦ — تورك اداره‌سنده قريم
١٧ — تورك اداره‌سنده افلاق و بغدان
١٨ — تورك اداره‌سنده تونس و جزاير
١٩ — يمن و حجاز مسئله‌سى
٢٠ — يونان مسئله‌سى
٢١ — مملكتين مسئله‌سى
٢٢ صرب مسئله‌سى
٢٣ — بولغار مسئله‌سى
٢٤ -- مصر مسئله‌سى
٢٥ — سوريه و لبنان مسئله‌سى
٢٦ — روم ايلى اداره‌سى
٢٧ — آناطولى اداره‌سى
٢٨ — معارف تشكيلاتى
٢٩ — عسكرى تشكيلات
٣٠ — اوقاف تشكيلاتى
٣١ — توركيه‌ده غير مسلملر

نشرى تصميم اولونان يازما اثرلرده شونلردى :

١ — نشرى
٢ — روحى
٣ — حديدى
٤ — هنرنامه
٥ — تاريخ ابن كمال
٦ — طبقات‌الممالك
٧ — رودوس فتحى (عالينك)
٨ — مصر سياحتنامه‌سى (عالينك)
٩ — سلانيكى تاريخى
١٠ — سلحدار تاريخى
١١ — اوليا چلبى (يكيدن)
١٢ — قارا چلبى زاده ذيلى

فقط بو پروغرامك تطبيقى ايچين اولا وسائط نقديه‌يه لزوم واردى . انجمنك ايلك دورده تخصيصاتى مجموعه طبعيه‌سى ايچين يوز و اثر نشرى ايچين‌ده ينه يوز ليرادن عبارتدى. اولجه‌ده عرض ايتديكم وجه ايله مجموعه‌ده انتشار ايده‌جك مقاله‌لر ايچين اجرت تحريريه ايله اعضايه حق حضور يوقدى . صوڭ دوره‌ده ايسه بوتون نشريات و حق حضور ايچين بودجه‌يه قونولان پارا سنه‌ده بيك سكز يوز ليرادن عبارتدى . بو قادار آز بر تخصيصات ايله آنجاق مجموعه‌نك نشرى قابلدى ، و تنظيم ايديلن پروغرامك تطبيقنه قطعياً امكان يوقدى.

ثانياً انجمن اعضاسنك متجانس و عين تاريخ اصوللريله مجهز و بالخاصه سائر وظائفه حصر وجود ايتمه‌لرى لازمدى . انجمن اعضاسندن بر قسمى ايچين بو احوال وشرائط داخلنده انجمن مساعيسنه حصر وجود ايتمك امكانسزدى. انجمنه كنج و فعال عنصرلرك ادخالى و انجمنك آوروپاده‌كى مماثل انجمنلر كبى چاليشابيلمه‌سى ايچين تعديلات اجراسنه لزوم واردى . بو احتياجى رياسته وكالت ايله‌دكلرى زمان محترم رفيقمز نجيب عاصم بك افندى، و رياستم زماننده‌ده عاجزلرى وكالت جليله‌نك علاقه‌دار اركاننه عرض ايله‌دك، و نهايت انجمنمزك شو صورتله تشكيلنه موفقيت حاصل اولدى .

هيئت محترمه‌ده تصديق بويوررلركه، انجمنمزك وظيفه‌سى ملى تاريخمزك احياسى نقطهٔ نظرندن بويوك و مبجلدر. واقعا تعليماتنامه‌ده، بالخاصه اون دوقوزنجى عصره عائد وثائقك نشرى نظر اعتباره آلينمش ايسه‌ده، داها اولكى عصرلره عائد وثائق و آثار مهمه‌نك نشرى‌ده انجمنمزك جملهٔ وظائفندندر. بو وثائقك نشرى توركلرك اجتماعى، اقتصادى وسياسى حياتنه دائر پك چوق پك مهم معلوماتك اورتايه چيقماسنى تأمين ايده‌بيله‌جكى كبى، اوروپا محافل علميه‌سنجه عليهمزه تأويل اولونان اك مهم ديپلوماسى مسائلنك توركلره شرف ويره‌جك بر طرزده جريان ايتمش اولدوغنى‌ده كوستره‌جكدر . شيمدى‌يه قادار تورك خزينهٔ اوراقى تدقيق ايديله‌رك آوروپاده هيچ بر اثر يازيلمامشدر . بو وثائقك نشرى بوتون اوروپا محافل علميه‌سنى علاقه‌دار ايده‌جكدر. توركك ماضيسنى و استقبالنى تنوير ايده‌جك بويله ملى ومبجل بر وظيفه‌نك ايفاسى ايچين وكالت جليله طرفندن انتخاب بويورولان قيمتدار و كزيده بر هيئت محترمه‌نك اعضاسى اولمابى كندم ايچين اك بويوك بر شرف و اك بويوك بر مدار مفخرت عد ايده‌رم. بناءً عليه بو خصوصده وكالت جليله‌يه عرض شكران ايده‌ر، و هيئت محترمه‌يه موفقيتلر تمنى ايله‌رم .

تورك تاريخ انجمنى سابق رئيسى
احمد رفيق

خطا ، صواب جدولی

صحیفه	سطر	خطا	صواب
٢	٢٢	1907	1927
٣	٦	موجودیت بدنه	موجودیت ملیه‌سنه
٨	٢٥	حربه اشتراك	حربه دولت عثمانیه‌نك اشتراك
٩	١٤	هرشیئی	شیئی
١٠	١٧	احوال وقایع	احوال ووقایع
١٠	٢٦	مسئولیت مسئله‌سنك	مسئولیت حربیه مسئله‌سنك
١١	١٤	ارتنال دونه‌للوس	ارتنال دونه‌للوسی
١١	١٧	سیاست خارجیه‌سنده	سیاست خارجیه‌سنده تحول
١٢	١٤	بیلمیورم	بیلمیوردم
١٣	٧	وثیقه‌لر	وثیقه‌لردن برقاچی عثمانلی حکومتنك حربه اشتراك مجبوریتنی ظنمجه غایت صریح کوستره‌ن دلائلدندر . بومهم ومحرم وثیقه‌لر ،
١٣	٢٨	پوقرولسکی	پوقروفسکی
١٤	٢	قاله‌رهه‌ر	قامه‌رهه‌ر
١٥	١٧	سوق‌الجیش	سوق‌الجیشی
١٥	٢٥	hinderland	hinterland
١٦	٥	احوال محیطك	احوال ومحیطك
١٩	١٥	اقسام سیاسیه‌سندن	اقسام اساسیه‌سندن
١٩	١٨	دائر اوبله	دائر اولجه
١٩	٢٣	بوغازلری	بوغازلرك
٢٤	٢	منورلری	سوزلری
٢٤	١٢	دوبرو ووضی	دوبرو وولتی
٢٥	٢٩	ضبط واشکالی	ضبط واشغالی
٢٦	١٤	کیجه‌جك	کجه‌جك
٢٦	٢٠	میخایلود	میخایلوف
٢٧	١٧	فراغتی	قزانجی
١٧	٢٤	لزومی	لزومه